

FANYŰVŐ JANKÓ
Palócföld meséi és mondái

MAGYAR NÉPKÖLTÉSZET TÁRA
X.

SOROZATSZERKESZTŐ

Magyar Zoltán

FANYŰVŐ JANKÓ

Palócföld meséi és mondái

Nagy Zoltán gyűjtésében

Sajtó alá rendezte Benedek Katalin

BALASSI KIADÓ • BUDAPEST

A könyv kiadását támogatta a

nka
Nemzeti Kulturális Alap

és az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok Irodája
(PUB F 81620)

A borító Balázs János festményének felhasználásával készült

A szövegeket gyűjtötte, kiadásra előkészítette, a jegyzeteket írta
Nagy Zoltán

Szerkesztette, Nagy Zoltán előmunkálatai alapján a bevezetőt és a
jegyzeteket gondozta, a mutatókat készítette
Benedek Katalin

Fotók
Homoga József

A térképet készítette DIMAP

© Nagy Zoltán, 2010
© Benedek Katalin, 2010

ISSN 1587-3463
ISBN 978-963-506-829-6

Felelős kiadó a Balassi Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Műszaki szerkesztő Harcsár Magda
A borítót tervezte Szák András
Tördelte Mocsonoky Gábor
A nyomdai munkálatokat az Akadémiai Nyomda Kft. végezte
Felelős vezető Ujvárosi Lajos igazgató

TARTALOM

BEVEZETÉS	17
Palócföld története dióhéjban	20
Népmese gyűjtés Palócföldön	23
Gyűjtés, mesemondás	46
Hol meséltek Palócföldön?	51
A palóc nyelvjárás	51
Az elbeszélői stílus jellemzői	54
Kilátások, távlatok	59

MESÉK

ÁLLATMESÉK

A kutya meg a farkas	63
Forró vizet a kopaszra	65
Rablók a tanyán	66
A muzsikálni tanuló állatok	68
A kiherélt medve	70
A farkas meg a szegény ember	71
Az okos bolha	72
A róka meg a szegény ember	73
Ki a legerősebb?	74
A félig nyúzott bakkecske	76
Hólyag koma, szalma koma és üszög koma	78

TÜNDÉRMESÉK

Fanyüvő Jankó	79
Szalonnavár	88
Ambrus királyfi	92
Vízi Péter meg Vízi Pál	104
A keleti királykisasszony meg a nyugati királyfi	109
Tetincka	113
Kiskondás	120
Hűtlen testvér	125
Ördöginas	129
Félszkereső	133
Obsitos, aki nem kérte a lelke üdvösségét	137
Örök életre vágó királyfi	139
Ijesztőmese	141
Az ördögvőlegény	142
Három tojás	146
Békavőlegény	147
A szomszédasszony szőke malaca	149
Néma királylány	150
Nemtudomka	155
Hamupipőke	161
Két hű barát	165
Férfi Hamupipőke	173
Tizenkét testvér	178
Kemencekirály	186
Egyik szemé sirt, a másik nevetett	190
Jankó szerencséje	193
Nagyravágyó asszony	198
Rozsdás lakat	200
Üssed, üssed, botocskám!	204
Szomorú királykisasszony	208
Jáger	210
Zsidó a tövisben	212
Erős Miska	214
Állatnyelv	217
Nyílj ki, százám!	218
Az ördögös ember lánya	223
A csodálatos kakas	228

LEGENDAMESÉK

Tiszta forrás	231
Isten segítsége	232
Szent Péter a vásáron	232
Krisztus, Szent Péter és az ácsok	233
Ki ette meg a bárány máját?	234
Miért rövid a búzakaralász feje?	239
Miért lakik jól a szamár a szemétdombon is?	239
Az egyszeri irigy asszonyka	240
Két csodálatos ökör	241
Mindenkinek van keresztje	243
Aki mindenkiről gondoskodik	244
A szamár füle	245
A szegény ember meg az ördöggyerek	246
Paraszt a templomban	249
Szent Péter a laktanyában	251
A menyecske kívánsága	252
Miért nem tudnak járni a babák?	253
Nyugtalan konda, nyugodt nyáj	253
Mióta van pálinka?	254

NOVELLAMESÉK

A megszemjajott urak	256
A kereszt és az akasztófa	257
A nyelvés királykisasszony	258
Az okos lány	259
A ravasz lány	261
Az igazmondó juhász	263
Gergő juhász ebédel	267
Meddig tart az örökkévalóság	268
Diokleci János	269
Rablóvőlegény	278
A hidegvérű szolga	282

„OSTOBA ÖRDÖG” MESÉK

Az ostoba sárkány	285
Furcsa állat	291

A szegény ember meg az óriások	292
A vadember	296
A két koma meg a betyárok	299
A lócslábú ördög	301
Az ördöginas	304

FALUCSÚFOLÓK

Aki zsírral javította a földet	307
Szaladó vetés	308
A lóciak hazafekvése	309
Csikótozás	309
Tehén a templomtetőn	310
A tejnek vélt holdvilág	311
Agyonütött szent	311
A sóshartyáni templom	312
A karancssági ördög	313
A vizslási templom	313
A vizslási harmat	314

TRÉFÁK – ANEKDOTÁK

A feledékeny diák	315
A túrósdereleje	316
Ha adnak, fogadd el	316
A falióra	317
A tolvaj szerencséje	317
Kostök zacskó	318
A szemfüles kántor	319
Macska a sütőben	319
A nyárson sült szalonna	320
A tehenre való	321
A juhász szűre	321
Búcsús tréfa	322
A makacs asszony	322
A talált kincs és a fecsegő asszony	324
Orvosság rossz asszony ellen	326
Paradicsomi utas	326
A gazdag ember buta gyereke	328

A bikavásárló fa	329
A bolondos asszony	330
Az álmos asszony	332
A részeges asszony	333
Bolond asszony a vásáron	336
Marad a házban a régi rend	339
Fonásra is lusta asszony	340
A lusta lány gyúrotáblája	341
A rövidlátó lány	342
Selyp lányok	343
A pusszantós lány	344
A méltatlankodó gyerek	345
A búzásverembe esett katona	345
A pórul járt rablók	346
A ravaszul osztozkodó Péter	347
Kis Laci meg Nagy Laci	348
Csalóka Péter	351
Bagi bárót zsellérnek nézik	355
Bagi báró juhásznak szegődik	355
Bagi báró az állatait árulja	356
A mindentudó suszter	356
Ilók meg Mihók	358
Hogyan kellett volna mondani?	360
Süket néne	361
Bolondos néne	362
Fekete Péter	362
János nevűt ne fogadj	365
A bor	368
A híres zsvivány	368
Szegény koma meg a gazdag koma	373
Jó szokás!	376
A pap káposztái	377
Disznó a templomban	377
A legszebb álom	377
A pórul járt szerelmesek	378
Ihajla, menyecske	382
Az elvetélt tiszteletes	383

A tollas ördög	384
Istennyila a templomban	386
A felszarvazott férj	386
Az elveszett kecske	387
A lusta házaspár	388
Hamis vak	388
A magzat, akinek nem vót szeme	392
Vándorló holttest	393
Meglepetés a putriban	395
A hazatérő cigány	396
A cigány meg a katona	396
Jól megmondta	397
Tolvaj cigány	397
A cigány meg az égháború	398
A szerencsés cigányok	398
A cigány, a pap, meg a macskatövis	399
A szerelmes cigány	400
Tejfeles Krisztus	402
A cigány meg a lúdtojás	403
Akit megsegített Jézuska	404
Az imádkozni tanuló cigány	405
Kismise, nagymise	406
A cigány gyermekei a temetőben	407
A cigány keresztje	407
A zsáknak is van öccse	408
A papnak készülő cigány	409
Cigány a borbélynál	409
A cigány meg a nyúl	410
A levegőből élő lány	411
A szerelmet tanuló juhászlegény	412
Mire való az asszony?	414
Mióta csibuk a csibuk?	414
Szerelmes legény a hordóban	416
Mariska meg a gyertya	418
Pitypalatty, putypuratty	420
Orvadász	421
A juhászlegény jövőmondója	423

A megelevenedett szentkép.....	425
A csodatévő bot.....	429
Ádám, Éva meg a szerelem.....	430
Sajó kutya.....	431
A sokat akaró cigány.....	433
Hogy nyomta meg a cigány a keresztanyját.....	435
A pórul járt nagyságos úr.....	436
Gatyában vagy gatyá nélkül.....	439
János kocsis meg a báróné.....	440
János és a bárólány.....	441
A szabadságos katona.....	442
A ravasz anyós.....	443
A szégyenlős legény.....	443
Az adakozó komaasszonyok.....	445
Egy kis félreértés.....	446
Asszony a kemencében.....	446
A tréfás kisasszony.....	446
A kertás katona.....	447
A becsület felvarrása.....	449
A megcsonkított férfiaság.....	450
Szamár a pap ágyában.....	452

HAZUGSÁG- ÉS FORMULAMESÉK

Tánc a pokolban.....	453
Ki tudja a legnagyobbat hazudni?.....	453
Lakodalmi gjadok.....	454
Ilon nene meséje.....	458
A három hazug.....	459
Nem baj, pajtás.....	461
A nagyot mondó obsitos.....	462
Csalímese.....	463
A férjet kereső királykisasszony.....	463
Tolvaj a baromfiólban.....	465
Hosszú mese.....	466
Lagziban mulatság.....	467

MONDÁK

TÖRTÉNELMI MONDÁK

Mátyást királynak jövendölik	471
A csodálatos kard	472
Bogár Imre a kastélyban.....	473
A hétéves Vidróczky	476
Vidróczky szállást keres	476
Vidróczky szálláson	477
Vidróczky meg a két vásáros asszony.....	478
Vidróczky halála.....	480
Sisa Pista ajándékot kap.....	480
Sisa Pista csószködése	481

HIEDELEMMONDÁK

Sors – jóslat	483
A beteljesült jóslás	483
Az ima ereje	483
Emberek elvarázlása	484
A békából lett királyfi	484
Az elvarázsolt menyecske	484
Ördög	485
Az ördög meg a bányász.....	485
Az ördög cimborája	487
A hét patkószög	488
Nagyapa meg az ördög	489
A sátán kísértése.....	490
Kisértet	492
A halott keze nyoma	492
A kisgyermek és a béka.....	493
A hazajáró halott	494
A halott lány visszatérése	495
Éjjel a tarlón	496
A nyugtalan kísértet	497
A kísértet jelet ad	498
A fejetlen ember	499
Az állatlan ló.....	499

A kísértető	500
A kísértetgyermek	501
Egy legény kísértése	502
A kísértetszikla	503
Az öregasszony halála	503
Mama kísértése	504
Hamis kísértet	505
Szellemvonulás	506
Éjszakai ének	506
Búcsújárás az égen	506
Éjjel a templomban	506
Az ijesztgető szellem	507
Túlvilág	508
Hogy van a másvilágon?	508
Váltott gyermek	509
Elcserélt gyermek	509
Elváltott gyermek	509
A boszorkány tudományszerzése	510
Két lány boszorkány akar lenni	510
Boszorkányavatás	511
A boszorkány halála	512
A boszorkány temetése	512
Boszorkánypusztítás	513
A megégett boszorkány	514
A boszorkány, aki nem tudott meghalni	515
A boszorkány alakváltozása	516
A bogárrá vált boszorkány	516
A kutyaboszorkány	517
A boszorkányló	518
A fekete macska csontja	518
Macska az istállóban	519
Az újjáéledt macska	520
A fekete macskák	520
Édesem a macskával	521
A macska és a seprű	522
Békaboszorkány	522
Kardics Jánosné, békaboszorkány	523
Kacsákká vált boszorkányok	523

A boszorkány embereket megront	524
A kisbaba megrontása	524
A fekvő asszony és a boszorkányok	525
A boszorkány hajfürtje	525
Boszorkányok a fa alatt	526
Az esernyős boszorkány	526
Megrontás almával	527
A vőlegény meg a boszorkány	528
A hangonyi asszony megkínzása	528
A menyasszony és a vőlegény megrontása	529
A papnövendék és a boszorkány	531
A megrontott ujj	532
Háziállatok megrontása, hasznuk elvétele	532
Megrontás és gyógyítás	532
Segítő boszorkányok	533
A homokot szóró boszorkányok	534
A karmolós boszorkány	534
A megrontott asszony	535
Egy menyasszony megrontása	536
Egy levente megrontása	537
Egyéb boszorkánytörténetek	539
Boszorkányrétes	539
Boszorkány a patakban	539
Rontás gyógyítása	540
A boszorkány megfenyegetése	540
Az életmentő keresztvetés	541
A boszorkány és a szentáldozás	542
A megpatkolt boszorkány	542
A megpatkolt boszorkány 1.	542
A megpatkolt boszorkány 2.	543
Örzse nénit megpatkolták	543
A boszorkány felismerése	545
A boszorkány felismerése lucaszékkel	545
Boszorkánymultság	546
Boszorkányok tánca	546
Boszorkánytréfa	546
Boszorkányok a pincesoron	548

Tudós kocsis	549
A tudós kocsis	549
A tudalmas parádéskocsis	552
Tudós juhász	554
A tudalmas juhász 1.	554
A tudalmas juhász 2.	554
Gyógyító	555
Tudós ember Szuhán	555
Csanyi Feri felesége ekcémát gyógyít	555
A gyógyító	556
Csanyi Feri meg a boszorkányok	557
A hasmenéses gyermek gyógyítása	557
Éjszakai fürdetés	559
Halottlátó	561
A putnoki tudósasszonynál	561
Táltos	564
A megrontó forgószel	564
Garabonciás	565
A szomorú legény	565
Garabonciás a kapálók közt	566
Garabonciás Bárnában	567
Kígyó – sárkánykígyó	567
A házikígyó	567
A tehenet szopó kígyó	567
A füttyögős kígyó	568
A sárkánykígyó elpusztítása	568
A sárkánykígyó	569
A fiú, aki sárkányon akart lovagolni	570
Az óriáskígyó	571
A sárkánykígyó megölése	572
Tüzesember	572
Tüzesember a temetőben	572
A tüzesember megszabadítása	573
Tüzesember Nagyvisnyón	574
A csőz meg a tüzesember	575
A szófogadó tüzesember	575

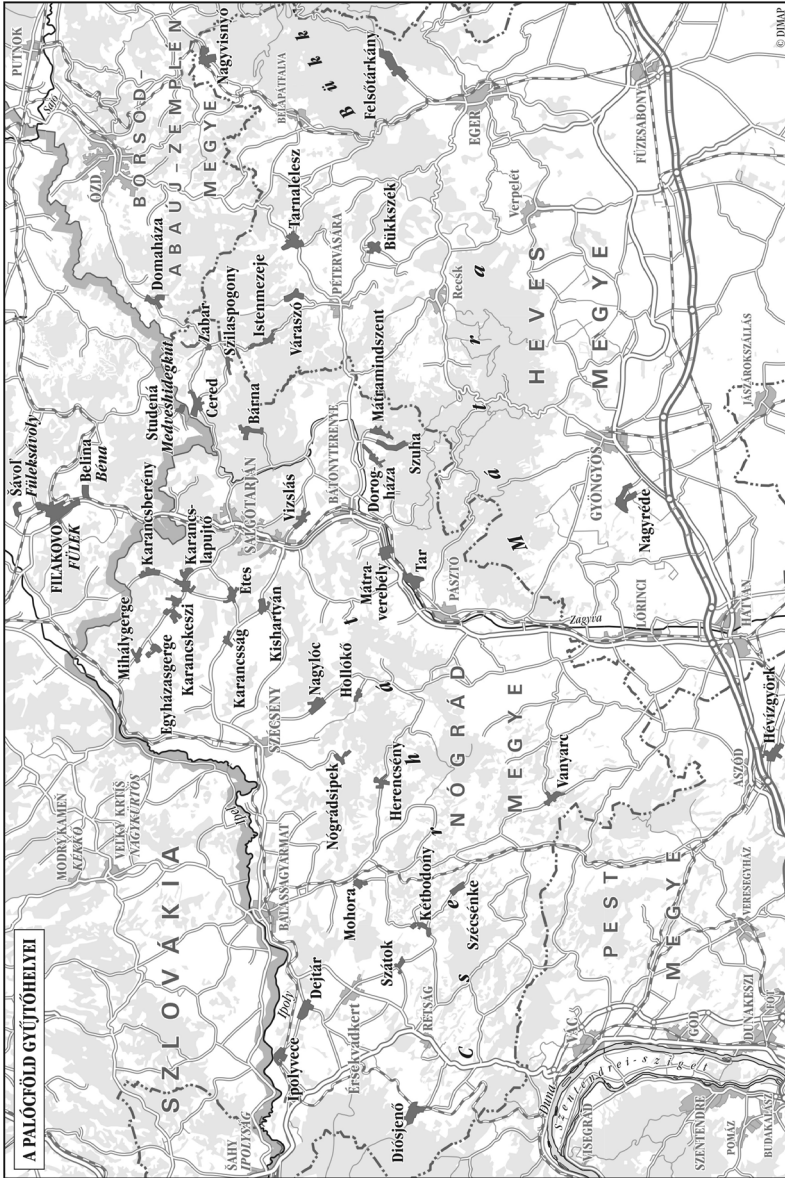
Lidérc, spiritusz, baba	576
Lidérc Bárnában.....	576
A lidércsirke.....	576
Spiritusz a csipkebokron.....	577
Spiritusz Bárnában	577
Spiritusz az ostornyéliben	578
Baba a gatyaráncban.....	579
Kisasszony	581
Frigman Lidi.....	581
A fekete kisasszony	582
Bányaszellem, bányatörpe.....	583
A szomjas bányatörpe.....	583
A bergman meg az öreg bányász.....	584
Egyéb természetfeletti lények, erők, tárgyak	586
Szépasszony.....	586
A morkoláb	586
Mágikus kéz	587

FÜGGELÉK

Irodalom	591
Jegyzetek	598
Helységek és adatközlők.....	642
Szómagyarázat.....	654

KÉPEK	658

BEVEZETÉS

A PALÓCFÖLD GYŰJTŐHELYEI

Palócföld, a palócság központja, Nógrád és Hont megye területéhez köthető.¹ Területén fekszik teljes terjedelmében a Cserhát hegység. Keletről a Mátra határolja, nyugatról a Börzsöny; legmagasabb csúcsa a Karancs (720 m).

Északon határos a szlováksággal. Legnagyobb folyója az Ipoly, amely 1920-tól határfolyó lett Szlovákia és Magyarország között, így kettészeli Palócföldet. Nagyjából Szlovákiához került két város, Ipolyság és Fülek keskeny magyar sávja.

Az utóbbi századokban a vármegye székhelye Losonc, Balassagyarmat volt, majd 1949 óta Salgótarján, amely gyors fejlődését a környék gazdag szénbányáinak és az arra épülő gyáraknak köszönheti.

A megye területének nagyobb része dombsági és középhegységi táj. Földtani felépítése változatos. Megtalálható a vulkáni kőzet – andezit, riolit, bazalt mellett mészkő és dolomit. Nagy területen lelhető fel az egykor sekély tengeri partvidékből lett homokkő és agyagmárga. A megye egész gazdaságát egykor meghatározó barnaköszéntelemek az alsó és középső miocén korban képződtek.

¹ Mivel ez a könyv nem a palóckérdés eddig véglegesen még meg nem oldott problémáira keresi a választ, az olvasót azonnal a kérdéskör nagyszabású, és sok tekintetben már kielégítő megoldással szolgáló szakirodalmához kell utasítanunk: PALÁDI-KOVÁCS Attila, *A Barkóság és népe*, Miskolc, 1982 (Borsodi Kismonográfiák, 15); Uő, Természeti tájak és nyelvhatárok a Felföldön. Abaúj-Torna és Gömör-Kishont megye példája, in FRISNYÁK Sándor (szerk.), *A Kárpát-medence történeti földrajza*, Nyíregyháza, 1996, 59–68; BAKÓ Ferenc (szerk.), *Palócok*, I–IV, Eger, 1989.

A mai Magyarország megyéi közül itt van a legtöbb erdő, mintegy 40%, amelyben többek között szarvas, őz, vaddisznó, róka, borz, görény, menyét, nyest található. A hegyvidéki madarak mellett az alföldi és a vízenyős területeken élők is otthonra leltek.

A lakosságnak a 20. század közepéig bőséges munkalehetőséget biztosítottak a bányák, a nagy erdők sokasága, a bazaltkúpok környékén elterülő kőbányák. A lakosság emellett állattenyésztésből élt, bár földje gyenge minőségű, csak a szécsényi és a pásztói mondható közepesnek.

Nógrád megye két kiválóságot adott a világnak: Madách Imrét és Mikszáth Kálmánt.

Palócföld története dióhéjban

Az időszámítás kezdetén a nomád, állattenyésztő jazigok és kvádok lakták a területet. Az észak felé tartó útvonal mentén alakult ki első települése (Philecia), ma Fülek (Fil'akovo, Szlovákia). A két nép, amely 173-ban a mai Diósjenő mellett Marcus Aurelius csapataival mérte össze erejét és vereséget szenvedett a római hadaktól, később teljesen elveszett a történelem sodrában.

Idővel a gall eredetű cotinok, a kelta ozok, valamint germán törzsek éltek itt, akiket újabb, keletről érkezett törzsek váltottak fel. A hunok és az avarok maradékai 796 után a Mátra erdeiben kerestek menedéket.

A területet sokáig (560–602 között) bolgár szláv törzsek birtokolták. Ők voltak, akik megépítették Nógrád földvárát, amellyel elsődlegesen az Ipoly vidékén szállított só útját biztosították. A Nyitra központú morva-szláv állam tagjaiként éltek. A 9. századtól keresztény hitre tértek.

A sokféle összekeveredett népcsoport századok múltával eltűnt, összeolvadt más csoportokkal. Nem tudott gyökeret ereszteni más, csak az őket követő palócok. A legújabb türkutatások szerint a palócok alaprétege a türk népek egy kisebb és megoszlott szláv rétege. A palócság nagyjából a magyar, kisebbrészt a szláv népek örököse.

Honfoglaló őseink a szlávokat találták a lakható folyóvölgyekben és a Cserhát erdeiben. A területeken élő népcsoportok békésen fogadták őseinket. Nógrádot Árpád vezér a Gyarmat, Jenő, Keszi, Tarján nemzetség között osztotta fel. Az ezer évvel ezelőtti tájat sűrű, áthatolhatat-

lannak tűnő erdőségek borították. Lakossága elszórtan élt a hatalmas területen. Az első századokban Nógrád vára volt a vidék központja.

Az irodalom és a képzőművészet megemlékezik több történelmi alak életéről, például Arany János a leánya erkölcsét védő Zách Felicián történetét balladában örökítette meg, Orlai Petrics Soma és Madarász Viktor pedig romantikus festményen ábrázolta az apa és lánya drámáját. A *Bánk bán*ban szereplő Simon bán nógrádi főúr 1235-ben részt vett a Gertrudis királyné elleni összeesküvésben.

A vidék az elsőrendűen fontos területek közé tartozott, a 14–15. században már negyvenkét vár állott földjén. A török hódítás időszakának legnagyobb palócföldi hőstét, Szondi Györgyöt Arany János egyik legszebb balladájában örökítette meg. 1544-ben a nógrádi vár a török kezére került; Drégely ostromára 1552. július 9-én került sor. Szondi György és százhusz katonája azóta is az áldozatvállalás és hősiesség példája a magyar nép történelmében.

Hogy vitt ezerekkel, hogy vitt egyedül
Mint bástya feszült meg romlott torony alján:
Jó kardja előtt a had rendre ledül,
Kelevéze ragyog vala balján...

Mint hulla a hulla! veszett a pogány,
Kómódra befolyván a hegy menedékét:
Ő áll a halála vérmosta fokán,
Diadallal várta be végét.

Arany János: *Szondi két apródja* (1856)

A török előrenyomulása folytatódott: Gyarmat, Hollókő, Buják, Salgó török kézre került. A nógrádi nép behódolt, jó viszonyt alakított ki a török katonasággal, mondhatni, a töröktől háborítatlanul élt. 1575 és 1593 között az egész megye török kézre került. 1685-ben Nógrád vára, majd a teljes Nógrád megye felszabadult, a török hódoltság véget ért.

A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharcban az ország kettészakadt. Jobbára a katolikusok lettek a császárhű labancok, a protestáns kisebbség általában a kurucok oldalára állt. A szabadságharc szer-

veződésének központja Losonc volt. Szécsény Rákóczi országgyűléséről vált nevezetessé, nem messze tőle Romhány a gyászos vereséggel végződő romhányi csatáról.

Az 1848–1849 es forradalomról így ír Pulszky Ferenc: „Szécsénybe egy zsidó kereskedő hozta a hírt: az egész Pest megbolondult, az emberek zászlókkal járnak az utcákon, és mindenkit összeölelnek.”

Az 1867-es kiegyezés jelentős változást hozott. Losonc, Fülek, Salgótarján és Balassagyarmat fejlődése új irányba indult. A vasútépítés, a szénbányászat, a vas- és üvegipar meghonosodása óriási mértékben fellendítette a megyét. Lakossága jelentősen megnövekedett, a kialakuló ipari medencében a lakosság többszörösdött. A bányák és a gyárak megváltoztatták a lakosság szerkezetét.

A 19. század utolsó évtizedei jelentős gazdasági társadalmi változást eredményeztek a Nógrád megyei kistalvak életében, mert a szénmedencében sorra nyíltak meg a bányák, amelyek sok idegen ajkú – morva, cseh, német, szlovák – bányász szakmunkást vonzottak. A kezdeti bányák kimerüléséig erősen megugrott a népszaporulat; ekkor viszont az idegenek továbbálltak. Az 1920-as években új tárnákat nyitottak, ennek következtében megérkezett a bányászok új hulláma, akik városias bányászkolóniákat, villanyvezetékekkel ellátott kertes házakat, iskolákat, kázinót, boltot, futballpályát létesítve markánsan eltértek a hagyományos paraszti-falusias életmód kereteitől és értékeitől. A falusiak erre adott válasza a felerősített paraszti öntudattal lenézett bányászéletmód lesajnálásának éreztetése, a cifra paraszti viselettel hangsúlyozott saját paraszti értékek kidomborítása lett.²

Az első világháborút követő trianoni békeszerződés idején a cseh politikai vezetők az egész salgótarjáni szénmedencét meg akarták kaparintani. A négyéves világháborúba belefáradt, főként munkásokból álló katonai egységek azonban megvédték Salgótarját és környékét, s viszszaszorították a cseh hadakat.

A 20. század két világháborúja és két rendszerváltása megviselte a magyar népet; a bányászat és az ipar leépítése pedig ezenkívül még inkább a palócságot.

² Vö. Kazár társadalomtörténeti vázlata, in FÜLEMILE Á.–STEFÁNY J., A kazári női viselet változása a XIX–XX. században, Budapest, 1989, 11–24 (PALÁDI-KOVÁCS Attila [szerk.], *Dissertationes Ethnographicae*, 7).

Népmesegyűjtés Palócföldön

Mese szavunk távoli múltra tekint vissza: legközelebbi nyelvrokonainkkal, az osztjakokkal és a vogulokkal együtt elve már ismertük, a mesék írásos gyűjtése mégis későn indult el: Nógrád megyében a 19. században. Sokáig kéziratban maradt az a legkorábbi ([1843] 1847–1853 és 1854–1858 közötti évekből való, gyűjtőhálózat által összeállított) monumentális gyűjtemény, amelyet Ipolyi Arnold hozott létre az egész országra kiterjedő igényű, a teljes néphagyományra vonatkozó, az „elveszett” mitológia törmelékeit kereső gyűjtők anyagából. Ennek meseanyagát is csak 1914-ben sikerült megjelentetnie Kálmány Lajosnak, de belőle a hiedelem, népszokás, gyermekjáték stb. gyűjteményt először csak 2006-ban sikerült kiadni.

Kovács Ágnes szerint Ipolyi egyik legkorábbi gyűjtő- és dolgozótársa Pajor István ügyvéd volt. Ipolynyékről 1847 nyarán és Kiscsalomjáról 1851 szeptemberében tíz mesét és négy babonát küldött neki (I, 15–22, 86–88, 106–109). Két jóízű tréfás meséje Ipolyiénál jóval részletesebb leírás, de legkevésbé sem irodalmi igényeket támasztó szöveg. Hont megyéből Ipolyinak Pajor István mellett egy másik szorgalmas gyűjtője is volt, aki meseanyagát név nélkül küldte be. Az írásazonosság alapján három küldeményt talált tőle Kovács Ágnes az I. gyűjteményrészben: 32–44, 128, 150. Ebben a gyűjteményrészben ez a legerjedelmesebb Ipolyinak beküldött meseanyag: tizenöt mese, amely nemcsak terjedelme, hanem anyaga miatt is kiemelkedő, mivel erről a vidékről a legjellegzetesebb meséket foglalja magába. Stílusában is ez a beküldő közelítette meg legjobban a népi elbeszélő modort, ez őrzött meg legtöbbet a mesei fordulatokból.

Az ehhez a régióhoz tartozó Nógrádludányból (Nógrád m.) szintén van egy Szent János tűzéről szóló leírás (I, 138), melynek eredeti kézírata hiányzik, csak Kálmány másolatából ismerjük. Van továbbá a Kálmány által lemásolt szövegek között egy pünkösdi királyné leírás, melyen ez a tág helymeghatározás olvasható: Nógrád, Hont, Gömör, Csallóköz.³ Bár a szövegek a kései kiadások miatt teljes egészükben nem válhattak ismertté, de az Ipolyi által 1854-ben megjelentetett *Magyar Mythológiában* való felhasználásuk révén bizonyos fokú ismertséggel mégis számolha-

³ KOVÁCS Ágnes, in IPOLYI 2006, 40–42.

tunk. A gazdag termés számbavételénél megállapítható, hogy a Palócföld északnyugati részéből igen egységes mese-, szokás-, hiedelemanyag gyűlt egybe: az északnyugati régióra jellemző a hiedelmeket és csodás eszközöket szerepeltető, ún. nyugatias jellegű mesék nagyobb gyakorisága, a több változatban meglévő Szép lány és a Szörny, Árgirus, Ámor és Psyche, Mostoha és édes lány, Hamupipőke, A hét holló; mellőlük hiányoznak az állatmesék és kevés a tréfás-mese-lejegyzés is. Szokáslejegyzések közül figyelemre méltó a pünkösdi király és királyné és a szentiváni tűz megörökítése, a hiedelmekben tündérek, garabonciások, lidércek, elátkozott lelkek (nyugalmukat nem lelő halottak) szerepelnek leggyakrabban.

Uo., 42. A gyűjtemény idetartozó adatai a következők:

IPOLYI (1847–1853, 1854–1858) EA 2958.

15. 131. p. Furfangos mester. /A/. AaTh 1537. Ipolynyék/Vinica. Hont vm. (Szlovákia, a továbbiakban: Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006.
15. 71–73. p. = 16. 132. p. 3 pap /A/. AaTh 1730. Ipolynyék/Vinica. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006. 16. 73–74. [A] három pap.
18. 132. p. Mostoha s édes lány ördögnél. /A/. MNK 481*. Ipolynyék/Vinica. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 54. 284–286. p. = Többetközlés: IPOLYI 2006. 18. [sic!] 74–75. A mostoha- és az édesgyermek.
19. 132–133. p. Szép Ilona. /A/. AaTh 403A. Ipolynyék/Vinica. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 57. 294–295. p. = Többetközlés: IPOLYI 2006, 19. 75–76. Szép Ilonka.
20. 133. p. Elátkozott királyfi. /A/. AaTh 425A. Ipolynyék/Vinica. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI, 1914. MNGy 13. 37.237–238. p. = Többetközlés: IPOLYI 2006, 20. 77–78. =
21. 133–134. p. Kővé vált. /A/. AaTh 303+AaTh 300. Ipolynyék/Vinica. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13.10. 56–59. p. A talált gyermek. = Többetközlés: IPOLYI 2006, 21. 78–80. A talált gyermek.
22. 134. p. A fenevad vagy az elátkozott. AaTh 425C. Ipolynyék/Vinica. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 22. 80–81. A fenevad, vagy az elátkozott.
28. lapszám nélkül, cím nélkül. AaTh 301A. Ipolyság. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 28. [sic!] I. 88–89.
29. lapszám nélkül, cím nélkül. AaTh 554. Ipolyság. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 29. II. 89.
30. lapszám nélkül. Három királyfi. /K/. AaTh 554. Ipolyság. Hont vm.). Megjelent: IPOLYI 2006, 30. 90–91. Iii.
31. lapszám nélkül. A csikó. /K/. AaTh 425A. Ipolyság. Hont vm. Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 35.229–230. p. = Többetközlés: IPOLYI 2006, 31. 91–92.
32. 249–258. p. Tündér Ilona. MNK 400A*+AaTh 518. hn. Hont vm. Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 15. 91–99. p. Tündér Ilona és Argyilus. = Többetközlés: IPOLYI 2006, 32. 92–98. Tündér Ilona és Argyilus.

33. 258–268. p. Tengeri kisasszony. AaTh 707. hn. Hont vm. Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 64. 315–323. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 33. 98–104. A tengeri kisasszony.
34. 269–272. p. A rózsza. AaTh 425C. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 34. 104–106.
35. 272–276. p. A három bárány. MNK 829*(=AaTh 471). hn. Hont vm. Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 25. 172–177. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 35. 106–109.
36. 276–278. p. A szép leány a teknő alatt, a csunya asztal mögöt. AaTh 510A. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 69. 348–351. p. A mostoha testvérek. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 36. 110–111. A mostoha testvérek.
37. 279–283. p. A 2 testvér. /K/. AaTh 450. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 61. 303–307. p. Józsika és Mariska. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 37. 112–114. Józsika és Mariska.
38. 283–287. p. A 12 varjú. AaTh 451+AaTh 706. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 66. 331–334. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 38. 115–117. A tizenkét varjú.
39. 287–300. p. A Kígyó Jancsi. AaTh 425L. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 38. 238–243. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 39. 117–120. Kígyó Jancsi.
40. 300–305. p. Huba és Tünde. AaTh 403A. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 055. 286–291. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 40. 120–124. Huba és Tünde.
41. 306–312. p. Hamu Pöpöke. MNK 1960G**+AaTh 510B. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 41. 124–127. Hamupöpöke.
42. 312–317. p. A gyűrűcske. MI B316+AaTh 560. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 29. 190–195. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 42. 128–131.
43. 317–320. p. Mádaj. AaTh 756B. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 88. 424–427. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 43. 131–134.
44. 321. p. Hamm, téged is megeszlek!. MNK 336A*. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 43. 254–256. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 44. 134–136. Hamm! Téged is megeszlek!
86. 507–508. p. 7 varjú. AaTh 451. Kiscsalomja/Mala Čalomija. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 86. 161–162. Hét varjú.
87. 507–508. p. II. Cím nélkül. AaTh 510B. Kiscsalomja/Mala Čalomija. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 87. 163. Cím nélkül.
88. 509–510. p. A gyémát félkrajcár. /A/. MNK 715A*. Kiscsalomja/Mala Čalomija. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 110. 485–487. p. A pénzt terítő kakas. Többedközlés: IPOLYI 2006, 88. 164–165. A pénzt terítő kakas.
102. lapszám nélkül. Ispilángi rózsza. Szokás. Déménd/Demandice. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 102. 167–168. [Ispilángi rózsza].
103. lapszám nélkül. Bőgő borbolya temetése. Szokás. Déménd/Demandice. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 103. 168.
104. 521. p. Szerelmi b. Szt Iván tűz. Szokás. Maros. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 104. 169. [Párosító szokások: tüzes karika elvetése].

105. lapszám nélkül. [Gergelyjárás] Déménd/Demandice. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 105. 170. [Gergelyjárás].
106. 525. p. [Szerelmi babona] Kiscsalomja/Mala Čalomija. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 106. 171. [Szerelmi babona].
107. lapszám nélkül [Tejelvétel] Kiscsalomja/Mala Čalomija. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 107. 171. [Tejelvétel].
108. lapszám nélkül. [Szerelmi babona András-napkor]. Kiscsalomja/Mala Čalomija. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 108. 171. [Szerelmi babona András-napkor].
109. 510. p. Farkaskoldus, farkasember, volkolak, werwolf. hiedelem. Kiscsalomja/Mala Čalomija. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 109. 172. [A farkaskoldusról].
108. 522. p. [Pütkösi királyné] Népszokás. Nógrád, Hont, Gömör, Csallóköz. Megjelent: IPOLYI 2006, 108. [sic!] 172–173. [Pütkösi királyné].
128. 534–549. p. A csikócska. AaTh 313+AaTh 425A. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 1914, MNGy 13. 36. 230–236. p. = Többedközlés: IPOLYI 2006, 128. 187–190. A csikócska.
138. 578. p. Szt. János tüze. Szokás. Ludány [Nógrádludány]. Nógrád vm. Megjelent: IPOLYI 2006, 138. 200–201. [Szt. János tüze]
150. 614–625. p. Csuda Bagoly Köntös. AaTh 510B+MI E 105+MI K 2116.1.1.1. hn. Hont vm. (Szl.) Megjelent: IPOLYI 2006, 150. 224–227. Csuda bagolyköntös.

Másfél évtizeddel későbbi a következő kiadvány, Pap Gyula 1865-ben Sárospatakon kiadott *Palóc népköltemények* című gyűjteménye. Pap Gyula (1843–1931) mint költő, író, néprajzi szerző a Nógrád megyei Felsőpálán született jómódú nemesi birtokosok gyermekeként. Lozonci, selmecebányai, sárospataki iskolákba járt, majd jogi tanulmányok után Füleken nyitott ügyvédi irodát. Irodalmi tevékenységét számos folyóiratban követhetjük nyomon, verseit, cikkeit a *Hölgyfutár*, *Nefejejts*, *Új Idők*, *Abafi Figyelője*, *Vasárnapi Újság*, *Magyarország* és a *Nagyvilág* című lapok közölték, de népies dalaival, románcaival nem aratott sikert. A folklorzisztika viszont számon tartja a *Palóc népköltemények* című kötet miatt, amelyben a 19. század közepi palóc néphagyományok értékes darabjai szerepelnek.

- I. Hamishitű Jancsi (AaTh 303A+AaTh 327B+AaTh 531+MNK 1923A*.)
 II. A halá' vőlegény (AaTh 365)
 III. A kígyóruha (MNK 1960G**+MNK 2101F*+AaTh 425A+AaTh 441)
 IV. A tündérek kútja (MNK 2101B(1)*+AaTh 551)
 V. Jártár varnyú (MNK 721*+AaTh 780)
 VI. A három zsák szemet (AaTh 476*)
 A gyűjtő Pálfalváról származik (ma Salgótarján része).

Pintér Sándor mint író és régész szülőföldje népének, a palócságnak múltjával s jelenével foglalkozott. 1841. március 17-én született a Nógrád megyei Etesen, 1915-ben halt meg Szécsényben; iskoláit Gyöngyösön, Selmecbányán, Egerben, Esztergomban és Szegeden, a piaristáknál végezte. Jogi tanulmányait a budapesti egyetemen folytatta, ügyvéd lett, 1867-től harmincöt évig vezette a szécsényi takarékpénztár jogi ügyeit. Alapító vagy rendes tagja volt különböző tudományos társulatoknak: az archaeologiai, ethnographiai, természettudományi és történelmi társulatnak. Nógrád megye számos helyén önálló kutatásokat végzett, és ezzel, nemkülönben gyűjtés útján tekintélyes praehistorikus gyűjteményt hozott össze, amely kiterjed a kőkorra (neolitikor), a bronz- és a vas-korra (összesen 1200 válogatott darab) és nagy feltűnést keltett az 1875. évi gráci kiállításon csakúgy, mint az 1876-os budapesti anthropologiai és régészeti kongresszuson. Cikkei az *Archeologiai Értesítő*ben, az *Ethnographiában*, a *Losonc és Vidékében* jelentek meg. Toldi Miklósról írt nagyobbszabású tanulmányát a Kisfaludy-társaságban olvasták fel.⁴

A népmesékről XIII eredeti palóc mesével című kötettel jelent meg a népcsoportról kiadott következő gyűjtemény. Tizenhárom meséjének azonban mintegy a felével kapcsolatban súlyos vádakát fogalmazott meg Berze Nagy János, a *Magyar népmesetípusok* írója.

- (2.) Mesé az ifijitáó madarraó. MNK 463A**+AaTh 550+AaTh 556F*: Teljesen azonos Erdélyi a Pelikán madárról című meséjével, melytől csak abban különbözik, hogy palóc nyelvjárásra van átírva.
- (3.) Mesé. AaTh 510A+AaTh 408+AaTh 1961A*: Teljesen azonos Erdélyi Az özvegy ember és az árva lány meséjével, melytől csak abban különbözik, hogy palóc nyelvjárásra van átírva.
- (6.) Mesé a sèteet ország királyáraó. AaTh 328A*+AaTh 300A+AaTh 301A : Szécsény vidéke. Nógrád vm. Nyelve sokhely átírt irodalmi nyelv, közlő Pintér Sándor.
- (7.) Mesé a keet testvéreó. AaTh 450 : Elemről elemre egyezik Erdélyi A két testvér című meséjével, melynek palóc tájszólásra átírt mása.
- (8.) A feesz kereső. AaTh 326+AaTh 401A : Elemről elemre egyezik Erdélyi A félelem kereső meséjével, melynek palóc nyelvjárásra átírt mása.
- (9.) Mesé a hattyú viteezreó. AaTh 762+AaTh 707. Szécsény vidéke. Nógrád vm. Nyelve tájszólás, melyen erősen érződik az irodalmi forrás nyelvének nyoma.

⁴ Munkái: *A palócokról. Népismertető tanulmány*, Budapest, 1880; *A népmesékről XIII. eredeti palóc mesével*, írta és leírta jó barátok számára ötven példányban, Losonc, 1891; *Szécsény és közvetlen vidéke a honfoglalás előtti korban*, Losonc, 1897 (ism.: *Ethnographia, Arch. Értesítő.*); *A vén Mátra titka*, Balassa-Gyarmat, 1898.

- (10.) Mesé jaz ördögreó mémég ékkiráraó. AaTh 313A. A mese elemről elemre egyezik Erdélyi János A király és az ördög meséjével, melynek palóc nyelvre leírt mása. A többi eredetinek tekinthetjük:
- (1.) Mesé Juhaczi Peeterreó, meg a Heecsin szakálaó ördögreó. AaTh 301B. Szécsény vidéke. Nógrád vm.
- (4.) Mesé jé kiráraó még ezeó juhászáraó. AaTh 314A+AaTh 1060+AaTh 314. Szécsény vidéke. Nógrád vm.
- (5.) Mesé égy Rufaót neveó leegenreó. AaTh 313C. Szécsény vidéke. Nógrád vm.
- (11.) Mesé jésszegeen emberreó mé Kilenczes fíjáraó. AaTh 650A.
- (12.) Mesé a naplyányáraó. AaTh 403A. Szécsény vidéke. Nógrád vm.
- (13.) Mesé énnagyaó szégeeny embérréó. AaTh 563+AaTh 569.

A 19. század utolsó és a 20. század első húsz-harminc évében csak szórványos gyűjtések zajlottak a régióban. A két világháború közti időszakból erről a területről Loschdorfer Anna anyagán kívül más meseanyaggal nem rendelkezünk.⁵

- Borbás Vince (1872) Nyr. 92. sz. 178.p.(Közmondások közt) Kresztusnak hitt szarka MNK 1248I*+MNK 1318F*. hn. Ipoly vidéke. Pilis.
- Borbás Vince (1876) Nyr. 520. p. Csali mese. AaTh 2251. Litke [Ipoly-Litke]. Nógrád vm.
- Fábián Gyula (1910) Nyr. 302–303. p. Palóc Krisztus mondák. A gomba. AaTh 774L. m. Nógrád vm.
- 357–358. Miért eszi a féreg a szőlő tövét. AaTh 774E. Nógrád vm.
359. p. Péter a lakziban. MNK 791(2). Nógrád vm.
360. Krisztus és a szegény ember. AaTh 759.
- 304–306. p. Krisztus és a szegény ember. AaTh 750*. Nógrád vm.
- Gonda Béla (1877) Nyr. 520–521. p. A deres álmás páripá. MNK 590A*+AaTh 463A*. Megyer. Nógrád vm.
- 84–86. p. A szegény ember. MNK 1535*. Rimóc. Nógrád vm.
469. p. Márájz Bojnyik. AaTh 756B+AaTh 0804B. Megyer. Nógrád vm.
- Gonda Béla (1878) Nyr. 37–38. p. A veres juhocska. AaTh 301B. Megyer. Nógrád vm.
- Gonda Béla (1881) Nyr. 526–528. p. A kis Cziberda. AaTh 561. Tesmag. Hont vm.
- Gonda Béla (1879) Nyr. 569. p. Gyermejkjátékok I. MNK 2330A*. Tesmag. Hont vm.
- Istvánffy Gyula, A furulyának nézett puska. Palóc adomák és párbeszédék, 11, *Ethnographia* 1912(XXIII), 105. p. (MNK 1228I*) Palócföld.
- A falu becülete. Palóc adomák és párbeszédék, 4, *Ethnographia* 1912(XXIII), 104. p. AaTh 1349F*. Királd (Borsod-Abaúj-Zemplén vm.).
- Loschdorfer Anna (1937) 351–353. p. A jáborfácska. MNK 721*+AaTh 780. Mihály Ferencné Géczy Mária. Buják (Nógrád vm.).

⁵ Ebből az időszakból más területekről is csak szórványos gyűjtésekkel rendelkezünk.

- 353–354. p. A jámborfácska. MNK 721*=AaTh 780. Gyursó Piros. Garáb (Nógrád vm.).
- 354–356. p. A gyilkos mostoha. AaTh 720. Buják (Nógrád vm.).
- 356–358. p. Az őzecske. AaTh 450. Mihály Ferencné Géczy Mária. Buják (Nógrád vm.).
- 358–361. p. A macskárú meg a betyárokrú. AaTh 480+MNK 481*+AaTh 510A. Mihály Ferencné Géczy Mária. Buják (Nógrád vm.).
- 348–351. p. Látlak szívem, látlak. AaTh 311+AaTh 1961A*. Buják (Nógrád vm.).
- Mikó Pál (1894) Nyr. 23. 332. p. A póruljárt tücsök. AaTh 292*. Nógrád vm.
190. p. Miből lett a gomba. AaTh 774L. Terbeléd. Nógrád vm.
- 232–233. p. A kutya nemeslevele. AaTh 200. Terbeléd. Nógrád vm.
- Mikó Pál (1895) Nyr. 23. évf. 331. p. Ne bolondozz Rákhel, gyűj ki a lék alá! (Szólás-módok közt). MNK 1300*XVI. Palócvidek.
- Mikó Pál (1908) Nyr. 37. évf. 239. p. Kutya baja, mint a szentesi halottnak (Szólások közt). MNK 1300*XIII. Balogi. Gömör vm.
- Nyáry Albert (1910) Nyr. 353–357. p. Katona János. AaTh 330B+AaTh 326. Mihálygerge. Nógrád vm.
351. p. Cím nélkül. MNK 2019A*. Palócföld. Nógrád vm.
- Wolf Vilmos (1875) Nyr. 4. 472–473. p. Palócz adoma. AaTh 1319. Nógrád vm.
179. p. Tréfás mese. MNK 1318F*+MNK 1250I*+MNK 1294*II. Vecsekle. Nógrád vm.
- Wolf Vilmos (1876) Nyr. 33–34. p. Népmesék. AaTh 1567B*+AaTh 1961C*+MNK 1961F(1)*+AaTh 1875. Fülek. Nógrád vm.
- Zolnai Lajos (1886) Nyr. 326–330, 373–377.p. Babszem Jankó. MNK 1960G**+aTh 563+AaTh 314A+AaTh 314+MNK 1923*. Tolmács. Nógrád vm.
- Zolnai Lajos (1887) Nyr. 277–282. p. A szeginy embőr szuszéksináló. AaTh 560+MNK 569A*. Tolmács. Nógrád vm.

Az intenzív gyűjtőmunka csak a 20. század második felében indult meg: ennek egyik első tanúbizonysága Dobos Ilona Érsekvadkerten Ordódy Józseftől gyűjtött anyaga, amelyből az 1981-ben publikált kötetben nyolc tündérmesét és négy mondát közöl.⁶

Dobos Ilona plasztikus képet rajzolt gyűjtőútjainak palóc helyszínéről és palóc mesemondója társadalmi környezetéről. Megemlíti, hogy az erdők mellett élő palóc fafaragók országszerte nevezetesek például aprólékosan megmunkált, finoman áttört lócáikról, melyek sokaságát őrzik begyűjtve a néprajzi múzeumok, s hogy 1961-ben asszonyaik még szoknyás viseletben dolgoztak a téész földjein. Ebben az időszakban a falvakban hétköznapi többnyire csak asszonyok, öregek és gyerekek éltek, mert a munkaképes férfiak építkezésekre jártak el mint állványozók vagy

⁶ Lásd Dobos 1981.

ácsok, s csak kéthetente tértek haza tiszta ruhát váltani. Ennek a munkamegosztásnak azonban az is velejárója volt, hogy amikor még ritkaságszámba ment az otthoni tévé, Érsekvadkertben már 1961-ben megjelentek az első készülékek.

Köztudott, hogy a palócok nagyon vallásos katolikusok, különösen az asszonyok sűrű templombajárók, a legtöbben nemcsak a vasárnapi misére, hanem hajnali, délutáni litániára, rorátéra is sűrűn eljártak. Valóságuk át van itatva a legkülönbözőbb babonákkal. A díszes ünnepi viselet bemutatására, amely oly nagy szerepet játszik a fiatalok életében, elsősorban a vasárnapi misék és a vasárnap délutáni kocsmái táncmulatások alkalmával került sor. A palóc asszonyok körében láthatóan nagyon fontos a viselet és a viselkedés elfogadott módja. Ennek pregnáns kifejeződése a rátótiadákban és a szomszéd falvak lakóit tőlük eltérő (maga)viseletük miatt csúfoló műfajokban látszik a legjobban, amelyeket az asszonyok kedvtelve adtak elő.⁷

Dobos Ilona adatközlője, Ordódy József hivatásos mesemondó 1880-ban született Alsósztrégován elszegényedett cselédsorban élő nemesi családban. Dohánycsomózás, kukoricamorzsolás közben pálinkáért mesélt, sokszor több estén át, folytatásokban. Hosszú meséit az 1960-as években már környezetében senki nem bírta türelemmel. A gyerekek a mesemondás kezdetén kíváncsian betódultak a készülő hangfelvétel miatt, de hamarosan rendre elszállingóztak, megvilágítva ezzel azt az egyre nagyobb területen érvényesülő törvényszerűséget, hogy bár még köztünk élnek a népi elbeszélő mesterek, a népköltészet e tradíciója elhalásra van ítélve, mert a hallgatóság egyre gyakrabban ráun a korábbi kifejezőmódra. A mesélők marginalizálódási tendenciáival ellentétesen hat külső felfedezésük, amely környezetükben is növeli súlyukat és tekintélyüket. Megfigyelhető további sajátság volt, hogy ahol Ordódy hosszú tündérmeséinek nem maradt hallgatósága, a főként tréfás vagy erotikus – pikáncs – történetek még szájról szájra jártak, s mellettük könnyen elterjedtek a városi viccek is, amelyek paraszti környezetben anekdotává dagadtak. A tradicionális meseműfaj hanyatlását mutatta viszont az előadott mesék rövi-

⁷ Lásd mindkét nemtől gyűjtött párhuzamait nemcsak kötetünkben, hanem a 2008-ban megjelent Fülek vidékéről gyűjtött rátótiadáknál is és az ottani jegyzetben említett analógiát, VILLÁNYI 1992, 25–26 zabari változatait, vagy a hercensényi adatot: MAGYAR 2004, 85.

dülése. A többórás tündérmeséket a rugalmasabb előadók repertoájában megkurtítva lehetjük fel, vagy tréfás toldalékokkal ellátva igyekeznek elfogadottabbá tenni azokat.

Ordódy József (81). Érsekvadkert. Nógrád m.

1. 47–82. p. Juhaszi Péter. MNK 2100C*+AaTh 301B+MNK 2101A*.
2. 83–125. p. Kertész Jankó. MNK 463**+MNK 552A**+AaTh 561+AaTh 314+AaTh 1961A*+MNK 2101A*. Ordódy József. Érsekvadkert (Nógrád vm.).
3. 126–146. p. A fiú, aki érti a madarak nyelvét. MNK 516D*.
4. 147–177. p. Két egyforma barát. MNK 2100A*+AaTh 300+AaTh 303.
5. 178–194. p. A tetejetlen fa. AaTh 850+AaTh 317+AaTh 300A*+MIR222+MNK 300A**.
6. 195–208. p. Az éneklő madár. MNK 2100A*+AaTh 506+AaTh 550+MNK 2101A*.
7. 209–217. p. Kilenc. MNK 650D*.
8. 218–235. p. Dongó és Mohácsi. MNK 2100A*+MNK 1960G**+MNK 2100F*+AaTh 1525N+AaTh 1641+AaTh 1654.
- Mondái: 9. 239–240. p. Szibilla jóslata; 10. 241–243. p. A molnár feltámadása; 11. 244–252. p. A holtából visszatérő gróf; 12. 253–259. p. Sisa Pistáról.

A mintegy tíz évvel későbbi állapotokat rögzítő nógrádsipeki munkacsoport valamennyi tagja végzett mesegyűjtést, amelynek alapján Kovács Ágnes a következő láttelepet rögzítette az elbeszélő hagyomány akkori helyzetéről.⁸ Nógrádsipeken a mesemondás folyamata állóképpé merevült: egykor, hagyományosan kisgyerekkorban állatmesék, ifjúkorban hősmesék, később tréfás, obszcén mesék bővítették a repertoárokat, melyeket az 1980-as években a mesemondók már csak emlékeikben őrizték. A mesemondó repertoárok alapján azonban 1977-ben még javában éltek a rövidebb tréfás állatmesék, anekdoták, betyártörténetek, mind ezeket jellemezte az a kisemberi szellemi fölény, amellyel úrrá tud lenni a helyileg lokalizált erősebb, hatalmasabb felett. Az egyik idős sipeki mesemondó emlékezett arra, hogy meséit korábban a helyi földesúrtól hozzá került meséskönyvben olvasta először. Az állatmeseanyag az egész nyelvtérületen jellegzetes szövegekből áll, de az említett mesélő a repertoár tanúsága alapján valószínűleg az olvasott könyv állatmeséivel gyarapította a mesélői oeuvre-t, amit az is valószínűsít, hogy egyik-másik mese idegenből készített fordítás lehetett, mert Sipekre eljutott néhány, a nyelvté-

⁸ Kovács 1980, 33–73, 431–485.

rületen máshonnan nem ismert mese is általa. Ennek az előadónak egyes meséiben megfogalmazódik sértődöttsége is, amiért meséivel lassanként hallgatóság nélkül maradt.

Tanulságos, hogy Nógrádsípeken az egykori béresek, pásztorok közül származó képviselőjük egyetlen Fehérlófia típusú Juhfi Jankóra emlékezett vázlatosan, hiányosan, belőle egyes epizódok elmaradtak, keveredtek; esetleg a népszerű típus egy további lokális megfogalmazását lehet feltételezni. Léteznek ugyanis másutt is az itteni változathoz hasonló rövidítések, kontaminációk, mint Gonda Béla A veres juhocska vagy Pintér Sándor Mese Juhaczi Peteerreő változatában.⁹

Európai exemplumgyűjteményekből is ismert az a középkori látomás-irodalmi tematika, amelynek a népköltészetben is meghonosodott származéka az életre-halálra jó barátok motívuma, s ebben itt nem a túlvilági kaland van kihangsúlyozva, hanem az ott eltöltött idő rövidnek észlelése, szemben a földre visszatérő meghökkentő tapasztalatával: a pillanatoknak gondolt túlvilági időtöltés földi időszámítás szerint több száz év időtartamot jelentett, amit plasztikusan jelzett a több száz év alatt elavulttá vált pénz, a hős ruhadarabjainak korszerűtlensége. Mindez meggyőzi a másvilágról visszatértet, hogy lakodalmáról nemcsak pillanatokra ugrott át halott barátja meglátogatására a túlvilágra.

Széles körben ismert aitiológiai mondák több változata is feljegyzésre került Nógrádban, például Miért oly rövid a búza kalásza.

Sípeken a kisgyermekeknek való mesélést városi szokásnak tartották, s a kicsiknek legfeljebb a nagyobb gyerekek meséltek el egy-egy rövidebb történetet, de a felnőtteknek az óvónőn kívül nincs is óvodás korúaknak való repertoárja. A mesemondók meséjükkel érdeklődést és jókedvet igyekeztek kelteni, míg az óvónő megnyugtatni és elaltatni törekedett mesemondásával (Kis kakas gyémánt félkrajcárja, Piroska és a farkas, Ijesztős mese, Marika, a kiskacsája meg a róka műmesével). A felnőtt mesélőknél alig van nyoma a közkézen forgó mesekönyveknek, s a birtokukban lévő gazdag ponyvagyűjteményeknek sincs direkt kapcsolata a szintén gazdag legendaanyaggal. Korábban nagyon eleven és intenzív lehetett a szájhagyományozó történetmondás, s szoros kapcsolatban állt a személyes élmény- és hiedelemvilággal, így helyi színezetűekké váltak, realiztikussá lokalizálódtak, és a személyesség kifejezőjévé lettek még a

⁹ Gonda B. (1878) Nyr. 37–38. p. Nógrádmegyer, és Pintér S. (1891) 67–78.

könyvmesék is. Amint a rádió és televízió elavulttá tette a fiatalok szemében a meséléssel való szórakozást, úgy száradt el a korábbi élénk szájhagyományozó tudáskészlet. A teljes sipeki népköltészet-monográfia Nógrád megye nyugati részének mesehelyzetét tükrözheti az 1970–1980-as években. Sipek, a hajdani cselédtelep leginkább a szomszéd községekkel ápolta házassági kapcsolatokat, így mesekincsük legközelebbi párhuzamai szintén a palóc nyelvterületen levő Hont, Nógrád, Heves, Borsod mesekincséből kerültek ki. Távolabbi párhuzamoknak tekinthetők Berze Nagy János besenyőtelki, Kazinczy Gábor Hangony-völgyi gyűjteményei, közelieknek mondható Loschdorfer bujáki és Dobos érsekvadkerti gyűjteménye.

A mesélők kiemelkedő egyéniségei közösségüknek, nemcsak jó mesemondók, hanem jó szervezők, jó hangú énekesek vagy zenészek, vallásos kör vezetői, paraszt zenészbanda primásai vagy búcsúsvezetők egyúttal. A sipeki mesekincs egyik jelentős forrása volt az egykori „mesekirály”, Oláh Péter. Az előadói képességek családi öröklődése is gyakran megfigyelhető volt, például a később bemutatandó kiváló nógrádsipeki mesemondó, Csizmadia István lányának is gazdag énekes repertoárja volt, Balázs József lányai is kiemelkedő énekesek voltak, s Balázs Lászlóné nagyobb fia tréfás mesék kitűnő előadója.

Bár a mesei cselekmények az emlékezetben még elevenen éltek, a cselekményen keresztül érvényesülő mondanivaló stabilitása megingott: a „régén történt” s a „régii” mesei díszletei, a használatból kiment eszközök, a régies beszédmód léte mellett érvénytelenné, hiteltelenné vált a megjelenített világkép és az erkölcsi tanulság. A mesebeli kozmogonikus rend is vesztett hiteléből, a meséből csak a külsőségek maradtak meg, a kalandos cselekmény, a csodák; a valódi mesei mondanivaló már nem ad magyarázatot a megváltozott világ és benne a falu életének mechanizmusaira, erre a televízióból igyekeznek feleletet kapni.

Vekerdi József 1985-ben két kötetben, *Cigány nyelvjárási népmesék* címmel kiadott¹⁰ hatvankét kétnyelvű mese közt elsőként jelentette meg több kiváló nógrádi romungro mesélő cigány nyelvjárási szövegeként gyűjtött felvételét: Bede István (1) rimóci, Berki János (7) szépen kidolgozott, Varsányban elmondott tündérmeséjét és Oláh Béla (8) felvett, katalógizálatlan, az 1970-es években rögzített anyagát Endrefalváról.

¹⁰ VEKERDI 1985, 383, 244.

- A leírásban <A> meseszöveg szöveghű, szó szerinti közlését, meseátdolgozást, <C> fordítást cigány eredetiből angolra, franciára, németre, stb. <D> cigányból külső fordító által készített magyar (mű)fordítást. <E>első, cigány nyelvű közlést, <F> a mese – többnyire – kézirat, elvéve nyomtatott forrásait jelenti.
- Berki János (32). Varsány, Nógrád m. (M) 1974.
39. 270–286. p. Cím nélkül. <E>. AaTh 301B + AaTh 506 + MNK 1923A*. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 39. 271–287. Fehérlófia. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 39. 170–178. White Mare's son. <C>.
40. 288–302. p. Cím nélkül. <E>. MNK 0400C* + AaTh 300A* + AaTh 556F* + MNK 300A**. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 40. 289–303. Világszép Miklós. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 40. 179–186. Beautiful Nicholas. <C>. Görög, V. (1991.) 6. 119–129. p. Miklós le Magnifique. <C>.
41. 304–310. p. Cím nélkül. <E>. AaTh 328A*. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 41. 305–311. Égitest szabadtító. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 41. 187–190. Sun and stars recovered. <C>.
42. 310–316. p. Cím nélkül. <E>. AaTh 650A. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 42. 311–317. Kilenc. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 42. 190–193. Nine. <C>.
43. 316–322. p. Cím nélkül. <E>. AaTh 675. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 43. 317–323. Nemtudomka. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 43. 193–196. I Don't Know. <C>.
44. 322–328. p. Cím nélkül. <E>. AaTh 545D*. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 44. 323–329. Adu. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 44. 190–199. Trump. <C>.
45. 328–332. p. Cím nélkül. <E>. AaTh 1536B. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 45. 329–333. Három pap. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 45. 199–201. Three priests. <C>.
- Bede István (67). Rimóc, Nógrád m. (M) 1974.
46. 332–340. p. Cím nélkül. <E>. AaTh 312D + AaTh 304. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 46. 333–341. Borsszem Jankó. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 46. 201–205. Tom Thumb. <C>.
- Oláh Béla (61). Endrefalva, Nógrád vm. (M) 1974.
47. 340. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 47. 341. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 47. 205. Without title. <C>.
48. 342. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 48. 343. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 48. 206. Without title. <C>.
49. 342–344. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 49. 343–345. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 49. 206–207. Without title. <C>.
50. 344. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 50. 345. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 50. 207. Without title. <C>.
51. 346. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 51. 347. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 051. 208. Without title. <C>.
52. 346. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 52. 347. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 052. 208. Without title. <C>.
53. 346–347. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 53. 347–349. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 053. 208–209. Without title. <C>.

54. 348–350. p. Cím nélkül. <E>. Nincs katalogizálva. *Mf.*: Vekerdi J. (1985.) 1. 54. 349–351. Cím nélküli anekdota. <D>. Vekerdi J. (1985.) 2. 054. 209–210. How do Gypsies live today? <C>.

Varsányból Berki János romungro mesélőtől Görög Veronika először 1985-ben adott ki egy kétnyelvű cigány–magyar válogatást (teljes, hetvenhét tételből álló gyűjtését kéziratban őrzi az MTA NKI Archivuma),¹¹ melyben a kétnyelvű mesék cigányul, magyarul, és angolra fordított szüzsékkal férhetők hozzá.

1. 44. p. Pherdju teritöva! AaTh 563.
- 1a. 48–52. p. Terűj terűj abroszkám! AaTh 563.
1. 173–174. p. Terülj, terülj abroszkám! AaTh 563.
2. 54–56. p. O betjári. AaTh 1525A.
2. 176–177. p. Mestertolvaj. (A szegény asszony lusta fia). AaTh 1525A.
3. 58–60. p. O trin hentešne čhāve. AaTh 1539.
3. 178–179. p. A cigányember meg a három hentes. AaTh 1539.
4. 62–74. p. I kirājki rakli. AaTh 506 + MNK 1923A* + MNK 2101E₁*.
4. 180–188. p. A veres király lánya meg a suszterlegény. AaTh 506 + AaTh 300 + MNK 1923A* + MNK 2101E₁*.
5. 76–80. p. Mulea, mulea, de āri ole dživde! AaTh 407B + AaTh 365.
5. 189–191. p. Szép Mariska. AaTh 407B + AaTh 365.
6. 82–86. p. I Vizi Tündērkišassonja. MNK 476A*.
6. 192–194. p. Tündērkeresztanya. MNK 476A*.
7. 88–104. p. Vizi Pēteri, Vizi Pāl. AaTh 303 + AaTh 300.
7. 195–201. p. Vizi Péter és Vizi Pāl. AaTh 303 + AaTh 300 + MNK 1923A*.
- Görög 1985 et al. 8.106–108. p. I bēka. AaTh 441 + AaTh 530.
- 8₁. 202–205. p. Űgy szeretlek, mint a söt. AaTh 923 + AaTh 425C + MNK 1923A*.
- 8₂. 206–210. p. A köhögős béka. AaTh 0441 + AaTh 530.
9. 110–112. p. Kilencvenkilencet egy csapásra. MNK 1640** + AaTh 1049 + AaTh 1051 + AaTh 1115 + AaTh 1149.
9. 211–214. p. Hetet ütött egy csapásra. MNK 1640** + AaTh 1049 + AaTh 1051 + AaTh 1115 + AaTh 1149.
10. 114–126. p. O aranjkio bal. MI (krumplihėj) + MI D1081 + MI D 1056 + MI D1065.2 + AaTh 531.
10. 215–219. p. A szegény asszony fia. MI (krumplihėj) + MI D1081 + MI D1056 + MI D1065.2 + AaTh 0531.
11. 128–136. p. Vaš Laci. AaTh 312D + MNK 552A*.
- 11a. 220–222. p. Erős János. AaTh 650A + AaTh 312D.
- 11b. 223–227. p. Vas Laci 1. AaTh 312D + MNK 552A* + MNK 1923A*.

¹¹ Anyagának leírását lásd Görög 1985 meséi.

- 11c. 228–236. p. Vas Laci 2. AaTh 312D + MNK 0552A* + MI M0241.1. + MNK 1923A* + MNK 2101A*.
 12. 138–140. p. Trin droma. AaTh 300 + AaTh 1961A*.
 12. 237–240. p. Mese a szegény legényről. AaTh 300 + AaTh 1961A*.
 13. 142–166. p. Kanca Miklősi. AaTh 301B + MNK 1923A*.
 13a. 241–250. p. Fehérlófia. AaTh 301B + MNK 1923A* + MNK 2101A*.
 13b. 251–256. p. Kanca Miklós. AaTh 301B + AaTh 300A.

Szalonnafa címmel Görög Veronika 1992-ben egy harminc tündérmeséből álló újabb válogatást adott közre Berki Jánostól és családjától, majd ezt követően franciául is megjelentetett egy válogatást – huszonnyolc mesét, tíz hiedelemmondát és parabiblikus történetet – az anyagból.¹²

GÖRÖG 1992 meséi:

1. 7–18. p. A szegény asszony fia. MI (krumplihéj) + MI D1081 + MI D1056 + MI D1065.2 + AaTh 531.
2. 19–25. p. Vas Laci. AaTh 312D + MNK 552A*.
3. 26–51. p. Kanca Miklós. AaTh 301B + MNK 1923A*.
4. 52–69. p. Vizi Péter és Vizi Pál. AaTh 303 + AaTh 300 + MNK 1923A*.
5. 70–72. p. A három út. AaTh 300 + AaTh 1961A*.
6. 73–77. p. A fiú, aki kiüssza a tenger vizét. MI F633 + MI B11 + MI D1081 + MI D1056 + MI D1065.2 + MI H1142.2.
7. 78–84. p. A fiú, aki legyőzi a sárkányt. MI D1081 + MI D1056 + MI D1065.2 + AaTh 300 + MNK 1923A*.
8. 85–91. p. Nemtudomka. AaTh 530 + AaTh 532.
9. 92–95. p. A halcsuka parancsára. AaTh 675.
10. 96–101. p. Szép Mariska. AaTh 407B + AaTh 365.
11. 102–115. p. A Veres király lánya meg a suszterlegény. AaTh 506 + AaTh 300 + MNK 1923A* + MNK 2101E₁*.
12. 116–123. p. A köhögős béka. AaTh 441 + AaTh 530.
13. 124–128. p. Tündérkeresztanya. MNK 476A*.
14. 129–134. p. A három királyfi. AaTh 554.
15. 135–143. p. A virágbul lett királyfi. AaTh 409B* + AaTh 516 + AaTh 301 + AaTh 461 + AaTh 518 + MNK 1923A*.
16. 144–149. p. Úgy szeretlek mint a sót. AaTh 923 + AaTh 425C + MNK 1923A*.
17. 150–155. p. Adut. AaTh 545D* + AaTh 888 + MNK 1923A*.
18. 156–162. p. A szegény molnárfiú. AaTh 461.
19. 163–166. p. A tojásból lett fiú.
20. 167–169. p. Mariska és a majom.
21. 170–172. p. Terülj, terülj asztalkám! AaTh 563.

¹² GÖRÖG, Veronika, *Miklós Fils-de-Jument. Contes d'un Tzigane hongrois. János Berki raconte...*, Budapest–Paris, Akadémiai–CNRS, 1991, 257 p.

22. 173–175. p. A szegény cigány tehene. MNK 1643A* + AaTh 1535.
 23. 176–181. p. A három hentes. AaTh 1539.
 24. 182–186. p. Hetet ütött egy csapásra. MNK 1640** + AaTh 1049 + AaTh 1051 + AaTh 1115 + AaTh 1149
 25. 189–190. p. A szegény ember meg az ördög.
 26. 191–201. p. A tölgyfamagból lett fiú. AaTh 314A + AaTh 530 + AaTh 302A* + AaTh 507B. Elmondta Kökény József (22).
 27. 202–210. p. A tizenkét fivér. AaTh 451 + AaTh 300. Elmondta Kökény József (22).
 28. 211–219. p. Szalonnafa. MNK *301A + AaTh 301 + AaTh 554. Elmondta Kökény József (22).
 29. 220–224. p. Az egérmenyasszony. AaTh 402. Elmondta Berki Ildikó (20).
 30. 225–231. p. Világszép Erzsébet. AaTh 400. Elmondta Berki Ildikó (20).

Érdekes összehasonlítást tehetünk a felföldi régióból ismert magyar és cigány mesekincs vonatkozásában.

A felföldi meserégióban Nógrád (7 fő), Gömör-Kishont (1 fő), Borsod (3 fő), Heves (2 fő), Abaúj-Torna (2 fő) megyei mesélőktől vannak gyűjtéseink cigány mesemondóktól. Legkorábban (1903 óta) Hevesből vannak feljegyzések, de a meseszövegek zöme az 1960-as évektől gyűlt össze a tizenöt mesemondótól. Egyes kiemelkedő mesei teljesítményektől eltekintve azonban, úgy tűnik, ez a régió nincs jól felgyűjtve a cigány mesekincs tekintetében, megállapításokat csak még nagyobb körültekintéssel tehetünk. Az általunk ismert mesék közül egyelőre hiányzik az állatmese; igen kevés mesélő mond legendamesét (3 szöveg), novellamesét (4 szöveg), „ostoba ördög” mesét (6 szöveg), rátótiadát (1 szöveg), tréfás mesét (12 szöveg), vagy él befejező formulákkal (14 hazugságmeséhez, 4 formulamesékhez tartozó szöveg). Igazán jelentős számban csak a varázsmesék szerepelnek (64 szöveg). A mennyiségi hiányokért viszont kárpótolnak a mesék minőségi jellemzői.

Jelentős számú, cigányul és magyarul elmondott, szájhagyományból ismert meséje mellett gazdag könyvmesei repertoárt mondhat magáénak Berki János, a kétnyelvű nógrádi romungró, Görög Veronika mesemondója.

Az előbbtől hősepikai jellemzőkben különböző meséket mondott a páratlan mesekincsel rendelkező Busa Viktor, B. Kovács István rima-szécsi (ma Szlovákia) rendkívüli elbeszélő tehetsége.¹³ Busa „vitézes” me-

¹³ B. Kovács István (gyűjt., bev.), *Szülő-Szült-Kálmány. Öt gömöri hősmese*, Bratislava, Madách–Posonium, 1999, 225 p.

séinek egyéni jegyei sodró erejű alkotásmódjában jutnak kifejezésre. Tartalmilag egyetlen meséje sem tipologizálható, de építő motívumai jól ismertek a magyar és a nemzetközi anyagból. A hőmeseanyag nyelvezete számos történeti réteg létét bizonyítja. Kozmikus-mitikus rétegét (Nap, Hold, csillag, szivárvány, villámzás, fekete felhő, ítélet), lovagi-keresztény szintjét (vitéz, ló, ing, vas, páncél, kard, buzogány, sarkantyú, papucs, csizma, rózsza, koszorú, kereszt, szent, templom, búcsú, koldus, keresztapa, keresztanya, király, asszony, csákó, vár, vér, könny, csuda, álom, hűség, gyász, bor, virág), hiedelemrétegét (boszorkány, táltos, bölcses stb.) a mesék és a hiedelmek szoros kapcsolata jellemzi.

Az archaikus közösségek tanító, szórakoztató műfajai az egy-két estét is kitöltő, hosszú tündérmesék. Ezt a polgárosuló palóc falvakban a rövid tréfás, csattanós történetek, csúfondároságok váltják fel. Megváltozik a hiedelemtörténetek szerepe is: mára az iszonyatkeltés, a borzongás előidézése maradt fő céljuk. Az igaztörténetek a férfiak hőstetteiről szóltak, a női elbeszélők pedig érzelmes életkörülményekkel foglalkoztak. A mesemondás alkalmainak megszűnésével felgyorsultak a romlás folyamatai: az eseménysor kuszává, zilálttá vált, a mesei logika mellőzhető lett olyan hallgatók előtt, akikből tudatlanságuk folytán már hiányzott a kontroll, a helyesbítés készsége és lehetősége. A szereplők archaikus jelentése eltűnik, közkeletű jelentéssel ruházódnak fel. Valamennyi kiemelkedő mesélő tudatvilágában együtt él az eredetmítosz, a monda, a legenda, a ponyvatörténet a mesével. Szép számmal találhatóak ebben az anyagban Mátyás királyra vonatkozó történelmi anekdoták mellett betyárokhoz – Sisa Pistához, Vidróczky Marcihoz, Bogár Imréhez stb. – fűződő betyármondák, más hősközhöz kapcsolódó ponyvatörténetek, novellisztikus, moralizáló, valamint ismeretlen típusú történetek. Emellett a mesélők egyáltalán nem kerülik el a modern, költőietlen kifejezéseket sem, stílusukban kimutathatók ponyvai, Andersen-, Grimm-, kalendáriumi jellegzetességek. A legősibb világlátástól a novellisztikus jellegzetességekig, az érzelmi gazdagításon át egész az idegen nyelvi hatásokig vizsgálhatók a különböző fejlettségre utaló szintek ezekben a rendkívül gazdag elbeszélői repertoárookban. A modern élet jelenségeinek beemelése a mesébe – a fejlettebb mentalitású közösségekben a mesemondónak ilyen invenciókkal kell élnie, hogy történetmondása valószínűnek tessenek, és a csodás elemeket abszurdként, groteszkként fogadtathassa el – előfordul a régi mesélői stílust kedvelők szövegeiben is:

az egykori eszközkészletet felváltva alkalmazza a jelen korban használtakkal (nyíl, íj, buzogány helyett és mellett felvonul a puska, sőt néha a tank). A mesei tér-, időfelettség, a mértéktelen arányok helyett pontos arányokat, teret, időt kifejező mértékegységek nyomulnak előtérbe. A cigány mesékben fellelhető idegen nyelvi hatás legkevésbé tartalmi szempontból érhető tetten, inkább formai tekintetben vizsgálándók ezek a jegyek egyes mesehősök és mesei elemek elnevezésében, funkciójában, valamint a sztereotip formulákban.

Az 1970-es évek végétől a jelen kötet anyaga lejegyzőjének, összeállítójának, interpretálójának, Nagy Zoltánnak gyűjtései majdnem egész Palóc-földre kiterjednek.¹⁴

Minden műfajban gyűjtött, de kiemelkedik tréfáinak nagy számával. Eddig a következő kötetek láttak napvilágot: a *Póru! járt szerelmesekben* (1987) 104 tréfát közöl, *Az ikertündérekben* (1990) zagyvarónai mesék szerepelnek: 7 állatmese, 27 tündérmese, 4 legenda, 7 falucsúfoló kontaminálva, 17 tréfa, 3 formulamese; *Az aranyhajú lány* (1995) a következőket tartalmazza: 6 állatmese, 45 tündérmese, 12 legendamese, 10 novellamese, 16 tréfa, 1 hazugság; végül *Az elvarázsolt királyfi* című kötetben 14 állatmese, 34 tündérmese, 10 legendamese, 9 tréfa, 4 hazugság, 3 formulamese szerepel.¹⁵

Gyűjtéseinek válogatásából *Fanyüvő Jankó*¹⁶ mesekönyve a legbőségesebb: 11 állatmese, 37 tündérmese, 19 legendamese, 11 novellamese, 7 ostoba ördög mese, 11 falucsúfoló, 112 tréfás mese, 12 hazugságmeses és formulamese, 131 monda. A korábban közölt tréfákból a jelen válogatás-

¹⁴ A következő falvakban járt kisebb-nagyobb eredménnyel: Bárna, Béna, Benzurfalva, Bükkszék, Cered, Csákányháza, Dejtár, Diósjenő, Domaháza, Dorogháza, Egyházasgerge, Etes, Felsőtárkány, Fülek, Füleksávo!y, Hasznos, Hévizgyörk, Herencsény, Ipolyvarbó, Ipolyvece, Istenmezeje, Karancskesz!i, Karancsberény, Karancslapujtó, Karancsság, Ké!tbodony, Kishartyán, Maconka, Mátrakeresztes, Mátramindszent, Mátranovák, Mátraverebély, Medveshidegkút, Mihálygerge, Mohora, Nagybátony, Nagylóc, Nagyréde, Nagyvisnyó, Nógrádsipek, Pásztó, Pétervására, Szátok, Szécsényke, Szilaspogony, Sóshartyán, Szuha, Tar, Tarnalelesz, Terény, Vanyarc, Váraszó, Vizslás, Zabar, Zagyvapálfalva, Zagyvaróna.

¹⁵ Az említett könyvek bibliográfiai adatait lásd kötetünk irodalomjegyzékében.

¹⁶ A mese címét az eredeti palóc tájnyelv sa!jtságát megórzendó a kötetben a továbbiakban így írjuk.

ba előzetes megbeszélés alapján bekerült a *Pórus járt szerelmesek* kötetből 28 tréfa, abból a megfontolásból, hogy a korábbi tréfás könyvecskét csak Nógrád megyében – ott is szűk körben – terjesztették.

Nagy Zoltán több száz összegyűjtött meséje a Néprajzi Múzeumban található kéziratban; teljes anyagát a salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtár őrzi. Összes gyűjtése 1500 körül van.

Villányi Péter *Tündérmesék a zabari néphagyományban* (1989), *Zabari mesék és mondák* (1992) című gyűjteményeinek¹⁷ bőséges terjedelme miatt csak a gyűjtött anyag száma jelezhető műfajonként: állatmese 7, tündérmese, legendamese 5, novellamese 1, rászédett ördög mese 2, rátótiáda 5, tréfás mese 24, hazugságmese 5, formulamese 4. Mondagyűjteménye imponáló: történelmi monda 49, hiedelemmonda 80.

Érdemes a fentieket kiegészíteni Villányi Péternek a zabari elbeszélő hagyomány sajátosságaira vonatkozó megállapításaival is.

A járási székhelytől távol eső Zabar periferiális fekvésű faluként kulturálisan egyaránt rokonságot mutat a gömöri, borsodi barkó és a nógrádi palóc területekkel. Lakosainak fő foglalkozása, a földművelés mellett kiegészítő elfoglaltsága volt az épületfa-, hordófakészítés. A palóc község etnikumát tekintve a 18. századig teljesen magyar falu, amely egy nagyobb létszámú szlovák betelepülés nyomán kettévált Magyar– és Tót-zabarra. 1910-től a mezőgazdaság, a bányászat, az ipar, a kereskedelem, a közlekedés és a közszolgálat dolgozói, szabad foglalkozású napszámosok és házi cselédek lakták. Villányi Péter az említett, zabari meséket és mondákat tartalmazó kötetekben bemutatott népi elbeszélésanyag jellemzőit a következőkben foglalta össze: a falu hagyományos tündérmesekincsében döntő szerep jutott az archaikus hőmeséknek (9), nagyon népszerű lévén a Fehérlófia, s a 6 hiedelemmese mögött álló visszajáró halott és boszorkány hiedelemképzetek eleven mivolta magyarázza A halott vőlegény című mese kiemelkedő gyakoriságát. A női és férfi mesélők fele-fele arányban meséltek tündérmeséket (15–15), de a hőmesék kétharmadát férfiak mondták el (kilencből hatot), a hiedelemmeséknél fordított a helyzet: kétharmadát nők mondták el (hatból négyet). A férfi főhős a férfi mesemondóknál, a női hősnő a női elbeszélőknél gyakoribb. Földi Istvánné különösen kedvelte a hányattatott sorsú, majd révbé erő női fő-

¹⁷ Az említett könyvek bibliográfiai adatait lásd kötetünk irodalomjegyzékében.

szereplőket. A férfiak férfi mesélőtől tanultak, a nők nőktől, s markáns különbség mutatkozott a női és férfi repertoárok között. Mint láttuk, történelme során jelentős számú betelepülő éreztethette volna interetnikus hatását, de az átadás-átvétel a mesekincs vonatkozásában jelentéktelen. Bár a gyűjtött mesekincsből kimutathatók a mögöttes írásos megfogalmazások, az anyagnak csupán egyharmadánál érződik közvetett vagy közvetlen írott forrás: a mesélők sok esetben a könyvmeséket nem meselvasásból tanulták, hanem élőszavas mesemondásból ismerték meg. Az irodalmi mesék 60%-át a Gesztetéből Zabarra férjhez ment Földi Istvánné Bathó Amália mondta el: Vas Laci, Jancsi és Juliska, A béka királyfi, A dolgos és a rest leány, A kalapvári királykisasszony, A tetűbőr cipő, Erős János, Ali baba meg a 40 rabló stb.

A mesemondás alkalmai egykor a fonók voltak, amelyek az első világháború után megszűntek, s végül az élő mesemondás visszaszorult a családi körbe és az Alföldre járások alkalmaira. Amíg a fonó intézménye élt, külön tartottak lányfonót, egymás után fölváltva megrendezve az egyes bandatagoknál, és külön asszonyfonót az idősebb korosztály részére. A lányfonóban inkább trufák, anekdoták, ritkábban tündérmesék hangzottak el, míg az asszonyfonókban több volt a tündérmese és az erotikus trufa. Kitéüntetett alkalmi voltak a mesélésnek a különböző közös munkák: kukoricafosztás, kapálás, ahol a tréfás mesék, anekdoták, hiedelemmondák, élménybeszélések jártak, vagy a dohánycsomózás, ahol tréfás mesék, élménytörténetek voltak gyakoriak, de emlékeztek a tündérmesemondásra is. A nagyobb gyerekek és a más munkát már koruknál fogva nem végző öregek állatorzás közben zömmel tündérmesékkel és hiedelemtörténetekkel szórakoztatták egymást. A férfiak esti összejövetelein egész télen este öt-hat órától kilencig folyt a kártyázás és a szórakozás, hosszú, kiváló férfi előadókat igénylő tündérmesék hallgatása közben. Ezeken az együttléteken az elismert képességű előadók egymást követve sorban meséltek A ponyvák, érzelmes regények jó felolvasók révén jutottak szerephez ezeken az akár késő éjjelig is eltartó együttléteken. Így kerültek be a szájhagyományozás menetébe Sobri, Vidróczky, Bogár Imre betyártörténetei, de Rinaldo– vagy Rózsa Sándor-históriák is, alkalmanként akár húsz hallgató jelenlétében. Mesemondási alkalom szülője volt az erdőre járás is, ahol ebédidőben rövidebb tréfák elmondására kerülhetett sor. A zabari szegényparasztság, amely teljesen a paraszti életformához kötődött, csak téli kiegészítő summásmunkának tekintette

a bányászkodást, októbertől márciusig. Ez idő tájt a barakkokban a zabari férfiak együtt laktak a környékbeli falvakból való paraszttársaikkal. A kialakult meserepertoárokra ezek a mesélések nem hatottak, de sajátos bányászfolklor és erotikus trufák jellemezték ezeket az alkalmakat.¹⁸ A nyaranta végzett mezőgazdasági és építőipari munkák során a nőgrádsipekiek a Balaton környékére, a zabariak Paksra, Küngösre pedig az állami gazdaságba mezőgazdasági idénymukákra jártak, ami szintén kiváló esélyt adott a mesélőknek tudásuk megcsillogtatása mellett új mesélők meghallgatása révén anyaguk felfrissítésére is. A legutóbbi időkig a családban való mesetanulás és mesemondás volt a legfontosabb alkalom a zabari mesélésről szóló beszámolók szerint, amikor nagyszülők unokáikkal, szülők gyerekeikkel és gyerekek egymás közt osztották meg mesélni tudásukat és megőrzött meseanyagukat.

A leggazdagabb zabari parasztcsalád tagja, a Szőke-had leszármazottja, Kovács Béla mintegy 80 mese és monda passzív ismerője, elbeszélésanyagát családja komenciós juhásztól sajátította el gyerekkorában. Tréfás meséit, történelmi mondáit, archaikus tündérmeséit a férfiak téli esti együttléte alkalmával ismerte meg, felesége gazdag hiedelemmonda-készlete viszont nagyrészt családi hagyományból származott. Földi Istvánné Bathó Amália 50 darabos repertoárjának 70%-a mese; szerteágazó tudása kiterjedt valamennyi meseműfajra, vallásos tartalmú eredetmondára, meseformulákra, dalbetétes mesére, csalimesékre, gyakran használt mesei sztereotípiákra, viszont teljesen hiányoznak nála a babonák és a hiedelemmondák. Tudása részben a fonókban és közös munkáalkalmakon mondott és hallott mesékből, másrészt olvasmányjaiból állt össze. Olvasmányai csiszolták stílusát, de nem befolyásolták elbeszélő struktúráit. A téli falusi esték fő mesélője Bozó Bálint, gazdag történelmimonda-anyagot, sok helyi hagyományt mondott el hallgatóinak.

Zabaron a legismertebb, országos elterjedtségű legendamesék közül a moralizáló karakterű és tréfás történeteknek volt leginkább keletjük. Ezeket főként az iskolai olvasókönyvek és az egyházi oktatás terjesztette. Egy-egy novellamese és „ostoba ördög”-mese mellett az itteni rátóti-ádák gömöri sajtóságokat is mutatnak az országosan és nemzetközileg ismert falucsúfolókhoz képest, és eddig nem rögzített két típus is felbuk-

¹⁸ Vö. a kérdéskör legújabb, alapvető összefoglalását HÁLA József–LANDGRAF Ildikó, *Magyarországi bányászmondák*, Rudabánya, 2001.

kan közöttük. A mesék leggazdagabb csoportja a tréfás mesék készlete, s ez könnyen bővül az újabban másutt is nagy számban feljegyzett borsos, erotikus trufákkal, pikáns történetekkel. Az e műfajban feljegyzett mesék közt nagy számban fordul elő az ostoba emberek nevetségessé tétele, a félrelépő házastársak leleplezése, a kifigurázott asszonyok és lányok kigúnyolása. Kedvelt anekdotahős a furfangos cigány, a csalafinta katona, és jellemzően egyre bővül az anyag a korábban nem regisztrált történetekkel, melyek zöme jól kidolgozott, frappánsul elmondott, nagy mesemondói gyakorlattal rendelkező elbeszélőtől származó humoros anekdota. Mint az egész palóc népcsoportban, úgy itt is legnépszerűbb típus a Bohóka és Katóka. Hazugságmeseként mesekezdő és -záró formulákként használatosak jellemzően a tündérmeseéknél és a trufáknál kedvelt típusok. Csalimesékekkel és mesezáró mondókákkal vannak képviselve a formulamesék, s itt sem túlságosan kedveltek az állatmesék, a rögzítettek mögött olvasókönyvi, ponyvai, népkönyvi, kalendáriumi eredet sejlik fel. A gyűjtött mondák főleg hiedelemmondák, s számuk másfélszerese a meséknek; napjainkig elevenen élnek a szájhagyományban népszerű típusaik. Az átlagosnál kedveltebbek az aitiológiai mondák, vagy az eredetmagyarázó záradékkal ellátott állatmesék. Ezek zömét a legjobb mesélők mondták el. Szokatlan bősége tapasztalható a történelmi mondáknak, melyek közt a felgyűjtött alapítási mondák a tágabb környezet falvaira is jellemző mondatípusok: hogyan telepedett meg a falu népe a vadon erdőben, s építette fel lassan az erdőirtás helyén a falut; ismertek még névmagyarázó és helyekhez fűződő mondák, tatár-török időket idéző történetek, híres történelmi személyiségek viselt dolgait megidézők – meglepően kevés Mátyás-hagyománnyal –, Rudolf-, Ferenc József-, Hitler apja-történet, de ezek közt legszámosabbak a betyármondák, melyek Vidróczkyról, vagy kisebb mértékben Janosikról szólnak. A legnépszerűbb hiedelmek és hiedelemmondák boszorkányokhoz, tudós gyógyítókhöz, például Csanyi Ferihez és lányához, valamint a mitikus kígyóhoz fűződnek anélkül, hogy még életben lennének a hozzájuk fűződő hiedelmek. A legtöbb történet Csanyi Feri állatgyógyításairól, rontáselhárításairól, sőt fejjel visszaveteli praktikáiról maradt fenn. Noha a gyógyító 1912-ben meghalt, mondakörét még az 1980-as években is éltetik. A zabari nagy kígyó vagy tarajos kígyó a korábbi kutatás szerint cseh-szlovák eredetre mehet vissza.

Itt kell beszámolnunk Magyar Zoltán rendkívül gazdag mondakiadványairól. Azokról a vidékekről közölt hiánypótló anyagot, amelyeket az eddigi kutatás nem vett figyelembe: Torna megyéből 1650 szöveget, Medvesaljáról 330 narratívát, Fülekről és környékéről 775 folklóralkotást.¹⁹

Ugyancsak ő gyűjtötte fel Szandai Teréz herencsényi mesemondó repertoárját,²⁰ amelyet a reális tréfák jellemeznek leginkább. Szandai Teréz szereti a rövid műfajokat – állatmesét, novellamesét, legendamesét, rá-tótiádát, trufát, adomát – és a mélyen vallásos tematikát: példázatok, bűn és bűnhődés típusú mondákat, helyi történelmi mondákat és bibliai tárgyú apokrifákat, melyek eredetileg már ponyván szélesen elterjedtek a palóc szájhagyományban. Előadói habitusára jellemző, hogy jól táncol, énekel, a helyi rózsafüzér-társulat előimádkozója és működtetője.

Magyar Zoltánnak a martonyiakat bemutató bevezető tanulmányából²¹ az is világossá vált, hogy a palócok a 20. század elején alapvetően földművelésből származó jövedelmüket favágással, szénégetéssel, mészégetéssel, változó formájú erdőgazdálkodással egészítették ki. Paraszti kötődéseik mellett többen elhelyezkedtek a közeli szén- és vasércbányákban, elindulva az életmódváltással az ipari munkáslét felé. A martonyiak építkezését az abaúj-tornai népi építkezéssel rokonítják szép számmal megmaradt tornácos parasztházaik. Folklórjukat is északról jövő hatások befolyásolták.

Martonyi folklóranyaga Magyar felvételéig kimaradt a kutatásból, így még a 20. század közepén is élénk és szervesen funkcionáló szokásanyagot sem írták le korábban. A Martonyiban 1933-ban született Ésik István – jobb módú, háromgyermekes, tizenöt holdon gazdálkodó család sarja – a mezőgazdaságba nevelődött bele, de ifjúságától kezdve mészégetéssel is foglalkozott. Ami a mesehallgatást illeti, gyermekkorára még a tradicionális paraszti életrendű faluközösség volt jellemző, ahol a mesehallgatás hagyományos helyei, a fonók és a kocsmái alkalmak még jól funkcionáltak. Éltek még a kántálás szokásai is a karácsonyi ünnepkörben, de az 1950-es évektől kezdett elsorvadni például a betlehemezés. Ésik 1951-től bányamunkásként dolgozott Rudabányán, a vasércbányában. 1953-tól katona, leszerelése után a miskolci mélyfűrőrnál helyezke-

¹⁹ MAGYAR 2001; MAGYAR 2006; MAGYAR 2008.

²⁰ MAGYAR 2004.

²¹ MAGYAR 2005.

dett el. Nyugdíjba harmincöt évi bányamunka után ment Ormosbányáról, 1988-ban. Szövegfolklor-repertoárját 2002-ben kezdte el rögzíteni egykori általános iskolai tanára, együtt töltött kórházi ápolásuk idején. Ekkor tizenkét mesét rögzített tőle. A tanár hamarosan meghalt, örökösei pedig a hangzóanyagot elhelyezték az edelényi múzeumban, amelynek vezetőjétől jutott Magyar Zoltánhoz. 2003–2004 között Magyar az Ésik-féle szöveg hagyományának főként meséit rögzítette. 2004-ben a Duna Televízió is készített Ésikkel egy félórás portréműsort, 2005-ben megkapta a Népművészet Mestere kitüntetését, miután nagy sikerrel vett részt mesemondásával a Hagyományok Háza szervezésében zajlott mesekonferencián. Meseismeretét egészen kis gyerekkorától kezdve szedte össze: hat-hétéves, még írni-olvasni is alig tudó kisiskolásként már későbbi repertoárjának egész sorát tudta. 1930–1940-ben tanítója, tehetségére felfigyelve, gyermekes mulasztásaiért a mesemondás büntetését róta ki rá. Repertoárja kezdeti tizennyolc darabja faluja öregeitől származott. Mesetanulásának és mesemondásának legintenzívebb időszaka azonban katonáskodása idejére esett, ahol a lyukóbányai esti mesélései során a barakkban százan is élvezték az ekkorra ötven szövegnél is többre kibővült mesemondóestéit. Tradicionális mesekincsét nem családjából, hanem faluja meseközösségének idős előadóitól tanulta. Repertoárjában kimutathatók olvasmányélményei: nyolc Grimm-meséje valamilyen múlt századi kiadású kötetből származott; Mátyás királyról szóló három meséje akár Jókai nyomán is bekerülhetett mesekincsébe; Benedek Elektől három meséje származott, az *Ezeregyéjszakából* kettő. A hatvanas évek jellegzetes iskoláskönyvei és korábbi ponyvák is nyomot hagytak szöveg-hagyományán. Eredetmagyarázó és történelmimonda-készlete is általános iskolai olvasókönyvi írott háttérrel sejtet. Katonaéveit követően mesemondói tudománya egyre kiaknázatlanabb lett.

Megváltozott a társadalmi környezet, elterjedt a rádió, majd a televízió, s a mesék és mesélők visszaszorultak a családi szintérre; Ésik repertoárjának túlnyomó része passzív tudássá vált. Ésik István reprodukív mesemondó. Ülve, összekulcsolt kézzel mesél, de arc mimikája sokrétű és aktív. Száz szövegének kb. 60%-a mese és exemplum, ebből 26% (13) tündérmese. Ebből is látható, hogy a rangosabbnak érzett történetekre specializálta magát, és csak levezetésként, később pihenés gyanánt jött elő hazugságmesékkel, adomákkal, gyerekekre való visszaemlékezésekkel. Novellameséi és a tréfás mesék egyaránt 16%-ot (9–9) tesznek ki,

állatmeséi 10%-ot (5), a hazugságmesék 10%-ot (5), legendamesék és rászédettördög-mesék 4-4 darabot, példázat 3 darabot, formula 2 darabot. A novellameséi közt szereplő Mátyás-mesék egy része Jókaitól olvasókönyveken keresztül terjedtek el az egész nyelvterületen.

Gyűjtés, mesemondás

Mesemondót alig-alig lehet már találni. „Az élettől megtörtek, a betegeskedők már nem is fogadtak, csak az egészségesebbek, a derűsebb kedélyűek nyitottak ajtót.” Az alábbiakban Nagy Zoltán idézi fel gyűjtőútjainak emlékét.

A mesemondók közül a jó emlékezőtehetségűek nagyobb számban mesélik – esetenként több évtizedhallgatás után is – a hosszú tündérmeséket is, könnyedén idézik fel a legendameséket, novellameséket, tréfákat. A hagyományhoz mereven ragaszkodók hűen adják vissza a másoktól hallottakat, egyéni betoldásokkal nem próbálkoznak. Inkább vállalják, hogy hiányos legyen meséjük, ha emlékezetükből már kiesett egy-egy részlet. Előnyük, hogy a századokon át csiszolódott epikumokat továbbhagyományozzák.

Az utóbbi évtizedekben nagyon megváltozott a mesélés. Régebben a hiszékenység vezette az embereket, ma már inkább a kételkedés. A régi gyűjtők korábban a tündérmeséknek adtak előjogot, a maiak már hozzányúlhatnak a korábban mellőzött tréfákhoz is. Az erotikus mese sem tabu már.

A magam pénzén jártam a falvakat, de válogató voltam, nem akaréknek a történeteit jegyeztem le. Először azt tisztáztam velük, hogy szájhagyomány útján jutottak-e a meséhez, vagy közvetlen olvasmány alapján. Nem vettem szalagra, aki könyvből tanulta a mesét.

Voltak olyanok is, akik a rövidebb tréfás meséket szó szerint megtanulták, így akarták elmondani nekem. Sok gyakorlat kellett ahhoz, hogy felismerjem ezeket. Ilyen eseteim voltak Felsőtárkányban, Herencsényben és Kétdodonyban.

Legjobb mesemondómmal, Gajdár Bélánéval kezdem a legemlékezetesebb mesélők bemutatását, aki Zagyvarónán lakott, Salgótarján közvetlen közelében. Olyan volt, mint Mikszáth hályogkovácsa, nem volt

teljesen tisztában istenáldotta tehetségével. Jómagam nemegyszer rácsodálkoztam mesélés közben, mert olyat tett, ami még Mikszáthunknál is itt-ott fordul elő, átcsapott a prózából versebe:

„Édesanyám, fonóba mennék, pántlikát kössön a szép hajamba.

Elindult a jány, ment a fonóba, leült egy lócára. Látja, hogy minden jánynak van legényi, csak őneki nincsen.

– Gyönne má, nem bánnám: ördög vagy más, csak legényem lenne!

Gondolatjára bement egy szép legény, leült, udvarolgatott. Örvendett a jány, örömben az ossót is leejtette. Hajlik érte, hát látja, hogy a legénynek pata a lába. Nagyon megijedt, kapta a guzsalyát, szaladt hazáig, ott-hon az ajtót jó bezárta. Az ördög meg az ablak alatt mondja:

– Gyere ki, / lelkem, // gyere ki /gyöngyöm, // ideki harmat /csillog a földön.

– Nem megyek.

– Gyere ki / galambom, // gyere ki virágom, / ideki rózsza / nyílik az ágon.

Holnap hajnalra meghalsz, galambom.”

Handlemez és kazetta készült legszebb meséiből. Olyan színesen, olyan folyékonyan beszélt, mese közben egy bakit sem ejtett, fáradhatatlanul mondta meséit, soha nem kért szünetet. Láttam, hogy a hangmérnökök csodálják ezt a hatelemis asszonyt, aki két órán belül végzett a felvétellel. Azután megjelent *Ikertiündérek* című könyve, de ezt már nem érthette meg. Viszonylagosan hamar meghalt, a szíve vitte el. Még egy ideig a Kossuth Rádió folyton ismételte tökéletes tájszólásban mondott meséit. Felterjesztettem a Népművészet Mestere címre, de választ nem kaptam.

Falujában egyesek nem győzték csepegni, részegesnek mondták. Én aztán sokszor váratlanul megjelentem nála, de soha nem láttam illuminált állapotban. Sokfelé hívogatták mesélni, mikor már befutott, de szülőfalujába egyszer sem. Sem a kultúrházba, sem az iskolába. Pedig szoltam egy pedagógusnak, ismerjék meg a gyerekek szép hangját. Falujában tudomásul sem vették, hogy könyve is megjelent, egy-két példányt talán megvásároltak a jobb érzésük, de nem sokan, az biztos.

A második világháború után elsorvadt az élőszavas mesemondás, az emberek gondolkodásmódja elfordult a tündérmesék varázslatos kép-

zeletvilágától, és a valóságos háborús történeteket hallgatták és mondták szívesebben. Megváltozott a hagyományos életforma, elmaradtak a szomszédolások, a nők is munkába álltak, az esték csak a családi körre korlátozódtak, beszűkült a közösségi élet, elenyészett a szájhagyományos mesekultúra. Gajdár Béláné a ritka kivételek egyike, aki az egész Medves-vidéknek legjobb mesélője volt. Kezdetben gátlásossága még palóc nyelvjárására is kiterjedt, de hetek múltán megszokta a mikrofont, és egyre nagyobb örömmel mesélt magával sodró, szuggesztív előadásmódban. Átélése, taglejtései, arcjátéka meséinek különös varázst szereztek. Kitűnően utánozta a szereplői különböző beszédmódját, a hangmagasság váltogatásával, a beszédtempó lassításával-gyorsításával, más-más tónusban való beszéléssel.

Fokozatosan került nagyközönség elé, s jött rá, hogy igazi kincs birtokosa elbeszélő tehetsége által. Önbizalmat kapott attól, hogy művelődési házakban, iskolákban, öregek napközi otthonaiban leköti előadásával hallgatóságát, erősen figyelnek rá, elismerő megjegyzésekkel kommentálják mesemondást, tréfás meséin pedig harsányan nevetnek.

Szájhagyománybeli meserepertoárját nagyszüleitől, szüleitől, és a környezetében élő néhány jó mesemondótól örökölte. Falu kovácsa nagyapjától tanulta első meséit. Fiatal lányként csemeteültetéskor, -gondozásakor, asszonyok és lányok együtt dolgozása idején, ebédidőben és hazafelé tartva útközben került sor mesemondásra.

Bárnába ment férjhez, és ott menyecskeként a második világháború előtt fonóházak adtak alkalmat a nagy összejövetelekre és mesélésekre. Férje bányász lévén ott megismerte a bányász mesélési szokásokat is.

1977-ben gyűjtöttem először Zagyvarónán,²² megtudva, hogy 1940–1950-ben még a népi próza az ottaniak mindennapjainak része volt: asszonyok és öregek késő őszi, téli hónapokban szomszédoláskor, tollfosztáskor, babfejtéskor, kukoricafosztáskor, fonáskor közösen beszélgettek, meséltek. A férfiak bányákban dolgoztak, vagy gyárakban, az erdészetnél. Ők a száraz szép tavaszi és nyári estéken, és amikor munkaidő után hosszan gyalogoltak hazafelé, akkor mondtak meséket. A gyerekek a szülőktől és nagyszülőktől hallottak mesemondást. Az olvasáson alapuló meseélmény ennél jóval kisebb hatású volt. Elvértve vásárolt mesekönyvek

²² NAGY 1990, 269–274.

jártak kézről kézre: Grimm-mesék, Andersen-mesék, Hauff-mesék, *Az ezeregyéjszaka meséi* és Arany László *Magyar népmeséi*, Benedek Elek *Magyar mese és mondavilága*, a *Világszép nádszálkiasasszony*, a *Vitéz szabólegény*. A házaknál talált ponyvák nem tartalmaztak meséket, a kalendáriumok is csak elvétve. Az iskoláskönyvek meseanyaga viszont nagy hatással volt próza epikai tudásukra.

Szűcs József, aki Maconkán lakott, volt a második legjobb mesélő. Bányász volt hosszú évekig.

Így emlékezett ezekről az időkről: „A bányába háromszor takart el a kő. Egyszer olyan kő takart el, mint ez a konyha. Szerencsére lenyomott a bányafák közé, így menekültem meg. Kerestek a többiek egy jó vastag talpfát, keresztültették a sínen. A követ megbillentették, én meg kibújtam alóla, semmi bajom nem vót.

Egyszer me a cimborám nem hozott magával biztonsági lámpát, amelyik a gázt mutatja. Éppen akkor gyött a gáz, lángot vetett az egész bánya. Mingyár hasra vettem magam, úgy csúsztam el onnan. A cimborám meg ott maradt a lángba. Összeégett a feje, a keze mint a pecsenye. Elkezdett ordítani: »Megégtem, megégtem!«”

Mihály István csordás volt Visláson, a hegyoldalakon mondta el meséit munka közben. Gyermekkorában leesett a fáról, szörnyen megsérült. Hosszú hónapokat töltött kórházban, míg végre valahogy rendbehozták. A kórházban tanulta meséit. Iskolába sose járt, csonka keze miatt hamar csordás lett.

Bocsó István nagyapja mezőőr volt Karancskesziben, az unoka hordta neki az ebédet, és egy-egy szép mese lett a jutalma. Sosem felejttem, hogy egyszer fürkészve néztem az arcomba Pista bácsi. Rá is kérdeztem, hogy miért. Bepárásodott szemmel mondta, hogy ha élne a korán elhunyt fia, talán rám hasonlítana. Szinte fiává fogadott.

Csizmadia István az életéről is sokat mondott Nógrádsípeken. Kitűnő hegedűs volt; egy hetyke dzsentrí kötelezte, hogy másszon fel egy fára, úgy muzsikáljon neki. Kovács Ágnes, akinek Csizmadia István szintén kedves mesemondója volt, így vall róla: „A sípekiek leghíresebb mesemondója, Csizmadia István Cserhátsurányban született 1908-ban, felnőtt életét juhászként élte, 1978-ban mint rendkívül színes egyéniségű előadó megkapta a Népművészet Mestere címet is. Repertoárjában archaikus mitikus mesék, Mátvás-trufák, legendák, tréfás mesék hazugságmesék-

kel együtt éltek. Reneszánsz egyéniségét jellemzi, hogy mesemondáson kívül zeneileg is jelentős előadó volt: rendszeresen járt parasztsbandájával zenélni a lakodalmakba. Megállapítható, hogy a Mátyás-trufák széles körű elterjesztője néhány közismert irodalmi forrás: Jókai, Vas Gereben, és több kiadást megért anekdotáskönyvek gyűjteménye, de Csizmadia meséinél számolni lehet más, elkallódott olvasmányanyaggal is. A bíró okos lánya pl. nem az országszerte elterjedt típus megoldásain alapszik, Jókai, Tóth Béla vagy Benedek Elek nyomán, hanem történetének ötletes modernizációja saját ízlésének megfelelő megformálása. Viszont Erős János című meséjének közvetlen vagy közvetett forrása Benedek Elek saját gyűjtésű, hasonló című szövege. Itt a mese választásában vélhetően az játszott döntő szerepet, hogy a mesemondó azonosulni tudott a mesehős mindenkinél nagyobb testi erejével és mindenkit legyőzni tudó szellemi fölényével, hiszen az hozzá hasonló foglalkozást űzött. Így vált számára is elfogadhatóvá a bíró megbüntetése. A Fattyú Jób című meséje egy szép, teljes változatú, két meséből megszokott összetételű, jól elmondott narratíva a hűtlen anyáról egybefűzve vele a hős sárkányölő vitéz történetét. Frappáns megoldású az a hazugságmeséje, mely egy öt-éves fiú életrajzából személyes élmény látszatát keltő kalandjaival fogja meg hallgatóságát, s csak a közismert vándormotívumú abszurd, A fiú a kaptárban című toldaléknál leplezve le önmagát, hogy az éntörténetként elmondottak ugyanolyan fikciót képviselnek, mint az egyéb meséi.²³

Sokan voltak a mesélők, mindegyik él bennem. Bartos Józsefné vendégszeretete Herencsényben, Zagyarvónáról Galcsik Pálné, akinek kedvenc drámaírója volt Shakespeare. Mravcsik Sándor etesi földműves, aki Nógrád hőse volt, a németek egész estét betöltő filmet készítettek róla, de itthon nem ismerték. A kötetben nem szerepel a mihálygergi Sebestyén István, de szólnom kell róla. Kimondhatatlanul szennyes volt a lakása, de a lelke fehér, mint a tiszta hó. És végül bocsánatot kell kérnem egykori tanítványomtól, Szűcs Gabriellától, aki Dorogházán lakik. Harminc évig nem közöltem egyetlen meséjét sem, mert gyanakvó voltam, azt hittem, hogy füllent a tizenhat éves kislány, hogy tündérmeséit nem könyvből tanulta, hanem a nagyapjától. Három évtized múlva felhívtam telefonon, és ugyanazt mondta: „nagyapótól” tanulta a meséket. Ilyen az igazmondó ember, szó szerint ugyanazt mondja évtizedek után is.

²³ Kovács 1980, 43–46.

Hol meséltek Palócföldön?

- A szűk családi körben a nagyszülők az unokáknak.
- Közösségi munkák közben: fonóházakban, kukoricafosztáskor, tollfosztáskor, babfejtéskor, csemetekapáláskor. Mivel itt a hallgatóság jobbadán nő volt, tündérmeséket, novellameséket, lánynevelő meséket mondtak, az erotikus meséket teljesen mellőzték.
- Halottvirrasztáskor iszogató és csendes beszélgetés közben. Természetesen itt mellőzték a tréfákat.
- A kórházakban egyneműek voltak egy szobában. A férfiszobákban mondtak vaskos meséket is.
- A laktanyákban az újoncoknak kötelező volt a mesélés. Aki nem tudott előrukkolni eggyel sem, az bekiálthatta a kályhába: „Jaj, anyám, de nagy marha vagyok, küldjél nekem mesét, mert egyet sem tudok.”
- Börtönben. Egy mesélőm minden készletét itt tanulta.
- A pásztoroknak kötelező volt tudni meséket, történeteket, ha összejöttek, ezekkel szórakoztatták egymást.
- A bányászok, gyári munkások sokat gyalogoltak a munkahelyükre, és onnan haza. A unalmas utat mesével ütötték agyon.

A palóc nyelvjárás

Palócföldön ma is él a palóc nyelvjárás, főleg az idősek között. A szó jelentése azonos a lengyel és orosz *polovec* szóval, ’kun’-t jelent. A kunok 13. századi tömeges bevándorlásakor ide is kerülhettek a kunok csoportjai, ezek megjelölésére szolgált. Nyelvük gyorsan felszívódott a magyarba, a 13. század első felében be is fejeződött. Első írott emléke 1656-ból való: „Tíz pár gyönházás késeket vettem palóczoktul” – jegyzi fel a nagykőrösi nótárius. A más tájbelieliek hamar felfigyeltek a palócok szokatlan kiejtésére. Mocsáry Antal a *Nemes Nógrád megye Historiai, Geographiai és Statisztikai Értekezésében* elmondja, hogy „e tájakon a magyarok a szólás módjára nézve nagyon különböznek más magyar területektől, mert a Medves kerületébe, mint pl Tzered, Óbást, Hideg-kút, Novák, Homokterenne, Mátra-Szele, s Zagyya lakosai palóczosan hosszan ejtik a szót, a magánhanzókat megváltoztatva, pl. az á, é, ó, ő helyett ou, üö-t szoktak ejteni, mint Város helyett Vuarost, édes helyett iédest, ólom helyett uolmot mondanak.”

A palóc nyelvjárásnak több jellemzője volt, és a Mocsáry Antal által említett kettős magánhangzók a 19. században még jellemzőek voltak, de a 20. században elsőnek ezek tűntek el. Ma már idegenül hat a palócok között Istvánffy Gyula anekdotája a 19 századból:

„Az apátfalvi ember a daróci búcsún dicsekszik a sógorának:

– No, sougor, még oullyat se láttam, mióta az eszemet tudom, mint az őszvel mutougattak.

– Mit, sougor?

– Tudja, beömenek aó Szent Mihály-nap vásárra Egerbe. Ahougy eladom a Riska tehenet, moundoum a kourmának, menjünk a kourmégyiába. Jóu van, böömeönünk. Csinátak outt mindent.

Azt mondja eccer a koméigyiás:

– Van-e kendnek tarisznýája?

– Nincs énnékem – moundom.

– Akkor tartsa kend a csuháját, adok bele pántlikát.

– Az bijony jou lessz az Erzsú jányoumnak. Itt a csuhám!

Oudatottam. Hát az ebadta a szájbó húzougatta a szebbné szebb pántlikákout: pirousat, kéket, zódet, asztán rakta be a csuhámba. Vóut vagy húsz róf.

Moundoum neki

– Hazavihetem-e?

– Haza hát, csak jóul fougja meg kend a csuhao ujját, mer kiszalad belőüle!

– Dehougy szalad, ha én feffougoum.

– Jó megmarkoultam, a kouma meg körűkötte gatyamadzagval, avval hazaballagtunk.

Azt mondom otthonn:

– Nézd, Erzsú jányoum, mit hoztam Egerbő!

Néizem, néizem, hát az anyja fouganasát, tudja-e kend, mi vót benne? Hát két lapu.”

Századfordulónk táján tünedezik el a két legjellegzetesebb magánhangzó, az „a” és az „á”. Szándékosan jelölöm köznyelvi írással, hogy mindenki megértse, miről van szó. Helyette a két legszebb szót írom le, így magyarázom a két hangzó ejtését.

Köznyelvi ejtésben mondjuk: „apám, anyám.” Közben figyeljünk ajkunk mozgását. Az ajakkerekítéses az „a”, ajakkerekítés nélküli (kicsit

széthúzott ajakkal ejtjük) az „á”-t. A palócok pontosan fordítva teszik ezt: az „a” ajakkerekítés nélküli, az „á” ajakkerekítéses. Némely faluban az „á” annyira ajakkerekítéses, hogy idegenek „ó”-nak hallják. (Így is csúfolják őket: „– Nézd, anyó, madór! – Nem madór az, számór, hanem papagój!”)

Eltűnését évtizedek óta figyelem. Elsőnek az „á” köznyelvesül, csak másodszer az „a”, kivéve a szlovákiai magyarokat, ahol – szinte kivétel nélkül – palócosan mondják ma is.

Térjünk rá „e” hangjuk eltérő voltára. Ez olyan szívósan őrzi magát, hogy még ma is ennek ejtéséről ismerik meg a Palócföldről több évszázada Szeged mellé vándorolt kiskundorozsmai palócokat. A nyelvészek két kis ponttal jelzik, hogy a középső nyelvállású „e” ről van szó, én egyszerűbben csak azt mondom, hogy a hosszú „é” rövid párjáról. Mondják többször a hosszú „é” -t, majd próbálják meg röviden ejteni. Sokan rájönnek, hogy az ő nyelvjárásukban szintén ismerős ez a hang.

Gyakoriak a *magánhangzó-változások*:

mindig > mindég, aztán > osztán, merre mő > möre, jöttem > gyüttem, bokor > bukor, kevés > keves, fül > fil, fordul > fordol, enyém > enyim, felébe > felibe, őket > ökök, felesége > feleségi, ahol > ahun.

Térjünk a mássalhangzókra, amelyet ugyanúgy ejtenek, mint a magyar nyelvterület egész részén, csak éppen két mássalhangzó találkozása okoz a kiejtésben nagy változásokat.

Kiesés: föld > főd, volt > vót, holdvilág > hódvilág, csinálta > csináta, ráborult > ráborút, kapált > kapát, járkáltak > járkátak, éjszaka > éccaka, jövök > gyövök, féltem > fêtem, pénz > péz stb.

Rövidülés a szó végén: kapuhoz > kapuho, miért > mié, farkastó > farkastó, ablakban > ablakba, faluról > faluró, hová > hova, későn > késő, körül > körű, járkál > járká, borul > ború stb.

A *teljes hasonulás* jóval nagyobb a köznyelvinél: tegnap > tennap, megnéz > mennéz, megjelenik > mejjelenik., mégsem > mässe, ez már > emmá, megsúgom > messúgom, tudhatja > tudhassa stb.

Palatalizáció: tudni > tudnyi, látni > látnyi, enni > ennyi, ordítani > ordítanyi, inni > innya, eldug > elgyug, addig > aggyig, eddig > eggyig, iparkodik > iparkogyik, futja > futtya, kérdi > kérgyti stb.

Mássalhangzó-hosszabbodás: furulya > furolyya, szépen > szépenn, csúnyán > csúnyánn, kerülő > kerüllő stb.

Hosszabb alak a köznyelvinél: maradj > maraggyá, itt > ittén, azt > aztat, mi > mink.

Rövidebb alak a köznyelvinél: bekötötte > bekötte, elvetette > elvette, megütötte > megütte.

Mássalhangzó-változás: megyek > menek, csizma > csizsma.

Részleges hasonulás elmaradása: énekkal > énekelvel, dallal > dalval, pappal > papval.

Az elbeszélői stílus jellemzői

Sok a párbeszéd, ahol a mondatok rövidek (138. Bolondos néne):

- „– Édes fiam, aggyá má egy jegyet!
 – Hova, mama?
 – Hát a lagziba.
 – Hol lesz az a lagzi?
 – Hát odaki az udvaron.
 – És ha rossz idő tanál lennyi?
 – Akkor meg a sátorba.
 – Mama, hát ki lakik magának ott, hogy a lagziba megy?
 – Hát édes fiam, a jányom.
 – És hol lakik a jánya?
 – Hát édes fiam, az anyósánál.
 – Mama, azt mondja meg, hol van az a falu, ahova maga megy a lagziba?
 – Hát édes fiam, a két hegy közt.”

Az élénkség eszközei: a felkiáltás, a megszólítás, a kérdés minden metépusban gazdagon burjánzik (172. Kismise, nagymise):

- „Meghalt a cigánynak az anyja, elment a cigány a papho.
 – Plébános úr, meghalt az ídesanyám, nagyon szeretném eltemettetnyi ítet misével.
 – Milyen misét akarsz, morekám? Nagymisét vagy kismisét?”

- Hát má mint segény emberhő illik, nagymisét.
- Van-e neked arra pénzed?
- Pénzecsém ugyan nincsen, de van olyan két síp malacsom, három nagymise kitelne belille.
- No, jó.

Megvót minden ceremónia, eltemették a cigány anyját. A pap meg gondolta, hogy becsapja a cigányt, csak kismisét mondott.

Észrevette a cigány, hogy csak kismisét kapott az anyja. Elment hát haza, megkapta a soványabb malacot, azt vitte a papnak az óljába. Mikor vége vót a temetésnek, azt mondta a pap:

- Nahát, morekám, most má ide a járandóságot!
- Jaj, plébános uram, má régen ott refeg a malacs a sertésóljába.
- Gyerünk, nézzük meg!

Ahogy odaértek, csóválta a fejét a pap:

- Hej, morekám, nagyon silány ez a malac!
- Ja, plébános uram, amilyen a mise vót, olyan a malacs.”

Az ismétlés, a hosszú tündérmesék nélkülözhetetlen eszköze, a memoriálást könnyíti. A sok ismétlés unalmát elkerülendő a fokozás élénkítő hatása, a küzdelem egyre nehezebbé válik (12. Fanyüvő Jankó):

1. birkózás:

Ahogy a sárkány borábó itt, még erősebb lett, mind vót.

A hatfejű sárkány megy hazafelé. A buzogányát mán hat mérföldrő hagyítja a kastélyudvarra. Felkapja Fanyüvő Jankó a buzogányt, hagyítja vissza a sárkány háta mögé. Nagyon megharagudott ezér a sárkány. Ahogy hazaér, kérdezi:

- Feleségem, ki van a házná? Idegen szagot érzek.
- Elgyött a testvérem mellátogatnyi bennőnköt.
- No, először aggyá ennyi, innyi, majd elmegyünk birokra.
- Ehen jobban lehet birkoznyi – mondja Fanyüvő Jankó. – Maj ha ki-birkoztuk egy cseppet magunkot, mingyár jobban esik az étel.

Kimentek az udvarra, hozzáfogtak ők birkoznyi. A sárkány meffogta Fanyüvő Jankót, bevágta térgyig a földbe. Fanyüvő Jankó se vót rest, ki-ugrott, megkapta a sárkányt, megcsavarintotta, bevágta nyakig. Akkor levágta mind a hat fejit a sárkánynak, egyet meg a tarisznyájába tett belőle.

2. birkózás:

A királykisasszony adott neki ennyi, meg adott neki a sárkány borábó innyi. Ettől Fanyüvő Jankó még erősebb lett.

Mikor ment hazafelé a nyócfejű sárkány, a buzogányát nyóc mérföldrő a kastélyudvarra hagyította. Fölkapta Fanyüvő Jankó a buzogányt, úgy visszahagyította, hogy a sárkány mögé esett. Ahogy hazaér a sárkány, kérdezi:

- Feleségem, ki van a házná? Idegen szagot érzek.
- Elgyött a testvérem mellátogatnyi bennőnköt.
- No, aggyá ennyi, innya, majd elmegyönk egy pár birokra.
- Aj, birokra, birokra most mingyár – mondta Fanyüvő Jankó –, ha kibirkoztuk magunkot, majd jobban esik az étel.

Össze is kapaszkodtak ők, ahogy kimentek az udvarra. Megfogta a sárkány Fanyüvő Jankót, bevágta térgyig a földbe. De ezt nem vette tréfára Fanyüvő Jankó, kiugrott, megkapta a sárkányt, bevágta nyakig. Levágta mind a nyóc fejét, egyet el is tett belőle.

3. birkózás:

Adott neki ennyi, a sárkány borábó innya. Még erősebb lett Fanyüvő Jankó.

No, de gyött a tizenkét fejű sárkány. Hagyította a buzogányt tizenkét mérföldrő. Fanyüvő Jankó se vót rest, visszahagyította a buzogányt a sárkány háta mögé. Erre nagyon dühös lett a sárkány, megy haza.

- Feleségem, ki van a házná? Idegen szagot érzek.
- Elgyött a testvérem mellátogatnyi bennőnköt.
- No, aggyá ennyi, innya, elmegyünk egy pár birokra!
- Á, jobban esik a birkozás éhen, legalább jobban esik az étel is utána – mondta Fanyüvő Jankó.

Kimentek az udvarra, összenyalábkódzottak. A tizenkét fejű sárkány bevágta Fanyüvő Jankót derékig. Fanyüvő Jankó se vót rest, kiugrott, meffogta a sárkányt, csavarított rajta vagy hármat, bevágta nyakig. Levágta mind a tizenkét fejét. Egyet becsúsztatott a tarisznyájába.

Az életképek a valóság ízét keverik a mesék világába.

1. „A róka a tyúkólban” jelenetet csak az tudja jól ábrázolni, aki már átélte ezt a szörnyűséget. Csordás Zsuzsi néni parasztasszonyként élt, tyúkokat tartott, néhányszor baja támadt a rókával is. Mikor a mesében

a boszorkány tyúkjait támadja a róka, életszerűvé válik a jelenet (Az égis erő fa):

„Amint beesteledett, kinyitotta a tyúkólat Jancsi, és ügyesen a ház mögé húzódott. A róka meg be a tyúkólba, vagdosta az egyik tyúkot ide, a másikat oda. A kakasnak rágta a nyakát, krikácsolt a kakas, lármázta a tyúkok.

Az öregasszony bentről kiabált:

– Az ebadta, megint itt van a bűdös róka! Eltörtem egyszer a lábát, mégis idegyött! Jaj, nem hagy má egyet se belőlek! Vigyen a veszett fene, vigyél belőe, amennyit akarsz, de ne öld meg mindet!”

2. A füleksávolyi Varga Sándor paraszti környezetben lakott. Figyeljük meg, milyen szakszerűen írja le a szántást, még a közeli füleki gyár fűjását is hallhatjuk a föld kiszurkálása közben (A hidegvérű szolgál):

„Másnap reggel befogtak két jó ökröt, felültek a kocsira, aztán mentek ki a mezőre. A pataknál megálltak. A paraszt vagdosott egy nyaláb fűzavesszőt, hogy kiszurkálja a földet, melyik az övé, hol kell szántani.

– No, dolgozzál, fiam, majd a gazdaasszony hoz neked ebédet, nem kell begyönnöd. Az ökröknek meg vess takarmányt, itasd meg őket a patakban, hogy deleljenek egy-két órát, mer kérődző állatok.

– Jól van, gazduram, rendbe lesz minden.

Egész délelőtt szántott a legény fütyörészve. Mikor harangoztak, kifogta az ökrököt, hozzákötötte őket a kocsihoz, vetett eléjük takarmányt. Utána meg is etette a két állatot. De ő éhes maradt. Már fűjt is a gyár, de az ebédet nem hozták.”

3. Bocsó István Karancskeszin bizonyára jól ismerte a huszáréletet, szerette a jó illatú pálinkát is, ezért meggyőzőek sorai a mesében (A mesertolvaj):

„A cigány kipakolta az elemőzsiáját. Húzott a pálinkából egy-két nyeletet. Szétáradt az illata, megcsapta az örök orrát. Megérezte minden huszár, hogy jóézü pálinka lehet, jószagú pálinkája van az öregnek. Csurgott a nyáluk érte.

– Ej öregem, adhatna abból a pálinkából egy keveset!

– Adnék én szívesen, de ilyenkor nem szabad inni! Hogyha az örök isznak, akkor baj van.

– Nem baj, öregem, mégis kínáljon meg bennünket!

Sorra adogatta a cigány az altatós üveget, ivott mindegyik néhány nyeletet. Nem is kellett abból több.

Kezdték aztán széthullani. Akik a ló négy lábát fogták, négy oldalra dültek. Aki a kötőféket fogta, behullott a jászolba. Aki a hátán ült, legurult az alomra. Aki a farkát fogta, hanyatt esett.”

4. Kajtor Magdolna bizonyára egy régi bányásztól – talán az édesapjától – hallotta a következő hiedelemmondát, annyira reálisan használja a bányász szakszavakat (235. Az ördög meg a bányász):

„Hőj, az öreg örült nagyon.

– Éppen jókor gyötté. Fúrja be ide, résejje!

Az ördög ügyesen végezte a dolgot.

– No, most gyere ide, majd én berakom a dinamitot a lyukba, letömöm, befojtom!

Az öreg mikor mindezt megcsinálta, figyelmeztette az ördögöt.

– No, most gyere félre, mert meggyútom a kanócot, robbantunk!

Hű, az ördög kíváncsi vót, nagyon figyelt. Hát nagy zuhanással leszakadt a forat.

– No, most ott van kívül három csille, hozd be nekem!

Új, az ördög tíz csillét betolt.

– Mit csináljak vele?

– Rakd meg mind a tízet!

Belapátolta az ördög egykettőre mindet.

– No, öregem, most mit csináljak? Ha nem adsz munkát, elviszlek!

– Ha megraktad mindet, told ki a csilléket!

Az ördög nekivette a hátát mind a tíz csillének, kitolta. Visszagyött.

– Most mit csináljak?

Kezdték újra a második vágatot. Most már mindent az ördög csinált, az öreg csak dirigált. Az ördög fúrt, résel, berakta a dinamitot, lefojtott, begyútot, robbantott, hozta a csillét, lapátolt. Azon a műszakon négyszer-ötször robbantottak, sok munkát végeztek el. Annyira haladtak, hogy az már rettenetes, jó siktát csináltak.”

Kilátások, távlatok

Ma már a szájhagyományozó mesék alig léteznek. Egyik iskolában érdeklődtem, hogy ki hallott már élıszóban elhangzó mesét, nem nyújtotta egy sem a kezét, csak értetlenül bámultak rám. Falvak egész sorából távoztam üres kézzel, kialudt a mesélés lobogó lángja, ma már csak itt-ott pislákol halovány lámpása.

Az elmúlófélben lévı, hagyományosan kanonizált, klasszikus mőfajokat éltető szájhagyományozó kultúrában a hagyományörzés végül nem kizárólag, de egyre erısebben női szereppé vált. Az utolsó, tradicionális elbeszélés-kincset fenntartó korosztály a mai negyvenöt–hetvenévesek korosztálya, akik még gyermekkorukban részesei voltak e kultúra élı funkcionálásának, s így ennek a gazdag tárgyi és tudásanyagnak az átadói lehetnek. A gazdasági mobilitás környezetükben is kitermelte azokat a specialistákat, akik a hajdani autentikus kultúrát a jobbára gyermekkorú hallgatóságnak ma még át tudják adni, de részben már elviszik a médiafelhasználás, a színpadi fellépti alkalmak és a nagymérvő populáris igényeket kiszolgáló, álmitologizáló giccs irányába is.

Az elbeszélő hagyományban megkülönböztettük a férfi és a női narratív hagyományhordozókat; Dobos Ilona, Kovács Ágnes, Villányi Péter és mások fentebbi anyagbemutatása nyomán elkülöníthetünk korjelzıket is. Ismertek az alkalom szerinti elbeszéléstípusok. Kimutathatók voltak a variálás lehetıségeinek és az egyéni ízlés érvényre juttatásának szabályszerőségei, és meg lehet állapítani az elbeszélő hagyományban is érvényesülı divathatásokat. A repertoárok összeállítása, frissítése, alkalomhoz igazítása, az elıadói fogásokban rejlı esztétikai elemek az egyes repertoárok közötti eltérések forrásai lesznek, s az egyes repertoárdarabokat megkülönböztető külsı/belső megítéléshez juttathatják. Bemutatuk az elbeszélő hagyomány forrásvidékeit és történeti alakulását, változási tendenciáival együtt. A felgyőjtött anyagból adódó korszakhatárok elkülönítették a 19. század elıtti elbeszélő hagyományt az 1860-as évekig tartó korszaktól, majd az 1860-as évektıl az 1920–1930-as évekig húzódó idıszak különbözıségét láthattuk az 1960-tól napjainkig vizsgálható idıszakhoz képest. Érzékelhettük végül az oktatás, a média, a rádió, a televízió szerepvállalása következtében az élıszó funkciójának és hordozóinak megváltozását is: a szájhagyományos élıszóbeli narratívák szo-

kásszerű mesemondása, majd ennek elhagyása és egy folklorizmusként értelmezhető folyamat bekövetkezte, amelynek mint látványosságnak, médiaszereplési alkalomnak a felfedezése egyre inkább átveszi a terepet.

Napjainkban a hagyományőrzők, -ápolók életében a mese még mindig az egyik legfontosabb dolog a világon, vallja Fábíán Edit, a Palóc Mesemondó Verseny fő szervezője. Családban hallott 20. század eleji emlékek, első világháborús katonatörténetek, a szegénység elől szerencsét próbálni Amerikába vándorló gömöri szegénylegények elbeszélései a hagyományos meseanyaggal együtt képezik napjainkban azt a színes, sokrétű szövegkincset, amelyet ma már élő hagyomány nélkül, színpadi fellépések alkalmával ismerhet meg az erre fogékony hallgatóság. Mint az 1980-as évektől kezdődően sok más helyen, Gömörben is kialakultak azok a keretek, amelyek között napjainkban elfogadott módon vált megoldhatóvá a tradicionális kultúra ápolása.

1999-ben a Gombaszög Fejlesztéséért Alapítvány életre hívott egy mozgalmat *Palócország – Meseország* címmel, megteremtve az országhatárok nélküli palóc mesemondó versenyt. Ezzel az volt a céljuk, hogy teret nyissanak a hagyományok és a palóc anyanyelv megtartását és ápolását folyamatosan napirenden tartó törekvések kibontakozásának. Azóta évről évre egyre több gyerek mond több-kevesebb rendszerességgel mesét palóc nyelvjárásban. Itt nyer értelmet többek között Méri Margit néprajzos-mesegyűjtő, B. Kovács István régész-történész-mesegyűjtő mellett Nagy Zoltán mérhetetlen gazdag palócföldi és gömörországi anyagának közzététele, valamint visszacsatolása a mesemondást jelenkori, új funkciókkal gazdagító felhasználókhoz és befogadókhöz. A Nógrád megyei történeti, eredet- és hiedelemmondákat külön tanulmány fogja bemutatni (in *Folklor és nyelv* előkészületben).

Benedek Katalin–Nagy Zoltán

MESÉK

ÁLLATMESÉK

A kutya meg a farkas

1. Vót egy ember meg egy asszony. Vót nekik kutyájok is. Egyszer az ember azt mondja a feleséginek:

– Te asszony, ezt a kutyát én má agyonlövetem.

– Mér?

– Mer a csontot már nem bírja megenni, mivel öreg, én meg húst nem veszek neki a mészárszékbe. Inkább agyonlövetem.

A kutya megértette, mit beszélnek. Fogta magát, elindult otthonró. Ahogy ment, tanálkozott a farkasval. Kérdezte tőle a farkas:

– Hova mégy, kutya pajtás?

– Világgá, mer a gazdám azt mondta, hogy ő nekem húst nem vesz, a csontot meg megenni nem tudom.

– No, ne mennyé te sehova, maraggyá itt. Várjá, majd úgy megkedveltetek a gazdával, hogy még a mészárszékébő is vesz neked húst.

Elment a farkas, ott lopakodott a szegény ember háza körű. Egyszer meglátta, hogy az asszony letette a szalmakazal tövibe a kisgyerekit, úgy kapált a kazal mellett. Az asszony csak kapágotott, kapágotott, a farkas meg ellopta a gyereket, vitte.

Mikor elért az erdő széjibe, letette. A kutya meg úgy tett, mintha ő vette vóna el a gyereket a farkastó. A két első lába közé fogta, elkezdett nagyon ugatnyi. Csaholt nagyon.

– Mit ugat a kutya olyan erősen az erdőbe?

Szétnéz az asszony, de nem tanálja a gyereket. Szalad a kutyaugatás felé. Látja, hogy egy farkas mindenhogy hozzá akar mennyi a kutyájá-

ho, hogy elvegye tőle a gyereket. A kutya meg a két lába közé fogja, úgy acsarkogzik a farkasra. Hő, mingyár odaszaladt az asszony, felvette a gyereket, vitte haza. Este – mikor az ura hazagyött a mezőre – mondja az asszony:

– Hallod, ezt a kutyát nem kell agyonlövetynyi, még azt is megérdemji, hogy a mézárszékbő vegyünk neki húst. A gyerekönköt ellopta a farkas, a kutya meg elvette tőle.

Attó kezdve a gazda nagyon jótartotta a kutyát. Amit ők ettek, azt ette a kutya is.

A kutya elhatározta, hogy meghálálja a farkas jóságát. Amikor lagzi vót nálok, meghítta.

– No, te itt legyé a kert alatt, majd én hozok neked mindent, amit birok.

Vitt is neki húst, süteményt.

– No, várákózzá ittén tovább, majd én szólok, hogyha lehet valamit tennyi!

Meglátta a kutya, hogy a pincébe be lehet menni egész könnyen, nem őrzi senki, nincs ott senki. Kiszaladt a farkasé, behítta.

– No, gyere, bemenünk a pincébe! Ott aztán ihatsz, amennyi csak kell!

Bementek. Hozzáfogott a farkas innya. Annyira, hogy mikor jókedvi lett a farkasnak, azt mondja:

– Én mán énekelek!

– Ne énekelj, mer rádvernek!

– De, énekelek, mer jó kedvem van.

– Hagyj fel az énekvel, mer rádvernek!

– Nem bánom, de énekelek.

Hozzáfogott ordítanyi. Forog kifelé a sok nép a szobábú.

– Mi az? Ki ordít ittén a pincébe?

Botokot fogtak, elkezdték vernyi a farkast. Az meg kiugrott, de még kível is kapott néhányat. Elszaladt.

Egyszer összetanákozott megint a kutyával.

– No, ugye, hogy megmondtam: ne énekejjé, mer rádvernek.

– Csakugyan igazad vót, mer ugyancsak elláttak rendesen.

Eggyig vót, mese vót.

Maconka

Forró vizet a kopaszra

2. Élt egy szegény árva gyerek, meghalt az édesanyja, az édesapja. A házok má majdnem összeszakadt. Összekapta, ami edénye, szerszáma maradt az édesapja után, ment vele világnak.

Az erdőbe megállapodott. Nekilátott, fákat vagdosgatott, hogy épít egy házat. Úgy is tett. Hamar elkészült neki egy jó kis faház. Nagyon örült, hogy mán se a farkasok meg nem eszik, se a medvék meg nem támadják, hidegtő, szétő védve van. Rakott magának agyagbó tűzhelyet is. Ott éldegélt.

Gyött a nagy hideg tél, hordta a szél a havat. A farkasok csakúgy ordítottak a nagy erdőbe. Egy éhes farkas észrevette, hogy füstöl a faház kéménye. Bekopog, könyörög az ajtón.

- Kis kanász, eresz be, bocsássá be, nagyon fázok!
- Nem eresztelek, mer megeszel.
- Jaj, de hogy eszlek. Legalább az egyik lábam eresz be!

Gondolkozik a gyerek. Feltett vizet melegenni, hogy forrjon, majd ad ő a farkasnak. Olyan soká könyörgött a farkas, hogy bizony a víz má forrott. Azt mondja a farkas:

- Ereszd má be a másik lábam is!

De a zsák mán készen feküdt az ajtó mögött egy nagy erős kötelvel.

- Ereszd be má a faromot is, mer megfagyok.

A kiskanász kinyitotta a zsák száját, odatette az ajtó nyílásáho.

- Tudom, mibe sántikálsz, farkas – gondolta.

A farkas megint könyörgött:

- Ereszd be mán, a fejemet is, mer megfagynak a fileim.

Hát beengedte. A farkas ugrott vóna, hogy bekapja, de zsupsz, beugrott a zsákba. Gyorsan bekötötte a kiskanász a zsák száját, rá a forró vizet. Ő meg kiszaladt, felmászott egy nagy bikkfának a tetejire, onnan leste-várta, hogy mi történik a farkasval.

Csak látja, hogy ballag ki. Tiszta kopasz lett, mind leforrázódott a szőri. Épp csak a lélek vót benne. Megyen nagy lődörögve az erdőbe.

A kis kanász nem mert még legyönni a fa tetejirő, leste-várta, hogy mi lesz. A kopasz farkas meg összecsdítette az egész erdei falkát.

– Gyertek, hogy kibánt velem egy gyerek. Itt lakik az erdőbe, faljuk fel! Nem bánom, ha nekem nem adtok is, csak gyertek, egyétek!

Ment a sok éhes farkas. Bementek a gyerek házába, keresték minde-
nütt, de nem tanáták. Mikor kigyönnek a házbó, a kopasz meglátta:

– Hőj, ott van a fa tetejin! De hogy vesszük ezt onnan le?

Szörnyűködtek, lestek a fa tetejire. Erre azt mondja a kopasz:

– Tudjátok mit: majd én aló állok, tyik meg egymás hátára felmen-
tek, feléritek, lerántjátok, ehetyitek.

Örültek a farkasok, hogy úgy lesz. Aló állott a kopasz, rajta a többi.
Másztak. Má az utóssó ment, elérte vóna a gyereket. A gyerek ihedtyibe
elkiáltotta magát:

– Forró vizet a kopaszra! Forró vizet a kopaszra!

Ammeg nagyon meghiheht, kiugrott alóró. A többi meg lezuhant.
Kinek nyaka, kinek lába tört ki. A gyerek meg meg lemászott a fáró.
A baltájával fejbe verte ököt, megnyúzta, bevitte a vásárba. Bevásárolt
egy téltre valót. Máig is ott van, ha meg nem halt.

Zagyvaróna

Rablók a tanyán

3. Hol vót, hol nem vót, vót egy tojás, elment világgá. Ment, mendegélt,
összetanákozott a tüvel. Mongya neki a tü:

– Hova mégy, tojás koma?

– Megyek világnak.

– Akkor én is menek.

– Gyere, akkor ketten leszünk.

Mentek, mendegéltek, összetanákoztak a törülközővel. Mongya
nekik a törülköző:

– Hova mentek, tojás koma?

– Megyünk világnak.

– Akkor én is menek.

– Gyere, akkor többen leszünk!

Mentek, mendegéltek, összetanákoztak a tyúkkal, a kakasval. Mon-
gya nekik a kakas:

– Hova mentek, tojás koma?

– Megyünk világnak.

– Akkor mi is megyünk.

– Gyertek, akkor többen leszünk!

Mentek, mendegéltek, összetanákoztak a kacsával meg a libával.

Mondja nekik a kacska meg a liba:

- Hova mentek, tojás koma?
- Megyünk világnak.
- Akkor mi is megyünk!
- Gyertek, akkor többen leszünk!

Mentek, mendegéltek, összetanákoztak a kutyával. Mondja nekik a kutya:

- Hova mentek, tojás koma?
- Megyünk világnak.
- Akkor én is menek.
- Gyere, akkor többen leszünk.

Mentek, mendegéltek, hát egyszer összetanákoztak a rákval. A rák is mondta nekik:

- Hova mentek, tojás koma?
- Menőnk világnak.
- Akkor én is menek.
- Gyere, akkor többen leszünk!

Mentek, mendegéltek, hát összetanákoztak a kecskével. A kecske is mondta nekik:

- Hova mentek, tojás koma?
- Világnak.
- Akkor én is menek.
- Gyere, akkor többen leszünk!

Mentek, mendegéltek, összetanákoztak a szárárral meg a lóval. Azok is mondták:

- Tojás koma, hova mentek?
- Megyünk világnak.
- Akkor mink is megyünk.
- Gyertek, akkor többen leszünk!

Mentek, mendegéltek, összetalálkoztak a tehénnel. Az is mondta nekik:

- Hova mentek, tojás koma?
- Menőnk világnak.
- Akkor én is menek.
- Gyere, akkor többen leszünk!

Mentek, mendegéltek, egyszer egy nagy erdőbe érnek. Ott találtak egy kis házat. Abba meg a betyárok tanyáztak. Még meleg vót a masina, tűz vót benne.

A tojás hamar befúrta magát a tűzbe. A tű beleszúrta magát a törülközőbe. A kacsa, liba, tyúk felültek a kemencére. A kutya az ajtó sarkáho feküdt a pozdervára. A rák meg egy dézsa vízbe ült. A kecske, szamár, ló, tehén kimentek az istállóba.

Mennek hazafelé a betyárok. Mingyár az egyik kaparja a tüzet, meg akarja raknyi. A tojás szét pattant, bele a betyárnak szemébe. Szaladt a betyár a dézsáho, hogy megmossa a kezit, ott meg a rák elvágta a kezit. Szaladt, hogy a törülközőbe megtörölje, de a tű összeszurkátá. Kiment a házbó, a kutya belekapott a farába. Kimentek együtt az istállóba: ott meg a ló nyerített, a tehén bőgött, a kecske mekegett, a szamár ordított.

– Gyertek, fussunk, fussunk! Mi van a mi házunkba?

Azóta is futnak, ha valahol meg nem állottak.

Tarnalelesz

A muzsikálni tanuló állatok

4. Vót egyszer egy szegény favágó. Ahogy ment hazafelé az erdőbó, kezébe egy nagy botval, vállán a fejsze, meg egy tarisznya a nyakába. Talákozott medvével. Azt mondja neki a medve:

- Te favágó, én nagyon éhes vagyok, téged megeszlek.
- Ne egyé, medve koma, akkor megtanítolak szépen dudányi.
- Hú, jó lesz, úgys régen szerettem vóna muzsikányi!

A favágó a medve közeliibe ment, a börtarisznyáját gyorsan ráhúzta az állatnak a fejire. A medve elkezdett kapálódzanyi, morognyi, de nem tudott megszabadulni a tarisznyátó.

- No, most csak dudáljá, medve koma!
- Avval elment [a] favágó, tanákozott a rókával. Mondja a róka:
- No, én jó éhes vagyok, te szegény ember, megeszlek.
 - Jaj, ne egyél, megtanítolak tégedet szépen muzsikányi!
 - No, jó lesz, úgys régen szerettem vóna muzsikányi!

Avval a szegény ember fogta a fejszójét, belevágott egy fába, hosszába, faragott egy éket, kitégította a hasadékot.

- No, fordoljá meg szépen, megmutatom, hogy kell muzsikányi!

A róka megfordolt, erre a favágó beletette a hasadékba a róka farkát, kiverte az éket, a róka farka a fába szorult. A róka hozzáfogott vonyítanyira.

– No, szépen muzsikágassá – mondta a szegény ember.

Nagyot kacagott a szegény favágó, és továbbment. Ahogy ment, mendegélt, találkozott a farkassal.

– No, most nagyon éhes vagyok, te szegény ember, megeszlek.

– Jaj, ne egyé meg, akkor megtanítolak tégedet furulyázni!

– Furulyázni már nagyon régen szerettem vóna. Ha megtanítasz, nem bántolok.

– Jó, fordolj felém háttal, hagy tegyem a fenekedbe a furulyámot!

A szegény ember jó bedugta a botját a farkas fenekibe. Az meg elkezdett ordítanyira, kapálódzanyira, verte a farát a földhöz. A szegény ember jót nevetett, és azzal tovább ballagott hazafelé.

Ment, mendegélt hazafelé, addig a medve lekapálództa a fejrő társisnyáját. A farkas meg aggyig verte a fenekit a földhöz, hogy kiverdeste a botot. A róka meg rángatta a farkát, kiszakította a fából. Így aztán mind a hárman szaladtak a szegény ember után.

– No, most aztán télleg megesszük ezt a szegény embert, aki ilyen csúnya módon elbánt velünk!

Egyszer hátranéz a szegény ember, hát a nyomában van mind a három állat. Nem tudott hirtelen mit tenni, letolta a nadrágját, lehajult, feléjek fordította a fenekit. Elkezdett jajgatanyira a medve:

– Jaj, látok én ott egy kis bőrtarisnyát, ha azt még egyszer a fejemre húzza, végem lesz. Inkább nem megyek tapodtat se tovább.

Erre azt mondja a róka:

– Én meg látok olyan hasidékot, amibe a farkam benne vót. Én se lépek tovább egy lépést se.

Elkezdett jajgatanyira a farkas:

– Én meg egy furulyát látok ott, nem szeretném, ha még egyszer a fenekembe kerülne!

Ezzel az állatok elszaladtak, a szegény ember meg nagy boldogan ment hazafelé.

Ha az állatok el nem szaladtak vóna, az én mesém is tovább tartott vóna.

Herencsény

A kiherélt medve

5. Egyszer vót, hol nem vót, vót egyszer egy kis falu. Abba élt egy szegény öregasszony, meg egy szegény öregember. Ezeknek nem vót csak két nagy, kövér ökröcskájuk, meg az erdő alatt egy darab földjük.

Egyszer azt mondja a szegény ember a feleséginek:

– Hallod, anyjuk, kimenek én evvel a két szép erős ökröcskémvel, föl-szántom a földet.

– Jó van, öregem, menjen ki, szántson!

Evvel föl is pakolt az öreg a kocsira ekét, boronát, befogta a két szép erős ökröcskéjét, elindult. Ment, ment az erdő felé, ballagott a két ökör. Az öregnek annyira tetszett az a két ökör, az nem is szólította egyébként, csak „Cselő, hajsz, két erős ökröcskéim!” Majd ahogy hallja ezt a medve, mondja:

– Megnézném má ezt a két erős ökröcskét.

Hát mikor nézi, gondolja: „Hú, de nagyon szép kövérek!” Megirigyel-
te a medve. Odaballagott az öregemberhez, mondja neki:

– Halló, öregapám, mitő olyan szép kövérek, erősek ezek?

– Ki vannak herélve.

– Édes öregapám, akkor heréljen ki engem is!

– Jó van.

– De hogyha fáj, akkor elpusztítolak, öregapó.

– Nem tudom, hogy fáj-e neki, én nem vettem észre, hogy fájtatta vóna. Lehet, hogy egy-két napig fáj.

– No, jó van, két napig túrók, szenvedek, de tovább nem.

Ki is herélte az öregapó a medvét. Ettől kezdve az öreg nem mert el-
mennyi szántanyi.

– Jaj, ha még a harmagyk napon is fáj neki, mi lesz, akkor engem ki-
herél a medve – mondta a mamókának.

Az meg elnevette magát:

– Ó, öregapó, öregapó, ezen ne búsuljon! Elmegyek én szántanyi
maga helyett, aztán hagy győjjön a medve!

Úgy is volt. Reggel felöltözött az öregasszony az ura ruhájába, még a kalapot is a fejibe húzta. Befogta a két ökröt a kocsiba, az ostorval meg közéjük csördített. Az erdő szélén meg levette az ekét a kocsiról, elkezdett szántani. Füttyült, danolt az eke után. Néha-néha odarikkantott az ökrökre:

– Cselő, hajs, két szép erős ökröcském!

Nemsokára ordítva, fenyegetve kirentott a medve az erdőből.

– No, szegény ember, ha te engem kiheréltél, most én heréllek ki téged!

Megkapta az asszonyt, leterítette a szántásra, húzta le róla a nadrágot, gombolgatta. Egyszerre csak nagyot nézett, mert csak egy nagy vágást látott ott, ahol herélni kellett volna.

– Hőj, szegény ember, rajtad még hétszerte nagyobb seb van, mint rajtam!

Megszánta, hát így vigasztalta:

– Ne félj, majd elmegyek az erdőre, hozok forrasztófüvet.

Arra ment két nyúl. A medve odaállította őket, hogy legyezzessék a sebet, nehogy megszállja a légy. Ahogy legyezgették, baltáztatták, rászállt egy légy a vágásra. Az egyik nyúl az első lábával rábaltázott. Az asszony megijedt, elpukkantotta magát. A két nyúl megijedt, hanyatt-homlok szaladásnak. Szembejött velük a medve:

– Hova szaladtok? Nem megmondtam, hogy legyezzétek?

– Jój, elő ne hozd, medve pajtás! Gyere velünk, mert az embernek bőrpuskája van!

Azóta szalad a nyúl, ha meglát egy embert, mert azt hiszi, hogy bőrpuskája van mindnek.

Maconka

A farkas meg a szegény ember

6. Vót egyszer egy szegény ember, annak vót két ökri. Kiment szántanyi az erdő széjire. Így szólítgatta ököt:

– Haj, cselő, haj, cselő, két erős ökröm!

Hát, ahogy hajtogatja az ökrit, arra megy a farkas.

– Jó napot, szegény ember.

– Jó napot. Mít keresel te itt?

– Hogyha nekem hónapra piros csizsmát nem varrsz, a bőrödvel számolsz.

Nagy búsan hazament a szegény ember. Megszólítja az asszonyt:

– Ember, mér gyötté ilyen hamar?

– Azé, mer gyött a farkas. Azt mondta, hogy ha piros csizsmát [nem] varrok neki, a bőrömmel számolok.

– Azon ne búsoljál! Levágónk egy birkát, beleeresztjük a vérit a vödörbe. A farkas bemártja a lábát, kész a piros csizma.

Úgy is történt. Mire levágták a birkát, gyött a farkas.

– Jó napot, szegény ember. Van-e piros csizma?

– Van.

– Hadd, lássam.

– Mártsd be a lábad a vödörbe, máris rajta lesz a csizma.

Belemártotta a farkas a lábát a vérbe, hogy ott húzza fel. Szép piros lett a lába, tetszett neki nagyon. Akkor bele a másikat, a harmagyikot, a negyediket. Kész a piros csizma, örült neki nagyon. Azt mondta a szegény ember:

– No, de ebbe se vízbe, se harmatba ne mennyé!

Elment a farkas hazafele. Útjába akadt egy nagy tó. A kacsák benne úszkáltak.

– Krakk, krakk, krakk! Krakk, krakk, krakk!

Nagyon fáj rá a foga a farkasnak. Körúszaladozott a tavon, de nem úsztak ki a kacsák. Muszaj vót neki a vízbe ugranyi. Beleugrott, eltűnt a piros csizma, nem vót többet piros csizma. Visszament a szegény emberhe.

– No, szegény ember, megmondtam, hogy a bőrödvel számolsz, ha nem lesz piros csizma.

– Nem megmondtam, hogy se vízbe, se harmatba ne mennyé?

– Nekem ne parancsolgass, hova menjek, hova ne. Hónapra hozz nekem piros csizmát az erdő széjire, mer végi az életednek.

A szegény ember nem is mert mennyi szántanyi. Az asszony azt mondta:

– No, majd kimenek én, nem félek tőle.

Kiment. A nagy ruhák lebegtek rajta. Megijedt a farkas, elszaladt tőle. Szalad azóta is, ha meg nem állt.

Mátramindszent

Az okos bolha

7. A kovács megfogott egy bolhát a gatyaráncában.

– No, te gazember, a kezembe kerültél. Mondd meg, hogy bánjalak el veled!

– Tegyéél az üllőre, üssél rám a kalapáccsal olyat, amelyet csak bírsz, de előtte meg ne forgass az ujjad között, meg ne semergessél!

Letette a kovács a bolhát az üllőre, odacsapott egy jókorát a kalapáccsal, az ütés előtt a bolha vígan elugrott. A kovács utánakiáltott:

– Megállj, te hipilopp, most becsaptál, de majd a kezembe kerülsz még egyszer!

De bizony úgy elment a bolha, hogy többet meg sem közelítette a műhelyt.

Maconka

A róka meg a szegény ember

8. Volt egyszer egy szegény ember. Nem vót neki, csak egy nagyon kevés földje, még két ökre. Elment szántani szegény nagy bánatosan, még enni-alót se vitt magával. Egyszer csak látja, hogy gyön a medve feléje:

– No, szegény ember, most én téged megeszlek.

– Ó, várja má, ezt a kis földemet legalább hagy vessem be. Hát aggyig hagyja má, hogy a családomnak legyen mit enni.

– Jó, majd elgyövök holnap.

Ahogy elment a medve, még jobban búsult a szegény ember, hogy mi lesz vele, mi lesz a családjával. Arra gyött a róka, azt mondja:

– Mér búsulsz, te szegény ember?

– Hogyne búsulnék, mikor a medve meg akar enni. Alig bírtam rávenni, hogy legalább holnapig meg ne egyen, amíg ezt a kis búzámat el nem vetem, míg a föld rendbe lesz.

– Ne búsulj a egyet se! Van tyúkod vagy kakasod?

– Van kilenc tyúkom, meg egy kakasom.

– No, rendbe van. Ideadod nekem, ha segíték rajtad?

– Oda én, ha az életem meg lesz mentve.

– Várja, adok neked egy zsákot. Itt van egy nagy zsák. Majd amikor gyön a medve, akkor én belefújok a trombitába, aztán te mondd, hogy gyönnek a vadászok. A medve megijed, oszt mondd, hogy bújtasd el. Akkor te bújtasd ebbe a zsákba!

Úgy is vót, másnap gyött a medve, hogy megegye a szegény embert. Mer el vót vetve a búza. Hát a róka belefújt a trombitába. Megijedt a medve nagyon.

– Juj, szegény ember, bújtass el, bizony gyönnek a vadászok. Jaj, bújtass el, bújtass el!

– No, bújjá el ebbe a zsákba!

No, rendbe van, belebújt a medve a zsákba. Akkor elégyött a róka.

– No, szegény ember, tedd fel a kocsira, vigyük el a tóba, hogy pusztuljon így zsákostól!

Így is vót, elvitték a medvét, beledobták a tóba.

A róka meg mondta a szegény embernek, hogy másnap megy a tyúkoké meg a kakasé. No, akkor a szegény ember má rákészült. Bevitte a kutyát a házba. Gyött a róka, bezörgött.

– Szegény ember, itt vagyok a tyúkoké meg a kakasé. Tudod, hogy segítettem rajtad. Most má add ide nekem, amit ígértél! Elviszem mindet!

Akkor a kutya elkezdett ugatni.

– Mi az? Kutya is van nálad, szegény ember?

– Jaj, bizony van, egy nagy-nagy kutya, alig bírom megőrizni. Meg akar téged enni, megérezte a szagodat.

– Juj, juj, csak tartsd bent, amíg el nem megyek. Nem kell a kakasod, nem kell a tyúkod, csak tartsd őt addig, hogy megszökhessek innen!

Így ment el a róka.

A szegény embernek megmaradt a kakasa, megmaradtak a tyúkjai is. Megmaradt a szegény ember is.

Fülek

Ki a legerősebb?

9. Egy róka nagyon éhes vót az erdőbe.

– Mit kellene ennyi – azon gondolkozott. Eszibe jutott, hogy bemegeg a faluba. Ott tyúkok vannak, jóllakik tyúkhúsval. El is ment magába.

Mingyár a falu végén a legelső házná bement. Felment a tyúkólra, letúrta a cserepet, bebújt a lecek közé. Egy tyúknak mingyár elharapta a nyakát, hozzáfogott ennyi. A többi tyúk meg lármázott. A házigazda észrevette.

– Fiam, gyere, kelj fel, mer a tyúkokot háborgatja valami.

Ki is mentek. Az egyik felvett egy karót, a másik meg vasvillát.

De a róka nem hallotta az embereket, mer nagy lármát csaptak a tyúkok. Kinyitotta a tyúkólajtót a házigazda. Leugrott a róka. Az egyik nyakon vágta a karóval, a másik meg szurkátába bele a vasvillát. De a róka mégis annyira ügyes vót, hogy elmenekült, nem tudták agyonügyyni. Szaladt az erdőbe vonyítva.

A farkas elégyött.

– Mi baj van, róka koma?

– Jaj, farkas koma, nagyon éhes vótam, bementem a faluba, hogy majd ott jóllakok tyúkhúsval, de nem sikerült. Nagy lármát csaptak a tyúkok. Egynek elharaptam a nyakát, hozzáfogtam ennyi. Aztán meg a házigazda, ahogy észrevett, a fiával majdnem agyonvert engem.

Megsajnáta a farkas.

– No, gyere vissza, róka koma, mutasd meg, hogy hol vótá, majd én elintézem.

– Ne gyerünk, farkas koma, mer az emberekvel nem jó tréfálni.

– Mit? Ne búsolj!

A farkas szétszaggatott ott egy kökinybukrot, szétrágtá szecsckának.

– Így szaggatom szét az embert, csak mutassá má nekem egyet, mer én még nem láttam.

– Ne gyerünk, farkas koma, mer ott veszünk mind a ketten!

– Gyössz, vagy nem? Ha nem gyössz, téged is szétszaggatlak!

– Ne szaggassá má, farkas koma, inkább menek.

El is mentek.

A róka nem oda vezette, ahol ő vót. Az erdőn vót keresztű egy gyalogút, oszt amikor kiértek az erdőbő, kiültek az erdő széjin. Onnan beláttak az országútra.

– No, várjunk itt, farkas koma, majd mutatok neked embert, ha gyön az úton.

Hát a falubó gyött ki egy kisgyerek, karikát hajtott botval. A farkas meg figyelt.

– E, róka koma, ember ez?

– Aj, csak gyerek, maj csak lesz ember.

– No, akkor hagy menjen.

Nemsokára gyött ára egy kódúseember hónaljmanón. A farkas meg figyelt.

– E, róka koma, ott gyön valami, ember az?

– Hej, csak vót ember. Tiszta tökéletes nyomorék, ajjig tud bicegni.

– Minyő lehet ez az ember?

– Majd mutatom, hogyha gyön.

Gyött a kerülő duplapuskával. A huszárokná szolgált, nagyon szeretete a kardot, itthon vitte az erdőre is. Elgondolkozva rágyútott, cigaritázott, ballagott a kerülő.

- E, róka koma, ott gyön valaki, ember az?
- Ez mán csakugyan ember, én má el is kotródok.
- Ne menj sehova, én maj szétszaggatom!

A kerülő, ahogy meglátta a farkast, lekapja a puskát, rácéloz, ráhúzta mind a kettőt. Csak úgy hempergett a farkas. Még mérgesebb lett, hozzáfogott, hogy szétszaggatja a kerülőt. Má nem vót idő betótenyi, kirántotta a kardot a kerülő, megvágta pofon a farkast, hogy az egy sor foga mind betört. A farkas még mérgesebb lett. Akkor ki a másik ódarró, az is. Még a farkas mindég nem akart engegynyi úgy se. Utóljára még a feji is betört három helyen, de nem engedett. Utóljára úgy megvágta a kerülő, hogy betört az ódalbordája. Akkor elkeseredett a farkas, elinalt.

A róka mán ott feküdt az erdő szélin egy bukor alatt.

- No, mi van, farkas koma?
- Jó mondtad te, róka koma, hogy az emberekvel nem jó tréfányi.
- Mit tett veled?
- Jaj, tudod, róka koma, valami botba fújt, olyat köpött a szemem közé kettőt, csak úgy hemperegtem. Nagyon mérges lettem, hogy neki-menek. Hát valami fényeset kirántott, úgy megvágott pofon, hogy betört a fogam mind. Utóljára úgy ódalbavágott, hogy betört mind az ódalbordám. Így állok előtted.

– Megmondtam neked, farkas koma, hogy az emberekvel nem jó tréfányi.

Füleksávoly

A félig nyúzott bakkecske

10. Vót egy ember, vót neki három fia, meg egy bakkecskéji. Aszongya a legidősebb fiának:

- No, fiam, vezesd ki a kecskét, legeltesd meg, tartsd jól mindet!

Kivezette a gyerek a kecskét, legeltette. Mikor este hazament vele, kérdezi az ember a kecskétő:

- No, édes kecském, jóllaktá-e?
- Se nem ittam, se nem ettem, éhen, szomjan majd elvesztem.

Hőj, az ember megharagudott a gyerekre. Rávert jó, elkergette a háztó.

Másnap kivezettette a másik fiával.

– No, fiam, vezesd ki a kecskét, tartsd jó!

Az is legeltette a réten. Mikor este hazahajtotta, kérdezi az ember a kecskét:

– Jólaktá-e, kecském?

– Se nem ittam, s nem ettem, éhen, szomjan majd elvesztem.

Elkergette az ember a középső fiát is.

Harmadnap a legkisebb fia vezette ki a kecskét.

– No, fiam, vezesd ki a kecskét, tartsd jól!

Az ember akkor má a padlásról leste, hogy legelteti a gyerek a kecskét.

Mikor este hazavezette a gyerek, az ember kérdezi:

– No, kecském, jólaktá-e?

– Se nem ittam, nem ettem, éhen szomjan majd elvesztem!

Látta az ember a padlásról, möre legeltetett a gyerek, tudta, hogy hazugyik a kecske.

– No, hazudtá! Amiér a két fiamot elkergettetted velem, ezé most elevenen mennyúzlak.

Hozzáfogott az ember nyúzni a kecskét. Mikor a fél ódaláró nyúzta a bőrt, akkor a kecske valahogy elszabadult, elszaladt.

Szaladt, szaladt, belebújt egy rókalyukba. Ment vóna be a róka, bekiátott:

– Ki van az én lyukamba?

– Félelt nyúzott bakkecske. Négy lábamval dobbantok, szakállammal szippantok, szarvaimmel döfőlek, hamm, bekaplak!

Elszaladt a róka. Hítta a farkast. Az is bekiátott:

– Ki van a róka koma lyukjába?

– Én vagyok a félelt nyúzott bakkecske, egy lábamval dobbantok, szakállammal szippantok, szarvaimmel döfőlek, hamm, bekaplak!

Elszaladt a farkas is. Ahogy szaladt, tanákozott a töviskesdisznóval.

– Hova szaladsz?

– A róka koma lyukjába egy félelt nyúzott bakkecske van.

– Attó is elszaladtok? Gyertek velem vissza, majd én kihajtom onnan.

Visszamentek, a töviskesdisznó is kérdezi:

– Ki van a róka koma lyukjába?

– Én vagyok a félelt nyúzott bakkecske. Négy lábamval dobbantok, szarvaimmel döfőlek, szakállammal szippantok. Hamm, bekaplak!

A töviskesdisznó nem ihedt meg. Összekancsarodott, bekarult a rókának a lyukjába, jó megszurkátta a húsát, hogy kiszaladt a kecske. De hiába, a róka meg a farkas megfogta, szétszaggatták, is ették.

Maconka

Hólyag koma, szalma koma és üszög koma

11. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény asszony meg egy szegény ember. Volt nekik egy malackájuk. Mikor megnőtt, levágták, és a hólyagját a füstre akasztották. A hólyagnak nagyon ette a szemét a füst, ezért világga ment.

Ment, mendegélt, és találkozott a szalmaszállal.

– Hová mégy, te hólyag koma? – kérdezte szalma koma.

– Világga megyek, mer nagyon csípte a szememet a füst.

– Menjünk együtt! – kiáltott szalma koma, és már ketten mentek tovább.

Mentek, mendegéltek, és találkoztak üszög komával. Ő is hozzájuk szegődött, és már hárman mentek tovább.

Mentek, mendegéltek, egyszer csak egy folyóhoz értek. Nem volt rajta híd. A hólyag és a szalmaszál tudott úszni, az üszög viszont nem. Nem tudták, mitévők legyenek. Végül a szalmaszál arra a gondolatra jutott, hogy majd ő átviszi az üszköt a hátán. De megmondta neki, hogy folyton ugráljon, mert különben kiégeti őt, és mind a ketten elmerülnek. A hólyag közben átúsza a folyót, és a túlsó parton várakozott.

Az üszög felült a szalmaszál hátára, ugrálni kezdett. Így haladtak a folyó közepéig. Itt azonban már annyira elfáradt az üszög, hogy nem bírt tovább ugrálni, és kiégette a szalmaszálat. Így mind a ketten befelladtak a folyóba. A hólyag ezen akkorát nevetett, hogy szétduzzant.

Itt a vége, fuss el véle.

Mihálygerge

TÜNDÉRMESÉK

Fanyüvő Jankó

12. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy szegény asszony. Az a szegény asszony az erdőre járt faé, abbó élte kenyerit. Aggyig-aggyig járt az erdőre, hogy egy medve meglátta, és amikor kötötte az asszony a fát, odament, az asszonyt teherbe ejtette.

Az asszony hét évig szoptatta a gyerekit, akkor kivitte magával az erdőre. A gyerek kihúzott a fődbő egy vaskosabb fát, de visszavágnyi még nem tudta.

– Édesanyám, még hét évig szoptasson, mer nem vagyok elég erős.

Akkor még szoptatta hét évig az édesanyja. Mikor tizennégy éves lett, megint kiment az erdőre az anyjával. Kirántotta a legnagyobb fát a fődbő gyökerestő, meg vissza be is vágta úgy, ahogy vót. Mikor ez megtörtént, azt mondta az anyjának:

– No, édesanyám, nekem el kell mennyi országot-világot próbányi.

Az anyjának nem nagyon tetszett, de azé csak elment a fia.

Ahogy ment, mendegélt, tanákozott egy emberrel. Odaköszön neki:

– Jó napot, komám, hova iparkogyik?

– Elmenek országot-világot próbányi.

– Én is odamenek, akkor gyerünk együtt!

Evvót a Vasgyúró.

Aztán mentek, mentek megint tovább, tanákoztak egy másik emberrel.

– Jó napot, komám, hova iparkodnak?

– Elmenünk országot, világot próbányi.

– Akkor gyerünk együtt, én is odamenek.

Ez vót a Hegytoló.

Mennek megin tovább, tanákoznak egy embervel.

– Jó napot, komám, hova iparkodnak?

– Országot-világot próbányi.

– Én is odamenek, akkor gyerünk együtt.

Ez vót Messzelátó.

Ahogy mentek mendegéltek, egy faluba értek. Látták, hogy a kovács a műhely elejin dolgozik. Odamentek hozzája.

– Jó napot, mester.

– Jó napot magoknak is.

Ott nézték, ott nézték, ahogy a kovács a két inasával dolgozott. Akkor azt mondta Fanyüvő Jankó:

– Mester úr, tudna nekünk készíteni egy rettenetes hosszú vasláncot?

– Hó, kérem, azt csak a vasárosba lehet megszereznyi.

Erre a Vasgyúró azt mondta, hogy:

– Van itten sok ócskavas. Majd én összegyúrom, elnyújtom, elvagdodom, a mester úr meg karikába hajtja, összeheggeszti.

– Ha segítenek benne, akkor szívesen megcsinálom.

No, mikor készen lett a lánc, egy üzletbe még bevásárlottak, vettek ennyivalót, meg vett Fanyüvő Jankó egy pácikát. Avval mentek tovább.

Aggyig-agyig kérdezősködtek egyiktő is, másiktő is, hogy mi újság, mi újság, mire azt mondja egy asszony:

– Hó, hó, nagy baj van, elveszett a királynak a három jánya. Mán mindenfelé keresték, de sehol nem tanálják.

Nem szótak ők erre semmit, csak továbbhaladtak, nekivágtak egy nagy erdőnek, rájok esteledett. Ahogy ott bóklásztak, fényességet láttak. Nemsokára odaértek egy gulyhóho, az előtt égett a tűz, de ember sehol. Onnan mán ők nem mennek sehova. Úgyhogy ottmaradtak, de nem ment oda reggelig senki.

Ahogy rájok virradt, hárman elmentek szétnéznyi az erdőbe, hogy találnak valamit. Messzelátót hagyták otthon. Annyit mondott neki Fanyüvő Jankó, hogy főzzön kását, mikorra hazagyünnék.

Elment a három ember. Messzelátó meg főzte a kását. Hát odamegy hozzá a Hétszínzakállú ember:

– Mit főzöl, hé?

– Kását főzök.

- No, siess, főzd meg, majd én is eszek belőle!
- Ebbő te nem eszel.
- Dehogynem, még a hasadró is megeszem.

Úgy is vót. Mikor megfőtt a kása, a Hétszínszakállú ember azt mondja:

- No, add ide azt a kását!

Megfogta félkézbő Messzelátót, a hasára fordította a kását, onnan ette meg.

Mikor hazamegy a három ember, hát nincs kása.

- No, nem főztél semmit?
- Nem, ahogy elmentetek, elaludtam, most ébredtem fel.

Amit tanátak – egy kis koszt vót nálok – elverték az éhségiket.

Másnap Hegytoló maradt otthon. Szinte úgy járt, hogy odament a Hétszínszakállú ember.

- Mit főzöl, hé?
- Kását főzök.
- No, siess, főzzé, majd én is eszek belőle.
- Ebbő te nem eszel.
- Dehogynem, még a hasadró is megeszem.

Úgy is vót, ahogy megfőtt a kása, megfogta félkézbő Hegytolót, lenyomta, a hasára öntötte a kását, úgy ette meg. Megin nem jutott kása a többieknek, ettek, amit tanátak.

A harmadik nap otthon marad Vasgyúró. Az is feltette a kását, főzte. Odament a Hétszínszakállú ember.

- Mit főzöl, hé?
- Kását főzök.
- No, siess, főzd meg, mer én is eszek belőle!
- Ebbő te nem eszel.
- Dehogynem, még a hasadró is megeszem.

Amikor megfőtt a kása, le akarta venni Vasgyúró a tűzrő.

- No, add csak ide!

Nem adta oda neki. Megfogta aztán a Hétszínszakállú ember félkézrő, lenyomta a földre, a hasára öntötte a kását, onnan ette meg.

A negyedik napon otthon maradt Fanyüvő Jankó. De a három ember csak lesett egymásra, nem szótak semmit. Most majd kiderül, hogy bír-e valamelyikük a Hétszínszakállú törpével. Fanyüvő Jankó feltette a kását. Gyön a Hétszínszakállú ember.

- Mit csinász, hé?

- Kását főzők.
- Siess, főzd meg, majd én is eszek belőle!
- Ebbő te nem eszel.
- Dehogynem, még a hasadró is megeszem.

Megfogta Fanyüvő Jankót a Hétszínszakállú ember, hogy a földre terítse. Hanem ő is megragadta a Hétszínszakállú embert, a nagy szakállát rácsavarta a kezire, a bal karjára, avval fogta a baltát. Elment a gulyhótó árébb. Belevágott egy nagy fába, széthasadt a fa. Abba húzta bele a Hétszínszakállú embernek a szakállát.

No, ott párolgott a kása a fazékba, mikor hazamegy a három ember.

– Itt van a kása, ehettek. Azé nem vót nektek kása, mer a hasatokró ették meg.

A három ember nem szót semmit.

– No, majd én memmutatom nektek a Hétszínszakállú embert.

Mentek a gulyhótó árébb, hát bezzeg nem tanáta, mer az a szakállána fogva kihúzta a fát tövestű, elcimbáta onnan.

No, mentek ők a nyomon. Jó odabe az erdőbe, egy nagy lyukba húzta vóna a fát a Hétszínszakállú törpe, olyanba, mind egy bánya szája, de ott mán nem bírta húzni tovább, mer a fa ágai terebélyesek vótak. Kiszakadt a szakálla, a fa meg ottmaradt. Így csak a szakállát tudta memmutatni Fanyüvő Jankó a cimboráinak.

Magukho vették a hosszú láncot meg egy lámpát, avval útra keltek befelé azon a lyukon, mintha egy bányába mentek vóna. Mikor beérnek a végibe, lent a mélységbe egy szép vidéket látnak.

– No, Messzelátó, mit látsz?

Nagy szántófödeket, szép ződ mezőket, kastélyokat. Ott tanakodnak, ki menjen le, ki menjen le, de nem ajánlkozott senki.

– Nohát, tyik nem mertek lemennyi, majd én lemegyek – mondta Fanyüvő Jankó.

Magáho kötöte a láncot, azon engedték le.

Ahogy ott ment, mendegét, megtanáta a tyúklábon forgó kastélyt. Avval a pácával, amit a bótó vett, megérintette. Az megállt. Mingyár kiszaladt egy királykisasszony.

– Jaj, te szerencsétlen ember, mit keresel te itt, ahol még a madár se jár?

– Elgyöttem tikteket megmentenyi.

– Nohát, ha így van, akkor gyere be!

Mingyár adott neki innya, ennyi. Ahogy a sárkány borábó itt, még erősebb lett, mind vót.

A hatfejű sárkány megy hazafelé. A buzogányát mán hat mérföldrő hagyítja a kastélyudvarra. Felkapja Fanyüvő Jankó a buzogányt, hagyítja vissza a sárkány háta mögé. Nagyon megharagudott ezér a sárkány. Ahogy hazaér, kérdezi:

- Feleségem, ki van a házná? Idegen szagot érzek.
- Elgyött a testvérem mellátogatnyi bennönköt.
- No, először aggyá ennyi, innyi, majd elmegyünk birokra.
- Éhen jobban lehet birkoznyi – mondja Fanyüvő Jankó. – Maj ha ki birkoztuk egy cseppet magunkot, mingyár jobban esik az étel.

Kimentek az udvarra, hozzáfogtak ők birkoznyi. A sárkány meffogta Fanyüvő Jankót, bevágta térgyig a földbe. Fanyüvő Jankó se vót rest, kiugrott, megkapta a sárkányt, megcsavarintotta, bevágta nyakig. Akkor levágta mind a hat fejit a sárkánynak, egyet meg a tarisznyájába tett belőle. Avval visszament a kastélyba, kérdezi a királykisasszonytó:

- Melyik a letszebb ruhád, melyik a legkedvesebb?

Azt elvette, betette a táskájába.

– Amit össze bírsz pakolnyi, pakold össze. Én elmegyek a másik testvéredé, te meg csak itt legyé, ére gyövünk vissza.

Ez vót a legöregebb jány.

Mettanáta Fanyüvő Jankó a másogyik kastélyt is, az má kakaslábon forgott. Megérintette a pácájával, hát megát. Szaladt ki mingyár a királykisasszony.

– Jaj, te szerencsétlen ember, mit keresel itt? Ha hazagyön az uram, a nyócfejú sárkány, tisztára szétszaggat.

- Elgyöttem tikteket megmentenyi.
- Nohát, akkor gyere be!

A királykisasszony adott neki ennyi, meg adott neki a sárkány borábó innyi. Ettő Fanyüvő Jankó még erősebb lett.

Mikor ment hazafelé a nyócfejú sárkány, a buzogányát nyóc mérföldrő a kastélyudvarra hagyította. Fölkapta Fanyüvő Jankó a buzogányt, úgy visszahagyította, hogy a sárkány mögé esett. Ahogy hazaér a sárkány, kérdezi:

- Feleségem, ki van a házná? Idegen szagot érzek.
- Elgyött a testvérem mellátogatnyi bennönköt.
- No, aggyá ennyi, innya, majd elmegyönk egy pár birokra.

– Aj, birokra, birokra most mingyár – mondta Fanyüvő Jankó –, ha kibirkoztuk magunkot, majd jobban esik az étel.

Össze is kapaszkodtak ők, ahogy kimentek az udvarra. Megfogta a sárkány Fanyüvő Jankót, bevágta térgyig a fődbe. De ezt nem vette tréfára Fanyüvő Jankó, kiugrott, megkapta a sárkányt, bevágta nyakig. Levágta mind a nyóc fejét, egyet el is tett belőle. Avval felment a kastélyba, kérdezi a királykisasszonytó:

– Melyik a letszebb ruhád, melyik a letkedvesebb?

Azt elvette, betette a táskájába.

– No, amit össze birsz szegynyi, el bírsz vinnyi, pakold össze, majd visszafelé erre gyöväünk.

Ez vót a középső királykisasszony.

A harmagyk királykisasszony megint távolabb lakott. Mikor Fanyüvő Jankó mettanáta a kastélyt, megérintette a pácával, az megát. Szaladt ki a királykisasszony.

– Jaj, te szerencsétlen ember, mit keresel itt? Gyön hazafelé az én uram, a tizenkét fejű sárkány, tisztára szétszaggat.

– Nem baj, akármí lesz!

– Honnan gyötté?

– Elgyöttém tyiktekét megszabadítanyi. Má két testvéredet felszabadítottam, te vagy a harmagyk.

– Jó van, hát akkor gyere be!

Adott neki ennyi, a sárkány borábó innya. Még erősebb lett Fanyüvő Jankó.

No, de gyött a tizenkét fejű sárkány. Hagyította a buzogányt tizenkét mérfődrő. Fanyüvő Jankó se vót rest, visszahagyította a buzogányt a sárkány háta mögé. Erre nagyon dühös lett a sárkány, megy haza.

– Feleségem, ki van a házná? Idegen szagot érzek.

– Elgyött a testvérem mellátogatynyi bennőnköt.

– No, aggyá ennyi, innya, elmegyünk egy pár birokra!

– Á, jobban esik a birkozás éhen, legalább jobban esik az étel is utána – mondta Fanyüvő Jankó.

Kimentek az udvarra, összenyalábkódzottak. A tizenkét fejű sárkány bevágta Fanyüvő Jankót derékig. Fanyüvő Jankó se vót rest, kiugrott, meffogta a sárkányt, csavarított rajta vagy hármat, bevágta nyakig. Levágta mind a tizenkét fejét. Egyet becsúsztatott a tarisznájába.

A kastélyba mondja a királykisasszonynak:

– Melyik a letkedvesebb ruhád, melyik a legszebb?

Megmutatta neki. Fanyüvő Jankó eltette.

– No, most szedd össze, amit bírsz, megyünk hazafelé.

Ez vót a letkissebb királykisasszony.

Visszafelé tanákoztak a másik két királykisasszonyval is, így értek az erdőbe, ahol Fanyüvő Jankó leereszkedett a láncon.

No, mikor fölhúzták a letöregebb királykisasszonyt, ezen összeveszett a három ember, mer mind a három szerette vóna, mer szép vót a királykisasszony.

– Ellesz enyim, ellesz enyim!

Mikor felhúzták a középsőt, azon megin összevesztek.

– Ellesz az enyim, ellesz az enyim!

Azt is szerették vóna.

Akkor felhúzták a letfiatalabbat. Azon megin összevesztek, mer az vót a legszebb, a letfiatalabb.

Fanyüvő Jankó meg odalent gondolt egyet. Nem kötöte magát a láncra, hanem keresett egy nagy követ, azt kötöte oda maga helyett. Jó számított, mer egyszerre csak leejtette félútró a követ láncostó együtt a három ember.

No, ott bolyongott Fanyüvő Jankó az erdőbe, mikor hozzáfogott a nagy jégeső esnyi. Tanát egy nagy vastag, görbe fát. Az alá állott, hogy ne vágja annyira az eső. Egyszer csak hallja, hogy a fán csirimpol valami. Néz fel, hát látja, hogy egy nagy-nagy istentelen fészek van a fán. Felmászott. A griffmadárnak a három fia csirimpol. Még nyuzgák vótak, kopaszok. Fanyüvő Jankó levette a kabátját, ráterítette, betakarta ökö. Ő meg lement a fa alá.

Mikor repül a griffmadár hazafelé, tekintget mindenfelé, ki segített az ő fiókáin. Látja, hogy a fa tövibe van valaki.

– Te jóember, mit kívánsz azé, hogy a fiaimot betakartad, hogy gyámolítottad, hogy nem verte ököt agyon a jégeső?

– Kedves griffmadár, vigyé föl engem a másországba, merd így és így jártam. – Elmondta neki, hogy járt.

– Rendbe van, felviszlek, de hozzá nekem három birkát meg három akó vizet.

– De hol tanáлом én azt meg?

– Nem olyan messze lakik innen a sárkányok apja, a Hétszínzakállú ember. Annak van birkája is, vize is.

A Hétszínszakállú ember nem is kötekedett, mer megismerte Fanyüvő Jankót. Kiolvasta a három birkát, odaadta a három akó vizet. Felrakták a holmit a kocsi, vitték a griffmadárnak, rárakták a hátára.

– No, ülj a hátamra, induljunk. Amikor jobbra fordítom a fejem, akkor aggyá a számba egy birkát, amikor balra fordítom, öncsé bele egy akó vizet.

Így repült övele felfelé a griffmadár.

Má nem messze vótak a felvilágtó, mikor elfogyott a birka is, a víz is. A griffmadár ajjig tudott lélegzeni. Egyszerre csak fordítja a fejét. Fanyüvő Jankó mit tudott tenni, hogy valahogy feljuthassonak? Vette a kardját, a saját boncábó kivágott egy darabot, azt vette be a madár szájába. Avval fel is értek.

Aszongya a madár:

– Mi vót az, amit utoljára a számba adtá?
 – Mán láttam, hogy merűsz kifelé, a boncombó vágtam egy darabot, csak hogy felérhessünk.
 – Ha tudtam vóna, hogy ilyen jó az emberhús, akkor nem hoztalak vóna fel.

Erre a griffmadár visszazát, Fanyüvő Jankó meg ment tovább az úton. Egy falun haladt keresztül, mikor látja a táblát kiteve az egyik házra: „Szabómester.” Oda bekopogtatott.

– Mester úr, nem vóna segédre szükségí?
 – Jaj, dehogyisnem, kérem szépen, nagyon is nagy szükségem vóna rája. Mer gyön a húsvét, szabatja mindenki a ruhát, magam vagyok, nem gyözöm a munkát. Maga segéd vagy szabó?
 – Szabó.

No jó van, hozzáfogott ő segédkezni a szabónak. Mikor este fölhat-tak a munkával, elkezdtek iszogatyni. Aggyig, hogy a szabó elaludt. Akkor Fanyüvő Jankó kivette a letöregebb királylannak a ruháját a táskájából, felakasztotta a fogásra.

Mikor a szabó reggel fölkel, nem gyözött csudákozni. Hogy ő má sok ruhát megvarrt, de még olyan ruhát nem. Emmá a királylannak való.

– No, mester úr, ezt a szoknyát vigye el a királyho, szép pénzé adja is el neki!

A király nem drágállotta a ruhát, mevette a letöregebb jányának.

– No, mester úr, tud-e még ilyent szabnyi?

- Tudok, felséges királyom.
- Nohát, ha má a letöregebbnek van, hogy legyen a középsőnek is. Mikor hazament a szabó, beesteledett, megint elkezdtek iszogatynyi.
- No, segéd úr, fogjunk má a ruhakészítéshő, amit a király rendelt.
- Ráérünk még arra, mester úr, meglesz az időre.

A szabó elaludt megint, ő meg a táskábó kivette a középső jány ruháját, felakasztotta a fogasra. Másnap a mester azt is elvitte a királyi udvarba, meg is fizettek neki érte rendesen. Azt mondta a király:

- Ha má a két jányomnak szabattam ruhát, nem maradhat ki a letkissebb se. Tud-e még ilyent szabnyi?
- Tudok bizony, még ezektő különbet is.

Aztán megin úgy vót minden, mind azelőtt. A szabó elaludt, Fanyüvő Jankó felakasztotta a fogasra a ruhát. Ahogy a szabó felébredt másnap reggel, nem győzött rajta csudálkoznyi, mer még szebb vót, mind a másik kettő.

De má akkor a jányok memmondták az apjoknak, hogy ez az ő ruhájok vót. Ezeket csak az küdhetta, aki memmentette ököt a sárkánytó.

Ahogy harmadszor is hozta a ruhát a szabó, a király rákiátott:

- Mondja meg, mester úr, ki van magáná!
- Senki se.
- Mondja meg rögtön, merd mingyár keresztüllövöm!

A szabó megijedt.

- Egy szabósegéd van nálam, tőle vannak a ruhák.
- Mondja meg annak a szabósegédnek, hogy hónap otthon legyen, mer hintóval megyek érte.

Így került Fanyüvő Jankó a királyi udvarba. Eleinte szabódott, de aztán megeredt a nyelvi. Szép sorjába elmondta, hogy birkozott meg a sárkányokkal. A táskájábó elévette a sárkányfejeket.

- No, főlséges királyom, látott-e mán ilyen fejet?
- Még ilyet nem láttam.
- No, ilyen a sárkányfej, mutatóba hoztam.

– Fiam, tisztán látok mindent. Mind a három jányomot rád bízom. Amellyiket választod, az lesz a feleséged. A másik legyen a szakácsnéd, a harmagyk meg a szobajányod.

Ahogy ez történt, Vasgyúrónak, Hegytolónak, Messzelátónak má hűt helyi vót.

- Fogják el azt a három bitangot, hajtsák a szemem elé!

El is fogták a három embert.

– No, gazemberek, hát ilyesmit tettetek? Ez az ember szenvedett, mégis tyik akartatok a jányaimbó választanyi? Pusztuljatok a szemem elő, ebbe az országba soha ne lássalak benneteket!

Fanyüvő Jankó meg feleségnek választotta a letkisebb királyját. Mingyár nagy lagzit csaptak, és még most is élnek, ha meg nem haltak.

Vizslás

Szalonnavár

13. Vót egyszer egy király, annak vót egy nagy szalonnavára. Azér is tartották olyan híresnek, mer soha nem fogyott ki abbó az országbó a szalonna. De egyszer éccakánként kezdett odajárogatnyi egy nagy macska, mindég elvitte a szalonnavár egy ódalát. Annyit elharapott belőle, hogy egy ódala mindég odalett.

A király elküdte a legidősebb fiát, hogy őrizze meg a várat. Hozzá is fogott, hogy megőrzi. Közbe leült az út mellé, falatozni kezdett. Oda gyött hozzá egy kisegér:

– Édes királyfi, aggyá nekem egy kis ennyivalót, mer három napja nem ettem. Nem bánod meg, mer ha adsz, nem veszik el a szalonnavár.

– Hőj, eredj innen, te rossz egér!

Belerúgott, elkergette, nem adott neki semmit se.

Éjfélkor olyan hideg fuvallat gyött, hogy a királyfira mély álom merült, elaludt. Aggyig elvitte a nagy macska a vár egyik ódalát.

Ment reggel haza a királyfi. Aszongya az apja:

– No, fiam, megőrizted a szalonnavárat?

– Nem őriztem meg, édesapám, mer pontba éjfélkor elaludtam.

– Te se érsz semmit. Nem érsz annyit, mint az utóssó cselédem.

Másnap elküdte a király a középső fiát. Odament az is a szalonnavárho. Leült ennyi, mikor hozzáment a kisegér.

– Aggyá egy falást, édes királyfi, mer négy nap óta semmit nem ettem! Nem bánod meg, mer ha adsz, nem vesz el a szalonnavár.

Ő se adott neki. Belerúgott, még szét is akarta taposnyi a kisegeret.

– Menj innen, te rothadt egér, még te akarsz énnekem segítenyi?

Éjfélkor gyött a hideg fuvallat, ránehezdett a nagy álomosság. Úgy elaludt, hogy csak másnap kilenc óra felé ébredt fel. De már akkor odavót a felé a várnak. Ment hát búsan hazafelé.

- No, édesapám, én se tudtam megőrizni a várat.
- Te se érsz semmit. Tűnjetek el a szemem elől mind a ketten!

A kisebbnek meg azt mondta a király:

- Téged nem is engedlek, mer nagyon kicsi vagy. Majd hogyha felnyósz, akkor őrizheted a várat.

De csak fogadkozott a gyerek.

- Édesapám, megőrzöm én, egészen biztosan megőrzöm.

Aggyig-aggyig rimánkodott, hogy az anyja süített neki bogácsát, meg adott neki elemőzsiát. Elballagott ő is a szalonnavárho. Leült az út mellé, elkezdett falatozni. Odament hozzá is a kisegér.

- Királyficskám, legkisebb királyfi, aggyá nekem egy falást, nem bánod meg!

– Hogyne adnék, a morzsábó is jóllaksz te, amit elhullajtok. – Adott is neki.

A királyfi odatette a kisegeret a kalapja alá. Éjfélkor gyött a hideg fuvallatt, mélyen elaludt a királyfi. Gyött a nagy macska, beleharapott a várba, hogy majdnem ledőlött az egyik ódala. A kisegér meg belegyugta a farkát a királyfinak az orrába, megcsiklandozta, hogy rögtön felébredt. Odahajította a buzogányát a macskáho. Úgy meghajította a macska fél oldalát, hogy az alig bírta magát húzni. Amőre ment, futott belőle a vér. Ment a véryomon a királyfi, elért egy nagy üreghe. Bebújt a nyíláson, ment sokáig.

Egyszer mellátott egy rézvárat.

- Erre gyöhetett a macska, de nem találok sehol se.

Integetett neki egy szépséges szép lány.

- Mentsd meg az életemet! Itt van a hétfejű sárkány, az tart engem fogva. Kigurítok egy gombolyagot. Ha azt meffogod a markodba, gondolsz valamire, hogy mi váljék belőle, az lesz.

Gyött haza a hétfejű sárkány:

- Úgyis tudom, ki vagy, Levente királyfi, de megöllek. A rézhídon tanákozunk.

No, kigondolta a királyfi, hogy rézló, rézkard meg rézpajzs legyen a gombolyagbó, és az lett. Elkezdtek a birkozást. A királyfi hijába vagdos-ta a fejit a sárkánynak a rézkardval, újbó kinyótt neki mind.

- Úgyis megöllek, meg kell, hogy öljelek! – ripakodott rá a sárkányra.

Vagdosódott a királyfi aggyig, hogy nem nyótt ki többet a sárkány feji. A sárkány utóljára ezt mondta:

– Mejjósolták nekem, hogy a kezed által fogok meghalni.

Akkor a rézló, a rézpajzs meg a rézkard visszavált gombolyagnak. A királyfi zsebre tette, ment tovább az ezüstvárig. Integtetett neki egy szép kisasszony:

– Tudom, hogy ki vagy, Levente királyfi. Mentsd meg az életem! Engem a tizennégy fejű sárkány őriz.

A kisasszony is kihajított egy gombolyagot.

– Gondold magadnak, hogy váljon ezüstitlőé, ezüstpajzsé, ezüstkardé, úgy egészen biztos nem fog lebirnyi a sárkány.

Gyött haza nemsokára a sárkány.

– Tudom, hogy ki vagy, Levente királyfi, de megöllek! Birkozzunk meg az ezüsthídon!

Vagdosta a királyfi a sárkány fejeit, de azok mindig kinyöttek. Má annyi fej vót a hídon, hogy a lova alig bírt mozogni tőle. A királyfit nem érték el a sárkány csapásai, csak ő vágott mindég. Egyszer osztan azt gondolta:

– Jaj, Istenem, ez a gombolyag tekeredjen a sárkány nyakára!

Úgy is volt, legyőzte a sárkányt. Az ablakból még utánaintett a kisasszony:

– Mentsd meg az egy testvéremet is. Háromnap járőföldre lakik az aranyvárba.

Úgy is vót, ment három nap, három éccaka, oda is ért az aranyvárho. Integtetett neki egy szépséges kisasszony.

– Tudom, ki vagy, Levente királyfi. Nekem mejjósolták, hogy te mented meg az életem. Ugye, te vagy az?

– Én vagyok.

– No, akkor dobok neked egy aranygombolyagot, aminek gondolod, annak válik.

A királyfi mingyár azt gondolta, hogy aranyparipa, aranypajzs, aranykard legyen a gombolyagból. Az is lett. A királyfi az aranyhídra hította a sárkányt. Ő hamarébb odaért, és föl tartotta a híd padlóját. Megbotlott erre a huszonnégy fejű sárkány lovának a lába.

– Héj, mejjósolták nekem, hogy Levente királyfi fog engem elpusztítani. Úgy látszik ütött az órám, érzem a szagát. De csak mebbirkozok vele.

Birkoztak. A királyfi huszonnégy csapásra vágta le a sárkánynak mind a fejit. Huszonnégyszer vágott, és nem nyött ki a sárkány feji, mer

má akkor kigondolta, hogy az aranycérna fonódjék a sárkány nyakára. Otthatta a sárkányt a hídon, elment az arany királykisasszonyho, megfogta a kezit. A kisasszony meg egyet gondolt:

– A vár menjen össze egy marokba, hogy be tudjam kötnyi a zseb-kendőmbé.

Míngyár el is múlt a vár. Levente királyfi meg maga mellé vette, vitte visszafele a királyjányt.

Elértek az ezüstvárho, a kisasszony kendőjébe volt már a vár, ugyanígy a rézvár a harmagyk kisasszony kendőjébe.

Mentek, mendegétek, elértek a nyílásho, várták is a bátyjai a kötelvel. Elsőnek felküdte a rézvár kisasszonyát, azt mingyá a legöregebb királyfi, László vállalta. Akkor felküldte az ezüstvár kisasszonyát. Azt meg Géza királyfi vett maga mellé, hogy az ő jegyesi lesz. Végül felküldte az aranyvár kisasszonyát. Azon meg összevesztek, annyira szép vót.

A legszebb királykisasszony azt mondta a legényeknek:

- Engedjék le még egyszer a kötelet, húzzák fel Levente királyfit.
- Hadd legyék, dögöljék meg ott a föld alatt, ahol van.

Levente királyfi meg ott búslakodott magába. Hozzáfogott esnyi az eső. Madárfészket látott meg az egyik fán, megsajnáta a fióákat, mer jeges eső esett. Felmászott a fára, ráterítgette a kabátját a fészekre. Gyött a griffmadár. Egybő agyon akarta csapnyi a csőrivel a királyfit, de a kicsik nem hatták.

- Ő mentette meg az életőnköt!
- Ej, ha memmentette az életeteket, akkor felviszem.

A griffmadár a hátára pakoltatta három lónak a húsát. Azt mondta:

– Ha útközbe a csőrőmvel hátranyúlok, mindég tegye bele egy nagy darab húst.

Ahogy szálltak felfelé, mindég nyútogatta a csőrít a madár, Levente királyfi alig győzte adnyi neki a húst. Mikor mind megette a madár, mit vót mit tennyi, levágott a combjábó egy darabot. Háromszor kellett neki vágnyi a combjábó húst, míg a föld színére értek.

Ott letette a madár.

Három hónapot várt Levente királyfi, míg meggyógyult a lába. Akkor ment egyenesen a palotába. Mán ki vót hirdetve, hogy az arany királykisasszony válasszon magának vőlegényt, mer úgy se gyön vissza Levente királyfi. A királykisasszony még mindég azt hajtogatta:

– Majd meglátják, hogy visszagyön! Én nem választok senkit, mer nekem csak Levente királyfi kell.

Meggyött a királyfi. Elmondta, hogy elbántak vele a bátyjai. Akkor a két fiát kitagadta az öreg király, a legkisebb fiát fogadta meg örökösinek. A legkisebbet, nem a legöregebbet. Megtartották a lakodalmat, még most is élnek, ha meg nem haltak.

Medveshidegkút

Ambrus királyfi

14. Vót egy kirá, vót neki három nagy jánya. Nagyon rosszak vótak, hát egyszer mérgibe azt mondta a király:

– Hej, csak az ördög vinné el őket, hogy ilyen rosszak!

Hát megjelent három ördög, el is vitte mind a három jányt. A király nagyon megbánta, amit mondott, de má nem tehetett semmit.

Született később három fia, a legfiatalabbat Ambrusnak hitták. Nyőttek, nyőttek a gyerekek szépen, szép legények lettek. De a királynak az országjába három sárkány búsította a családokat. Minden esztendőbe egy tizennyóc éves legényt kellett nekik adnyi, minden sárkánynak egyet. Má annyira kifogyott az országba a katonának való legény, hogy nem tudott nekik adnyi a kirá, rákerült a királyfiakra is a sor. A legidősebb fiú vót tizennyóc éves.

– Itt az idő, fiaim, el kell menetek a sárkányokho.

– Apám, nem várjuk meg, hogy elmenjünk, hanem elmenünk kettesbe az öcsémvel, megöljük a sárkányt.

A legkisebb testvérük, Ambrus királyfi még nagyon fiatal vót.

– Jó van, fiam, menjetek, úgysis mindegy, ha nem mentek is, ha elmentek is, mer a sárkánynak csak oda kell hogy adjalak benneteket.

Elindút a két idősebb kiráfi.

A legfiatalabb királyfi nagyon rimázkodott az apjának, hogy engedje el őt is a sárkányok ellen küzdenyi.

– Ó, fiam, még te kicsi vagy, nem mehatsz el.

– Dehogynem, apám, elmenek én is.

– Nem, te nem mégy sehova.

Vót Ambrus királyfinak egy ördögös keresztanyja, a nagyvezérnek a feleségi. Az megtanította minden boszorkányságra Ambrus királyfit. Le-

szaladt most is a keresztanyjához. Mondta neki, hogy az apja nem engedje el a sárkányok ellen küzdeni.

– Fiam, most ereggyé fel hozzá, mer nagyon belegyött a fogába a fájás. Rimánkoggyá neki, majd kinyitja azt mondja, hogy elmehetsz te is.

Felszaladt Ambrus királyfi a palotába, mondta az apjának:

- Édesapám, engedj el engem is a sárkányok ellen küzdeni!
- Nem bánom má én, akarhova mégy, csak hagyj békemet!

De memmondta neki a keresztanyja, hogy ha elengedi a király, menj el hozzá megint. Mikor elengedte, megint leszaladt a keresztanyjához, mondta neki:

– Elengedett az apám.

– Jó van, fiam, ha elengedett. Ott van kívül a ganaj székjében egy rossz gerhes csikó, azt fogd meg magadnak. Ott van a pincébe, egy sarokba egy ócska rozsdás nyereg, tedd rá a csikóra. Ott van a vakablakba egy rozsdás kard a hüvelyvel együtt, azt kösd a derekadra.

A gyerek úgy is tett, ahogy mondta neki a keresztanyja. Elővezette a csikót, felnyergelte. Felkötötte a derekára a rozsdás kardot. Akkor azt mondta neki a csikó:

– Kis gazdám, most fogd be az egyik orrom lyukját!

Befogta az egyik orra lyukját, a csikó a másikval meg ráfűjt Ambrus királyfi. Akkor a királyfi olyan lett, mind a kéményseprő.

– Fúj, mit tettél velem?

– Nem baj, kicsi gazdám. Most fogd be a másik orrom lyukját.

A másik orra lyukját befogta, akkor megint ráfűjt a csikó. Akkor meg olyan szép lett, csak úgy ragyogott rajta minden: a ruha is, a kard is az ódalán. Akkor a csikó megrázkódott, lett belőle szép aranyszőrű tátos. A gyerek is csak úgy ragyogott a hátán, mintha aranyból lett volna.

– Most ülj fel a hátamra!

Felült Ambrus királyfi.

– No, kis gazdám, hogy menjek veled: úgy-e, mind a gondolat, vagy úgy, mind a villámlás?

– Csak úgy, hogy se énbennem, se tebenned hiba ne legyen.

Jó van, felrepült benne a csikó. Elrepült oda, ahol a hétfejű sárkány hídja vót. Ott szállt a földre.

– No, kis gazdám, engemet kössé be az istállóba. Majd hajnalkor, ha gyön a hétfejű sárkány, akkor elkezdek nyeríteni, rugdosom a hídlást.

Akkor gyere ki gyorsan, nyergelj. Két bátyád itt van, ott mulatnak a vendéglőbe odabe. Ereggyé be hozzájok, beszéljessé velek.

Mikor bement, a két bátyja nem ismerte meg, hogy kicsoda, csak látták, hogy egy vitéz. Kérdezték tőle, hogy mit keres ott.

– Elgyöttem a sárkányt ölnyi.

– Nohát, akkor jó helyre gyötté. Mink is azé vagyunk itt, a sárkányt akarjuk megölnyi.

Elbeszélgettek ottén, meg iszogattak. De Ambrus királyfi nem nagyon itt, nehogy elálmosodjon, elaludjon. Csak a lovat figyelte mindég.

Hajnalkor a ló elkezdett nyeríteni, megrúgta a hídlást. Kiszaladt Ambrus királyfi.

– Mi a baj, édes lovam?

– Gyön a hétfejű sárkány. Gyorsan nyergelj, gyerünk ki a hídra!

Fölnyergelte Ambrus királyfi a táltos lovát, kiállott vele a hídra. Nemsokára gyött is a hétfejű sárkány. Mikor elugrott a sárkány mellő a táltos ló, Ambrus királyfi lecsapott neki három fejet. A ló megfordult, megint elugrott a másik ódalon mellőle. A királyfi megint lecsapta a másik három fejit is. A ló meg szembefordút a sárkányval.

– No, kis gazdám, má csak egy fej van, rajta!

Lecsapta azt az egy fejit is.

Elment a kilencfejű sárkánynak a híggyáho.

Mikor a két bátyja felkelt, kimentek a hídra, hogy majd megölik a sárkányt, hát látják, hogy má meg van ölve. Mondják egymásnak:

– Biztosan az a vitéz ölte meg, aki jelentkezett itt nálunk. Itt má nincsen semmi keresnivalónk, gyerünk a kilencfejű sárkány híggyáho.

Mikor odaértek, Ambrus királyfinak a lova má be vót kötve az istállóba. A tátos ott is memmonta:

– Ha reggel nyerítek, rúgom a hídlást, gyere ki, édes gazdám, nyergelj!

A két bátyja is bekötte a lovát, bementek a vendéglőbe, kérdezik a vitéztő:

– Te ölted meg a sárkányt?

– Én.

– No, hát ezt jó tetted.

Hozzáfogtak iszogatynyi, beszélgettek.

Hajnalkor rúgta ám a tátos csikó a hídlást, nyerített. Ambrus királyfi kiszaladt.

– Nyergejje, kis gazdám, gyorsan, mer gyön a kilencfejű sárkány!

A királyfi felnyergelt a lovát, kiállott a hídra, a kilencfejű sárkány hídjára.

Gyött a sárkány. A tátos ügyesen elhúzott mellőle, a királyfi meg mingyár levágott három fejit. A másik ódalró is elugrott, megint lecsapott három fejit. Végre szembeállott vele, de még akkor is három feji vót a sárkánynak. A királyfi levágta azt is. Akkor elment a tizenkét fejű sárkánynak a híggyáho.

Mikor felkelt a két bátyja, hogy kimenjenek a hídhó, megküzdjenek a sárkányval, látják, hogy meg van ölve.

– No, ez a vitéz lehetett. Gyerünk a tizenkét fejű sárkány híggyáho!

Elértek oda. Ott beköttek a lovakot, betértek a vendéglóbe. Kérdeztek a vitéztő:

– A kilencfejű sárkányt te ölted meg?

– Én.

– No, hát ez jó.

A csikó megmondta Ambrus királyfinak, hogy mikor ő nyerít, rúgja a hídlást, megint menjen ki, nyergeljen. Úgy is vót. Megvárta a hajnalt. Mikor felérett hajnalkor, kiszaladt, elnyargalt, kiállott a tizenkét fejű sárkány hídjára. Hozzáfogott avval is küszködnyi. Csapdosta hol egyik ódarró, hol a másik ódarró le a fejit, aggyig, míg csak vót neki. Mikor levágta mind az összes fejit a sárkánynak, bekötte a lovát az istállóba vissza. Ő meg elment a sárkányoknak a lakássára.

Mind a három sárkánynak egy palotája vót, és vót nekik három feleségik. Ambrus királyfi elvátózott nyúnak, az ajtó nyitva vót, hát beugrott a szobába. Ott ült mind a három sárkánynak a feleségi sorba.

Felugrott az egyik sárkányfeleségnek az ölibe. Az messímongatta a nyúlat.

– Héj, ha tudnám, hogy ki ölte meg az én uramot, de elbánnék vele! Máskülönben így is úgy lesz. Én elvátózok olyan szagos körtefának, hogy a szaga az egész országot bejárja. De ha Ambrus királyfi a kardjával hozzáér, akkor rögtön kiszáradok.

Akkor Ambrus királyfi átugrott a másik sárkányfeleség ölibe. Az meg azt mondta:

– Én meg átvtózok olyan forrásnak, hogy hétfele folyik majd a víz abbó a forrásból. De aki csak egy csöppet is iszik belőle, az szörnnyethal. De ha Ambrus királyfi a kardjával hozzáér, akkor rögtön kiszáradok.

Akkor átugrott a harmagykának az ölibe. Messímgatta az is a nyúl-
lat, azt mondta:

– Én meg elváltok olyan szederszárnak, ami hétfelé folyja keresztül az országot. Aki hozzáér, az szörnyethal mingyár. De ha Ambrus királyfi a kardjával belevág, akkor rögtön kiszáradok.

Ambrus királyfi leugrott az ölikbő, rögtön kiszaladt. A három sárkány anyja, egy vén banya, szaladt oda.

– Jaj, jaj, nem tudjátok, hogy ki vót itt?

Mondták a sárkányfeleségek:

– Egy nyúl vót itt.

– Dehogy egy nyúl, Ambrus királyfi vót. Má menek is utána.

Avval a vén banya ment utána, repült Ambrus királyfi után.

Mikor Ambrus királyfi elért a hídhó, mán a két bátyja fel vót készülve rendesen. Mer minden sárkánynak vót egy tátos lova, akin küzdöttek, úgyhogy hat lovok vót összesen. Ambrus királyfi a bátyjaira kiátott:

– No, gyerünk, mer nyomunkba van a vén banya, a sárkányok anyja!

Mentek ők az úton, hajtottak, ahogy csak birtak, de a vén banya mindég közelebb, közelebb ért hozzájuk.

Ambrus királyfi két bátyja meg nagyon messzomjazott. A körtefáná mán nagyon szomjasak vótak. A két bátyja szakajtanyi akart a körtébő. De az öccsük nem hagyta őket, hogy szakajjonak. Belevágott a kardjával a körtefába, hát a fa rögtön kiszáradt.

Mentek tovább. Mikor elértek a forráshó, ott megállt megint a két bátyja, hogy majd isznak a forrásvízbő. Ambrus királyfi abbó se hagyta, hogy igyonak, hanem belefúrta a kardját a forrásba, hogy az rögtön kiszáradt.

Ahogy mentek tovább, elértek oda, ahol a szederszár hétfelé folyta az országot. A bátyjai meg akarták kóstolnyi a szedert, de Ambrus királyfi belevágott a szederszárba. Az is kiszáradt mingyár.

A vén banya meg mindé közelebb, közelebb ért hozzájuk. Mikor mán látta Ambrus királyfi, hogy nincs menekvés, leugrott a lováró.

Elértek egy tanyát. Leugrott a lováró, beszaladt a tanyára, bement a kovácsműhelybe. Aszongya a kovácsnak:

– Mester úr, bújtasson el engem valahová, egy évig ingyen verem a vasat! Itt gyön egy vén banya utánam, meg akar fognyi.

– Jó van, fiam, bújjá csak be oda a fűjtató megé!

Bebújtatta oda.

Gyött is a vén banya nemsokára. Kérdezte a kovácstó:

- Mester úr, nem látott erre egy kiráfít?
- Mán lassan harmincévi lesz, hogy itt verem a vasat, de még itt kiráfít nem láttam soha.

Elment a vén banya, de nemsokára visszagyött. Egy kiskocsiba két macska vót befogva, a vén banya meg egy seprővel a kocsiba állott, úgy hajtotta a két macskát. Hol a levegőbe repültek fel, hol legyöttek. A kovács meg kiállott Ambrus kiráfival az ajtóba, onnan nézték. Mikor a banya a műhely előtt elhajtott, aszongya Ambrus kiráfi:

- De szép két lova van!
- Szép bijony, fiam.
- Ezek elbirják magát?
- El bijony. Még téged is elbirnának, ha ideállná a hátamho.
- Azt nem hinném el.
- Próbádd meg!

Ambrus kiráfi odaállott a vén banyának a háta mögé. Akkor a banya a seprővel a macskák közé csapott. Repült a két macska. Repültek, repültek. Egyszer csak egy lyukon lerepültek az alvilágba. Ott állt a vén banyának a palotája. Mikor a palota előtt megállott, azt mondta a banya:

- Innen mán ki nem szabadulsz, amíg azt nem mondd, hogy szeretsz engemet. De még akkor se szabadulsz ki.
- Ugyan, te vén boszorkány, te vén banya – mindennek elmondta Ambrus kiráfi –, hogy szeretnélek én tégedet!

Mindennek elmondta a vén banyát.

- Ha nem szeretsz, akkor bezárlak a toronyba.

Be is zárta. No, néha-néha felment oda hozzá, mikor ennyi vitt neki. Olyankor vallatta, hogy szereti-e őt. Ambrus kiráfi meg mindég azt mondta, hogy nem. De élt ott egy királykisasszony is, elrabolva a vén banyáná, az is vitt fel a királyfinak néha-néha ennyi. Azt mondta, azt tanácsolta:

- Mondjad neki, hogy szereted! Mer ha azt mondd neki mindég, hogy nem, akkor soha nem szabadulunk innen ki. De ha azt mondd, hogy szereted, akkor kiszabadulhatunk, mer kivallatod tőle, mibe rejlik a tudománya, az ereji. Csak így lehet elpusztítani a vén banyát.

Úgy is vót. Mikor egyszer a vén banya felvitte a toronyba az ételt, mondja:

– Szeretsz-e mán, szép királyfi?
 – Mit tehetek mást? Úgyis tudom, hogy innen nem szabadulhatok meg, nem bánom.

Akkor a vén banya kiengedte a toronybó, egy szobába feküdtek azután a vén banyával. Faggatta a kiráfi a banyát.

– Mondd meg má azt nekem, hogy mibe rejlik az erőd, a tudományod, az életed!

– Hó, mit mondjak? Ott van az a pizskafa, ott van nekem az egész életem, tudományom.

Több se kellett a kiráfinak, elgyugta a pizskafát.

– Jó van, látom, hogy igaz szívvel vagy hozzám, memmondom neked rendesen, hogy mibe rejlik. Ott van az erdő, az erdőbe folyik egy arany-patak. Az aranypatakba minden délbe megy egy aranyszőrű szarvas, iszik belőle, meg pocsol a vízbe. Mikor tejiitta magát, elmegy onnan. Az a szarvas a tudományom. Ha azt a szarvast elpusztítja valaki, abbó kiugrik egy őz. Ha az őzet is elpusztítják, abbó kiugrik egy nyú. Ha a nyúlat is elpusztítják, abbó kirepül egy holló. Ha még a hollót is elpusztítanak, annak a fejibe van egy kis katula, abba van két fényes bogár: az egyik az életem, a másik a tudományom. Ennyibő áll nekem az egész életem.

Jó van, Ambrus királyfinak vót egy háromcsövű puskája, avval másnap elment az erdőbe. Melleste a szarvast, mikor megy a folyóra vizet innya. Ahogy el vót húzódva Ambrus kiráfi a burok közé, egyszer látja, hogy megy a szarvas az aranypatakra. Mikor a szarvas a partra ért, még szétnézett, hogy nem lát-e valakit. Bement a vízbe, hozzáfogott pocsolni, meg itt is belőle. Ambrus királyfi meg szépen célba vette, lelőtte a szarvast.

A szarvasbó kiugrott az őz, a másik csőbő meg azt lőtte ki. Mikor az őzbő kiugrott egy nyú, akkor meg a harmagyk csővel arra is rálőtt. De amikor a holló kiröppent a nyúlbó, akkorra má Ambrus királyfi odaszaladt, elkapta a hollót. Mikor széthasította a fejít, kivette belőle a kis katulát. Eltette a zsebibe.

– No, vén banya, most má zsebbe vagy.

Mire hazaért, a vén banyának má nem vót se ereji, se tudománya, meg se tudott mozdulni az ágybó, annyira gyengének érzte magát. Nagyon rimánkodott az életyie, hogy hagyja meg az életyit.

– Nem, te vén boszorkány. Ha ilyesmit mettetted velem, elraboltá engemet, most dögölj meg te is!

Fődhő vágta a skatulát, rátapodott Ambrus kiráfi. Agyontapodta mind a két bogarat. A vén banya mingyár meddőglött.

Ambrus kiráfi meg mondta a királykisasszonynak, mer kirákiasszony vót, akit elrabolt a vén banya:

– No, most má fogd be a macskákat, gyerünk innen!

Befogta a kirákiasszony a macskákat. Felálltak mind a ketten a kocsiba, a seprővel közéjük csaptak. A macskák felrepültek velük. Kérdezi a királykisasszony:

– Hova menjünk, melyik országba?

– Gyerünk az én országomba! – azt mondja Ambrus kiráfi.

El is mentek. Bemutatta az apjának, hogy minyő szép királykisasszonyt hozott ő. Az öreg nagyon megörült, hogy a harmagyk fia is hazakerült.

De az egyik szemi még mindég nagyon rítt, a másik meg nevetett. Kérdezi Ambrus királyfi:

– Mi baja lehet még, apám? Az egyik szemi még mindég rí.

– Fiam, most má csak egy a bajom. Szép három fiam van, annak örül az egyik szemem. A másik meg azé rí mindég, hogy má megöregszek, öreg vagyok. Szeretnék még én is olyan fiatal lenni, mint tyik vagytok!

No, akkor vállalkozott a legidősebb fia a királynak, hogy elmegy, hoz fiatalító vizet az apjának. El is ment. Eljutott egészen az aranyhídig. Mikor az aranyhídho elért, felvett róla egy padlót, oszt visszavitte. Mutatta, hogy ő az aranyhídig vót. Aszongya az öreg király:

– Hőőő, fiam, hol van még attó a fiatalító víz!

Akkor megint felkészült a középső fia, hogy elmegy, hoz fiatalító vizet az apjának. Ammán elment egészen a gyémánthídig. A hídró felszakajtott egy padlót, avval ment vissza, hogy a gyémánthídig vót.

– Még ez mind semmi, fiam. Még nagyon messzi van attó a fiatalító víztő.

Akkor Ambrus királyfi felkészült, hogy most má ő megy el. Felült a lovára, megszólalt a tátos:

– No, kis gazdám, húnyd be a szemed!

Behúnyta a szemit, de egy szempillantás alatt ki is nyitta.

– No, most mit látsz?

– Látom az aranyhidat, hiányzik róla egy padló.

– Idáig gyött az első bátyád. Most húnyd be megint a szemed!

Behúnyta a szemit a kiráfi, repült vele a tátos ló. Leszállt vele a gyémánthídná.

- Most mit látsz?
- Látom a gyémánthidat, arról is hiányzik egy padló.
- Idáig járt a másogyik bátyád. Most húnyd be a szemed megint, kis gazdám!

Behúnyta a szemit a királyfi. A tátos ló meg leszállt vele egy erdő szé-jin. Ott lakott egy öreg remete, leszállott annak az udvarára. Mikor le-szállt, má rájok is esteledett. Kérdezi tőlek az öreg remete:

- Mi járatba vagytok?
- Öregapám, fiatalító vize menek.
- Jó van, fiam, ha fiatalító vize mégy. Én is szeretnék még egyszer fiatal lenni. Csak hát az a helyzet, hogy lovadval nem jutsz oda soha. Hanem majd én adok neked egy másik lovat.

Kicséréte az Ambrus kiráfi lovát az öreg remete. Adott neki egy tarka lovat:

- No, itt van ez a tarka ló, majd ez elvisz téged oda.

Másnap reggel felnyergelte a tarka lovat Ambrus kiráfi, felült rá. Fel-repült vele a tarka ló. Repült, repült egy darabig, egyszer csak leszállt egy szép palota előtt. Nagy rét vót ott a palota körü. Azt mondja neki a tátos:

- No, kis gazdám, itt lakik a legidősebb nénéd. Az ördög a sógorod. Látom, ott járká a réten kível. Ereggyé nénédhe, én meg hazakergetem az ördögöt.

Elszaladt a tarka ló, kergette az ördögöt.

- Haza, ördög, haza, itt van a sógorod, aggyá neki vacsorát!
- Héj, a kutya egye meg a májad, te vagy az én megölöm!

Fét a tarka lótó az ördög, szaladt előtte be a házba. Mikor bement, mingyár kezét fogott Ambrus kiráfi-val.

- Mi járatba vagy, sógor, hova mégy?
- Sógor, én menek fiatalító vize.
- Héj, sógor, nemegyszer próbákoztunk mán mink avval. Aki azt a kutat megközelíti, az tepertőnek sül.
- Nem bánom én, akarminek sülök, de meppróba-kozok vele.
- Jó van. Ha meppróba-kozol vele, én adok neked egy olyan abroszt, hogy ha magadra veszed, akkor senki se lát, még mink se látunk.
- Odaadta neki az abroszt.

– Jó van. – Ambrus kiráfi eltette.

A tarka lovat felnyergelte megint. Felrepült vele a ló, elrepült egy másik palota elé.

– No, kis gazdám, itt van a középső nénéd, ereggyé be hozzá. Úgy látom, itt is kívül sétál az ördög, majd bekergetem mingyár.

Bekergette a tarka ló az ördögöt. Mikor bement az ördög, mingyár kezét fogott Ambrus kiráfi-val:

– Mi járatba vagy, sógor? Hova mégy?

– Menek fiatalító vize.

– Hozzá nekem is, ha el tudsz oda jutni. De nem hiszem, hogy bírja hozni. Azé, mer aki azt a vizet megközelíti, az tepertőnek sül. Máskülönben itt van ez a zsacskó. Ha sikerül, merítsd teji, ebbe hozzá nekem.

– Jó van – eltette Ambrus kiráfi a zsacskót is.

Másnap reggel megint felnyergelte a lovat, elrepült vele a harmagyk palotáho.

– Kis gazdám, itt lakik a legfiatalabb nénéd, menj be hozzá! Majd bekergetem innen is az ördögöt, mer, úgy látom, az is kívül járka.

Bekergette az ördögöt.

– Haza, ördög, haza, mer itt van a sógorod, aggyá neki vacsorát! Hőj, a kutya egyé még a májad!

Szaladt előtte az ördög, bement. Kezét fogott mingyár Ambrus kiráfi-val:

– Mi járatba vagy, sógor?

– Fiatalító vize menek.

– No hát, ha fiatalító vize mégy, én adok neked egy kardot. – Egy kampó vót a kardnak a hegyin. – Erre a kardra ráakasztod, amivel meríteni akarsz, úgy ügyesebben mégy. Máskülönben nem hiszem, hogy el bírod hozni, mer aki evvel megpróbákozik, az tepertőnek sül.

– Nem bánom én, akarminek sülök, de megpróbálom.

Ambrus királyfi reggel felnyergelte a tarka lovat. Ráakasztotta a zsacskót a kardnak a hegyire. Felrepült vele a tarka ló egészen a csillagokig. Mikor má a csillagokot verte a fejik, akkor hamarosan eljuttak a tündérek kútja fölé. Mikor odaértek a kút fölé, akkor egyenesen ereszkedett le a tarka ló vele.

Mikor leereszkedett a kútho egészen, a tarka lónak az egyik lába hozzáért a kútnak az aranyrávásáho, nagyot csendült a kút. De Ambrus kiráfi mingyár memmerítette a zsacskót, ami a kard hegyire vót téve.

Repült is visszafelé vele a tarka ló. A tündérek meg hozzáfogtak fűjni a tüzet. Olyan láng lett ott mindenfelé, hogy majdnem megégtek, pegyig elég rendszeren felrepült a tarka ló.

Hazafelé tartottak. Leszállt vele a tarka ló a legfiatalabb nénnyiné. Azt mondta a ló:

– No, most vedd magadra az abroszt, eredj be a nénédé!

Ambrus kiráfi odavette az abrosz alá a nénnyt is, hát az ördög nem láthatott semmit. Kivezette a tarka lóho. Felültette a nyeregbe, vitte. Mikor a másik nénnyihe ért, ugyanúgy történt minden. Magáho vette az abroszt, bement a nénnyihe, kivezette, felültette a tarka lóra. A harmagyk nénnyiné is magáho vette az abroszt, ott is kivezette a testvérit a lóho. Mikor mind a négyen ott vótak a tarka lovon, az felrepült velük, a remetéig meg se állt. Mondta Ambrus kiráfi a remetének:

– Meggyöttem, öregapám!

Má olyan öreg vót a remete, hogy nem is látott. Mutatta a kezit, Ambrus kiráfi meg egy cseppet cseppentett a terenyire, hát olyan fiatal lett abba a pillanatba a remete, mintha tizennyóc éves lett vóna.

– No, fiam, most meffiatalítottá, neked adom érte a tarka lovamot, még a saját lovadot is viheted.

Ambrus királyfi átültette a két nénnyt a tátos lóra, ő is másodmagával maradt a tarka lovon, hazarepültek. Mikor hazaértek, az apjának is cseppentett egy kicsit a terenyire, az is mingyár fiatal lett. Olyan lett, mind a fiai. De az egyik szeme még mindég nevetett, a másik meg mindég rítt. Kérdezi tőle Ambrus királyfi:

– Mi baja van még? Mán a három nénémet is hazahoztam, fiatalító vizet is hoztam, még mindég rí az egyik szemi.

– Fiam, azé rí az egyik szemem, mer vót énnekem fiatal koromba egy nagyon jó barátom. Az állandóan háborúba van, az ellenségtő sehogy se tud megszabadulnyi, nem tud magán segítenyi sehogy se. Azt a jó barátomot szeretném még, ha egyszer elláthatnám.

Ambrus királyfi felnyergelte megint a tarka lovat. Elment, hogy segít az apjának a barátján. Meg is tanáta egy erdőnek a közepin. Vót ott egy tisztás, a tisztásnak a közepin egy gulyhó, abba vót az apjának a barátja. Az apja barátjának vót egy olyan kardja, hogy az állandóan a gulyhó körül vagdosta az ellenséget, eleven kard vót. De Ambrus kiráfié is olyan vót.

Mikor Ambrus kiráfi mellátta, hogy teji van a tisztás ellenségvel, parancsolt ő is a kardjának:

– Kard, ki a hüvelyből!

Kirepült a kardja, vágta úgy az ellenséget, hogy teljesen utat vágott be egészen a gulyhóig. Mikor Ambrus kiráfi odaért az öreghe, akkor má két kard vagdosta az ellenséget. Úgyhogy az ellenség nagyon fogyott, meg kezdtek mán menekülnyi is. Ambrus kiráfi utánuk akart mennyi lóháton, hogy legyőzze őket. Azt mondta neki az öreg:

– Várj, fiam, te avval a lóval úgyse birsz utánuk mennyi. Hanem majd én meppatkolom a lovadot, úgy birsz elmennyi, mer az üveghegyen mennek keresztű.

Gyémántszőgeket vert a patkóba, a lónak mind a négy lábába. A két kardval győzött is nagyon gyorsan, mer duplán haladt; a győzelemben, míg egy kard vagdosta az ellenségét.

Mikor elértek a vén banyának a lakására, látják, hogy gyönnek mindég kifelé: hol egy baka, hol egy huszár. Mindég csak úgy ugrostak kifelé az ajtón. A kardok má teljesen az ajtóig értek, vágták az ellenséget. Ambrus kiráfi meg ráparancsolt az egyik kardra:

– A vén banyának a nyakát csapjátok le!

Lecsapták a vén banyának a nyakát, hát mingyár messzűnt az ellenség.

Mikor az ellenség messzűnt, visszament Ambrus kiráfi az öreghe. Mondta neki, hogy őerte ment, őt elviszi. Fel is ültette a tarka lóra az öreget, elrepült vele az apjának a palotájáho. Mikor odaért, az öreg nem ismerte meg a barátját, mer olyan fiatal vót, mind a fiai. Csak nézett, nézett.

– Mi van? Mi van? Az én barátom nincs itt.

Nevetett a király:

– Dehogynincs, én vagyok az.

– Hogy lehet az, hogy te nem öregedté meg?

– No, várj, majd mingyár meffiatalodol te is.

A tenyerire cseppentett neki is a fiatalító vízbő, hát mingyá olyan fiatal lett az is, mintha tizennyóc éves lett vóna.

Összebarátkoztak, összeölelkeztek. Attó kezdve a kirának mind a két szemü nevetett mindég.

Egyig vót, mese vót. Itt a vége, fuss el véle!

Maconka

Vízi Péter meg Vízi Pál

15. Egyszer vót, hol nem vót, az Óperenciás-tengeren is túl, még azon is túl, vót egy nagy fa. A nagy fán csüngött kilencvenkilenc rossz szoknya, azon vót kilencvenkilenc zseb, a kilencvenkilencedikben vót egy kis könyvecske, annak a kilencvenkilencedik ódalán olvastam, hogy élt egy király és annak két fia. Egyiket Vízi Péternek, a másikat Vízi Pálnak hitták.

Amikor már felnőtt a két fia, azt mondták, hogy ők elmennek országot, világot próbáni. Híjába monda nekik az apjuk, hogy maradjanak, hiszen már ő öreg, egyiküknek így is királynak kell lenni. De erre nem hallgattak, és egy napon indultak. Amikor mentek, az egyik útelágazásnál megálltak, és azt mondták:

– Na, pajtás, itt leszúrjuk a kardunkat teljesen bele a földbe. Mikor valamelyikünk visszaér, kihúzza a kardot. Ha vér jön utána, azt jelenti, hogy a másikuk már nem él.

Ezzel elindult az egyik jobbra, a másik balra.

Alig ment egy keveset Vízi Pál, amikor felugrott előtte egy farkas, gyorsan puskával célba vette. Erre a farkas azt mondta:

– Ne lőj meg, édes gazdám, úgy is ettéd leszek!

A farkas erre odament hozzá. Vízi Pál megsimogatta, és mentek tovább.

Alig mentek egy keveset, felugrott a közelükben egy oroszlán. Vízi Pál ezt is le akarta lőni, de az oroszlán ezt mondta:

– Ne lőj le, úgy is ettéd leszek, édes gazdám!

Ezt is megsimogatta, és most már hárman indultak tovább.

Alig mentek egy pár métert, felugrott egy tigris. Erre is ráfogta a puskát, de a tigris is ezt mondta:

– Ne lőj le, édes gazdám, ettéd leszek!

Most már meg is vót a három állat. Ahogy kezdett sötétedni, megláttak egy nagy erdőt.

– Na, ebben az erdőben meghálunk – mondta Vízi Pál.

Az erdő szélire mentek, és egy nagy fa alá le is telepedtek. Mingyár szedtek rőzsét, és nagy tüzet raktak. A tűz vidáman égett. Vízi Pál előkészítette az ennivalót, megetette az állatait. Azután egymásra húzta a szalonnát. Amikor sütni akarta, valaki megszólalt a fán.

– Juj, de fázom – mondja.

- Gyere le, ha fázol – mondja Vízi Péter –, melegdj a tüzemnél!
- De akik veled vannak, azok megesznek! Lemegek úgy, ha ledobok egy-egy arany hajszálat, ezt ráteszed az állataidra.

Vízi Péter úgy is tett. Az arany hajszálakat rátette az állatai hátára, mire csodák csodája, nyomban kővé változtak. Akkor leszállt a vén banya a fáról. Valahonnan elővett egy varangyos békát, és azt mondta:

- Én eszek szalonnát, te eszel békát.

Erre Vízi Pál megkapta a szalonnát, és a banyához vágta. A banyának se kellett több, nyomban kővé változtatta a legényt.

Amikor a testvére, Vízi Péter visszatért útvjáról, kihúzta a kardot az útkereszteződésnél, és azután bizony vér jött. Ugyanúgy neki is megvót a három állata, mint Vízi Pálnak.

- Na, állatjaim, baj van, mert a bátyám meghalt.

Elindultak abba az irányba, amerre a bátyja ment. Estére megérkeztek az erdőbe. Meglátták a nagy fa alatt a kihamvadt tüzet. Ők is letelepedtek arra a helyre. Elévette a tarisznyájából a kenyeret, a szalonnát, és adott az állatainak is enni. Ő maga felhúzta a nyársra a szalonnát, kezdte forgatni a tűz fölött.

A vén banya újra megszólalt a fáról.

- Juj, de fázok!
- Ha fázol, gyere le.
- Lemennék, de szétszaggatnak az állataid. Ledobok három arany hajszálat, ráteszed az állataid hátára, akkor nem lesz semmi bajom.

Le is dobta a banya a hajszálakat, de azok beleestek a tűzbe. A banya nem tudta, hogy mi történt, hát bátran leszállt a fáról, és kerített egy varangyos békát valahonnan.

- Én sütök békát, te sütsz szalonnát, én eszek szalonnát, te eszel békát.

Vízi Péter megharagudott ezekre a szavakra, jól szájon vágta a szalonnával a banyát. Ekkor a banya megfogta Pétert, hogy kővé változtatja. De Péter szolt az állatainak. Láta a banya, hogy elszámította magát, hát nagy jajgatásba kezdett.

- Ne bántsál, ne bántsál, akkor segíték rajtad! Ha nem ölsz meg, fel-támasztom a bátyádat, akit megöltem az állatjaival együtt.
- No, nem bántalak, de tedd azt, amit mondtál!

A boszorkány rálehelte a kővé vált Vízi Pálra meg az állataira, mire azok egyből megelevenedtek. Vízi Pál megszólalt:

- Juj, de jót aludtam, édes bátyám!
 - Jót bizony, de ha mi nem vagyunk, örökké alhattál volna.
- A banyának nem kegyelmeztek, és az állatok szétszaggatták.

Másnap reggel kezét fogták, és útnak indultak. Egyikük jobbra, a másikuk balra. Mentek, mendegéltek. Egyszer Vízi Péter meglátott egy kis falut, ahová betért az állataival. Másnap onnan indult el a legközelebbi városba. Láta, hogy ott minden feketébe van borulva, a falak feketére vannak festve, a tornyokon fekete lepel volt. Bement Péter egy kis házikóba, és megkérdezte az öreg mamát, aki ott lakott:

- Mért van itt minden feketében?
- Azért, édes fiam, mert tizenkét évvel ezelőtt erre szállt egy sárkány, beletojt a város mellett lévő kútba. A tojása kikelt, aztán egy tizenkét fejű sárkány lett belőe. Ennek a sárkánynak mindennap be kell dobni egy lányt, mert ha nem, akkor kijön, és megesz mindenkit. Bizony már minden lányunk elfogyott, holnap a királykisasszonyon lesz a sor.
- Köszönöm, édes anyókám.

Vízi Péter elindult a palota felé. A kapu előtt megkérdezték az örök, hogy mi járatban van.

- A királlyal szeretnék beszélni.
- Beengedték, mingyár a király elé vezették.

– Mi járatban vagy? – kérdezte a király.

– Hallottam, hogy van itt a város közelében egy kút, ahová holnap a királykisasszonyt kell kivinni, hogy bedobják a sárkánynak.

– Így van ez, édes fiam, nem tehetünk mást. Itt má sokan próbálkoztak azzal, hogy elpusztítsák a szörnyeteget, de minden bátor ember ráfizetett.

– Én csak azt mondom, felség, hogy holnap a királykisasszonyt vigye ki, de jóval távolabb álljon a kúttól, majd én odamegyek a sárkány közelébe az állataimmal együtt!

Ezzel elköszönt Vízi Péter, és elment. A kapu előtt találkozott össze az állataival.

– No, állataim, nagy feladat vár rátok. Holnap tíz órakor a kútnál kell lennünk, ahol a sárkány lakozik!

Másnap ott álltak tíz óra tájban a kút mellett mind a négyen. Kis idő múlva olyan morgást hallottak a kút mélyéről, hogy még az állatok is megijedtek. Hirtelen bugyborékolni kezdett a víz, és jött kifelé a tizenkét

fejű sárkány. Amikor kiugrott földre, az állatok rárohantak, Péter pedig hol az egyik ódalról, hol a másíkról vágta le a fejét a szörnyetegnek. Míkor mán csak egy feje vót, rimánkodott a sárkány.

– Soha többé nem jövök ide, csak engedjete el!

De Vízi Péter nem kegyelmezett, azt az egy fejet is levágta.

Vót a királynak egy vitéze, akit Veres Péternek híttak. Ez titokban utá-nalopadkodott négyüknek, és figyelt, mi történik a kútnál. Péter pedig az állatjaival hazatért az öregasszonyhoz nagy vidáman. Nem is sejtette, hogy Veres Péter lopakodik utána, végezni akar vele. Szerencsése vót a gyilkosnak, mert az öregasszony hamar elment otthonról, Péter meg nagy fáradtságában elaludt az állataival együtt. Nem sokat teketóriázott, levágta Vízi Péter nyakát, hogy ő jelentkezhessen a királynál.

– Felséges királyom, elpusztítottam a sárkányt, megmentettem a lányokat.

Amikor felébredtek az állatok, látták, hogy gazdájuknak el van vágva a nyaka. Nagyon megijedtek. A farkas szólalt meg elsőnek.

– Ne féljete, mert én orvos vagyok, segíték a gazdánkon!

Elvitte az állatokat, hogy majd valami forrasztófüvet keresnek. Az úton egy kicsi nyúállal találkoztak. Mondták neki:

– Mit viszel a szádban?

– Forrasztófüvet. A kisnyulamnak eltört a lába, és neki viszem, hogy helyreforradjon.

De a farkas elkapta tőle, és elszaladt vele. Mire hazatértek vele, az öregasszony is otthon volt. A farkas szétkente a forrasztófüvet gazdája nyakán, és rátette a fejet. De bizony elsiette a dolgot, mert fordítva került fel a gazdája feje a nyakára.

A tigris odaugrott, és adott neki egy nagy pofont.

– Te vagy orvos, te híres farkas?

Erre a tigris gyorsan megfordította a fejet, míg az össze nem forradt.

Kis idő múlva megszólalt Vízi Péter:

– Jaj, de jót aludtam!

– Aludhattál, ha mi nem vagyunk, örökre, mer el vót vágva a nyakad.

Közben Veres Péter visszament a palotába. Azt hazudta a királynak, hogy ő vagdosta le a sárkány fejét. A királykiasszony sejtette, hogy hazudik a vitéz, de nem mert megszólalni az apja előtt. A király örömeben Veres Péternek adta a lányát.

Hirtelenjében lagzit csaptak. Már folyt a vigasság, mikor Vízi Péter tudomást szerzett a dologról. Elkérte az öregasszony egyetlen kosarát, beletett egy írott papírt, aztán útnak indította a farkast a palota felé.

– Menj el a királyi udvarba, majd ott telirakják neked élelemmel ezt a kosarat!

Úgy is vót, jelentették az örök, hogy egy farkas van itt kosárral a nyakában, benne egy cédula.

– Engedjétek be! – mondta a királykisasszony.

Be is engedték, és telirakta a királykisasszony a kosarat mindenféle finom falatokkal, meg egy üveg jó bort is tett mellé. Amikor a farkas visszaindult a kosárral a nyakában, a sok kutya mind a nyomába termett. A farkas – hogy mentse a bőrét – letette a kosarat, és szaladt, ahogy csak a lába bírta. Nagy szégyenkezve beállított.

– Na, hol a kosár? – kérdezte Péter.

– Elvették tőlem a kutyák.

– Te gyámoltalan – mondta az oroslán.

Az oroslán nyakába is kötöttek egy kosarat. Az örök újból jelentették, hogy most meg egy oroslán áll a kapu előtt, kosárral a nyakába, benne egy cédula. Őt is beengedték. A királykisasszony újból telirakta a kosarat mindenféle finom falatokkal. De bármilyen bátor is volt az oroslán, ő is póruul járt a kutyákkal. A sok kutyával ő sem birt. Nagy szomorúan, üresen tért haza.

– Nahát, ezt nem gondoltam volna rólatok. Most én megyek el, de nem jövök vissza üres kézzel, erre mérget vehettek.

Újból jelentették az örök, hogy most meg egy tigris van itt kosárral a nyakában, abban egy cédula. A királykisasszony megint telerakta a kosarat, elindult a tigris hazafelé, de őt is megtámadták a kutyák vesztükre. A tigris elkapta azt a kutyát, amelyik a legközelebb merészkedett hozzá, azt megforgatta, és úgy elnászpácolta a többit, hogy csak úgy futott mind ezerfelé. Hazavitte hát a teli kosarat nagy vidáman. Mindnyájan jól megfalatoztak belőle.

Ezután Vízi Péter felvette a legszebb ruháját, és útnak indult a palota felé. Amikor meglátták az örök, jelentették, hogy itt jön egy vitéz, a három állatjával. A királykisasszony ahogy ezt meghallotta, felkiáltott:

– Ő az, aki levágta a sárkánynak mind a tizenkét fejét, és nem ez a gőgös Veres Péter, aki mellettem ül. Engedjék be gyorsan!

A király alig hitt a szemének. Nem tudta, mi az igazság, hát hitt a lányának.

– No, most mit tegyünk ezzel a hitvány emberrel? – kérdezték az urak.

– Tudjátok mit? Van nekem egy csikóm, a farkához kötjük Veres Pétert, és megkergetjük. Hadd pusztuljon el az ilyen ember.

Veres Péterrel szaladt csikó, és az alattomos vitéz darabokra szakadt, Vízi Péter pedig elvette feleségül a királykisasszonyt.

Itt a vége, fuss el véle!

Dorogháza

A keleti királykisasszony meg a nyugati királyfi

16. Egyszer vót, hol nem vót, vót keleten egy király, ennek egy makrancos lánya. Nyílt a nagy kertben mindenféle virág, és egy napon mégis azt mondta az anyjának:

– Édesanyám, én kimegyek az erdőbe, szedek magamnak ibolyát.

A királyné sehogy nem akarta engedni, de a királykisasszony addig rimánkodott, amíg végül beleegyezett. Éppen erre várt az öreg boszorkány, hogy kikerüljön a palotán kívürré a királykisasszony. Amikor a lány kihajolt az első szál ibolyáért, máris ott termett a vén banya.

– Na, most mán jó kézbe vagy velem – mondta a boszorkány. – Ide kell jönnöd, ha akarsz, ha nem!

A királykisasszony segítségért kiabált, de hiába, messzi betévedt az erdőbe, senki nem hallotta a hangját. A boszorkány meg fogta, és vitte magával a saját birodalmába a nagy hegyeken keresztül, amik olyan irdatlan magasak vótak, meredekesek, hogy csak ő tudott átjutni rajtuk. Ahogy megérkeztek, azt mondta a lánynak:

– Itt jobb helyed lesz, mint otthon vót, csak fogadd meg a szavamat.

Tényleg vót ott minden, ami csak elképzelhető a kerek világon.

A nyugati királynak vót egy fia, aki éppen a keleti királykisasszonyt akarta megkérni. Amikor a palotához ért, minden gyászba vót borulva. A királyfi megkérdezte:

– Mi van itt? Mi történt?

Elmondták neki, hogy mán három hónapja eltűnt a keleti királykisasszony, amikor az erdőben ibolyázott. Tüvé tették érte az egész környéket, de még a nyomát sem találták. Valaki elrabolhatta, és nagyon mesz-

szire vihette. Erre a királyfi elindult, hogy ha addig él is, de megkeresi a királykisasszonyt. Mán nagyon hosszú utat tett meg, amikor erősen megszomjazott. Az egyik faluba érve leszállt a lováról. Ahogy eloltotta a szomját, kérdezősködni kezdett.

– Van itt a falunkban egy vénséges vénasszony, olyan tudósasszony féle, ahhoz menjen a felséges királyfi, hátha útbaigazítja – mondták neki.

Úgy is vót. A vénasszony éppen mosogatta az edényt, amikor beköszönt a királyfi:

– Adjon Isten jó napot, édes öreganyám!

– Fogadj Isten, édes gyerelem! Mi járatban vagy errefelé? Ismeretlen vagy előttem.

– Én a nyugati királynak a fia vagyok. A keleti király lányát szeretném feleségül venni, de elrabolták, és most őt keresem.

– Sajnos olyan helyen van a keleti királykisasszony, ahova senki emberfia nem tud eljutni. Egy gonosz boszorkány rabolta el, a nagy, meredek hegyeken át vitte magával a birodalmába. Neked fölösleges fáradoznod, mert azokon a hegyeken ember nem tud átjutni.

A királyfi megköszönte a vénasszonynak, amit mondott, és továbbindult.

Ment, mendegélt az úton, egyszer csak meglátta, hogy három gyerek ott verekedik az út mellett. Leszállt a lováról, hogy szétszedje őket.

– Hát ti mit marakodtok, fiúk, mér verekedtek?

– Hogy ne verekednénk, mikor ezt a sarkantyút nekünk hagyta édes-apánk!

– Milyen sarkantyú az?

– Ez olyan sarkantyú, hogy ha a sarkára köti valaki, hipp-hopp, máris ott van, ahol akar.

– No, majd én igazságot teszek köztetek. Látjátok ott messzi azt a nagy fát? Egyszerre fussatok odáig, kerüljétek meg, aztán aki először visszaér hozzám, azé lesz a sarkantyú.

Mindjárt nekilódultak a fiúk. A királyfi csak erre várt. Gyorsan felcsatolta a sarkantyút a csizmájára, és ezt mondta:

– Hipp, hopp, ott legyenek, ahol akarok, legyenek túl a nagy hegyeken!

És csodák csodája, mán ott is termett, épen a vén banya kastélya előtt. Ahogy belépett, a vén banya minden köszönés nélkül rákiáltott:

– Hogy jutottál ide, ahová még a madár se jár?

– Úgy hallottam, hogy magánál érdemes szolgálni.

Füllesztett a királyfi, csak hogy maradhasson.

– Akkor most jó figyelj! Látod ott azt a sok karót a kertben? Kilencvenkilenc fejet olvashatsz meg, de a tied lesz a századik, mert úgy se tudod teljesíteni, amit én mondok neked.

– Majd meglátjuk – felelte a királyfi.

– Nálam három nap az esztendő. Mindennap egy próbát kell kiállnod. Ha azt teljesíted, akkor megkapod tőlem azt, amit akarsz. De most menünk aludni, reggel megkapod az első leckét.

Másnap reggel a boszorkány enni, inni adott a fiúnak, és a kezébe nyomott egy üvegfejszét.

– Most gyere velem! – mondta a boszorkány.

Elérkeztek egy nagy sűrű erdőhöz.

– Látod ezt a nagy erdőt? Ez estére ki is legyen vágva, össze is legyen vagdosva, halomba is legyen rakva.

Az üvegbaltával semmit se tudott kezdeni a királyfi, mindjárt az első csapásnál összetört. Hát csak búslakodott és elszenderedett. Arra ébredt fel, hogy valaki ráncigálja. Nagyon megijedt, hogy tán a boszorkány az, de helyébe egy szépséges királylányt látott.

– Én a keleti királykisasszony vagyok, itt tart fogva a boszorkány. Megtudtam, hogy itt vagy, és megkértem, én hozhassam ki neked az ebédet.

– Én meg a nyugati király fia vagyok. Téged kereslek, hogy feleségül vehesselek.

– Tetszel nekem, szép királyfi, de nem megy az olyan könnyen. A boszorkánytól nehéz megszabadulni. De most segíték rajtad, ne búslakodj, mire elfogyasztod az ebédet, a fa össze lesz vágva, halomba lesz rakva.

Ahogy a királyfi nekilátott az ebédnek, a királylány megfordította csodálatos gyűrűjét az ujján, és óriások jelentek meg.

– Mit parancsolsz, édes gazdám? – kérdezték.

– Csak azt, hogy ez az erdő egykettőre le legyen vágva, össze is legyen aprítva, és halomba legyen rakva.

Estére, mikor kijött a boszorkány, az erdőnek hűt helyét találta.

– Jól van, fiam, az első próbát kiálltad, de ez nem vót olyan nehéz.

Hazamentek és megvacsoráztak.

Másnap reggel a boszorkány egy üvegkapát adott a királyfi kezébe. Kimentek a mezőre.

– Látod ezt a táblát? – kérdezte a boszorkány. – Ez estére fel legyen kapálva, be legyen vetve búzával, le is legyen aratva, el is legyen csépelve, és meg is legyen őrölve. Ebből egy cipót süss nekem vacsorára!

Ezzel otthagya a királyfit, és hazament. Otthon azt mondta a királykisasszonynak, hogy máma már nem viheti ki az ebédet. A királylány annyira rimánkodott neki, hogy végül beleegyezett. Így is lett, kivitte az ebédet a királykisasszony. A királyfit most is nagy szomorúságban találta.

– Te most sem tettél még semmit? – kérdezte a királylány.

– Hogy tettem volna, mikor a földbe elsőnek bevágtam a kapát, minyár eltört.

– No, ne búsulj! Ebédelj meg, és fekjüdj le!

A királylány ugyanazt tette, mint az előző napon. Megfordította a gyűrűjét, és az óriások ott termettek.

– Mit parancsolsz, gazdánk? – kérdezték.

– Lapátoljátok el a földet, vessétek be búzával, arassátok le, csépeljétek ki, és süssetek belőle cipót a boszorkánynak!

Minden úgy történt, ahogy a keleti királykisasszony megparancsolta. Estére már bevihette a cipót a boszorkánynak.

– Jó van, fiam, két próbát már kiálltál, de most jön a harmadik, a legnehezebb!

Másnap reggel üvegkapát nyomott a kezibe a boszorkány. Arra a helyre vitte a királyfit, ahol két nappal azelőtt a fát vágták.

– Na, most ezt az ortvánt tedd rendbe, ültess be szőlővel, a szőlő le is legyen szüretelve. Este egy üveg mustot hozzál belőle!

Ekkor már a boszorkány gyanított valamit, mert eddig senki tudta tejesíteni, amit vállalt, csak a nyugati királyfi. Sehogy se akarta engedni a királylánynak, hogy kivigye az ebédet. A királylány megint annyira rimánkodott, hogy végin megint csak ő indult az ebéddel. Mikor érkezett, ugyanúgy búsulva találta a királyfit, mint az előző két napon.

– Nem dolgoztál semmit?

– Hogy dolgoztam volna, mikor az üveg ortókapa egyből eltört.

– No, ne búsulj, most utóljára segítek rajtad, csak egyél!

A királylány megfordította a gyűrűjét, újból ott termettek az óriások.

– Mit parancsolsz, édes gazdánk?

– Tegyétek rendbe az ortvánt, ültessétek tele szőlővel, szüreteljétek le a termést, és estére üveg mustot kérek a szőlőjéből!

Úgy is volt, egykettőre készen lettek az óriások. A fiú vihette a mustot a boszorkánynak. A banya nagyon csodálkozott, és mondta:

- Teljesítetted a három próbát, én is tejesítem a kívánságod.
- Én azt a szépséges lányt kérem el tőled, aki nekem az ebédet hordta.
- Jól van – mondta a banya –, maradj, úgysem tudnál hova menni a sötétben, feküdj le nyugodtan, majd reggel útnak indulhatsz a lánnyal.

A királylány felkelt éjszaka, és megmondta a királyfinak, hogy meneküljön, mert lefekvés előtt fente a nagykest a banya. Éjfélkor felébred, és elvágja a nyakát, ha még itt találja.

- Akkor siessünk, mert nemsoká éjfél lesz! – mondta a királyfi.
- Mi lesz velünk, ha megtudja, hogy megszöktünk? Utánunk jön, és végez velünk.

– Egyet se búsulj, szépséges királykisasszony. Van nekem egy csodálatos sarkantyúm. Ha azt mondom, hogy „Hipp-hopp, ott legyenek, ahol akarok!”, akkor száguldunk, mint a gondolat.

Úgy is vót, ráültek a ló hátára, és a királyfi elmondta a varázsszavakat, és száguldottak hazafelé. Éjfélkor a banya fölébredt, fogta a nagykest, de nem találta sem a legényt, sem a lányt. Hirtelen fogta a lapátját, és ráült.

- Repülj, repülj, lapátocskám, minél előbb érjük utól a zsványokat!

Mivel a ló hátán ketten ültek, lassabban haladtak a fiatalok. A boszorkány sebesen közelített feléjük. Abban a pillanatban, amikor már majdnem megfogta őket, elérkeztek a határhoz, ahol a banyának már nem volt ereje, ezzel visszafordult nagy mérgesen.

A királyfi és királylány hamar elértek a palotához. Láttukra az egész város levetette fekete gyászát, ünnepelt mindenki. A királyfi feleségül vette a királylányt. Világra szóló lakodalmat csaptak, az egész ország vendégük vót. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Dorogháza

Tetincka

17. Vót a világon egy asszony, annak vót egy fia. A fiút Rudolfnak hitták. Ahogy felnövekedett, legény lett, aszongya egyszer az anyjának:

- Édesanyám, én elmenek országot-világot próbányi.
- Mennyé, édes fiam!

Az anyja mingyár süttött neki hamuba sült bogácsát, feltarisznyázta, a gyerek elindult.

Ment, mendegélt napokon keresztű, mikor egy nagy erdő széjén meglátott egy házat. Bekopogtatott, beköszönt. Egy vénasszony meg egy vénember lakott ott.

- Adj Isten jó napot, édes öregapám!
- Adjon Isten, édes fiam. Köszönd, hogy öregapádnak szólítottá, mer másképp végi lett vóna az életednek. Mi járatba vagy?
- Nem egyebbe, mint hogy szolgálatot keresnék, ha kaphatnék.
- Kaphatsz, fiam. Három nap az esztendő, háromszáz forint a bér. Majd hónap memmondom, mit kell dolgoznod.

Akkor látta meg Rudolf, hogy a vénembernek van egy gyönyörű szép jánya is, akit Tetinckának híttak. Első látásra beleszeretett, de a jány is Rudolfba.

Másnap azt mondja Rudolfnak a vénember:

- Édes fiam, tudod-e, mi lesz a dolgod?
- Nem tudom, édes öregapám, majd memmondja.
- Itt van ez az üvegfűrész meg üvegbalta. Van nekem itt kint az ódalba egy gyönyörű szép erdőm. Azt estére ki kell vágnod.

Új! – vakarta a fejét Rudolf.

A kezibe vette az üvegfűrészét meg az üvegbaltát, kiment az erdőre. Belevágta a baltát a legelső fába, hát a balta eltört. Behúzta a fűrészét, az is eltört, összetört. Akkor má nem tudott mit tenni, leült az egyik fa alá, ott búslakodott.

Délbe ment Tetincka, vitt neki az ebédet. Aszongya:

- Mé búslakodsz, te Rudolf?
- Honne búslakodnék, mikor apád adott egy üvegfűrészét még egy üvegbaltát, azt mondta, hogy ezt az erdőt estére vágjam ki.
- Ne búsulj, Rudolf! Pihenjél, a többi az én dolgom.

Úgy is vót. Lepihent, közbe el is aludt. Mikor felébredt, má az összes erdő ki vót irtva, de még fa se vót sehol, azt is elszállították. Hazaballagott. Otthon kérdezi az öreg:

- Fiam, ki van vágva az erdő?
- Ki bizony, édes öregapám.

Elment az öreg mennéznyni, hogy tételleg úgy van-e. Úgy is vót, ki vót irtva az erdő. Másnap azt mondja a vénember:

- Hallod-e, fiam, ha az erdőnek a helyit estére fel nem szántod, be nem veted, akkor végi az életednek.

Mit tegyen, megint kiment ő faekével. Faekét adott neki a vénember. De nem tudott mit tenni, mer se iga, semmi. Ott tologatta mindenféle-
képpen az ekét, de nem haladt ő semmire.

Viszi Tetincka megint az ebédet, ő meg ott búslakogyik.

– Mér búslakodsz, te Rudolf?

– Hogyne búslakodnék, mikor apád adott egy faekét, én az erdőnek a helyit szántsam fel, meg vessem be.

– Ne búsolj semmit, feküdj le, aluggyá.

Ahogy Rudolf fölébredt, látja, hogy az erdő helyin gyönyörű szép búza, csak úgy lengetyi a szél. Megy haza boldogan. Otthon kérdezi a vénember:

– Megvan a búza, fiam?

– Megvan, öregapám.

Megy ki az öreg, hát látja, hogy csak úgy ring a búza az erdő helyin.

– Jó van, édes fiam.

Harmadnap a vénember adott Rudolfnak egy rostát.

– No, fiam, látod a házunk előtt ezt a nagy tavat?

– Látom, édes öregapám.

– Ha estére evvel a rostával ki nem öntözöd mind a vizet, akkor végi az életednek.

Szegény Rudolf! Öntözte vóna ő kifelé a vizet a tóbó, de a rostába hogy maradt vóna meg a víz? Megint leült a tó partjára, ott búslakodott. Délbe Tetincka vitte neki az ebédet, megszólította:

– Mér búslakodsz, Rudolf?

– Honne búslakodnék, mikor apád adott egy rostát, hogy evvel merjem ki a vizet a tóbó.

– Ne búsolj semmit, csak pihennyé, aluggyá el!

Mire felkelt, még ki is vót száradva a tó, Tetincka elintézte. Rudolf hazament, a vénember má a kapuba várta.

– No, fiam, kimerted-e a vizet a tóbó?

– Ki bizony, édes öregapám.

Nézte az öreg a tavat, de bizony abba egy csepp víz se vót.

– Jó van, édes fiam.

A két öreg mindenképpen szerette vóna elpusztítani a legényt, de nem sikerült.

– Mán nem tudjuk elpusztítani! Má nem tudjuk elpusztítani! Peggy mindenképpen meg kell halni a legénynek, mer szerelmes a jányukba, meg Tetincka is szerelmes Rudolfba.

Kieszelték, hogy éccaka majd forralnak olajat. Ahogy Rudolf alszik, majd ráöntik. Ezt meg Tetincka kihallgatta, vitte a hírt Rudolfnak.

– Hallod, van kint a kertbe egy szenestuskó. Tedd be az ágyadba, ta-kargasd be szépen. Ha beestelegyk, mink meg elmenekülünk, itt hagyjuk az öregeket, mer aggyig nem lesz nyugtok, még téged el nem veszej-tenek.

A seprőre meg ráparancsolt Tetincka, hogy ha az öregek szónak, helyette ő feleljen.

Úgy is vót, este a két fiatal elmenekült.

Otthon éccaka átszót az öreg a Tetincka szobájába:

– Tetincka, kelj fel!

Válaszolt a seprő:

– Kelek, édesapám, kelek!

Kisvártatva megint szót az öreg:

– Tetincka, felkelté-e má?

A seprő felelt:

– Édesapám, felkeltem.

– Tetincka, rakj tüzet!

A seprő meg:

– Rakok, édesapám, rakok.

– Tetincka, tegyé fel egy fazék olajat!

A seprő meg mondta:

– Teszek, édesapám, teszek.

Kisvártatva megszólalt megint az öreg:

– Tetincka, forr-e má?

Akkor a seprő ráköpött a masinára, oszt pezsgett a köpési.

– Forr, forr, forr, édesapám!

Mingyár szaladt be az öreg, öntötte az olajat Rudolf ágyára, de nem Rudolf vót má ott, hanem a szenestuskó. Reggel a vénember mondja a feleséginek:

– No, má végi van Rudolfnak!

A vénasszony bement Rudolf szobájába, nézte az ágyat.

– Végi bijony! Ráöntötted egy szenestuskóra az olajat! Ezek má elmentek, ki tudja, milyen messzi lehetnek!

A vénasszony gyorsan rápattant a seprőre, oszt utánok. De mikor Tetincka elszökött otthonról a legényvel, betett a zsebibe egy fésűt meg egy kefét. Amikor a vénasszony közeledett feléjük, azt mondta Tetincka:

– Hőj, Rudolf, de ég a bal orcám, itt gyön édesanyám! Hanem vedd vissza azt a fésűt, abbó lesz olyan sűrű erdő, hogy nem bír átgönnyi rajta.

Úgy is vót, Rudolf mingyár visszahagyította a fésűt. Lett belőle olyan sűrű erdő, hogy a vénasszony nem bírt átmenni rajta. Mit tehetett, elment haza. Aszongya neki az ember:

– No, hol vannak?

– Olyan sűrű erdő lett utánok, hogy nem bírtam rajta átgázolni.

Erre kapja a seprőt a vénember, hogy megy utánok. Nemsokára azt mondja Tetincka:

– Hőj, Rudolf, de ég a bal orcám, itt gyön édesapám! Vedd vissza a kefét, abbó még sűrűbb erdő lesz, azon nem tud átgönnyi.

De bizony a vénember átgázolt azon a sűrű erdőn is. Kisvártatva azt mondta Tetincka:

– Hőj, Rudolf, de ég a bal orcám, csak gyön édesapám. Hanem én itt leszek egy kölestábla, te meg leszel benne egy csősz. Hogyha kérdezi az édesapám tőled, mióta vagy itt, nem láttá-e két fiatait, monddjad, hogy akkor láttad, mikor ezt a kölest elvették.

Úgy is vót. Ahogy átvátoztak, mingyár odaért a vénember. Kérdezi a csősz:

– Nem látott erre két fiatait?

– Láttam, mikor ezt a kölest elvették.

Akkor megharagudott az ember, visszament. Otthon mindent elmondott a feleséginek. Aszongya az asszony:

– Hallod, Tetincka vót a kölestábla, a csősz meg Rudolf.

Fogta magát az asszony, ment megint a seprőn. De má akkor Rudolfék jó elhaladtak. Megint azt mondta Tetincka, ahogy közeledett hozzájuk a vénasszony.

– Hőj, de ég a bal orcám, itt gyön édesanyám! Hanem én itt leszek egy halastó, te meg leszel benne egy aranyhal. De vigyázzá, a part felé ne úszkálj, mer édesanyám képes lesz kikaparnyi a szemedet.

Így is vót, Tetincka mingyár lett egy halastó, Rudolf meg benne egy aranyhal. A vénasszony meg a partról csalogatta mindenféleképpen

a halat. Annyira-annyira, hogy Rudolf megtévedt, a part felé úszott. Erre a vénasszony odaugrott, kikapta a szemit. Mingyár a kötényibe rejtette, ment vele haza. Mondja otthon az urának:

– Hallod-e, kikaptam a szemit a legénynek!

Ám Tetincka meg az idő alatt hazaruccant, visszavitte Rudolfnak a szemit, visszalopta egy óvatlan pillanatba, oszt helyette belerottyantott a köténybe. Aszongya az ember a vénasszonynak:

– No, mutasd még, hol a szemi!

Mutatja az asszony, szétbontja a kötényit.

– Itt hoztad te a szemit? Itt, a szarát!

Az asszony meg:

– A szolgálk még nagyobb ördög, mind mink vagyónk! Má nem tudónk semmit se tenni, hogy menjenek békével.

Mentek is a fiatalok békességbe hazafelé. Úgy egyeztek meg, hogy hazaérnek, összeházasodnak. No, mikor odaértek a falu végére, aszongya Rudolf:

– Hallod-e, hazamenek először magamba, hozok neked is csinosabb ruhát, meg magam is átötözök, úgy gyövek érted. Má ne így menjünk haza!

Jó van, beleegyezett Tetincka.

– De hallod-e, Rudolf, amíg odavagy, arra vigyázzá, hogy senki menne csókoljon, se te menne csókoljá senkit, mer ha ez mettörtényik, akkor te engem örökre elfelejtesz.

Rudolf meg is fogadta, hogy vigyáz nagyon, hogy ne csókoljon meg senkit, meg őt se csókolja meg senki. Ahogy elbúcsúztak, Tetincka meg odament a kerekas kútho. Tető vót rajta, hát felült a kút kávájára, hogy őt ne lássa senki. Rudolf meg ahogy hazaért, nem csókol meg senkit. Pegyig szaladt eléje az anyja is, a testvérei, a gyerekek, minden, hogy majd csókolják, de ő elhárította. De a letkisebb gyerek háturró ügyesen a nyakába ugrott, meccsókolta. Persze, hogy Rudolf abba a pillanatba elfelejtette Tetinckát egybű, mindha nem is lett vóna. Nemsokára az anyja meg kűgyi az egyk jányt:

– Mennyé má ki vízé!

Megy ki a legidősebb jány. Szépen sütött a nap. Belenéz a kútba, hát látja Tetinckának az árnyékát a vízbe. Azt hitte, hogy az ő tükörképi, hát elcsudálkozott, milyen szép is ő. Visszatette a vödröt, bement. Azt mondja neki az anyja:

- Hát nem hozta vizet?
- Menjék a testvérem! Ilyen szép léttemre csak nem hozok vizet. Azt gondolta, hogy az ő árnyéka van a vízbe, ő olyan szép. Megy a másik, viszi a vödört.

– Jó van, ha te olyan nagyon szép vagy, hogy még vizet se hozol, majd hozok én.

Megy ki a középső, hogy majd ő hoz vizet. Az is belenézett a kútba, hát látta a gyönyörű szép Tetinckának az árnyékát. Ő is vissza letette a vödört.

- Majd ilyen szép léttemre én viszek vizet?
- Az se vitt vizet.

Aszongya a letkisebb jány:

– Hát ha má tyik ilyen nagyon szépek vagytok, majd én hozok vizet, ihattok.

Fogta magát, kiment a vödörrel. Belenézett a kútba, hát látta ő is a szép jány. Fogta magát, és szétnézett. Látja, hogy a kútnak a kávján ül egy szép jány. Mingyár ment be, mondta az anyjának:

– Édesanyám, a kút kávján egy nagyon szép jány ül, az ő árnyéka vetődött a vízre, az ő árnyéka vót olyan szép. Azé nem hozott az én két néném vizet.

– Édes jányom, akkor mennyé vissza, hídd be, hogy legyék itt idebe. Majd melleszönk valahogy, hijába hogy szegények vagyónk.

Úgy is vót, behítták Tetinckát.

Ezalatt meg Rudolf keresett egy menyasszonyt, mer Tetinckát teljesen elfelejtette. Ki is tűzték az esküvőt a másik menyasszonyval. De megtudták, hogy nagyon szép menyecske van a szomszédba, hát azt is meghítták szakácsnőnek. El is ment a lagziba Tetincka, de Rudolf messe ismerte. Mikor tartott a lakodalom, ebédeltek, a legtöbb nép ott ült az asztalná, bement a szakácsnő. Kített az asztalra két galambot. Azok elkezdtek kínányi egymást:

- No, egyé, meg igyá!
- Nem eszek én. Egyé te, meg igyá.

Megint mondta az egyik galamb:

– No, egyé, meg igyá, mer elválónk egymástó, mind Rudolf Tetinckátó!

Akkor a szakácsné ügyesen elkapta a két galambot, betette a zsebibe, avval kiment. Megleپödött a lagzis nép azon, amit látott. Hívaták be Rudolfot is. Elmondták neki, mi történt. Rudolf meg:

- Híjják be csak a szakácsnőt!
 - Be is hítták. Akkor Rudolf ráparancsolt:
 - Tegye ki megint az asztalra a két galambot!
 - A szakácsnő engedelmeskedett. Elkezdte az egyik galamb mondanyi:
 - No, egyé, meg igyá!
 - Nem eszek én, egyé te, meg igyá!
 - De egyé, meg igyá, mer elválnók egymástó, mind Rudolf Tetinc-kátó!
- Akkor ütközött meg Rudolf, akkor jutott neki eszibe Tetincka. Akkor átkapta:
- Én a tied, én ettéd, ásó, kapa, a nagy harang válasszon el egymástó!
- Úgyhogy egybekeltek, a másik menyasszonyt meg elküdték.

Bárna

Kiskondás

18. Egyszer vót, hol nem vót, vót egyszer egy szegény asszony. Az ura meghalt, de vót egy kisia. Az anya az erdőbe járt fát vágni, de az emberek nem akarták magukhoz fogadni. Amit ő vágott fát, csak azért kapott fizetést. Bizony az édeskevés vót a megélhetéséhez. A kisia olyan sovány vót, hogy kiállt mind a tíz bordája. Egyszer mondta az anyjának:

- Együtt menjünk fát vágni.
- Ó, kisia, te még az üres fejszét se tudod felemelni.
- Édesanyám, elmegyek szolgálni.

Úgy is vót. Az anyja bepakolt neki, és útnak indult. Ahogy ment, mendegélt, egy erdőbe eltévedt. Járkált mindenfelé, de sehogy nem tudott az erdőből kijutni. Ahogy ráesteledett, nagyon félni kezdett, hogy megeszik az állatok. Felment egyik fára. Szerencséje volt, mert tényleg jöttek a farkasok a fa alá, és ha lent marad, biztosan elkapták volna. Másnap reggel lejött a fáról, és végre megtalálta az utat a rengetegből. Ahogy ment, mendegélt, meglátott egy nagy tornyot.

- No, itt biztosan valami nagy uraság lakik! – gondolta magában. Hát tényleg nagy uraság lakott ott, mert a király palotáját látta meg.
- No, itt biztosan akad nekem valami könnyebb munka!
- Oda is ment a kapuhoz, és az őrk bevezették a királyhoz.
- Mit akarsz nálam, édes fiam?

– Szolgálni szeretnék, felséges királyom.
 – Jól van, édes fiam, éppen szükségem lenne egy kondásra. Nekem van száz darab disznóm, azt kellene megőrizned három napig, mert hogy el ne felejtsem, nálam csak három napig tart egy esztendő.

Megegyeztek, a kiskondás kapott egy szobát, meg inni, enni. Másnap reggel, ahogy elindult a száz darab disznóval, a király a lelkére kötötte, hogy akármerre hajtsa a kondát, csak éppen a rézerdőbe ne, mert akkor bajba kerül.

– Jól van – felelte a kiskondás.

Nem vót ijedős természetű, hát azért is a rézerdő felé hajtotta a disznókat. Ahogy az erdő szélére ért, leült, és elővette tarisznyáját. Erre ott termett egy róka.

– Kiskondás, adjál nekem is egy harapást!

– Jól van, róka koma, ha éhes vagy, odaadom én neked az egész enni-valót is.

De a róka nem fogadott el, csak egy falást, és azt mondta a fiúnak:

– Jó tettedér jót várj. Előtted is vót a királynak egy kondása, tőle is kértem egy falást, de azt mondta, hogy menjek innen, ahogy csak a lábam bírja, mert nyomban agyonüt. Hát nem is segítettem rajta. A disznai bementek az erdőbe, és azon nyomban megette mindet a hétfejű sárkány, de még a kiskondást is széttépte. De ne félj, mert én a jótettedér adok most egy furulyát, nyugodtan behajthatod a disznókat a rézerdőbe, a hajad szála se fog meggörcsülni. Ha megjön a sárkány, csak a furulyába fújsz, mire a sárkány táncolni kezd. Úgy megszédül, hogy a végén csak földhöz vágja magát, és nem tud semmit tenni. Akkor fogod a bicskádat, és kivágod mind a hét nyelvét. Azután már csak az a dolgod, hogy elmégy az erdei hodályba, ahol száz darab disznó van bezárva. Azt mind magaddal viheted.

A kiskondás pontosan így cselekedett, ahogy a róka tanácsolta. Végzett a hétfejű sárkánnyal, aztán kétszáz darab disznót hajtott hazafelé, ahogy esteledett. Amikor a kapuba ért, a király maga számolta meg az állatokat. Nagyon megörült, amikor száz helyett kétszáz darab disznót számolt.

– No, éppen százzal több, mint amit reggel kihajtottam, felség, mert a rézerdőbe mentem, ahol megbirkóztam a hétfejű sárkánnyal. A hét nyelvét is kivágtam, a tarisznyámba tettem, ha nem hiszi, nézze meg! Ennek a sárkánynak az erdei hodályából hajtottam el a száz disznót.

Arról már nem beszélt a kiskondás, hogy egy csodálatos furulya segítette meg, amit a rókatól kapott, mert erről nem szólhatott. A király ezután parancsot adott, hogy adjanak a kiskondásnak enni és inni.

Másnap reggel aztán kétszáz disznót engedett ki a hodályból. A király azzal bocsátotta útjára, hogy akármerre hajthat, csak az ezüsterdő felé nem, mer akkor bajba kerül. De most sem hallgatott a királyra, csak azért is az ezüsterdő felé terelte a disznókat.

Ahogy az erdő szélére ért, ott termett megint a róka. Kért tőle egy falás ételt. A fiú boldogan adott neki.

– Na, megvan-e még a furulyád?

– Meg bizony, róka koma – mondta neki a kiskondás.

– Akkor bátran beengedheted a disznókat az erdőbe. Itt is lakik egy sárkány, de cseppet se féjje tőle, csak fújjá bele a furulyába. Ha meghallja a hangját, táncra perdül és elszedül. Akkor vágd le mindegyik nyakát, és vedd ki a nyelvét! A hodályban megtalálod majd a száz darab disznót, aztán háromszáz darabot hajthasz haza.

Pontosan így tett mindent a kiskondás, ahogy a róka koma eligazította, pedig most már tizennégy fejű sárkánynak vagdosta le a fejét. Kiszedte a sok nyelvét is, hogy alig fért a tarisznyájába. Hajtotta hazafelé a háromszáz disznót. Otthon a király és a királyné kiálltak a palota tornácára, hogy jön-e a kiskondás. Már messziről látták, hogy megint több a disznó, mint tegnap vót. A király nagyon örült, és most már nem is számolta meg a nyáját, inkább vallasni kezdte a fiút.

– No, fiam, mondd ki, mi történt veled, milyen ördögösség lehet benned, hogy megsaporítottad a disznóimat.

– Semmi, felség – mondta a fiú. – Úgy történt minden, mint tegnap, csak éppen az ezüsterdőben birkóztam meg egy tizennégy fejű sárkánnyal, az ő hodályából hoztam el száz disznót.

– No, most már csak egy napod van hátra. Ha ezt is sikerrel teljesíted, azt adok, amit kérsz.

Harmadik reggel kihajtotta a kiskondás a háromszáz disznót. A király azt mondta neki induláskor:

– Az aranyerdő felé nehogysajtsad, mert könnyen bajba kerülsz!

De a kiskondás nem hallgatott a szóra, pontosan az aranyerdő felé vette az irányt. Az erdő szélén megállt, hogy megfrüstököljön. A róka újból ott termett, és kért egy falás ételt.

– Mevvan-e még a furulyád?

- Meg bizony, róka koma.
- Akkor bemehetsz az erdőbe, és ugyanúgy cselekedj, mint eddig, akkor nem lesz semmi bántódásod, pedig ebben az erdőben a huszonnégy fejű sárkány lakik.

A kiskondás ammód szerint tett mindent, mint a két előző napon, így négyszáz disznóval ment a palota felé.

Ahogy hazafelé hajtott, újból ott termett a róka.

- Most elbúcsúzom tőled, és adok neked egy sípot, mert nagy hasznát veheted. A király ugyanis holnap kihirdeti, hogy annak adja a lányát, aki a palota tornyát át tudja ugrajtani, és onnan leveszi a királykisasszony keszkenőjét. Ha a síp nálad van, neked biztosan sikerül.

Közben a palota tornácára kiállt a király meg a királyné, és lesték, hogy jön-e már a kiskondás. Nagy lett az öröm, amikor meglátták, hogy tereli hazafelé a négyszáz darab disznót. A király azt se tudta örömeiben, hogy mit tegyen, ahogy meglátta azt a temérdek szép állatot, nyomban kifizette a kiskondást. Három zsák aranyat pakoltatott tele neki, és hazavitte a falujába. Az édesanyja nagyon beteg volt, de ahogy meglátta a fiát, egyből jobban lett.

- Ne féljen, édesanyám, még egy kis időre el kell mennem, de hamarosan visszajövök!

Úgy is volt. Másnap reggel kiment az erdő szélére, és fújta a sípot, amit a rókától kapott. Ekkor, csodák csodája, ott termett egy szép ezüstló.

- No, édes gazdám, én tudom a kötelességem, és odaviszlek a király palotájához.

A palota előtt ott voltak a hercegek, grófok, királyfiak, akik a királykisasszony kezére pályáztak. Elindult a verseny, de senki se tudta levenni a keszkenőt. Mikor már az utolsó herceg is megpróbálkozott az ugratással, ott termett az ezüstló a kiskondással. Felugrott a ló a levegőbe, a fiú levette a keszkenőt, és hirtelen eltűntek az emberek szeme elől.

A király kihirdette, hogy másnap újból megrendezik a versenyt, de most már a legmagasabb fa tetejébe teszik a keszkenőt. Sokan gyűltek össze, sokkal többen, mint az előző napon. A kiskondás meg újból kiment az erdő szélére, belefűjt a sípjába, és uramfia, most meg egy arany-szőrű paripa termett előtte.

- Édes gazdám, én tudom a kötelességem, csak ülj fel a hátamra!

Tíz órakor megkezdődött a verseny, már a fa ágait is letördelték, de a keszkenőt senki se tudta levenni. A legvégén megjelent a kiskondás az

aranyszőrű paripáján, aranyruhában, és levette a keszkenőt. De abban a pillanatban eltűnt a lovával, mintha a föld nyelte volna el.

Az egész országban híre ment a vitéznek, de senki se tudta, hová tűnt. Másnap a király kihirdette, hogy most nem ugratás következik, hanem futás.

Akkor a kiskondás újból kiment az erdő szélére, és csodák csodája, ott termett egy gyémántszőrű paripa.

– Édes gazdám, én tudom a kötelességem, csak ülj fel a hátamra. Te fogod megnyerni a versenyt, de most csak én tűnök el a királyi palotából, te csak maradj ott. Menjél fel a királyhoz, és amikor neked adja a lányát és fele királyságát, a gyémántruha el fog tűnni rólad, csak a kiskondás gúnya marad rajtad. Erre te megmondod, hogy te vagy a kiskondás, aki dísznait őrizte.

Amikor a palotába értek, már megkezdődött a versenyfutás. Akkor azt mondta a gyémántszőrű paripa:

– Ülj fel a hátamra, édes gazdám!

Erre úgy repültek, mint a gondolat, elsőnek értek a célba. Azután minden úgy történt, ahogy a gyémántszőrű paripa mondta. A ló eltűnt, a kiskondás felsétált a palotába. Ahogy a király elé állt, fényesség kerekedett, hogy a vendégek alig láttak. Azt mondta a király:

– Nem tudom, ki vagy, királyfi, vagy más, nekem mindegy. Neked adom a lányomat és a fele királyságomat. Csapunk olyan lakodalmat, amire az egész világot meg fogom hívni.

– Köszönöm, felséges királyom, nem fogadhatom el.

Abban a pillanatban eltűnt róla a gyémántruha, ott állt a kondásgúnyában. Akkor csodálkozott aztán igazán a király.

– Felséges királyom, én nem vagyok se herceg, se gróf, se király, nem vehetem el a kegyelmed lányát.

De a király erősködött, hogy amit megígért, azt meg is tartja.

A fiú nem fogadta el a királylányt, elbúcsúzott és hazament. Hogy férjhez ment-e a királylány vagy nem, azt nem tudom. A fiú boldogan élt édesanyjával a faluban.

Dorogháza

Hűtlen testvér

19. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy ember meg egy asszony, annak vót egy jánya még egy fia. Az erdőbe laktak, az ember így mindég járt vadászni, hát avval éltek, vadakval.

No, mikor má nem tanát az embér semmi vadat az ő határjába, azt mondja a feleségi, aki boszorkány vót:

– Ember, nem halhatunk meg éhen, inkább vágjuk le Mariskát!

Az ember sehogy se akart ebbe beleegyezni. De annyira, annyira nyaggatta az asszony, hogy mégis beleegyzett.

– No, tegyé fel vizet – mán az asszony mondta az embernek –, majd én szólok neki, hogy megfésülöm a haját, oszt elintézzük.

Jancsi még éppen akkor készült elmenni, meghallotta, mit beszé az anyja meg az apja. Visszaszaladt az udvarra, mindent elmondott Mariskának. Mariska mingyán elveresedett.

– No, Jancsi, Ide figyelj, bemenek, hogyha má ennyire van. De amikor szól anyánk, tís besuttysz utánam. Akkor az ágy aló kiveszed a ládikót: báburuhák, gombolyag fonál, fésű meg ilyenek vannak benne. Ha ez megvan, szaladj el, majd én is eredek.

Mikor szót neki az anyja, Mariska bement. Bontanyi kezdték a haját. Jancsi hóna alá kapta a ládikát mindenestő, ahogy vót, trappolt kifele.

– Jancsi, ne vidd el a ládikámot! Hova viszed a ládikámot? – Kiszaladt utána. Avval ők kereket oldottak, elmentek.

Az asszony aszongya az urának:

– Te ember, majd megládd, az a két külyök valamit észrevett, valamit meghallott. No, én menek utánok.

A boszorkányasszony fölült a gereblyére, akkor utánuk. Má jó darabon elért a két testvér, mikor mondja Mariska:

– Jaj, Jancsi, má nagyon ég a képem, itt gyön anyánk! Vedd ki a fésűt a ládikából, visszakézző hagyidd a hátunk mögé!

Akkor sűrű erdő nyött a boszorkány előtt, mint a fésűnek a foga. Amíg a boszorkány azt ki nem szaggatta a gereblyével, aggyig nem birt utánuk menni.

Egy idő után megint mondja Mariska:

– Jaj, Jancsikám, má nagyon ég a képem, itt gyön anyánk! Ott van a ládikába egy gombolyag fonál, a végit kösd a kezed szára, akkor hagyítsd el a hátad mögé!

Ahogy szaladtak tovább, a gombolyag cérna csak forgott lefelé. Az olyan güdröt kapart ott, hogy a boszorkány nem tudott rajta keresztű-mennyi. Csak egy szalmaszálbó vót keresztű rajta a híd. A szalmaszál lehajlott, a boszorkány a vízbe pusztult. Így a gyerekek megszabadultak.

Csak mentek tovább. Mikor az erdőbe egy kis parton kiértek, megláttak egy tisztást, annak a közepibe egy kastélyt.

– Nézd csak, Mariska, miféle emberek vannak ott! Csak úgy sergének-forgonak, egyik ki, másik be. Bújj csak ide a bokor alá, de ne mozdulj meg. Én elmenek közelebb, megfigyelem, kicsodák-micsodák ezek az emberek.

Közelebb húzódott Jancsi a kastélyho, ott fölmászott egy fára. Ahogy letelepedett egy gallyra, éppen a betyárvezér adta ki a parancsot:

– Emberek, most elmenünk tizenkét évre, ki a szüleihő, ki a testvéreihő. De pontosan tizenkét év után – aki csak életbe lesz – vissza kell gyönnyi, hogy megin tanákozhasunk.

Ahogy a betyárok szétszóródtak, Jancsi meg Mariska eljuttak a kastélyba. Még a vérík is meghűlt attó, amit láttak: az egyik szobába tizenkét hordó emberhúsvál, a másikba tizenkét hordó embervérvel, a harmagykba tizenkét hordó üresen. Az utóssó szobába meg mindenféle puska, fegyver a betyároknak.

Itt éldegélt a két testvér tizenkét évig. Jancsi az erdőbe járt vadakat lönyi, őzet, nyulat, Mariska még elkészttette. Mikor má tudták, hogy letejik a tizenkét esztendő, becsukták az ajtókot, alakokot. Az ablakokon amúgy is vasrácsok vótak, a vasajtókon meg nem juthatott be senki emberfia.

Mikor megérkeztek a betyárok, ott tanakodtak, hogy tudnának be-mennyi. Mondja az egyik:

– Hátha másképp nem, nálam van egy jó erős zsebkés. A küszög alá ásunk egy lyukat, ott bujkálónk be egyenként. Lehet, hogy akik alsznak, észre se vesznek bennönköt.

De Jancsi még Mariska mindent hallott előrrő, amit a betyárok tárgyaltak. Mikor feltúródott a föld előrrő, begyugta a fejit az első betyár. Mariska egy kardval elvágtá mingyár a nyakát, Jancsi meffogta a vállán a rokkot, behúzták, elvették egy sarokba.

Aszongya kintrő a másogyik betyár:

– Mehetek-e má?

– Gyöhetsz, gyöhetsz – így Jancsi.

Megy a másik, puff a nyakát annak is, azt is bevették a sarokba.

Má a tizenkettegyik vót a soron. Az mellátta sok vért, visszarántotta a fejit, de nem sikerült. Mariska a kard lapjával ütte tarkón. Csak behúzták azt is. Azt hitték, meghalt, pegyig az utóssó betyár észre tért. Mariska először kétségbeesett, hogy most őt meggyilkolja.

- Minek hínak téged?
- M... M... Mariska.
- Micsoda ez az ember itt: a férjed vagy a testvéred?
- A testvérem. Nincsen nekem férjem.

– Majd én leszek a férjed, a testvéred még elpusztítjuk. Tedd magad betegnek, küdd ki Jancsit az erdőre, hogy az anyatigris tejibő hozzon neked, csak attó gyógyulsz meg. Ha odamegy, biztosan nem gyön vissza többet.

Úgy is vót, kiment Jancsi arra a helyre, ahol a tigris tanyázott. Fogta a puskáját, de a tigris csak annyit mondott:

– Ne lőjél le, Jancsikám, úgy is tudom, mi a kívánságod. Adok én neked tejet is, de még egy sípot is. Akarmi bajba kerüsz, az majd segít rajtad. De a tejet ne add oda a testvérednek, hanem ásd el a küszög alá.

Jancsi úgy tett, ahogy a tigris mondta.

– Jaj, Mariskám, nem hozhattam tejet, nem tanátam a tigrist!
– Ha nem tanátá, akkor keresd még az anyafarkast, attó hozzá tejet, mer én csak attó gyógyulok meg.

Kiment Jancsi, megtanátá a farkast, ráfogta a puskáját.

– Ne lőj le, Jancsikám, úgy is tudom, mi a kívánságod, tejé gyötté hozzám. Adok én neked tejet is, meg adok egy sípot is. Ha a sípba belefűjsz, akarmi bajba kerülsz, ott leszek a segítségédre. De a tejet oda ne add a testvérednek, csak öntsd a küszög alá!

Megy haza Jancsi, látják, hogy még mindég életbe van.

Mariska hát tovább mutatta a betegségét.

– Ha farkastejet nem hoztá, keresd még az oroszlánt! Annak a tejitő biztosan meggyógyulnék.

Fogta magát Jancsi, ment az erdőre. Mikor meglátta az oroszlánt, fogta a puskáját.

– Ne lőjél lé, Jancsikám, úgy is tudom, mi a kívánságod! Adok én neked tejet, sípot is. Ha abba a sípba belefűjsz, akarmi bajod lesz, ott leszek a segítségédre. De a tejet ásd el a küszög alá, ne add oda a testvérednek!

Megy hazafelé Jancsi. Lesték az ablakból, látták, hogy még most is életbe van. Aszongya a betyár:

– Ide figyelj, Mariska. Mondjad neki, hogy könnyebben vagy. Megfürdötté a hordóba a jó meleg vízbe, azóta egészen olyan vagy, mintha újjászülette volna. Mondjad neki, fürdjön még ő is. Ha bebújik a hordóba, majd elbánok vele.

Ahogy benyitott Jancsi, Mariskát má nem látta az ágyba.

– Jaj, Jancsikám, könnyebben vagyok. Megfürdöttem a meleg vízbe, azóta mintha újjászülettem volna. Neked is tettem vizet, füröggyé meg tís.

Jancsi szót fogadott, belement a hordóba.

Egyszerre a betyár felette terem a kardval.

– No Jancsi, tizenegy cimborámat tönkretetted, most már én teszek téged tönkre. Mi az utóssó kívánságod?

– Nincs nekem különösebb kívánságom, mer látom, hogy meg kell hálnom. Hogy ne meztelen menjek a másvilágra, legalább a lajbimot adjátok ide, hogy vegyem fel.

Odaadták neki a lajbiját, odavitte neki Mariska. A bal ódali szivarzsebbe vót neki a három síp egymás mellett. Belefújt egyszerre mind a háromba. Az állatok az ajtó előtt várakoztak. Meghallották a sípszót, berontottak. A betyár megihedt, mingyár kiejtette a kardot a keziből. A három állat abba a minutába szétmarcangolta.

– No, Mariska, gondoltam, hogy valamibe töröd a fejed, azé kűdözöl te engem ide is, oda is. Most elmenek, te itt maradsz. Míg a tizenkét hordó emberhúst még nem eszed, míg a tizenkét hordó vért még nem iszod, míg a tizenkét üres hordót a könnyeidvel teli nem csöpögteted, aggyig nem gyövök feléd.

Jancsi elment, bezárta az ajtót kivélró, hogy Mariska semőre ki ne gyöhessen.

Ment, mendegélt, egyszer csak tanákozik egy juhászval.

– Adjon Isten jó napot, komám! De sok szép birkája van!

– Őj, isz ha az enyím vóna, de nem az enyím ám, hanem az uraságé.

– Az uraságé?

– Az, bizony.

– Ide figyeljen, nem tudna nekem valami állást? Nekem mindegy: vagy kocsisnak, vagy juhásznak, akarminek.

– Dehogynem. Éppen most választják a bárányokat, szükségik lehet egy juhászra. Próbálja meg az uraságnál, hátha felfogadja!

Szerencsét próbált Jancsi a kastélyba, elmondta, hogy munkát keres.

- Ide figyejje, szeretné juhász lenni?
- Nekem mindegy: akar juhásznak, akar kocsisnak, akarminek.
- No, én megadom a rendes komenciót.

Egy évig ott juhászkodott Jancsi, aztán egyet gondolt. Mégis jó vóna Mariskát magáho venni, lenne mellette egy asszony. Bemegy az urasággho.

– Nagyságos uram, van nekem egy testvérem, szeretném elhozni ide magam mellé. Mégis ha az ingem elszakad, vagy a gombot kell meg varrni, a juhásznéknak nem merem megmondani, hogy ezt varrják, vagy azt varrják.

- Jó van, nincs kifogásom ellené. Mikor mégy érte?
- Majd valamelyik nap, mikor kocsit tud adni a nagyságos uram.
- Jó lesz hónapután?
- Jó lesz nekem akkor is.

Harmadnapra készítettett az uraság feleségi sült húst, főtt húst, mindenféle kalácsot az útra. El is ment Jancsi Mariskáé.

De Mariskának má semmi nem vót a húsbó, csak egy hegyes csont, azt szopogatta. Olyan sovány vót, hogy csak a bőr tartotta össze, hogy szét nem hullott. Mingyár kitálalt neki Jancsi: sült húst, főtt húst, kalácsot. Borval is kínáta. De Mariska semmit nem birt enni. Azé csak magával vitte, hogy majd kivergőgyik, kikezelőgyik.

Nem vót vele szerencséji Jancsinak, mer az má annyira hozzászakott az emberhúsho, hogy nem birt mást fogyasztani. Úgyhogy nemsoká meg is halt.

Vizslás

Ördöginas

20. Valamikor réges-régen élt egy szegény apa meg anya a három gyermekével. No, annyira szegények vótak, hogy egy kis asztalkájuk, meg egy kis lóca, nagy kemence, semmi több. A kemencén aludtak.

Akkor az apa mondja:

– Fiaim, má nem bírok tovább nektek enni adni, menjetek szolgálatot keresni!

A három fiúbó a legkisebb tudott csak olvasni. Mikor elértek a falujok határába, megesküdtették a legfiatalabbat, hogy ki ne merjé valakinek mondani, hogy ő tud olvasni, mer akkor jobb állást kap.

Úgy is vót, elmentek a legközelebbi városba, kiálltak a cselédfogadó-
ra. Ott megyen egy öregember. A legidősebbnek mondja:

- Fiam, elgyönné hozzám cselédnek?
- El bizony, édes öregapám.

Az öregember a város szélén egy kis lakásba vezette. Abba a lakásba
mind könyvek, nagyon sok könyv.

– No, fiam, itt egyeb dolgod nem lesz, csak ezeket a könyveket fogod
porolgatni. És itt van ez a kisasztal, ráterítéd ezt az abroszt, háromszor
megütöd, étel-ital lesz itt neked. – Akkor kinyitott előtte egy nagy köny-
vet: – Fiam, tudsz-e olvasni?

- Tudok bizony, édes öregapám.

Pedig semmit se tudott. Akkor az öreg:

- Gyere velem!

Egy mély pincéhez vezette a fiút. Rátapodott az egyik lábára, a mási-
kot felhasította, belökte.

Ment megint a cselédfogadóra az öregember. Még ott állt a két gye-
rek. Akkor a középsőt vitte el.

– No, fiam, itt egyeb dolgod nem lesz, csak ezeket a könyveket poro-
lod. Itt van az abrosz, ha megéhezté, háromszor megütöd, étel-ital lesz
neked. Tudsz-olvasni, fiam?

- Tudok bizony, édes öregapám.

Nem tudott ő semmit, mégis ezt mondta. No, az öregember vele is
úgy tett, mint a bátyjával. A pincéhez vezette, a lábára tapodott, lelökte
a nagy mélységbe.

Ment az öregember, má csak a legkisebb fiú állt a cselédfogadón.

- Elgyönné-e hozzám szolgálányi? – kérdezte.
- El bizony, édes öregapám.

No, annak is mondja otthon:

– Itt vannak ezek a könyvek. Egyeb dolgod nem lesz, fiam, csak eze-
ket porolgatod. Ha megéhezté, itt van az abrosz, tedd erre az asztalkára,
lesz italod, ételed. – Kinyitott az öreg egy nagy könyvet. – Tudsz-e olvas-
ni, édes fiam?

– Nem tudok, édes öregapám, nagyon szegények voltak a szüleim,
nem tudtam iskolába járni.

- No, mégis csak nézzed a betűket, hogy mi ez, milyen betű?
- Azt látom, hogy fehérén fekete, de én nem tudok olvasni.
- Akkor csak úgy dolgozz, ahogy mondtam! – Otthagyta az öreg.

De a gyerek annyira tudott olvasni, hogy a könyvekből mindent átanulmányozott. De olyan dolgokat, hogy ki minek akart, annak változott. Hej, megéhezett. Megütyi má ő az abroszt, hogy tényleg lesz ennyiválója. Csakugyan lett minden. Jóllakott.

Egyszer eszibe jutott, hogy milyen jó lenne az abrosz szegény anyjának. Visszacsavarta, a hóna alá fogta, hazaitringolt onnan. Beköszönt a szegény szüleihez.

- Élnek-e még, édes öreganyám?
- Élünk, fiam, de má alig.
- No, ne búsuljonak!

Ráterített egy kis ócska asztalra az abroszt, megütte háromszor, mingyár lett étel-ital. Akkor még a szomszédokat is összehívták.

- Gyöjjenek, egyenek, igyonak, van!

Akkor este felült a kemencére az apa a fiával.

– Fiam, má enni-inni csak vóna, de pénzünk nincsen, az adót se bírjuk kifizetni.

– Ne búsuljon, apám, majd válok én egy szép aranyszörű paripának. Behajt a vásárba, elad. De egy húszasnak alább ne adjon ám senkinek, meg a kötőféket oda ne adja, mer akkor nekem végem.

Be is hajtotta a szegény ember a szép lovat. Minden gyerek: – Jaj de szép ló! Jaj de szép ló!

Mikor beért a vásárba, ott meg egy öregember.

- Hogy adja azt a lovat?
- Egy húszasé tartogatnám, egy véka húszasé.
- No, hozassa a vékát!

Ammeg kivett a hóna aló egy üres zacskót, aggyig rázta, hogy teji lett a véka húszassal.

– De – mondja a szegény ember – ezt a kötőféket nem adhatom, nagyon kell nekem is.

Vett az öregember egy másik kötőféket. Ahogy vezette a lovat, egyszer csak a kötőfék maradt a kezibe, a ló eltűnt.

Mikor a szegény ember hazavitte a véka húszast, mán a fia a kemencén.

- Apám, má én régen itthon vagyok.

No, de biztos telhetetlenek lehettek, mer a szegény ember másodszor is, harmadszor is elvitte árulni a lovat. Az öregember ment megvenni mindég. Másodszor még visszaadta a kötőféket, de harmadszorra nem.

– Magaé a pénz, enyim a ló és a kötőfék.

Má akkor a legény nem tudott hazamenni. Vezette az öregember. A legközelebbi faluba vitte a kovácsho, hogy majd megpatkoltatja. Kikötötte a patkolófáho, mer éppen a kovácsék meg ebédeltek. A gyerekek körüfógták a lovat.

– Jaj, de szép ló! Jaj, de szép ló!

Az egyik gyerek mondja:

– Osztán rí, hull a könnyű a szemibő!

A másik meg:

– Engedjük el! Engedjük el!

– Ne menj oda, mer megrúg.

– De így tesz a fejével, hogy nem rúg meg.

Egy bátor gyerek kivette a kötőféket a ló fejibő, a ló megrázkódott, vált egy szép galambnak.

Az öregember meg akkor gyött ki a kováccsal, hogy patkoltasson. Megrázkódott, vált egy csúnya vércsének. A királykisasszony meg kinézett az ablakon.

– Jaj, szegény galambocskám, csak berepülne ide attól az utálatos vércsétő!

Ammeg be is repült. Akkor megrázkódott, vált egy szép királyfinak. Annyira, hogy megszerette a királykisasszonyt, meg az is őt.

Lakodalomra készültek. Akkor azt mondja a királyfi:

– Majd egy öreg bácsika gyön ide dudáljni. Nem akar ő semmit, csak az ujjadró azt a kis gyűrűt. Ha nagyon kéri, add oda neki, de előtte háromszor fordidd meg az ujjadon, aztán dobd a földre.

Ahogy el vót a lakodalom, kérdezi a királykisasszony:

– No, öreg bácsikám, mit fizetünk a dudálásé?

– Nekem csak az a kis gyűrű kell, ami a királykisasszony ujján van.

– Ó, édes bácsikám, adunk mink magának ettő sokkal több értéket!

– Nekem csak az kell.

Akkor megforgatta a királykisasszony az ujján háromszor, ledobta. Vált a gyűrűbő egy véka köleskása. Akkor megrázkódott a dudás ember, lett belőle egy nagy veres kakas. Annyira ette azt a kölest, hogy má egy fé marékval maradt belőle. Akkor megrázkódott a köles, vált egy nagy veres rókának. Ammeg bekapta a kakast, végi lett.

Így szabadult meg a legény az ördöngös embertő.

Zagyvaróna

Félszkereső

21. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy asszony. Annak vót egy fia, Jánosnak hitták.

János megnyőtt, szép legény lett. Azt mondta neki az anyja:

– Most má megnősülsz, mer itt az időd.

– Anyám, meg is nősnélk én. De meffogadtam, hogy csak akkor nő-sülök meg, ha valamitő megihedek.

Az anyja másnap nagy betegnek tette magát.

– Jaj, fiam, olyan beteg vagyok, hogy nem leszek jobban, csak akkor, ha vizet hozol a kiskútró. De éjfélkor a temetőn kell keresztű menned. – Jó van, anyám, elmenek szívesen, csak jobban legyék.

Éjfélkor fogta a korsót János, elment a kútra vízé. Messze kellett a temetőn keresztű mennyi, nem látott semmit.

Mikor hazafele gyött, elébe jött egy nagy lepedős valami. Térült vóna tőle ére is, arra is, de az mindé elejbe állott. Vót Jánosnak egy botja, jó ódalba ütte, összesett a valami.

– Jaj, vigyé a síromba!

Akkor felkapta János a vállára.

– No, hol a sírod?

– Majd memmutatom.

Vitte. Amikor a kísértet memmutatta a sírját, János behajította. Ahogy a legény hazaért, azt mondja:

– Anyám, itt hoztam a vizet, igyon!

– Jaj, fiam, de jó, mingyár jobban leszek, nem ihedté-e meg valamitő?

– Nem én, anyám.

– Nem is láttá semmit?

– De láttam, valami halott elejbem állott. Azt monda, hogy vigyem a sírjába.

– Nem ihedté meg?

– Nem.

Gondolkozott az anyja.

– Má ha ettű nem ihedt meg, nem tudom, hogy ihed meg.

Egyszer azt mondja János a maga akaratjátó.

– Anyám, elmenek. Aggyig menek, míg csak mennem ihedek, hogy megnősülhessek.

– Jó van, fiam, eredj!

El is ment János. Ment, ment, ment sokáig, két-három nap is, míg a király városába nem ért. Tanálkozott a városba egy öregasszonyval. Kérdezte:

– Minyő város ez?
– A felséges királyónknak a városa.
– Mér van kitéve a fekete zászló arra a kastélyra, ami előtt állunk?
– Fiam, azé van kitéve, mer a kastélyt nem lehet laknyi. Ott annyira zörögnek éccaka a kísértetek, hogy ott nem lehet memmaradnyi.

– Kié az a kastély?
– A királyé.

János elment a királyho, mondja neki, hogy ő vándor, de mellátta, hogy ki van téve a fekete zászló a kastélyra.

– Abba a kastélyba nem lehet laknyi, ott a padláson kísértetek tanáznak. Má sokan őrizték éccaka, de mind rajtavesztettek, reggelre meghaltak.

– De én mégis próbát teszek, királyom, a végire járok ennek a dolognak.

– Fiam, nagyon szép legény vagy, nagyon sajnállak, ha odamégy, mer onnan nem gyött ki elevenen senki.

A király belegeyzett végre, hogy János a kastélyba tölthesse az éccakát. János meg azt mondta:

– Énnem oda estére vigyenek egy hordó bort, egy tucat kártyát, kolbászt, meg sonkát. – A király mindent megtett neki.

Estére Jánost beleültették egy hintóba, elvitték a kastélyba. Ahogy magába maradt, leült egy nagy asztal mellé. Iszogatott, kártyázott magába, énekelgetett. Éjfél felé má jó megéhezett. Látta, hogy van tűzhely.

– Sütök egy kis szalonnát meg kolbászt.

Rakott tüzet, rátette a lábast, bele a szalonnát, a kolbászt. Mikor sült a sonka, felőrő a kéménybő megszólal valaki.

– Essek, vagy ne essek?

– Ej, hagy veszem el a lábasmot, bele ne essé!

Elvette a lábast.

– Most mán eshetsz.

Leesett egy emberláb. János megkapta, az ajtóho vágta. A láb meg magató felállott.

Ahogy visszatette a lábását, megint leszóltak.

– Essek, vagy ne essek?

Elvette a lábasát. Aszongya:

– No, essé!

Leesett a másik láb. Visszatette a lábast, megint leszólnak:

– Essek-e, vagy ne essek?

– Essé má, de ne egyenként, hanem essé le egyszerre!

Elvette a lábast, leesett egy embernek a dereka. János megkapta, odavágta az ajtóho. A derék felpattant a két lábra.

– No, essé má tovább, nem teszem oda a lábast. – Aggyig az egyik kar, majd a másik esett le, azt is az ajtóho vágta. Végre leesett a fej. Azt meg odavágta a nyakra. Készen állott az ember.

János tovább sütötte a kolbászt, a szalonnát. Mikor készen lett, elvitte asztalho, mondta az embernek:

– Gyere, egyé!

Az ember csóválta a fejét, hogy nem.

– Nem erőszak a disznótor.

Ahogy János mindent bepakolt egy cseppig, azt mondja:

– No, gyere, kártyázzónk!

Odament a kísértet, kártyáztak. János öntött neki bort, meg magának.

– Te halott, te is János, én is János, még az Isten is János.

Így iszogattak ők hajnalig, meg kártyáztak.

– Gyere, János, küzdjőnk meg!

Felállt János, átnyalábolta a halottat.

– Megfogtá-e má?

– Meg.

János messzorította a halottat, hogy minden csontja ropogott.

– Jaj, engeggyé el, nem tudtam, hogy ilyen erős vagy. Ha nem bánatsz, annyi pénzre vezetlek, hogy még élsz, boldog ember leszel.

– Gyerőnk! Ereggyé elő!

– Ereggyé te, mit tudom én, hova vezetsz? Arra menek, amőre mégy.

Ment a halott elő, ő meg ment utána. Bementek egy helyiségbe. Megálltak egy nagy kőlap előtt. Azt mondja a halott:

– No, vedd fel!

– Majd felveszi, aki letette.

– Vedd fel!

– Én bijony nem veszem.

– Akkor majd én veszem.

Felvette a nagy követ, onnan egy lépcső vezetett lefelé.

– No, eredj – mondja a halott.

– Nem menek, eredj, te tudod, hova kell menni.

A halott elindult előtte lefele.

Mentek, mentek lefele. Hát hova értek, mind egy nagy pincébe. Teji vót hordókkal. A sok arany, ezüst, minden benne.

– No, ezt én életembe raboltam össze, azé nem nyugodhatok a másvilágon. Oszd szét az embereknek, meg magadnak is megtarthatasz annyit, annyit akarsz. Ha megfogadod, hogy teljesíted kérésem, akkor engem megszabadítasz a sok keserves bolyongástól.

– Megteszem, hogyne tenném.

Akkor a halott fejír galambnak változott, elszállott. János felballagott a pincéből. Itt reggelig meg danolt. Reggel – amikor kivirradt – mondta a király:

– No, elmenünk megnézni a kastélyt. Nagyon kíváncsi vagyok a lelényre, hogy él-e, hal-e.

Mennek a kastélyba, beköszönnek.

– Jó reggelt, János.

– Jó reggelt, király atyám.

– Mit láttá, János?

– Mit láttam?

Elmondott mindent, mi vót, hogy vót. Azt is, mennyi pénzre vezette a halott.

– No – azt mondja –, most má gyöhetnek ide lakni, itt már nem zörögnek többet.

Mikor hazamentek, azt mondta a király:

– János, megnősülhetsz. Odaadom a jányom, megüljük a lakodalmat.

– Király atyám, nekem ám nagy bajom van. Megfogadtam, hogy agyigig nem házasodok meg, míg mennem ihedek.

– János, nem baj, majd megihedsz, ha mennősülsz.

A király sokat tanakodott a tudós embreivel, hogy mivel ijessék meg Jánost. Vót egy huncut szakácsnő, az süttött kalácsot. Beletett egy eleven kismadarat. Mikor feltálalt, pontosan János elé tette, amibe a madár vót. Mikor János szétörte a kalácsot, a madár nekivágott az arcának. Megihedt, úgyhogy még fel is ugrott.

– Hej, de megihedtem. Még az életembe nem tudtam semmitő megihednyi.

A vendégek meg tapsoltak, örültek, hogy megházasodhat János. Meg is házasodott. Elvette a királylányt. Lagzit csaptak, még most is élnek, ha meg nem haltak.

Szuha

Obsitos, aki nem kérte a lelke üdvösségét

22. Amikor még Jézus a földön járt, Szent Péterrel járták a világot.

Gyött egy katona hazafelé. Jézus tudta, hogy van a katonának hét aranya. Elibe ment kóduş alakjába, hogy adjon valamit Isten nevébe. Jószívű vót a katona, hogy egy aranyat odaadott. De Jézus hétszer került elébe, így mind a hét aranyát odaadta. Jézus bemutatkozott neki.

– Mivel jószívű vagy, három kívánságod teljesítem. Kíváñj bármit, teljesítem.

Szent Péter odasúgja a katonának:

– A leked üdvösségít kérjed!

Azt mondja a katona:

– Hallgassá, majd tudom én, mit kell kíváñnyi! Először olyan pípát, amelyikbő soha nem fogy ki a dohány.

Jó van, megadta Jézus. Akkor megin odasúgja neki Péter:

– A leked üdvösségít kérjed!

– Hallgassá, majd én tudom, hogy mit kell kíváñnyi. Másodszor olyan kártyát, akivel én mindég nyerek.

Jó van, megadta neki Jézus azt is.

– Harmadszor egy olyan zsákot, hogy ha azt mondom neki, „szoridd, zsák”, beszorít még egy ezred katonát is magának.

Jó van, azt is megadta neki Jézus. Akkor elköşzöntek: egyik erre, másik ára, elmentek.

Ahogy megy hazafele, az egyik országba kihirdette a király, hogy olyan ember kellene neki, aki megállja a helyit az őrségbe, mer az egyik helyről mindég elzavarják az őrséget. Jelentkezett, hogy ő megállja. Hej, jó nagy pénzt ígért neki a király.

Éccaka bement az őrszobára, elévette a kártyát, leült az asztalná, elkezdett csapdosni. Egyszerre csak csörögnek, csattognak a padláson. Felszó, azt mondja:

– Gyertek, pajtás, kártyázzunk!

Leesett a padlásró két láb, ráesett a derék, ráesett a fej. Az ördög vót. Utána meg csak úgy potyogtak az ördögök, hogy egykettőre tele lett az őrszoba.

No, elkezdtek kártyázni. A katona minden pénziket elnyert az ördögöknek. Az ördögök sokan vótak, fellázadtak, hogy adja vissza a sok pénzt, mer megverik, de azt mondta a katona:

– Szorídd be őket, zsákom!

Beszorította őket.

Reggel jelentette a királynak, hogy megállta a helyit. Most adjon neki nyóc kovácsüllőt, nyóc kalapácsot, tizenhat kovácslegényt, nyóc hektó bort. A nyóc kovácslegény mindég ivott, a nyóc meg nem, mindég verte az ördögöket a nyóc üllőn a zsákba. Ordítottak az ördögök, hogy csak ne bántsa őket, mindent ígértek:

– Mit kérsz?

– Hat zsák aranyat meg hat zsák ezüstöt.

No, mingyár kieresztett belőlök, elhozták. Megfogadta velek, hogy többet vissza nem gyönnék. Nem is gyöttek többet.

A király is kifizetett, elvándorolt hazafelé. Nagyon vígan élt, de elköveztett egyszer a végóra is. Gyön a halál. Azt mondja:

– Pajtás, menünk!

– Pajtás, várja má hónapig, mer nem vagyok elkészülve!

– Jó van, hónap viszlek.

– Írd fel oda az ajtómrá most, hogy „Hónap viszlek!”, mindég lás-sam, hogy oda el kell jutnyi.

Másnap megy a halál.

– No, hé, gyerek!

– Mit írtá fel az ajtóra? Olvasd csak el!

– Hónap viszlek.

– Akkor nem máma, hanem hónap.

– Jó van – azt mondja a halál –, akkor hónap.

Elment a halál, de harmadnapra megint gyött. Azt mondja az ob-sitos:

– Olvasd el, hogy mit írtá fel!

– Hónap viszlek! De hát nem máma, csak holnap.

De a halál nem hederített rá, letörülte az írást, elvitte a katonát. Hát hova vigye? Viszi a pokolba. Húj, megijedtek az ördögök: ide ne hozza!

De mégis, mer nem kérte a lelke üdvösségit, ide kell neki mennyi. Elévette a kártyáját, kinyerte magát a pokolból, ki kellett eresztenyi.

Megy a mennyországba, zörög, Szent Péter csörög a kúcsval, kinyitja az ajtót.

- Mit akarsz, obsitos?
- Ide gyövök – aszongya.
- Te nem ide gyössz. Mondtam, hogy leked üdvösségit kérjed Jézus-tó. Mégy a pokolba.
- Nem menek a pokolba, mer má én onnan kinyertem magamot. Ide gyövök.

– Ide nem gyöhetsz.

A mennyországba se mehetett, azé ott fekszik a mennyország ajtajába, a zsákba. Majd hogyha mentek a mennyországba tyik is, nézzetek szét, mindenki azon megy keresztű.

Egyig vót, mese vót.

Etes

Örök életre vágyó királyfi

23. Egyszer vót, hol nem vót, volt egyszer egy király, és annak vót egy fia. Azt mondta a királyfi az édesapjának:

- Édesapám, én oda szeretnék menni, ahol mindig élek.
- Ó, olyan nincs, te gyerek, mindenhol születnek és meghalnak – mondta a király.

De a királyfi nem nyugodott bele apja mondásába. Elment a kovácshoz és kovácsoltatott magának két vasbocskort. Hazavitte, és így szolt az anyjához:

- Édesanyám, én elmegyek országot-világot próbányi, és addig megyek, amíg olyan helyre nem érek, ahol mindég élek.

Édesanyja bepakolt a tarisznyájába, és útnak indult a királyfi.

Elérkezett egy nagy hegy alá, de az olyan köves vót, hogy fel kellett húzni a vasbocskorát. Ment, ment felfelé, és mikor a hegy közepére ért, a bocskora már el is kopott. Felkötötte a másik pár bocskort. Mikor már majdnem felért a hegy tetejére, látta, hogy arrafelé valami mozog. Bizony óriás vót, aki a kis talicskájában földet tologatott.

Odaköszönt az óriásnak:

- Adjon Isten, óriás apám!

– Adjon Isten, fiam! Hol jársz itt, ahol a madár se jár?
 – Én oda szeretnék menni, ahol mindig élnek.
 – Akkor jó helyre jöttél, mert addig élek, amíg ezzel a kis talicskával ezt a hegyet el nem hordom.

– No, de maga is meghal, ha elhordja ezt a hegyet. Így hát én továbbmegyek, óriás apám.

– Ha már elmegy, adok én is neked valamit, királyfi. Van nekem egy cipőm, ha ezt a lábadra húzod, úgy száll veled, mint a gondolat, még a szélnél is sebesebben, és oda visz, ahova akarod. Azt tanácsolom, hogy menjél el ahhoz a királylányhoz, akinek a hírért már régen hallottam. Majd meglátsz egy nagy tavat, a közepében egy kacsalábon forgó palotát, ott lakik egy királykisasszony. Biztosan többet tud mondani.

Ezzel az óriás elbúcsúzott a királyfitól. A király[fi] felhúzta azt a cipőt, amelyiket az óriástól kapott, és arra gondolt, hogy ott legyen, hol a csodálatos királylány lakik.

Uramfia, egyből a kastély előtt találta magát.

A királykisasszony megrémült, amikor meglátta a királyt.

– Hogy kerülsz ide, ahová még a madár se jár?

– A fő az, hogy itt vagyok.

– És mi járta vagy?

– Oda szeretnék jutni, ahol mindig élnek, segítsél nekem, szépséges királylány.

– Éppen jó helyen jársz. Látod ezt a ládát? Ez mind tele van varrótűvel. Én addig élek, amíg ezt a sok varrótűt el nem koptatom. Még a világ, világ, addig sem tudom elkoptatni – mondta a királylány.

– Itt maradok – mondta a királyfi.

De ott egy nap egy esztendő volt. Egyszer a királyfi meggondolta magát.

– Haza szeretnék menni a szüleimhez, hiszen olyan régen láttam őket.

– Nem bánom, de jól tudod, hogy nálam egy nap az esztendő.

– A szüleid már nem élnek, régen kinn vannak a temetőben. De adok neked egy üveget. Ha neked meg tudják mutatni apád és anyád sírját, akkor ebből az üvegből csak rácséppentesz a sírra, mingyán feltámadnak. Siess vissza, mert várlak!

Ezzel elbúcsúztak.

A királyfi felhúzta a cipőt, és azt kívánta, hogy otthon legyen. Alig gondolta ki, csodák csodája, otthon találta magát. De alig ismert rá

városára. Az emberek már mind idegeneknek tűntek. Elment a paphoz, és azt mondta:

– Tisztelendő uram, én úgy gondolom, hogy a szüleim régen kinn vannak a temetőben. Nagyon kérem, keresse ki a papírt, ahol megvan, hol temették el őket.

A pap nagy sokára egy láda alján megtalálta az elsárgult papírt. Így a királyfi megtalálta szülei sírját. Éppen mikor rá akart cseppenteni a sírra, ott termett a halál.

– Te gazember, te akarod feltámasztani apádat és anyádat, amikor már neked is itt lenne a helyed?

A királyfi annyira megijedt, hogy a sír mellett elejtette az üveget, és nem támaszthatta fel a szüleit. Hirtelenjében csak azt gondolta magában:

– Bárcsak ott lennék, ahol a csodálatos királykisasszony lakik!

Erre repült, mint a gondolat, de a halál gyorsan követte. Mikor be akart lépni az ajtón, odaért a halál is. Az egyik karját a királykisasszony, a másikat a halál fogta meg. Egyiken sem engedték. Végül azt mondta a királykisasszony a halálnak:

– Ne rángassuk, mert még baja esik! Dobjuk fel olyan magasra, hogy a csillagokig érjen a feje, és ha a kapun kívül esik, akkor a tied, ha belülre, akkor az enyém.

Így is cselekedtek. A királyfi szerencséjére a kapun belülré esett. A halál meg úgy eltűnt, mintha föld nyelte volna el. A királykisasszony meg a királyfi egymás nyakába borultak, és élnek még a világon túl is két nappal.

Dorogháza

Ijesztőmese

24. Hol vót, hol vót, vót egyszer egy kislány. Elment az anyukája Tarjánba, a vásárra. A kislány nem győzte várni. Kiállott estefelé a hambit végire, ott várta az édesanyját. Egy kódúseMBER meg ára ballagott. Megkérdezte tőle:

– MÉR ácsorogsz kivel? Megfázol.

Azt mondta a kislány:

– Nincs itthon édesanyám. Elment a vásárra, még nem jött haza.

A kódúseMBER meg mondta neki:

– No, kislányom, majd ha visszafelé gyövök, bemenek hozzád. Csak melegíjjé egy fazék vizet, hogy megmosakodjak.

A kislány melegített egy fazék vizet. Nemsokára gyött is a bácsi. Mikor bement, hozzáfogott mosakodni. A lány mosta a lábát.

– Jaj, bácsikám, de sárga má magának a lába!

– Sárga lehet, mer sokat járkát ez.

Akkor mosta neki a kezit.

– Jaj, bácsikám, de sárga magának a kezi!

– Sárga lehet, sokat meffogott ez.

Akkor megmosta neki a filit.

– Jaj, bácsika, de sárga magának a fili!

– Sárga lehet, mer sokat hallott.

Akkor mosta a szemit.

– Jaj, bácsikám, de sárga magának a szemil!

– Sárga lehet, mer sokat látott ez.

Akkor mosta az orrát.

– Jaj, bácsika, de sárga magának az orra!

– Sárga lehet, mer sokat szagolt ez.

Akkor mosta a száját.

– Jaj, bácsika, de sárga magának a foga!

– Sárga lehet, mer sokat bekapott ez. Hamm, téged is bekaplak!

Karancskeszi

Az ördögféleány

25. Hol vót, hol nem vót, vót valamikor egy öregasszony, és ahho az öregasszonyho jártak a jányok fonóba. Mindegyiknek vót szeretője, csak éppen az egyiknek nem. Egyszer elszóta magát a jány:

– Nem bánám mán, ha ördög vóna is, csak elkísérne valaki haza.

Mondja neki az öregasszony:

– Hej, jányom, jányom, de nem jót szótá!

Meg is jelent másnap egy legény. Odasúgja az öregasszony a jánynak:

– Tudod-e, milyen legényed van neked?

– Nem én.

– No, ejtsd le az orsódot, és nézd meg a lábát!

Le is ejtette ő az orsóját, de a legény ügyesebb vót, mindé felvette neki, nem sikerült meglátynyi a lábát.

A második este azt mondta az öregasszony:

– Jányom, egy orsó fonalat hajts fel gombolyagba, tegyé rá egy nagy hurkot, tedd be a szék alá, ahol a legény ül.

A jány úgy tett. Amikor a legény letette a lábát a hurokra, a jány egy kicsit meghúzta. Mikor kettesbe kimentek, az öregasszony kitette a gombolyagot az udvarra. Virradatkor aztán nézte a jány, hova vezet a fonal. A temető szélire vitte egy sírho. Akkor tudta meg a jány, ki az ő vőlegényi.

Harmadik este megint gyött a legény. Amikor kettesbe maradtak, azt mondta:

- Mariska, Mariska, valld ki, mit láttál!
- Semmit nem láttam.
- Ha nem vallod, akkor meghal apád.
- Ha meghal, eltemetjük, nem tehetek róla.

Másnapra virradóra meghalt az apja. Másnap este a legény megin:

- Mariska, Mariska, valld ki, mit láttál!
- Semmit nem láttam én.
- Akkor meghal anyád.
- Nem tehetek róla, ha meghal, eltemetjük.

Téleg meghalt az anyja reggelre. Este hazafelé megin kérdezi a legény:

- Mariska, Mariska, valld ki, mit láttál!
- Semmit nem láttam.
- Akkor meghalsz te.
- Ha meghalok, majd eltemet engem is valaki.

Úgy is vót, meghalt.

De előtte meghagyta a szomszédjának, hogy ha ő meghal, az udvaron ne vigyék keresztű, csak a kerten. Az úton ne énekeljék, a temetőbe meg ne tessék, csak a temető árkába.

Úgy is vót, ahogy a jány meghagyta.

Akkor ment az ördöglegény a házáho.

- Te udvar, rajtad vitték keresztű az én szeretőmöt?
- Énrajtam nem vitték.

Kérdezi az utat:

- Te út, rajtad énekeltek az én szeretőmöt?
- Énrajtam nem énekeltek.

Elment a temetőbe:

- Temető, beléd temették az én szeretőmöt?
- Énbennem nem temették.

Ahogy telt-múlt az idő, a jányinak a sírján kinyírt egy szép tulipán. A király a szolgálégényével arra járt vadászni. Meglátta a királyfi a szép virágot.

– Nézd, milyen szép virág van ott a síron. Szakítsd le, hozd el nekem!

Elmegy a szolgálégény, megfogja a virágot, de nem bírja leszakítani.

– Főlséges király, nem bírom leszakítani.

Odamegy a királyfi, hozzányúl, hát mingyár a kezébe marad a tulipán.

Avval hazavitte, feltette pohárba a sifony tetejire. Abba a szobába viték neki mindig az ebédet meg a vacsorát. Egyszer hagyott egy kis ételt, nem ette meg mindet. Reggel gyön a szakácsné, kérdezi:

- Tetszett a vacsora, főlséges király?
- Tetszett, tetszett, de egy kicsit meghagytam belőle.
- Nincs a tányírba semmi.

Avval összeszedte az edényeket, elvitte.

Másnap estére több ételt parancsolt a királyfi, hogy többet hozzonak. Akkor még többet hagyott meg belőle. Reggelre az is eltűnt, megették.

Ez így ment napról napra. Annyira, hogy a királyfi odahívatta a szolgálégényt, örködjön, tudja meg, ki jár oda, mer a vacsoramaradékot megeszik reggelre. De a szolgálégény is elaludt, a királyfi is elaludt, így nem láttak semmit. Ez így ment megint vagy három-négy nap. Akkor azt mondta a királyfi:

- No, te feküdjél éjjelig, éjjél után meg cserélünk.

Mikor a királyfira került az örködés sora, úgy tett, mintha aludna. Egyszerre csak azt hitte, káprázik a szemé, mer a virág a pohárba meg-rázkódott, szép gyönyörű jányyé vátozott. Legyött a sifonyró, hozzákezdet vacsorázni. Mikor megette a vacsorát, amit a királyfi meghagyott, mennyi akart vissza a helyire. A királyfi felugrott, átnyalábolta:

– Szívem szép szerelme, te az enyém, én az ettéd halálíg, má innen nem mehetsz sehova.

A jány csak rimánkodott:

– Engeggyé el, engeggyé el, mer engem keresnek, nem lehetek a feleséged.

De a királyfi sehogy se engedte. No, mikor végképp nem birt vele boldogulni a jány, azt mondta:

– Rendbe van, itt maradok, de azt megmondom neked, hogy én ebbő a palotábó ki nem léphetek, még a templomba se mehetek el veled.

– Mindent elkövetek érted, csak legyé a feleségem.

Össze is kerűtek, összeházasodtak, lett is két gyerekik. Nyöttek, nyöttek a gyerekek, de a király mindig csak a két gyerekével járt a templomba. Jártak oda grófok, bárók, gazdagabb emberek feleségestő, gyerekestő, de a király soha együtt nem mehetett a családjával. Szégyellette is magát, hogy mindenki a feleségivel, a gyerekeivel megy, csak neki hiányzik az asszony. Seppegtek előtte-utána, milyen feleségi lehet ennek a királynak, nem meri elhozni a feleségit a templomba egyszer se.

Panaszkodott otthon a király. Azt mondta a feleségi:

– Jó van, ha ennyire van, én nem bánom. De lehet, hogy engem csak addig látsz, míg én veled a templomba elmenek.

Hintóval mentek a templomba. Csudákoztak rajta a grófok, bárók, hercegek, micsodák:

– No, mégis elhozta a feleségit!

Az ördög meg az oltár mögű meglátta az asszonyt, ahogy kilesekedett.

– No, csakhogy mettanátalak!

Az asszony rosszat sejtett, súgta urának:

– Kedves férjemuram, ne várjuk meg a mise végét, az úrfelmutatás után vigyázva lopakodjunk ki, aztán siessünk hazafelé.

No, ahogy megvót az úrfelmutatás, úgy mentek hazafelé, ahogy tőlek telhetett. Mégse értek haza időbe, mer a kapu előtt az ördöglegény elejbe állt, megállította őket.

– No, Mariska, a két fiúgyerek az ettéd?

– Az enyím.

– Annak köszönheted, hogy az ettéd, mer másképp vittelek vóna. De mivel az ettéd, nem vislek el, éljete nyugodtan, nem abajgatlak, nem kereslek többet.

Azóta boldogan élnek, még most is együtt járnak a templomba, ha meg nem haltak.

Vizslás

Három tojás

26. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy öreg király, annak volt egy fia. A király már nagyon elöregedett, és azon gondolkodott, hogy kire hagyja a vagyonát, hiszen a fián kívül senkije sincs. Egyszer azt mondta a fiának:

– Ide hallgass, fiam, menj el vándorolni és feleséget keresni!

A fiú el is ment egy batyu hamuba sült pogácsával. Ment, mendegélt, és talált egy tojást. Gondolta, hogy eltöri, de mégse törte el, hanem betette a tarisznyába.

Este egy fa árnyékába vacsorázott. Odagurult hozzá egy kis béka, és adott neki a királyfi egy kis morzsát.

– Jó tett helyébe jót várj! – felelte a béka, és elugrát.

Másnap a fiú továbbindult. Ahogy ment, mendegélt, ismét talált egy tojást, és betette a tarisznyába. Este újra egy fa árnyékába vacsorázott. Megin jött a béka.

A negyedik napon már három tojással vándorolt tovább. Nagyon kíváncsi vót, hogy mi lehet a tojásokba, és feltörte az egyiket. Egy szép királykisasszony bukkant elő, és azt mondta:

– Vízet, szívem, vizet, mert mingyár meghalok, mint a letört virág, mindjárt elhervadok.

A közelben egy csepp víz se vót, a királykisasszony meghalt. A fiú szépen eltemette, és továbbindult.

Ahogy ment, mendegélt, megint kíváncsi lett, és feltörte a második tojást. Abból még szebb királykisasszony bukkant elő, és ez is azt mondta:

– Vízet, szívem, vizet, mert mingyár meghalok, mint a letört virág, mindjárt elhervadok.

A közelben egy csepp víz se vót, a királykisasszony meghalt. A fiú szépen eltemette, és továbbindult.

– No – gondolta magában –, a harmadik tojást csak akkor töröm fel, ha vizet találok.

Ment, mendegélt, nagy sokára egy tóhoz ért. Feltörte a tojást, és egy gyönyörű királykisasszony termett előtte, aki azt mondta:

– Vízet, szívem, vizet, mert mingyár meghalok, mint a letört virág, mindjárt elhervadok.

A fiú megittatta, és életben maradt a királykisasszony. Felültette egy nagy fa tetejibe, és megparancsolta neki, hogy meg ne szólaljon, míg ő vissza nem gyön. Majd hoz neki hintót, koronát, topánkát.

Így is történt, a királyfi elment. Kis idő múlva egy cigánylány jött a tóra vízért. A királykisasszony árnyéka a tóra vetődött. A cigánylány pedig azt hitte, hogy az ő árnyéka, és elkezdett benne gyönyörködni.

– Jaj, de síp vagyok! Jaj, de síp vagyok!

A királykisasszony nem állhatta meg szó nélkül és azt mondta:

– Nem te vagy a szép, hanem én.

A cigányjány körülnézett, és a fa tetején megpillantotta a királykisasszonyt. Levette róla a szép ruháját, és a tóba lökte. Ő maga pedig szépen felöltözött, és felült a fára.

A királykisasszonyt a kis béka aranykacsává változtatta, hogy meg ne fulladjon.

Jött a királyfi hatlovas hintón. Ő nem vett észre semmit, de a béka figyelmeztette:

– Nem az a te mátkád, jó királyfi, itt van ő a tóba aranykacsává változva, és ha egy tollat kiszakítasz a farkából, azon nyomba visszavátozik.

A királyfi meg is tette, és az aranykacsa királykisasszonnyá változott. A cigánylányt meg egy ló farkára kötötték, hogy húzza el az erdőbe.

A királyfi és a királykisasszony nagy lakodalmat csaptak, és még ma is boldogan élnek, ha meg nem haltak.

Mihálygerge

Békavőlegény

27. Élt egy öregasszony a három szép eladó jányával. Az öregasszony nagyon beteg vót, mán az anyjok. Vót a határba egy kiskút. Azt mondta a legidősebb jányának, hogy ha ő annak a kiskútnak a vizibő ihatna, attó jobban lenne. Elkütte a legöregebb jányát.

Ahogy elment a jány a kiskútho, merítenyi akart a vízbő, odaugrát egy varangyosbéka. Aszonta neki:

– Tudod, jányom, te ebbő nem merítel, míg engem mennem csókolsz.

Azt mondta a jány:

– Pű, pű, pű, te csúnya varangyosbéka, hogy csókolnálak meg!

Hazament a jány.

Akkor a kisebb, a második:

– Majd elmenek én, édesanyám, majd hozok vizet!

Mikor merítenyi akart, ott termett a varangyosbéka. Mondta neki:

– Csókolj meg!

– Pű, pű, pű, te csúnya varangyosbéka, dehogy csókollak! Hogy csókolnálak én meg téged? Inkább nem viszek vizet.

Hazament a jány víz nékű.

Vót az öregasszonynak egy harmadik kisjánya. Aszongya a jány:

– Édesanyám, majd elmenek én!

– Ó, édes jányom, hogy menné má olyan messze, métte kicsi vagy!

– Nem bánom én, elmenek!

El is ment a jány a kútho. Merítenyi akart vizet. Akkor odament a varangyosbéka.

– Ebbő a kútbó aggyig nem merítel vizet, míg engem mennem csókolsz.

– Jaj, jaj, jaj, hogy csókolnálak má én meg téged?

– Akkor meffogadod, hogy egy éjjel velem hász, úgy vihetsz vizet.

– Azt meffogadom, veled hálok egy éccaka.

Vitt is vizet az anyjának a letkisebb jány. Jobban is lett az anyja.

Este csak kapar valami az ajtón. Mondja az anyja:

– Nézd mán meg, édes jányom, hogy mi kapar!

– Jaj, egy nagy varangyosbéka, amelylik a kútná vót!

– Ereszd be, jányom.

– No, gyere be, ülj ide a seprő alá!

– Tudod, kisjány, mit fogadtá? Hogy egy éjjel velem hász, velem hász.

A jány nem akart vele hányi, de bizony mikor lefeküdtek a többiek, a béka felmászott az ágyho.

– Tudod, kisjány, mit fogadtá? Hogy egy éjjel velem hász, velem hász.

– Gyere má fel a lábamho, ottén feküdj az ágyba!

Felment a béka a jány lábáho, de nem tetszett neki ott se, elmászott a jányho.

– Tudod, kisjány, mit mondtá? Hogy egy éjjel velem hász, velem hász.

– Feküdj mán, no itt!

Reggerre nagy szép dalia legény lett a békábó, a békabőrt elégették. Megbánta a két testvéri, hogy még nem ők hallgattak a békára. Éljenek tovább, ha akarnak!

Karancskeszi

A szomszédasszony szőke malaca

28. Vót a faluban egy kondáslegény, a szomszédjában meg egy szép szőke malac. A malac kijárt a kondával mindég. A kondáslegény meglátta, mikor bement a burokba, levetkezett a malacbőrő, szép jány lett, ott szedegette a számócát.

Mikor este hazament a kondáslegény, aszongya az anyjának:

- Édesanyám, én mennősülök.
- Kit veszel el, fiam?
- A szomszédasszony szőke malacát.
- Ó, te. Nem bánom, vigyed!

Meg is kérte a szomszédasszony szőke malacát, elmentek az összeírásra. A szomszédasszony szőke malacát szépen feltették a kocsira minden baj nélkü. Amikor letelt az idő, elmentek esküdre. Akkor is szépen felültették a vőlegény mellé a malacot, elmentek a templomba. Amikor a pap esküdtette, mindenre röffentett:

– Rőf, rőf!

Mikor megesketette őket a pap, hazamentek. Tartott a lagzi, de bizony a vőlegény izgatott vót. Ahogy együtt feküdtek szépen, elaludt a vőlegény, akkor levette a malac a bőrit, letette a lócára. De bizony a vőlegény nem aludt, csak úgy színlelte. Akkor felkapta a vőlegény a malacbőrt. Mondta az anyjának, hogy fűtsék be a kemencébe, égesse el a malacbőrt. Úgy is tettek. Mikor reggel felkeltek, nagyon szép jány lett a szomszédasszony szőke malacábó.

Egy másik legény, a cimborája, megirigyelte. Annak is vót a szomszédjába szőke malac. Aszongya:

- Édesanyám, én mehházassodok.
- Kit veszel el?
- A szomszédasszony szőke malacát.
- Ugyan, ne tanágass! De mit bánom én, akárhogy döntesz.

Gyött az esküvő, a szomszédasszony szőke malacát feltették a kocsira. De sivalkodott, nem akart sehogy se, rugdalt. De mégis felgyűrték a kocsira. Esküdnyi. Akkor is, ahogy vitték be a templomba, visított, kapálódzott, minden. No, mindegy, ugye, a pap rájok adta az áldást. Mikor hazafelé mentek, a kocsiba ugrosott a malac.

Végre hazaértek. A vőlegény nagyon kíváncsi vót. Lefeküdt tíz órákor, lefektették melléje a szomszédasszony szőke malacát is. Rugdalt, mit csinát, leesett a méz, abba forgott meg a disznó. Megint feltették az ágyba a vőlegény mellé. De szétrúgta a dunnát, teji ment pehelyvel. Hő, mán akkor eleriszttették.

Elszaladt. Úgy lehet, hogy még most is szalad.

Karancskeszi

Néma királylány

29. Élt egyszer egy király özvegységbe, szomorúan, hét kisgyerekvel. Elment egyszer vadászatra, a rengeteg nagy erdőbe kísérőivel. Amint üzte a nagy rénszarvast, a kísérői nem tudták követni. Azon vette magát észre, hogy eltévedt a nagy rengeteg erdőbe. Mán sötétedett. Elékapta a vadászkurtyit, belefűjt, de nem hallott rá választ.

Mi legyen, mi legyen? Leskelőgyik. Látja, hogy a homályba egy öreg anyóka motyorog. Odaköszön illedelmesen. Azt mondja neki:

– Édes öreganyám, mutassa meg az utat. Eltévedtem, nem tudok ki-mennyi ebbő a rengeteg erdőből.

– Mutatom, hogyan mutatnám. Mer bion, itt pusztul el ebbe a vadonerdőbe. Megmutatom, de egy feltétellel.

– Mi lenne az a feltétel?

– Az, hogy vedd el a jányom. Szebbet, jobbat a kerek világon se tanász.

Mit tehetett a király, elfogadta az ajánlatot. Vezette az öreg banya. De nem tudta a király, hogy vén boszorka. Vezette a kunyhójáho. Ott várt a lány rá. Szép lány vót, de mégse tetszett a királynak. De mit tehetett, a szavát nem akarta visszavonni. A nyeregbe vette a jányt, az öreg banya megmutatta az utat ki az erdőből. Hazavitte a nagy királyi palotába a lányt.

Másnap meg is tartották a nagy-nagy lakomát, de a király szomorú vót, hogy mostohát vitt a hét szép gyerekire. Lehet, hogy majd nem jó bányik velük, de lehet, hogy még kárt is tehet benne. Ezé a király más-

nap rögtön egy kis időt szakított, elvitte a hét szép gyerekeit egy rejtkehelyre. Egy nagy erdőbe vót neki egy kastélya, oda. Nagyon gyakran el látogatott hozzájuk.

Majd egyszer a királyné gyanút fogott, hogy a király hova mehet olyan gyakran csomagokkal. Kérdezte a király legközelebbi embereit, szolgálait, hogy mondják meg, hogy hova jár a király. A bizalmasabbnak azt mondja:

– Adok egy marék aranyat, csak mondd meg, hogy hova megy a király a csomagokkal olyan gyakran.

Az aranyoknak nem tudott ellenállni, elárulta.

– Az első házasságból vannak a királynak gyerekei, rejtkehelyre tette egy erdőbe.

– Mondd meg, mörre!

– Egészen lent, egy határszéli erdőbe van egy palotája, ott vannak a gyerekek, ahho jár.

Hozzáfogott a királyné. Hófehér selyembő varrogatott, szorgoskodott, szabott, varrt ingeket. Mer az anyjátó, a banyátó sok mindent tanult. Az ingekbe meg varázsszereket varrt. A király nem tudta ezt, a szorgalmáé még meg is dicsérte.

Egyszer egy alkalommal, mikor elkészült az ing, nem vót közéjibe az úr. Kapta az ingeket, lóhátra ült, elvágatott felkeresnyi a kastélyt, ahol a gyerekek laktak. Meg is találta nagy sokára. A gyerekek a nagy lódobogásra azt gondolták, hogy talán az édesapjuk. Ő meg leugrott gyorsan a lovára, egy nagy fának az ódalába elrejtőzött. A gyerekek szaladtak:

– Édesapám, édesapám!

A varázsingeket rádobta mind a hat gyerekre. Azok abba a pillanatba fehér hattyúkká váltak, és elszállottak az erdőn keresztül. A királylány nem ment le játszani, ő fent a szobája ablakából mindent nagyon jól látott, csak nem ismerte fel a gonosztevőt. Hozzáfogott sírni a szobájába. A gonosz királynő meg a fa mögű nagy boldogan, örömteljesen nézett a hattyúk után, hogy elszállottak. Felült vissza a lovára, vágatott egészen hazáig.

Másnap megyen a király látogatóba. Nem tanálja a hat szép gyerekeit. Megy be a házba. Ott zokog, sír keservesen a királylány. Köszön az apja, csókolja:

– Édes lányom, mér sírsz? Hol vannak a testvéreid?

– Jaj, drága jó édesapám, mindent elmondok. Nem mentem le játszani, a szobám ablakából néztem. Gyött egy alak, nem tudom, ki vót, a testvéreim szaladtak elejbe, hogy „Édesapám”! Oszt valami fehérét dobát rájok, hát mind hattyúnak vátak. Édesapám, úgy láttam, hogy elszállottak az erdőn keresztül.

Új, gond ütötte a királyt, hogy mi lehet. De nem mert még álmába se rá gondolni, hogy talán az új királyné.

– Édes lányom, gyere velem, hazaviszlek. Mán fételek itt.
– Édes jó apám, még itt leszek az éccaka, hátha visszagyönnnek a testvéreim.

– No, jó van, édes jányom.

Megcsókolták egymást, elbúcsúztak, elment a király.

A lánynak alig ment el az apja, a sötét erdőbe egymaga bolyongott. Ment, ment reggelig. Reggel megpihent egy cseppet, aztán megin ment, mer nagyon nagy rengeteg erdőség van arra. Ment ő vagy három nap, de má majdnem összeesett a fáradságtó. Mikor jó setétedett, látott egy kis házikót. Gondolta, hogy bemegy oda. Amint bemegy, mit lát: hat kis ágyat. Nagy félelem gyött rá, nem mert belefeküdni az ágyakba, bebújt az ágy alá.

Nemsokára szárnycsattogással gyött a hat szép fehér hattyú. Össze- gyugták a nagy csőriket, hát csak abba a pillanatba mind vissza királyfikká változtak. Beszélgettek. A lány az ágy alatt felismerte a hangjukró. Kibújt az ágy aló, ölelte, csókolta a hat szép királyfit.

– Ne menjetek má el, édes testvéreim, vagy én is megyek veletek.

Azt mondja a legidősebb királyfi:

– Drága, édes hugom, nem gyöhetsz velünk. Mi nagy varázslat alatt vagyunk. Csak tíz percünk van, vissza kell újbó változnunk hattyúnak, oszt el kell szállnunk.

– Varázslat alatt vagytok? Nem tudnák megmenteni titeket?

– Édes, drága hugom, nagyon-nagyon nagy ára lenne annak, hogy te minket megváltsál, mer hatan vagyunk. Oszt hat álló évig nem szabadna egy kukkot se beszélned, mer ha csak egyet is szósz, minden munkád kárba vesz. Meg margarettavirágó kell hat kis inget varrnod.

– Megteszem, ha az életem árán is, de megteszem.

Letelt a tíz perc, a testvérek visszaváltoztak hattyúvá, elszállottak. A lány meg kiment az erdőnek, szedegette a margarétavirágokat, gyűjtögette össze nagy rakásba, aztán hozzáfogott varrogatni az ingeket.

Telt-múlt az idő. Egyszer csak má három évi is elvót, hogy az erdőbe egymagába ment. Vót, mikor a varnyúk hoztak neki ennyi, meg vadgyü-mölcsökkel élt. Hát csak egyszer amint varrogatja a kis ingeket a virág-bó, a mellette való ország királyfija meg éppen arra ment. Vadásznyi vót biztosan, hát meglátta a lányt. Nagyon-nagyon szép vót a lány, olyan szép vót, hogy a királyfinak olyat dobbant rá a szívi.

– Hogy hínak?

A lány csak maga elé nézett szomorúan, egy árva szót se szót. Hozzá-fogott a király több nyelven – ahányan csak tudott – kérdezgetni, hogy biztos nem tud azon a nyelven. Több nyelven kérdezgette, de egy nyelven se szót a gyönyörű szép királylány, csak szomorúan nézett maga elé. Azt mondja a királyfi:

– Nem baj, ha néma vagy is. Én nagyon megszerettelek, elviszlek ma-gammal az országomba, te leszel a feleségem, senki más a világon.

Haza is vitte a nyeregbe a lányt. Mingyár kiőtöttették gyönyörűen. Igen ám, de a királyfi anyjának nem tetszett a fia házassága, mer a fia mingyár meg is esküdött vele. Nem tetszett a királynénak a fia házasa-ga:

– Hogy még ilyet, hogy egy néma királyné lesz má a fiam feleségi! Ki tudja, milyen szél vette ide, senkiházi, gyöttment!

Telt-múlt az idő, a királynénak gyönyörű kisfia született, de olyan szép vót. A gonosz asszony, a király anyja meg ellopta, egy szolgát nagyon megfizetett, hogy vigye el messze, a rokonyokho. Mer azé nem vót szívi, hogy megölje a gyereket, hanem a rokonyáho elvitette. Ő meg ment.

– Fiam, fiam, kit hozta a házho? Megette a kis magzatját, a kisgye-rekit megette!

De a király akkor se hagyta bántanyi egy ujjval se a feleségit, mer na-gyon szerette. Meg nem is hitte.

Telt-múlt az idő, a másik évbe megint csak született egy gyönyörű néma fia a néma királynénak. De a királynak a gonosz anyja megint csak ellopta. Odaadta a szolgának, hogy vigye el a másikho, neveljék ott.

Megin szaladt a fiának mondanyi:

– Jaj, fiam, fiam, megin megette a kisgyerekit. Nem való ez királyné-nak, ezt má a nép se hagyja annyiba. Össze kell ülnyi a tanácsosoknak, és ítékezni kell felette.

Mit tehetett a király, összeült a nagy tanács. Úgy ítékeztek, hogy ha-lált érdemel az olyan édesanya, aki két kisgyermekit már megette.

Vitték a szegény néma királynét. Megszólaltak a vészdobok. Felvezték egy szörnyű nagy máglyarakásra. De a nyalábjába má ott vót a hat kis viráging. Éppen be akartak gyújtani, de előbb elmondták, hogy mijé végezük ki, mijé adtak neki máglyahalált... felolvasták. A királyné csak állott szomorúan a máglyarakáson, a szegény néma királynő. Hát csak megpillantja, hogy gyön a hat hattyú. Ott seregték, ott repdestek körülötte.

Ő mindre rádobta a hat viráginget. Abba a pillanatba gyönyörű szép királyfikká váltak, mind ott állottak a máglyarakás körű. Akkor megszólalt a néma királyné:

– Édes férjem, ártatlan vagyok. Má most beszélhetek, mert letelt a varázslat. Az én testvéreim vótak a hattyúk, varázslat alatt vótak. Így tudtam megtenni, hogy hat álló évig nem beszélhettem, ártatlan vagyok, édes uram, mer a gyerekeket nem ettem meg. A te gonosz anyád vitette el ezzel a szolgálával.

Hő, akkor a király szörnyű nagy haragra lobbant. Ráordított az anyjára, hogy:

- Hol a gyerek?
- Nyugodj meg, édes fiam, nem öltük meg, megvan.

Akkor a szolgál térdre esett a királynak a lábáná, úgy könyörgött, hogy ő ártatlan, neki muszáj vót elvinni a gyerekeket.

A király befogatott a szép hintóba, rögtön elvágtatott a rokonyokho. A két aranyos kisfiát hozta nagy boldogan. Az édesanyjok, akít néma királynénak mondtak, a szívre ölelte, csókolta ökököt.

A hat hattyúbó átváltozott királyfit magokho vették. A király azt mondta:

– No, anyám, mivel nem ölted meg ezt a gyönyörű két szép gyerekeket, nem végeztetek ki, de az országomat neked is, meg a szolgálának is, aki elvitte a gyerekeket, mind a kettőtöknek el kell hagyni.

Kikísértette az országjábó az anyját is, a szolgát is. Ők meg boldogan élnek talán még ma is, ha meg nem haltak.

Zagyvaróna

Nemtudomka

30. Élt valamikor egy király. Megjósolták neki, hogy az uralkodásába hét bő esztendő következik, utána meg hét szűk esztendő. A bő esztendőkbe gyűjtse össze a termést nagy magtárakba, hogy a szűk esztendőkbe is maradjon ennyivalója a népnek.

A király meg is fogadta a tanácsot, épített sok helyen magtárokat, tejrakta mindet gabonával a bő termés idején. Így következett el az első szűk esztendő.

Egyik magtárját – amikor a szűk esztendő bekövetkezett – majdnem minden éccaka rabolták, fogyott belőle a búza. Katonáságot állított oda a király, hogy fogják meg mőné előbb, aki a búzát dézsmálja. Meg is fogták. Szörnyeteget vezettek a palotába, hogy még olyat a király nem látott. Bezáratta a király egy vasrácsos börtönbe.

A király fia kívül labdázott egyszer az udvaron. A király éppen nem vót otthon, a szomszéd országokba járt, meghívta a királyokat, hogy nézzék meg, milyen szörnyeteget fogatott el. A gyerek labdája meg bekarult a szörnyeteghe.

– Adja ki a labdát! Adja ki a labdát! – kérte a gyerek.

– Kiadom, ha kiszabadítasz innen.

– Nem tudom kiszabadítani, mer a kúcs az apám zsebibe van, nem térek én hozzá.

– Lopd el tőle, osztán nyisd ki a rácsot, akkor odaadom a labdát.

Így is vót. A gyerek ellopta a kúcsot, kinyitotta a rácsot. Megkapta a labdát, de a szörnyeteg meg is szökött onnan.

Mikor a királyho meggyöttek a vendégek, a király levezette őket a börtönbe, hogy megmutassa a szörnyeteget, hát üres vót a helyi.

– Ki engedte ezt ki? Hogy mehetett el innen, mikor a kúcs a zsebembe vót?

Mindenkitő érdeklődött meg tudakolódzott. Utoljára megtudta, hogy a gyerek lopta el a kúcsot a zsebibő, az eresztette ki a szörnyeteget.

– Nohát, ha ilyesmit tetté velem, tovább nem vagy a fiam. Pusztulj az országbó is!

Elküdté a gyereket a kirá, elzavarta.

Ott vót az udvarba a ganaj széjin egy rossz csikó, egy rossz sovány gebe csikó, aztat vitte magával, míg a városbó kiértek, aggyig vezette a csikót. Ott megrázkódott a csikó, oszt lett belőle egy szép táltos ló.

– No, idáig vezetted engemet, most ülj a hátamra, majd én viszlek.

Felült a gyerek a hátára, vitte a csikó egy másik országba, egy kőballangba állt meg vele. Ott azt mondta a tátos:

– No, kis gazdám, itt van az első lábamná a jászoly alatt elásva egy láda, csak ásd ki!

Mikor a gyerek kiásta, felnyitotta, tanált benne három ötöző ruhát, meg egy kardot. Azt mondta neki a tátos:

– Most ereggyé el a királyho, oszt kérjé tőle valami szolgálatot, fogadjonak fel valamire. Tedd magadot úgy, mintha nem tudná beszéljni. Mindenre csak annyit mongyá, hogy „nem tudom”.

A gyerek elment a királyho, szolgálatot kért. A kirá gondolkodott:

– Mire fogadjam én ezt fel? No jó van, itt van nekem három jányom, legalább eljádzonak vele.

A gyerek meg úgy viselkedett, ahogy a tátos meghagyta. Akarmi történt, akarmi vót, ő mindenre csak azt mondta, hogy „nem tudom”.

Ahogy telt az idő, a gyerek szép legénynek felnevelkedett, üzentek a sárkányok a hegyró – három sárkány vót a királynak az országjába –, hogy a legidősebb királykisasszonyt vigyék a hegy aljába, majd ő elviszi onnan. Mer ha nem teszik, az egész országot elpusztítják. A kirá mit tehetett egyebet, nagy kíséretvel elvitte a hegy alá a lányt.

De hogy a szavam ne felejtsem, a kirá kihirdette az egész országba, hogy aki a sárkányt megöli, annak adja a lányát, de hát nem mert jelentkezni senki.

Nemtudomka meg elszaladt a kőballangho, ahol a lova vót, felyergette mingyár a lovat, felötözött a fekete posztóruhába. Vót egy fekete posztóruha, egy piros ruha, meg egy fehér ruha. Fekete posztóruhába felötözött, felkötötte a kardot, ment. Odaért a hegy alá, a sárkány is elindult a hegytetőrő lefelé. Pontosán a hegynek a közepin tanálkoztak. Nemtudomka levagdosta a sárkánynek mind a hat fejeit, avval visszagyött. Mikor Nemtudomka visszaért, mondta a királynak:

– No, fölséges királyom, megöltem a sárkányt.

– Jó van, fiam, akkor most má gyere velünk!

Ment is ő egy darabig velek, de egyszer osztán úgy megszökött közülek, hogy nem vették észre, mikor tűnt el onnan.

Otthon nagyon sopánkodtak, a királyné a legjobban.

– Bárcsak a nevit tudnánk, még azt se kérdeztük meg a vitéztő, aki megölte a sárkányt.

– Mindegy, most má elment – mondta a kirá.

Nemtudomka a tátost a ballangba hagyta, a ruhát meg a kardot is a ládába tette. Mikor a király hazaért, ő má otthon vót, ott jádzott. A legidősebb jány elmagyarázta neki, hogy gyött a vitéz őt memmentenyi a sárkány torkátó, nagyon szép vitéz vót. Nemtudomka meg mondta:

- Nem tudom, nem tudom.
- Bizony nem tudsz te semmit, mit tudná te!

Nemsokára, egy hét múlva beüzent a másik sárkány, hogy a középső jányt vigyék a hegy alá. Megint csak vinnyi kellett a középső jányt a hegy alá. Elbúcsúzott mindenkitő, a király meg nagy kíséretvel vitte, a jánytestvérek is mentek vele. Nemtudomka meg azt várta, hogy elmenjenek otthonró, mingyár elszaladt a ballangba a lováho, felnyergelte a lovat, felvette magára a piros ruhát, az ódalára kötöte a kardot, indult a tátoson egyenesen a sárkány elejbe. A sárkány is elindult a hegyró lefelé. Nemtudomka annak is levágta mind a kilenc fejit. Akkor mondta a királynak:

- No, fölséges királyom, megöltem a sárkányt.
- Jó van, fiam, ha megölted, akkor most má gyere velönk!

Ment akkor is egy darabig velek, de megint elszökött tőlek. Úgy-hogy mire hazaért a kirá a kíséretvel, Nemtudomka má újra otthon vót. Megint magyarázták neki a jányok, hogy mentette meg a sárkány torkátó egy vitéz a középső jányt. Nemtudomka meg:

- Nem tudom, nem tudom.
- Bijony, nem tudod te, mit tudná te!

Egy hét múva a tizenkét fejű sárkány üzent be, hogy a legfiatalabb királykisasszonyt vigyék a hegy alá. Nem tudott mit tenni a kirá, megint vitte azt is. Nagy kísérettel mentek. Nemtudomka meg arra várt, hogy maga maradjon. Akkor elment a ballangba a lováho. Felnyergelte a tátost, felvette magára a fehér ruhát, az oldalára kötöte a kardot. De anynyira késett, hogy a sárkány majdnem leért a hegyró. A kirá csak tekintgetett, leste, hogy gyön-e má az a vitéz, aki a két jányát megmentette. Nemtudomka meg a sárkány majdnem egyszerre értek oda a királykisasszonyho.

Nemtudomka kirántotta a kardot, levagdosta a sárkánynak mind a tizenkét fejit.

Örült a király, hogy mind a három sárkányt megölte a vitéz, nincs több veszededelem. Szabad a három kisasszony.

- Fölséges királyom, megöltem az utolsó sárkányt is.
- Jó van, fiam, ha megölted, most má gyere velönk!

Egy darabig most is velek tartott, de hamar elszökött tőlek. Visszavitte lovát a ballangba, sietett vissza a palotába. Mire a kirá hazaért a kíséretvel, Nemtudomka má várta őket.

Magyarázták a jányok, milyen szép vót a vitéz, aki megölte a sárkányt. Ő meg csak mondta mindég:

- Nem tudom, nem tudom.
- Nem tudsz te semmit, mit tudná te!

Annyira, annyira, hogy nyőtek a jányok, má eladó vót mind a három. A kirá azt mondta:

- Ezeknek férjhe kell mennyi, így nem lehet, hogy ne menjenek férjhe. Adott nekik egy-egy aranyalmát.
- No, az almáját mindenki hagyítsa ki annak a hercegnek vagy grófnak, akit kedvel.

Kihagyította a két öregebb, de a legfiatalabb nem hagyította ki.

- Te mér nem hagyítottad ki?
- Mer még az nincs itt, akinek ki akarom hagyítani.
- Ki nincs itt? – kérdezte tőle a kirá.
- Majd én tudom, csak hagy győjjön ide az is.

Eszébe jutott a kirának, hogy Nemtudomka nincsen ott köztek.

Mingyár kihítták azt is, odaállították a többi közé, hát mindjárt odahagyította neki a legfiatalabb királykisasszony az almát. Hó, a másik kettő nagyot nevetett.

- Nohát, ilyenek hagyítottad ki az almádot, aki még beszényi se tud? Hisz választhatná vóna királyfiakba vagy grófokba!

No, a kirá is megharagudott nagyon a legkisebb jányára.

- Ha te ilyen senkiháziho menté férjhe, a palotába nincs is helyed.

Építetett nekik külön deszkavárat, oda kötőztette őket. Persze a másik két veji meg odafönt élt a palotába velek, ott éltek együtt.

Nemsokára vadászatra készült a két sógora, Nemtudomka meg a lakása előtt állott az ajtóba. Odaszóltak neki:

- Hé, Nemtudomka, győssz-e velünk vadásznyi?
- Nem tudom.
- Nem tudsz te semmit, mit tudná.

Mikor azok elhaladtak, Nemtudomka gyorsan felnyergelte a lovat, úgy elrepült az erdőbe, hogy mire a sógori odaértek, ő má visszafelé

gyött. Egy aranytollú túzokot lőtt. A sógorai meglátták, hogy oda van rákötve a nyeregkápára. Nagyon kérték tőle.

– Pénzé nem adom sehogy se, de ha a gyűrűmöt bele hagyjátok sütnyi a homloktokba, akkor a tietek.

– A homlokunkra ráhúzzuk a hajat, nem látja senki – mondogatták.

Mind a kettő beleegyezett. Nemtudomka belesütötte a homlokába a gyűrűjét mind a kettőnek.

Mikorra ők hazaértek, Nemtudomka ott állott az ajtóba. A sógorai dicsekedtek, mutogatták a túzokot.

– Nézd, minyő szép túzokot lőttünk, minyő szép aranytollú túzok.

Felmentek a palotába, ott is eldicsekedtek a kirának, minyő szép maradat lőttek. Örült a király, hogy ténleg jó vadászok a vejei.

Máskor megint készültek vadászatra. Nemtudomkát is hívták.

– Nemtudomka, gyössz-e velünk vadászni?

– Nem tudom.

– Nem tudsz te semmit, mit tudná te?

Elmentek, de mire az erdőbe értek, Nemtudomka megint visszafelé gyött. Akkor meg egy aranytollú kacsát hozott magával. Nagyon kérték a sógorai tőle.

– Odaadom, ha akasztófát hagytok sütnyi a hátatokra.

– A hátunkon nem látja senki, mér ne hagynánk?

Mind a kettő hagyta, hogy süssék a hátába az akasztófát.

Mikorra gyöttek hazafelé, Nemtudomka az ajtóba állott. Mutogatták a sógorai.

– Nézd, minyő szép aranykacsát lőttünk!

– Nem tudom.

– Nem tudsz te semmit, mit tudná te?

Közbe a szomszéd ország királya hadat üzent nekik, megkezdődött a háború. Úgyhogy a kirának mennyi kellett a háborúba, meg a két vejinek is. Odaszóltak Nemtudomkának is:

– No, Nemtudomka, gyössz-e a háborúba?

– Nem tudom.

– Nem tudsz te semmit, mit tudná te?

A háborúba az ellenség olyan erős vót, hogy bizony má zavarta őket visszafelé, a királyt meg majdnem elfogták, mire Nemtudomka odaért. Fehér ruhát vett magára, úgy ment a háborúba tátos lován. Úgyesen bánt az ellenséggel, hogy megfordította őket, zavarta mindet visszafelé,

közbe vagdosta a katonákat, mind a répát. Akarmőre vágtatott, utat vágott köztük. A királynak nagyon tetszett a vitéz, még ilyen nem látott.

– Honnan gyöhetett ez a vitéz, aki ilyen segítséget nyújt nekem?

No, közbe Nemtudomka is megsebesült a lábszárára, egy kardval megsértették a lábszárát. Mikor az ellenséget megverték, elzavarták, Nemtudomka leugrott a lováró, mutatta a kirának, hogy megsérült. A kirá erre lekelt a lováró, a köntösibő szakajtott egy darabot, avval kötötte be Nemtudomkának a sebit. Nemtudomka felpattant a lovára, elment. Ahogy a ballangba értek, azt mondta a lova:

– No, édes gazdám, most má szabad beszélned, mondhatsz mindent, én meg elbúcsúozok tőled, mer visszamenek a hazámba.

A kirá meg közbe annak az örö mire, hogy legyőzték az ellenséget, nagy mulatságot rendezett. Nemtudomka is felment közójük a mulatságba. A jó boroktó nekimelegedve egyik sógora jobban dicsekedett, mind a másik, hogy ő k milyen nagy vitézek vótak, hogy győztek. Nemtudomka erre felhúzta a nadrágja szárát.

– Fölséges királyom, ismeri ezt a kötést?

– Hogyne ismerném, fiam, hisz az én köntösömbő való. Te vótá az a nagy vitéz?

Nemtudomka meg mindent elmondott a királynak.

– Mikor vadászatra mentek a sógoraim, a gyűrőmöt a homlokukba süttem, így kapták meg az aranyfarkú tüzokomot.

Odafordult hozzájuk.

– Mutassátok meg mind a ketten!

Meg kellett nekik mutatnyi.

– A második vadászaton meg a hátokba akasztófát süttem az aranykacsáé.

Azt is meg kellett nekik mutatnyi. A két sógor el is kotródott a királyi udvarbó szégyenletyibe, elmentek országjukba. Nemtudomka meg felhurcolkodott a palotába a királyho. A király meg azt mondta neki:

– No, fiam, mátó kezdve te leszel a kirá az országomba, ettéd az egész palotám, meg az egész országom.

Így lett király Nemtudomkábó. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

Maconka

Hamupipőke

31. Vót egyszer egy özvegyember meg egy özvegyasszony. Szomszédok vótak. Az özvegyasszonynak vót két jánya, az özvegyembernek egy jánya.

Az ember kenyeret sütött. A jányát átküdte a szomszédasszonyho szénvonóé. Azután megint küdte, hogy menjen át a pemetéé. No, megint küdte a sütőlapáté. Mán akkor az özvegyasszony azt mondta neki:

– Mondjad apádnak, hogy vegyen el engem, akkor majd lesz szénvonótok is, pemetétek is, meg lapáttok is.

No, a jány hazament. Mondta is az apjának:

– Édesapám, mit mondott a szomszédasszony, hogy vegye el. Jó is lenne, ha elvonné. Akkor lenne mindenőnk, nem kéne mennyi.

Az ember rá is állott, elvette az asszonyt.

Telt, múlt az idő. A mostoha a maga jányait cicomázta, öltöztette, a mostohajányát meg csak dolgoztatta mindég. El is nevezték a kisjányt Hamupipőkének.

Egyszer az ember készült a vásárra. Kérdezgette a mostohajányait, hogy mit hozzon nekik a vásárró. Azok mondtak selyemruhát, kendőt, ékszereket.

– Jó van – mondta nekik az apjuk –, ha csak tanálok, majd hozok.

Elment kérdezni az édesjányát.

– Neked mit hozzak?

– Édesapám, nekem csak három penyízes gyiót.

Elment az ember a vásárba. Meg is vásárolta a mostohajányainak a selyemruhákat, gyöngyököt. Végig-hosszig járta a vásárt, kereste a három penyízes gyiót. Nagy nehezen meg is tanálta, meg is vette. Hazahozta, odaadta Hamupipőkének, az el is tette.

Vasárnap a mostohák készültek a templomba, az új ruhába, a selyembe, meg az ékszerbe. Hamupipőkének meg öntött az anyja a hamuba kását.

– Te meg ezt válogasd szét, míg mink elmenünk a templomba.

Mikor magára maradt, elkezdte Hamupipőke a nagy sírást. A nagy sírásra leszállott tizenkét galamb. Mingyár kiválogatták neki a kását. Hamupipőke meg feltörte az első szem gyiót, abba vót az ezüstruha. Mingyár felötözködött, megfésülködött, megmosakodott. Ahogy kilépett az ajtón, csak ennyit mondott:

– Köd előttem, köd utánam, engem senki ne lásson.

Úgy is vót. Elért Hamupipőke a templomba, beült a székbe. A királyfi is ott ült a templomba. Meglátta, hogy minyő szép kisasszony ül be a székbe. Mingyár azon törte a fejét, hogy ezt hogy tudná megszerezni. Úgy gondolta, hogy a misének végi lesz, ő kívül megismerkedik vele, megkérdezi tőle, honnan való. De Hamupipőke nem várta végig a misét. Kigyött a templombó.

– Kőd előttem, kőd utánam, engem senki ne lásson.

Hazaért. Mingyár levetkezett, elpakolta a ruháját, összekente magát a hamuval. Hamar gyött haza a mostohaanyja a két jányával. Mondták neki:

– Ó, te gyönyörű, te nem vótá a misén, de mink vótunk. Nem láttad, hogy micsoda szép kisasszony ült a templomba a padba.

– Dehogynem, hamarabb, mint magok.

– Ugyan honnan?

– Az almafáró.

A mostoha mingyár hozatta az embervel a fejszét, kivágatta az almafát.

Telt-múlt az idő. A következő vasárnap ugyancsak felötöztek a mostohajányok a szép, díszes ruhába, mentek az anyjokval. Hamupipőkének meg megint csak beleöntötték a hamuba a kását. Ott siránkozott Hamupipőke, de leszállott a tizenkét galamb, mingyár szétválogatták neki a hamutó a kását. Hamupipőke meg feltörte a harmadik [sic!] gyiót. Abba vót az aranyruha. Felötözött szépen, megmosdott, meffésülködött. Ahogy kilépett az ajtón, mondta:

– Kőd előttem, kőd utánam, engem senki ne lásson.

Elért a templomba, beült a székbe. A királyfi utána ült be, hogy ő mégis megtudná, ki vóna a szép kisasszony. Kezdte is kérdezni, de Hamupipőke csak annyit mondott a királyfinak, hogy:

– Itt, nem messze.

A királyfi nem tudott meg többet, mer Hamupipőke megint csak elgyött, nem várta meg a végit a misének.

– Kőd előttem, kőd utánam, engem senki ne lásson.

Hazaért, levetkezett, megint összekente magát.

Gyöttek a testvérei, meg a mostohaanyja. Megint mondták:

– Ó, most még sokkal szebb ruha vót azon a szép kisasszonyon, de te nem láttad.

– Dehonnem, láttam én hamarabb, mint magok.

– Ugyan honnan?

– A nagy körtefáró.

Megint szótak az embernek, hogy vigye a fejszét, kivágyják a körtefát.

Közeledett a harmadik vasárnap. A királyfi azon gondolkozott, hogy tudná meg, kicsoda az a szép kisasszony. A legényinek megparancsolta, hogy olvasson szurkot fazékba, hozza el a templomba. Várja meg, míg a szép kisasszony gyön kifelé. Ő akkor öntse a szurkot a szentelt mázsárho.

Úgy is vót, a harmadik vasárnap készült a mostohaasszony a két jányával a misére. Hamupipőkének megint csak beleöntötték a hamuba a kását, válogassa ki, mire hazagyönnek a templombó. Hamupipőke elkezdte megint a nagy sírást. De bizony a tizenkét galamb megint leszálolt. Mingyár kiválogatták a kását. Hamupipőke meg feltörte a penyíszes gyiót, abba vót a gyémántos ruha. Hamupipőke felötözött szépen, elment a misére.

– Köd előttem, köd utánam, engem senki ne lásson.

A templomba érve beült a padba. A királegény má ott vót, a szolgálja meg ott várakozott a szentelt mázsárná. Várta a szolgál, mikor indul kifelé a szép kisasszony, hogy leönthesse a szurkot, hogy maradjon le a cipőji. A szolganak ki vót adva a parancs, hogy majd akkor siessen, ne-hogy elvigye a szép jány a cipőt.

Nem vót még végi a misének, mikor Hamupipőke kelt ki a padbó, hogy megy hazafelé. A szolgál gyorsan leöntötte a forró szurkot. Úgy is történt, ahogy a királyfi eltervezte. Hamupipőke cipőji ott ragadt a szurokba, a szolgálégyen elkapta tőle. Hamupipőke meg gyorsan sietett haza, hogy mostohája meg ne tudhassa, ki vót a szép kisasszony a templomba.

– Köd előttem, köd utánam, engem senki ne lásson.

Otthon levetkezett, hamuval bekente magát.

Gyöttek haza a testvérei megint csak azzal, hogy:

– Te szurtos, nem láttad a szép kisasszonyt, aki a templomba vót. Most még szászorta szebb ruha vót rajta, gyémánt.

– Dehogynem, láttam én azt.

– Ugyan honnan?

– A háztetőrő.

Mingyár hitták az apját, hogy rontsák le a háztetőt. Le is rontották.

A királyfi kidoboltatta a városba, hogy ő a cipő gazdáját keresi. Azt akarja feleségül venni, akinek a cipő a lábára passzol. El is indult a királyfi a bíróval házró házra, hogy megtanálja a szép jányt.

Amikor meglátta a mostoha, hogy közelegyik a királyfi a bíróval, Hamupipókékat elgyugta. A pitvarba vót egy lugzókád, az alá bújtatta. Mikor a királyfi beköszönt, kérdezte:

– Van-e jánya?
– Van bizony, kettő is.
– Ezt a cipőt akarjuk felp próbálni, hogy melyiküknek passzol. Azt veszem feleségül, akinek jó lesz a lábára.

Az asszony mingyár bevitte a cipőt, az öregebb jányának próbálta. Bizony nem ment rá. Kapta az asszony a nagy kést, elvágott a jánya lábából, úgy húzta rá a cipőt.

A királyfi kivitte a jányt, hogy beültetyi a hintóba, a kakas felszállott a gátra, elkezdett kikirikulni.

– Kikirikú, kikirikú, nem ez az igazi menyasszony!
Akkor nézte meg jobban a királyfi, látta, véres a lába.

Visszagyött a királyfi, hogy megpróbálják a cipőt a másik jányának. Megint csak bevitte az asszony a cipőt. Próbálta a középső jányának, de bizony annak se ment a lábára. Annak is levágott a lábából, úgy ment rá a cipő. A királyfi azt is kivitte, ültette vóna bele a hintóba, de bizony a kakas megint csak felszállott a gátra.

– Kikirikú, kikirikú, nem ez az igazi menyasszony!

A királyfi jobban megnézte, látta, véres a cipője. Levette a jányt, visszavitte.

Má el akartak hajtanyi, mikor a kakas felszállott ugyancsak a gátra.

– Kikirikú, kikirikú, kád alatt a szép jány!

Az asszony még zavarta is a kakast a gátró.

– Hess, te büdös kakas, hess, hess!

De a kakas nem engedett, csak sokszor mondta:

– Kikirikú, kád alatt a szép jány! Kikirikú, kád alatt a szép jány!

Kérdezte a királyfi a bírót.

– Bíró uram, látott-e maga a pitvarba valami kádfélét leborítva?

– Láttam én, bizony láttam.

– Akkor gyerünk vissza, maj megnézzük.

Be is mentek. Felborították a kádat. Bizony ott vót Hamupipóke, má a gyémántos ruha is rajta vót. A lábán meg az egyik cipő. A másodikat meg a királyfi húzta rá.

Meglett a szép kisasszony. A királyfi a hintóba ültette. A tizenkét galamb rájuk szállott, úgy indultak el a hintóval. A kakas meg a gátró kikirikolta:

– Kikirikú, kikirikú, ez az igazi menyasszony!

Mikor hazaértek, hetedhét országra való lagzit csaptak. Mulatoztak, vigadoztak, még most is élnek, ha meg nem haltak.

Dorogháza

Két hű barát

32. Hol vót, hol nem vót, hetedhét országon is igen messze túl lakott egy király egy nagy palotába egyetlen fiával. Azt mondja a király:

– Hallod-e, édes fiam, közelegyik a halálom órája. Ha meghalok, mindenem neked adom, minden a tiéd. De van egy szoba, amit megtiltok tőled, hogy nem menné be oda.

Telt-múlt az idő, meg is halt az öreg király. A fiú szétnézett mindenfelé. De nagyon izgatta, hogy mér mondta az ő édesapja, hogy pont abba a szobába ne menjen be. Bizony má ő bemegy, mer nem él az édesapja. Bement, mit lát: egy gyönyörű szép lány képét.

– No, bizony én addig meg nem nyugszom, míg ezt a szép lányt meg nem találok. Senki más nem lesz a feleségem, csak ez.

Történt egyszer, hogy a királyfi sétára vágyott. Azt mondja a szolgáljának, a kocsisának:

– Fogjá be, kocsison, elmegyünk egy kis sétára!

Kisvártatva látják, hogy egy réten sok nép össze van gyülekezve. Azt mondja a királyfi:

– Kocsisom, itt valami rossz szagot érzek. Itt van a zsebkendőm, kösd fel az ostornyéltre. Intsé, hogy míg oda nem érünk, ne tegyenek semmit!

Így is volt. A kocsis felkötötte a zsebkendőt az ostornyérre, intett. Nem is végzett semmit a nép.

Amikor odaértek, megkérdezte a királyfi:

– Mit akartok itten?

– Egy embert akarunk fölakasztanyi.

– No, és melyik az az ember?

Megmutatták. A legderékabb, legszebb ember vót.

– Mijé akarjátok felakasztani?

– Mer kártévő: nekem a szalmám gyútotta fel, nekem a szénám.
 – No, gyertek ide, akinek kárt tett, majd én megtérítem nektek, de ne akasszatok fel, mert énnekem tetszik ez az ember. Nincs is köztetek ilyen derék, jóra való, szép ember.

Odamegyen a kártévő emberhöz.

- Eljönné-e hozzám szolgának?
- Nagyon szívesen, királyfi.

El is ment, és olyan jó szolga lett belőle, hogy a királyfi nagyon megszerette.

Múlt az idő. Eccer azt mondja a királyfi:

- Édes szolgám, nekem meg kellene má nőszülnöm.
- Nőszüjjé meg, királyfi!
- De nagy az én kívánságom. Tündér Ilonát akarom feleségül venni.
- Meg lehet próbálni, de egy kicsit ám nehéz lesz.

Elkészültek a nagy útra, Tündér Ilonát megkeresni. Azt mondja a szolga:

– Királyfi, ha lovat választasz az istállóból, nehogy a legszebbet vedd. Van egy rossz gebe, azt válasszad.

A királyfi egy kicsit restelkedett, hogy király létire rossz gebén utazzon. No, de mindegy, ráhallgatott a szolgájára.

Utaztak nagyon sok ideig, mer bizony Tündérország nagyon messze vót. A sok utazás után elérték Tündérországot. Tündér Ilona egy nagy üvegvárba lakott. Gonosz mostohája vigyázott rá. Azt mondja a királyfi:

- De hogy megyünk ide fel, szolgám?
- Majd megpróbálok a gebén. Ha föl nem visz, akkor semmin.

Csakugyan nekiugrattak az üvegvár oldalának a gebével. Kétszer visszacsúszott, harmadszor feljutott. A szolga is fölment.

Az öreg banya kint nézte őket:

- Mi járatban vattok itt?

Mondja a királyfi.

– Tündér Ilonát akarom feleségül venni.
 – Nagyon sokan itthatták a foguk fehérít. No, de mindegy, ha három éjjel meg tudod őrizni a nyoszolyájába úgy, hogy meg nem csókolod, akkor lesz csak a tied. De ha nem, a fejeddel számolsz.

Eljött az első éjszaka. Gyönyörűen feküdt Tündér Ilona a szép nyoszolyájába. A királyfi körüjárógatta. Azt mondja:

- Nincs itt a vén banya, én megcsókolom.

De a szolga vigyázta az ablakon. Mikor hajolt, hogy megcsókolja Tündér Ilonát, rászót:

– Királyfi, mingyá éfél lesz!

A királyfi megijedt, nem merte megcsókolni. Így letelt egy éjjel.

Következett a másik éjjel. Megint körűjárógatta a szép Tündér Ilona nyoszolyáját. Megint csak gondolta, hogy megcsókolja, nem látja senki.

De bizony a szolga beszólt az ablakon:

– Királyfi, mingyár két óra!

Megriadt, nem merte megcsókolni.

A harmagyk éccaka is így történt: hogyha a szolga nem vigyáz rá, akkor vége a királyfinak, ő is ott marad, mind a többi kérők. Körűjárja a nyoszolyát, hogy ő már nem bírja megállani, megcsókolja. Hajol feléje, megint megszólal a szolga:

– Királyfi, mingyá reggel lesz!

Megijedt, nem merte megcsókolni, így övé lett Tündér Ilona.

Morgott az öreg banya, dúlt-fült, hogy oda kell agynyi Tündér Ilonát.

El is hozták. Hajón utaztak az első éccaka. Eljött az éccaka, elaludt Tündér Ilona meg a királyfi. De a szolga vigyázott, ébren vót. Ahogy jön a hajó, egyszer csak megjelenik három varjú. Azt mondja az egyik:

– Kár, kár!

Azt mondja a másik:

– De, mi a kár?

A harmadik varjú mondja:

– Az a kár, hogy ha most elér a királyfi Tündér Ilonával az országjának a határáig, ott fogja várni három tüzes paripa. De ha fölszállnak rája, tüzes lánggal pattannak szét. De aki ezt hallotta, valakinek elmondja, talpátó térdéig válik kővé.

Haladt a hajó, megint csak elkövetkezett a második éjszaka. Aludt Tündér Ilona, aludt a királyfi, de a szolga akkor se aludt. Megint megjelen a három varjú. Azt mondja az egyik:

– Kár, kár!

A másik:

– De mi az a kár?

– Az a kár, hogy ha elérünk a királynak a palotája kapujába, ott fogja várni a gonosz mostohája. De ha megöleli, tüzes lánggal pattan szét. De aki ezt hallotta, valakinek elmondja, talpátó derekáig válik kővé.

Így megint csak gyöttek, következett a harmadik éjjel. Megint megjelent a három varjú. Azt mondja az egyik:

– Kár, kár!

Másik:

– Mi az a kár?

– Az az a kár, hogy ha bemennek a királyi palotába, a gonosz mostoha kávéval várja a királyfit meg Tündér Ilonát. De ha megisszák, tüzes lánggal fognak szétpattanni. De aki ezt hallotta, valakinek elmondja, talpátó végig válik kővé.

Így is volt, elértek ők a királyfi határáig. Ott várta őket három paripa. De a szolga belelőtt nyíllal, tüzes lánggal szétpattantak a paripák.

Mennek tovább, mennek, elérnek a királyfi kastélykapujába. Ott várja őket a gonosz mostoha. A nagy karját ölelgetősen nyújtogatja. És a szolgálólta nyíllal, tüzes lánggal szétpattant a gonosz mostoha. A királyfi csak nézte, hogy mi történt, de nem tudott semmit se.

Beérnek a kastélyba. Má ki van rakva a kávé mind az asztarra. Nagy örömmel fogadja a gonosz mostoha, mer itt a kapuba is csak az ördögös képét látták, nem saját magát. A szolgáló megint belelő minden csészébe nyíllal. Tüzes lánggal pattannak szét. Így nem történt semmi bajuk: se a királyfinak, se Tündér Ilonának. Megtartották a nagy díszes esküvőt, éltek, éldegéltek szépen.

Telt-múlt az idő, született nekik egy szép kisfiuk. Nagyon örültek neki. Nemsokára rá egy kislány is született. Minden boldogságuk a gyönyörű két kisgyermeki volt. Egyszer azt mondja a királyfi:

– Édes szolgálóm, nekem még nem mondtad: honnan tudtad azt, hogy ha én felülök meg Tündér Ilona arra a szép paripára, tüzes lánggal szétpattanunk?

– Édes királyfi, nem mondhatom meg, honnan tudtam. Ne is kérdezd, nem mondhatom meg!

– Mondd meg már, édes szolgálóm, hogy honnan tudtad!

Annyira faggatta, vallatta a királyfi a szolgálóját, hogy az megmondta.

– Tudod, mit, édes királyfim, mikor első éccaká gyöttünk Tündérországba hazafele, és elaludtatok, megjelent három varjú. Azt mondta az egyik: „Kár, kár!” A második rámondja: „De mi az a kár?” A harmadik varjú azt mondta: „Az a kár, hogy most a királyfi, majd ha elér a határába, három szép paripa várja, de ha fölül rá, tüzes lánggal pattan szét. De aki ezt hallotta, valakinek elmondja, váljon talpátó a térdig kővé.”

A szolgálja mingyá kő is változott.

Azt mondja a király:

– Jaj, édes szolgálom, nem mondjad tovább!

– Királyfi, nekem ezt el kell mondanom. Másogyik éjjel jöttünk a hajón. Tik aludtatok Tündér Ilonával. Megint megjelent a három varjú. Azt mondta az egyik: „Kár, kár!” A másik: „Mi az a kár?” „Az a kár, hogy ha most elérünk a királyfinak a palotája kapujáig, ott várja a gonosz mostoha, és ölelve, tárt karokkal várja. De ha megölelheti őket, tüzes lánggal pattannak szét. De ha ezt valaki hallotta, valakinek elmondja, talpátó derékig válik kővé.”

Mingyá kő vót derékig a szolgálja. A királyfi csak könyörgött, ne mondja tovább.

– De muszaj, királyfi, nekem el kell mondanom végig. Harmadik éjjel jöttünk a hajón, megint megjelent a három varjú. Azt mondta az egyik: „Kár, kár!” A másik azt mondta: „De mi az a kár?” „Az a kár, hogy ha most beérünk a palotába, feketekávéval várja a gonosz mostoha a királyfit meg Tündér Ilonát. De ha megisszák, tüzes lánggal pattannak szét. Ha ezt valaki hallotta, valakinek elmondja, talpátó tetejig válik kővé.”

Kő lett a szolgálja. Nagyon búsult a királyfi, hogy mér kellett neki kiváncsiskodni.

– Nem nyugszok meg, míg a szolgálmat életre nem keltem. Addig megyek, míg rajta tudok segíteni, hogy élő ember legyen újból.

Felpakolt, elindult. Nagyon messze. Végre elért egy malomba. Esteledett, hát beköszönt.

– Adjon Isten jó estét!

– Adjon Isten, barátom, hol jár maga itt? Még erre ilyen ember soha nem járt itt.

Azt mondja a királyfi:

– Bizony nagyon messzirő gyövek én, de nagyon is messzire megyek.

– Hova megyen?

– Tündérországba.

– Mijé megyen Tündérországba?

– Azé, hogy volt énnekem egy igen jó szolgálom, kővé változott, megint ép embert szeretnék belőle.

– Ugyan, jóember, ha már olyan messzire elmegyen, kérdezze meg, hogy mink, amit ez a malom öröl, mind megesszük, de soha jó nem lakunk, hogy lakhatnánk jó?

– Jó van, megkérdezem, ha el tudok jutni.

Ott aludt a királyfi a malomba. Süttek neki molnárkalácsot, útravalónak is tettek be.

Elindult a királyfi, ment hosszú utakat. Megint csak találkozott nagy időre egy várossal. Ott meg a királynak jelentették, hogy olyan idegen ember érkezett, amelyet még senki nem látott. Magához hívatta hát a király:

– Hová való vagy te?

– Ide és ide.

– Hova akarsz menni?

– Tündérországba.

– Minek?

– Egy igen jó szolgálom volt, kőnek változott. Megint ép embert szeretnék belőle.

– Ugyan, jóember, ha már olyan messzire elmegy, kérdezd meg, hogy nekem meg van egy lányom, amikor először áldozott, megnémult. Hogy szólalhatna meg?

– Jó, megkérdezem, ha eljutok.

Ott is adtak neki útravalót.

Ment a királyfi, ment, ment hosszú utakon, végre elért Tündérországba. Esteledett éppen. Kis falucskát ért el először. Ott volt egy kis házikó, csak abba égett a lámpa, oda tért be. Ott talált egy öregasszonykát. Beköszönt.

– Adjon Isten jó estét, édes öreganyám, boldogság lakozzon ezen a kis tanyán.

– Adjon Isten, fiam, mi járatba vagy te itt? Hiszen tőletek ide még a madár se jár.

– Hej, édes öreganyám, nagy az én bánatom. Egy igen jó szolgálom volt, és kőnek változott. Hogy tudna az megszólalni?

– Jaj, fiam, én nem tudom megmondani. De van nekem egy vad fiam, olyan, mind a szellem, és az tudja megmondani. De ha valaki idegent érez, szétszaggatja. De nemsokára jön haza.

– Mit tegyek, édes öreganyám?

– Valami mondanyivalód van-e még, édes fiam?

– Van. Él egy molnár, amit öröl a malomban, mind megeszik, de soha jó nem laknak. Hogy lakhatnának jó?

– Jó van, édes fiam. Van még valami?

– Van egy király, annak van egy lánya, és amikor először áldozott, megnémult. Hogy szólalhatna meg?

- Van-e még, fiam, mondanivalód?
- Nincsen.

Adott az öregasszonnak, amit a királytó kapott: süteményeket, molnárkalácsot. Így az öregasszonka jó szívvel vót hozzá.

– De most hova gyugyalak el? Nemsokára gyön az a szélvész fiam. Tudod mit? Felszedem a padlót, oda leteszlek, van ott egy üreg.

Úgy is tett, rá is szögezte vissza. Gyött a fia, mind egy szélvész. Azt mondja:

- Anyám, itt valaki van. Add elé, hagy tépem szét!
- Nincsen, édes fiam.
- De érzem a szagát.
- Az ételemnek érzed, édes fiam. Csak nyugoggyá meg, nincsen itten senki se.

Megvacsorázott a Szélvészfiú, lefeküdt. No, most gondolkozott a szegény asszony, hogy adja elő a kérdéset. Azt mondja a fiának:

– Fiam, ne haraguggyá rám, olyan furcsát álmodtam. Van egy király, annak egy lánya. Mikor először áldozott, megnémult. Hogy szólalhatna meg?

– Hogy? Mikor az a királylány áldozott, kiejtette az ostyát a szájából, egy béka bevitte az oltár számolya alá, ott fogja a szájába. Azt ki kell venni, és megáldoztatni vele újra, mingyá megszólal.

– Jó van, édes fiam, jó van, csak aluggyá, én nem tudom, hogy mi van most velem.

Kisvártatva az öregasszonyka szépen könyörög a fiának:

– Édes fiam, ne haraguggyá, olyan különöset álmodtam. Van egy molnár, amit öröl, mind megeszi, és nem tudnak soha jóllakni. Hogy lakhatnának jó?

– Van annak a molnárnak három éhes kutyája, a csontjukat csak a bőr húzza össze. Tartsa jó a kutyáját, jóllaknak ők is.

– Jó van, édes fiam, csak aluggyá békébe!

Akkor várt még egy darabig. Má nagyon fét tőle.

– Jaj, édes fiam, megint mit álmodtam. Van egy király, annak meg a szolgálja kövé változott. Hogy lehetne abbó még ép ember?

– Úgy lehetne... – de má akkor veszekedett az anyjára, hagyja őt aludni.

– Hagylak, édes fiam, inkább én nem fogok aludni, de ezt álmodtam, kíváncsi volnék, hogy lehetne abbó ép ember.

– Úgy, hogy ha lenne annak a királyfinak két gyereki, levágná, és egy edénybe csorgatná a vérüköt, avval lemosná a kőembert, mingyá életre kelne.

Elment a Szélvészlegény hajnalba, a szegény öregasszony odaszól a királyfinak a padlódeszka alá:

– Élsz-e, édes fiam?

– Élek, édes öreganyám, de nagyon félek.

– Ne féjjé, elment a fiam. Ne várd, hogy elmondjam, mit cselekedgyé, mer hallottad.

– Hallottam, hallottam, de az enyém a legfájósabb, amit mondott.

– Nem tehetek, édes fiam, semmit. Hát tegyél úgy, ahogy mondta a fiam, járja szerencsével.

Elköszönt a királyfi szépen az öregasszontó. Gyött hazafele nagy bánatosan, nagy bánatosan. Elérte legelőször a várost. Felment a királyho. Azt mondja a király:

– Van-e valami eredmény?

– Van, bizony. Mikor a király fölségének a lánya először áldozott, kiesett a szájából az ostya. Egy béka felvette és az oltár zsámolya alá vitte, amit a mai napig is ott tart a szájába. Azt ki kell venni, és újbó megáldoztatni a lányt, mingyá megszólal.

Mingyá megtették, amit a királyfi mondott, megszólalt a királyné.

A királyt ellátták útravalóval, gyött hazafele nagy bánattal. Gyött, gyött, hosszú utakon át, elérte a malmot. Ott is várták.

– No, van-e valami eredmény?

– Van, van, csak az enyém a legbánatosabb – aszongya.

– Mit mondtak?

– Azt mondták, hogy van magoknak három éhes kutyájok, de nem adnak neki enni, azé nem lakhatnak magok jó soha.

Mingyá eléhítták a három sovány, csont kutyát, próbáták étetyni. Jólaktak a kutyák, jólaktak a molnárek is. No, onnan is elgyött. Amit tudtak, adtak neki útravalót.

Hazagyött. Most mit tegyen?

– Szeretem a szolgámat nagyon, de a két kisgyermekemet is nagyon.

Végül megölte a két kisgyereket. Egy edénbe csorgatta a vérüköt, lemosta vele a kőszolgát. A kőszolga egy nagyot nyútozkodott.

- Hőj, de elaludtam, édes királyfim!
 - El is aludtá volna te, édes szolgál, örökre. De hol jártam már én érted, Tündérországba. De hogy mit cselekedtem: leöltem a két kisgyermekemet.
 - Az nem lehet igaz, mutasd meg!
- Mutatja, de má akkor ott gurigázik a két kisgyerek egy piros almával. Ennyi volt, mese volt.

Zagyvaróna

Férfi Hamupipőke

33. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy ember. Annak vót három legényforma fia. A letkisebb mindég a hamuba jádzott egy szál ingbe, ezé csak Hamupepőkének hitták.

A királynak vót egy selyemrékje. Azon nappal mindé szépen megnyött a fű, de éccaka lelegelte valami. A király kihirdette, hogy ha azt a rétet valaki meg tudja örzenyi, hogy ők azt megkaszáhassák, annak adja a jányát. Próbákoztak is hercegek, bárók, grófok, válogatott parasztlegények, de nem birta senki megörzenyi.

Egy szegény ember legöregebb fia azt mondja az apjának:

- Apám, én elmennék megörzenyi a király rétytit.
- Ó, fiam, próbákoztak ott különb emberek, mint te.

Mégis elment.

- Jó napot, fölséges királyom.
- Jó napot, fiam, mi járatba vagy?

– Hallottam, hogy a fölséges királynak van egy selyemrékje, azt szeretném megörzenyi.

No, a király mingyár mondta a feleséginek:

- Anyukám, készíjjé ennek a legénynek valamit estére!

Csomagolt is be a királyné sült húst, főtt húst, kalácsot, meg egy kis bort melléje. Mikor elindult a legény, a király a lelkire kötötte, hogy a kapuho menjen, a kapuná várakozzon.

No, mikor kezdett setétednyi, letelepedett a legidősebb legény a kapu mellett egy köre, hozzálátott falatozni. Odamegy egy kisegerke, ott szaladgá körülötte. A legény fogja a botját, agyon akarta ütynyi a kisegeret, de a kiseger eltűnt. Amikor a legény jóllakott, olyan álom nehezedett a szemire, hogy csak reggel ébredt fel. Hát kopasz vót a rét, fű nincs semmi se.

Megy fel a királyho.

– Jó reggelt, fölséges királyom.

– No, legény, mi van?

– Lelegették a rétet, pegyig ott őrzöttem egész éccaka, mégse láttam semmit.

A király meg se kérdezte, kinek a fia, hova való, csak elengedte.

A szegény ember középső fia is elment szerencsét próbányi.

– Jó napot, fölséges királyom!

– Jó napot, fiam, mi járatba vagy?

– Hallottam, hogy fölséges királyomnak van egy selyemrékje, és nem birja senki megörzenyi. Én megpróbákoznék vele.

– Jó van, fiam, próbákozz!

Mondja mingyár a feleséginek:

– Anyukám, készíjjé neki valamit vacsorára!

Becsomagolt a királyné sült húst, főtt húst, kalácsot, meg egy kis bort melléje. Hát avval engedték útra.

– A kapuho mennyé, fiam, mer ott jár be valami!

A középső fiú meg is tanáta a kaput. Letelepdedt, nekilátott vacsoráznyi. Odament a kiségerke, ott szaladozott. A legény fogja a botját úgy szép csendesen, agyon akarta ütynyi az egeret. De az eger eltűnt, nem ment vissza többet. A legénynek meg olyan álom gyött a szemire, hogy csak reggel ébredt fel. A selyemrét megint le vót legelve. Megy a királyho.

– No, fiam, mi van?

– Fölséges királyom, lelegették a rétet. Pegyig annyira vigyáztam mindenfelé, és nem láttam sehol semmit.

A király nem szót semmit, hazaengedte.

Otthon aszongya Hamupepőke:

– Édesapám, majd elmenek én.

Ó, leköpdöste az apja.

– Te mocsok, te Hamupepőke, a két bátyád nem birt semmire mennyi, te meg birná?

De annyira-annyira, hogy Hamupepőke nem engedett, elment.

– Jó napot, fölséges királyom.

– Jó napot, fiam, mi járatba vagy?

– Elgyöttem a selyemrétet megörzenyi.

– Jó van, fiam, próbákozzá.

Aszongya a feleséginek a király:

– No, készíjjé neki valamit vacsorára!

Bepakoltak Hamupepökének sült húst, főtt húst, kalácsot, meg egy kis jó bort.

– Fiam, a kapuho mennyél!

Hamupepőke letelepedett a kapu mellett egy kőre. Ahogy egy cseppet elkezdett setétednyi, hozzáfogott a vacsoráho. A kisegerke odament hozzája, adott neki kalácsot. A kisegerke jóízűen hozzákezdett ennyi. Ahogy elfogyasztotta, megszólalt.

– Mit keresel itt, Hamupepőke?

– Elgyöttem a selyemrétet őrzényi.

– Ójnye, gondolod-e, mire adtad a fejed? Ide ménések járnak, te azt nem bírod megőrzényi. No, figyelj, most ha megvacsoráztá, feküggyle le nyugodtan, én majd éjjél előtt felkötölek, megcsípem a lábodat. Akkor menj a kapu fölé. Mikor a kapu kinyílik, gyön majd az ezüstménes. Az elsőnek a hátára ráveted magad. De jó kapaszkoggyá meg, ha levet a hátáró, akkor a többi tisztára agyontapos.

Úgy is tett Hamupepőke, ahogy a kisegerke meghatta. Gyött az ezüstménes, az elsőre rávette magát. Az pörgött vele, táncolt vele, két lábra felállott, földhő verte magát, meg minden. Amelyik ódalra leverte magát a ló, a legény azt a lábát mindé felkapkodta. A végin azt mondta az ezüstlő:

– Látom, hogy fajin katona lesz belőled. Most nem legeljük le a selyemrétet, elmenünk vissza. De a rét közepibe van egy körtefa, abba a körtefába van egy odó, egy kúcs meg eldugva a tövibe. Akarmi bajba kerűsz, azt a kúcsot kiveszed a körtefa tövibő, tanász a fán egy lyukat, azt kinyitod, én meg ott leszek a segítségedre.

Ahogy a király reggel kinézett az ablakon, látta, hogy nincs legelve a selyemréte. Mégis megkérdezte Hamupepőkét:

– No, fiam, mi van?

– Felsőges királyom, lehet kaszányi a rétet nemsokára.

Ahogy este ismét elindult őrzényi, a király feleségi jobban megvendégelte. A kapu mellé ért, hozzáfogott vacsoráznai. A kisegerke megjelent nála. Hamupepőke jótartotta.

– No, Hamupepőke – mondta a kiseger –, ha megvacsoráztá, feküggyle le, majd én tizenkét óra előtt megcsípem a lábod, felkötölek. Mikor a kapu kinyílik, fentrő ugorj az első lónak a hátára, de nagyon vigyázzá, szét ne taposson a többi, aki gyön utána.

Úgy is vót. Gyött az aranyénes. Hamupepőke rávette az elsőnek a hátára magát. Az is hozzákezdett táncolni mindenféleképpen, de nem bírta levetynyi a legényt sehogy se.

– No – aszongya az aranyló –, látom, fajn katona lesz belőled, most má visszamegyünk, nem lejeljük le a fűvet.

Avval vissza is tértek. Hamupepőke meg reggel megy fel a királyho.

– Jó reggelt, fölséges királyom!

– Jó reggelt fiam, no, mi van?

– Megörzöttem a rétet, lassan lehet kaszányi.

A harmadik éccaka is elindult a kapuho. A királyné még jobban bepakolt neki. Ahogy vacsorázott, jótartotta a kisegeret is.

– No, Hamupepőke, maj most gyön a gyémánténes. Nagyon vigyázzá, mer az fog ved mindenféleképpen, hogy le hagyítson. Ha az le hagyít, a többiek tisztára széttaposnak.

Szót fogadott Hamupepőke. Amikor közeledett a tizenkét óra, kinyílt az ajtó. Mingyár ráhagyította magát az első lóra. A gyémántló akar hogy forgott vele, nem bírta le hagyítani.

– Fajn katona leszel, azt látom. Mink nem bántjuk a fűvet, elmenünk. Hanem van a réten egy körtefa, annak a tövibe van egy kút. Tanász rajta egy lyukat, azt kinyitod avval a kúcsval, ami a fa odójába van. Akarmi bajba kerűsz, én ott leszek segítségedre.

Reggel Hamupepőke jelentkezett a kastélyba. A király nagy örömben, azt se kérdezte Hamupepőkétő, hogy kinek a fia, hol lakik, semmit se. Amikor lekaszáttatta a rétet, felgyűtette a szénát, behordatta, akkor Hamupepőke eltűnt.

A király a kastélya sarkába feltett a csatornára egy zsebkendőt, egy almát, meg egy aranygyűrőt. Kidoboltatta, hogy aki azt onnan lóval le bírja venni, az lesz biztosan, aki a rétet megörzötte.

Hamupepőke elment a rétre, megtanáta a kúcsot a körtefa tövibe, megforgatta a lyukba. Mingyár ott termett az ezüst ló, egy ezüstruha a hátán. A legény magára kapta a ruhát, és má repűt is a lóval a kastély felé. Ott egyet fordút, levette a zsebkendőt, és elvágatott. Otthon az apja meg a két bátyja arról beszéltek, ki lehetett az a legény, aki elvitte a zsebkendőt.

– Bijony, én is láttam, egyet fordút, lekapta a zsebkendőt, avval eltűnt.

– Ugyan, honnan láttad vóna te a hamulyukbó?

– Honnan?

– Az almafáró!

Az apja nekiment fának, hogy onnan többet ne lessen.

Másnap – mikor a bátyjai is elmentek próbákozni –, Hamupepőke megint kisompolygott a házbó, mikor egyedül maradt otthon. Egyenest a körtefáho. Kinyitta a kúcsval a kisajtót, megtanáta az aranykantárt. Megrázta, ott vót mingyár az aranyló a hátán az aranyruhával. A legény gyorsan magára kapta a ruhát, felült a ló hátára, avval egyenest a királyi udvarba. Kettőt fordult, avval lekapta az almát, és eltűnt.

Mikor az apja meg a két bátyja hazaért, ő a hamuba ült a masina mellett. A testvérei megin csak a versenyrő beszélgettek.

– Bijony én is láttam. Kettőt fordút, lekapta az aranyalmát, avval eltűnt.

– Ugyan honnan láttad vóna?

– Az eperfáró.

Kivágta az apja az eperfát.

A harmagyk napon megin elmentek a királyi udvarba, csak Hamupepőkét hagyták otthon. Beszögelték az ablakot, az ajtót, hogy ne tudjon ki se menni a házbó. De ő mégis kiment. Felment a padlásra, a tetőrő meg szépen leereszkedett. Aztán egyenesen a körtefáho. Kinyitta a kúcsval a körtefa ajtaját, kivette a gyémántkantárt, megrázta. Mingyár ott vót a gyémántló a gyémántruhával. Magára vette a ruhát, felpattant a ló hátára, má repüt is vele. A királyi udvarba ért, ott lekapta a gyűrőt, nem maradt ott semmi. Avval eltűnt. A király nem tudott meg semmit, csak beszélgettek a népek:

– Ugyan ki vót? Ugyan ki vót?

Mikor hazamentek a testvérei meg az apja, ő má a hamuba üldögélt. Megint csak róla beszélgettek.

– Ugyan, mégis ki lehetett az?

– Bizony, én is láttam. Hármat fordult, elkapta az aranygyűrőt, avval eltűnt.

– Ugyan, honnan láttad vóna te? – mordult rá az apja.

– Honnan?

– A háztetőrő.

Leszedte az apja még a háztetőt is, hogy onnan többet ne lessen.

No jó van, odavan a gyűrő, odavan az alma, odavan a kendő, de a legény nincsen. Kerestette a király a legényt, eljutott Hamupepőékhe is. Átvizsgálta, átkutatta a két nagyobb legényt, hátha nálok lesz az alma, a kendő, a gyűrő.

- Van-e még itthon valaki?
- Van még egy fiam, de az mindég a hamulyukba jádzik.
- Hagy nézzem meg!

Hamupepőkén akkor is csak egy szál ing vót, a dereka meg át vót kötve, abba a zsebkendő, az alma, meg a gyűrő.

- No, fiam, gyere csak onnan a hamubó, hagy nézzelek meg.
- Én nem menek sehova.

Nem akart mennyi sehogy se. Erre a király kapott a kezi felé, az ingit kapta meg. A legény ugrott hátra, hát, uramfia, mi történt, onnan kerüt ki a kebelibő az alma, a kendő, meg a gyűrő. A király vitte magával, hiába rimánkodott Hamupepőke apja.

– Fölséges király, hát ebbe a piszkos ingbe má mégis ne vigye sehova, legalább hagy adunk rá valamilyen ruhát!

Így a bátyjának a ruháját vette fel.

A király magáná tartotta aggyig, míg meg nem nyött, míg meg nem házasodhatott. Mikor arravaló vót, megesküdütt a királykisasszonyval. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

Vizslás

Tizenkét testvér

34. Hol vót, hol nem vót, volt egyszer egy ember, de nagyon szegény vót. A feleségivel éldégélt, gyerekei nem vótak. Csak úgy tüzelhetett, ha az erdőró háton hozott fát, nem kocsival, mind más ember, akinek erre telt, csak a hátán. Akkor is, amikor a felesége boldog állapotba vót, az utóssó idők vótak, elment az erdőre fáér. Aztán mikor hazament a hát fával, bevitte a szobába. Valamikor nem is szoba vót, hanem ott laktak, éjjel-nappal egy helyen. Mikor le akarta tenni a fát, a bába azt mondta:

- Ne tegye oda, ott gyerek van!
- A másik helyre akarja tenni. Azt mondja:
- Ne tegye oda, ott is gyerek van!
- A harmagyk helyre:
- Ott is gyerek van.

A negyegyik, ötögyik helyre teszi, hát mindenütt gyerek van. Úgy megijedt a sok gyerektő, hogy leengedte a szoba közepire a fát, aztán elillant otthonró, elment. Azt se tudta, hogy pontosan tizenkét ikergyereki lett.

A gyerekek nagyok lettek, legények, mikor azt mondja az egyik:

– Édesanyám, nem vót nekünk apánk?

– Dehonnem, gyerekek, vót nektek apátok, csak mikor tik születettek, akkor úgy megijedt, hogy elment itthonró, azóta se láttuk.

– No, akkor mink megkeressük édesapánkot valahol az erdőbe. Süsön pogácsát, adjon egy liter bort, a harmonikát, meg egy csizmát, nem egy párat, csak egy csizmát, de nagyot.

Elindút a tizenkét gyerek, hogy megkeresse az apját. Az erdőbe meg is tanátak egy ballangot, benéztek oda. Ott vót kőbő egy asztal, ülőhely, fekvőhely. Gondolták, hogy az apjuk biztos itt lakik.

– Megvárunk, míg hazagyön.

Jó elbújtak, hogy ne lássa az apjuk, ha gyön haza. A bogácsát, a liter bort az asztalon, a csizmát a földön hatták.

Mikor hazaér az ember, szétnéz.

– Itt valaki járt, mer az asztalon a bogácsa, a liter bor, a harmonika, meg a csizma a földön.

Leült az ember, kóstolgatta a pogácsát.

– Jó, jó, de ettő jobb a gyökér.

Mer má hozzá vót szokva a gyökérhe. A bort is megkóstolta, iszogott. Azt mondja:

– Ez is jó, de ettő jobb a forrásvíz.

De azé ahogy eszegetett, iszogott, elfogyott a liter bor is, meg a bogácsa is. Még nem is fogyott el egészen, amikor kedve kerekedett. Azt mondja:

– Tudtam én valamikor harmonikáznyi, jó mulató ember vótam én.

Elkezdett ott muzsikányi. Kedve szottyant arra is, hogy maj táncol. Az egy nagy csizmába belegyugta mind a két lábát, táncolt vóna, de az egy csizmába nem tudott lépnyi, eldőlt. Akkor a tizenkét gyerek beugrott, megfogták, megkötözték, hazavitték. Nem akart menni sehogy se, de a gyerekek erősek vótak, tizennyóc-húsz éves körű, hazavitték az apjukot. Otthon is egy darabig kötve tartották, nehogy elszökjék.

Eccer mondja az apjuk nekik:

– Gyerekek, ne kötözzetek meg, nem menek én sehova, maradok itthon. Tudom, akkor megijedtem, amikor megszülettetek, de most nagyon örülök, hogy ilyen nagyok vattok, nem menek sehova.

Otthon is maradt.

Elgyött az idő, hogy nősülnyi kellene. Mondják a gyerekek:

– Apám, meg kellene nősnünk. De mink olyan tizenkét jánt szeretnénk elvenni, akik eccerre születtek. Menjen, keressen valahol ilyen családot!

Elment az apjuk, járta a falukot. Egy helyen mondták:

– Itt van egy asszonynak tizenkét lánya, mind eccerre született. De vigyázzon, mer ott baj van, ha nem jó köszön.

– Hogy kell köszönni?

– Köszön, hogy „Zapilinty, anyó.” Ha nem fogadja, akkor ne is szóljon többet, forduljon vissza, és menjen haza.

– De ha fogadja, akkor hogy mondja?

– Akkor azt mondja, hogy „Zójombutty, apó.”

Elment az ember a jányos házhoz, köszönt is, ahogy mondták:

– Zapilinty, anyó.

– Zójombutty, apó. Jöjjön beljebb!

Bement.

– Mondja má, hogy mijé gyött!

– Azé jöttem, hogy nekem van tizenkét fiam. Hallottam, hogy magának van tizenkét lánya. Hát őket jó vóna összeházásítani, mer ritkaság, hogy tizenkettő-tizenkettő ikertestvér legyék.

– Semmi akadály.

– De szeretném látyni a lányokat is.

– No jó, maj szólok nekik. Csak maga legyen bent, én meg kimegyek.

Kiment, elkiáltotta magát.

– Lányok, gyertek haza!

Haza is gyött tizenkét ökor, mer kint vótak szántanyi. Bementek az istállóba, ott gyorsan átvátóztak, ők lettek a lányok. Kicsinosodtak, kifésülködtek, bementek a lakásra. Ott megnézte őket jó az ember, elbeszélgettek.

– Majd küdöm a fiaimat, akkor megegyezhetnek.

El is ment az ember haza. Azt mondta:

– Gyerekek, tanátam olyan jányokot, mint tik.

Megmagyarázta nekik, hogy hol laknak, majd oda menjenek el.

El is készültek a legények, elmentek, rátaláltak a jányos házra. Tizenegyen mentek be csak, mer a tizenkettedik kicsi vót, nem engedték magukval.

– Mit akarsz te, csúfot teszel minket, hogy ilyen kicsi vagy, mink mindnyájan nagyok vagyunk, ne is gyere.

Nem engedték a legkisebbet, így az csak búslakodott otthon.

Vót egy rossz, öreg, girhes-göthös vén ló a trágyalébe, ott feküdt. Messzólalt neki, azt mondja:

– Jancsi, úgy látom, búsolasz.

– Bizon búsolok, nem mehettem el oda, ahol a tizenkét jány van.

– No, húzzá ki engem innen, majd elmenőnk.

A gyerek megfogta, kihúzta. Felát a csikó, megrázta magát, lett belőle egy gyönyörű szép nagy tátos.

– Ott van a szérőn tyúkganajos nyereg, takarítsd meg, tedd a hátamra. Akkorra odaérünk mink is, mint a többi, csak ezt végezd el, és ötözzé fel.

Fel is ötözött, kipucolta a nyeret, feltette a tátos hátára, felszállott a nyeregbe. Mondja a tátos:

– Édes gazdám, hogy menjünk, úgy-e, mind a szél, vagy mind a gondolat?

– Rád bízom, lovam, ahogy akarsz.

– Kapaszkodj meg!

Megkapaszkodott Jancsi, mentek, mint a szél. Akkorra ők is odaértek, mire a többi. A testvérei egy kicsit sandán néztek Jancsira, hogy mégiscsak elment, de ő csak kikötte a lovat a többi sorába.

Bementek a legények, köszöntek, mind az apjuk.

– Zapilinty, anyó.

– Zójombutty, fiúk.

A fiúk odabe vótak, az asszony kiment, kiátott a lányoknak. Hazagyött a tizenkét ökör, aztán be az istállóba, gyorsan átvátoztak, szépen kinyalakodtak, bementek a legényekhe. Leültek ők is, aztán beszélgettek. Azt mondja az öregasszony, mer boszorkány vót:

– No, fiúk, lányok, eljött az idő, le kell fekünni. Fővel össze itt sorba fekszenek a lányok, itt meg a fiúk.

No, de a fiúknak mindegyiknek csákó vót a fején, mind azelőtt régen a huszároknak, aztán mindegyik a fejéhe tette a csákót. Mikor elaludtak, az öregasszony a nagy bárdot kezdte fenni, élezni, amivel szoktak faragni valamikor. A letkissebnek, aki utó ment oda, megsúgta a ló:

– Vigyázz, mer itt baj lesz.

Akkor ő a csákót átforgatta a lányok fejihe, ahogy a holdvilág besü-
tött egy kicsit, annak a fényibe.

Gyött az öregasszony, megfogta a bárdot, végighúzta a nyakukon
mindegyiknek, ahol a csákót látta. Mikor végzett, elment. A letkisebb fiú
meg felkötögette a testvéreit.

– Keljetek fel, lóra, gyerünk, mer baj lesz!

No, fel is ültek mindnyájan, ő meg legutó. Ahogy lóra ült, hármat
visszaköpött, elvágatott ő is.

Hajnal felé szokta a jányait kőteni az öregasszony. Azt mondta:

– Keljetek, lányok!

A köpés szólalt meg:

– Ráérünk még, édesanyám.

No, hagyta őket. Megint egy idő múva szó:

– Keljetek, lányok!

A másik köpés szólalt meg:

– Ráerünk még.

Mikor harmadszor kötötte vóna őket, a harmagyk köpés azt mondja:

– Kelnénk, de nem lehet.

Megtudta a boszorkányasszony, hogy a legények helyett saját lányai-
nak a nyakát vágta el, ő is lóra ült, utána a legényeknek. De azok any-
nyira siettek, hogy amíg kiterjedt a boszorkány rontó képessége, ereje,
azon túljutottak. Mikor átlépett a tizenkét fiatal a határon, a boszorkány
utánuk kiáltott:

– Köszönjétek, hogy át tudatok mennyi!

Ahogy szabadok lettek a legények, hazafelé tartott mind, csak János
maradt le a lovával. Azt mondja a ló neki:

– Mink most csak úgy ballagunk az országúton, a többi nem baj, ha
hazaér is, mink csak ballagunk. De édes gazdám, amit az úton látsz, ne
vedd fel, de ne is szójjá, hogy mi az, csak hadd figyelmen kívül.

Ahogy mentek, János meglátott egy aranykacsa tojút az úton. Aszon-
gya:

– Hopp, édes lovam, itt van egy aranykacsa tojú.

– Mondtam, hogy ne szólj semmit. Ha felvesszük, ha nem, mégis
bajba kerülünk, mán felvesszük. – Felvették, elvitték.

Mennek megint, hát János meglát az úton egy aranyhajszálat. Aszon-
gya:

– Hopp, lovam, itt egy jó fényes aranyhajszá van.

– Mondtam, hogy ne szólj semmit, de má fel kell venni, pegyig bajba jutónk miatta.

Felvették. Akkor haladnak tovább, egy aranypatkót tanáta.

– Állj meg itt, édes lovam, mer egy aranypatkót látok.

– Vedd fel, ha így van. A többit felvettük, ezt is felvesszük, majd lesz valahogy.

Ahogy mentek, mendegétek, elkerütek egy nagy városho. Itt a Jancsi olyan jó érzite magát, hogy egy tapodtat se haladt tovább, beállott cselédnek a királyho. De János kialkudta, hogy neki a lova ott legyen vele, ahol ő lesz. Úgy is vót, a király a lovat megengedte neki, azt tett vele, amit akart. Ment János a lóval szántanyi, ére-ára.

Eccer mikor felkelt a gyerek Jancsi, a farra kiszúrta az aranykacsa tollát. Világított az úgy, hogy mikor a lovat tisztította, minden szőrit lehetett látynyi. Ez így ment napokig, má a többiek kezdtek írgykegynyi, hogy őneki milyen világos van. Bemondták a királynak. A király hívatta.

– Fiam, árúkodnak terád, hogy nagy fényességbe dolgozol. Mitő van az?

Elvitte Jancsi a királynak az aranykacsa tollat. A király meg:

– Ezt itt fogom nálam.

Úgy is vót, de Jancsi nem ijedt meg, mer akkor meg az aranyhaj világított neki, anná tisztította a lovat. Minden jó el vót kerítve betonfalval, aztán egyik helyrő a másakra nem nagyon világított át, de neki világosság vót. Megint mondták a királynak, hogy Jancsiná nagy a világosság, de hogy mitő, azt nem tudják. Felhívatta a kirá a gyereket.

– Amitő világosságot teremtesz, azt hozd fel nekem!

Elvitte Jancsi az aranyhajszálat, azt is ott tartotta a király.

Még a patkó hátra vót, mer azután meg az világított Jancsinak az istállóba. De akkor írgységébő árulkodtak a többiek a kirának. A kirá aszongya:

– Mi van evvel a fiúval, hogy ennek mindég világít valami?

Felhívatta, monda neki, hogy mi van, hozza el a patkót, amivel világít. Ahogy elvitte Jancsi a patkót, azt is ott fogta.

Búslakodott Jancsi, mer a kirá megparancsolta, hogy azt a kacsát akarhonnan is, de fogja meg, és hozza el, amelyiknek a tollával világított. Visszament az istállóba, azt mondja neki a lova:

– Most bajba kerütönk. Mondtam, hogy ne vedd fel a tollat, a hajszálat, meg a patkót. De nem baj, ülj fel a hátamra.

Felültette a ló a gazdáját, elmentek.

Nagyon messze vót a tó, ahol az aranykacsa úszkátott. A víz nagyon széles vót, csak a közepin bukdácsolt le meg fel az aranykacsa.

– Mitévők legyünk?

Hálót vett a gyerek.

– No, maj megvárunk, míg a széjire gyön.

Mikor a széjire gyött, betette a hálót Jancsi. Felbukkant a kacsa, alá, oszt ő kimerítette.

Na, ez megvan, elvitték a királyho.

Majd gyön az aranyhajsál. A király mondta, hogy neki azt a jányt meg kell keresnyi, akinek a fejrő az a haj leesett.

Azt is megkeresték. Elvitték a lányt, de azt má úgy kellett ellopnyi a családbó, úgy vitték a királynak.

Aztán következett a patkó. Hozza el János azt a ménest, ahol a patkó leesett.

– No, most baj van – mondja Jancsi –, azok a lovak mind hamisak, a mén közé nem lehet mennyi, mer rúg, harap, minden, oda nem lehet mennyi. De mégis el kell hoznyi, akarmibe kerül.

– Ne búsolj, édes gazdám – a tátos mondja –, majd én intézkedek.

Amikor a tetthelyre értek, a tátos odaállt a mén széjire, egy nagyot fűjt, hogy minden csikó megszélidült. Akkor hazahajtotta a ménest a királynak. A király azt mondta neki, hogy ezt a lovat mindegyiket meg kell fejnyi. A tátos vígasztalta Jancsit:

– Ne törőggyé vele, édes gazdám, mikorra odaállnak, hogy megfejed, akkor mind szétvetyi a négy lábát, úgy áll, mint a tőke, csak fejjed.

Meg is fejték mindegyiket, egy kádba öntözték a tejet. No, mikor az utóssót megfejték, akkorra má felforrott a tej. Azt mondta a király, hogy abba a tejbe neki meg kell fürödni. De akkor má búsolt nagyon. A ló odahajolt hozzá:

– Ne búsolj, csak vetkezz le. Mikor levetkezel, majd én elintézem a dolgot.

A táltos a kád fölé tartotta az orrát, kivett belőle hét nyarat, belefűjt hét telet. Akkor olyan jó fürdőtej vót, nagyon jó meleg, nem égette meg Jancsit. Ahogy kigyött a tejbő, hétszerte szebb legény lett, mind azelőtt. Megnyött, derék gyerek lett, csinos.

Erre a király is mondta, hogy ő megfürgyik. Hát mondta János:

– Semmi akadályá, fürgyön meg, maj maga is olyan szép lesz!

A ló meg odahajolt, kivett a tejbő hét telet, belefűjt hét nyarat. Megint csak meleg lett a tej. A király beleugrott, rögtön agyonforrázódott, meghalt.

Jancsira maradt a királyság meg a királykisasszony is. Mulattak, az összes cselédség vígadott, aki ott vót, húzta a cigány estétő reggejjig.

Ott vót ám a szomszédom mint vőfé, szalmasarkantyúja vót, de nagyon táncolt. Mondtam neki:

– Szomszéd, vigyázzon, mer az ajtósarokba be van varrva a Tisza, Duna, Száva, Dráva. Ha beleakad a szalmasarkantyújába, kiszakad, elviszi magát a víz.

De ő nem hallgatott semmire, eccer beleakadt a zsákba a szalmasarkantyú, szétszakajtotta. Folyt a nagy víz. Mikor má annyi folyó együtt van, akkor nagyon nagy víz van.

No, akkor kiabáltak:

– Viszi a víz a szomszédot, viszi!

Szaladoztak mindenfelé, hogy kifogják, de nem birták.

Arra gyött egy öreg bácsi. Kérdezték:

– Mit ett, bácsi?

– Babot.

– Székeljen hamar hirgeset-horgosat, hogy húzzuk ki azt az embert, mer elviszi a víz.

Kétágút, hosszút székel az öregember. Bedobták a vízbe. Nem jó herre esett a kampója, a szomszédom szájáho, oszt elszopta.

Gyön egy öregasszony.

– Mit ett, néni?

– Vadkörtét.

– Székeljen hamar hirgeset-horgosat, mer elviszi a víz a szomszédot!

Az öregasszony háromágút székel. Azt is bedobták, mind a lassót a lovak nyakára. Két ága megin odaesett, hogy elszophatta, a harmagyk ága meg beleakadt az orrába, az orralyukába. Azon húzták kifelé, megmentették.

Akkorra a lagzis nép má a java ételt megette, neki nem jutott, csak a főtt birkafej.

– Ott van, egyék belőle, szomszéd!

Ett belőle. Ahogy ott piszkálja róla a húst, eccer elejtette. Egy nagy kutya meg ott járkát, felkapta, elszaladt vele.

– Hű, a kutya fáját!

Erre ő lekapott a kerítésből egy lecet, szaladt utána. Mikor a másik kerítésen ugrott át a kutya, akkor végighúzta. A kutya meg szembefreccsentette a kerítésről.

– Nem baj, a többit vihedd, csak hogy a veleje itt maradt.

Mátramindszent

Kemencekirály

35. Az egyik tanyán vót egy nagyon nagy macska, nagy csúnya macska. Mikor a béresek eresztették ki a válóra az ökröt, letapodta az ökröt, mind az egeret, megette. Mikor jóllakott az ökrövel, megitt egy váló vizet rá, elvette magát a váló mellett, mint aki meddőglött. Odamentek a cselédek, nézegetyik.

– Nézd, ez meddőglött.

Kötöztek kötelet a nyakára, lábára, hogy valahol elássák. A macska mikor má megünna, hogy dörgölődött az ódala a földhő, felült. Megihedtek a cselédek, hogy mind elerisztette a kötelet, elszaladtak.

Ára ment egy öreg kódús, kérdezte tőlek:

– Hova vizitek ezt a nagydarab macskát?

– Nem visszük má mink ezt sehova.

– Adjátok nekem, adok érte három krajcárt!

– Odaadjuk mi azt három krajcár nékü is, csak a kötelet szedje le róla.

Az öreg kódús leszedte a macska lábáról a kötelet.

– A nyakáró is vegye le!

– Azt az egyet má hagyjátok rajta, hagy legyen min vezetnem.

– Nem, nem, kötél nélkü nem mehetünk vissza, vegye le csak a nyakáró is.

Levette az öreg kódús a nyakáró is a kötelet.

Vezette vóna a macskát, de a macska azt mondta neki:

– Úlj fel, gazdám, a hátamra, majd elviszlek én!

Felült a kódús a hátára, vitte a macska.

Mentek, mendégéltek, egyszer csak elértek egy erdő széjire. Ott tanáltak egy rossz kemencét.

– No, édes gazdám, tudd meg, hogy te itt kemencekirá leszel.

– Maj meglátom, hogy mi leszek.

Avval a macska elszaladt az erdőbe, meffogott egy őzet, kitapodta a bélit. A bélit megette, a többit hazavitte.

– Süsd meg – azt mondta az öregnek.

Így jóllaktak mind a ketten.

Másnap reggel elment megint az erdőbe, megfogott egy másik őzet, hazavitte.

– No, édes gazdám, ezt vidd el a kiráho. Kérdezd meg tőle, hogy venne-e ilyet többet.

Elvitte a szegény ember az őzet. Kérdezte a királyt:

– Venne-e még ilyet többet?

– Honne vennék, ez jó hús.

Másnap a macska összejárta az egész erdőt, amit csak tanát őzet, mind összehajtotta egy csapatba. Hajtották be mindet a királyi udvarba. A király kifizette őket.

– No, gazdám, most má van pénzed.

– Má van.

A macska megint elment az erdőbe, megfogott egy szarvast.

– Vidd el a királynak, hogy venne-e ilyet.

Elvitte a szegény ember a királyho.

– Honne vennék, ez értékes hús. Amennyit csak birtok, annyit hozzatok.

Akit csak tanát az erdőbe szarvast, mind összehajtotta egy csomóba a macska, hajtották be a királyho. Megint kifizették őket.

– No, gazdám, mán van pénzed.

– Van mán.

Megint elment az erdőbe a macska, meffogott egy farkast.

– Gazdám, ezt is vidd el a kiráho, hogy venne-e ilyet.

A szegény ember mutatta a királynak a farkast.

– Ú, csak vidd innen, vidd innen, ez vadállat, megesz. Máskülönben megveszem. Majd jó lesz vasketrecbe mutogatynyi.

– Venne-e belőle többet?

– Egy pár elég vóna.

A macska meg, akit csak tanát az erdőbe farkast, mind összehajtotta egy csomóba. Hajtották befele a királyho. Mikor a kapus meglátta a sok farkast, szaladt a palotába.

– Fölséges királyom, ami csak vót a világon farkas, mind itt gyön!

– Húj, csak ne ereszd be őket, mer megesznek.

A kapus nem nyitotta ki nekik a kaput. Csak ott rimázkodott a macska is, a szegény ember is, hogy nyíssák ki a kaput.

– Nem, azt nem nyitjuk ki!

A macska merrúgta úgy a kaput, hogy háromszáz felé szállt. Behajtották az udvarba mind a sok farkast. Akkor a macska odament a kiráho.

– No, most fizetsz-e ki bennőnköt, vagy a kastélyodat is összerúgjam?

Kifizette a király őket. Aszonygya a macska:

– No, gazdám, van pénzed.

– Van.

Annyi pénzik lett, hogy nem a rossz kemence mellett sütkéreztek, hanem építtettek magoknak egy rendes palotát.

Lett nekik hintó is, meg parádés ló. Befogtak a kocsiba, a macska felült előre, a szegény ember meg hátra. Mentek az úton.

Először tanálkoztak a juhászval. Azt mondta a macska:

– Te juhász, kié ez a nyáj birka?

– A fölséges királyé.

– Ha visszafelé gyövünk, és azt nem mondod, hogy a Kemencekirályé, akkor végi az életednek.

– Jó van, majd úgy mondom.

Mentek tovább, akkor tanálkoztak egy disznókondával.

– Te kondás, kié ez disznókonda?

– A fölséges királyé.

– Ha azt nem mondod, amikor visszafelé gyövünk, hogy a Kemencekirályé, akkor végi az életednek.

– Jó van, majd úgy mondom.

Mennek tovább. Akkor tanálkoztak megint egy gulyával.

– Te gulyás, kié ez a gulya?

– A fölséges királyé.

– Ha visszafelé gyövünk, oszt azt nem mondod, hogy a Kemencekirályé, akkor végi az életednek.

– Jó van, majd úgy mondom.

Mentek tovább, tanáltak egy ménest. Kérdezték a csikóst is:

– Kié ez a ménes?

– A felséges királyé.

– Ha visszafelé gyövünk, és azt nem mondod, hogy a Kemencekirályé, akkor végi az életednek.

– Jó van, majd úgy mondom.

Nemsokára megfordultak, mentek visszafelé. A macska odaszólt a csikósnak:

- Csikós, kié ez a ménés?
- A Kemencekirályé.
- No, akkor hajtsd utánunk!
- Elértek a gulyásho.
- Te gulyás, kié ez a nyáj gulya?
- A Kemencekirályé.
- Hajtsd utánunk akkor!
- Elértek a kondásho.
- Kié ez a nyáj disznó, kondás?
- A Kemencekirályé.
- Hajtsd utánunk!
- Elértek a juhászho.
- Te juhász, kié ez a nyáj birka?
- A Kemencekirályé.
- Akkor hajtsd utánunk!

Hajtották a sok jószágot, má azt se tudták otthon, hova tegyék. Azt mondta a macska a szegény embernek:

– Van má jószágunk is meg pénzünk is, mindenünk van, csak asszony nincs a háznál.

Azt mondta a szegény ember:

- Elég baj, hogy nincsen asszonyunk.
- No, várj, majd én elmenek asszonyt keresni!

Vót ott nem messzire egy vénbanya, annak vót egy szép jánya. A macska elment hozzájuk, beszólt az öregasszonynak:

- Gyöjjön hamar, öreganyám, itt gyön az ellenség!
- Hű, tüzes adta teremtette, bújtass el hamar!
- Gyöjjön, gyöjjön velem gyorsan, mer az ellenség mingyár itt lesz!

Beleállította egy odvas fába.

– No, én majd betapasztom tehénzarval, hogy ne lássák meg, hol bújik.

Betapasztotta mindenütt.

- Kilát-e még valahol belőle?
- Nem.

Szétrúgta az odvas fát a vén banyával együtt. A jányát meg elvezette a szegény emberhe. Így lett asszony a háznál.

Eggyig vót.

Maconka

Egyik szeme sírt, a másik nevetett

36. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy király, annak vót három fia. A király egyszer elment vadászni, és olyan erdőbe jutott az üveghegy mellett, ahol egy kakaslábon forgó kastélyt tanált, ott a folyosón kiakasztva egy aranykalitkát, abba meg egy aranymadár danolt. Ahogy a király hazaért a vadászatról, csak leült. Három napig az egyik szeme sírt, a másik nevetett.

A három fia elhatározta, hogy mégis megkérdezték az édesapjokat, mi a baja, hogy egyik szeme sír, a másik meg nevet.

Először bement a legöregebb.

– Édesapám, azt akarnám megtudni, hogy az egyik szeme mér sír, a másik mér nevet.

A király egy szót se szót, csak felkapta a kardját, hajította vóna a fiába. A fia ügyesebb vót, kiugrott a szobából, magára rántotta az ajtót. Kint kérdezték a testvérei:

– Mi van? Mi van?

– Eredjetek be, majd megtudjátok!

Bement a másogyik, de ugyanúgy járt, mint az első. Neki is maga után kellett rántani az ajtót, egy hajszálon múlt az életyi. Kérdezi a legkisebb:

– Mi történt? Mi van?

– Apám a kardot akarta belém hagyítani.

– No, egy életem, egy halálom, én is bemegegyek.

Be is ment a kislegény.

– Édesapám, a fiad vagyok. Azt akarom megtudni, hogy az egyik szemed mér sír, a másik miér nevet.

Felkapta a király a kardot, de a legényke a mellire ütött.

– Ide belém, fiad vagyok!

Erre a király letette a kardot.

– Ül le, édes fiam, mer látom, hogy vitéz vagy. Elmondom, mi bajom van. Amikor vadászni vótam harmadnapval ezelőtt, olyan erdőbe kerültem, ahonnan ráláttam az üveghegyre. Ott vót egy kakaslábon forgó kastély. Annak a folyosóján felakasztva egy aranykalitka. Abba vót egy madár. Azt szerettem vóna elhozni. Az egyik szemem azé sír, hogy el nem hozhattam, a másik meg azért nevet, hogy a hangját meghallottam.

Kiment a kislegény, elmondta a bátyjainak, mit hallott. Összebeszéltek. Felnyergeltek három lovat, hogy majd ők elhozzák az apjoknak az aranymadarat.

Egy erdőbe értek, ahol háromfelé vezetett út, el kell válniok egymástól. Mindegyiküknek vót egy bicska. Az első fába belevágták mind a hárman a bicskát. Köttek oda egy fehér zsebkendőt is jelnek. Megállapodtak abba, hogy aki visszaér, kihúzza a másik kettő bicskáját. Ha vér gyön a bicska után, annak a gazdája már nem él, ha víz gyön a bicska nyomába, akkor még él. Evvel elbúcsúztak egymástól.

A legkisebb legény az erdő mélyin tanált egy kis házat. Este vót, bement.

- Adjon Isten, jó estét, édes öreganyám, kaphatnék egy pohár vizet?
- Lehet, édes fiam.

Vót ott olyan kohó-furma, mind valamikor a konyhákban a füstölő. Ott az felhörpintette a vizet, felnézett a füstölő-furmába. Hát ott csüngött egy ember. Megkérdezi a kislegény:

- Mér van a füstön az ember, édes öreganyám?
- Ne sokat kérdezőgődj, mer tís odakerúsz nemsokára!

No, a legény megvívott a vén boszorkányval, agyonütte a banyát. Letette a fűstrő az embert, eltemette.

Útnak indult megint, megszomjazott a sok gyaloglásba. Tanált egy kutat. Letelepedett mellé, hogy megeszi a kis elemőzsiáját, utána iszik majd rá vizet. Mikor a legjobban evett, odasendergett elejbe egy kisnyúl. Kérdezi tőle:

- Ismersz-e, királyfi?
- Nem.

– Én vagyok az az ember, akit a fűstrő eltemetté. Jótett helyibe jót várj. Te most olyan útra indultá, ahonnan vagy gyössz vissza, vagy nem. De én segíték rajtad.

A kisnyúl adott neki egy ollót, egy pálcát, egy kefét, egy fésűt, meg egy darab üveget.

– Most nagyon figyelj. El foglak kísérni az üveghegyig, ott aztán mindent pontosan úgy tegyél, ahogy megmondom neked. Mikor keresztőérsz az üveghegyen, megérinted a kakaslábon forgó kastélyt, az megáll. Bemégy a folyosóra, leakasztod a kalitkát. De nehogy zajt üssé, mer annyi katonaság terem ott, hogy nem tudsz hova lenni. Ha mégis üldözénének a katonák, akkor hajídd magad mögé, amit neked adtam.

Elért a kislegény a kakaslábon forgó kastélyba. Megállt a kastély, ahogy megérintette. Ment a folyosóra az aranykalitkáé, hát meglátott egy gyönyörűséges királylányt. No, ettől a perctől má őneki nem a kalitka járt az eszibe, hanem az a királylány, jó messzereznyi. Úgy is vót. Hamar jóba lett a lányval.

Elmentek az istállóba. Ott látott egy aranykantárt felakasztva. A járszol előtt meg egy gyönyörű fehér ló. Rávetették az aranykantárt a lóra. A királyfi még leakasztotta a kalitkát, aztán útnak indultak. No, de mikor kiértek a várbó, a ló lába megütötte a vár ódalát, indult utánok a sok katonaság.

A kislegény maga mögé hagyította a kezét. Olyan sűrű erdő lett utánok, hogy mire a katonaság átjutott rajta, jó messze vótak. Elhagyította a fésűt. Abbó még rettenetesebb erdő lett, mind a kezébő. No, mikor utó akarták érní ökö, akkor elhagyította az ollót. Abbó meg lett egy nagy tó. De még ezen a tavon is átúszattak a katonák. Mikor má egészen közel vótak hozzájuk, elhagyította az üveget a királyfi. Abbó meg lett egy rettenetes nagy üveghegy, azon nem tudtak áthatolnıi utánok.

Odaért a királyfi a kútho, a kisnyútó elbúcsúzott.

– No, királyfi, mindent úgy tetté, ahogy mondtam. De még most nagyobb bajok várnak rád az utadon, mint ami eddig. Ha testvéreidvel tanálkozol, nagyon figyejé, ezer szemed legyen. Te mennyé mindég legutó, akkor szerencséd lesz.

Úgy is vót. A királyfit mán a fáná várta a két bátyja.

– Nohát, milyen szerencséd lett, hogy megszerezted a kalitkát is, a királylányt is! Most meglesz az apánknak az öröm.

Elindultak, de azt mondták, hogy keskeny az út, egyesével menjenek. Legelő a középső királyfi, utána a királylány, utána a kis királyfi a madárval, a végin meg a legöregebb királyfi. No, mikor jó partos helyre értek, güdör vót a part mellett. A legöregebb királyfi lesuhantotta a kis királyfinak a fejit. Gyorsan elvette tőle a madarat, a testvérit meg belökte a güdörbe. Mikor haza akarnak érnıi, csak akkor vette észre a királylány, hogy hült helyi van a kis királyfinak.

A nyúl akkor má megtanáta a kis királyfit halottan. No, gyorsan szólt a békáknak, gyíkoknak, szerezzenek forrasztófüvet. Szereztek is az állatok. Sietett a nyúl, úgy forrasztotta össze a királyfinak a nyakát, hogy a szemi hátrafelé vót. Le kellett vágnıi a királyfi fejit, úgy forrasztotta össze másodjára rendesen.

– No, de most má úgy menj, hogy ne tudja meg senki, ki vagy!

A királyfi összetanálkozott egy kiskondásval, elcserélte vele a ruháját. Ostort, kürtöt, mindent odaadott neki a kiskondás.

Először a testvérei értek haza, de se a madár nem fütyült, se a királylány nem danolt, se az aranyló nem táncolt. Az apjoknak meg mind a két szemi sírt, hogy a legkisebb fiát elvesztette.

Teltek-múltak a napok, beállott a kis király kondásbojtárnak az apja udvarába. Megkérte a királyt, hogy ő adjon ennyi meg innyi a madárnak, meg ő vihesse be a királylánynak a kávéját, a lónak a szénát.

No, mikor adott a madárnak ennyi meg innya, a madár elkezdett fütyölni. A királylánynak bevitte a kávéját, az meg egyből elkezdett danolni. Az aranyparipának vitte a szénát, az meg úgy táncolt az istállóba, hogy a többi lovat mind kirugdalta onnan.

Az öreg király magáho rendelte a kiskondást.

– Édes fiam, egyig a madár nem danolt, a királylány nem énekelt, az aranyparipa nem táncolt. Mióta te eteted, énekel a madár, danol a királylány, táncol a paripa. Mi történt itt?

Aszongya a kis királyfi:

– Megismernéd-e még a fiadot, fölséges királyom?

– Meg bizony, anyajegy van a mellin.

Erre kigombolkozott a kis királyfi, megmutatta az anyajegyét.

Az öreg király hetedhét ország ellen való lagzit rendezett a legkisebb fiának. A két idősebbet meg elcsapta. Azóta is koncsorognak, ha meg nem haltak.

Istenmezeje

Jankó szerencséje

37. Hol vót, hol nem vót, vót a világon egy szegény asszony, annak vót három fia. A legkisebbet Jankónak hitták. De Jankó mindig a hamuslyuk előtt ült.

Bizony legényszámba kaptak mind a hárman, hát egyszer azt mondja nekik az anyjok:

– Halljátok-e, menjetek má el valahova dolgozni! Hát én tartsalak el benneteket még legénylétetekre?

Azt mondták oszt az anyjoknak, hogy süssön hamuba bogácsát, akkor elmennek. Sütött is az anyjok nekik bogácsát, meg vett nekik

egy-egy korsót. A korsót tejieresztette mind a háromnak vízzel, avval útnak irányította őket.

Mennek, mendegélnek, egyszer csak megéheztek. Leültek egy fa tövibe, hogy egyenek. De kitanálták, hogy ne bontsák fel mindnyájok tarisznyáját, hanem egyék meg először a legkisebbét, Jankóét. Megették a bogácsáját, megitták a vizet, avval mentek tovább.

Ahogy mennek, mendegélnek, megint csak megéheztek, megint nekiláttak a lakmározásnak. De csak a két bátya evett a fa tövibe, mer Jankó valahogy elmaradt mögöttük. A legkisebb vót, nem bírta még úgy a járását. Mire utóérte a bátyjait, azok má pakolták el az ennyivalót. Aszongya Jankó:

- Nekem is adjatok ennyi, mer az enyimet is együtt ettük meg!
- Adónk, ha egyik szemedet ki hagyod szűrnyi.

Mit vót mit tennyi, Jankót nagyon bántotta az éhség, azt mondta:

- Szúrjátok ki, ha nem sajnáljátok!

Kiszúrták a szemit, adtak neki érte egy harapás bogácsát meg egy korty vizet, avval mentek tovább.

De Jankó fé szemvel meg fájdalmába még úgy se birt velek tartanyi, mind azelőtt, le-lemaradozott. Mikor legközelebb a bátyjai hozzáfogtak ennyi, Jankó sehol. Mire utóérte őket, a testvérei má elpakolták az ennyivalót. Jankó meg kérte őket, hogy adjanak neki is ennyi.

- Adónk, ha a másik szemedet is ki hagyod szűrnyi.

Mit tehetett? Az éhség annyira kínozza.

- Szúrjátok ki, ha nem sajnáljátok!

Ki is szúrták neki. Úgy gondolta a két bátyja, hogy Jankó majd csak elpusztul vakon, nem megy velek, nem lesz többet kolonc a nyakokon. Úgy is vót, Jankó a nagy fájdalmában nem tudott velek mennyi, a két bátyja otthagya.

Sokáig járt-kelt Jankó vakon. Egyszer, ahogy botorászott, egy gödörbe tévedt. Tapigatott, tapigatott, valahogy egy kis vízbe ért a kezi. Ha má vizes lett a kezi, megmosogatja a szemi helyit, hátha csillapogyik a fájdalma. Mosogatta a szemit, lássatok csodát, mingyár látott. Megint látott Jankó, mer az élet vizével mosta meg a sebeit.

Mingyár kapta magát, telivette a korsóját vízzel, ballagott tovább. Gondolta, majd csak eltanál valahova, elszegőgyik valami munkára.

Ahogy megy, mendegél, megtalálja egy kis egérnek a fülit. Ej, mit tegyen vele, cseppentett a korsóbó az egérnek a fülire. Lett az egérfülbő egy nagy egér. Azt mondja:

– Héj, Jankó, minek kötötté fel, mikor olyan jó aludtam?
 – Aludtá vóna má te, mióta a világ világ, ha erre nem gyövek, mer má csak egy füled vót.
 – Ha mán segítetté – mondta az egér –, akkor adok neked egy sípot. Ha bajba leszel, csak fújjá bele, ott leszek a segítségedre.

Jankó elnevette magát.

– Mit segíthetne egy egér énrajtam? De mindegy, se nem árt, se nem használ, elteszem a sípot.

Elbúcsúzott az egértől, avval ballagott tovább.

Megy, mendegél egy darabig, hát egy fél szárnyat meglát az úton, egy méhének a szárnyát. Mingyár arra is cseppent a vízbő, hát egy nagy méhe lett belőle. Aszongya a méhe:

– Éj, Jankó, minek kötötté fel, mikor olyan jó aludtam?
 – Aludtá vóna má te, míg a világ világ, mer csak egy szárnyad vót.
 – Itt van ez a síp, odaadom. Ha bajba leszel, fújjá bele, ott leszek segítségedre.

Jankó ezen is nevetett.

– Mit segíthetne rajtam egy méhe?

Azé eltette a sípot, avval ment tovább.

Ahogy megy, mendegél, nemsokára megtanát egy farkasfület. Arra is mingyár öntött a korsóbó. Egy nagy farkas lett a fülbő. Az is mondja neki:

– Minek kötötté fel, mikor olyan jó aludtam?
 – Aludtá vóna te, míg világ világ, mer csak egy füled vót.
 – No, adok neked egy sípot. Ha bajba leszel, belefújsz, és én ott leszek. Jankó eltette a sípot, avval elvált a farkastó, ment.

Ahogy megy, mendegél, beér egy városba. Bement a királyho, beköszönt.

– Adj Isten, jó napot, főséges király atyám!
 – Adj Isten, fiam, mi járatba vagy?
 – Szolgálatot keresnék, ha kaphatnék.
 – Kaphatsz, mer éppen most hagyott itt a kocsisom. Felveszlek kocsisnak.

A két bátyja akkor má a királyná szolgált. Ahogy Jankót meglátták, bizony megijedtek. Úgy gondolták, hogy Jankó bosszút áll majd rajtok, amié kiszúrták a szemit. A két bátya összegyugta hát a fejit, azon tanakodtak, hogy veszjeék el, mer bajba hozza őket.

Az egyik nap bementek a királyho. Azt mondták:

– Felsőges király atyám, az a nyalka kocsisa úton-útfélen avval dicsekszik, hogy ami a felsőges király atyámnak van búzája, ő azt egy éccaka learatná, behordaná, elcsépelné, tisztán garmadába tenné.

No, erre hívhatja a király Jankót.

– Hallod-e, Jankó, mit mondtá, te?

– Fölsőges király atyám, nem mondtam semmit.

– Te azt mondtad, hogy ami nekem búzám van, egy éjjel learatod, elcsépled és garmadába teszed.

– Fölsőges király atyám, azt se tudom, hogy van-e vetve búzája vagy nincs. Nem mondtam én semmit.

– Mondtá vagy nem mondtá, ha reggelre nem így lesz, akkor felakasztatlak.

Egy nagy szérűje vót a királynak, kiment Jankó oda, ott búslakodott erősen, mihez fogjon. Egyszer eszibe jutott neki az egérnek a sípja. Elévette, belefűjt. Mingyár ott termett az egér.

– Mi baj van, Jankó?

– A fölsőges király atyám ezt meg ezt parancsolta.

– Ezé sírsz, Jankó? Add ide csak azt a sípot!

Ahogy odaadta, belefűjt az egér. Mingyár sereglett körülöttek annyi egér, hogy egy tűt nem lehetett vóna leejtenyi tőlek a földre, úgy ellepték a szérút. Kimentek a mezőre, még hárman is vittek egy búzakalászt, mer nem jutott mindegyiknek a király vetésibő. Reggelre az egerek ki is örölték az összes gabonát, szépen sárgított a búza.

A király felkelt, ment ki a szérűre, látja, hogy az összes búzája ott van szépen elcsépelve. Megörült neki. Igen ám, de mikor látta a két bátya, hogy nem tudta tönkretennyi Jankót, megint bement a kiráho.

– Fölsőges király atyánk, azt mondogatja a nyalka kocsisa, hogy ő viaszbö különb kastélyt épít egy éccaka, mind a fölsőges király atyánké.

Megint hívatta Jankót a kirá.

– Mit mondtá, te, Jankó? Hogy reggelre különb kastélyt építesz, mind az enyím?

– Én nem mondtam semmit, fölsőges király atyám.

– Mondtá vagy nem mondtá, ha a viaszkastély nem lesz meg reggelre, akkor felakasztatlak.

Megint kiment ő a szérőre, ott búslakodott, sírdogált. A sírásába még el is aludt. Ahogy éccaka felébredt, eszibe jutott a méhének a sípja. Belefűjt, mingyár ott termett a méhe.

– Mi baj van, Jankó?

Elmondta neki, mit parancsolt a király.

– Ezé sírsz, Jankó? Add ide csak azt a sípot!

Belefűjt a méhe a sípba, gyött annyi társa, hogy még az eget se lehetett tőlek látnyi. Reggelre különb kastélyt építettek viaszból, mind a királyé vót.

Megy ki reggel a király, látja, hogy különb kastélyt épített Jankó viaszból, mind az övé. Megörült, mingyár oda is költözött lakni a magáébó.

A két bátya meg gondolkodott, hogy tegyék tönkre Jankót. Azt hazudták másnap a királynak:

– Fölséges király atyánk, azt mondta az a nyalka kocsisa, hogy ő a világon való összes farkast be tudná hajtanyi király atyánk udvarába.

Hívatta megint a király Jankót. Mondja neki:

– Hallod-e, Jankó, mit mondtá, te?

– Fölséges király atyám, én nem mondtam semmit.

– Azt mondtad, hogy a világ összes farkasát be tudnád tereelni az udvaromba.

– Nem mondtam én olyat soha, fölséges király atyám.

– Mondtad, nem mondtad, hónap reggelre az udvaron legyen minden farkas, mer különben felakasztatlak.

Jankó, bánatába, a szérúbe ment, ott búslakodott, ott sírdogált, mi lesz övele. Egyszer eszibe jutott a farkasnak a sípja.

– Ha segít, ha nem, megpróbálkozok.

Belefűjt a sípba, mingyár ott termett a farkas. Aszongya:

– MÉR sírsz, Jankó?

– Honne sírnék, mikor azt mondta a király, hogy a világon való összes farkast tereljen be reggelre az udvarába, mer különben felakasztat. Nem is láttam farkast életembe rajtad kívül, mikor vizet öntöttem a füledre.

– Ezen búsulsz, Jankó? Add ide csak azt a sípot, te meg ülj a hátamra. Menőnk az erdőbe, te meg mindég kiabáld, hogy „elé, farkas, elé, a viasz-kastélyho, míg én nem mondom, hogy elég”.

Felült Jankó a farkas hátára, mentek az erdőn. Jankó mindég azt kiabálta:

– Elé, farkas, elé, a viaszkastélyho, míg én nem mondom, hogy elég!
Úgy is vót, mentek a farkasok a király udvarába, hogy má nem is fértek, a tornácra is mentek fel. De Jankó csak kiabálta:

– Elé, farkas, elé, a viaszkastélyho, míg én nem mondom, hogy elég!

Megy ki a király:

– Jankó, küdd el a farkasokat! Neked adom a feli királyságomat!

De Jankó nem hallgatott a királyra, mer kitanította má a farkas. Agygyig, míg a jányát meg a feli királyságát neki nem ígéri, addig csak híjja a farkasokat. Mondta hát tovább Jankó:

– Elé, farkas, elé, a viaszkastélyho, míg én nem mondom, hogy elég!

Azt mondta a király:

– Neked adom a jányom, meg a feli királyságom!

Ahogy a király ezt megígérte, Jankó elkiáltotta magát:

– Most minden farkas menjen oda, ahonnan gyött!

A farkasok szétszéledtek, Jankóék meg megtartották a lagzit.

Akkor ijedt meg a két bátyja. Jankó lett a király, őket majd felakasztatja. Hívatta is be. Aszongya a két bátyjának:

– Lássátok, velem így elbántatok. De én megtartolok benneteket, itt dolgozhattok az udvaromba, míg éltek.

Jankó elvitette az anyját is a királyi udvarba, és azóta is boldogan élnek, ha meg nem haltak.

Bárna

Nagyravágyó asszony

38. Élt egy szegény halász a kis kunyhóba a tengerparton a feleségével. Nagyon szegények vótak.

Eljárogatott a halász halásztatni. Megy egyszer is, hogy majd csak lesz szerencséje. Egy kicsi hal a porba hempergett. Azt mondja a halász:

– Gyere, kis halacskám, ne szenvedj itt, beteszlek vízbe.

Betette. A vízbő meg kihallatszott egy hang:

– Hallod-e, te szegény halász, jótettedé jót várj! Három kérdésetet teljesíték!

A szegény ember annyira buta vót, hogy elmegy ő, megkérdezi a feleségét, mit kérjen.

Azt mondja a feleségi:

– Kérvé egy szép hambitos házat meg minden ennyivalót, hogy má ne legyőnk mindég ebbe a viskóba. Semmink sincsen benne.

Megyen a szegény halász.

– Hallod-e, hal lelkem, Sára feleségem azt kívánja, hogy ne lakjónk mindég abba a kis ócska viskóba, legyen egy szép hambitos házónk, abba ennyivaló, meg minden.

– Meglesz, meglesz – mondta a hal.

Visszamegy a szegény ember. Má az asszony a hambitos házba gyúrja a sok csikot javába, nagyon boldog, hogy sikerült. No, így éltek ők egy darabig. Akkor megínt az asszony ott nyugtalankodott.

– Hallod-e, ha három kérést ígért meg a hal, csak eriggyé, mondjad neki, hogy királyné akarok lenni. Katonáságom legyen, kastélyom, és parancsolni akarok!

– Ugyan, asszony, mér nem nyugodol má meg? Milyen jó dógunk van a régi helyett!

– Csak menj és menj!

Elmegy búsan a szegény halász a tengerpartra, beszól a hálnak:

– Hallod-e, hal lelkem, Sára feleségem királynő akar lenni, hogy legyen katonasága, és ő parancsolni akar nekik.

– Meglesz minden, szegény ember.

Hazamegy a szegény ember, ül a trónon a feleségi, a katonaságot egrecírozatják, ő meg nézi nagy boldogan.

– Nohát, csak megnyugodol – mondta a feleségének.

De bizony nem sok időre azt mondta:

– Hallod-e, ember, én má nem akarok királyné lenni!

– Mi akarná lenni?

– Isten akarok lenni.

Az ember nagyon elszomorodott. Megy megínt, beszól a hálnak:

– Hallod-e, hal lelkem, Sára feleségem má királyné se akar lenni, hogy ő Isten akar lenni.

– No, ha Isten akar lenni, legyen egy nagy semmi.

Visszamaradtak a kis kunyhóba, koldús módon éltek tovább.

Zagyvaróna

Rozsdás lakat

39. Volt egy szénégető házaspár. Erdő szélén laktak, nagy családjuk volt, igen csak szegények voltak. Három fiút neveltek. Szénégetésből éltek.

A legnagyobb fiú azt mondja, hogy:

– Édesapám, én nem folytatom ezt a szakmát, elmegyek országot-világot látni, hátha többre viszem, mint édesapám.

– Édes fiam, ha úgy gondolod, akkor csak mennyé!

El is indult a legény.

Megy árkon-bokron, hegyen-völgyön. Ahogy egy hegyen megy, mit lát, mint egy csomó kígyót. Föléjük áll, megszámlolja őket, öt volt. Nem mert hozzányúlni a kígyókhoz, hanem egy követ gurított feléjük. Begurult a lejtbe, a kígyók meg mind odacsúsztak. A legény meg nézi, hogy a kígyók mivel foglalkoztak. Öt darab követ talált, de ő még akkor nem tudta, hogy követ fújnak, csak berakta mindet a zsebibe.

Elégé kezdett sötétedni. Bemegy az egyik zsidó vendéglőbe a város szélén. Nagyon éhes volt. Nem tudott mit enni, mer semmi pénze se volt. Ahogy a kocsmárosnak a gyerekei a földön játszottak, közéjük gurított egyet a kövekből. Ahogy jó sötétedett, a kő úgy világosodott. Szomorkodott ott ülve, éhes vót.

A vendéglős meg egyszer felfigyel a gyerekekre.

– Tik mivel játszottok, gyerekek?

– Ez a bácsi adta nekünk a követ.

Rámutattak. Azt mondja a vendéglős:

– Ide figyeljen, fiatalember, ideadja nekem ezt a követ? Odaadom érte az egész pénzt, ami a kasszában van, csak adja nekem, még eltartom magát, amíg csak tetszik itt lenni, még szobát is adok ki magának.

– Nekem enni adjon valami vacsorát, nagyon éhes vagyok.

A vendéglős ki is fizette, meg adott neki szobát is.

A legény meg a szoba ablakjaiba berakta a köveket. Úgy világítottak, hogy szembe vót a királynak a kastélya, bevilágították azt is. Azt mondja a királylány:

– Édesapám, mi világít a vendéglőbe, ami még idáig soha nem volt?

A király érdeklődött.

– Nálam van egy fiatalember, az lakik ott, nem tudok egyebet.

Másnap bemegy egy rongyos öltözötű fiú, nagyon éhes, meghúzódik a sarokba. Azt mondja a legény:

- Mi van, éhes vagy?
- Éhes bizony, napok óta nem ettem.

Mondta a legény a vendéglősnek, hogy hozzon a fiúnak mindent, amit csak megkíván.

- Mit adjak ezé neked? – kérdezi az idegen.
- Semmit, örülj neki, hogy jóllaktá.
- Ezt a rozsdás lakatot odaadom, úgy se tudok vele mit kezdeni.
- Ezzel nem tudok mit kezdeni.

Csak felvette a legény a rozsdás lakatot, betette a zsebibe.

Mikor felmegy a szobájába, csak nézegette a lakatot, súrolgatta, hátha ki tudná valahogy fényesíteni. A kulcs megmozdult benne, egyszerre csak kiugrott belőle egy ember.

- Mit parancsolsz, édes gazdám?
- Semmit, semmit, csak eredj vissza!

Annyira megijedt tőle, hogy nem tudott hirtelen mást mondani. Elkezdett gondolkodni, mit kezdetne ő avval, hogy a segítségére jött az ember. Újra csak megfordítja a lakatba a kulcsot. Azt mondja:

- Mit parancsolsz, édes gazdám?
- Azt parancsolom, hogy a király palotájával szembe ugyanolyan palota legyen, és legyen a két palota között egy függőhíd. Ha arra én leteszek egy almát, odaguruljon, és vissza.

Ez így is történt, mert mikor másnap fölébred, ott a palota, ő meg benne van a palotába.

A király fölébred, kinéz, hát mit lát, mint vele szembe egy palotát.

- Ki lakik ott benne? Menjetek, nézzétek meg!

A szénégető fia volt, de a király ezt nem tudta. Mingyár odahívatta magához, és azt mondta neki, hogy feleségül adja hozzá a királylányt, ő legyen az új király. No, így is lett minden.

Ezt nem jó szemmel nézte a szolga, meg a szolgának a felesége, a szolgáló. Azt mondja a feleséginek:

– Te Száli, te jársz az ifjú király hálószobájába, nézd meg, hogy mibe rejlik a csodálatos hatalma, mer énnekem ez nem tetszik, itt rejlik valami boszorkányság.

Az asszony másnap azt mondja:

- Én nem találok semmit ott, csak egy rozsdás lakatot.
- Hozd el!

El is vitte az asszony az urának.

A zsidó megfordítja, kiugrik belőle az ember:

– Mit parancsolsz, gazdám elárulója?

– Azt parancsolom, hogy mentől messzebbre vigyed ezt a palotát, de olyan helyre, ahol még a madár se száll.

El is tűnt a palota.

Az ifjú király egy magos kősziklán maradt, hogy nem érte föl senki, legyünni meg onnan nem tudott.

Reggel mikor fölébred a király, megdörzsöli a szemét, mit lát, mint az ifjú király, a veje egy nagy kősziklán ül, nem tud legyünni. Összekötöztek létrákat, fölkiúdtak érte. A királyt meg majd megütötte a guta.

– Hogy kerültél te oda? Hova lett a palota? Nekem a palotát hozd vissza a lányomval együtt, mer akkor megöletlek.

Mondta a legény a királynak, hogy ne ölesse meg, majd megkeresi a feleségit meg a palotát valamilyen módon.

Ment, mendegélt hetedhét országba. Ahogy megy, mendegél, útközbe a rossz gyerekek fel akarnak akasztani egy kutyát.

– Ne bántsátok azt a szegény kutyát, inkább adjátok ide nekem, adok érte két fillért.

Társa lett a kutya, ketten ballagtak. Ahogy mentek tovább, ott meg be akartak dobni egy macskát a vízbe.

– Ne dobjátok be, adjátok ide nekem!

Oda is adták neki csak úgy ingyen, mer pénze nem vót az ifjú királynak. Most má hárman vótak, és mentek tovább.

Ahogy mennek, mennek, egy egeret akarnak fölakasztani a rossz gyerekek, fölfűzni cérnára. Azokra is rászólt.

– Ne bántsátok azt a szegény egeret, adjátok ide nekem!

Azok meg nevettek, hogy odaadták neki.

– Minek neked az egér?

Ő meg betette a zsebibe, azzal ment tovább.

Mentek, mendegéltek, egyszer csak egy nagy üregességre találtak. Azt mondja az ifjú király:

– Gyerünk be ebbe az üregességbe, hátha találunk valamit.

Ahogy bementek mélyebben, mélyebben, egyszer egy tengerpartra érnek. A tengerpart túlsó felin meg ott a kastély. Azon tanakodtak, hogy fognak most oda átmenni. Azt mondta a kutya a macskának:

– Tudod mit? Én át fogok úszni. Te a hátamon leszel, az egér meg a füledbe ül.

Úgy is volt, átmentek.

A kutya a tengerparton várakozott, a macska meg az egér bementek a kastélyba. Az egér szaladt elől, a macska utána. Meglátta ezt a zsidó. Azt mondja:

- Száli, ez valami jelenség!
- Ugyan, nem látod, hogy egy egér?

Szalad a macska utána.

- Milyen jó macska, nézd csak, majd megfogja az egeret!

Az egér meg a macska belopóztak a zsidó hálószobájába. Meglátták a lakatot, a zsidó gatyamadzagjára vót rácsomózva több görcsre. Az egér lerágtá, a macska meg a szájába vette. Kilopóztak, mentek a kutyáho a tengerpartra. Azt mondja a kutya a macskának:

- Add ide nekem a lakatot, mer tudom, hogy a macskák milyenek.

Majd véletlenül bepottyantod a vízbe.

De a macska nem adta:

- Én akarom a gazdának vinni, én akarom meglepni vele.

Mikor a tenger kellős közepe táján mennek, egy madár a macska felé repült. Az meg kapott utána, és kiejtette a lakatot a szájából. Nem merte megmondani a kutyának, hogy nincs lakat. Csak mikor átértek a partra, mondja a kutya:

- Hol a lakat?
- Beejtettem, mikor kaptam a madár után.
- Ezt tudtam, de előre megmondtam!

Összeveszett a kutya a macskával. Jó messzire elmentek egymástól, búslakodtak. Az ifjú király is búslakodott, hogy nem lesz semmi, mer a tengerből a lakat soha többet ki nem kerül.

Napestig ülnek, búslakodnak, mikor egy halacska úszott a tenger szélire. A macska gyorsan elkapta. Fogta a szájába. A halat meg az anyja kereste, kiúszott a partra. Meglátja a macska szájába a fiát. Azt mondja:

– Ne bántsad a fiamot, te macska! Akarmit megteszek, csak engedd el a fiam!

– Elengedem, de csak egy föltétellel. Tegnap délelőtt erre jártunk, egy rozsdás lakatot a vízbe ejtettünk. Azt hozd el, én elengedem a fiadot.

– Akármit megteszek neked, a tenger kellős közepibe sok minden bele van potyogva.

- Nekem nem kell más, csak a rozsdás lakat.

A hal hozta is a rozsdás lakatot. Odaadta a gazdának. Az ifjú király meg elfordította a kulcsot benne.

– Mit parancsolsz, édes gazdám?

– Azt parancsolom, hogy ez a kastély kerüljön oda vissza, ahol volt, de még százszor szebb legyen, mind azelőtt. A zsidó meg a feleségivel maradjon az ürességbe örökre, hogy soha napvilágra ne kerüljön.

Úgy is volt. Mikor az öreg király fölébredt, nagy örömére a kastély a helyén volt, ott volt a lánya is.

Akkor újbó nagy lakodalmat csaptak, hogy még a mai napig is élnek, ha meg nem haltak.

Herencsény

Üssed, üssed, botocskám!

40. Élt egyszer egy szegény asszony meg egy szegény ember. Annyi gyerek volt, mind a rostán a lyuk, vagy még eggyel több. Akarhogy dolgozott az ember, nem tudott annyit keresni, hogy a családjával meg tudjon élni. Megharagudott hát a Jóistenre: mér adott nekik annyi gyereket, ha enni nem adott. Fogott egy fejszét, aztán elindult, hogy megkeresi a Jóistent, levágja, ha már ennyire kibabrált vele.

Nem is olyan messzire, ahogy beért az erdőbe, tanálkozott egy ősz öregemberrel.

– Hova mégy, te szegény ember? – kérdezte tőle.

– Elmegyek, megkeresem a Jóistent, oszt levágom.

– Mér?

– Azér, mer annyi gyereket adott, mint a rostán a lyuk, vagy még eggyel többet is. Akarhogy dolgozom, nem tudom az élelmet meg a ruházatot megszerezni nekik. Ezér vágom le!

– Ne eriggyé te sehova se. Adok én neked egy abroszt, menj haza evvel szépen, terítsd le az asztalra. Csak annyit mondjál neki, hogy „teríts, teríts, abroszkám!” Majd meglátod, mi történik utána. Biztosan nem akard többet levágni a Jóistent.

A szegény ember megnyugodott, szót fogadott az ősz öregembernek. Az abroszt szépen összehajtogatta, indult hazafelé. Ahogy elért a falujába, este is lett.

A falu elején lakott a komája, aki kocsmáros vót. Hát betért a komájáho.

– Hol jár, koma?

Elmondott a szegény ember mindent töviről hegyire, még a csudálatos abroszt is megmutatta.

– Ne menj sehova, koma, úgyis este van, maradj nálam éjszakára!

A kocsmáros adott neki ennyi-innya, úgy marasztalta a szegény embert. Ahogy végzett az evéssel a szegény ember, a kocsmáros elérukkolt a kívánságával:

– Próbáljuk ki az abroszt, komám!

Ráállt a szegény ember. Szétterítette az abroszt az asztalon. Mondta neki:

– Teríts, teríts, abroszkám!

Nohát, lett ott a világon mindenféle jó étel-ital az asztalon.

Addig itatta a kocsmáros a szegény komáját, míg az berúgott.

– Eriggy, oszt feküdj le!

Elaludt a szegény ember, a kocsmáros meg kicserélte az abroszt.

Másnap a szegény ember elindult hazafelé boldogan, hogy vége a szegénységnek. Kérdezi a feleségi:

– Mit hoztá, ember?

– Hoztam én, majd meglátod mingyár.

Eléhúzták az asztalt, ráterítette az ember az abroszt. Mondja neki:

– Teríts, teríts, abroszkám!

De bizony nem történt semmi, üresen maradt az abrosz. Hiába mondogatta a szegény ember többször is, hogy terítsen az abrosz, nem történt semmi. Nekiment az ember, mérgibe szétszaggatta, begyugta a kemencébe.

Megint fogta a fejszét, hogy megy, levágja a Jóistent. Így bolonddá tette az ősz öregember is! Ahogy elért az erdőre, tanálkozott az ősz öregemberrel.

– Mi járta vagy, te szegény ember?

– Annyi a gyerekem, mind a rostán a lyuk, nem tudom biztosítani a megélhetést számokra. Megharagudtam az Istenre, hát megkeresem, levágom.

– Ne vágd le a Jóistent, ne menj sehova, az lehetetlen. Hanem itt van mellettem ez a gyönyörű kisbárány. Vezesd szépen haza. Ha beérsz a szobába, szépen seperjél ki, mondd a báránynak, „Rázzá aranyat, bari-kám!” Majd meg fogod látni, hogy mi történik. Olyan gazdag ember nem is lesz a faluba, min te.

Az ember cseppet gondolkozott. Nem vétett az ősz embernek az abrosz miatt. Ez má mégiscsak több valami, mind az abrosz. Ha nem is igaz, amit mond az öreg, a bárányt levághatja, abból egyszer jóllakik a család.

Elvezette a bárányt hazafelé. Mire beért a faluba, este lett. Betért a komájáho a kocsmába. A komája furfangos ember vót, most is kikérdezett tőle mindent, mind azelőtt. A szegény ember meg nem tartotta a száját, elmondta a titkot.

– Tróbáljuk ki, komám! – nógatta a kocsmáros.

Ki is tróbáták az egyik legférébb szobába. Kisepertek rendesen, a bárányt a szoba közepire állították.

– Szórjá aranyat, barikám!

Megrázkódott a bárány, gyűtt annyi arany a gyapjából, hogy tele lett a padló. A komát jó megetette, megitatta a kocsmáros. Berúgott a szegény ember, úgyhogy megint ott hát éjszaka. Azalatt a kocsmáros elment a juhászhoz, egy hasonló bárányt vett tüle, azt kötöte az istállóba a másik helyire.

Hazament a szegény ember. Nagy örömmel újságolta a feleségének, hogy most vége a szegénységnek, merd van nekik olyan bárányok, ők lesznek a leggazdagabbak az egész faluba. Nagyon örüt az asszony is. Kapta a seprűt, kiseperette a szobát. Az ember bevezette a bárányt. Mondja neki, hogy:

– Rázzá aranyat, barikám!

De a bari csak ott állt szomorúan, nem rázott az aranyat egy árva darabot se. Hiába biztatgatta a szegény ember háromszor is.

– Rázzá aranyat, barikám!

A szegény embert elfutta a mérég, kapta a fejszét, fejbe vágta a bárányt. Megnyúzta, megették még azon a reggelen. A reggeli még megvót valahogy, de mi lesz estére? Estére má nincs vacsora. Fogta megint a fejszét a szegény ember, hogy elmegy, levágja a Jóistent.

Ahogy betért az erdőbe, tanálkozott ugyanúgy az ősz öregemberrel. Elpanaszolta neki, hogy nem terített az abrosz, nem rázott aranyat a bárány. Az ősz öregember kikérdezgette alaposan. Elmondta, hogy nem igényesen ment haza. Megértett mindent az ősz öregember.

– Ne mennyé tovább, szegény ember, ne keresd a Jóistent. Fordulj szépen vissza ezzel a bottal, amit neked adok. Vidd a botot magaddal. Ennek csak annyit kell mondani, hogy „Üssed, üssed, botocskám!”, majd a bot

tudja, hogy kell vagdalkozni, mi az ő kötelessége. Ha beéred a botnak a teljesítésével, csak annyit mondjál, hogy „A helyedre, botocskám!”

Visszaindult a szegény ember. Ahogy a falu szélire ért, ismét este lett. Csak betért a kocsmáros komájához. Ott megtraktálták mindenféle jóval, majd a komája kifaggatta, hol járt, merre járt.

– Most ezt a botot hoztam.

Azt is kikérdezte a kocsmáros koma tülle: mit tud a bot?

– Ennek csak annyit kell mondani – súgta a szegény ember – hogy a bot meg ne hallja – „Üssed, üssed, botocskám!” Ez majd tudja, hogy kell püfölnyi.

Azt várta a kocsmáros, hogy elaludjon a szegény ember. Mikor elaludt, hát ő ki is próbálja a botot. Mondta neki:

– Üssed, üssed, botocskám!

A bot nekilátott a kocsmáros komának. Agyba-főbe, ahogy tudta, verte. Ordított, jajveszékelt a kocsmáros koma, nem tudott hova lenni, mer hiszen agyonveri a bot teljes egíszibe. Felrázta a komáját, odaugrott, hogy keljen fel, mer őt a bot agyonüti.

– Nem baj az, megérdemled, hogy üssön agyon. Azér kell nekem szegénynek lennem, mer ilyen gazságot elkövettél velem. Ha visszaadod az abroszomat meg a bárányomot, csak akkor parancsolom vissza a botot, akkor nem fog tovább bántani.

A kocsmáros nyomban megígérte, hogy visszaadja az abroszt is, a bárányt is. Akkor a szegény ember azt mondta:

– Helyre, botocskám!

A botocska rögtön leállt, odaugrott melléje. A szegény ember megkapta az abroszt meg a báránykát. Elment vele boldogan haza, de a botot is vitte ám magával.

– No, most aztán igazán gazdagok vagyunk, nem úgy, mint egyig. Majd meglátod, asszony, hogy minden sikerüt, amíg én az erdőn jártam.

Az asszony azt mondta.

– Bár úgy lenne, bár úgy történne, merd igazán nagyon szegények vagyunk.

Rögtön szétterítették az abrosz az asztalon. Mondta az ember:

– Teríts, teríts, abroszkám!

Lett azon a világon mindenféle jó étel, ital.

A báránynak mondta:

– Szórja aranyat, barikám!

Lett annyi arany, hogy allig győzték letakarítani a konyhába.

Híre ment a faluba, hogy a szegény embernek mije van. Megirigyelte a jegyző, meg a pap is.

– Valahogy el kellene tüle venni. Mit kellene kifundálni? De először gyerünk és győződjünk meg róla!

Beszélt a szegény emberrel a pap. Mondta, hogy nagyon szeretné, ha őt vendégnek meghívná a jegyzővel együtt. A szegény ember rögtön benne is vót. Mér ne hívja meg a papot, meghívhatja, nincs annak olyan ételi, italja, meg annyi pénze, mint neki, se a jegyzőnek. Meg is hívta mind a kettőt. A vendégségbe meggyőződött róla a pap is meg a jegyző is, hogy rettenetes jó sorba van a szegény ember, olyan istenáldása van rajta, hogy olyan senkin se. Vége lett a nagy látogatásnak, a nagy mulatságnak, elmentek haza.

Két napig tárgyaltak, a harmadik napon karhatalommal mentek a szegény emberhöz, hogy elveszik tüle a bárányt meg az abroszt. Mikor a szegény ember megtudta, hogy mijé jelent meg a pap meg a jegyző a karhatalom kíséretibe, csak egyet szót a botnak:

– Üssed, üssed, botocskám!

A bot hozzáfogott, csépelte őket. Azon a boton nem fogott semmi, nem lehetett lelőnyi, se megvágnyi. A katonák jajveszékelve, ahogy csak tudtak, úgy tódultak el a szegény embernek a lakásátú. Mikor jó messzire elzavarta őket a bot, a szegény ember akkor parancsolta vissza:

– Helyre, botocskám!

A szegény ember a családjával boldogan él még most is, ha még meg nem halt.

Mátraverebély

Szomorú királykisasszony

41. Volt egyszer egy fekete város, ahol mindenki gyászolt. A házakat, a kastélyokat feketébe húzták, az asszonyok, az emberek fekete ruhába jártak, mert a királykisasszony születésétől fogva egy mosolyt nem adott, az arcán soha nem látott nevetés. Kihirdette hát a király, hogy aki az ő lányát megnevetíti, ahhoz adja feleségül, meg ez övé lesz a fele királyság is. Próbálkoztak hát sokan hercegek, grófok, nagykalapú tótok, váloga-

tott cigánylegények, de hiába. Akarhogy mókáztak, a királykisasszony szomorú maradt, az ő fejük meg karóba került.

Nem messze a király városától élt egy szegény szerencsétlen család egyetlen fiokkal. Egyszer azt mondta a fiú:

– Édesanyám, én is megpróbálom a szerencsét, hátha egyszer az életben sikerül. Elmegyek a királyi udvarba.

Ment, mendegélt árkon-bokron keresztül. Egyszer sivitást hallott egy nagy gödörből. Közelebb ment. A nagy gödörben egy kismalac visított. Mikor meglátta a legényt, emberi hangon szólalt meg:

– Te szegény legény, legyél segítségemre, húzzál ki engem a gödörből!

A legény kiemelte a malacot.

– No, szegény legény, jó tetedért jót várj. Tudom, hogy a királyi udvarba mégy. Hagy tartsak én is veled. Ha útközben akarkivel találkozol, csak annyit mondjál nekem: „Visi, visi, malacom, ez is hozzád ragadjon!”

Ugy is volt, ketten mentek tovább: a legény elől, a malac utána. Mentek, mendegéltek. A legelső útjuk egy falun vitt keresztül. A miséről jött haza a nép. A legény azt mondta:

– Visi, visi, malacom, ez is hozzád ragadjon!

A misés nép mind hozzá is ragadt a malachoz, ment utánuk.

Mentek, mendegéltek tovább hegyeken-völgyeken, árkokon-bokrokon át, mikor egy másik községben kenyérsütő asszonyt láttak meg. Akkor hányta be a kenyeret a lapátjával a kemencébe. Erre a legény azt mondta:

– Visi, visi, malacom, ez is hozzád ragadjon!

Ő is hozzáragadt a sokasághoz.

Nem messze egy cigányember az árnyékszékét tisztította, nála volt minden szerszáma. A legény megszólalt:

– Visi, visi, malacom, ez is hozzád ragadjon!

A cigányember is hozzáragadt a malachoz.

A temetőhöz értek. Éppen temettek, ott volt a pap, a sok szertartásos nép, csak a kántor hiányzott.

– Visi, visi, malacom, ez is hozzád ragadjon!

Hozzá is ragadt a malachoz az egész gyülekezet.

Jött a kántor, hát elkezdtek neki kiabálni:

– Kántor uram, énekeljen szét bennőnköt, mer valóságos istencsapása, ami itt történik!

Erre a legény megint:

– Visi, visi, malacom, ez is hozzád ragadjon!

No, így a kántor is velük tartott.

Beértek a király városába. Az út mellett sorakoztak a karóba húzott emberek fejei, akik egyiken se bírták megnevetíteni a királykisasszonyt. A szegény legény nem törődött velek, ment egyenesen a palotába. Már mindenki őket bámulta: a cselédek, az udvaroncok, a kukták, mindenki.

– Visi, visi, malacom, ez is hozzád ragadjon!

Hozzáragadt mindenki az udvarban is, úgy ért a legény a királykisasszony elejbe.

Mikor a királykisasszony meglátta a furesza csődületet, akkorát nevetett, hogy a palota kétfelé szakadt. Így lett a szegény legényé a királykisasszony meg a fele királyság.

Mátranovák

Jáger

42. Volt egy vadászcsalád. Szegény család volt, szegényesen éltek. Egyszer azt mondta a vadász a feleségének:

– Asszony, lemegyek valamit lőni, mert hónap vendégség lesz.

El is ment. Egész nap jött-ment, járkált, de semmi egyáltalán nem került neki. Hát má mit teyen, hazafelé tartott, mer esteledett. Egyszerre csak elejbe került egy nyúl, lelőtte. Fel is kötözte, a vállára vette, és akkor hazaindult. Egyszerre csak leugrik a nyúl a hátáról. Azt mondja:

– Nem láttál még ilyen csodát?

– Nem, még ilyent nem.

– Menjél el Igzánt városába Mészáros Jánoshoz, majd az mond neked nagyobb csodát.

El is ment a vadász. Mikor beért a városba, találkozott egy férfival. Kérdezi:

– Hol lakik Mészáros János?

– Pontosan én vagyok.

A vadász elmesélte, hogy mi történt vele tegnap az erdőbe.

– A nyúlnak megígértem, hogy eljövök magához, mer maga majd mond nekem nagyobb csodát.

– Igen, én mondok. Volt nekem egy feleségem, egy szolgám és egy szolgálóm. A feleségem összeszokott a szolgálommal. Egyik alkalommal vasárnap elmentünk a templomba. Mikor hazajövök, a feleségem rám vág egy vesszővel: „Eleget etté te borjúpecsenyét, eleget ittál vörösbort, eleget vótá ember, most má legyen belőled bundáskutya.” Bizony bundáskutya lettem. Jöszmékeltem egyik szemétdombról a másikra. Láttam én egy hegyoldalba nyáját, hogy legelésztek, de a pásztor nem volt mellettük. Elmegyek én ki, forgok ottan. A pásztor a kocsmába van, ki-kinéz. Meglátta, hogy én ott forgatom a nyáját. Nagyon megörült, hozott nekem zsömlyt, kiflit. Jó dolgom volt, de azér én mégiscsak bundáskutya voltam. Ára jön a király egyszer hintóval, ahogy én terelgetem a nyáját egyedül. Odacsalogatott a hintóho, én meg bizony fölmentem. Gondoltam, hogy jobb dolgom lesz. A királyná nem volt más tennivalóm, mint be kellett a szobába bújnom a sarokba az ajtó mögé, és vigyázni, hogy a medve el ne vigyen egy fiút, mert a másikat már elvitte. Mikor jött a medve, ráordítottam: „Hozd vissza a másikat is, el ne vidd ezt az egyet!” Nagyon megörült a király, hogy a medve a másik gyereket is visszahozta. Még jobb dolgom vót, de azé én mégiscsak bundáskutya voltam. Egyszer elmegyek én haza, megnézem a vérrel verejtékes vagonkámat, meg hogy csintalankodik a feleségem a szolgálommal. Mindjárt fölismert a feleségem. Vette a vesszőt, rám vágott: „Eleget etté borjúpecsenyét, eleget ittál vörösbort, eleget vótá ember, eleget vótá bundáskutya, most má legyen belőled egy nagy madár.” Egy madár lettem. Má jobban kellett félnem a vadászoktó is, meg a rossz gyerekektó is. Egyik házró a másikra szálltam. Kifigyeltem, hogy mikor megy el a feleségem a szolgálommal templomba. Leszálltam, hátha a szolgálóm otthon maradt. Így is történt. A szolgáló vette a vesszőt, rám vágott: „Eleget ettél te borjúpecsenyét, eleget ittál te vörösbort, eleget voltál ember, eleget voltál bundáskutya, eleget voltál nagy madár, most már legyen belőled ugyanolyan ember, mint voltál.” Olyan ember lettem, mint voltam. A kezembe vettem a vesszőt. Mikor jön a feleségem a szolgálommal a templomból, rávágtam én egy nagyot: „Eleget ettél borjúpecsenyét, eleget ittál vörösbort, eleget voltál aszszony, most már legyen belőled egy nagy számár.” Nagy számár lett. Ugyanezt tettem a szolgálommal is. Lett egy pár számárkám. Eljártam én velek fuvarozni, követ hordani a királynak. Üttem-csaptam én őket. A király rám szólt: „Mér bántja, édes barátom, azokat a szegény sza-

márkákot?” „Mér, király öfelsége? Emlékszik-e a bundáskutyára, aki megmentette a gyerekeit?” „Igen, emlékszek.” „Az én vótam. Ez meg a feleségem meg a szolgám.” Én meg elvettem a szolgálómat, azóta is boldogan élünk mostanáig békességben.

Herencsény

Zsidó a tövisben

43. Vót egy obsitos katona. Ahogy letelt a katonaideji, ment hazafelé az országúton. De olyan szegény vót, hogy nem vót egyebi két fillérné.

Ment, mendegélt, hát az egyik kanyarba tanálkozott egy szegény kódúsvál.

– Édes fiam, nagyon éhes vagyok, aggyá má valami harapnyivalót!

A katona odaadta neki az egyik kenyerit, avval továbbment. Megint szembekerült egy másik kódúsvál.

– Édes fiam, olyan éhes vagyok, hogy rogyadozok, nem birok mennyi. Annak odaadta a másik darab kenyerit.

Kisvártatva tanálkozott egy öregembervel.

– Édes fiam, má nem birok mennyi, aggyá valamit ennyi!

– Bátya, má nincsen se kenyerem, semmim a világon, csak az utóssó két fillérem van.

Odaadta neki a pénzt.

Ahogy megyen, egy kanyarba tanálkozott egy öregembervel.

– Jaj, bátya, má télleg nem tudok semmit adnyi, má semmim sincs.

– Nem is baj, de azt tudom, hogy jó szíved van. Én vagyok az Isten, négyszer jelentem meg előtted kódús képibe, nekem adtad at utóssó kenyeredet is, az utóssó filléredet is, ezér megjutalmazlak. Adok neked egy olyan péztárcát, amibő soha a pénz ki nem fogy, csak meg kell rázni. Adok neked olyan puskát, hogy csak felemeled, amire ráfogod, biztos célba talá. Adok neked olyan szájmuzsikát, hogy ha belefújsz, még a fűszálak is táncolnak.

Jó van, elment a kódús, a katona meg elért egy fogadóba, ett-itt, amennyi jólesett neki. Mikor jóllakott, kipróbálta a péztárcáját. Megrázta, a csengő aranyak csak úgy hullottak, potyogtak. Beseprette mind a kocsmárosnének a fiókjába.

– Itt van, ez a magáé.

Avval továbbment. Jó lenne kipróbálni, hogy igaza vót-e a kódúsnak a puskával is.

Meglátott egy madarat felette szállanyi. Ráfogta a puskát, ami abba a minutába elsült. Esett is lefelé a madár, az út közepire esett. De közbe arra ment egy batuszsidó, aki ilyen pútyerkákot árolt, meg kendőköt, ringy-rongyokat szedett össze. Ahogy ott ment, pontosan elejibe esett a madár, felkapta. A katona mondja neki:

- Adja ide azt a madarat, mer én lőttem!
- Azt maga nem lőtte, mer nem sült el a puskája.
- Híjába mondja, mer azt én lőttem. Én lőttem, adja ide!

A zsidó nem adta oda neki. No, ha nem adta, kibánt vele a katona. Elévette a muzsikát, belefűjt a szájmuzsikába. Micsoda? A nagy batuszsidó elkezdett táncolni. Táncolt annyira, hogy a nagy batu összevissza rángatta. Mondogatta a katonának:

– Hagyja má abba a muzsikálást, mer nem bírok táncolni, a batu tisztára összeszakítja a hátam!

De a katona nem hallgatott rá.

– Ha maga felkapta a madaram, akkor má most járja!

Mikor látta a katona, hogy valóba ajjig van benne élet, abbahagyta a muzsikálást, ballagott tovább az országúton.

A batuszsidó panaszt tett a bíróná, elmondott mindent. A bíróná meg úgy határozta, hogy felakasztják a katonát, mer egy embert tönkretett. Elfogták a katonát. Másnap ott vót a katona a kötél alatt. Ott csüngött a kötél, má fel vót szerelve a bitófa. Gyülekeztek az akasztásra bárók, urak, hercegek, grófok, nagykalapú tótok, válogatott cigánylegények. Gyülekezett a sok nép, annyi vót má, mind a fűszál. A batuszsidó is ott vót köztek, ő is várta, hogy akasztják a katonát.

Azt mondta a bíró:

- Utóssó kívánsága van-e még az elítéltnék?
- Van. Hagy vegyem még elő utoljára a muzsikámot!

A batuszsidó meg mondta:

– Kössenek meg engemet egy kőfalho, kössenek meg engemet egy kőfalho!

Ő má azé mondta, hogy megkössék, hogy ne tudjon mozognyi, ne tudjon táncolni, mer akkor kidöglük örökre. Hát megkötték.

Igen ám, elkezdte a muzsikát a katona, húzta, muzsikáta. Mindenki táncra perdült, a zsidó is, aki a kőfalho hozzá vót kötve. Mondogatta is:

– Mingyár tudtam, hogy így lesz, mingyár tudtam, hogy így lesz!
 A többiek meg:
 – Ha te tudtad, mér nem mondtad? Ha te tudtad, mér nem mondtad?
 A zsidó annyira dörgölődött a kőfalho, hogy teljesen ledörgölte a hátáró a bőrt, tiszta vérbe vót a háta.

Mikor jó kitáncolta magát mindenki, abbahatta a katona a muzsikálást.

Aszongya a bíró:

– Halljátok-e, ezt a katonát kár felakasztanyi, vegyük el ennek a rongy batuszsidónak az életit. Mit ér má ő úgyis, mikor egy csepp bőr sincs a hátán.

Így felakasztották a batuszsidót.

Zabar

Erős Miska

44. Vót egy asszony, vót neki egy fia, Erős Miskának hitták. Miska nem akart dolgozni otthon semmit se: csak ett, meg feküdt. Az anyja megharagudott rá érte nagyon.

– Ejnye, fiam, hát mindenki dolgozik, csak te nem akarsz dolgozni?
 – Jó van, anyám, majd elmenek én is, dolgozok valamit.

Elment a legény, beállott a zsidóho szolgáljni. Azt mondja a zsidó neki:

– Ide figyelj, Miska, én megfogadlak, de avval a kikötésvel, hogy amelyiken hamarabb megharagszunk, annak szíjat hasítunk a hátábó. Ha te haragszol meg, a te hátadbó, ha én haragszok meg, akkor meg az enyím hátambó.

– Rendbe van, beleegyezek.

Elküdté a legényt a zsidó szántanyi. Megígérte, hogy az ebédet kikügyi a szántófödre harangszókor, de nem küdött ki a zsidó semmit se neki, hagy haragudjon meg. Miska meg csak várta, várta, hogy csak viszik az ebédet, de nem vittek neki semmit. Hazament este üres gyomorval.

– Nem hozták ki az ebédet.

– Nem, fiam. Csak nem haragszol tán érte?

– Ajjaj, dehogy haragszok, a világé se.

– Hónap má nem is mégy ki szántanyi, hanem kihajtod a birkákat legeljni.

Másnap kihajtotta birkákat legényi a legény, de kenyér helyett a tarisznyába követ tettek neki. Mikor ebédelni akart, látja, hogy kő van a tarisznyába. Elhagyította a követ. Levágott vagy két birkát, rakott egy nagy tüzet, megsütötte mind a kettőt. Mikor este hazahajtott, számolta a zsidó a birkát. Azt mondja:

- Kettő hol van?
- Hol vóna, ebédkor megettem. Csak nem haragszik tán az úr?
- Dehogy haragszok, a világé se.

No, többet a birkát nem merte rábízni a zsidó. Másnap azt mondja neki:

- Miska fiam, elmegy az erdőbe a két ökrövel fajé.

A legrosszabb két ökröt adta neki. Jó a rengetegbe küldte, hogy valamelyik vadállat majd csak szétszaggatja Miskát. Miska meg kiment, pakolta a fát a szekérre. Látja, hogy arra tart két medve.

- Csak gyertek, jó van.

Mikor odament a két medve, szétszaggatták. Miska meg, ahogy megpakolta a szekeret, befogta a két medvét az ökrök helyire – hajtotta őket hazafelé.

Mikor meglátta a zsidó, hogy hajtja Miska a két medvét, nem akarta kinyitni nekik a kaput.

De Miska kinyitja a kaput, betaszította. Behajtotta a két medvét a szeker fával együtt. Betette az istállóba a két medvét. Ott vótak a tehenei a zsidónak, megették a medvék a teheneket, megfojtogatták. Jajgatott a zsidó, a kezit tördelte:

- Jaj, mit tetté az állataimval, te Miska?
- Tán haragszik a nagyságos úr?
- Dehogy haragszok, dehogy haragszok!

Másnap reggel kiküdte megint a legényt az erdőbe, elmagyarázta, mőre menjen.

– Ott van az erdön egy kondásom. Vigyé neki tiszta ruhát, Miska! Ott őrzi a disznókot.

Nem vót az erdön kondása a zsidónak, abba bízott, hogy a vaddisznók majd csak szétszaggatják Miskát. Vitte Miska a tiszta ruhát az erdőbe. Látja egy tisztáson, hogy egy medve ott hajkász egy csomó vadisznót. Odament.

- Hőj, győjjön csak ide!

A medve rá se hallgatott. Odament Miska a medvéhe egészen közel, megfogta, ráhúzta a ruhát: inget, gatyát, mindent. Rendesen felötöztette a medvét.

– Hajtsuk haza a disznót!

A medve nem értette, hogy mit beszé Miska, nem akart menni. Miska meg lökdöste, hajtotta a disznók után.

– Gyerünk, hajtsad a disznót!

Egy nyáj vaddisznót hajtott haza Miska az úrnak az udvarára, meg a medvét.

– Mi legye evvel a sok vadállattal? Minek hoztad a portámra?

– Tán haragszik a nagyságos úr?

– Á, dehogy haragszok, egy cseppet se haragszok!

A zsidó mit tehetett, mind levagdosta a disznót. Kimérte, amit birt, szétesztogatta.

Meghallotta a zsidó, hogy dobolnak: kitört a háború. No, ez jó alkalom, hogy messzabaduljon a legénytő.

– No, Miska fiam, kitört a háború. Elmegy-e oda?

– Mit tesznek ottan?

– Csak verekednek.

– Akkor én is elmenek.

Készítettek neki mingyár útravalót, puliszkának valót is, serpenyűt, mindent, rendes felszerelést. Vitte Miska magával.

Mikor elért a csatátérre, leült az ellenséggel szembe, rakott egy nagy tüzet. Hozzáfogott a puliszkát főzni. Az ellenség meg lövődözött feléje. Az egyik ágyúgolyó az egyik oldalról ment el mellette, a másik ágyúgolyó a másikról. Miska átkiabált a katonákhoz:

– Ne hagyigáljatok, mer ha a puliszkámat feldötyitek, lesz nektek jaj!

Egyszer az ellenség úgy eltanáta, hogy pontosan a puliszkás fazekát lökte fel. Ój, Miska megharagudott. Fogott egy nagy sátorkarót, ment át hozzájuk vele. Úgy elverte az ellenséget, hogy azt se tudták, mőre szaladjonak.

A katonák elmondták a királynak, minyő erős, bátor legény akadt köztük. A királynak annyira megtetszett Miska, hogy nekiadta a jányát meg a feli királyságát. Így Miskából kirá lett.

Maconka

Állatnyelv

45. Vót egy juhász, aki értett az állatok nyelvin.

Egyszer a feleségivel kívül ültek a fal mellett, pusztán laktak, nem vót kívül szórakozni, ők ottan egy kicsit elbeszélgettek. A tyúkok meg a kakasok is beszélgettek ott az udvaron. Az ember meg persze értette. Az ember elnevette magát. Aszongya neki az asszony:

- Mit nevelté?
- Semmit.
- Engem nevelté ki?
- Nem nevettek én ki, mér nevettek vóna?
- Mondd meg, hogy mit nevelté!
- Semmit.

Nem lehetett elárolni, mer ha elárolja, akkor rögtön meghal. Faggat-ta hetekig az asszony, hogy mit nevetett, mondja meg, mer őtet nevette ki. Híjába fogadkozott az ember, hogy nem őt nevette ki, az asszony nem nyugodott. Az ember meg csak nem mondta el, félt, hogy meghal. Egyszer oszt aszongya:

- Nézd asszony, megmondom őszintén, ha én azt elárolom, rögtön meghalok.
- Nem bánom én, ha rögtön meghalsz is, de nekem mondd el, hogy mit nevelté!
- Megmondom, de először hozasd meg a koporsót. Mikor meghozatod a koporsót, akkor is látom, nem bánod, ha meghalok, akkor elárolom, aggyig nem.

Jó van, megcsinátta az asszony a koporsót. Débe hozták a koporsót. A kutya nagyon szomorkodott, szomorkodott a fal mellett. A kakas meg vígan kikirikult, forgalódott ott a tyúkok közt a szemetdombon. Oda-szól neki a kutya, a gazda meg hallotta:

- Mit vagy olyan víg? Nem tudod, hogy az a jó gazdánk má débe ki lesz terítve?

Aszongya a kakas:

- Mér olyan gyáva, hogy annak az egynek se tud parancsolni?

Körűfordul a tyúkok közt, aszongya:

- Nekem őt is van, hat is van, tíz is van, hús is van, mégis mindnek tudok parancsolni. Ő meg annak az egynek se tud? Olyan gyáva?

Ezt meg az ember hallotta, megértette.

No, jó van, meghozták a koporsót.

– Most má mondd meg, mit neveltél!

Akkor fogja az ember a juhfogót, jó elverte az asszonyt.

– Az anyád kutya erre-arráját, nem bánna, ha meghalnék is, csak neked a kedved teljen?

Jó elverte az asszonyt. Bizony nem kérdezte tőle többet az asszony, hogy mit nevelt, mer jó elverte. Így megmaradt az embernek az életpi, mer a kakas megtanította, hogy parancsoljon az asszonynak.

Vannak most is olyan gyáva emberek, hogy az asszony parancsol nekik.

Etes

Nyílj ki, szézám!

46. Élt egyszer két testvér, az egyik nagyon gazdag vót, a másik meg nagyon szegény. A gazdag embernek szép lovai vótak, a szegénynek meg csak egy rossz, görbe lova vót.

Egyszer a szegény ember befogta a lovát a kocsiba, hogy elmegy az erdőbe, szed a kocsiba gallyat, hazahozza. Ahogy szedegette a gallyat az erdőn, vele szembe a másik ódalon egy nagy kőszikla állt. Egyszer csak látja onnan a sűrűbő, hogy odaáll tizenkét betyár a kőszikla elé, a vezérik azt mondja:

– Nyílj ki, szézám!

Erre a kősziklán kinyílt egy kapu, a betyárok bementek. Az ember meg figyelte tovább, hogy mi lesz. Nemsokára ki is gyöttek tizenketten a ballangbő. Odaszólt a vezér:

– Csukódj, szézám!

Erre becsukódott a kapu.

Mikor elmentek a betyárok, odament a szegény ember is. Odaállt a kőszikla elé, rászólt:

– Nyílj ki, szézám!

Kinyílt a kapu. Az ember bement, ott tanát három kád aranyat. Egy kádval mingyár kitakarított, feltette a kocsira, szedett rá gallyat, hogy ne lássák.

Mikor hazavitte a sok kincset, letette a kocsirő a kád aranyat. Azt mondja a fiának:

– Fiam, ereggyé át a szomszédho, a bátyámho, kérd el tőle a vékát! Megmérük, hogy hány véka aranyat hoztam.

Át is ment a gyerek. Mondta a gazdag embernek:

– Azt mondta apám, hogy adja ide a vékát.

– Ugyan, mit mérne ő avval a vékával? Mit tud ő evvel mérnyi?

– Én nem tudom, hogy mit mér vele, de azt mondta, hogy adja ide, majd visszahozzuk.

A gazdag ember nagyon huncut vót, megszurkolta a vékának a fenekit, úgy adta oda a gyereknek. Mikor a gyerek hazavitte, megmérte a szegény ember az aranyat. Nem nézett bele a véka fenekire, hogy maradt, csak odaadta a gyereknek.

– Vidd vissza!

Visszavitte a gyerek, a gazdag ember meg nézegetyi a vékát. Egy pár arany benne maradt a véka fenekibe.

– Húha, ez aranyat mért! Honnan vót ennek ennyi aranya, hogy vékával mérte?

Az erdőbe ő is meglátta a betyárokat, hogy odamentek a köszikláho. A vezérük odaállt, mondta:

– Nyílj ki, szézám!

Erre kinyílt egy kapu, a betyárok bementek. Nemsokára ki is gyöttek a ballangbó mind a tizenketten. Akkor meg azt mondta a vezér:

– Csukódj, szézám!

Becsukódott az ajtó.

Ahogy a betyárok elmentek, odasettenkedett a gazdag ember is. Rászólt a kösziklára:

– Nyílj ki, szézám!

Kinyílt a kapu. A gazdag ember óvatosan bemerészkedett. Odabent mindég mondogatta magába a szavakat, hogy el ne felejtse, ha megint szükség lesz rá: „Nyílj ki, szézám! Csukódj, szézám!” Hát mikor azt mondta, hogy „Csukódj, szézám!”, becsukódott a kapu. Mikor oda került a sor, hogy a kapuho ért visszafelé, elfelejtette a varázsszavakat. Mondott ő mindent:

– Nyílj ki, árpám! Nyílj ki, búzám!

Mindent mondott, csak azt nem: nyílj ki, szézám!

Mentek vissza nemsokára a betyárok. Mikor beléptek a ballangba, megtanáták a gazdag embert.

– Gazember, itt vagy? Te vitted el a kád aranyat? Majd adunk most má neked!

Összevagdosták egész apró darabokba, behányták egy kádba.

Eltűnt a gazdag ember. Csak várták, várták otthon, de nem gyött. Má a szegény gondolta, hogy körülbelő hol lehet. Elment az erdőre, megkereste a ballangot. Melleste a betyárokat, hogy mikor mennek el a ballangbó. Mikor elmentek, akkor ő szépen odament, oszt mondta:

– Nyílj ki, szézám!

Ahogy a kapu kinyílt, az ember kikarította a kádat, akibe bátyja összevót vagdosva. Feltette a kocsira, hazavitte. Elment a kocsmába, a kocsmáros sebész ember híribé állott.

– Kocsmáros úr, van nálam egy ember, össze van vagdosva apró darabokba. Össze tudná-e varrni, hogy úgy nézzen ki, mind még élt, hogy rendesen helyen legyen minden darabja?

– Jó pénzé összerakom.

– Megfizetek érte. De csak bekötött szemvel tudom odavezetynyi, nem szabad tugynyi senkinek, hol az ember, még magának se.

A szegény ember bekötte a kocsmáros szemit, elvezette a lakására. Mikor odavezette, leódta a kötést a szemirő.

– Itt van, nézze, ezt kell összevarrni.

A zsidó összevarrta, hogy olyan lett, míg élt, minden darabja a helyin vót. Mikor végzett a zsidó, kifizette a szegény ember, visszavezette megint, hogy bekötte a szemit. Azután a szegény ember eltemettette a bátyját.

Nemsokára észrevették a betyárok, hogy ellopták a halottat a ballangbó.

– Nézd, megint vót itt valaki, mer elvitték a halottat innen.

Járkáltak a betyárok mindenfelé a falukba, hogy megtudják, ki járhatott a ballangba, ki ment oda. A kocsmába is eljutott az egyik betyár. Azt mondta:

– A ballangónkba szétvagdosunk egy embert, de úgy ellopták tőlünk, hogy nem tudjuk, ki vót az.

A kocsmáros mingyár mondta a betyárnak:

– Én a múlt éccaka egy embert összevarrtam. Egész darabokra vót vagdosva.

– Meg tudná mutatnyi, hogy melyik ház az?

– Meg.

- Gyerünk, mutassa meg!
- Így szabadszemvel nem tudom megmutatni.
- Hogy?
- Bekötyi a szememet, úgy vezet.
- Mér éppen bekötött szemvel?
- Mer tennap is bekötték a szemem. De a lépéseket olvastam, mikor vezetett az ember az én házamtó az ő kapujáig.

Bekötötte a betyár a szemit, vezette a zsidót. A zsidó meg számolta a lépéseket. Mikor odaért a szegény ember kapujáho, megállott.

- Itt van a kapuja, ebbe a házba lakik az illető, aki tennap idehozott. A betyár meg egy krétával nagy keresztet rajzolt a kapura.

Mikor a betyár elment, felkereste a vezért. Mondta neki, hogy ő má tudja, melyik házba lakik az illető, aki ellopta a halottat, megkrétázta a kaput. Igen ám, de a szegény ember is észrevette, hogy a kapuja meg van krétázva, a közeli kapukot minden ódalró megkrétázta. Mikor a vezér ment, hogy bemennek hozzája, nem tudták, melyik ház ez övé, mer a környéken minden kapu mevvót krétázva. No, nem mentek semmire se.

De közbe a szegény ember olyan gazdag lett, hogy emeletes házat építtetett, szolgákat tartott. Nagyon gyorsan gazdagodott. Gyanút fogott a rablóvezér.

- Körübelő ez lehet az illető.

Vett a rablóvezér tizenkét tömlőt, tizenkét tevére felpakolta. Egybe olajat tett, a többibe meg beleültette az emberit. Ő maga kereskedőnek öltözött. Mikor odaért a szegény ember kapujáho, bekéreszkedett.

- Adna-e nekem szállást, jóember, mer nagyon messze útró gyövök, olajat szállítok tevéken.

- Hogyne, adok szállást szívesen. Gyöjjön be, pakolja le a tömlőket.

Bement a vezér, lepakolta szépen a tömlőket a fal tövibe. Egybe, akibe az olaj vót, az ajtóho tette egész közel. A vezér kapott szállást is. Úgy vót az ablakja, hogy ha kinyitta, láthatta a tömlőket lerakva. Az embe-reinek meg odasugdosta, mikor még rakta le őket a tevéő, hogy éjfélig ne aludjonak, mer akkor kavicsokat hagyigál le a tömlőkre. Arró tudják meg majd, hogy ki lehet gyönni. Mikor kigyönnnek mindnyájan, majd megtámadják a lakást.

A szolgáló meg lement az este az udvarra. Ha má olajat szállít a kereskedő, mégiscsak lop belőle. De a kíváncsiság tovább hajtotta.

- Ój, megnézetem a többit is, mi van benne.

Felnyitta a többi tömlőt, mindegyikbe ember vót. Odasúgta mind-egyiknek, hogy:

- Majd hozok egy kis forralt bort.
- Jó lesz, jó lesz! – azt mondta mindegyik.

No, jó van. A szolgáló felvitte a kanna olajat, felforralta, mikor fel-forrt az olaj, leszaladt vele. Felnyitta az első tömlőt, akibe a betyár vót.

- Tátsa el a száját!

A betyár széttátotta a száját, a szolgáló beletötötte. A forró olaj min-gyár összeégette a betyárnak a száját, a gyomrát, hogy rögtön megfűt.

Ment a másikho, a harmagykho. Mind a tizenegyet megfojtotta az olajval a szolgáló.

A rablóvezér éfélkor kinyitta az ablakot, elkezdte hagyigálni a kavi-csot a tömlőkre, de messe mozdult egyik legényi sem.

- Mi van ezekkel?

Gondolta magába, hogy lemegy, megnézi. Ahogy lement, látta, hogy mindegyik megvan halva. Ój, nem mert szólnyi semmit se, hanem fel-pakolta a tömlőköt a halottakval együtt, elhurcolkodott onnan. Magára maradt, mer a tizenegy emberi elpusztult. No, de annyira morfondíro-zott, hogy csak kifundált valamit.

A városba, a szegény ember házával szembe, épített egy nagy üzletet. Rendelt abba mindenféle árút. Amit csak ki lehetett mondanyi, minden vót az üzletyibe. Hamarosan jóba lett a szegény embervel. Kezdték egy-mást hívogatnyi, vendégkereskednyi. No, egyszer a szegény ember meg-híttá, hogy gyöjjön el hozzá vendégnek. A rablóvezér el is ment hozzá. A szolgáló meg megösmerte, hogy ő az ember, aki a tizenegy betyárját odavitte.

Ahogy a két ember ott iszogatott az asztalná, a szolgáló egyszer látta, hogy a rablóvezér jól áll, ugyancsak beivott:

- Megengegyik az urak, hogy egy cirkuszi mutatványt bemutassak?
- Hogyne, nagyon szívesen. Nagyon szívesen nézzük, csak mutassa be! – aszongya a rablóvezér.

Az asztalon vót egy nagy kés, azt felkapta a szolgáló. Elkezdett vele ugrányi összevissza, forgatta a kést. Egyszer odaugrott a rablóvezérhe, belevágta a kést a mejjibe. Hój, a szegény ember hozzáfogott rá vesze-kegnyi:

- Mit tetté, gazember? Mér ölted meg a legkedvesebb szomszédomat?

– Ez magának a legkedvesebb szomszédja? Ez az a rablóvezér, aki a tizenkét tömlővel begyött ide az udvarba szállást kérnyi, hogy magát elpusztítsák.

A szegény ember nem akarta elhinnyi sehogy se.

– Az nem lehet.

– Gombolja ki csak a kabátját, nézze meg, mit taná alatta!

Mikor kigombolta a szegény ember a vendégi kabátját, egy széles szíjat látott a derekára csatolva; pisztolyokkal, törökvel vót tejiaggatva körü.

– Látja-e, hogy a legkedvesebb szomszédja hogy van felszerelve?

Így megszabadult a szegény ember a rablóvezértől.

Eggyig vót, mese vót.

Maconka

Az ördögös ember lánya

47. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy ördögös ember. Vót neki három jánya. Az öregember mindég a kemencén ült. Egyszer mondja a legidősebb lányának:

– Édes lányom, aggyá ennyivalót!

Adott neki a lánya, odanyútotta neki az ételt. Az apja elkapta neki a karját, megfogta, megette.

Majd nemsokára mondta a másogyik lányának is:

– Édes lányom, éhes vagyok, aggyá egy kis ennyivalót.

A másikat is megkapta, megette.

Egy idő múlva a harmagyik lányának is mondta.

– Édes lányom, aggyá ennyi, mer éhes vagyok!

No, a legkisebb lány okosabb vót, nem ment az apja közelibe. Azt mondta:

– Jó van, édesapám, majd mingyár gyövök, hozok ennyivalót, mindent.

Közbe elment a legkisebb lány. Összekötött egy kis portékát, avval indult útnak. Világgá ment, hogy soha ne találja meg az apja. Az ördögös ember várta egy darabig, hogy majd gyön a lánya az étellel, de várhatta, nem gyött. Legyött a kemencérő, felvette a vasvillát a hátára. Mondta:

– Várja, majd utólérlek!

Mikor a lány egy faluvégen éppen a patakon ment keresztű, meglátta, hogy gyön utána az apja a hátán a vasvillával.

– Jaj, Istenem, már utóér, már utóér!

De nem érte utó, mer hirtelen gyött egy vihar, felhőszakadás, nagy víz lett a patakba, nem birt átmenni. Átkiáltott a jányának:

– Megállj, jányom, majd utólérlek! Majd elintézem a sorsod!

Közbe messze eljutott a lány, mikor megint hátrapillantott. Gyött az apja a vasvillával.

– Jaj, Istenem, mit tegyek? Hova bújjak?

Sok szénaboglya vót ott az erdőszélen, bebújt az egyik alá.

Ahogy odaért az ördögös, hányta a villájával a boglyákat, mer nem tudta, melyikbe bújt a lánya. Nagyon sokat széthányt, de megunta, abba-hagyta. Azt mondta:

– Jó van, de úgy se menekülsz, mer valahol megtanállak!

Mikor elment az ördögös ember, ára gyött egy vadász a hajtójával meg a kutyájával. Azt mondta a hajtó az erdő szélén:

– Édes gazdám, má dél van. Éhesek vagyunk, valamit együnk.

– Jó van.

Leültek ők nyársalnyi, ettek. Azt mondja a hajtó:

– Adjunk a kutyának is!

Levágtak egy nagy darab szalonnát meg kenyeret. A kutya leszaladt vele. Elvitte a boglya fele. No, ott megérezte, hogy valaki van, letette a szalonnát meg a kenyeret. Közbe visszament ügyesen. Mondja a hajtó:

– Gazdám, ez a kutya nagyon ügyesen visszajött. Ez nem ehette meg a nagy kenyeret meg a szalonnát, ez valahova letette. Próbáljuk meg, adjunk neki megint. Akkor menjünk utána, hogy hova viszi.

Úgy is vót, megint adott neki kenyeret meg szalonnát. Megint ugyanarra a helyre szaladt a kutya, letette. Mondja a hajtó:

– Itt valaki tartózkodik ebbe a boglyába.

A vadász beszólt:

– Gyere ki, mer belövök!

Semmi. Nem szólt senki.

– Gyere ki, mer belövök!

Semmi akkor se. Még egyszer kiáltott.

– Gyere ki, mer belövök!

Arra kiszólt vékony hangon a lány:

– Nem mehetek ki, mer mezítelen vagyok.

– No jó, majd levetem a köpenyemet, beadom, oszt vedd magadra, gyere ki.

Le is vette a köpenyit a vadász, beadta a lánynak.

Amikor kigyött a lány, elállt a vadásznak a szeme meg a szája, olyan gyönyörű szép vót a lány. Azt mondta neki:

– Most hazaviszlek. Majd otthon az édesanyám felöltöztet szép ruhába téged.

Úgy is vót. Annyira, hogy megszerette a vadász, elvette feleségül.

Éltek boldogan sokáig. Kaptak erdészeti lakást, ott éltek. Született két szép kisgyerek is, örültek neki.

No, de egyszer az ördögös ember odatanált. Beköszönt kódúruhába egy estefele.

– Kezit csókolom, nagyságos asszonyka. Kaphatnék-e éccakára szállást?

– Nem tudom, mer nincs itthon az uram, csak este gyön haza.

Hazagyött a vadász. Mondta a feleségi:

– Ez a kódús bácsi szállást keres. Adjunk neki egy éccakára. Majd kivirrad, és elmegy.

Közbe ők este sokáig eljátszozgattak, elbeszélgettek, elfelejtették bezárni az ajtót. Az ördögös ember meg kigondolta, hogy a két kisgyerekek elvágja a nyakát. Úgy is vót, éccaka belopakodott, elvágta a gyerekek nyakát, a véres kést meg begyugta a lányának a párnája alá.

Reggel csak mondja a vadász a feleséginek:

– Nézd meg má a gyerekeket, mer csend van. Máskor má ilyenkor játszottak.

Megnézte az asszony. Hát el vót vágva a nyakuk, ott vótak vérbe a kiságyba. Mind a ketten meg vótak halva. Jaj, má akkor jött a nagy sírás.

Az ördögös ember meg azt mondta:

– Majd én megfejtem, hogy ki vót a tettes. Majd én megmondom.

Azt mondta a vadásznak:

– Avvót a gyilkos, avvágta le a gyerekeknek a nyakát, akinél a véres kést megtanálják.

Nohát, az asszonynak a párnája alatt vót a véres kés. A vadász meg se hallgatta a feleségit.

– Tönkretetted a két gyerekem, most má énnekem nem kellesz. Menynyé világgá, vigyed a két gyereked is a hátadon!

Szegény asszonynak mit vót mit tenni, felkötte egy hamvasba a há-tára a gyerekeket. Vitte, vitte őket, messze vitte, erdön, bukron, árkon, mindenen keresztül. Egyszer csak egy nagy fényesség megjelenik neki a bukorbó, majd meg is szólal a hang.

– Ne sírj, jóasszony, jóra fordul a sorsod. Amott van nem messze egy kőszikla, abbó folyik az élet vizi. Tartsd alá a gyerekeidnek a nyakát, majd felébrednek, jobban lesznek.

Úgy is vót. Odatette a nyakokot, ahonnan folyt a kősziklábó az élet vizi, hát feltámadtak.

Közbe má éhesek is lettek a gyerekek, minden. Mondták:

– Éhesek vagyunk, anyukám, mit együnk?

– Ne féljetek, kis fiaim, majd csak jó emberekre tanálunk, ott kérek nektek ennyivalót.

Az asszony felment egy fára, hát nem messzire látott is világosságot. Mondta a gyerekeknek:

– Kisfiaim, nem messze van egy világosság, ott biztosan laknak. Majd kérünk a gazda bácsitól nektek ennyivalót.

Mentek is, mentek, egy nagy lakásra tanáltak. Bent égett a lámpa, az asztalon meg minden vót: hús, tej, sütemény, mindenféle. No, má a gyerekek nagyon türelmetlenek vótak. Mondták, hogy má ők vesznek az asztraló. Az anyjok azt mondta:

– Ne vegyetek. Várjunk még egy cseppet. Majd a gazda bácsi vagy néni hazajön, ő ad.

No, de hát a gyerekek nagyon éhesek vótak, ők má nem vártak. Egyik is egy darabot levett, a másik is egy darabot, úgyhogy jóllaktak. De ott nem lakott senki egyáltalán, azt a Jóistenke nekik rendelte, azt a lakást. Ott is maradtak, ott éltek.

Telt-múlt az idő. Egyszer a vadász meg a hajtó ára ment vadászni, azt mondja a vadász:

– Ránk setétedett, meg messze is lakunk, bemenünk ebbe a szélső házba, messzállásolunk. Kérünk a gazdátó éccakára szállást.

Úgy is vót. Hideg vót, nagy hó, elfáradtak, bementek.

– Adjon Isten jó estét.

– Adjon Isten.

– Ránk esteledett, szállást kérnénk éccakára.

– Egész nyugodtan maradjonak, itt elfekhetnek.

Adott nekik az asszony vacsorát, mindent.

– Itt jó helyik lesz. Úgy sincs ember a házná, csak nyugodtan feköd-
jönek le.

A hajtó le is feködt a lócára, a vadász meg az ágyra. Az asszony meg
fonogatott, fonogatott, a két kisgyerek meg játszogatótt.

No, a vadász elaludt hamar, de a hajtó nem birt aludnyi. A vadász
horkolt, a kezit meg leengedte az ágyró. Akkor odaszót az asszony a gye-
rekeknek:

– Menjetek oda, édes fiaim, tegyétek fel a bácsinak a karját az ágyra,
mer úgyis ette apukátok vót az valaha.

Ahogy aludt a vadász, megint csak leejtette a karját. Az asszony meg:

– Tegyétek fel a bácsinak a karját, mer ette apukátok vót az valaha.

Megint feltették. A hajtó ezt mind hallotta, mer nem birt aludnyi ide-
gen helyen.

Ahogy kivirradt, felötözködtek, megreggeliztek, elmentek. Vadászás
közbe nagyon furcsán viselkedett a hajtó. Látta a vadász, hogy valami
nagyon nyomja a begyit. Azt mondja:

– Mi bajod van neked, te hajtó?

– Hej, vadász, megmondanám, de nem merem.

– Mondjad má, ne törödj semmivel.

– Az éccaka nem aludtam egy szemet se, de maga nagyon jó horkolt,
leengedte a karját. Akkor azt mondta az asszony a gyerekeinek, hogy
„tegyétek fel a bácsinak a karját, mer ette apukátok vót az valaha”.

– Ennek a végire járunk. Nem megyünk haza, hanem bekérezkedünk
este az asszonyho. Most má én is fel leszek.

Úgy is vót, szállást kértek. Az asszony adott is nekik szívesen. De a
vadász csak mutatta az alvást. Horkolt erősen, majd egyszer leengedte a
karját. Megint mondta az asszony:

– Menjetek, fiaim, tegyétek fel a bácsinak a karját, mer a te apukátok
vót ő valaha.

Akkor a vadász felugrott, átnyalábolta a két gyereket. Ott is maradt.
Azt mondta a hajtójának:

– Hajtó, te mennyé haza. Kocsimot, lovamot, mindenemet vigyed,
mer itt maradok!

Úgy is vót. Ott lakott velek sokáig.

Egyszer még az ördöngős ember megtanáta ökö. Akkor ment be a
házba kódúsnak ötözve, mikor az asszony egymaga vót otthon.

– Adjon Isten, nagyságos asszony.

– Adjon Isten magának is.
 – Szegény kódús vagyok, eltévedtem. Irányítson má el ebbő az erdőbő, mutassa meg az utat.

– Nagyon szívesen, ha csak ennyi a kívánsága.

Felvezette az asszony a kúdúst a hegyre, de közbe felismerte, hogy az ő apja, biztosan el akarta veszejtenyi.

Tudta az ördögös az utat, csak azé csalta ki a lányát a hegyre, hogy végezzen vele. Ott vót egy nagy hordó, sűrűn tele vót verve szögekkel, mind régen a gereben, amivel készítették a kendert.

– No, én vagyok az apád. Engemet bolonddá tetté kétszer is, de harmadszor nem menekülhetsz, most végi az életednek. Ülj bele a hordóba gyorsan, ne húzzuk az időt!

– Jó van, édesapám, megteszem, de hogy férek én el ebbe a kis hordóba?

– Üjjé bele!

– De mutassa meg maga nekem, mer én sehogy se tudom, hogy kezdjem.

Beleült az ördögös ember.

– Így e!

Az asszony meg megkarította a hordót. Karult, karult, meg se állt egy nagy gödörig, ott ezerfelé szakadt. Meghalt az ördögös ember, többet nem kellett félnyi tőle.

Azóta boldogan él az asszony a családjával, ha meg nem halt.

Szuha

A csodálatos kakas

48. Vót egyszer egy özvegyember meg egy özvegyasszony, egymás mellett laktak, szomszédok vótak. Az embernek vót egy kakasa, az asszonymak meg egy tyúkjá. Hát a tyúk csak tojogatott, tojogatott, de bizony a kakas nem tojogatott. Akkor megfogja az ember:

– Tojsz-e, édes kakaskám?

– Hogy tojnék én, hiszen én kakas vagyok?

– De akkor is tojjá!

Jó elverte, amiér nem tojt. Fogta magát a kakas, elszát. Ment, ment, mendegélt, még csak egy városba nem tanált. Rászállt a királynak a kapujára, kiabált:

– Kikirikú, kirá uram, gyere velem háborúba!

Meg akarták fogyni, nem birták.

A kakas elszát az erdőbe. Ott tanát egy nagy tavat. Nem tudott mit tenni, a tavon nem birt keresztümenyi. Odateszi a farát a tóho, azt mondja:

– Szídd fel, seggem, a vizet, szídd fel, seggem, a vizet!

A seggi mind felszíta azt a sok vizet. No jó, most má elszát megint a kirá kapujára, elment a városba a kirá kapujára.

– Kukurikú, király uram, gyere velem háborúba!

Azt mondja a kirá:

– Fogjátok meg, gyerekek, mindenkit mozgósítani kell, fogjátok meg a kakast, bedobjuk az égő kemencébe.

Úgy is vót, megfogták a kakast, bedobták az égő kemencébe. Ott meg csak elkezgyi a kakas:

– Ereszd, seggem, a vizet, hagy ótsa el a tüzet! Ereszd, seggem, a vizet, hagy ótsa el a tüzet!

A sok vizet a kakas seggi mind keresztette, még a király udvara is teli vót.

Akkor kiszát a kakas a kemencébő, elszát megint az erdőre. Ott meg nagyon sok darázs vót, aszongya:

– Szídd fel, seggem, a darázst, szídd fel, seggem, a darázst!

A kakas seggi mind felszíta a darázst. Akkor visszazát a kirá kapujára.

– Kukurikú, király uram, gyere velem háborúba!

– Má megin itt van a kakas. Rögtön fogjátok meg, ráköttjük a szilaj csikó farkára.

Úgy is vót, megfogták, rákötték a szilaj csikó farkára. Nem kellett egyeb, azt mondja a kakas:

– Ereszd, seggem, a darázst, hagy csípje meg a farát! Ereszd, seggem, a darázst, hagy csípje meg a farát!

Mind kieresztette a sok darázst, mind összecsípték a szilaj csikót, hogy az lefeküdt kínjába. Azt mondta a király:

– Vegyétek le rögtön róla, toljatok ki vele. Tegyetek az egyik szárnyára hat zsák aranyat, a másakra meg hat zsák ezüstöt.

Úgy is vót, rá is kötték. Mikor szétnézett a kakas, hogy nem veszik észre, nem figyelik őt, felrepüt, elszát a hat zsák aranyval meg ezüsttel. A király gyorsan:

– Kapjátok a puskát, lőjétek le!

De má akkorra a kakas elszát a hat zsák aranyval meg ezüstvel. A gazdájának nagy vaskapuja vót, rászát, de még az is csak úgy remegett alatta.

– Kikirikú, gazduram, teríts ponyvát!

Hű, a gazda mingyár megörűt, megy a szomszédasszonyho, hogy adja oda a ponyvát, merd a kakas azt mondja, hogy terítse neki a ponyvát. Leterítette a gazda a ponyvát, rátette a hat zsák aranyat meg a hat zsák ezüstöt. No, megörűt a gazda, minden jóval étette a kakast, míg élt, mindég.

Megtudta a szomszédasszony, hogy a kakas hat zsák aranyat meg hat zsák ezüstöt hozott. Fogja a seprőt, behíjja a tyúkot, jó elveri. Azt hitte, hogy az is elszá, majd hoz neki aranyat meg ezüstöt. De az nem szát, csak a szemétdombra. Ott kapargált, kapargált, ott tanát egy krajcárt meg egy gombot. Akkor felszát a gazdasszonya kapujára:

– Kotkodács, gazdasszonyom, teríts ponyvát!

Hő, a gazdasszony örömbibe még hétszerte nagyobb ponyvát terített, mind a gazdaember. Akkor a tyúk leszát rá a ponyvára, rátette a krajcárt meg a gombot, a négy sarkára meg hátulró rápottyantott.

Egyig vót, mese vót.

Etes

LEGENDAMESÉK

Tiszta forrás

48. Egy ember nagyon haragudott a papra, nem járt misére. A mise alatt vasárnap mindé kiment az erdőbe, letérbekelt a fa alatt, ott imádkozott. Közbe nagyon szomjan lett. Hát hova legyen, vizet nem vitt magával.

– Mos má valahol mégis kellene innya. Elmennék, mennézném, valami gödörbe nincsen-e valami kis innya való víz.

Odament, a gödör fenekén látott egy kis vékony vizet, a gödör fenekén ragyogott. Lement oda, de nem tudott innya. A kezével kapart egy kis gödröt, hogy maj ha mettsiztol a víz, akkor iszik. Itt is, mer mettsiztolt a víz, jóllakott vízzel.

– Hű, de finom forrásvíz!

Hát aztán leült, rágyútott. Megint nekidőt, itt tovább.

– Azt a kutya mindenit, ha má itt vagyok, mennézem, hogy hol van ennek a forrása. Ráérek most, vasárnap van.

Ki is ment, tovább fél a gödrön, mennézte, hol van a forrása a víznek.

– Akkor hazára is viszek másszor.

Mikor odaért, egy döglött kutya vót a gödör fenekén, annak a szájából futott a víz. Tovább meg forrás sehol sincs se jobbra, se balra.

Hát valaki beszét, aszonta:

– Te gyűlöld azt a papot, aki az Isten igéjét hirdetyi. De amit a beszédi, olyan tiszta, mind ami ennek a kutyának a szájából kigyövő víz.

Nem látott senkit, csak hallotta a hangot.

Azután ez az ember mindég eljárogatott a misére.

Ugy is van, mer mindenki a maga bűnié felel.

Füleksávoly

Isten segítsége

50. Mikor Jézus a földön járt, egy kisjány mellett elment, elhaladt haromszor. Mindig azt mondta neki:

– Arasd, arasd, kislány, mingyár le lesz, ha a Jóisten megsegít!

Ő meg azt felelte:

– Le lesz má ez úgy is, ha nem segít is.

Megint arra megy Jézus:

– Arasd, arasd, kislány, mingyár le lesz, ha a Jóisten megsegít!

– Le lesz má ez így is, ha a Jóisten nem segít.

Ott vót ő még harmadnap is, majd arra megy Jézus.

– Arasd, arasd, kislány, mingyár le lesz, ha a Jóisten megsegít!

– Hát má jó vóna, ha a Jóisten megsegítene, má nagyon meguntam, má nagyon régtő itt vagyok.

Ki se mondta jószerivel, elmegy Jézus. Kettőt-hármat vágott a jány, azonnal meglett. Akkor nézett egy nagyot a kisjány:

– Istenem, ez biztos Jézus vót.

Nagyvisnyó

Szent Péter a vásáron

51. Nagyon öreg vót a szamarka, amin Krisztus meg Szent Péter utazgattak. Öreg is vót, beteg is vót, sovány is vót. Úgy gondolták, elviszik a vásárra.

Péter árulta a szamarat. Mindég akad, akinek keves pénzi van, gondolták, hogy az öreg, sovány szamarat olcsón eladják. Érdeklődött ez is, az is.

– Megvenném én ezt a szamarat, de nagyon kicsi.

Péter meg:

– Kicsi, mer öreg.

Nem vette meg persze az ember. Megen gyött egy másik.

– Megvenném én, bácsika, a szamarat, de nagyon sovány.

Péter meg:

– Sovány, mer beteg.

Hát hogy vette vóna meg az ember így a szamarat. Ő is továbbment.

Este a szamarval ballagott Péter a vásárró, a nyakán maradt a portéka. Kérdezi Krisztus Urunk:

- No, Péter, mi van? Hát nem adtad el a szamarat?
 - Nem, uram.
 - Hát hogy ároltad?
 - Hát megvette vóna egy ember, de azt mondta, hogy nagyon kicsi.
 - Te mit mondtá neki?
 - Én meg azt mondtam, hogy kicsi, mer öreg.
 - Jaj, Péter, nem úgy kellett vóna. Azt kellett vóna mondanyi: „Hogyha kicsi, majd megnyő.”
 - Érdeklődött egy másik ember. Az meg azé nem vette meg, mer soványnak tartotta.
 - Te mit mondtá neki?
 - Hogy sovány, mer beteg.
 - Eej, Péter, azt kellett volna mondanyi: „Ha sovány, majd meghízik.” Akkor biztosan eladtad vóna.
- Azóta nem bűn, ha a vásáron hazugyik valaki.

Karancskeszi

Krisztus, Szent Péter és az ácsok

52. Nagyon régen volt, amikor Jézus Péterrel a földön járt. Ahogy járkáltak együtt, egyszer elesedtek. Beértek egy faluba, kisé értek be, má mindenfelé sötét vót. Egy helyen láttak csak világosságot. El is mentek oda. Azé vót világosság, mert lagzit tartottak.

Bement a két vándor. Adtak is nekik ennyi-innya. De hát nekik szálás is kellett. A konyhába vót beépítve a kemence, felfeküdtek a kemence tetejibe. A kemence fűtve vót, jó meleg vót, jó hely vót ott.

Egyszer jön kifelé egy ittas ember a szobából. Meglátta őket.

– Hát nem elég, hogy jó megetettük, megittattuk őket, még most is itt vannak, itt szemtelenkednek.

Kapott ott fel hirtelen egy botot, jól elpáholta, aki a szélin feküdt. Mikor az ember kidühöngötte magát, elment. Péter feküdt a szélin, ő kapott.

Azt mondja a Jézusnak:

– Uram, Teremtőm, nem cserélhetnénk mink helyet?

Azt mondja neki Jézus:

– Péter, ha te akarod, akkor cserélhetünk.

Péter befeküdt a falhoz, Jézus meg kifeküdt a szélire.

Az ember meg elténfergett odaki egy kicsit, aki megverte előbb a szélső vándort. Visszakerült megint a konyhára. Még mérgesebb lett a vendégekre.

– Hát mégse ért nekik semmit a verés? Csak nem mennek el? – Fogta a botot. De akkor egyet gondolt: – Ne mindég az egyik kapjon. Előbb kapott a szélső, most hagy kapjon a belső.

Úgy is tett, hogy a belsőt fogta elé, azt páholta a botval. Így megjárta Péter a helycserével, mert mind a kétszer ő kapott ki. Amikor elment az ember, Péter azt mondta:

– Hát Uram, Teremtőm, most má ne maradjunk itt tovább, mer ha még egyszer rám kerül a sor, akkor má nem is birok innen elmenni, annyira fáj minden testrészem.

Így hagyták el a lagzis házat Jézus meg a Péter.

Mátraverebély

Ki ette meg a bárány máját?

53. Mikor Krisztus Urunk a földön járt, találkozott egy szélhámossal. A szélhámos fölismerte őt és megszólította:

- Te apa, nem vennél fel a szolgálatodba?
- De fölveszlek, tarts velem.

Aztán elindultak együtt. Egy nagy legelőn vitt keresztül az útjuk. Jézus megállt és megszólítja:

- Te szolga, én ehetnék!
- Hát, apa, én se vagyok jóllakva.
- No, szolga, amint látod, ott van egy nyáj juh. A juhász éppen alszik a bokorba. Mennyé, fogj meg egy bárányt: megsütjük és megesszük!
- Apa, hát minek nézel te engem? Csavargónak vagy minek? Nagy-apám, apám is becsületes emberek vótak, hogy lopnék én!
- Hát jó van, szolga, akkor elmegyek én.

Elment Jézus, megfogott egy bárányt, és odavitte a szolgálához.

– No, szolga, akkor menjél be a faluba, kérjél a jó emberektől egy kis kenyeret és sót!

– Apa, hát megin minek nézel te engem? Koldusnak vagy minek? Nem megyek én.

– Hát jó, szolga, oda is bemegyek én. Hanem amíg én bemegyek a faluba, te vágd le ezt a bárányt, nyúzd meg, és rakjál tüzet, hogy mire visszajövök, megsüthessük.

– No, látod, apa, ez a nekem való foglalkozás. Nagypám, apám is hentesek vótak. Ez mán beszéd, ezt szívesen teszem.

Jézus elment a faluba, a szolga meg hozzáfogott: levágta a bárányt, megnyúzta, feldarabolta. Kivette a máját, rakott tüzet, megsütötte és megette.

Megy vissza Jézus a kenyérrel és sóval, széjjelnéz.

– No, látom, szolga, hogy alapos munkát végeztél, de hol van a báránynak a mája?

– Micsoda? A báránynak a mája? Én soha nem hallottam, hogy a báránynak mája is lett volna.

– Hát ne beszélj, szolga, a báránynak csakúgy van mája, mind más állatnak. Minden állatnak van mája.

– Ennek a báránynak nem vót mája.

– Hát ne mongyá ilyet, minden állatnak van mája.

– Nézd, apa, a nagypám is, apám is hentesek voltak, és sose hallottam tőlük, hogy a báránynak mája is lett volna.

– Ne beszélj, szolga, ott jön két ember. Amint a ruházatukról látom, ezek is hentesek. Majd megkérdezzük tőlük.

Jézus odaköszönt a két embernek. Azt mondja.

– Ugye maguk hentesek?

– Igen – azt mondják –, azok vagyunk.

– No mondják, jóemberek, van-e a báránynak mája?

– A báránynak?... Hogyne lenne mája, csakúgy, mint minden más állatnak, a báránynak is van mája.

– Hallod, szolga, ezt a két mészáros tanúsítja.

– Nem bánom én, apa, akarmit tanúsítanak, ennek a báránynak nem vót mája.

– Jó van, ha nem vót, hát nem vót.

Megsütötték a bárányt, megebédeltek, aztán elindultak tovább.

Beértek egy másik faluba. Éppen aratás időszak vót, és Jézus elvállalt egy darab aratnivalót. Reggel korán kimentek a szolgával aratni.

– No, szóga, fogjunk hozzá!

Azt mondja a szolga:

– De hallod-e, apa, én reggeli előtt nem dolgozok. Majd ha adnak reggelit, utána aratunk.

Jézus mit tudott tenni, hozzáfogott egyedül. Aratott reggelig. Mikor kivitték a reggelit, elfogyasztották, azt mondja a szolgának Jézus:

– No, most má fogunk hozzá, szolgál!
– Nem, reggeli után egy kicsit pihenni kell, apa. Pihenjünk még egy kicsit!

Hát Jézus nem szólt semmit, hozzáfogott aratni. A szolgál meg lefeküdt az árnyékba, aludt délig. Délbe kivitték az ebédet, megebédeltek. Azt mondja Jézus:

– No, szolgál, most má reggeliztél is, ebédeltél is, gyerünk aratni!
– De apa, ebéd után nagyapám, apám is szundítani szoktak egyet. Nem megyek én! Majd előbb még pihenek.

Jézus hozzáfogott aratni, a szolgál meg lefeküdt az árnyékba, és aludt egész estig. Hát Jézus, mivel jól haladt, egyedül is levágta, rendbe tette az aratni valót.

Elment a gazdához, fölvette az érte járó pénzt. Azt mondja Jézus a szolgának:

– Te szolgál, te nem is arattál. Ha nekem nem mondd meg, hogy hová lett a bárány mája, nem fizetlek téged ki.

Azt mondja a szolgál:

– Hát apa, nem megmondtam, hogy annak a báránynak nem vót mája? Különben mér fenyegetsz te engem azzal a bárány májával? Jusson eszedbe, apa, hogy azt a bárányt te loptad.

Hát igaz, ami igaz, Jézus nem szólt semmit, megfelezte a pénzt, a felét odaadta a szolgának. Azzal elindultak tovább.

Egy gazdag faluba értek be, és hallották, hogy ott a legnagyobb úrnak, a leggazdagabb embernek az egyetlen lánya nagyon beteg. Az orvosok lemondtak a gyógyításáról, már csak órák, esetleg napok az élete, nem tudják meggyógyítani.

Jézus ezt meghallotta, és elment a szolgájával a gazdag emberhez, és elvállalta, hogy ő meggyógyítja a lányt, ha az ő kérését teljesítik. Persze mindent vállaltak.

Jézus megparancsolta, hogy építsenek a kertbe egy kis házat, de azon se ablak, se ajtó ne legyen. A házban legyen egy kemence. A kemencét úgy fűtsék be, hogy kívül is olyan tüzes legyen, mint belül. Amikor ez kész van, szóljanak öneki, ő a gyógyítást elvégzi.

Gyorsan összehozták a kis házikót, benne a kemencét. Befűtötték. Mikor má kívül is olyan tüzes vót, mind belül, szóltak Jézusnak. Jézus ment a szolgálával.

Bementek a kis házba, csak ketten maradtak a szolgálával. Jézus kihúzta a köntöse alól egy pallost, odaadja a szolgálának.

– Szolga, vágd el a lány nyakát!

– Apa, minek nézel te megint engem, gyilkosnak, meg minek? Hogy vágnám el a lány nyakát? Vágd el te, ha akarod!

Azzal Jézus egy suhintással elvágta a lány nyakát. A testit is, a fejit is bedobta az égő kemencébe. Pillanatok alatt elégett.

Mikor a tűz lehamvadt, Jézus levett a lány szíve tájékaról egy kis hamut, beleköpött, és azt mondta:

– Kelj fel és járj!

A lány egészségesen és hétszerte szebben ott termett előttük. Akkor kivezette Jézus a lányt a házból, átadta a szüleinek. A szülők nagyon megörültek, kifizették a gyógyításér járó pénzt. Ők elköszöntek a gazdától. Ahogy mennek, azt mondja a szolga:

– Te apa, nem szolgállok én már tovább téged: hogy te engem egyszer lopnyi taniccsá, másszor gyilkolnyi. Megélek én magam is. Add ki a béremet, nem szolgállok én tovább.

– Ahogy gondolod, szolga.

Jézus megfizette a pénzt, amit kaptak a gyógyításér: a felit odaadta a szolgálának, a felit ő eltette.

El is indultak külön-külön.

A szolga beért egy másik faluba. Ott is a leggazdagabb embernek – ugyanúgy, mint az előzőbe – egyetlen lánya nagyon beteg volt, az orvosok lemondtak a gyógyításáról, már csak órák, esetleg egy-két nap lehetett volna az élete. A szolga föl vállalta, hogy meggyógyítja a lányt jó pénzér. Persze a gazda mindent megígért.

Ő is megparancsolta, mint Jézustól hallotta, hogy építsenek a kertbe egy házat. A házon se ajtó, se ablak ne legyen, a házba legyen egy kemence. A kemencét úgy fűtsék be, hogy kívül is olyan tüzes legyen, mint belül, és hogyha ez készen van, őt értesítsék.

A gazda gyorsan megépítette a kis házikót, benne a kemencét. Befűtött a kemencébe. Mikor a kemence már kívül is olyan meleg volt, mint belül, szóltak a szolgálának.

Bevitték a lányt a kis házba. A házból mindenkit kiküldött a szolga. Benyúlt a szüre alá ő is, kihúzta egy pallost, elvágta a lány nyakát. A testet is, a fejet is bedobta a kemencébe. Mikor elégett, vett egy piszkafát, kikapart egy kis hamut, beleköpött.

– Kelj fel és járj!

De bizony semmi nem mozdult.

Hej, megijedt a szolga. Gyorsan kapart megint egy marék hamut, beleköpött:

– Kelj fel és járj! Kelj fel, te ebfajta, ha nem kelsz, engem fölakasztanak!

De bizony semmi nem mozdult.

Kapart ő harmadszor is, de akkor se sikerült.

Má nem tudta, hogy mihez kezdjen, nagyon meg volt ijedve. A ház népe nem győzte várni, hogy mi van, mé nem gyön ki se a szolga, se a lány. Bementek, a lányt nem találták. Megkutatták a szolgát, megtalálták nála a pалlost véresen. Nem tudott mást tenni, elvállalta, hogy ő vágta el a lány nyakát. Gyorsan elítélték, hogy fölakasztják.

Kivitték a falu piacára, ott ácsoltak akasztófát. Nyilvános akasztás volt, mindenki megnézhet. Mikor a szolgának már a nyakán volt a kötel, megkérdezték, hogy mi az utolsó kívánsága, azt engedélyezik.

– Az az utolsó kívánságom, hogy szétnézhesek jól itt a tömeg között.

Aztán minden egyes embert, akit ott látott, kezdett szemügyre venni. Úgy jó hátul megismerte Jézust. Hej, megörült.

– Hej, apa, jó, hogy itt vagy! Látod, nyakamon a kötel, fölakasztotnak, ha te most nem segítesz!

Jézus odament, intett, hogy engedjék el, majd ő elvégzi a gyógyítást, amit a szolga vállalt.

Elmentek a falu leggazdagabb emberéhez, Jézus bement a szolgálával a kis házba, kivett egy kis hamut a tenyerébe, ami pont a szíve tájékaró vót a lánynak. Beleköpött, és mondta:

– Kelj fel és járj!

A lány ott termett előtte egészségesen, és meg hétszerte szebben, mint azelőtt volt. Akkor kézen fogta Jézus, kivezette, a szüleinek átadta. A szolga amire megegyezett, pénzre, a gyógyításér, azt fölvette Jézus. Elköszöntek és elindultak. Ahogy mentek a faluba, egy kis padhoz értek. Ott leült Jézus. Elkezdte a pénzt számolni háromfele. A szolga csak nézi, nézi. Azt mondja:

– Mit csinálsz, apa, hiszen csak ketten vagyunk, te háromfele számolod a pénzt!

– Igen, háromfele. Az egyik lesz a tiéd, amér elvállaltad a gyógyítást. A másik rész az enyém lesz, amér meggyógyítottam a lányt. A harmadik rész pedig azé lesz, aki megette a bárány máját.

- Apa, a Szenthárom Úristen engem úgy segiljen, én ettem meg a bárány máját, míg te odajártál kenyérére és sóér.
 - No, ha te etted meg, akkor távozzál az örök tűzre!
- És ott mindenkinek a szeme láttára elvitték az ördögök.

Herencsény

Miért rövid a búzagalász feje?

54. Jézus meg Szent Péter együtt járt a földön, kettesbe ballagtak. Egyszer megláttak egy asszonyt, aki a kisgyerekeinek a fenekit lángosval törülte ki.

- No, Péter, nem lesz több gabonájuk az embereknek, nem adok nekik, mer nem érdemlik.
- Uram, Teremtőm, legalább annyit hagyja meg, amennyi a kutyáknak meg a macskáknak kell!

Akkoriba még teljesen végignyótt a gabona szárán a kalásza.

- No, jól van, Péter, fogd a markodba így a kalászt! Amit megmaroksz, annyi maradhat a kalaszból, a többit lehúszom.

Azóta egy marék hosszú kalász maradt meg a gabonaszáron, az is a kutyáknak meg a macskáknak.

Így az emberek csak a kutyákból meg a macskákból élnek.

Béna

Miért lakik jól a szamár a szemétdombon is?

55. Amikor Szent Józsefnek Egyiptomba kellett menekülni Szűz Máriával meg a kis Jézusval, először lovat szerzett József, hogy lóháton mennek. De a ló nem tűrte meg a hátán őket, lehagyította a hátáró Szűz Máriát is, meg a kis Jézust is. Akkor megátkozta Jézus a lovat:

- Mindég egyé, de soha ne lakja jó!

Akkor szerzett Szent József egy szamarat. A szamár meg nagyon hűségesen hurcolta őket mindenfelé. Annak meg azt mondta Jézus:

- Te a hűségédért jutalmat kapsz. Még a szemétdombon is, ahol a ló egy harapást se tud ennyi, ott is jóllakja.

Ezé lakik jó a szamár a kóróval is, ami a szemétdombon terem.

Maconka

Az egyszeri irigy asszonyka

56. Édesapámnak az volt a szokása, hogy ha valaki irigykedett valakire, mindég azt mondta rá:

– Te, olyan vagy, mint az egyszeri irigy asszonyka, aki mindég azt mondta, az vót a szavajárása, hogy „nincs igazság a földön, mivelhogy másnak is van valamije”.

Most elmesélem az egyszeri irigy asszonykát.

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer valamikor a Tiszán innen, Dunán túl, egy kis faluban, egy irigy asszonyka. Ez az asszonyka arról vót nevezetes, hogy annyira irigykedett mindenkire, akinek egy kicsikét is jó ment a sora, az volt a szavajárása, hogy:

– Nincs igazság a földön, mivelhogy másnak is van valamije.

Egyszer ez az irigy asszonyka salátát mosott a patakba. Ahogy ott mossa egyenként a salátaleveleket, egyszer csak egy levelet elkapott tőle a sodró ár, és tovasodorta.

– No, haladj az Isten hírével! – így bocsájtotta el a salátalevelet.

Ez volt az asszonykának egész életében az egyetlen jó cselekedete. Így élt az asszonyka még elég sokáig, hol irigykedve, hol duzzogva, mígnem egyszer – akárcsak a többi halandó ember – ő is elhalálozott.

Persze hogy a lelke a pokolba jutott, mert igen sokat vétkezett. De azt az egy jótéteményt az Úr mégis feljegyezte neki. Egyszer aztán az Úr meglátogatta az asszonykát, és így szólt neki:

– Hallod, te asszonyka, igen sokat vétkeztél az életedben, de vót egy jó cselekedeted is. Ha ez a salátalevél meg bir téged tartanyi, amelyet olyan szépen útjára bocsájtottál, akkor megmenekülhetsz a pokoltól.

Úgy is volt. Lenyújtotta neki az Úr a salátalevelet. Az asszonyka belekapaszkodott, és haladtak is szépen lassan felfelé.

Igen ám, de a többi gonosz lélek is szeretett volna kiszabadulni a pokolból. Ezért belekapaszkodtak az asszonykának mind a két lábába, ki jobbról, ki balról. Még így sem történt volna semmi baj, hogyha az asszonyka egy kicsit is türelmesebb lett volna, mert még így is meg bírta őket a salátalevél tartani.

Haladtak is lassan felfelé, hanem egyszer csak az asszonykában felferjedd az ősi irigysége, és elkezdett minden erejéből rúgkapálózni. Annyira kapálózott, hogy egyszerre csak kettészakadt a gyenge levelecske,

az asszonyka pedig a többiekkel együtt visszazuhant a pokolnak a mélyes fenekére.

Azóta is ott perzselkedik őasszonysága a többiekkel együtt szép pirosra. De ezt má nem irigylí az asszonyka senkitő.

Ennyi vót, mese vót, de sokat elmesélte édesapám a gyermekkoromba.

Bükkszék

Két csodálatos ökor

57. Valamikor Jézus Krisztus a földön járt. Szent Józseffel mentek ők, mendegéltek, hát elértek a patakho, de nagyon nagy víz ment ottén, hát nem tudtak átmenni rajta. Mit csináljonak má, hogy menjenek át rajta? Gyött ára egy üres kocsi. Mondták a gazdának:

- Vigyen át a kocsiával!
- Nem viszem én magokat, még magam se tudom, hogy át birok-e mennyi, vagy nem, engem is elvisz a víz.

Átment az ember szerencsésen.

No, azé vártak meg ott egy darabig, hát memmeg gyött ára egy szegény ember, teji vót szénával a kocsija. Azt mondta neki Uram, Teremtőm:

- Hallod-e, jó ember, vigyé át minket ezen a nagy vízen!
- Üljönek fel – azt mondja –, átviszem.

Felültek a kocsira, szépen át is vitte őköt a szegény ember. No, mikor átértek, megköszönték a szívességet, aztán elbúcsúztak.

Ahogy továbbérték, azt mondta Szent József:

– Uram, Teremtőm, hát ezt a szegény embert mivel áldod meg, és mivel bünteted meg a gazdagot, aki nem vitt át minket?

– A szegény embernek reggelre megdöglík a gyönyörű szép ökri, avval áldom meg.

– Uram, Teremtőm, mé vered meg a szegény embert avval, hogy az ökri megdöglík?

– Majd mellátod a következésit.

Reggelre megdöglött a szegény ember két ökre. Megyen be az ember az istállóba:

– Jaj, asszony, végőnk van, az ökrőnk megdöglött.

Az asszony meg:

– Jaj, mit csinálónk má most?

Semmit se tudtak tenni, mennyúzták és elásták. A bőrit eladták. No, annyi pénzik lett, amit az ökörnek a bőrié kaptak. No, most mit csinálnak ők avval, mit kezdjenek. Hát gyött egy vásár. Azt mondta az ember:

– Hallod-e, asszony, gyerőnk el a vásárra! Ha mást nem tudónk venni, veszőnk egy bornyút legalább.

El is mentek ők a vásárra. Szétoslott a vásár, de gyönyörű szép két ökör vót ottén, nagyon szép pár ökör, az nem került senkihe. Sok kérőji vót, de nem adták senkinek. Aszongya az asszony:

– Hallod-e, ember, gyerőnk el má, nézzük meg mink is. Nem kell a két ökör senkinek? Nagyon kitarják árábó?

– Hát gyerőnk, nézzük meg!

Odamentek, köszöntek.

– Hát mire mondják azt a két ökröt?

Azt mondja a gazdájok:

– Mennyi pénzik van magoknak?

– Jaj, nekőnk nincs pénzőnk, csak nagyon keves.

– De mégis, mennyi?

Mondta aztán a szegény ember, hogy mennyi.

– Nohát, akkor odaadjuk magoknak a két ökröt.

Az vót Uram, Teremtőm, ő adta neki a pár ökröt.

Mikor hazavitték, a gazdag ember megtudta, minyő szép ökri lett a szegény embernek, megirigyelte tőle. Azt mondta:

– No, ha hónap reggelre nekem az erdőró haza nem hordod a fát, akkor az ökör az enyim lesz.

Jaj, búsolt az ember, mit tegyen.

– Így má elveszik az ökröt tőlőnk.

Bement az ólba, az egyik ökör hátára tette a kezit.

– Jaj, má nem lesztek az enyim, csak most éccaka.

Az ökör messzólalt:

– Édes gazdám, ne búsolj, feküdj le, aludj nyugodtan, a fa mind ott lesz az udvarodban.

Reggelre behordták az összes fát, alig tudott tőlük mozdulni a gazdag ember. Másnap azt mondta a szegény embernek:

– No, ott van tömérdek széna a rétemen, haza kell hordanod, szegény ember. Ha nem hordod haza, enyim lesz az ökör.

Mindenüve tejhordták szénával neki.

Harmagyk nap meg azt mondta, azt a parancsot adta a szegény embernek, hogy a kútjából itassa ki a vizet a két ökörrel az utolsó cseppig, különben az övé lesz az ökör.

Hát száraz lett a kútja.

Akkor az ökör azt mondta a szegény embernek:

– No, édes gazdánk, pakold fel a gazdag embert a kocsira, osz elviszszük az őt illető helyre.

Nem ellenkezett a gazdag ember. Az egész családjával felült a kocsira, minden családjával együtt mindenestő.

– Hova visszük őket? – kérdezte a szegény ember az ökröt.

– Ne törődj velem, majd én szólok neked, hol állja meg.

Mentek ők, mentek, mentek.

– Majd lesz egy bukor egy helyen, majd ott megállok, te meg szálljál le a kocsiró.

A bukorho érve a szegény ember leszállott. Az ökör meg vitte tovább a gazdag embert a családjával. Egyszer csak azt mondta az ökör:

– Nyíl meg, föld!

A föld kétféle nyílott, a gazdag ember mindenestő befordult oda.

Visszafordult a két ökör a kocsival, elérték a szegény embert.

– Most má legy nyugodt, nem háborgat senki, élj a családdal agygyik, míg csak meg nem halsz.

No, ennyit tudok róla.

Zagyvaróna

Mindenkinek van keresztje

58. Vót egy házaspár, de nem éltek jól, az asszonyt nagyon verte a férje. A gyerekeket is mind szétzavarta, minden. Úgyhogy az asszony nem tudott mit tenni, azt mondja, elmegy világgá, mer nem bírja tovább. Az ördögnek nem akarja a lelkét adni, hogy felakasztja magát, vagy elmegy világgá, hogy ne is halljon az ura felő.

Kiért a falubó, tanákozott egy kódússal. A kódús köszöntötte őt, nem az asszony, mer ő el vót nagyon bákásodva, ő meg fogadta.

– Jányom, hova mégy?

– Jaj, olyan rettentő nagy a keresztmem, hogy tovább nem birom viselni. Olyan nagyon rossz az uram, se a gyerekeknek kenyér, verekegyik. Elmegyek mán világgá.

– Jó, fiam, de egyre kérlek, mielőtt el akarsz mennyi a nagy útra, te-kincse vissza a faludra.

Az asszony úgy tett, ahogy az öreg mondta.

– No, mit láatsz? – kérdezte az öreg.

– Kereszteket minden házon.

– Minden egyforma?

– Nem, egyikén kisebb, egyikén nagyobb.

– Látod, mindenkinek a maga keresztyit hordani kell, mer az Úr Jézus is hordta a maga keresztyét a bűneink megbocsátásáé.

Ipolyvarbó

Aki mindenkiről gondoskodik

59. Egy kis faluba élt egy nagyon szegény asszony a fiával sok idő óta. Nagyon beteg vót a fia, sebes vót a lába. Nem tudtak miből élni, kódo-lásból tartották el magokat.

A faluba mán szégyeneltek kódolnyi, hát elment a fiatalember a szom-széd községbe. Egy erdőn keresztű vezetett az útja. Ott folydogált egy kis patak, abba szokta megmosni a sebes lábát. A patak szélén ült egy öreg bácsi. Köszönt neki. Megkérdezte az öreg bácsi:

– Hova mégy, édes fiam?

– Nagyon szomorú megmondanyi, bácsikám, hogy hova megyek. Kódolnyi megyek, mer beteg vagyok mán évek óta. Szegény öreg özvegy édesanyámat is kódolásból tartom el, mer rólunk má a Jó Isten is meg-feledkezett.

– Dehogy feledkezett meg, édes fiam, a jó Isten senkiről meg nem fe-ledkezik.

– Hátha senkiről nem is, de mirőlunk biztosan megfeledkezett.

– Hozd ki fiam, van ott előtted egy fehér kő, add azt nekem ide.

Lehajolt a fiatalember, a követ kivette, odaadta az idős bácsinak. Az kétfelé törte.

– Nézd meg, édes fiam, mit láatsz ebbe a kőbe?

– Hát ebbe a kőbe egy nagyon icipici féreg van.

– Látod, édes fiam, a jó Isten nem feledkezett meg errő a pici féregrő se, rólad se feledkezett meg.

Memmosta a lábát, bekötözte pólyákval.

A fiú elindút tovább. Ahogy ment az úton, a pólya lecsúszott a lábáról. Megnézte, hát a lába begyógyult.

– No, ez az öreg bácsi a jó Isten vót. Most mán nem mehetek kódogolni, munkát kell keresni.

Talát is munkát. Estére vitte haza a pézt az édesanyjának, és nagy örömmel mondta, hogy meggyógyult a lába, meggyógyította a jó Isten. Étek tovább boldogan egészségben. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

Ipolyvece

A szamár füle

60. Mikor az Úr az állatokat megteremtette, mindegyiknek megmondta, mi a neve.

– Megértették? – kérdezte az Úr. Az állatok bólintottak a fejükkel:

– Megértettük.

– No, holnap ismét jöjjetek vissza, hadd kérdezzek meg valamennyit, hogy nem feledte-e el a nevét!

Másnap az állatok visszamentek. Az Úr sorba kérdezte őket.

– Mi a neved?

– Ló.

– Mi a neved?

– Ökör.

Legvégül maradt a szamár.

– Mi a neved? – kérdezte az Úr.

A szamár nagyot bődült:

– Iá, iá! – de a nevét nem tudta megmondani.

Akkor az Úr szólt Gábor arkangyalnak:

– Gábor, rázd meg jól a fülét, és közben mindig mondjad a nevét, hogy ne felejtse el.

Gábor angyal amúgy magyar módra megfogta a szamár fülét, jó meghúzta, csavargatta, úgyhogy egyszeribe háromakkorára nyúlt, mint an-nakelőtte volt. Közbe folyton kiabálta:

– Szamár! Szamár! Szamár!

Azóta olyan hosszú a szamár füle.

Felsőtárkány

A szegény ember meg az ördöggyerek

61. Volt egyszer egy ember meg egy asszony. Az ember jóval idősebb volt a feleségénél, és az asszony a papot szerette. Egyszer azt mondja a férjének:

– Olyan szegények vagyunk. Menjen má el az erdőbe, vágjon fát, mert maholnap tüzet se tudunk rakni.

Sütött az asszony az urának hamuban bogácsát, el is ment az öregember. Ahogy válogatja a fát, megy arra egy ördög. Meglátta, hogy bogácsa van a tőkén. Fogta, hogy avval is megbotránkoztassa az embert. Viszi a pokolba, zörög.

– Engedj be, Lucifer!

– Mit hozott?

– Egy szegény embertő elloptam a bodákat.

– Hát hogy merté ilyet tenni? A pokolba nincs helyed, míg vissza nem viszed, és meg nem szolgálod a szegény embernek.

Fogta magát az ördög, vitte vissza a bodákat, letette oda a tőkére. Odaköszönt a szegény embernek:

– Adjon Isten, öregapám.

– Adjon Isten, fiam, mi járatban vagy?

– Elloptam a bodakját. Gondoltam, hogy kereste. Most azt gyövek megszolgálni.

– Ó, édes fiam, nem kerestem még azt. Szolgálót meg nem fogadhatok, mer igen nagyon szegények vagyunk.

– Nem nagy fizetség kell nekem, öregapám. Semmi mást nem kérek, csak azt, hogy minden délbe hazamehessek vizet inni.

– Hát nem bánom akkor, fiam, mer elég öreg vagyok a favágáshoz is, majd segítel valamit.

Vágják a fát, eljön a dél. Fogja magát az ördög, megy hazafelé. Egyenesen tart be a szegény embernek a házába. Ott meg éppen vendégeskedik a pap. Meglátják, hogy egy idegen gyerek jön be.

– Hamar, tisztelendő úr, bújjon el, mer ez a gyerek idejön, és megtudják, hogy mi van!

– Hát hova bújjak, édesem?

– Nincs más, tisztelendő úr, fent a padlásán a zsup, bújjon bele.

Csak bekopog az ördög:

– Adjon Isten.

– Mi kell, fiam?

– Nem kell semmi. A gazda megfogadott inasnak, és most azé küldött haza, mer elfelejtette a zsupot megporolni.

– Ugyan, ne találgassá – mer megijedt nagyon az asszony –, éppen tennap poroltam ki.

– Az nem érdekes, a gazda parancsa parancs.

Fogta magát az ördöggyerek, felment a padlásra. Szépen lerakosgatta a zsupokot, de amelyikbe a pap vót, azt meg jó lenyekkentette. Fogta a botot, csihipuhi. A pap nem állhatta.

– Ne báncsá, te gyerek, annyi búzát adok, amit egy nap haza birsz hordani.

No, jó van, másnap hozzáfogott hordani az ördöggyerek a papnak a búzáját, de má délre mind elhordta. Másnap délbe megin gyön haza vizet inni. Akkor megint meglátják az ablakbó, de má nagyon féltek.

– Már megint itt jön az a gonosz. Most má, szép szerelmem, mennyé ki az akóba, ott vannak a birkák. A subát vedd magadra, hátha ott nem keres a gonosz.

Egyenesen beállít a gyerek.

– Azt parancsolta a gazda, hogy a birkát meg kell itatni.

– Ugyan má, hogy mondhatott volna olyat, hiszen az elébb itattuk meg.

– Gazdaparancs parancs.

Fogta magát az ördöggyerek, ment az akó felé. Egy nagy botval hajtotta ki a birkát. Mindegyik belement a sárba, csak egy nem, a pap. Csihipuhi, jó megverte. Megint mondja neki a pap:

– Ne báncsá, fiam, annyi lisztet kapsz, amennyit el birsz estig hordani.

Fogta magát az ördöggyerek, elhordta a papnak az összes lisztyit. Panaszkodott a pap az asszonynak, hogy őt teljesen tönkreteszi a gyerek. Elhordta az összes búzáját, lisztyit, meg annyira megverte. Ha valamit nem találnak ki, nem tudnak tenni, el nem távolítják, ő nem jön többet a házhoz.

– Ne törődjön semmivel, tisztelendő uram, csak várjon egy napot!

Ahogy jönnek haza este az ördöggyerek meg a szegény ember, látja az öreg, hogy mennyi sok mindenik: búzájuk, lisztyik van. Azt mondja az ördöggyerek az öregembernek:

– No, öregapám, majd reggel azt mondja a felesége, hogy ne menjen fát vágni, mer Tarjánba kell menni. De maga sehogy se menjen. Mondja, hogy fáj a lába, nem bir, majd elmegy a gyerek, ha má egyszer fogadták szolgának.

Úgy is vót. Mondja az asszony, hogy reggel Tarjánba mennek, fogjon be a kocsiba az öreg, és mennek. Panaszkodik a szegény ember, hogy ő bizony nem bir elmenni, a lába is fáj, beteg is, majd elmegy a gyerek. Ha má megfogadták cselédnek, hagy dolgozzon. Nagy nehezen beleegyezett az asszony. Befogott a gyerek, mentek.

Az ördöggyerek elbámészkodott a vásártéren. Mikor meglátott egy fejkendőss asszonyt, odasúgott hozzá:

– Mit árul maga, néni?

– Mézet.

– Ide figyeljen, ott gyön az a piros fejkendőss asszony. Majd ha kérdezi, hogy mit árul, halkan súgja oda neki, hogy „mérget”, és jó drágán adjon neki belőle egy cseppet.

Úgy is vót. Odamegy az asszony az elárúsítóhoz, odahajol hozzá, kérdezi:

– Mit árul, néni?

Azt mondja halkan:

– Mérget.

– Hogy adja?

– Egy arany.

– Adja gyorsan, hogy ne lássa senki!

Odaadta neki. Az asszony szó mingyár az ördöggyereknek:

– No, gyerek, menjünk haza!

– Hát má vegyen valamit. Ilyen hamar menünk, oszt nem vett semmit?

– Hát otthon felejtettem a pénzem. Gyerünk, gyerünk, elvégre én parancsolok.

Haza is mentek. Kint dolgozgat az öregember. Elkezd neki mondani az ördöggyerek:

– Öregapám, most mindent úgy kell tenni magának, ahogy én. Fogadja meg, mer máskülönben nagy bajba kerül.

Eljött a dél, szót nekik az asszony, hogy menjenek ebédelni. Mennek be, meg vót főve a jó leves, mellette a mákóstészta. A levesből nem sokat ettek, de a mákóstésztabó nagyon jóllaktak. Hó, csak felállt az ördög, húzakodik egyet, elvágódik, úgy tesz, mint aki meghalt. Meglátja a szegény ember, ő is úgy tett. Ott fekszenek a padlón mind a ketten. Az asszony átszól a papnak:

– Jöhetsz má, szép szerelmem, megdőglöttek mind a ketten.

Jött a pap, de alig csókolóznának össze, felugrik az ördög, felugrik a szegény ember. Az ördög megkapta a papot, a hóna alá vette. Azt mondta a szegény embernek:

– Édes öregapám, maga viselje gondját a kancának, én meg majd gondját viselem a csődörnek.

El is vitte. Zörög a pokol kapuján. Megszólal Lucifer:

– Ki az?

– Én vagyok.

– Mit hozol?

– Papot.

– Mit vétett?

– Lopott.

Beengedték az ördöggyereket, mer jóvátette a bűneit.

Zagyvaróna

Paraszt a templomban

62. Valamikor régen vallásosan éltek a faluba népek.

Vót egy vallásos, jó gazda parasztember. Vótak neki mán gyerekei is, lányai is, má legények vótak, meg nagyobb lányok. De az ember soha nem ment a templomba. Míg a misén vótak, ő az ereszet aló kilépett.

– Tied, Uram, Teremtőm – akkor visszalépett –, emmeg enyim, Uram, Teremtőm.

Ezt végezte, amíg a misérő ki nem gyöttek, de templomba soha nem ment.

Maj mikor a fiai má megnyóttek, hogy nagyobbak vótak, a húsvéti ünnepek közeledtek. Má rábeszéték az apjukat a fiai is meg a jányai is, hogy:

– Édesapám, hát má maga is gyűjön el a templomba. Most van a húsvéti ünnep, a Krisztus Urunk szenvedése, má maga is nézze meg vagy hallgassa meg ezt a misét, hogy van.

Ráadta magát az öreg, hogy elmegy ő is a templomba.

Elment a templomba a parasztember, felment a kórusra. Szétnézett. Látja, hogy a templomablakba ül egy ördög. Egy nagy lóbőr vót a kezibe leterítve. De má tele vót nevekvel irkálva. Krétával irkálta fel a neveket, aki rosszú viselkedett a templomba. De ezt nem látta senki, csak ez a parasztember, aki akkor ment először a templomba. Figyelte az ördögöt, hogy mé irkál, mit ír fel.

De mán annyira tele vót a lóbőr, hogy nem tudott rá írni. Fogja a két lába körmivel a lóbőrt az ördög, a fogával, megfogja a másik végét. Húzza szét, hogy majd nyúlik a lóbőr nagyobbra, hogy még több nevet írjon. Közbe kibiccent a foga közü a bőr, bekoppintotta nagyon a fejit a falba. Erre a parasztember elnevette magát, amég látta, hogy az ördögnek belekoppant a falba a feje. Az ördög mingyár felírta a nevit.

Bánata vót az embernek, elment haza.

– No, mondhatjátok nekem, hogy én menjek a templomba. Egyszer mentem, mégis felírt az ördög. Tik hányszor vagytok felírva?

– Jó, de hát mégis, hát mégis, most má nagycsütörtök, Krisztus kínszenvedése következik. Már nem írja föl magát többet, azt csak maga álmotta, az olyan káprándozás vót.

Rábeszélték az öreget.

Elment az öreg másnap is a templomba. Mondja a pap, hogy Krisztus urunkot megkorbácsolták a zsidók, töviskel megkoronázták, megverték. Annyira a szívére vette az öreg paraszt, hogy hát mé bántották azok a zsidók Krisztus Urunkot, mé büntették meg annyira, hát mé vót az olyan bűnös ember. Pegyig a halottakat feltámasztotta, a vizet borrá változtatta. Tünődött magába az ember.

Megy hazafelé a faluba. Vót egy zsidónegyed. Ott ahogy megy hazafelé, vagy öt-hat zsidó össze vót állva egy csomóba, szórakoztak. A parasztember nem szót semmit, csak odaért, kihúzott léceket a kerítésgátbó, fogja. Püff-paff, ütyi ott a zsidókat, csapja.

– Mi baja ennek az embernek? Mi baj?

– Mit tettek Krisztus Urunkval?

Persze elkapták az embertő a csapokat, megverték a parasztot alaposan. Elment oszt haza megverve.

Másnap, hogy má nem megy a templomba. Most is elment, megverték a zsidók.

– De mégis, édesapám – mondják neki a gyerekei, a jányai –, máma nagypéntek van, máma lesz Krisztus Urunk halálának az ünnepéye, mégis gyűjjön el. Értünk halt meg Krisztus Urunk.

Annyira rábeszélték az öreget, hogy elment.

Akkor is a kórusra ment, hogy szétlásson. A pap ahogy felment a prédikáló székre, prégyikálta, hogy Krisztus Urunkot hogy megverték, hogy szenvedett, a nehéz keresztet is vitte ki a Kálváriára, kor is mit csináltak vele, hogy megverték.

Má nem birta tovább, oszt odakiáltotta a papnak:
 – Minek ment oda? Ha én nem mentem vóna oda tennap a zsidók közé, engem se vertek vóna meg, ő is minek ment oda.

Nógrádsipek

Szent Péter a laktanyában

63. Mikor Krisztus Urunk a földön járt, Szent Péterrel mindent megnéztek. Mentek ide, mentek oda, egyszer betértek egy laktanyába.

Aszongya Szent Péter:

– Urunk, intézzük el má a katonák sorsát, mer nem jó megy nekik, sokat szenvednek. Valamilyen szabályzatot hozunk ide is!

– Hát, Péter, fogj papírt, ceruzát, majd én mondom, te meg írd! – De hát Szent Péter egy kicsit nagyothallott.

Mondta oszt Krisztus urunk, hogy: – Katonának ébresztő hatkor.

Péter meg leírta, hogy: – ...amikor, akkor.

Krisztus urunk azt mondja: – Katonának reggelire feketekávé, szalonna.

Péter meg odaírta, hogy: – ...feketekávé szaladva.

Akkor mentek tovább.

– Kivonulásra puha kenyér, sunka.

Péter meg odaírta: – ...tölténytáska, puska.

Akkor tovább: – Fizesse öt forint hús.

Péter meg odaírta: – ...egyformán hús.

No, mikor készen lettek: – No, Péter, olvasd fel, mit írtál!

Olvassa Péter: – Katonának ébresztő, amikor akkor.

Csóválja a fejét Krisztus: – Ezt má nem jó írtad.

– Reggelire feketekávé szaladva.

Megint rázza a fejét Krisztus: – Ez se jó.

– Kivonulásra tölténytáska, puska.

– Ezt nem így mondtam.

– Fizesése egyformán hús.

No, akkor aszongya Krisztus:

– Péter, én nem így mondtam. De ha így írtad, maradjon csak így. De míg egy katona lesz a földön, téged átkozni fognak mindég az életbe, mer ezt most jól elintézted.

Karancseszki

A menyecske kívánsága

64. Mikor az Urjézus a földön járt, nemcsak Szent Péterrel találkozott, hanem találkozott egy menyecskével is. Azt mondja neki Jézus:

– No, édes lelkem, most amit kívánsz, amit kérsz, ezt teneked teljesítem.

Gondolkodik a menyecske, hogy mit kérjen olyat, ami minden asszony javára szolgáljon, és eszibe jutott neki. Azt mondja az Urjézusnak:

– Ó, Uram Teremtőm, én csak azt kérem, hogy adassék meg, mikor az asszony szenved, szüli a gyermeket, ne csak őneki fájjon, hanem fájjon a gyerek apjának is.

Aszongya neki az Urjézus:

– Ez meglesz, fiam, ne félj semmit!

Örút a menyecske. Igen ám, csak arra nem gondolt, hogy ő is terhes lehet. Be is teljesedett, bizony terhes lett. No, telt az idő, elérkezett a szülés ideje. Jajgat kegyetlenü odabe az ágyba:

– Nagyon fáj! Nagyon fáj!

Képzeli csak, a szomszéd ember meg a favágatón sivalkodik, hogy őneki is nagyon fáj. Mer ugye az emberek nem tudtak tűrni még úgy se, mind az asszonyok.

Lett ebbő nagy felfordulás, mer kitudódott, hogy ki lett a gyerek apja. Bántotta a menyecskét:

– Hogy lehetne eztet visszacsinálni, hogy ne legyen így?

No, mikor felgyógyút, megint csak találkozik az Urjézusval. Azt mondja neki az Urjézus:

– No, édes lelkem, megadatott az, amit kérté, hogy hát az apja is szenved a gyereknek.

Meghökken a menyecske, néz egyet, fölfogja a kezét:

– Jaj, Uram, Teremtőm, csak még egyszer legyen úgy, mind a világ kezdetitő van, hogy csak az asszony szenvedjen!

Mer tudják, e azé, mer nem tudják meg akkor, hogy ki a gyerek apja.

Kétbodony

Miért nem tudnak járni a babák?

65. Valamikor az asszonyok összegyülekeztek, tartottak egy tanácsot. Elmentek Jézushoz panaszra: hogy nekik mér kell egy esztendeig csigázódani a gyerekvel, hogy nem tud járni.

Össze is szedték magukat, elmentek. Mondták az Istennek, hogy az ő gyerekeik miért nem tudnak úgy mennyi, mint az állatok, a liba, a malac, vagy akármelyik, mingyár mihelyt kibújik, tud mennyi. Azt mondja nekik az Isten:

– No jó, megadom, hogy tudjanak járni, de akkor tyúk is csak egyszer élvezhettek egy esztendőbe, mint az állatok.

Oj, akkor a sok asszony mind szétszaladt: – Akkor maradjon, minden úgy legyen, ahogy van.

Azért nem tud a gyerek járni csak egyéves korától.

Maconka

Nyugtalan konda, nyugodt nyáj

66. Amikor az Úrjézus a földön járt Szent Péterrel, elértek egy legelőre, mellette egy patak folyt a völgybe. A kondás deleltetett. Az Úrjézus mondja neki:

– Jó helyed van, kondás.

– Nagyon jó, csak meleg van.

– Te kondás, adjál nekünk egy kis vizet, szomjasak vagyunk, megszíról jövőnk.

– Nem érek rá, nincs kedvem a forráshoz menni ebben a melegben.

– No, jól van, majd, majd még te nemsoká.

Egy jó darabon elhaladtak. Péter kérdezi:

– Uram, Teremtőm, mivel bünteted meg ezt az embert, amiért nem adott nekünk vizet?

– Ó, Péter, nem fekszik már hűvösön, a disznói szaladoznak szertesét, nem győzi terelni őket. Ha nem akaródzott vízér menni, most mozoghat.

Ballagtak megint, elértek egy jó darabra. Ahogy mentek, megszólal Péter:

– Uram, Teremtőm, nagyon szomjas vagyok. Látok amott egy juhászt a birkáival, hátha az jobb szívű lesz.

Oda is köszönt az Úrjézus, mer Péter hátul ballagott.

– Jó napot, fiatalember, nagyon jó dolgod van.
 – Nagyon meleg van, most a hívesen jó.
 – Fiam, tudnál adni egy kis vizet? Szomjasak vagyunk.
 – Várjanak itt egy kicsit a hívesen, itt van a völgyben egy kis kút, majd én leszaladok, magok addig pihenjenek, látom, nagyon messziről gyöttek.
 Hozta a juhász a friss vizet, ittak jóézüen, aztán megköszönték, mentek tovább.

Mennek, mendegélnek, azt mondja egyszer Péter:

– Uram, Teremtőm, mivel áldod meg a fiatalembert, aki elszaladt a vízér a melegbe?

– A bárányai nem mennek szét, mihelyt egy kis meleg van, mindég egy helyen lesznek.

Azóta szaladoznak a kondások a disznók után, azóta vannak a melegben egy helyen a juhok, hogy a juhász is pihenhet a hűvösön.

Hollókő

Mióta van pálinka?

67. Egyet gondolt az ördög. Felötözött szolgaruhába, elment egy parasztho cselédnek. Meg is fogadta az ember rendes komencióra. Az ördög jól viselkedett, szorgalmasan dolgozott, nem is sejtette a gazda, hogy kicsoda-micsoda az ő cseléggyi. Majd elgyött az őszi vetés, szántás ideji.

– No, elmegyünk szántanyi a laposra, mer az idén nem termett semmi az ódalba.

– Gazduram, nem jó mondja. Hallgasson rám, hagyjuk a laposokot, majd oda teszünk káposztát, csalamádét. Mink csak szántunk a hegy-ódalba, oda vessünk búzát!

– Te gyerek, bolondnak nézzen a falu népi? Kicsúfol mindenki!

– Gazduram, énrám hallgasson, jót akarok magának!

– Jó.

Szántja az ördög a hegyeket, az ódalokot, elvetyik a rozst, más részbe a búzát.

– De kicsúfol az egész falu, merd ott nyáron nem termett semmi, most se lesz semmi!

– Nyáron olyan árvíz lesz, hogy a laposokró mindent elvisz a víz, de a hegyeken minden megmarad. Ez így lesz, meg fogja látnyi.

Megnyugtatták a gazdát, elvették a gabonát.

Elgyött a nyár, mikor kezdte hányni a fejit a gabona, gyött olyan árvíz, hogy mindent elvisz a laposokró. Elseperte a búzát, a rozsot. A gazdának meg gyönyörűen virított az ódalba. Elgyött az aratás, dús termési lett. Jártak hozzá kőccsönkérnyi.

– Vetőmagnak aggyá legalább, meg egy keveset kenyérnek, mer meghalunk éhen!

Az ördög lebeszélte:

– Senkinek, gazduram, mert téged kicsúfoltak az őszön, butának neveztek! Senkinek egy szemet se!

– Jó, de mi lesz evvel a sok rozsva, mégis kell adni belőle!

– Majd főzünk belőle pájinkát!

Az ördög felszerelt egy kis főzdét, egy kis katlankát, főzte a pájinkát feszt.

– Minő lesz az?

– Megkóstolja, gazduram, akkor megtudja.

Mikor kész lett az első tisztítás, éppen vasárnapi misére harangoztak. Az ember nem járt templomba, csak az ereszet aló kilépett:

– Tied, Uram, teremtőm!

Aztán visszalépett:

– Enyim, Uram, teremtőm!

Templomba se járt, de káromkodni nem káromkodott soha. Az ördög meg így morfondírozott:

– Ez szent ember, ezt el kell csalnom Istentő, azé gyöttem hozzá cselédnek.

Mikor az első tisztítást leengedte, így szót:

– No, gazduram, kóstolja meg, hogy mi lett a rozsóbó! A bűdös parasztnak ötször annyi pénzé, mint a rozsot adta vóna! Megveszik ezt mind.

Iszik az ember, hát nagyon ízlett neki, nagyon prima vót. Szót a feleséginek:

– Erzsók, igyá tís, kóstold meg, milyen jót főzött a cselédünk!

Issza Erzsók néni, az ura is, nem tudtak vele betelni, jó berűgtak. Mán a gazda egy nótára is rágyútott, összecsapta a tenyerit:

– Erzsókám, táncoljunk egyet!

Nagy jókedvibe elkáromkodta magát. Akkor az ördög:

– Ezt akartam, kedves barátom, most mán az enyim vagy!

Elkapta a parasztot, elvitte a pokolba.

Nógrádsipek

NOVELLAMESÉK

A megszemjázott urak

68. Egyszer Mátyás király vadászatról tért haza az urakkal. Egy nádas mellett haladtak el, látta a király, hogy lankadtak a nádak, szemjazzák az esőt.

– Hej, eső kellene a nádra is, ahogy elnézem!

Megmosolyogták az urak Mátyást:

– Felséges királyunk, ugyan minek kellene az eső a nádra, mikor mind a vízben áll?

Mátyás csak hallgatott, de magában forralt valamit.

Este meghívta az urakat vacsorára, de mindegyikük lábáról lehúzatta a csizmát, a lábukat vizes dézsába lógatta, úgy ültek az asztal mellé. Volt az asztalon mindenféle jó étel, ami szem-szájnak ingere, csak éppen ital nem volt egy csepp sem. Megszemjazzták az urak erősen, de nem mertek szólani. Egyikük aztán nagy sokára megjegyezte:

– Fenséges királyom, köszönjük a finom ennivalókat, de italról nem gondoskodtál, pedig majd kiszárad a torkunk.

Azt mondja Mátyás nagy huncutul:

– Ejnye, ejnye, mindegyiketek lába vízben áll, ti meg szemjúságról beszéltek?

Értették a szót az urak, és elszégyellték magukat. Többet nem mosolyogták meg a királyt, akármilyen furcsát mondott.

Mohora

A kereszt és az akasztófa

69. Egyszer volt egy báró, és annál szolgált János kocsis. Egyszer mentek, mentek befele a város felé, és egy fészület mellett haladtak el. A báró illoén meghajtotta a fejét és keresztet vetett, János kocsis meg nem.

Ahogy mentek tovább befelé a városba a hintón, egyszerre csak egy nagy tömeget láttak, egy nagy gyülekezetet, mert egy embert akasztottak. János kocsis keresztet vetett a közelükbe érve.

A báró megkérdezte:

– Mé vetté te itt keresztet?

– Azé vettem keresztet, tisztelt báró uram, mert itten mán nagyon sok ártatlan embert felakasztottak. A másik helyen meg azér nem vettem keresztet, mert ott csak egyet feszítettek meg, az Úrjézust. A báró urak meg a grófok aláírjak, hogy bünös, és felakasztják azt is, aki nem bünös.

A báró megneheztelt, de meg akart gyözödni róla, hogy igaza van-e Jánosnak. Mikor hazaértek, figyelte a báró, hogy mikor alszik el az istállóban János kocsis. Akkor bement az istállóba, és a két legszebb lovat szügyön szúrta a báró. Mivel János kocsis aludt, nem tudott meg semmit. Mikor egyszer felébred, adna enni a lovaknak, és látja, hogy tiszta vér a legszebb lónak az alja, agyon van szúrva a ló. Jelenti a bárónak; a báró meg azt mondja:

– Hát, János, a lovamot tönkretetted, ezért el leszel íteltetve, bíróság-ra foglak adnyi.

Mivel tanúja nem volt János kocsisnak, János kocsis el lett ítélve kötél által halálra.

No, eljött a nap, mikor János kocsist akasztani vitték. Ott vót a családja is, négy szép családja, a felesége. A báró is elment oda, mikor Jánost a bitófára kísérték. Mikor János kocsisnak a nyakába tették a hurkot, hogy majd felakasztják, kirúgják alóla a széket, akkor a tömegeből kiszóalt a báró:

– Állj!

Odafigyelt mindenki.

– Ez az ember nem bünös, mert nem ő ölte le a legszebb lovamot, hanem én magam. Próbát akartam tenni, mivel ő azt mondta egyszer, hogy ezen a helyen sok igazságos embert halálra vetettek, és keresztet is szokott vetnyi. Nem ő a bünös, én magam öltem meg a lovamot ennek próbatételére.

János kocsist erre hazavitték újra a hintón a családjával együtt, és nagy földdel megajándékozta a báró őket, és azok is boldogan éltek a saját földjeiken, amelyiket jutalmul adott nekik a báró.

Nagyréde

A nyelves királykisasszony

70. Vót egy kirá, annak vót egy nagyon szép jánya. Kihirdette a kirá, hogy aki a jányának olyat tud mondanyi, hogy az nem tud rá megfelelnyi, annak fogja adnyi a jányát.

Hát összementek a királegények, mindenféle-ajta nép összement. Hát vót egy szegény ember, annak vót három fia. Egyik csak olyan kis egy-ügyű gyerek vót, a kettő meg híres legénynek tartotta magát. Azok is azt mondták:

– Édesapám, elmegyünk szerencsét próbálni, hátha a királylányt sikerül nekünk elvinni.

– Ó, fiaim, hogy köllenétek tyik annak, mikor tyík szegények vagytok! Akkor a kisgyerek is összeszedte magát, elment utánok. Utóérte a bátyjait. Azok meg szégyellették.

– Hova megy, te tacsó? Neked nem szabad velünk gyünni, mer mink messzire megyünk.

A gyerek csak ment utánok.

Az úton tanátak egy rossz kalapot. A gyerek a hóna alá tette. Avval mentek tovább.

Akkor mennek, mendegélnek, megínt tanált a gyerek egy szöget. Azt fölvette, betette megint a kalapba. Akkor megínt a bátyjai csak zavarták, hogy menjen vissza, ne menjen velek közel. Akkor egy bukorba betaszította a két bátyja, hogy:

– Maradjál mán itt, ne gyere má tovább, ne csúficcsá el bennünköt!

A gyerek tanát ott egy madárfészket, vót benne két tojás. Azt is felvette a gyerek, vitte magával.

Mikor a kiráudvarba értek, ott vótak sokan királyok meg legények, hogy a kirájáynak ki tud jobban megfelelnyi. Űlt a kirájány szépen egy fo-telba, fel vót neki húzva a ruhája, térgyig látszott a lábászára. Mindnyájan csak megnézték, nem tudtak neki semmit szónyi, csak elmentek tovább.

Utóljára meglátták, hogy ott van egy kis gyerek a bukorba. Intett a királyné, hogy:

- Gyere ide, fiacskám, te is gyere ide!
- Odament a gyerek, ránézett:
- Ejnye, kirákisasszony, nagyon szép a lába szára!
- Kisfiam, tűz ég az alatt!
- Van két tojáskám, nem sülne meg benne?
- Lyukas annak a feneke.
- Van egy szögem, majd avval beszögezzük.
- Be ám, a szart.

Erre a kirákisasszony nem tudott mondani semmit. Így osztán a kirákisasszonyé maradt a gyerek. Azt köllött magáho venni, az lett a férje.

Herencsény

Az okos lány

71. Mátyás olyan király vót, hogy ő tudni akart mindent, hogy hogy élnek a szegény falusi parasztok, hogy elnyomták-e őket az urak. Hát egyszer is járkát egy faluba. Benéz egy udvarba. Ott igen nagy követ láttott az udvarba. Bement. Kigyön a gazda:

- Adj Isten, gazda!
- Adj Isten, király uram!
- Hogy áll a helyzet?
- Dolgozunk, király uram, dolgoztatunk, de csak szegények vagyunk, mer nagyon megadóznak minket.

Így beszélgetett ő többet is. Egyszer csak azt mondja Mátyás:

– Hát hallod-e – azt mondja –, ha szegény ember vagy, itt van ez a nagy kő, ezt nekem reggelre nyúzd le. Ha lenyúzod, megjutalmazlak, de ha nem, karóba húzom a fejed.

Avval elment Mátyás király tovább.

Annak a szegény parasztnak meg egy nagyon szép jánya vót. Hazamegyen.

- Mé búsol kend, apámuram?
 - Honne búsolnék! Itt vót Mátyás király. Azt mondta, hogy ha ennek a kőnek le nem nyúzom a bőrét, akkor karóba húzza a fejem, de ha lenyúzom, jó megjutalmaz.
 - Sose búsojjék, apámuram, majd én ott leszek, ha gyön Mátyás király.
 - De má reggel gyön – aszongya.
- Ment is Mátyás király.

- No, mé nem nyúzattad le – aszongya – a kőnek a bőrét?
Kiserdül a szép eladó jány.
- Király uram, mér nem engedte le a vérét? Minálunk ez a szokás, hogy előbb a vérét kell leengedni, és úgy a bőrét lenyúzni.
- Szép jány is vagy, de okos is.
- No, mikor megy kifele, a kerítésen ott van felakasztva egy nagy cserépkorsó kilyukadva. Megin mondja a parasztembernek:
- Itt van ez a korsó. Hónap elgyövök, de ha be nem fódátod rendesen, karóba húzom a fejed. De ha befódátod rendesen, megjutalmazlak.
- A jány nem hallotta ezt, nem vót ott.
- Megint búsol az apja.
- Má megint mé búsol kend, apámuram?
- Honne búsolnék. Megin azt mondta Mátyás király, hogy ha azt a korsót tisztességesen be nem fódozom, karóba húzza a fejem, de ha befódozom, mejjutalmaz.
- Sose búsoljon, majd én memmondom neki a magáét!
- Csakugyan ott megyen masnap Mátyás király. Má a jány várta. Az ember is kiment. Odaköszönt Mátyás:
- Adj Isten!
- Adj Isten, király uram!
- Hát a korsót mé nem fódoztattad be?
- A jány odaserdült.
- Király uram, fordítassa ki a korsót, és majd úgy fódozzuk be, mer minálunk úgy fódoznak, nem a színérő, hanem rendesen, a visszajáró. Tessék kifordíttatnyi, mink meg majd befódozzuk.
- Akkor Mátyás király mondta:
- Itten tanátam egy szép jányra, de okosra is.
- Nagyon megjutalmazta őket.
- Akkor azt mondta a király a jánynak, hogy hozzon neki ajándékot, de úgy, hogy hozzon is, meg nem is.
- No, mikor gondolkozott a jány, hogy mi legyen az ajándék, akkor vitt egy galambot. Vitt egy ajándékot, de ahogy nyújtotta, elengedte.
- Hoztam is, meg nem is – mondta, mer elment a galamb, elszát a galamb.
- No – azt mondja Mátyás –, te leszel a feleségem.
- Csaptak egy lagzit, még most is élnek, ha meg nem haltak.

Zagyvaróna

A tavasz lány

72. Volt egyszer két szomszéd, akik összeperelkedtek, oszt nem birtak megegyezni sehogy se. Annyira, hogy a király elé mentek. Mikor a királynak elmondták, hogy mien perlekednek, hát a király se tudott igazat adni nekik.

Aszongya:

– Ide figyeljetek, annak adok igazat, aki nekem három kérdést meg tud fejtenyi.

– Mi lesz a kérdés, felséges királyunk?

– Mi a leggyorsabb a világon? Mi a legkövérebb a világon? És mi a legédesebb? Ha eztet nekem rendesen meg tudjátok fejtenyi, annak lesz igaza.

Hát jó van, hazamentek, mer háromnapi gondolkodási időt is adott nekik a király.

Három nap múva akkor visszamentek, aggyigra az egyik ember, akinek okos jánya vót, elmondta neki, hogy mi a feladat. A jány azt mondta neki:

– Apám, én ezt megmondom magának. Leggyorsabb a gondolat, legkövérebb a föld, mer mindnyájónkot eltart, legédesebb az álom.

Mikor visszamentek, kérdezi a király először a gazdagot:

– Mi a leggyorsabb a világon?

– Leggyorsabbak a fölséges királyomnak a lovai.

– Mi a legkövérebb?

– Legkövérebbek a fölséges királyomnak a hízóí.

– Mi a legédesebb?

– Legédesebb meg az, ha egy jó meleg szobába télen melegsünk.

Nem tetszett a királynak az egyik válasz se. Kérdezi oszt a szegényet:

– Mi a leggyorsabb a világon?

– Leggyorsabb a gondolat.

– Mi a legkövérebb a világon?

– Legkövérebb a földünk, mer az mindnyájónkot eltart.

– És mi a legédesebb?

– Legédesebb az álom.

Tetszett a királynak a három válasz.

– Te nyerté, de ki mondta meg ezt neked?

– A jányom mondta meg.

– No jó, ha a jányod mondta meg, akkor feleségül veszem, ha meg tudja csinálni, amit én mondok.

– Mi legyen az?

– Gyalog is jöjjön meg nem is, hozzon is ajándékot meg ne is, fel is legyen ötözve, meg nem is.

Otthon mindent elmondott az apja a jányának. Akkor a jány magára vett egy szoknyát, de úgy, hogy csak derekáig ért, felfelé meztelen vót. Egy tolotajigát odatolt az ajtó elé, de úgy, hogy az egyik lába a földet érte, az egyik lábát kilógatta a taligábó. A galambot meg az ölibe fogta, oszt egy szitával letakarta. Az apjának meg azt mondta, hogy őt most tolja a királyho. Az apja meg tolta.

Mikor a király mellátta, kiment elejbe. Azt mondta neki a jány:

– No, fölséges királyom, megérkeztem. Fel is vagyok ötözve, meg nem is, gyalog is gyöttem, meg nem is, hoztam is ajándékot, meg nem is.

Erre felemelte a szitát, a galamb meg elrepült.

– Ez igen, ilyen asszony kell nekem. Csak azt az egyet memmondom, hogy az én dolgaimba bele ne avatkozzá, bele ne szójjá soha.

Megígérte neki a jány, hogy nem szó bele.

Erre egyszer ment két kereskedő a vásárra. Az egyik lovaskocsival ment, a másik meg ökrösszekérvel. Útközbe megháltak az út széjin. Aki-nek a lova vót, az egyik ló megellett. De a csikó meg elment a lótó az ökörhő. Ammeg nem adta vissza neki, akié az ökör vót. Azt mondta, hogy az ökri ellette meg.

Mentek a királyho, hogy tegyen igazságot. A király meg annak adott igazat, akié az ökör vót.

Ahogy a király elé mentek, a király feleségi kiokosította az embert. Mondta neki, hogy ne siessen a tárgyalásra, késsen. Majd ha kérdezi a király, hogy mé járt ilyen későn, azt mondja neki, hogy egy nyúlat fogott a tengerbő, meg az erdőbe a bukok alatt szedett össze halakot.

Úgy is vót. Mikor mentek tárgyalásra, kérdezte a király:

– Hol késté ilyen sokáig?

– Hát, kérem, fölséges királyom, én halakot szedtem az erdőbe a bukok alatt, meg egy nyúlat fogtam a tengerbe, a tenger széjibe.

– A nyú nem megy a vízbe, meg a hal se megy az erdőbe a bukok alá. Hogy lehet ez? Ez lehetetlen.

– Fölséges királyom, úgy megyen, ahogy az ökörnek csikaja van.

Így a király kénytelen vót visszaadni a csikót a gazdájának. Az embertő meg megkérdezte:

- Ki okosított fel téged erre?
- Engem a fölséges királynéasszony.

Meharagudott a feleségire a király.

– Memmondtam, hogy az én dolgomba ne avatkozzá bele, mégis belevatkozta. Most má eltűnsz a palotából, de azt az egyet megengedem, hogy amit a legjobban szeretsz a palotába, azt magaddal vihedd.

- Jó van – azt mondta a királyné –, akkor úgy lesz.

Hát mikor vacsoráztak, a királyné nagyon sok altatót tett a királynak a poharába. Úgyhogy má az asztalnál elaludt a király. Mikor látta az asszony, hogy jó elaludt, befogatott a hintóba, feltétette a királyt a hintóba, felült ő is melléje, oszton hazahajtatott.

Mikor hazavitte, bevitte a szobába a királyt, lefektette az ágyba. Hát mikor reggel felébred a király, tekintget, nézeget.

- Hol vagyok én?
- Jó helyen. Itt vagy itthon nálam.
- Hogy kerültem én ide?
- Én hoztalak el.
- Hát mé?

– Hát nem azt mondtad, hogy akit a legjobban szeretek, azt hozzam el, téged szeretlek a legjobban, hát tégedet hoztalak el.

A király visszavitte a feleségét, attó kezdve nem vót semmi háboruszkodás köztük. Még tán most is élnek, ha meg nem haltak.

Maconka

Az igazmondó juhász

73. Élt az egyik faluba két nagy gazdag ember. El-eljárógattak egymáshoz hébe-hóba. Ilyenkor mindég torzsalkodtak, mer az egyik pártolta a cselédeket, a másik meg szidta őket, mind a bokrot.

- Nincs azok közt egy se, akiér tűzbe tehetném a kezem, aki mindég igazat mondana! – zsémbelődött a gonosz uraság.
- Nekem pedig van egy juhászom, akit még soha a legkisebb hazugságon se kaptam – tromfolt a másik.
- Ilyen cseléd nincs a világon!
- Hej, dehogyan nincsen, itt van egy kőhajításnyira a majoromba.

Szó szót követett, a végén fogadtak. Elhatározták, hogy tróbára teszik a juhászt.

Másnap, mikor a juhász ihaktott, odavetődik hozzá a szomszéd úr.

- Jó napot, juhász! – köszöntyi messzirül.
- Jó napot, nagyságos úr!
- Legel-e szépen a nyáj?
- Legel, nagyságos uram.
- Tudja-e, juhász, mér jöttem én magához?
- Nem tudom én, nagyságos úr, majd meg tetszik mondani.
- Látok én a maga nyájába egy nagyon szép fekete bárányt, arra nekem nagyon nagy szükségem volna.

– Arró szó se lehet, nagyságos úr. Az az egyetlen fekete bárányom. Mikor hajtok hazafelé, az én gazdám kint ül az erkélyen, hát rögtön szembetűnne neki, hogy hiányzik a fekete bárány. Mit mondhatnék én akkor neki? Azt nem tudom odaadni semmi szín alatt.

Akarmilyen jó pénzt kínált a gazdag ember, a juhász nem volt hajlandó megválni a fekete báránytól.

A szomszéd nagyságos urat azonban nem olyan fábob faragták, hogy egy-kettőre megadja magát. Hazament hát, ha ő nem járt szerencsével, majd elküdi a juhászhoz a szép szolgálólányát. Ha a pénz nem segített, majd segíthet a szép jányinak a csábítása.

Másnap kikütte a szolgálójányt jó ebédrel a juhászhoz, meg italt is küldött neki. A lelkire kötötte:

- Ha másképpen nem megy, saját magadot is odaadhatod neki, csak a fekete bárány nekű ne gyere haza!

A szolgáló odatörleszkedett a juhászhoz, megkínálta a sok finomsággal. A juhász jó megebédelt, be is itt. Akkor a szolgáló rátért a dologra. Adja neki a fekete bárányt, csak az az egy kívánsága.

- Hohohó – mondta a juhász –, arrú szó se lehet. Én a fekete bárányt nem tudom odaadni semmi szín alatt. Fogjad magad, szedd össze a holmidat, amit hoztá, eriggyé hazafelé. Egy szó is kár, mer a fekete bárányt nem adom oda.

A szolgáló egyet gondolt, ez má csak egyféleképpen mehet.

- Gyerünk oda a bokor mellé, senki se lát. Azt tehet velem, amit akar, csak a fekete bárányt adja ide.

A juhász erre se hallgatott, elkergette a szolgát.

Hazament a szolgáló, mondta a nagyságos úrnak, hogy minden hasz-
talan, a juhász nem adja oda a fekete bárányt.

A nagyságos úrnak vót egy gyönyörű szép serdülő lánya. Attú kütte
ki a juhásznak az ebédet. Kioktatta, hogy mindent ígérjen, adjon a ju-
hásznak, csak a fekete bárány nekű ne gyöjjön haza. Ment a nagyságos
kisasszony a megpakolt kosárral, vót abba minden finomság, étel, ital.
A juhász elfogadta a kínálást, nekiült a jóféle elemózsiának. Ahogy vég-
zett, a nagyságos kisasszony rátért arra, hogy a juhász adja neki a fekete
bárányt. Azt mondta neki a juhász:

– Nagyságos kisasszony, kérem, arró szó se lehet, hogy én a fekete bá-
rányon túladjak. Hiszen az én nagyságos uramnak is az a szeme fénye, a
mindene. Hogy tudnám én odaadni a nagyságos kisasszonynak a fekete
bárányt?

A kisasszony rögtön egyet gondolt.

– Juhász, ha magával becsavargóznék a subába, akkor ideadja-e a fe-
kete bárányt?

A juhász nem tudott ellenállni, annyira gyönyörű szép vót a nagysá-
gos kisasszony.

– Hát, kisasszony, akkor odaadom.

Finoman becsavargatta a juhász a kisasszonyt a subájába, eljátsza-
dozott vele egy jó ideig. Aztán nagy búsan elindult a nyáj felé, megfogta
a fekete bárányt, odaadta a nagyságos kisasszonynak. Otthon nagyon
megörült a nagyságos úr, mikor meglátta a lányát a fekete bárányval.

A juhász meg vakargatta a fejét a mezőn.

– Most má mi lesz? Estére ha én hajtok hazafelé, a nagyságos úr biz-
tosan kinn ül az erkélyen. Fogja kérdezni, hol van a fekete bárány.

A juhász leszúrta a botját, rátette a kalapját. Úgy csinált, mintha az
lenne a nagyságos úr. Ment el mellette, odaköszönt a botnak.

– Adjon Isten jó estét, nagyságos uram!

– Adjon Isten, juhász – válaszolt a bot helyett is.

– Juhász, hol van a fekete bárány?

– Nincsen, nagyságos uram, elvitte a farkas.

Megint elment tovább, visszafordult a bot felé.

– Adjon Isten jó estét, nagyságos uram.

– Adjon Isten, juhász. Hol van a fekete bárányom?

– Elveszett, nagyságos uram, egész délután kerestem, de nem tanál-
tam.

– Nem igaz, juhász, hazudsz.

Harmadszor is megismételte a dolgot. Elment a bottól távolabb, megfordult.

– Adjon Isten jó estét, nagyságos uram.

– Adjon Isten, juhász. Hol van a fekete bárány, nem látom sehol.

– Nem is látja azt többet a nagyságos úr. Hogy az igazat megmondjam, a szomszéd nagyságos kisasszony feketéjivel elcseréltem.

– Igazad van, juhász.

Ahogy eljött az este, vígan hajtott hazafelé, tudta, mit kell mondani a gazdájának. Az erkélyen most is kint ül a nagyságos úr. Odaköszönt neki most má a maga valóságában.

– Jó estét, nagyságos úr.

– Jó estét, juhász.

Többet se szót a gazdája, hát bezárta a birkákat az akóba, örült, hogy megúsza a nyájapasztást számonkérés nélkül. Nem sokáig tartott az öröm, ahogy becsukta a hodály ajtaját, gyött a mindenes.

– Azt üzeni a nagyságos úr, hogy gyere fel hozzá, te juhász.

A juhász, mind akit leforróztak: – Végem van – gondolta magában –, engem soha nem hívat a nagyságos úr este magáho!

Megy a juhász, bekopogtat.

– Jó estét kívánok.

Fogadja a nagyságos úr.

– Jó estét, juhász. Azé hívtam fel magát, mer nem láttam a nyájba a fekete bárányt.

– Nem is láthatta, nagyságos úr, mer nem jön már többet az a fekete bárány.

– Hol van?

– Amikor máma delettettem, kigyött hozám a szomszéd nagyságos kisasszony. Az ő feketéjivel elcseréltem a suba alatt a fekete bárányt.

Megveregette a nagyságos úr a vállát.

– Igazad van, juhász!

A sifonybú a szomszéd nagyságos úr akkor lépett ki, de a juhász még le se vörösödött, pedig annak a lányával cserélte el a bárányt.

Így nyerte meg a juhász gazdája a fogadást, a juhász meg hozzájutott egy élvezetes délutánhoz.

Mátraverebély

Gergő juhász ebéd

74. Mátyás királynak tudtára jutott, hogy valahol az Alföldön van egy olyan juhász, akit nem lehet becsapni. No, azt mondta a hajdújainak, hogy ezt keressék meg, ezt a Gergő juhászt, és vigyék elejbe.

El is ment egy futár, megtanáta Gergő juhászt. Nagy beccsel, ünnepi hangon mondja:

– Gergő juhász, Mátyás királynak, a fölséges királyunknak az a vágya, hogy gyere le hozzá.

Gergő juhász nem vitatkozott, hanem feltarisznyázott, és elballagott Budára.

No, a kapuná jelentkezik, hogy ő a fölséges király parancsára érkezett. Be is bocsájtották.

No, amikor tanákozott Mátyás királyval, egy-két viccet elmondtak egymásnak. No, de Mátyás király nem hitte el, hogy Gergőt nem lehet becsapni. De amit mondott neki a király, Gergő mindenre megválaszolt, nem tévedett sehol.

No, vót Mátyás királynak egy trükkje. Meghítta a Gergőt ebédelni. Gergővel tizenhárman ültek az asztalhoz. Terítéket tettek az asztalra. Mindenkinnek vót kanál, villa, kés, tányér, meg egy kilos cipó minden egyesnek.

Hozták a levest, de akkorra Gergőtő ellopták a kanalat, elcsúsztatták a felszolgálók. Mátyás királynak ez vót az utasítása. Gergő szétnézett, de nem hökkent meg. Gyorsan benyúlt a csizmaszárába, kivette a vargabicskáját, levágta a cipónak a sarkát, kikanyarította a belit, rácsapta a bicskára.

Mátyás király akközbe mondja:

– Uraim, jó étvágyat. Huncut gazember az, aki meg nem eszi a levest.

Gergő gyorsan belapátolta a kenyérhajjal a levest. Mire végzett, jó megázott a kenyérhaj. Akkor Gergő nagy ünnepi hangon felállva mondja:

– Uraim, huncut gazember az, aki a kanalát meg nem eszi.

Gergő bekapta a kanalát, az ázott kenyérhaját. Akkor Mátyás összecsapta a kezit:

– Igaza vót annak, aki azt mondta, hogy Gergőt nem lehet becsapni. Ő csapott be minket, mert mink vagyunk a szamarak.

Mátrakeresztes

Meddig tart az örökkévalóság

75. Valamikor réges-régen Indiába az uralkodók nagyon gazdagok voltak. Voltak nekik alkirályaik is.

Egyszer az uralkodó, a maharadzsa kihirdette, hogy körutat fog tenni. Megnéz minden alkirályt, hogy vannak, mint vannak, hogy él a nép. Hát az alkirály meg kihirdette az ő szűkebb birodalmába, hogy jön a maharadzsa. De nehogy valaki olyat mondjon az uralkodónak, ami nem tetszene neki. Ha valakitől majd kérdez, mindenre válaszolni tudni kell.

Meg is érkezett az egyik tartományba a maharadzsa. Aztán hintókra ültek ott, kocsikba vágták magukat a kísérettel. Katonáság előttük, katonáság utánuk. Majd meglátnak – ahogy mennek a mezőn keresztül – egy pásztorfiút. Azt mondja az uralkodó:

– No, királyom, majd most vizsgálol. Meglássuk, hogy ez a pásztorfiú milyen okos, mit tud. Hídd ide!

Hozzák aztán a fiút a maharadzsa elejbe. Mondja aztán neki:

– No, fiam, van-e neked sejtelméd arról, mi az örökkévalóság?

Azt mondja a fiú:

– Felség, hagyjon egy kicsit gondolkodni. Én tudom, hogy maga a maharadzsa, a legfőbb uralkodó, és nem akarok olyan választ adni, ami nem nyerné meg tetszését.

– Jól van fiam, gondolkodj. Ha jól válaszolsz, még meg is jutalmazlak.

Gondolkozott a gyerek egy darabig, majd egyszer azt mondja:

– Tudja mit, felség? Én nagyon szegény, árva gyerek vagyok. India másik résziből, nagyon messziről hoztak el a pásztorok. De ott van nekünk az ország szélén egy ötezer méter magas tiszta gyémánthegy. A gyémánt nagyon kemény. És ehhez minden ezer esztendőbe odarepül egy madárka, és ott megköszörüli rajta a csórit, azzal elrepül. Majd ha ez az ötezer méter magas hegy a csórköszörülésbe tövig elkopik, akkor telik el az örökkévalóságnak a legelső perce.

A maharadzsa megveregette a fiúnak a vállát, és megjutalmazta bőségesen. Eddig a mese.

Dorogháza

Diokleci János

76. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer a világon Ponciánus római császár. Annak vót feleségi is, de beteges vót nagyon. Kisfiok is vót. Azt meg ők Diokleci Jánosnak hitták.

A feleségi beteges vót nagyon. Egyszer azt mondta a császárnak, hogy úgy érzi, nem soká él. Ha meghal, akkor a kisgyereket ne hagyja mostoha kezire, hanem adja oda a hét bölcs mesterhe tanulni.

A császárné hamarosan meg is halt. A császár meg elvitte a kisgyereket a bölcs mesterekhe, hogy ott neveljék.

Hét esztendeig nevelődött ott a kisgyerek a bölcs mesterekné. Azok sok jóra tanították, okos lett a gyerek nagyon. Egyszer annyira, hogy a hét év lejárt. A gyerek azt mondja:

- Édes mestereim, hazamegyek, mer lejárt az idő.
- Jó van, fiam, hazamehetsz, de először megnézzük, hogy micsoda planétába mégy el innen, minyő sors vár rád.

Kimentek a bölcs mesterek. Azt mondják:

- Jaj, fiam, nagyon rossz planétába mégy el innen, akasztófán fogsz meghalni.
- Ejnye, mestereim, ezt má magam is mennézem, hogy igaz-e, úgy van-e, ahogy mondjátok.

Kiment Diokleci János. Mevvizsgáta a csillagokat, oszt bemegy.

- Tévedtek, édes mestereim, mer ugyan hétszer visznek engem az akasztófára, de ha hét nap meg hét éccaka nem szólok senkihe se semmit, akkor megszabadulok az akasztófától, akkor nem akasztanak fel.

– Nagyon jól van, édes fiam. Má te többet tudsz, mind mink. Nagyon örülünk neki, hogy ennyi sokat tanultá.

A gyerek elbúcsúzott tőlek, hazament. Bement az apjához a nagyte-rembe. Azt mondja neki az apja:

- Édes fiam, hazagyötté? Tanultá-e valamit?

A gyerek nem szót semmit, akarhogy kérdezgette az apja. Nem szót senkihe. Soká ott faggatta. Egyszer bement a mostohaanyja is:

- Ez a császárnak a fia?

– Ez, ez a fiam, de nem szól semmit. Nem tudom, mennémult-e, vagy mi van vele.

Az asszony azt mondja neki:

– Szójjá hozzám, édes fiam, mind mostohaanyádho! Beszéjjé valamit, hogy mit tanultá, minyő sorod vót!

De János nem szót semmit. Aszongya a császárné:

– Császár, menjen ki maga, hagyjon minket magónkra, majd én megszólaltatom őt.

A császár ki is ment. Az asszony meg kérdezgette:

– Fiam, szójjá hozzám, mind mostohaanyádho! Beszéjjé valamit, hogy mit tanultá!

De a gyerek nem szót. Egyszer az asszony azt mondta neki:

– Legalább azt mondd meg, hogy vóna-e neked én irántam szerelmed!

De nem szót János arról se. Az asszony erre adott neki egy papírt meg egy ceruzát.

– Legalább írd le, hogy szeretné-e te engem?

János elvette a papírt meg a ceruzát, leírta: „Atyám ellenére irántad semmiféle szerelmem nincs.” Akkor eltaszította maga mellő a papírt.

Az asszony elolvasta, kezdte magárá szaggatni a selyemruhát, összekarmolászta az arcát. Kiabát nagyon, sivalkodott:

– Meg akarnak gyaláznai!

A császár beszaladt, meg az udvari cselédek is bementek, hogy mi van, tétel igaz-e. De János nem szót semmit, akarmit tettek vele, akarmit mondtak. A császár oszt:

– Ejnye, fiam, igaz ez?

A János nem szót. Az asszony bezzeg kiabát:

– Akasztasd fel a fiadot, mer másképpen ez a szégyen el nem múlik rólam! Akasztasd fel!

– Várjá má legalább reggejig! Maj reggel elvitetem az akasztófára, felakasztatom. Má éccaka mégse vitetem.

Mingyár bevették a börtönbe Jánost.

Másnap reggel vitték is az akasztófára. Mikor má az fa alatt állt, egy bölcs mester megjelent. Azt mondja:

– Császárom, ne akasztasd fel a fiadot, mer úgy járhatsz, mind az egyszeri kalmár.

– Mondd el, hogy járt az egyszeri kalmár, akkor nem akasztatom fel a fiamot!

– Előbb hozasd haza a fiadot, majd elmondom.

Haza is vitette a császár a Jánost. Akkor mondta a bölcs mester:

– Úgy járt a kalmár, hogy vót neki egy kisfia, meg egy nagyon jó, hű kutya. A gyereket meg mindég három dajka őrizte. A három dajka éjjel-nappal mindég a gyerek mellett vót. De mikor egyszer a kisgyerek elaludt, valahogy mind a három dajka kiment mellőle. A kutya ott feküdt odabe a gyerek mellett, nem messze tőle, a földön. Akkor a falbó előmászott egy nagyon nagy kígyó. Ment vóna fel egyenest a böcsőbe a gyereke. A kutya meg odaugrott, megkapta a kígyót, harapdosták egymást. Csupa vér lett a kisgyermek is, a párnája is, minden. A kisgyermek ledőlött a bölcso, annyira veszekedtek, tülekedtek az állatok. A kisgyermek kiesett, sivalkodott. A párnája is csupa vér lett, meg a kutyanak a szája is. A kígyó meg valahogy bebújt az ágy alá, ott dögölt meg.

Ahogy sivalkodott a gyerek, a szolgák meghallották. Mind a három szolga beszaladt. Mellátták a gyereket, nagyon megihedtek. Véres is, meg a kutya szája is véres. Mi baja lehetett? Biztos a kutya meg akarta fojtanyi a gyereket. Szaladt a kalmár is be, hogy hát mi baja a fiának. Azt mondja: „Jaj, a kutya biztosan meg akarta fojtanyi, mer tiszta vér a szája, meg a gyerekek is a párnája.”

A kalmár agyonütte a kutyaát egyb. Azután összeszedték a holmijokat, a gyereket is feltették a böcsőbe, néznek szét. Hát ott van a nagy kígyó az ágy alatt dögölve. Akkor gyött rá a kalmár, hogy nem a kutya bántotta a gyereket, hanem a kígyó. A kutya inkább memmentette a kisgyereket. Nem kellett vóna neki agyonütnyi. De hát mingyár nem tudta, hogy mi van. Fölséged is így járhat, ha felakasztatja a fiát.

Aszongya a király:

– Akkor a fiamot életbe hagyom, nem akasztatom fel.

De bijóny a feleségi éjjel-nappal siratott:

– Akasztasd fel a fiadot, mer másképpen ez a szégyen nem mújik el rólam!

– Várja ma, majd hónap reggel elvitetem megint az akasztófára.

Mikor fel akarták akasztanyi, egy bölc mester megint mejjlent. Aszongya:

– Császárom, tévedsz, ha felakasztatod a fiadot. Ne akasztasd fel, mert úgy járhat, mint az egyszeri lovag.

– Hát mondd el, hogy járt az egyszeri lovag.

– Előbb hozasd haza a fiadot!

Hazavitette a császár Jánost. A bölc mester oszt elmondta a történetet.

– Az egyszeri lovag má elég idős ember vót. Sokszor elment hazulró. A feleségi meg fiatal vót, szeretőt tartott. Egyszer éjjel a lovagot mefajtották: a feleségi meg a szeretője. A császár is így járhat, ha a fiát felakasztatja.

– Akkor a fiamot életbe hagyom, nem akasztatom fel.

De bizony az asszony mindég jajgatott, nem hagyott békét a császárnak:

– Akasztassa fel, mer ez a szégyen énrólam el nem mújik!

Úgyhogy Jánost hétszer vitték az akasztófa alá, de mindég mejjelent egy bölcs mester. Má legutó a hetegyik napon Bantilák bölcs mester jelent meg. A császár meg se akarta hallgatnyi.

– Ne mongyá semmit, mer úgyis felakasztatom a fiamot!

Aszongya a mester:

– Ma még a fiad beszélnyi fog, császárom, csak hadd életbe!

– Akkor hazavitetem, nem akasztatom fel, hogyha még beszélnyi fog.

Haza is vitette Jánost. Má akkor azt mondta, hogy vigyéek be a terembe, ne a börtönbe. Bement János az apjával a terembe. Azt mondja a császár:

– No, édes fiam, most má beszélj! Ha beszélhetsz, akkor beszélj!

– Most má beszélek, édesapám, beszélek, mán lehet.

– Akkor mongyá el nekem olyan szép történeteket, mind akivel téged a hét bölcs mestereid megmentettek az akasztófátó.

– Elmondok, édesatyám, olyan történetet is, csak előbb hozasd be a feleségedet a palotahölgyeivel.

– Jó van, behozatom.

Behívatta a császár a feleségit a palotahölgyeivel. Sorba állottak a fal mellé a palotahölgyek, az asszony a közepibe. Aszongya János:

– Atyám, ki ott a nőd mellett az a zöld selyemruhás?

– Fiam, az a nőmnek a legkedvesebb palotahölgye.

– Tévedsz, atyám, nem az, hanem ő a nőnek a legkedvesebb palotahölgye. Vetköztesd le, atyám, majd mellátod!

A császár azt mondja:

– Ó, édes fiam, szégyen vóna levetköztesdnyi egy hölgyet meztelenre ennyi nép előtt.

– Akar szégyen, atyám, akar nem, rögtön vetköztesd le azt a személyt!

A császár levetköztette, hát egy férfi vót.

– Látod, atyám, ezek törtek a te életedre. Ha engem felakasztatsz, te nem soká élsz.

A császár azt mondta:

– Ój, édes fiam, áldom azt a percet, azt az órát, amelybe életbe hagytalak.

Az asszony meg mingyár leborult a császár lába elé, úgy könyörgött, csókoltatta kezét, lábát. De belerúgott a császár.

– Eredj innen, álnok kígyó!

A bölcs mesterek is ott vótak má mind a heten. Azt mondta János nekik:

– Ítéljétek el tyúk, édes mestereim, most má ezt az asszonyt!

Máglyára ítélte a hét bölcs mesterek az asszonyt.

Mingyár raktak is egy nagy tüzet, összekötték a palotakedvesvel, fel tették ökö a máglya tetejire. Meggyútották a tüzet, elégették ökö, végik lett.

Azután éltek boldogan továbbra, az apa meg a fia. Egyszer azt mondta a császár:

– No, édes fiam, tís mongyá má el nekem olyan történetet, mind aki vel téged a mesterek megszabadítottak az akasztófátó.

– Jó van, édesatyám, mondok.

János belekezdett a beszédbe.

– Vót egy kereskedő. Annak is vót egy fia, mint neked én vagyok. Az a fiú is a hét bölcs mesterné tanult. Nagyon okos vót, sokat tanult, nagyon okos gyerek lett. Míkor megszabadult, hazament. Míkor az édesapjával beszélgetett, egy dallosmadár szállott az ablakba. Azt mondja az apa: „Édes fiam, mit jelenthet ez a dallosmadár?” „Édesapám, memmondanám, de megharagszol érte, ezé nem mondom meg.” „De mondd meg, fiam! Nem haragszok én meg terád semmié, csak mondd meg!” Annyira nyaggatta a gyerekit az apja, hogy az memmondta. „Azt jelentyi, atyám, hogy még te előttem bókot hajtasz.” „Hőj, álnok kutya, inkább dögölj meg!” Ott folyt a tenger az ablakjok alatt. Kinyitva a kereskedő az ablakot, kitaszította a gyereket. „Inkább fúlja meg a vízbe, mint hogy én teelötted bókot hajtsak.”

Avvót a jó, hogy a gyerek tudott úsznyi. A tengeren elúszott ő, amegygyig tudott. Később mellátott egy hajót. Elkezdett neki integetnyi a hajóskapitánynak, hogy menjen ára, amőre ő van. Az ára is ment, közelített a gyerekehe. Úgyhogy összeértek, fölvtették őt a hajóra.

Elvitték embervásárra a kereskedőfiút. Ott meg mevette egy herceg, egy magányos herceg, akinek nem vót senkiji. Ott oszt a gyerekek nagyon jó helyi lett. A fiú úgy hitta a herceget, hogy „Édesapám”, meg a herceg is őt úgy, hogy „Fiam”. Nagyon jó helyi vót a gyerekek, soká éltek együtt békességbe.

De egyszer a hercegnek level ment a kirátó. Az vót benne, hogy menjen el a kiráho, mer fontos megbeszénivalójok van. Mikor a herceg felötözött az utazásra, a fiú azt mondta neki: „Hercegséged, elmehetnek-e én is veled?” „Nagyon szívesen, fiam, elviszlek magamval, csak gyere!” Hát a gyerek is felötözött, ment a herceggel.

Má nagyon sokan vótak ott hercegek, bárók, grófok. A király minden előkelőséget összehívott az orszagból majdnem. „Tudják-e, urak, úrfiak, hogy mér hivattam magokat?” „Nem tudjuk, fölséges király, maj meg tetszik mondanyi.” „Azé hívattam össze magokat, hogy segítsenek. Az enyim filem körű mindég két holló károg éjjel-nappal. Mér vannak ezek itt? Aki ezt nekem memmondaná, engem attó messzabadítana, annak annám mingyár feli királyságom, holtom után az lenne a király.”

De bijóny általános hallgatás, senki se szót semmit. Egyszer a gyerek azt mondja a hercegnek, hogy „Hercegséged, én mettudnám mondanyi.” „Jó van fiam, maj jelentkezek.” A herceg felnyútotta a kezit. A király rápillantott: „Gyöjjön csak ide! Maga meg tudja mondanyi?” „Nem én, hanem a fiam.” „Gyere fiam, akkor gyere ide, mondd meg nekem, hogy mé károg az a két holló a filem körű éjjel-nappal. Nyugtom nincsen tőle, nagyon rossz, hogy itt vannak. Ha memmondod, ha messzabadítol a hollóktó, mingyár neked adom a feli királyságom, holtom után meg te leszel a kirá.” A fiú osztán mondta is: „Tudod-e, fölséges király, hogy mé kárognak itt a filed körű? Mer egyszer az anyaholló szült két fiút, két hollófiút. Itt éltek ők egy darabig, de egyszer nagyon szűk világ gyött be, nagy szegénység vót. Bizony az anyaholló elszökött innen, elment jobb herre, ahol jobban megélhetett. Az apaholló meg felnevelte őket, nem hagyta magára a fiókáit. Most visszagyött az anyaholló is, és azt mondja, hogy az övé a két fiú, mer ő hozta a világra. De az apaholló meg azt mondja, hogy hijába hozta a világra, mer tőle elpusztulhattak volna a hollófiak. Most azé kárognak a felséged fili körű, hogy melyiké legyen a két hollófiú.”

„Természetesen az apahollóé, mer ha az anyaholló a világra hozta is, de itt hatta őket a szűk, szegényes világba. Ha apjok nincs, elpusztultak vóna a fiúk. Az apaholló érdemji mind a két fiút, az anyahollónak semmi

se jár” – azt mondta a király. Erre a hollók rögtön elszállottak a király fejítő, nem károgtak többet.

„Jaj, édes fiam, de jó, hogy messzabadítottá tőlek. Most má nem méggy te innen sehova, itt leszel velem. A feli királyságomat mingyár neked adom, holtom után meg te leszel a király.”

A gyerek ott maradt. A király mingyár helytartónak tette. A király mindent őtőle kérdezett, mer a gyerek jobban tudott mindent, mind a király. Nagyon okos fiú vót, szerették a népek is.

Egyszer az öreg király meghalt. Akkor má ő lett a király. Nagyon szerette az országba mindenki, mer nagyon bölcs vót, igazságos, mindenkinek jót akart. A népek nagyon szerették.

Egyszer egy inas megy be hozzá. Aszongya: „Fölséges királyom, két öreg kódús itt van az ajtód előtt, alamizsnáé gyöttek. Beengedjem-e őket?” „Hát akkor engedd be, inas!” Az inas beengedte a két kódúst. A király mingyár felismerte, hogy az apja meg az anyja az. Leborútak elejbe, úgy könyörgöttek alamizsnáé. Csókolgatták a lábát a kirának. Azt mondja a király: „Vezesd ki őket innen, inas, vezesd ki az ötözöbe! Mosakodjanak meg, ötöztesd fel, úgy hozd be őket!”

Az inas ki is vezette a két öreget, felötözttette őket, úgy gyöttek vissza a királyho. Megint csak ott bókolgattak a király előtt, esedeztek. A király meg: „Igaz-e, édesapám, maga engem a tengerbe dobott, amé azt mondtam, hogy majd egyszer bókot hajt előttem. Lássa-e, hogy igaz lett. Ha úsznyi nem tudok, ott fulladtam vóna bele a vízbe, a tengerbe. De én magoknak ezé megbocsátok. Magoknak nem kell tovább kódulnyi, itt lehetnek mellettem, míg élnek, nem kell má magoknak sehova se mennyi.” Éltek együtt boldogan, ha meg nem haltak.

Diokleci János ezt beszélte el az apjának, ezt a történetet. Most má menjünk vissza Diokleci Jánosho!

János hamarosan megházasodott. A hét bölcs mesterek is ott laktak vele. Meg vót neki egy nagyon jó hűséges szolgája, Balád, az is ott vót. Éltek boldogan sokáig. De egyszer azt mondják a hét bölcs mesterek:

– Édes fiam, most má mink elmegyünk, mer má nekünk lejárt a földi élet.

– Ne hagyjatok itt, édes mestereim! Nem jó helyetek van? Nincs ennetek, innotok?

– Van nekünk, fiam, ennyi is meg innya is, csak má nekünk lejárt a földi élet, meg kell hálnónk, el kell mennyi innen.

Az apja is meghalt régebben Diokleci Jánosnak, úgyhogy a feleségivel maradt. De a bölcs mesterek azt mondták neki:

– A feleségedet őriztesd, mer ellopják. Ha mégis bajba keveredné, pihenny meg a virágoskertbe az öreg hársfa alatt.

Diokleci János elbúcsúzott a mesterektől, azok meg elmentek, ott haták őt.

Diokleci János nem felejtette el a hét bölcs mester tanácsát, hogy óvja a feleségét. Mingyár Baládot, a nagyon jó hű szolgáját rendelte az asszony mellé, hogy mindég mellette legyen, el ne lophassak a feleségit.

Őrizte is szegény Balád, mindég mellette vót, amikor csak tehetette. De egyszer mégiscsak ellopták az asszonyt, nem tanáta a császár sehoh. Baládot bevette a császár a börtönbe. Őneki meg eszibe jutott, mit mondtak a bölcs mesterek: ha valami bajba keveregyk, pihenjen meg az öreg hársfa alatt a virágoskertbe.

Kiment a a virágoskertbe, beült az öreg hársfa alá. Hát egyszer egy dallosmadár szállott a fára. Azt énekelte, hogy „Ballangvár zúgába, a piszkos trózsákon ne hagy má sokáig”.

– Ó – aszongya a császár –, ez a madár nekem szó. Az enyím feleségem a ballangvárba van. De hogy az mőre van, azt én nem tudom.

Ment, összehívatta mind az udvari cselédeket, bárókot, grófokot. Kérdezte őket, mőre van a ballangvár. Egy se tudta, hogy mőre van, nem tudták megmondanyi.

Aszongya a császár:

– Van-e még híjónk valaki innen az udvarbó?

Azt mondják a többiek:

– Az öreg Balád a börtönbe van.

– No, hozzátok csak fel gyorsan, nem tud-e a ballangró valamit.

Felvitték Baládot. Kérdezte tőle a császár, hogy:

– No, Baládom, nem tud-e valamit a Ballangvárró?

– Tudok én, királyom. A ballangvár a kígyók hegyének a tövébe van, ide három napi járás. Tán oda akar mennyi?

– Oda kell mennem, Balád, mer alighanem ott van a feleségem.

– Ha odamegy, nagyon jó éles kardot vigyen magával, mer a kígyókkal lesz baja.

János nem is soká késlekedett. Összeszedte magát, jó éles kardot kötött a derekára, ment. Tëlleg háromnapnyi járás vót a ballangvár, harmannapra ért oda.

Mikor felért a kapuba, egy nagy kígyóval mingyár szembetánálta magát. Rá akart ugranyi, de János összevagdosta, mind a kolbászba való pecsenyét.

Ahogy továbbment, egy másik ajtóra ért, ott egy borzasztó nagy kígyó a derekára csavargódzott. Jánosnak a kardja meg az ódalán vót, így elvághatta a kígyót a derekán. Kezdte összevagdოსni azt a kígyót is. A kígyó nagyon jajgatott. János megismerte hangját, a mostohaanyja vót. Az lopta el a feleségit, az a kígyó.

– Hőj – aszongya –, a kutya, hagy dögöljön meg! – Összevissza vagdosta, osztán egy nagy követ hengerített rá: – No, má többet ne zavadzáljon nekem!

Ment befele a ballangvárba. A feleségi tényleg ott feküdt egy piszkos trózsákon a setétbe. Aszonta:

– De nagyon soká gyötté, de nagyon régen várlak!

– Bizony, várhattá te engem, ha Balád nem mondja, hogy hol van a ballangvár. Várhatná te engem ítéletnapig itt.

Úgy összeszedték magokat, elmentek a feleségivel haza. Éltek boldogan tovább, többet nem kellett félteni az asszonyt, mer János mostohaanyja elpusztult. Balád is jobban lett, mer János három orvost rendelt Balád mellé. Azt mondta nekik:

– Ha meghal Balád, felakasztatlak benneteket.

De egyszer ám gyött neki a level, hogy menjen a háborúba. Hát összeszedte magát. Balád azt mondta neki:

– Királyom, én is veled megyek.

– Ó, Balád, dehogy gyössz. Nem odavaló vagy te, nem a háborúba való. Öregember vagy má te.

– Nem bánom én, királyom, én elmenek veled. Ahova mégy, oda menek.

Hát így Baládnak is kellett lovat adnyi, kardot, elment ő is a királyval a csatába. Ütte-vágta az ellenséget, ha öreg vót is. Birta. Úgyhogy mindég János mellett lovagolt ő, de egyszer mégis eltévesztette a királyt. Hát nézte mindenfelé, kereste, hogy hova lehetett a király. Hát egyszer mettanáta halva. A királynak a lova is le vót szúrva, János is ott feküdt mellette.

– Hát, királyom, ha meghaltá, én is meghalok veled.

Balád beledőlött a kardjába, ő is ott halt meg.

Ha ők meg nem haltak vóna, akkor még a mesém is tovább tartott vóna.

Bárna

Rablóvőlegény

77. Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl is volt, volt egyszer egy nagy gazdag molnár, annak volt egy szép lánya, és volt neki sok kincse.

Megtudta ezt egy rablóvezér, elkezdett udvarolni a lánynak. A lánynak is igen megtetszett, mer igen csinos vót a rablóvezér. Udvarolt, de nem annyi soká. A lánnyal jó ismeretségbe került, hát a lány megmutogatta neki, hogy hol van a kincsük. A kincsek pedig a pincébe lent voltak, nagy kádakba aranyak, és mindenféle kincs. Erre a rablóvezér elhatározta, hogy a cimboráival ellopja, mer a kincs jobban tetszett neki, mint a lány.

Történt egyszer, hogy a lány azt álmodta: náluk rablók gyönnnek, ellopják a kincset. Mondta az apjának:

– Édesapám, élesítse meg nekem azt a rozsdás kardot, ami a padláson van!

– Minek annoked, édes lányom?

– Ne törődjön velem, édesapám, nekem az kell, szórakozni velem!

Ekkor a lány éjjelre lement a pincébe. Amit álmodott, be is teljesült. Hallja, hogy a pince falát a betyárok döngetik, ássák. Kiásták a betyárok a fundamentomig. Ástak egy akkora lyukat, hogy egy ember beleférhetett rajta szűken. Amikor odaértek, azt mondja a betyárvezér a legényinek:

– No, mennyé be!

Ahogy megy be, a lány má ott várta. Megkapja a betyárnak a fejét, lecsapja. Akkor behúzza a pincébe, várta a következőt.

A betyárok vótak tizenhárman, tizenkettő betyár, tizenharmadik a vezér. És sorba mind megpróbált bemenni a pincébe, de a lány sorba mindnek levagdosta a nyakát, berántotta őket.

– Hát birjátok-e má?

– Nem birjuk, gyere még be tís!

De má akkor a betyárvezér egy kis gyanút fogott, má ő csak az egy kezét nyújtotta be, hogy hát segítsen azzal emelni. A lány levágta neki az egy karját.

Avval a betyárvezér elmenekült. A lány pegyig felment, mintha semmi se történt volna.

A legény megint csak gyött udvarolni. Várta is a lány. Nagyon kíváncsi volt, hogy vágja ki magát a vőlegényi, mer a kezén ott volt a gyűrű,

amit levágott. Mikor a betyár eljött megint udvarolni, kesztyű volt a kezén. Mondja neki a lány:

- Vesd le a kesztyűdöt, édesem, nincs hideg itt!
- Nem vetem le, hozzá vagyok szokva, úgy szoktam meg sokszor.

Nem vette le a kesztyűjét, így a jány megörült, hogy mégis megvan a karja a vőlegényinek. A lány így megnyugodott.

Hanem aztán a lakodalom is ellett nemsokára. Akkor az a szokás volt, hogy nem ment senki a menyasszonnyal. A menyasszonyt mikor vinni akarták, egy darab kalácsot tett a kebelibe. Valamikor ingváll vót, beledugták a kebelikbe a kalácsot. Azzal ment el a menyasszony. Ahogy mennek, mennek, nagyon sokállotta má a menyasszony, hogy odaérnek.

- Mondjad má, kedves mátkám, messze van-e meg a lakásod?
- Majd megtudod, бүdös huncut!

Adott egy nagy pofont a lánynak, hogy csak úgy szórta a csillagot a szeme. A lány akkor má egy kicsit megijedt. Gondolta, hogy má nem szól többet semmit az úton.

De ahogy mentek, mentek, megint csak nagyon sokállotta a jány, hogy nagyon messzire mennek.

- Mondjad má, édes szívem, messze van-e meg a lakásod?

Akkor megint kapott egy nagy pofont:

- Maj mettudod, ha odaérünk, te бүдös huncut!

Azzal a lány többet nem szolt semmit.

Mentek, mentek egy nagy erdőségbe, a betyárnak ott állt a lakása. Benne lakott az öreg anyja. Mikor odaérkeztek, a lányt átadta az anyjának, hogy vigyázzon rá, és vegye le a padlásró a nagy katlant, hordassa tele vízzel, hogy mire ő hazajön, akkorra az felforrjon.

Úgy is volt. A lány hordani akarta a vizet, de az anyja megkínálta egy kis vacsorával. Egy nagy kőkenyér vót a vacsora, meg egy fakés. Azt mondta a lány:

– Édes öreganyám, én még illyet életembe se láttam, nemhogy ettem volna.

Kivette a kebelibő a kalácsot, azt adta oda az öregasszonynak. Az öregasszony nagyon messajnáta a lányt, mer szép vót és jószívű. Akkor mondta neki:

– Édes jányom, most eriggy! A kútná van egy tuskó, ötöttesd fel a magad ruhájába! Hogyha a fiam hazagyön és keres, megmondjam neki,

hogy te vízé vagy, hordod a vizet, mer ebbe a katlan vízbe téged akarnak elveszíteni, mefforrózni. Hanem nagyon siess, menekülj innen, mer az életed forog kockán!

Akkor a lány elment, úgy tett, ahogy az öregasszony mondta. Felőtöztette a tuskót a kútná, aztán szaladt, ahogy csak tudott. Ment, ment, ameggyig csak birt. Mikor elesteledett, nagyon elfáradt. Felmászott egy nagy fára.

Mikor a betyár hazament, kérdezte az anyját:

– Hol van az a бүдös kurva?

Az anyja azt mondja:

– A kútra ment vízé, hordja a vizet.

Kilesett a fiú, hát látta, hogy télleg ott van a kútná, megnyugodott egy ideig. De megin sokállotta.

– Soká nem gyön má az a бүдös kurva! Majd én elmegyek, és memmutatom, hogy meggyig kell itt járn!

Mikor odament, látja, hogy a lány nincs sehol, csak a ruhája van egy tuskóra aggatva. Akkor összeszedte hirtelen a társait.

– Gyorsan fussunk utána, és fogjuk el, ha csak lehet!

Mentek is utána. Elérkeztek a fa alá, ahol a jány felmászott a fára. De akkor az esső hozzáfogott esnyi. Ahogy tanakodtak a betyárok, a jány a fán reszketett, nagyon fét. Egy betyár felnyútotta a kardját:

– Nincs-e ezen a fán úgy véletlenségbő?

Megvágta a jány lábát, a vércsepp ráment a ruhájára. De nem vette észre, mer a fáró az eső is csepegett.

A betyárok nemsokára elmentek. Mikor kivirradt, a jány is legyött a fáró. Addig mendegélt, míg tanát egy földet, ahol emberek dolgoztak, répát ástak. Azt mondja:

– Jaj, bácsikám, bujtassonak el valahova, mer engem üldöznek a rablók. Vége az életemnek, hogyha megfognak.

Elbújtatták a jányt. Mentek is a betyárok, kérdezték:

– Bácsi, nem látott erre egy jányt?

– Dehogynem, láttam, mikor ezt a répát ültettük.

– Bolond maga, bácsi!

Azzal a betyárok odébb mentek.

Akkor megin a jány ment, ment. Tanákozott egy emberrel, aki teknőt vitt árulnyi a kocsiján. Aszongya:

– Jaj, bácsi, bujtasson el engem, nem bánja meg!

Az ember nem akarta felvenni, mer úgyis sok a teknő, nehéz a lónak.

– Bújtasson el engem, vigyen el a nagy gazdag mónár udvarába, megfizetik magát minden kinccsel, csak vigyen el!

Leszedte az ember a teknőt, csak egyet hagyott a fenekin, az alá bújtatta a jányt. Mikor aztán utóérték a betyárok, mondták neki:

– Nem látott erre egy jányt?

– Nem láttam én.

– Ne kérdezzesd! – mondta a vezér. Az embernek meg:

– Tessék lehányi a teknőt!

A teknőáruló hánya le a teknőt újra. Má nem maradt, csak egy teknő, pontosan az, ami alatt a lány vót. Aszongya a vezér:

– Hagyja má, ha a többi alatt nem vót, úgysincs az alatt!

Mikor elmentek a betyárok, a teknős ember szépen felrakosgatta a teknőt, és elment a gazdag molnár udvarába.

– Teknőt vegyenek! Teknőt vegyenek!

Kigyött a gazdag molnárné.

– Dehogy veszünk, van nekünk annyi, hogy még eladó is van.

De az ember csak mondta:

– Tessék venni teknőt!

És megállott az ajtó előtt, rakta le a teknőt. Aszongya neki a molnárné:

– Ne rakja má ide, annyi teknőnk van, hogy nem is férünk tőle!

De mikor az utóssó teknőt is lerakta, alatta vót a mónárjány. Meg is ijedtek, meg meg is örültek, hogy a jányukat élve látják. A teknőárulót pedig nagyon megjutalmazták. Adtak neki annyi aranyat, amennyi csak elfért a teknőbe.

A betyárok nagyon kíváncsiak vótak, hogy ugyan a lány hazament-e, él-e még. Felöltöztek huszárruhába. Mondta a vezér:

– Huszárruhába öltözünk, mer azokat mindenki nagyon szeretyi nézni. Ha otthon van a lány, akkor biztosan ő is kijön a kapuba.

Így megtudják, hogy otthon van-e, vagy nem, mer mindenképpen úgy gondolták, hogy a lányt elveszítik. Úgy is történt, gyöttek a huszárok, nagyon szépek vótak. A falusiak kiállottak nézni őket, valóba kiállott a lány is. Mikor arra mentek előttök a huszárok, azt mondja a lány:

– Hallja-e, de szeretnék annak az egyiknek az ölébe ülni!

A betyár erre megörült. Azt mondja:

– Gyöjjön, lelkecském, nagyon szívesen elvisszük!

– Vótam má egyszer, azt is megbántam!

Akkor a betyárok elmentek. Tanakodtak. Otthon van a lány, meglátták, de most mit tegyenek, hogy elpusztítsák? Azt tanáták ki, hogy mivel nagy vasárnapon, nagy ünnepen mindenki elmegy a templomba, de a lány – mivel fáj a lába – biztosan nem megy el, otthon marad. Akkor mennek el a lakására, és ott kivégzik.

Úgy is történt, elmentek egy nagy ünnepnapon, mikor a templomba mentek a népek. A lányt odahaza egyedül találták. Aszongya a vezér:

– No, a kezünkbe vagy, végzünk veled!

Akkor a jány azt mondta:

– Tudom, hogy a kezükbe vagyok. De mielőtt engem megölnének, győjjenek le a pincébe. Van ott nekünk sok borunk, megkínálom magukat, igyonak, akkor a maguk rendelkezésére állok.

Hát a betyárok elmentek a lánnyal a pincébe. Több ajtón keresztű kellett mennyi. Vót is ott hordó több, nem is egy. Hozzáfogtak iszogatnyi, kóstolgatták a bort. A lány kereste az alkalmat, mikor ő könnyen berántotta az ajtót utánuk. Belakatolt több ajtót is, aztán elszaladt egyenesen a templomba. A népeknek megmondta, hogy mi a helyzet. Gyöttek a férfiak, a betyárokat körűfogták, mind agyonverték.

Így maradt meg a lánynak az élete.

Egyházasgerge

A hidegvérű szolga

78. Volt egy jó gazdaházaspár, vót nekik egy kis családjuk is. Kihirdették, hogy nekik szolga kellene. Jöttek is a szolgálák jobbról-balról, hát nem nagyon tetszett nekik, mert kijelentette a gazda, hogy csak az kell neki, aki nem tud megharagudni.

Ment oszt a János, hogy ő is szolga szeretne lenni.

– Jó, fölfogadlak, de csak ha nem haragszol meg. Mert amelyikünk megharagszik, annak három szál szíjat kell hasítani a hátából.

– Jó van, én nem haragszok meg, gazduram.

– Az lesz a dolgod, hogy holnap elmégy szántani, de ha jössz haza, a kaput nem nyithatod ki, csak úgy jöhetsz be.

Adott neki egy egész kenyeret:

– Lakjál is jó belőle, de a kenyér meg is maradjon!

Ki is ment János. Mikor elgyött a dél, szétvágta a kenyeret kétfelé, kiette a belső részit, és akkor a héját összeragasztotta. Mikor elgyött az este, akkor hazament. A kapu előtt fogta a kisbaltát, összedarabolta az ökrököt, átdobálta a kerítésen. A kocsit is széjjelszedte, mindent átdobált a kerítésen, ő meg átmászott rajta.

- Jó estet, gazduram, hazaértem.
- Mit tettél velem, János?
- Ahogy mondta a gazduram, nem nyittam ki a kaput, hiszen azt mondta, hogy nem nyithatom ki.
- Jó van.
- Haragszik, gazdúr?
- Nem haragszok.
- Itt a kenyér, ezt is hazahoztam egészbe, mint ahogy mondta.

Másnap vasárnap volt. Elmegy a gazdúr a feleségével a templomba. Azt mondja Jánosnak:

- Fürdesd meg a kicsit, és tegyél petrezselymet a levesbe!

A kicsit megfürdette, de bizony forró vízbe. A kutyát hitták Petrezselyemnek, azt összedarabolta, és berakta a levesbe.

Hazajönnek a gazdúrék a templombó.

- Szent Isten, mit tettél, János?
- Azt, gazdúr, amit parancsolt. Haragszik, gazduram?
- Nem haragszok én.

Másnap elment a kocsmába a gazdúr. Azt mondja a gazdasszony:

- Mennyé, János, a gazdúré a kocsmába, mert már kész a vacsora.

El is megy János. Azt mondja:

- Gazdúr, azt üzeni a gazdasszony, hogy legyen szíves, jöjjön vacsorázni!

– Elmegyek vacsorázni, de csak úgy, hogyha nekem az egyik lábam puhán megy, a szemem meg világoson.

Mit tudott János tenni, vót néhány darab birka, azt levagdosta. Kirakta az útat neki birkabőrből, meg meggyútotta a házát.

- Gazdúr, most már győhet, mer az egyik lába puhán mehet, a szemi meg világoson.

De a gazdúr nem nézte, hogy merre megy, mikor látta, hogy a háza ég.

- Mit tettél, János?
- Azt, amit gazdúr parancsolt. Haragszik, gazduram?

– Nem én.

– Jó van.

Ami megmaradt kis valamijük, berakták egy ládába. Elmentek a tengerpartra, hogy ott alszanak, mert már nem volt nekik semmijük. Hármán ott lefeküdtek. Azt mondja a gazdúr a feleséginek:

– Ide figyelj, asszony, majd ha elalszik a János, lökjük be a tengerbe.

Ezt a János meghallotta fél füllel. Mikor elaludt a gazdúr meg a gazdasszony, ő középre feküdt. Meglökte a gazdúr éjjel Jánost, azt hitte, a feleségét löki meg.

– Most már lehet.

Meglökte János a gazdasszonyt, hogy beesett a vízbe. Azt mondja gazdúr:

– No, benne van?

– Igen, gazduram, a felesége, de nem én.

– János, János, most már mit tegyek? Kifosztottál mindenemből, vagyionomból, állatjaimból, mindenből kifosztottál!

– Haragszik, gazduram?

– Most már nagyon haragszok.

– No, tartsa, gazduram, a hátát!

Kivágta belőle a három szál szíjat, a ládából kivette a maradék pénzt, amiér ő megdolgozott, avval továbbállt.

Herencsény

„OSTOBA ÖRDÖG” MESÉK

Az ostoba sárkány

79. Vót az egyik tanyán egy juhász számadó, jelentkezett nála egy juhász-bujtár, hogy meffogadná-e őtet.

– Meg, fiam, éppen egy bujtárra van szükségem. Téged meffogadhatlak.

– No, de énnekem kellene sajt is, gomolya.

– Fiam, azt nem adhatok, mer itt minden reggel a sárkány elviszi a tejet. Ahogy kifejjük, azt úgy el is viszi.

– Nohát, ha engem meffogad, én metteszem vele azt, hogy innen többet a tejet nem viszi el.

– Jó van, fiam.

Meffogadta a számadó.

No, mikor kifejték reggel a tejet, meffejték a birkákat, ment a sárkány a tejé. A bujtár ott állott az akóba a kád mellett. A sárkány meg felkapta a vállára a kádat, a nagy dézsa tejet. Vinnyi akarta, de a bujtár rászót:

– Várj, sárkány komám, majd aki erősebb lesz, azé lesz a tej!

– Mit, te hitvány, te akarsz éntőlem erősebb lennyi?

– Bizony, én leszek tetőled erősebb!

– Hogyhogy?

– Gyere, nézd meg, itt van ez a kő!

Egy követ vett az egyik a markába, egy gomolyát meg a másikba.

– No, itt van ez a kő, ebbő csavarjá vizet, akkor elhiszem, hogy erős vagy!

A sárkány úgy aprította szét a követ, mind az asszonyok a túrót, de nem gyött belőle víz.

– Ez semmi! – azt mondja neki a juhász. – Nézd, én milyet csavarok belőle!

Belevette a másik markába a gomolyát, hozzámarkolta jó erősen, az ujja közül meg csepegett a gomolyából.

– Idenézz, látod, hogy csepeg belőle a víz!

Íj, a sárkány megihedt, letette a tejet. Elindútak tej nélkül. Ahogy mentek az úton, aszongya a sárkány:

– Te juhász, azé lesz a tej, aki jobban tud szaladni.

– No jó, szaladjunk!

Megsörgette a juhász a burokot, az egyik bukorból kiugrott egy nyúl.

– No, itt szalad a kisöcsém, érd utó! Még az is jobban tud szaladni, mint te!

A sárkány szaladt utána egy darabig, de egyszer hasra esett, a nyúl meg elszaladt. A bujtár meg:

– Látod-e, még ezt se érted utó, engem akkor hogy érné utó?

Mentek megint tovább. De közbe egy bukorba megfogott egy kismadarat a juhász. Aszongya a sárkány:

– Te juhász, azé lesz a tej, aki fentebb tud hagyítani.

– No jó, hagyícsá te először!

Felhagyított a sárkány egy követ, hogy vártak egy jó darabig, míg vissza leesett. Mikor leesett, azt mondta a juhász:

– Ez semmi. Ide nézz, majd most én hagyítok fel!

Felhagyította a madarat. A madár elszállott.

– No, most má leülhetünk egy kicsit pihenni, várhatyunk, amíg leesik!

Vártak ott egy darabig. Ráúnt a sárkány a várakozásra.

– De soká nem esik le az a kő!

– Az biztosan nem esik le, mer é felhagyítottam egészen.

– Akkor gyerünk tovább!

Mentek tovább. Egyszer azt mondja a sárkány:

– Te juhász, azé lesz a tej, aki erősebb. Küzdjünk egyet!

– Én küzdjek teveled? Van egy öregapám nem messze, itt lakik az erdőbe, még az is megküzdgyik veled.

– Szeretném látyni az öregapádot!

Elvezette egy medveballangho a juhász a sárkányt.

– No, itt lakik, nézd!

Bebújt a ballangba a sárkány, elkezdte rángatni a medvét.

– No, öreg, küzdjünk! Gyere ki!

A medve megharagudott, kigyött. Átnyaláboltaa sárkányt, hogy annak eltörtek az ódalbordái.

– Hőj, de erős öregapád van, az ódalbordáim eltörte, ahogy átnyalábolt.

Mentek tovább. Mikor elértek a sárkánynak a lakására, azt mondja a sárkány:

– No, most mevacsorázunk. Ehen van a bivalybőr, hozzá bele vizet a kútró!

A bivalybőrt is alig bírta kihúzni a kútho, hátha még memmerítette vóna vízzel, akkor még meg se bírta vóna mozdítani. Fogott egy ásót, elkezdte ásni a kutat körü.

Kimegy a sárkány.

– Mit ásogatsz, te juhász?

– Mit ásogatok? Beviszem az egész kutat. Majd én koncsgok neked mindég bivalybőrvel hordanyi a vizet? Beviszem egyszerre az egészet.

– Jú, azt a világe se tedd!

Tejimerítette a sárkány a bivalybőrt, bevitte.

– No, gyere be!

Mikor bementek, azt mondja a juhásznak:

– Te juhász, azé lesz a tej, aki nagyobbbat tud pattannyi evvel az ostorval.

– No, gyerünk ki most mán! Pattancsá te először!

Pattantott olyat a sárkány az ostorval, hogy a juhász majdnem bele-siketült.

– No jó, ez semmi. Add ide azt az ostort!

Mikor odaadta a sárkány a juhásznak az ostort:

– No, most abroncsold körü a fejedet, mer máskülönben szétesik, ha én pattantok!

Beabroncsolta a fejit a sárkány. A juhász meg csavargatta, csavargatta az ostort, a másik kezibe a botot fogta. Úgy sendergett ott, hogy a sárkánynak a háta mögé kerüljön. Mikor a hátáho került, a botval egy nagyot a fejire vágott.

– Hő, te juhász, igazad vót. Ha meg nem abroncsoltam vóna a fejem, most szétesett vóna biztosan.

Akkor megint a sárkány gondolkogzik.

– Te juhász, azé lesz a tej, aki ezt a buzogányt fentebb tudja hajítani.

– No jó van. Hagyítsd fel te előbb!

Felhagyította a sárkány annyira, hogy kellett rá várni egy darabig, míg vissza leasett. Mikor leasett, hát a buzogánynak csak a nyeli vót ki a fődbő. Odaugrik a bujtár, meffogja a buzogánynak a nyelit, oszt les fel-fele.

Aszongya a sárkány:

– Hát hagyíjjad má, mit leasel, mit nézel?

– Hát odafel Szent Péterné kovács a bátyám. Felhagyítom annak. Azt nézem, hogy mőre van. Felhagyítom neki, hogy készítsen belőle istennylát, hagyigálja le a sárkányokra.

– Hú, a világér se!

Elkapta tőle a buzogányt, beszaladt vele a sárkány.

– Hogy hagyítanád má fel a buzogányomat!

Mikor bemennek, azt mondja a sárkány:

– No, te juhász, most má én téged kifizetlek, szabaduljunk meg egymástó!

– Hát jó van. Mivel fizetsz?

Bevezette egy komrába. Három kád arany vót ott.

– No, a három kád közü válasszá egyvel, vidd el!

A legnagyobb kád aranyat kiválasztotta a bujtár.

– No, ellessz, e – aszongya.

– Akkor vedd fel, vigyed!

– Mit? Hogy még én vigyem? Vedd fel csak a válladra, vigyed!

Felvette a sárkány a kád aranyat a vállára, vitte. A bujtár meg ment utána. A sárkány olyan gyorsan haladt, hogy a juhász elfáradt, nem tudott utána rendesen menni. Elkezdte a botval vernyi a kádnak a szélit. A sárkány megállott.

– Mi az, te juhász, ki kopog?

– Nem tudom, valaki biztosan lopnyi akar a kádbó.

– Űlj fel a tetejire, nehogy ellopják!

Felült a juhász a kád széjire, úgy vitte a sárkány.

Mikor elértek a számadónak az udvarára, a juhász leugrott a kád széjirő, letette a sárkány a kád aranyat.

– Hej, te juhász, de szeretném én mostan azt látnyi, hogy haragszol! A számadónak egy számara meg ott járkált az udvaron. Odament a bujtár a számárho.

– No, ide nézz, te sárkány! Mikor csak egy kicsit haragszok, akkor csak az egyik fülit suhítom hátra.

Egy kis pálcával az orrára csapott a számarának, akkor az egyik fülit hátracsapta a számár.

– De ha má mind a kettőt hátracsapom, akkor szaladhatsz, mer nagyon haragszok.

A bujtár egy nagyobbat rácsapott a számarának az orrára, a számár meg hátracsapta mind a két fülit. Haj, a sárkány meffordolt, szaladt.

Ahogy szaladt, tanálkozott az ördögvel.

– Honnan, honnan, Miska koma?

– Hej, Jóska koma, a bujtár memmutatta a haragját!

– Attó is félsz?

– Honne félnék, mikor haragszik nagyon.

– No, gyere velem, én nem félek tőle!

– Én nem menek veled.

– Hát hogy?

– Csináljónk nyirfábó gúzst, a gúzsnak a két végire hurkot! Egyik hurkot én akasztom a nyakamba, a másikat meg te.

Úgy is csináltak, a nyakukba akasztották a két hurkot. A sárkány ment hátrú, az ördög meg elő. Mikor melláta a bujtár, hogy mennek oda, megint odament a számár mellé. Az ördög, az ment bátran, de a sárkány nagyon félt. Mikor má egészen közel vót az ördög, hogy a bujtárt meffogja, a juhász rácsapott a számár orrára. A számár elordította magát. A sárkány meffordult, hanyatt rántotta az ördögöt, húzta a nyakán fogva.

Mikor a feli utat metette vele, hátranézett a sárkány. Mán akkor az ördög a fogát is kivicsoritotta, meffút. A sárkány meg azt mondta:

– Éjnye, Jóska koma, engem a lélek majd itthagya, annyira szaladok veled, te meg most is nevensz? Dehogy húzlak én téged tovább!

Kiakasztotta a nyakábó a hurkot, elszaladt a sárkány, otthagya az ördögöt. A számadó meg azt mondta a bujtárnak:

– No, fiam, most má látom, hogy a sárkány nem mer idegyönnyi többet a tejé. Hanem ha én meghalok, a síromot egy éccaka megőrzöd-e a temetőbe?

- Megőrzöm, számadó.
- Nohát, ha megőrzöd, én adok neked egy véka aranyat.
- Rendbe van.

Megegyeztek.

Közbe telt az idő, úgyhogy a számadó megöregedett nagyon, meg is halt. Akkor jutott eszibe a bujtárnak, hogy ő mit vállalt. Elment a papho. Mondja:

– Tisztelendő úr, fogadást tettem a számadónak, míg élt, hogy egy éccaka megőrzöm a temetőbe a sírját. Hogy lehetne ezt elvégezni?

– Jó van, fiam. Én adok neked egy pálcát. Rajzolsz egy kört, annak a közepibe beleállasz, azon a körön semmi nem mehet keresztül. Téged ott nem bánthat senki.

Jó van, ki is ment a bujtár este a temetőbe, rajzolt egy nagy kört a sírná, úgyhogy a sírnak a felit is belevette a körbe. Éjfélkor ment két nagy kutya, két nagy mézáraskutya. Hozzáfogtak kaparnyi. Mikor kikaparták a sírt, kivették a koporsót a güdörbő. Felszakajtották a koporsót, kivették belőle a számadót. Meffogták a feji tetején a haját, aggyig rázták, míg csak a hús meg a csont ki nem hullott belőle mind. Mikor kihullott belőle minden, akkor a bőrt félrehagyították, visszarakták a húst meg a csontot a koporsóba, betették vissza a helyibe.

Mig ők ott bajlódtak avval – a sírt rendbehozták, ahogy vót –, aggyig a bujtár behúzta magáho a számadónak a bőrit. Mikor a kutyák végeztek, keresték a bőrt, hol van. Azt mondja az egyik kutya:

- Nézd, ott van valaki a körbe, biztosan anná van!

A másik elment hátra, szaladt a bujtár felé.

- Add ki gyorsan azt a bőrt, mer rögtön széttepünk!

Látja a bujtár, hogy a körtő tovább nem bir szaladni a kutya.

- Ezt ki nem adom nektek.

- Add ki, mer mingyár szétszaggatunk!

- Hát szaggassatok szét, ha birtok!

Az ördögök nem birtak bemenni a körbe.

- Ezt nem birjuk így megijeszteni.

Akkor hozzáfogtak szépen rimánkodni.

- Add ki azt a bőrt, adunk érte egy véka aranyat!

- No, menjen el egyiktek, hozza el a véka aranyat!

Elszaladt az egyik ördög, vitt egy véka aranyat.

- No, add be az aranyat!

Mikor beadta, megint nem adta ki a bujtár a bőrt.

- Mé nem adod ki, má két véka aranyat adtunk!
- Azt mondjátok meg, hogy minek ez nektek!
- Mink ebbe kísértényi járunk. Ha emberi alakot akarunk magunkra venni, ebbe a bőrbé bújunk bele.

– Most meg má azé nem adom ki, mer engem kísértetek meg benne legelő.

- Nem, a világé se. Dehogy kísértünk meg, csak add ki a bőrt!
- Kiadom, ha írtok egy szerződést, hogy amőre én járok, tyík ára közel se gyöttök hozzám.

Mikor megírták, behagyították a körbe. A bujtár kivette nekik a bőrt. De má akkor nagyon féltek az ördögök, hogy messzólal a kakas, ott kell hagyni a bőrt.

Ahogya az ördögök a bőrt elvitték, a bujtár hazament a két véka aranyval. Má akkor nagyon gazdag lett. Megvette a tanyát ottén, ez övé lett minden.

Maconka

Furcsa állat

80. Az üveghegyen innen vót, a korpakazlan túlat vót egy nagygazda ördög. Sok főggyi vót, kiadta felibe. Egy szegény ember is vállalt két hold répát. Gyött az ősz, a takarítás, de a répák olyan nagyok vótak, mind egy ember, ajjig birták kihúzni. Csak úgy boldogult a szegény ember a termésvel, hogy összecörgette a családjának apraja-nagyját, de meg a szomszédok is segítettek neki, mer nagyon szegény vót. No, így ki lett szedve a répa. Ahogya a szegény ember végzett a munkával, azt mondta a gazdaördög:

- No, szegény ember, mind neked adom a répát, ha ojjan jószágon gyössz elejbe, amit mennem ismerék. De ha megismerem, akkor enyim lesz az egész répa.

Erre hazament a szegény ember nagy szomorúan, otthon ráborút az asztarra. Azt mondja a feleségi:

- Mi baj? Mé szomorkodsz? Ki van-e a répa szedve?
- Ki. De nagy baj van. Azt mondta az ördög, hogy ojjan jószágon menjek vissza hozzá, amit mennem ismer, mer máskülönbén nem ad egy csepp répát se.

– Ó, ember, ezen nem kell szomorkogni. Négykézláb állok, ráúlsz a hátamra, oszt menünk farval.

Úgy is vót. Az asszony a nyakába kötött egy bő szoknyát, mellovagolta a feleségit, elindultak az ördög portája felé.

Az ördög má messzirő nézte őket, de nem tudta sehogy se felismernyi azt a furcsa jószágot, amin a szegény ember gyött. Ahogy megérkeztek, leste-leste az ördög, még alá is kuporodott, de sehogy se tudott egyrő kettőre jutnyi.

– Feje nincsen, de képi van, a szája fölfelé áll, nem keresztbe, a bajusza összeviszsa, szemi van, de csak egy. Ezt má nem tudom, hogy miféle jószág lehet.

Hijába hajlongozott, lesett, mésse tanáta ki, mi lehet. Eccer asszonya:

– No, szegény ember, tirlj a répával, eredj, tűnj előlem, míg szépen vagy, mer így mé ember nem bánt el velem, mind te.

El is ment a szegény ember, övé lett a répa.

Istenmezeje

A szegény ember meg az óriások

81. Volt egy szegény suszterember. Tizenkét gyerekkel élt özvegyiségbe, hát nagyon keservesen kereste meg a mindennapra valót.

Nagyon okos fia vót mind a tizenkettő, de nem birta taníttatnyi egyiket se. Örült, ha a betévő falatot megkereste nekik. Úgy járt a jegyzőhő, ispánho, előkelőbb helyekre munka után. Mindenütt látott gyereket, de nagyon büszke vót, hogy az övé mindegyiktő különb. Mer nem a kövérség meg a pofókság, meg a cifra ruha teszi a gyereket, hanem a fő, ha a főbe van, az a valami. Az ő gyerekeinek pegyig vót a főbe.

Telt-múlt az idő. Egyszer mégis arra gondolt, hogy kellene őket iskoláztatnyi. De mibő? Elmegyen a jószerecse után, hátha valahol ráakad. Ment szegény falubó ki, mezőkön keresztű. Beért egy nagy erdőbe. A közepén egy olyan nagy, széles út volt, hogy azt gondolta a szegény suszter:

– Ez a széles út má biztos a szerencsénkhe vezet, ezen kell nekem végigmenni.

Megy is rajta, hát majd vele szemben egy vadász.

– Fordulj vissza, te szerencsétlen, fordulj vissza!

– Mé kellene visszafordulnom?

– Jaj, hát erre óriások laknak, széttépnek!

Eközbe az erdőbe nagy csördülés hallatszott. A vadász azt hitte, hogy óriások, hát elfutamodott. A szegény ember odanézett, hát látta, hogy csak nagy szarvasok szaladoznak.

– No, még ettő is meg kellett neki ijedni.

Folytatta tovább az útját a nagy széles országúton. Majd egy anyóka az erdőbő ballag be az országútra. Egy batu fát vitt. Hogy kedvezkedjen neki, odaszó:

– Kedves nénikém, hagy segítsek!

Igen-igen öreg asszony vót, a nagy orra csak úgy lógott, lehetett az anyóka olyan százéves furma. Nem szót semmit, odaadta a batut, hogy vigye. Mennek szó nékü az úton egy jó darabon, maj megáll az anyóka, elvette a batut. Azt mondja:

– Mi járatban van maga ére?

– Szegény suszter vagyok. Tizenkét okos gyerekem van, nagyon szeretném taníttatni őket, manapság meg sok pénzé mérik a tudást.

– Édes fiam, itt megtanálod a szerencsédet, ha ügyes vagy. Itt három óriás lakik nem messzire egy olyan nagy gunyhóba, akar egy hegy. Három csűr teli van nekik aranyval. Éppen szolgát keresnek, állj be hozzájuk. Igaz, hogy ha suszter vagy, megérzik majd rajtad a marhabőrszagot, könnyen megesznek.

– Jaj, öreganyám, akkor visszafordulok!

– Akkor mibő taníttatod majd a tizenkét okos gyerekedet?

– Igaza van.

– Édes fiam, jót mondok neked a jótettedé. Az óriásokná három nap egy esztendő. A harmagyk éccaka ne aluggyá se a kalapodba, se a nagykabátodba.

– Jó van, édes öreganyám.

Néz szét a szegény suszter, de az anyóka má el is tűnt.

Megyen tovább a szegény suszter, nemsokára meglátja a nagy gunyhót, bekopogtat. Kiszó az egyik óriás:

– Bújj be!

Bemegegy a suszter.

– Mi járatba vagy?

– Szolgálatot gyöttem keresni.

– No, nekőnk jó leszél, eggyezzőnk meg. Mennyi pénz kéne?

– Nekem sok a gyerek, tizenkettő. Kéne egy zsák arany.

Összenéz a három óriás. A szegény suszter meg azt hitte, hogy megérezték rajta a marhabőrszagot, tán má meg akarják ennyi, nagyon meghökkent. De mondják az óriások, hogy megadják a zsák aranyat.

Örült a szegény ember. Mingyár leült, varrta nekik a bocskorjokat, seprett, tett-vett. Így telt el két éccaka, két nap.

Gyött harmagyk. A komrába feküdt egy nagy széles lócán.

– Jaj, az anyóka a lelkemre kötötte, hogy ne a kalapomval aludjak a harmagyk éccaka, se a nagykabátomval. Jaj, mit is tegyek?

Kitanáta, hogy a lóca alá bebújik, a kalapját meg a nagykabátját teszi a lócára. Egyszerre hallja a nagy horkolást, olyan vót, mintha mennydörögne, úgy horkolt a három óriás. Kiment kőé má nyugodtan, bevitt egy nagy követ. Letette a lócára, a kalapot belenyomta, a kabátját ráborította. Ő maga meg bebújt a nagy széles lóca alá.

Nemsokára hallja, hogy közelednek a léptek, gyön a három óriás. A legnagyobb óriásná egy nagy furkósbot. Püff, kétszer olyat a kalapra vágott, hogy csak úgy puffant.

– Má most jó van, memmarad a zsák arany. Gyerünk, igyunk áldomást!

Mentek. Ittak, mulatoztak. Ahogy pitymalodott, a suszter ment a bérié, a zsák aranyé. Bekopog. Megint mondja az óriás:

– Bújj be!

Bemegy a szegény ember.

– A béremé gyöttem.

– Te itt vagy? Mink a komrába olyan nagy puffanást hallottunk az éccaka. Mi vót a?

– Nem hallottam, csak olyat, mintha egy mogyoró esett vóna a kalapomra.

– Minyő kalapod van neked?

– Olyan, hogy ha egy ráesik is, csak olyat hallok, mintha az eső csep-penne rá, hogy kipp-kopp.

Azt mondja a nagyobb óriás:

– Hazudsz, te gézengúz!

Elkapta a szegény suszter kalapját, a maga fejire húzta. Azt mondta az öccsinek:

– Gyere, vágj csak vagy hármat!

Rá is vágott a másik óriás, hogy menten elnyút a földön a bátyja.

– Jaj, gézengúz, becsaptá!

– Nem csaptalak be, csak éppen nem mondtad a varázsigét, mer varázsige is kell.

– Mondjad a varázsigét!

Gondolkodott a szegény suszter, hogy ő a zsák aranyat nem bírja el.

Hát így szót:

– Elmondom neked a varázsigét, ha elhozod nekem a zsák aranyat!

– No, viszem.

– Akkor otthon elmondom.

Mentek az országúton. Az óriás a szegény suszter után a zsák aranyval, amit a szegény ember meg se birt vóna mozdítányi. Nem beszéltek, csak gondolkodtak. Az óriás azon, hogy vihetné haza a zsák aranyat meg a varázsigét. A szegény ember azon, hogy húzza ki magát a csávából, hogy életben maradjon, meg a zsák arany is az övé legyen.

Mikor a falu határába értek, azt mondja a szegény ember:

– Hallod-e, óriás, mingyár otthon leszünk. De van nekem tizenkét éhes oroszjányom, akik nagyon szeretyik az óriáshúst. Bemenek előre, jó elrekeszelem őket, mer mióta elmentem, se ettek.

– Jó, csak eredj akkor, eredj, szaladj!

Ahogy birt a szegény ember, beszaladt.

– Fel vagytok-e, édes fiaim?

– Fel, édesapám.

– Akkor üvöltsetek, verjétek az ajtót, kiabáljatok, hogy óriáshúst ennétek, nagyon zörömpöljétek!

– Jó van, édesapám, megteesszük.

Visszamegy a szegény ember, hogy hozza az óriást. Csak nyitja a kaput. Úgy nyitja, hogy jó megrázta, hogy észrevegyék a gyerekei. No, azok hozzáfogtak ordítányi:

– Óriáshúst ennének, óriáshúst ennének!

Zörgöttek, rugdalták az ajtót a kezikkel, lábokkal. Az óriás meg levágta a zsák aranyat a földre, úgy megihedt. Átugrott a gáton, futott hazáig.

Mikor virradt, a szegény ember mingyár fogadott egy nagy szekeret.

– Menjétek rá, édes gyerekeim, bemenünk a városba!

Ő is felült. Feltették a zsák aranyat, bevásároltak.

A szegény ember kitanítottatta a tizenkét gyereket, belőlek lettek az ország nagy emberei. Még most is élnek, ha meg nem haltak.

Zagyvaróna

A vadember

82. Vót egy nagyságos úr. Napszámosak jártak hozzá dolgozni, asszonyok, lányok. Egy szabadságos katona meg ment hazafelé, ami pénzi vót neki, az elfogyott, nem birt hazaérni vele, nem vót neki elég pénze. Láttá a katona, hogy ott kapának az asszonyok, jányok, a nagyságos úr meg mellettek.

– Nagyságos uram, nem birna nekem egy pár forintot adni, mer a pénzem elfogyott, szabadságra mennék hazafele.

– De lehet, kérem, hogyne lehetne.

Mingyár mondja egy jánynak, hogy menjen be, hozzon két kapát. Mikor kivitte a jány a kapát, át is adta a katonának.

A nagyságos úr bement a földrő, ahol kapátak. A jányok, asszonyok elkezdtek beszélgetni, hogy ki is lehet mégis az erdőn, mer aki oda ki-megy, onnan má vissza nem gyön senki.

A katona meg csak hallgatta ezt, végighallgatta. Délután megint megy ki a nagyságos úr.

– Nagyságos uram, hallom, hogy ezek a napszámosok valami erdőt emlegetnek, meg hogy az erdőbe akarki megy ki, még onnat nem gyött vissza senki. Mit fizet nekem a nagyságos úr, ha én megnézem, ki van az erdőn?

– Vitéz úr, én azt fizetek, amit csak kíván, ha megnézi, ki van az erdőbe.

– No, a nagyságos urat csak arra kérem, hogy tessék nekem adni három csomó túrót.

– Csak ennyi az egész?

– Ennyi – azt mondja a katona.

Ahogy megkapta a túrót, keresett hasonló kavicsot, elindult az erdő felé.

A vadember meg éppen az erdő széjin heverészett. Mondja magába, hogy meglátja közeledni a katonát:

– Hej, gyere csak, gyere. Jó hogy gyössz, úgysis má régen nem ettem friss pecsenyét.

Mikor odaért a katona, azt mondja:

– Mit morgasz te?

– Régen nem ettem friss pecsenyét, jó, hogy gyötté.

– Hej, várja csak, komám, ez nem úgy van. Majd eljártsszuk, hogy ki az erősebb. Nesze, ebbő a kavicsbó csavarjá vizet!

Odaadta neki. A vadember szét is morzsolta a követ, de a víz nem gyött belőle.

– Hé, az semmi se!

Kiveszi a katona a túróat a zsebibő, ami a kavicsbo hasonló vót, vizet csavart belőle. A vadember úgy gondolta, hogy csakugyan erősebb a katona nála.

– No, komám, most má elég erősek vagyunk mind a ketten, most má gyere, megmutatom a ballangomot, majd készítünk valamit.

Be is mentek a ballangba. A vadember egy nagy követ fordított a ballang szájáho, ahogy beértek. A vadember mingyár befütött a kemencébe. Akkor azt mondja:

– No, komám, én kimenek, szedek egy kis fát, készítünk valami eny-nivalót.

Ki is ment a vadember, készített fát. Aggyig a katona meglátta, hogy nem jó helyre gyött má ő ide, mer a halott emberek ott sorakoztak a ballang faláná. A katona felötözött egy halott embernek a ruhájába, az ő katonaruháját meg ráadta egy halottra. Lebókoltatta a halottat úgy az asztal sarkára. A katona éppen hogy elhúzódott, gyött a vadember a fával.

– No, csakhogy elaludtá, majd lesz belőled jó pecsenye.

A katona csak hallgatta. Ahogy az ember jó megrakta a tüzet a kemencébe, megkapta a halott embert, belökte a tűzbe. Mikor a ruha leégett a halottró, jó pirítósra sült, vót neki olyan kétágú villája, kivette. Hozzáfogott ennyi a vadember.

– Hú, azt hittem, hogy má jobb pecsenyét eszek, de csak olyan ez, mint a többi.

Mikor a vadember jóllakott, a kemencébő kiszedte a tüzet, rakott egy kört a tűzbő, lefeküdt a közepibe.

Mikor a katona észrevette, hogy a vadember alszik, a kétágu vasvillát megmelegítette, megtüzesítette. Hanyatt feküdt a vadember, kiszúrta mind a két szemit. A vadember kínjába akarhova ugrott, akarmőre ugrott, mindenütt csak tüzet tanát.

– Jaj, jaj, jaj, megettelek, mégis kiszúrtad a szemem! Mit tegyek má én vakon? Vedd el az életemet is!

Azt kellett vóna mondani a katonának:

– Elveszem, de előbb a követ fordidd el a ballang szájából!

De arról megfeledkezett. A vadember meg kereste a katonát, kereste, de nem tanálta. A katona meg:

– Ha tízszer a közelembre gyössz, tízszer kiszúrom a szemedet.

Annyira ment, annyira ment, hogy a katona meg is gyilkolta a vadembert.

A katona ment vóna kifele, de a nagy kő meg ott vót a bejáratná. Hiába vette neki a hátát, messe tudta mozdítanyi. Mit tudott tenni, vót neki egy zsebkési, avval a kő mellett elkezdett egy lyukat piszkágtatni, amin ő ki bir bújni. Aggyig piszkáta a földet, míg ki nem birt bújni.

El is ment ő a nagyságos úrho, de a nagyságos úr nem ösmert rá, annyira be vót szőrösödve, a katonaruha meg nem vót rajta.

– No, nagyságos uram, meggyöttem.

– Jó, de honnan?

– Nem emlékszik rám? Én mentem ki az erdőbe, hogy megkeressem, ki van ott.

– Maga vóna az?

– Én bizony.

– No és ki van ott?

– Fogasson be a hintóba, és a kovácsot híjja ki, meg többen is gyöhetnek, hogy lássák, mi vót ott.

Kiértek osztan: a nagyságos úr, a kovács, a kocsis, a katona. Meg még egy embert híttak ki. Akkor azt mondja a katona a kovácsnak:

– Mester úr, ezt a követ legalább négyfele törje szét, majd akkor meglátják, mi van bent.

Aggyig pörölte, aggyig pörölte a kovács, hogy többfelé is tört a kő. Elforgatták a ballang szájából. Mikor bemennek a ballangba, még nagyságos úrnak még a kerüllőji is ott vót a halottak között. Megfojtotta a vadember azt is, de még nem ette meg. A többiek meg favágók vótak, mind megfojtva.

A nagyságos úr a kerülőt el is temettette. A többit is kivítették, azután eltemették mindegyiket. Akkor a nagyságos úr:

– Vitéz úr, mit kíván mindezé?

– Nagyságos uram, nem kívánok semmit, csak amit maga a saját jószántából rám szán.

Megfizették jó a katonát, mer ahogy körújárták az erdőt, nem abajgatta őket senki se.

Elment a katona, mer a szabadságja letelt neki. Jelentkezett a katonának. A százados ráripakodott:

– Hol járt maga? Kicsoda maga?

Elmondja a nevit.

– Magának letelt a szabadságja.

– Le, kérem, de egy kis dolgom vót, nem gyöhettem.

– Micsoda dolga vót?

Elmondja a katona nagyjábó a kalandját, meg hol vót. A százados nem hitt semmit, elment a nagyságos úrho, hogy igaz-e, amit a katona beszé.

– Kérem, az valóba igaz. Ha a százados úr nem hiszi, kivisszük kocsival az erdőre, győződjön meg maga is.

Kivitték a tisztet is, meg a katonát is.

Így a katonát le is szerelték a bátorságáé.

Vizslás

A két koma meg a betyárok

83. Egy parasztembertő ellopták az ökrököt. Reggel, mikor felébredtek, nagy jajgatás van a falu közt, meg rívás.

– Mi baj? Mi baj?

Gyött a komája ennek az ökrösgazdának, akitő ellopták az ökröt.

– Mi baj, édes komám?

– Jaj, jaj, ellopták az ökrömöt, odavan minden.

– Akkor, édes komám, vegye a hátyizsákot, kenyeret, szalonnát tegyen be, meg hagymát, elmegyünk az ökröt keresni.

Jó van, no. Elindultak, elmentek keresni az ökröt. Nagy vásárok szoktak lenni abba az időbe.

– Elmenünk oda is, édes komám, hogy a bitang zsványok hol adták el az ökröt.

Hát el is mentek, de nem tanáták. Odavótak ők két hetig is erre-arra, járkátak, keresték az ökröt, nincs. Hát egy éccaka olyan helyre kerűtek, ahogy mentek az erdőn, hogy nem tudtak belőle kikerűnyi. Nem tudtak ráakadni, hogy hol van a kimenőút. Ahogy mentek az úton, tanátak egy akasztott embert. Ott csüngött a kötelen.

– Hú, édes komám, má nem jó helyen vagyunk!

Otthatták. Az egyik koma meg:

– Komám, édes komám, hátha még az akasztott ember haszná nekünk. Gyerünk vissza, vágjunk belőle!

Leválták a kötélrő. A csontvágó balta be vót téve a hátizsákba. Az egyik elvágta a nyakát az embernek, a másik meg a lábszárát így a térgyibő, hát itt van az a vastag hús. Betették a hátizsákba.

Tovább mennek az erdőn. Ahogy mennek, látták, hogy amott messze tűz ragyog, parázs tűz.

– E, koma, biztosan a favágók hazamentek, otthatták. Gyerünk má, mennézzük, legalább majd sütőnk szalonnát, mevvacsorázónk.

– Gyerünk, no!

Odamentek. Betyárok vótak. Azok laktak bent a bunkerba. Odaköszönnek:

– Adjon Isten jó estét.

– Adjon Isten. Mit keresnek magok itt? – mondja a betyárparancsnok.

– Tessék má memmondanyi, parancsnok úr, hogy merre tudánk mink innen kimenni, mer harmadnapja itt vagyónk az erdőbe, sehogy se tudónk kimenni.

Mondja a parancsnok egy betyárnak:

– Eredj, mutasd meg, hogy melyik úton kell kimenni!

– Kedves főnök úr, ha meg teccene engednyi, itt jó tűz van, sütnénk egy kis húst vacsorára, éhesek vagyónk.

– No, lehet.

Mingyá az egyik koma is, meg a más is elmegy, az egyik is vágott két-ágós karófát, meg a másik is. Odahozták a tűzhő, beverték a tűz mellé. Megint elmentek nyársat vágnyi, de olyan jó vastagat, mind a seprőnyel. Kifordítják bajúszos szőrös embert, aki fel vót akasztva. Felszúrják a nyársra, forgatják a tűz felett.

– Kóstoltad-e má? – aszongya az egyik koma a másnak.

– Nem, mé nem, nem sült meg, maj ha messül.

Forgatta tovább megin. De betyárok is kigyőttek, hogy mi van ott, hallották, hogy beszének.

– Kóstold má meg, koma, hogy jó-e!

A betyárvezér jó hízott ember vót. Ammeg beleharap a húsba.

– Jó-e, koma?

- Á, nem jó, sovány.
- Akkor meg sújtsd el, üsd abba a puhosba a nyársat!

Úgy megijedtek a betyárok, hogy szaladásnak eredtek mind, valamennyi vót. Ezek meg utána, hagyigátak még baltával is. Azt kiabáták a betyárok:

- Segítség! Segítség! itt vannak az emberevők!

Bementek a bunkerba. Ott vót felszerelés, minden, szalonna, sunka, pájinka, bor, minden innyavaló. Egy ládát felnyittak, ammeg teji vót pénzvel.

- No, édes komám, most má a hátyizsákot rakjuk meg pénzvel!

Mind a ketten megpakolták a hátyizsákot annyi pénzvel, mé bele se fért, még taposták is. Még raktak a zsebbe is, meg a csizmaszárba is.

- No, édes komám, most má elmehetünk.

El is indoltak, elkerűtek haza. Két hét múva hazaértek. Az asszonyok itthon búsoltak, hogy hol vannak, vissza se gyönnnek-e. De má mejjelen-tek.

- Mettanátátok-e az ökröt?

– Dehogy, odavan a, de van má itt annyi péz, hogy adnak ezen húsz ökröt is, nemcsak kettőt.

Füleksávoly

A lőcslábú ördög

84. Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy ember, akit úgy hívtak, hogy Potrohos Mátyás. Ennek az embernek olyan sok gyermeke volt, mint a rostán a lik, de még attól is több volt eggyel. Nagyon szegények voltak, szegényebbek még a templom egerénél is. A szegény ember bánatában elhatározta, hogy felakasztja magát. Ezért elment az erdőbe, hogy megkeresse a legmagasabb fát, és majd arra húzza fel magát.

Ahogy ott megy, mendegél nagy búsán, egyszer csak összetalálkozott a lőcslábú ördöggel. Azt kérdezi az ördög:

- Mit keresel te itt, Matyi?

A Matyi elgondolkodott magában, és elhatározta, hogy megtréfálja az ördögöt. Azt feleli a Matyi:

- Tömjént keresek, hogy az ördögöket kifüstöljem a pokolból.

Meghökent az ördög.

– Ne tedd ezt, Matyi, könyörgöm, ne bántsál minket!

De Matyi hajthatatlan maradt.

– De bizony kifüstöllek én, úgy is sok van belőletek.

Az ördög térdreest Matyi előtt, úgy rimánkodott, hogy:

– Ne tedd ezt, Matyikám, inkább adok neked egy zsák aranyat!

Úgy is vót, megkapta Matyi a zsák aranyat.

– Sehogy se jó van ez így, Matyi, hogy én neked egy zsák aranyat adtam. Hanem mondok én neked valamit. Azé lesz a zsák arany, aki egy lovat körü tud vinni a templomon.

Gondolta magában az ördög, hogy úgyse bírja azt Matyi megtenni.

– Jó van, ördög, megpróbálhatjuk, de először te vigyed a lovat.

Meg is próbálta az ördög, de bizony fel sem bírta emelni. Most aztán Matyi következett. Ráült a ló hátára, a ló hasa alatt összekapcsolta a két lábát, a két kezével meg átölelte a ló nyakát, és úgy tűnt, hogy ő viszi a lovat. És uszgyi, máris körülovagolta a templomot.

Ám ebbe az ördög csak nem nyugodott bele, hogy Matyi legyőzte. Megint csak azon törte a fejét, miként csaphatná be Matyit. Megint csak összeültek tanácskozni az ördögök, és most azt fundálták ki, hogy futóversenyt rendeznek. Ott biztos, hogy ők nyernek, mer a Matyi nem tud úgy futni, mint az ördög.

Hát ami igaz, az igaz, Matyi nem is tudott úgy futni, mint az ördög. Viszont észné vót, mer mikor megjelent nála újból az ördög, elmondta, hogy most futóversenyt rendeznek, azt felelte rá Matyi:

– Rendbe van, rendezzünk futóversenyt, de most nem én futok, mer én má úgyse tudok úgy futni, mint egy ördög. Hanem van nekem egy tizenhárom esztendő Jancsi fiam. Az kint van a mezőn, őrzi a teheneket. Majd ő fog veletek versenyezni.

Úgy is vót. Elindultak a mezőre megkeresni a Jancsi gyereket.

Mentek, mendégéltek, Matyi meg az ördög. De má jó messzire elbarangolt az a Jancsi gyerek, mert már egy fél napja, hogy mennek, és még mindig nem találják. Egyszer aztán egy sűrű bokros rétre érkeztek, ott legelt két szarvas. Azt mondja a Matyi:

– No, a tehenek már itt vannak, akkor a Jancsi gyereknek is itt kell lenni valahol. Biztos lefeküdt a bokor alá pihenni. No, majd odamegyek és felkötöm.

Úgy is vót. Odament Matyi egy bokorhoz, megzörgette, és kiugrott belőle egy jókora vadnyúl, és futásnak eredt.

– No, ott szalad a Jancsi fiam, érd utó, ha birod.

Futásnak is eredt az ördög, de alighogy elindult, rögtön felbukott egy tehénnyomban, és úgy aztán megint alulmaradt az ördög.

El is ment lógó orral, vissza a pokolba. De még mindig nem tudott belenyugodni, hogy őt Matyi rászedte. Azért megint összeültek az ördögök tanácskoznai, hogy hátha valamelyiküknek jó ötlete támad. Támadt is azoknak, mer ötletbe nem voltak szegények. Most aztán azt fundálták ki, hogy birkózóversenyt rendeznek, abba má biztosan győzni fognak, mert erősebbek, mint a Matyi.

De Matyinak most is erősebb volt ám az esze. Megint megjelent az ördög Matyiéknál. Azt mondta neki.

– Tudod, mit gondoltam, Matyikám? Mérjük még egyszer össze az erőnköt, birkózzunk meg együtt. Aki alulmarad, az lesz végérvényesen a győztes.

Nagyon bízott most az ördög az erejében. Eszibe se jutott, hogy Matyi legyőzheti.

– Rendben van, ördög – azt mondja a Matyi –, lásd, hogy kivel van dolgod, még azt a kedvezményt is megadom neked, hogy nem én fogok veled birkózni, hanem az öregapám, aki kint alszik a hegyen egy barlangban. Az neki a kedves tartózkodási helye. Elmegyünk őhozzá, és ővele megbirkózhatsz.

Úgy is vót. Elindult Matyi meg az ördög, mentek, mendégéltek. Már három nap is eltelt, mire odaértek a barlanghoz. Azt mondja a Matyi:

– No, ördög, menjél be a ballangba, köcsd föl az öreget! Mondjad neki, hogy birkóznai akarsz vele!

Be is ment az ördög, megráncigálta az öregnek a lábát, de az nem kelt fel, hanem csak egy nagyot mordult. Kijön az ördög, azt mondja:

– Matyi, nem akar az öreg felkelni. Mikor megráncigattam a lábát, csak azt mondta, hogy „Brumm, brumm!”

– Nem baj, ördög, eriggy még be másodszer is, jól ráncigáld meg a szakállát!

Bement az ördög másodszer is, jól megráncigálta az öreg medvének a szakállát. Ugyanis az volt a barlangban, nem az öregapja. De erre aztán kapott is az ördög olyan pofont a medve mancsától, hogy ész nélkül rohant ki a barlangból, és futásnak eredt. Futott, futott, annyira futott, hogy még a pokol oldalát is majdnem beütötte. Annyira megijedt, hogy örökre elment a kedve a versengéstől.

Nem is háborgatta többet Matyiékot. Nagy volt az öröm Matyiéknál, nagyban tervezgettek, hogy mit is vesznek azé a sok aranyé. Először is vettek egy szép nagy házat. Élhettek boldogan. Most má jó módú gazda lett belőle.

Ennyi volt, mese volt, az ördögnek szarva volt, aki nem hiszi, találkozzék vele estére.

Bükkszék

Az ördöginas

85. Mikor ez történt, má ketten maradt az asszony az embervel a családban, a gyerekek kiszálltak a házból, új családot alapítottak. Birtokos emberek, állt egy házok, fűggyik, tehenyik, marhájok, minden felszerelés a portán, ami a mezőgazdaságba kell.

A házigazda, ahogy egyszer felkelt – a régi időbe az asszonyok az embereket magázták – könyökit az asztalra tette, ott búsolt az asztal mellett. Az asszony, feleségi, végezte a dolgát a konyhába.

– Hát kend me búsol?

– Új, elé se hozd, elég a bajunk.

– Micsoda?

– Tis megöregedté, meg én is, most má ki végzi a dolgot?

– Hő, még kend azon búsol? Nem kell azon búsolnyi, maj fogadunk szolgát, az végzi a dolgot, annak meffizetőnk.

Egyszer gyött egy legényember.

– Jó napot kívánok, gazduram, szolgálatot keresek, legényember vagyok, bennkosztos szolgának beszegődenék.

– Lehet róla szó, fiam, lehet.

Megalkudtak. Csak hát fősvény parasztember vót. Az a szokás vót abba az időbe így télen-e: sültkrumptji, nyesskáposzta, kukoricabukta, meg csórénak rántottleves. A szolga vagy két hétyig ottmaradt, de nem tetszett neki a kosztolás. Vót ott szalonna is, de nem adtak, hogy kell a nyárra, mer akkor van a dolog. Fősvény vót a paraszt. Aztán meg azt mondja a legényember:

– Gazduram, soványan kosztolnak engem, én má itt tovább nem maradok. Tessék kifizetni a két hetet, amit dolgoztam.

Kifizette a házigazda, elment. Megint búsolt az ember az asztal mellett. Benéz a gazdasszony, aki végezte a dolgát.

- Mi baja megint kendnek?
- Azt mondtad, hogy fogadjunk szolgát, látod-e, nem marad meg. Gyött egy másik.
- Jó napot kívánok, gazduram, szolgálatot keresek, legényember vagyok.
- Jó van, fiam, lehet róla szó.
- Azt is úgy kosztolták, az is elkeseredett, elment a kedvi. Ammá csak egy hétyig maradt meg.
- Gazduram, így nem lehet memmaradnyi, itt húst nem lehet ennyi, se szalonna nincs, semmi kolbász, se semmi?
- Nincs, ne válogass!
- Kukoricabuktán, rántottlevesen nem élek.
- Az is elment, kifizették. A házigazda megint búsolt.
- Látod-e, se az egy nem maradt el, se a más. Nem bánám mán, ha az ördög gyönne is, az ördögöt is meffogadnám, csak gyönne.
- Az ördög a következő napon mejjelent.
- Jó napot kívánok, gazduram. – Az ördög is csak olyan ember, mind mink. Aszongya: – Szolgálatot keresek, gazduram.
- Jókor gyötté, éppen kell nagyon.
- Megalkudtak.
- De azt tudja meg, gazduram, hogy ha nekem nem tud munkát adnyi, akkon én leszek a gazda, maguk lesznek a szolgál.
- Hőj, ezt elrontottad, csak győzzed munkával, maj parancsolok én.
- Az ördögnek sok jó barátja vót, úgyhogy akarmit parancsolt a házigazda, hamarosan elintézte. Egyszer annyira értek, hogy mán a házigazda nem tudott munkát adnyi.
- Búsolt az ember az asztal mellett. Az asszony meg benézett.
- Mi baj van mán megint?
- Hőj, meffogadtuk ezt a bolond ördögöt, de oda jutottam, hogy nem tudok neki munkát adnyi.
- Mer az ördög minden reggel beszót, ahogy meffrüstökölt, kível elvégezte a marhákná a munkát, meffrüstökölt, benézett. A gazda meg fekvé pipázott az ágyba.
- Tessék parancsolnyi, gazduram.
- Úgy köttük meg a szerződést, hogy ha nem tudónk neki munkát adnyi, ő lesz a gazda, mi leszünk a szolgál.

– Jaj, még ezen is búsol? Annyit mondjon neki hónap reggel, ha gyön, elvégi kint az istállóba a munkát, hogy én adok neki munkát.

Az ördög elvégezte másnap a munkáját kívül az istállóba. Begyött, aztán memmosakodott, leült az asztal mellé, mefrüstökölt. Benyitta az ajtót az első házba.

– Tessék parancsolni, gazduram, mit dolgozzak?

– Mára a gazdasszony parancsol.

– Hát, gazdasszonykám, máma maga parancsol, azt mondta a gazduram.

A gazdasszony kiszakított egy szórt a két csipője közül, odaadta az ördögnek.

– Tessék, máma ez lesz a dolgod-e: kiegyenesíteni a szórt, ha készen vagy, hozd vissza, adok mást.

Kiment az ördög a fal mellé gangra, ott állt egy asztal. Kisimította az ördög a szórt, elengedte, megint összeugrott karikára. No, mennyálazta, úgy is híjába húzta ki, akkor is visszaugrott karikába. Mán ríva rimánkodott, nem tudta kiegyenesíteni a szórt. Visszament a gazdasszonyho.

– Kedves gazdasszonykám, van-e ebbő sok?

A gazdasszony meg felemelte a szoknyáját, bemutatta mind.

Az ördög úgy megijedt, hogy méeg azóta is odavan. Így szabadoltak meg az ördögtő.

Füleksávoly

FALUCSÚFOLÓK

Aki zsírral javította a földet

86. Vót két paraszt, egymás mellett vót a főggyik. Az egyiké nagyon jó termett, a másiké meg nem termett sehogy se, csak egészen laza búzát termett.

Aszongya a szomszédjának:

– Szomszéd, mit dolgozik maga avval a földvel, hogy a magae olyan jó terem, az enyém meg sehogy se?

– Hőj, mezzsírozom ám én a földemet!

– Hogy zsírozza meg?

– Úgy, hogy a kocsiódalt nagyon sokszor mevveregetem én itt.

Mer mikor lehányta a ganajt a kocsiró, megveregette, hogy a kocsiódalró is leperegjen a ganaj.

Fogta magát a szegény ember, elment, mezzsírozta a főggyit. Tett a kocsi két ódalára szalonnát, a kocsiódalt veregette, ahogy húzta a szalonnát végig a földön. Míg csak a szalonna el nem kopott, húzogatta a földön végig a lovakval.

– No, most má én is jó mezzsíroztam, majd terem jövőre.

De csak nem termett neki a főggyi.

Megint mondja a szomszédjának:

– Mán én is mezzsíroztam, kétódalt szalonnát raktam a kocsira, mégse terem.

– Aj, komám, nem úgy kell azt.

– Hát hogy?

– Ganajval merraknyi a kocsit, osztán mikor lehányja a ganajt a földre, akkor mevveregeti a kocsiódt, hogy leperegjen róla. Én úgy csinálom. Úgy teygen csak, ahogy én mondom, majd mellátja, hogy terem.

Mikor a paraszt úgy tett, mind a másik, akkor jobban termett a főggyi.

Maconka

Szaladó vetés

87. A régi időkbe történt. Kis falucskák vótak még akkor, nyóc-tíz család lakott egy faluba. Hát ők magok választottak bírót, aki gondolkodott mégis a faluró.

Egyszer a bíró azt mondta:

– Gyöjjenek el, embenek, a házamho, mer közmunkát kellene végezni, azt beszéljük meg.

El is mentek, de még mindég hiányoztak többen, nem tudták megnyitni a közgyűlést. Ahogy várakoztak, egy ember kinézett az ablakon. Elkiáltotta magát:

– Emberek, nem lehet megnyitni a közgyűlést, merd végünk van!

– Miér? – kérdezték a többiek.

– Nem látjátok, hogy szalad a búza?

Kinéztek mindnyájan. Hát a szél úgy fújta a búzát, lengedezett, úgy nézett ki, mintha télleg szaladt vóna.

No, otthagyták a bírólakást. Még maga a bíró is ment az összes családval, aratták le a búzát.

Egy szegény asszony is lakott a faluba. Ott sírdogált, hogy neki is legalább egy darabot vágjonak le, hogy maradjon kenyeri. De nem segített neki senki, mer mindenki a magáét védte. A szegény öregasszony, amit sarlóval birt, levagdosott, de avval nem ment sokra. A szél aztán elállott, így csak az öregasszony búzája maradt meg. Csak az ő búzájából lett termés, a többieké tönkrement, mer idő előtt vágták le. Akkor azt mondták:

– No, látjátok, ez az öregasszony boszorkány, mer senkinek nem lesz búzája, de neki lesz. Fel kell akasztanyi.

Mán úgy is vót, hogy felakasztják, de közbe ment egy katona a falun keresztű. Kérdezte:

– Emberek, mér bántják azt az asszonyt?

– E boszorkány. Nem lett senkinek búzája, csak neki, mer boszorkány.

– Hár mér? Maguk nem vettek búzát? Nézem, ahogy gyövek, hogy itt nincsen vetve búza.

– Vettünk mink, de el akart szaladni, hát lekaszáltuk.

– Az öregasszonyét mé nem kaszálták le?

– Mondta, hogy kaszáljuk, de mindenki a magáét védte.

– No, látják, hogy maguk a hibásak? Ne merjék bántani az asszonyt, mer bajok lesznek!

A falusiak megijedtek a katonától, nem is bántották az asszonyt.

Mihálygerge

A lóciak hazafekvése

88. Még a régi világban történt az eset, amikor Nagylócon nem volt elég munkaalkalom. A nincstelenek Szécsénybe jártak napszámba.

Az egyik fizetési napon, ahogy hazafelé tartottak, csak úgy durított a szél. Úgy gondolták a község szélén, hogy betérnek egy kis erősítésre.

Mikor ismét útnak indultak, a törkőly igencsak elbágyasztotta őket. Azt mondja az egyik:

– Pihenjünk egy cseppet!

Lefeküdtek sorba az árokpartra.

A leghátsót fújta legjobban a szél, gondolt hát egyet, előrement, így első lett a fekvők sorába. A következő is úgy tett, hogy a szél ne őt borzolja, előrefeküdt. Így ment ez, míg azon kapták magukat, hogy elérték a falujuk legelső házát.

Azóta mondják, akik lassan mennek haza, hogy hazafeküdtek, mint a lóciak.

Zagyvaróna

Csikótojás

89. Volt egy ember, úgy hitták a faluba, hogy Óber bátyó. Vót neki feleségi is. Kapátak egy nagy hegyódalba. Ahogy ott kapának-kapának, tanának egy nagy tőköt. Azt mondja Óber bátyó:

– Nézd mán, te asszony, ezt valami ló tojhatta. Ilyet meg nem láttónk, nézd má meg! Érdemes vóna kikőtenyi.

Kisvártatva azt mondja megint Óber bátyó:

– Hallod-e, asszony, én nem menek haza, ráülök a tojásra, és ki fogom kőtenyi. Aggyig ülök rajta, míg ki nem kel.

Az öregasszony meg mindég hordott Óber bátyónak ennyi. Mikor vitte az ételt, látta, hogy az öreg szorgosan ül a tojáson.

De bizony egyszer a töknek a koccsa legurult, má nem vót, ami tartotta, memmá várta is az ebédet az öreg, éhen vót, ott fészkelődött rajta. Viszi az öregasszony az ebédet, Óber bátyó meg felállott a tökrő. A tök meg elgurút a hegyódalba.

Gurul-gurul befele. Bukros hely vót arrafele. Egyszer egy nyúl megindul onnan, elszalad. Meglátja Óber bátyó.

– Héj, azt a teremtésit! Nézz oda, ott szalad a kiscsikó. Mán csak egy-két nap kellett vóna rajta ülnyi, ki is kelt vóna a kiscsikó.

Váraszó

Tehén a templomtetőn

90. Egyszen nagyon-nagyon régen, amikon a vizslási templomot náddal földték, akkor történt ez az eset.

A falusiak misére gyülekeztek egy vasárnap délelőtt, beszélgettek a templom előtt. Egyikük felnézett a tetőre, hát uramfia, mit látott: egy kis kukorica dugta ki a szárát a nád közül. Akkoriban sok eső hullott arrafele, szépen nőtt a kukorica. Őszre aztán két érett cső virított a száron.

Mihez kezdjenek most? Azt nem tehetik, hogy kárba vesszen a termés! A bíró erős kenderkötelet hozatott, az egyik végit a tehenének a nyakáho kötötte, a másik végit meg áthajította a tetőn.

– No, emberek, ott a másik ódalon húzzák meg a kötelet! Majd meg-eszi az én tehenem azt a kukoricát.

Húzták is a kötelet a túloldalon a derekabbak.

A pap meg csak nézte, hogy emelkedik a tehen. Egyszer elkiáltotta magát:

– Emberek, gyorsabban húzzák a kötelet, a tehen már úgy kívánja a kukoricát, hogy a nyelve is lóg érte!

Vizslás

A tejnek vélt holdvilág

91. Hazament az ember a kocsmából. Nagyon be vót rúgva. Az asztalra sütött a holdvilág. Azt hitte az ember, hogy a feleségi aludttejett tett a tálba. Fogott egy darab kenyeret, beleaprította, elkezdett kanyalazni. De nem gyött semmi, csak a kenyér a szájába. Mérgibe felkötötte a feleségét.

– Asszony, hol a kenyérrő az aludttej?

Azt mondja:

– Ember, én nem tettem semmi aludttejett az asztalra.

– Gyere, nézd meg, má bele is aprítottam!

– Te számár, hisz csak az üres tálba süt a holdvilág!

Béna

Agyonütött szent

92. Valamikor két parasztembernek egymás mellett vót a főggyük. De minden szántáskor, tavaszkor vagy őszkor, amejjik előbb szántott, a másikébé két fordulót elszántott. Másszor a másik szántott előbb, akkor az szántotta el neki egy darabját. Annyira ment, annyira, hogy bíróságra került az ügy. Összevesztek nagyon. A mérnök szétmérte nekik, de abba se nem egyeztek bele, csak ment a pereskedés, úgyhogy má három év is eltelt. Az egyik parasztember fogadott egy ügyvédet. A másik parasztember azt mondta:

– Én nem fogadok ügyvédet, mer az becsap, annak sok péz kell. Megfogom a Szent Antalt, annak annyit adok, amennyit akarok, az nem szó semmit.

Ment tovább a pereskedés. Majd eccer sokára vége lett, tovább fejbebezésnek helye nincs. No, a paraszt veszítette el a pert, aki Szent Antalnak hordta a pénzt. Hojj, nagyon dühös lett az ember.

– Juj, hojhoj, agyonvágom Szent Antalt! Annyit könyörögtem neki, meg mennyi pézt adtam, mészé nem esedezett értem, hogy én nyerjem meg.

Megy hazafelé, mán úgy estefelé, a városbó a bíróság után. A kocsmá előtt visz el az útja. Bemegy a kocsmába, hogy egy pohár bort legalább megiszik dühibe, amié ő veszítette el a pert. Kérdezik a barátai:

– No, hogy sikerült? Melyitek nyert?

Az öreg harangozó bácsi is ott ácsorgott. Azt mondja [az ember]:

– Mennyerte a szomszéd az anyja erre-arráját. De megá, hajnalba elmenek, baltával agyonvágom Szent Antalt. Mennyi pézt adtam neki, mégse nem könyörült rajtam, hogy nyertem vóna meg.

A harangozó tett egy kicsike Antalkát a helyire, azé nem nagy kár. Elment, harangozott hajnarra. Várja, hogy gyön a paraszt, hogy agyonvágja a nagy Szent Antalt. Ajjihogy a harangozó elbújik, gyün a paraszt, fogja a baltát, betolja az ajtót egy kicsit. Odanéz, mellepőgyik, mer csepp Antalka van. Odaordít neki:

– Antal, hol az apád?

Nógrádsípek

A sóshartyáni templom

93. A sóshartyániak kiszemeltek egy meredek dombot a falu mellett, hogy oda építenek egy templomot, ne kelljen idegen faluba zarándokolniuk. De hát arra nem számítottak, hogy a nagy magasság elriasztja a jelentkezőket.

Jöttek körülnézni a papok innen is, onnan is, de elfancsalított ábrázattal távoztak, ahogy megpillantották a meredek lépcsősört. Végre egy öreg pap kötélnek állt, megsajnálta a falusiakat.

– Jól van, leszek a papjuk, de maguk is értsenek meg engem. Öreg vagyok, fájósak a lábaim. Ha mindennap felcipelnek egy hátikosárral, itt maradok.

No, összedugták a fejüket a hívek, úgy döntöttek, hogy az erősebb férfiak szép sorjában felviszik az öreg papot.

Az eset óta sok év eltelt, ma már csak távoli emlék a paphurcolás, talán igaz sem volt, de [ha] a gyárakból hazatérő munkások híveket látnak a templomba szállingózni, olykor-olykor csak bosszantásul lekiabálnak:

– Mára melyiktek a soros?

Zagyvaróna

A karancssági ördög

94. Juli néni mindennap ellátogatott a karancssági temetőbe, ami a templom körül terült el. Az ura sírját tette rendbe, csendesen elimádkozgatott, utána hazaballagott.

Egyszer a falun ment keresztül valami vándorcirkusz, és hogy, hogy nem, az egyik majomnak sikerült kibújni a kalitkájából, és futni kezdett a temető fás szélére. Megpihent egy faágon. Juli néni észrevette a kis állatot. Életében először látott majmot, hát azt hitte, hogy maga az ördög lesegeti a fáról. Na, több se kellett, rémülten kiáltozott hazáig:

- Jaj, emberek, ördög leskelődik az egyik fáról a temetőben!
- Ne bolondozzon, Juli néni, lehetetlent mond, biztosan csak látomása vót.

– Itt váljék kétfelé a föld alattam, ha nem igaz, amit mondok.

De tovább esküdözött, míg néhány falusi kaszával, villával ment a temetőbe, hogy agyonverik az ördögöt. Meglátták a majmot, az egyik el is nevette magát:

- Nem ördög reszket a faágon, hanem egy kis majom.

Azóta a szomszéd községek evvel bosszantják a karancsságiakat:

- No, megfotgátok-e már az ördögöt?

Zagyvaróna

A vizslási templom

95. Egyszer utat építettek Vizsláson, de sehogy se tudtak egyről a kettőre jutni, mert a templom mindenhogya az útjukba vót. Hiába törték a fejeket, nem tudtak semmi okosat kitanálni, állt a munka hetekig. No, egyszer a bíró kitanálta, hogy nincs más, hátrább kell tolni a templomot. Lett erre öröm a faluban: mégiscsak okos ember a vizslási bíró, nemhiába a falu első embere!

A bíró kidoboltatta, hogy a legerősebb emberek gyülekezzenek a templom mögött, mert el kell tolni a templomot. Hát össze is gyöttek a derekabbak. A bíró vitte köztük a szót:

– No, emberek, szedjék össze az erejüket, mer hátrább toljuk a templomot. Ide teszem a ködmönöm a gyepre, hogy lássák, meggyig kell tolni.

– Nagy fáradság lesz, bíró uram, de ha má itt vagyunk, megpróbáljuk! – mondták a többiek.

Erre átballagtak a templomho, nekitámaszkodtak a falnak, nyomták a templomot, ahogy birták. A nagy erőlködésbe észre se vették, hogy a templom mögött elhaladt a szomszéd falu cigánya, és ellopta a bíró uram ködmönit. Az emberek lába meg a nagy erőlködésbe hátra-hátracsúszott a gyepon, hát azt hitték, hogy a templom ment előbbre. A bíró pihenjt vezényelt. Az emberekvel a templom hátáho ballagott, hogy megnézzze, mennyit haladtak. Hát csodák csodájára eltűnt a ködmön.

– Ej, emberek, túl erősek kendtek, rátolták a templomot a ködmönre. Most aztán tolhatjuk vissza.

– Nem ér az a ködmön annyit, amennyi fáradságba belekerülne – mondták a többiek.

Így abban a hiszemben maradtak, hogy a ködmön a templom alatt maradt.

Ha valaki szerezni akar egy szép cifra ködmönt, tolja arrébb a vizslási templomot, hátha megtanálja.

Vizslás

A vizslási harmat

96. Egyik nyáron fekete felhők gyülekeztek Vizslás felől, zengett az ég feszt. Egy ismeretlen ember éppen onnan ballagott Bátornyon keresztül, hát kérdezgették tőle:

- Felhőszakadás vót Vizsláson?
- Á, csak egy kis harmat!

Kiderült, hogy tényleg felhőszakadás vót, a víz vitte az ólakot, a kerítésetek, meg amit tehetett.

Azóta mondjak a környékbeliek egy-egy fejhőszakadás után, hogy semmiség az egész, csak egy kis vizslási harmat.

Zagyvaróna

TRÉFÁK – ANEKDOTÁK

A feledékeny diák

97. Pestre került iskolába az egyik parasztyerek. Eltelt egy pár hónap, mikor először hazalátogatott. Mikor belépett a kapun, az apját vette észre először, aki éppen a kertben dolgoztatott. Köszönt neki illendően, beszédbe is elegyedtek, de nagyon urasan beszélt a diák, kényesen lépegetett, mindenképpen azt mutatta, hogy már elszokott a paraszti élettől.

Meglátja a kapát, bámulja, mint valami csodabogarat.

– Mi ez, édesapám?

– Hát nem ismered meg, fiam? Bizony ez a kapa.

Nézelődik tovább a gyerek, majd kisvártatva az áson állapodik meg.

– És az ott micsoda?

– Az meg az ásó – mondja az apja megbotránkozva.

Ott járkálgat még ezután is a kertben nagy hegyesen, míg rá nem lépett a gereblye fokára. Az felcsapódik, jól fejbe kólintja a feledékeny diákot, mire az nagy mérgesen elkáromkodja magát:

– A fene vinné el ezt a gereblyét!

Az apa meg jót mosolygott a bajusza alatt, mert bizony ebből látszott meg, hogy mégsem olyan könnyen felejt az ember.

Karancsság

A túróderelye

98. A lányos háznál túróderelyét főztek vacsorára. Éppen asztalhoz telepedtek, mikor betoppant az udvarló.

– No, ha már így esett, akkor sincs baj, mert ahol háromnak főznek, jut ott négynek is – gondolta a háziasszony, és megkínálta a vendéget.

A legény nem kérte magát, együtt evett a többivel. Olyan jóízűen falatozott, hogy észre sem vette, hogy az anya és a lánya olyan pillantásokat vetnek egymásra, mintha vasvillával akarná felszúrni az egyik a másikat.

A vacsora után a legény nemsokára elbúcsúzott, négyszemközt maradt az anya a lányával.

Először a lány szólalt meg nagy pironkodással:

– Úgy szégyellem, édesanyám, hogy lepedőnyire vagdalta a tésztákat!

Erre meg az anyja adta vissza a tromfot:

– Én meg azt szégyellem, lányom, hogy mégis ötöt-hatot szúrtál a viládra egyszerre.

Zagyvaróna

Ha adnak, fogadd el

99. Egy málé legény bevetődött egy lányos házhoz. A háziasszony túróslépenyt süített, felvagdosta frissiben, és kínálni kezdte a vendéget:

– Kóstolja meg, fiam, éppen most húztam ki a kemencéből!

– Hagyja, Rózsai néni, nem vagyok éhes! – szabadkozott a legény.

– Csak bátran, vegyél már, míg meleg!

– Köszönöm, de nem kérek – húzódkodott a legény továbbra is.

– Ha nem, akkor nem – gondolta a háziasszony, és abbahagyta a kínálást.

Kisvártatva nagyot nyelt a legény, és bátortalan hangon törte meg a hirtelen beállt csendet:

– Mit mondott az elébb, Rózsai néni?

Zagyvapálfalva

A falióra

100. Valamikor régen még a házná is nagyon ritkán vót óra. Osztan egy órát vettek az egyik házná, de faliórát, aminek sétálója van. Egy körte van rajta, meg a felhúzólánc.

Felhúzták az órát, és kimentek a mezőre dolgozni. Az öregasszony meg otthon maradt, leült az óra alá, ott font. De az óra csak ment anynyira, hogy utóljára teljesen lejárt, nem engedte tovább a lánc az órát mennyi, megállott.

Mikor hazamentek, mondja a menyecske az asszonynak:

- Mondtam, hogy vigyázzon az órára, hogy le ne járjon.
- Ejnye, lelkem, én itt ültem alatta egész nap, nem gyött le az onnan egyszer se.

Maconka

A tolvaj szerencséje

101. Egy katona szabadságra ment. Amelyik faluba érte az este, ott kért szállást. Egyszer jó helyen kapott szállást, mert disznót vágtak. A katonára meg azt mondta, neki semmi nem kell, csak abállé, amibe abárolták a hurkát, húst. Hát adták neki. A katona ette, itta az abállevet.

Közbe késő lett. Az asszony a széles lócájokra ágyazott oda a katonának. Tett rá szalmazsákot, párnát. Az is nekikészült a lefekvésnek. A gazdának vót egy nagy fatengelyes csizmája, odatette a lóca alá. A nagy fekete kalapját meg az ablakba tette a lóca mellé.

Mikor a házbeliek elaludtak, a katona egyet gondolt: hogy zsákmányol. Kivette maga aló a zsákot, beletett egy ódal szalonnát, meg két sonkát. Közbe rágyött a hasmars. Lusta vót, nem ment ki a hidegbe, hát telerottyantotta először a két csizmát, utána a kalapot. Aztán otthagya a házat, a családot.

Az ember szó az asszonynak hajnal felé.

- Te anyjok, nézd meg, mevván-e még a katonánk?

Felkel az anyjok, hát nincs katona.

- Te, nézd meg, nem vitt-e el valamit?
- Hőj, ember, oda van két sonka meg egy ódal szalonna!
- No, elmék én utána – így az ember –, hátha még a faluban élérem.

Az ember magára vette a nadrágot, má nem megy úgy alsónadrágba. Berakja a lábát a csizmába. Hát benne vót a lustaság. Felveszi a kabátot, a kalapot veti a fejibe. Hát csak csurog rajta. Szalad ki.

Má hajnal vót, itatták kint a jószágokat, lovat, marhát. Ahogy a gazda mellátta a katonát, elkezdte a kiabálást:

– Üssétek a szarost, üssétek a szarost!

Szerencsétlenségére őt verték meg a katona helyett. A katona meg elmenekült a sonkával meg az ódal szalonnával.

Hasznos

Kostök zacskó

102. A kántor meg a juhász cimborák vótak. Egyszer beszélgettek. Azt mondja a juhász:

– Komám, jó cimborák vagyunk régóta, de egyvalami nagyon bánt engemet. Mikor a körmeneten vagyok, sorolod a szenteket énekelve, de az enyimet mindég kihagyod. Ha legközelebb megemlítenéd, odaadnám neked a kostök zacskómot, tudom, hogy fáj a szíved érte.

– De sehogy nem lehet, mer a te neved Alfonz, ilyen nincs a szentek között.

– Próbádd meg mégis!

– Jó van.

Néhány hónap múva gyött az úrnapi körmenet, ott vót az egész falu. A jányok szépen kinyalakodva, a legények meg bricsesz nadrágba, de még az öregek is a legjobb ruhájokba.

A pap elő ment a füstölővel, a kántor meg mellette. Egyszer csak a kántor belezendit:

– Szent Am-brus püs-pök, Szent Mi-hály püspök, Szent Al-fonz püs-pök...

A juhász odaszaladt a kántorho, nyútotta neki a szép cifra dohányzacskóját énekelve:

– Ne, ko-mám, a kos-tök!

Füleksávoly

A szemfüles kántor

103. Élt valamikor egy fösvény parasztember. Nem törődött az soha mással, csak magával. Ez volt kedvenc szavajárása:

– Először vagyok én, másodszor is én, de még tizenkettedszerre is meggondolom, hogy tegyek valakit a helyembe.

No, de felette is eljárt az idő, megöregedett, megbetegedett. Mikor érezte, hogy közeledik az utolsó órája, hitta a papot, hogy felvehesse az utolsó kenetet. Fel is vette, de továbbra is csak nyugtalanul forgatta a szemét.

– Látom, hogy még valami nyomja a lelkét – biztatta a pap –, mondja el bátran.

– A pénzem, tisztelendő atyám, nem szeretném, ha mások elbitangolnának. Magammal vinném a túlvilágra.

– Ha csak ez a kívánsága, belevárom a halotti ruhájába, a szűre ujjába, akkor aztán magánál marad.

Úgy is volt, a tisztelendő nekilátott a munkának, az öreg szeme előtt dugta el a pénzt a megbeszélte helyre.

Nemsokára meghalt a fösvény paraszt. A rokonok felforgatták a házat, keresték a pénzt, de egy árva fillért sem találtak nála. Bezzeg talált a pap. A ravatalozáskor mindenkit kiküldött a szobából, és szedte kifelé a sok papírpénzt a halott szűre ujjából.

Gyanút fogott a kántor, hogy mért marad egyedül a pap a halottjával. Bekukucskált a kulcslyukon. Látta a temérdek pénzt, és kint énekelni kezdett.

– Láttandusz, hogy szűreujja kivágandusz!

Bentről a pap meg rázendítette a választ:

– Ne ugatérondusz, majd otthon osztandusz!

Tar

Macska a sütőben

104. Vót egy úr, annak vót egy macskája. A szegény macska kandúr volt, hát mindég csak azt mondta:

– Kraussz! Kraussz!

Az urat Krausznak hitták, hát bosszantotta, hogy az ő macskája mé nem adja meg neki a méltóságot, mé nem urazza, ahogy az emberek-

tő megszokta. Anyyira, felhergelte, hogy végtire benyomta a macskát a sütőbe.

– Kraussz! Kraussz! Kraussz! – nyávogott a macska.

Mikor má nagyon sütte a talpát, akkor nyútotta el keservesen el magát:

– Kraussz úúúrrrr, Kraussz úúúrrrr!

Krausz úr erre megengesztelődött, kiengedte az állatot, de az úgy elszaladt, hogy azóta se látta többet.

Karancskeszi

A nyárson sült szalonna

105. A földbirtokos fia gyakran kilovagolt a határba, és reggelenként látta, milyen jóízűen früstökölnek a cselédek, nyárson sült szalonnát ettek. Anyyira megkívánta, hogy szólta a kocsisának, készítsen neki ilyen ételt.

– Nagyon szívesen, fiatalúr, csak adja a hozzávalót!

– Hozom mindjárt, csak sorold el, mi kell hozzá.

– Kenyér, vöröshagyma, meg egy jó szelet szalonna.

Mire visszaért az úrfi, az öreg kocsis már megrakta a tüzet, nyársat is vágott.

– Hogy süssem, úrfi, urasan vagy parasztosan?

– Ahogy maga szokta, parasztosan.

Sütötte aztán az öreg a szalonnát, a hagymát, csurgatta a kenyérre a forró zsírt. Azon nyomban ette is jóízűen. Mire az úrfi észbe kapott, volt is az ételből, meg nem is.

– Hej, öreg, nekem semmit se hagy, maga eszi meg a reggelimet?

A kocsis akkurátusan válaszolt:

– Én megkérdeztem magától, hogy süssem. Az úrfi kérte, hogy parasztosan. Márpedig parasztosan úgy van, hogy mikor csurgatjuk a kenyérre a szalonna zsíriját, harapni is kell azt mindjárt.

Zagyvaróna

A tehénre való

106. Élt a szomszéd falunkban egy csalafinta ember, Péter bácsi, vele történt ez az eset. Farsang volt, mulattak, táncoltak a kocsmába, húzta a cigány. Már elmúlt éjfél, mikor Péter bácsi odaszólt a primásnak:

- Lajos, akartok egy tehénre valót?
- Már hogyné akarnánk, a Jóisten megáldaná érte az összes rajkójával együtt!
- No, ha akartok, akkor gyertek mellém, aztán csak nekem húzzátok hajnalig!

Úgy is volt, húzták a cigányok, szakadt a lószőr a vonókon. Péter bácsi meg énekelt, mintha soha nem akarná abbahagyni. Az emberek összesűgtak:

- No, ennek elvette az eszét a boroskancsó, megbolondult az öreg, hogy annyi pénzt kínált a cigányoknak.

Mikor a cigányok már nagyon kifáradtak, abbahagyták egy kicsit a muzsikálást. A primás azt mondta:

- Gazduram, jó volna már rendezni a tehénre valót.
- Ne félj, more, mindjárt megkapod, csak hazaszalajtom az anyjukomat, hogy hozza el a kolompot.

Megkapta a primás a tehénre valót. Átkozódott egészen hazáig az egész bandájával. Megfogadták, hogy nem muzsikálnak az öregnek soha ebben a huncut világban.

Vanyarc

A juhász szüre

107. Szép cifraszűrt szabatott magának a juhász. Éppen vasárnapra lett készen, hát magára vette, abban ment a templomba. A beharangozás után lépegetett be, mikor már elkezdődött a mise. Ahogy belépett, a hívők felállottak. A juhász azt hitte, hogy neki szól a megtiszteltetés. Nem is állotta meg szó nélkül:

- Jaj, testvéreim, ezt mégsem kellett volna, hiszen nem vagyok én olyan nagy úr!

Mihálygerge

Búcsús tréfa

108. Szentkútra, mikor megy nagy csoportokba egy-egy falu népe, mindig énekelnek. Az előénekes viszi a szólót, a többiek meg utánozzák. A bárnaiak is így tettek. Az előénekes nyitott könyvvel énekelt, mikor egy madár rápottyantott a könyv jobbik oldalára. Mondja énekelve az öregasszony:

– Ebadta verebi, rászart a könyvemre.

A többi nép meg utána folytatta:

– Ebadta verebi, rászart a könyvemre.

Erre az előénekes:

– Ebadta marhái, mind utánam mondják.

Akkor a búcsúsok elszégyellték magukat, jobban figyeltek aztán.

Bárna

A makacs asszony

109. Egy gazdának volt egy nagyon szép, de annál kiállhatatlanabb, makrancos lánya. Ha megharagudott valamiér, felült a falmasina rúrájára, két hétig onnan el se mozdult. Volt neki sok kérűi, de egy se vette feleségül, mer a szülei elpanaszolták mindenkinek, hogy milyen kibírhatatlan természetű az ő lányuk.

Egyszer osztán mégis akadt egy kérűje, nem is akármilyen, csinos, egyenes tartású. A lány apja meg anyja neki is elmondta, milyen a lányuk. Erre a legény:

– Ezen ne búsuljonak. Elveszem én a lányukat így is, mer nekem is van egy hibám. Ha vizet iszok, berúgok, ha bort iszok, kijózanodok.

Nohát, el is vette feleségül a lányt. Egy darabig szépen ment köztük minden. Hanem egyszer a menyecske megmakacsolta magát valami apróságért. Feltelepedett a masina rúrájára, és onnan a világ minden kincséért le nem akart gyönni. Az ura éppen a mezőjérül jött haza a béreseivel, hát meleg étel sehol, az asszony meg ott gubbaszt a magosba. Elkezdte hát kérlelni:

– Édes feleségem, gyere le a rúráról!

De az asszony nem mozdult, meg se mukkant.

No, a következő napon megint kiment az ember a béreseivel a mezőre. Azt mondja az egyiknek:

– Kedves szolgám, most szaladj el az erdőre, vágjál nekem három jó erős mogyorófavesszőt.

Úgy is lett. Mikor este hazaértek, megint mondja az ember:

– No, te mennyé most fel a padlásra. Amikor én elkiáltom magam, hogy „Istenem, adjál nekem egy szál vesszőt!” akkor hajítsál le egyet mindég.

Úgy is volt. Az ember elkezdte a konyhába:

– Édes feleségem, aranyos csillagom, gyere le a rúráról, csinálja valami meleg ételt, mert nagy baj lesz.

De az asszony csak összehúzta magát, még mérgesebb képet vágott. Akkor az ember elkezdte inni a vizet. Először csak bögréből, majd felhajtotta az egész rocskát. Úgy tett, mintha részeg lenne. Közbe mindég kérlette a feleségét. Egyszer osztán elkiáltotta magát:

– Édes Istenem, adjál egy botot!

A béreslegény hajított egyet a padlásról. Az ember meg addig verte az asszonyát, míg a bot el nem tört. De az asszony mégse gyött le.

Az ember megint ivott egy begre vizet.

– Édes Istenem, adjál még egy botot!

Megint hajított neki a béres a padlásról. Azt is eltörte az asszonyon, de az még mindég csak ült, meg se moccant.

Az ember meg harmadszorra is megivott egy begre vizet. Harmadszor is kiáltott:

Hanem erre már leugrott az asszony:

– Jaj, jaj, ne igyon már kend több vizet. Elmenek én a kocsmába boré, majd az jót tesz kendnek. Hozott is az asszony bort. Az ember megitta, oszt úgy tett, mintha kijózanodott volna. A feleségi oszt elpanaszolta neki, hogy részegen mennyire megverte. Az ember meg úgy tett, mintha semmire nem emlékezne.

– Ugye, most már nagyon haragszol rám?

– Kendre nem is annyira, hanem arra a Jóistenre nagyon, mert három botot hajított magának.

Ettől kezdve soha nem volt makrancos a menyecske, megjámborult, olyan lett, mint a kezes bárány.

Kishartyán

A talált kincs és a fecsegő asszony

110. A régi időbe történt, hogy egy parasztember kiment szántanyi a mezőre. Aztán ahogy szántott, az eke elfordította a földet:

– Hó.

Látott ott egy cserépfazekat a földbe. Kivette, kiásta az ösztökével. (Úgy szokták mondani, amivel az ekét pucolják.) Hát aranpéz vót benne, tiszta aranpézek. Ő azt szépen kiásta, ki is vette. No, aztán a feleségi ebédet vitt neki délbe. Hát az ökrököt hozzakötötték a kocsího, vetettek eléjük takarmányt, ők meg ebédeltek a körtefa alatt. Jó sűrű körtefa vót a föld végén, ott megebédeltek. De az ember memmondta az asszonynak:

– Te asszony, sok aranpézt tanátam egy cserépfazékba.

– Hú, ne beszélj má!

– De igen, itt van-e – a kabátot tette rá –, ott van a kocsin.

Megnézte az asszony.

– Jaj de jó, jaj, jaj, jaj! Emmá csakugyan!

No, megebédeltek, ásított egy nagyot az asszony:

– Fekügyönk má egy cseppet, pihenjünk le!

Az ember meg örömben nem tudott aludni, az asszony meg húzta a lóbört. Az ember meg gondolkozott, törte a fejit:

– Evvel a bűdös asszonyval még össze is szoktam veszni, egyszer maj kibeszéji, hogy pézt tanátam, akkor nem lesz az enyém, elveszik tőlem. Mit csináljak má?

Hát a parasztember felszedte a vederbe az ökörszart, jó porciót, mind egy szakajtó, oszt elkeverte vízzel. Felmén a fára, szétöntözte azon szart a körtefán, oszt hagyította a vedret, lesietett ő is fekünni az asszony mellé. Csepegett le a fáró a víz. Az asszony meg felébredt, mer az arcára cseppent, bűdös is vót.

– Te ember, kelj fel asszonya – szareső esik!

Az ember is felkelt.

– Csakugyan, gyerőnk má ki innen, ez szörnyű!

Mikor elgyött az idő, befogta az ökröt, szántott tovább. A péz ott maradt a kocsin a cserépedénybe.

Este, mikor kocsizott hazafelé a parasztember, ahogy mondtam, össze is szokott néhakarba veszni az asszonyval.

– Kibeszéheti ez a bűdös asszony, oszt elveszik a pézt.

Elásta a kertbe úgy, hogy az asszony nem tudott róla. Reggel még, ahogy kivirradt, megint összeveszték, ahogy etették marhákot. Az asszonyt vasvillával kergette a falu közt. Két csendőr meg éppen akkor gyött.

– Mi van, nene?

– Hát az a büdös vén disznó ember tennap ahogy szántott, pézt tanát, sok aranypézt egy cserépfazékba. Most el akar vernyi engem. Én nem kellem, maj mást vesz el.

Odamentek a csendőrök az emberhe.

– Jó reggelt, gazduram.

– Adjon Isten.

– Nohát mi baj, micsoda botrány van?

– Evvel a büdös asszonnal nem tudok megegyezni, a sárkányok között van, mindég háborgat engem, de hát má nem bírom tovább, azé elkergettem.

– De azt beszéji, hogy maga pézt tanát tennap, sok aranypézt.

– Bolond e, nincs ennek normális eszi. Hogy tanátam vóna? Bár tanátam vóna, de nem tudok róla.

– Hogy híjják, mikor született?

A csendőröknek ez szokássok: felírnyi, mikor született, hanyas házszám, hol lakik.

– No, akkor nem adja elé a pézt?

– Honnan, ha nincs?

– No, jó van, majd lássa a következésit!

A csendőrök beadták a bíróságra. Onnan meg kiküldték az idézést. Be kellett mennyi a bíróságra. Hát mikor rájok kerú a sor, beszélítették.

– Gyöjjenek be, tudják-e, mér vannak itt?

Többen vótak ott a bíróságon.

– Hát nemigen, csak gondolom.

– No, hogy vót az, nene, az a pénztalálás?

– Az a vénember szántott, elfordította az eke a földet, hát tanát egy cserépfazék pézt, de mind aranypéz.

– No, igaz vót-e, bátya?

– Nem helyes e, nem normális e. Memmondtam a csendőröknek is, hogy felesleges idegyönnyi, mer e nem helyes, nem normális, e megvan gabalyodva.

Akkor még az asszonyok az embereket magázták.

– Hát nem tudja, mikor vót?

- Mikor vót a, te hülye?
- Hát mikor szareső esett.

Azonnal letiltották:

- Takarodjanak ki! Ötszáz koronát fizetnek büntetést, mer a bíróságot megállították!

Füleksávoly

Orvosság rossz asszony ellen

111. Egy ember elment a patyikába, mondja a patyikárosnak:

- Én nem tudom, hogy mi van, de nem bírok az asszonyomval sehogy se. Adjon valami orvosságot, hogy mejjavulna az asszony.

A patyikáros kétszer jó pofonvágt a embert.

- No, ezt vigye el neki!

Amikor hazament az ember, az asszony hozzáfogott akkor is nyelvelni vele, veszekednyi. Az ember odament, pofonvágt a úgy, hogy az asszony felkarult. Mikor feltápáskodott, nem mert többet szembezállnyi az embervel, nem mert többet veszekedni. Csak várta az ember, várta, hogy veszekegyik-e még, de má nem veszekedett az asszony. Most mit csináljon, az egyik orvosság megmaradt.

Visszament a patyikába az ember.

- Patyikáros úr, nagyon köszönöm az orvosságot.

- No, használt?

- Nagyon használt.

Mindég közelebb, közelebb ment a patyikárosho.

- Nagyon használt, nagyon jó vót.

Mikor egész közel ért, aszongya:

- Erre meg nem vót szükség, mer az egyik is elég vót.

Pofonütötte a patyikáros embert, hogy kihullott két foga.

Maconka

Paradicsomi utas

112. Vót egy özvegyasszony. Mikor meghalt az ura, meghagyta neki, hogy ne menjen férjhe. Hát az asszony mevvót egy darabig, siratgatta mindég az urát, siratgatta. De egyszer annyira kéretgette egy ember, hogy még-iscsak férjhe ment, de mindég szomorú vót. Egyszer elment az ember az

erdőbe fát készíttetnyi. Az asszony meg kiállt egy kicsit a kapuba. Hát arra gyött egy katona. Az asszony megszólította:

- Honnan gyön maga, fiatalember?
- A másvilágról.
- Láttá-e az én uramot?
- Láttam bizony.
- Mondta-e, hogy küldjem el a gombos lajbiját?
- Mondta bizony.
- Jaj, a Jóisten áldja meg, gyöjjék má be, oszt elküldöm neki. Elviszi-e?
- El bizony, csak küldje el, elviszem szívesen.

Behítta a katonát, szépen megvendégelte. Utána összeszedte a pipát, a gombos lajbit, a dohányt, egy disznóboncot, kolbászt, egy nagy kenyeret. Jó bepakolt a katonának a hátyizsákba. Hát a katona meg örült, oszt szépen elballagott.

Este nagyon víg lett az asszony. Mikor hazagyött az ura, azt mondja neki:

- Mi van hé, de örülsz, de jó kedved van! Úgy örülök neki, hogy ilyen jó hangulatban tanálak.
- Jaj, tudja-e, nagyon örülök, mert itt járt egy katona. Azt mondta, hogy a másvilágró gyön. Elküdtem vele az uramnak a gombos lajbiját, egy kis pájinkát, egy kis sonkát, kolbászt, mindent küldtem neki.

Azt mondta neki az ember:

- Oszt minyő vót az? Mőre ment?
- Ára ment a hegyeknek, e.
- Utóérem-e még gyalog?
- Azt má gyalog nem éri utó. Esetleg lóháton.

Az ember kapta magát, gyorsan ló hátára pattant, nyargalt a hegyek felé. No, má majdnem utóérte a katonát. Láttá ám a katona, hogy mennek utána lóháton. Gyorsan levette a hátyizsákot be a gazba, ő maga meg letérdpűt a kereszt elé, ott imádkozott. Mikor odaért az ember, azt mondja neki:

- Mondja má, atyafi, nem látott ére gyönnyi egy katonát?
- De láttam én, láttam.
- Mőre ment?
- Itt ment keresztű a hegyeknek az erdő felé egy nagy hátyizsákval.

De ára maga nem tud lovon mennyi a nagy sűrűségbe.

– Akkor vigyázzon má a lovamra, míg visszagyövök!

– Vigyázok, vigyázok, nagyon szívesen.

Az ember elgyalogolt az erdőre, a katona meg szépen felvágta magát a lóra, és elinalt, elment, odalett.

Gyön haza az ember nagy bánatosan:

– Te asszony, te megpakoltad a katonát jó étellel, én meg még lovat is adtam alá.

Váraszó

A gazdag ember buta gyereke

113. Vót egyszer egy nagy gazdag ember. Annak a gazdag embernek egyetlen szem fia vót, de az olyan buta, mint a cipő talpa. Az nem tudott az égvilágon semmit megjegyezni a négy év alatt az iskolába. Elérkezett nagy nehezen az idő, hogy számot tegyen, mit is tanult ő négy év alatt.

Az apja nem tudta, hogy olyan rettenetesen buta a fia, mert mindég jó jegyeket vitt haza, a tanárok nem mertek a fiának rossz jegyeket adni. A fiú az apjának mindég jókot vitt haza. Igen ám, de a gyerek tudta, hogy ő semmit az égvilágon nem tud. Majd megölte a gond meg a bánat, hogy mit felel má ő most, mikor semmit se tud. De a tanárokat még jobban izgatta, hogy mit kérdezzenek tőle, hogy szegyenbe ne maradjanak az apja előtt.

Hát mikor elérkezett az érettségi, meg vótak híva az urak, bárók, hercegek, grófok, nagykalapú tótok, vendégek, rokonok, szomszédok. Fel szólította a tanár a gyereket, hogy álljon fel, mer kezdőgyik a felelés. A gyerek feláll. Azt mondja:

– Dormolékusz, békusz.

A tanárok integetnek.

– Ez igen, ez tud! Csak folytassa, folytassa!

Megint mondja a gyerek:

– Macskarandusz, kaparandusz!

– Elég, elég, nem kell többet felelni. Ez olyan okos felelet, ez ám okos gyerek, olyat felelt, hogy még mink se tudjuk, mit mond.

A gyerek összecsapta a kezit. Az apja még jobban örült. Vígadtak, csaptak nagy lakodalmat, hogy milyen okos az ő fajok, milyen jó eredményt ért el.

Zabar

A bikavásárló fa

114. Élt az egyik elgyugott faluba három legény. Egyszer meghaltak a szülei; az apjuk is, meg az anyjuk is. Most mit tudjonok ú csinányi. Bizony a lakás is nagyon egyszerű vót, hárman űk nem térnek el benne, hogyha megnősülnek. A legöregebb azt mondta; leghelyesebb, ha eladják a házat. A pénzen egyfurmán meg tudnak osztozni. Bele is egyezett a másik kettő, hogy télleg jó lesz úgy, majd megosztoznak a pénzen.

Úgy is tettek. No, de örököltek egy bikát is, azt se vághatják három darabba, avval is kell valamit csinányi. Úgy gondolták, hogy nem is olyan túl messze építenek három istállót. A két nagyobb, ahogy tőlük telhetett, nagyon szép istállót épített. A legkisebb meg olyan hitvány gondolkodású vót, ez csak összevissza gallyakbú, mindenbő összehányta az istállót. Jó lesz az úgy is annak a bikának. Zöd gally is vót benne, nem is kevés.

Úgy határoztak, hogy eleresztik a bikát. Amelyik istállót választja, azé legyen. Az meg rögtön nekiszaladt az összevissza tákolt istállónak, mer meglátta a zöd gallyakat, hát egybő ment gallyazni. Így a legkisebbé lett a tehén. Má ű meg nem másították a szavokat. Ha így történt, akkor legyen a legkisebbé a tehén.

No, a legkisebb fiú hamarosan megunta a bikát. A legközelebbi vásárra elvezetyi, minek az űneki. Ahogy ment, be akart érnyi abba a faluba, ahol a vásár vót, elhaladt a temető mellett, ahol valami furcsa hangot hallott. Ott egy régi nagy kereszt fábul vót, fújt a szél nagyon, ahogy a kereszt ott hajladozott, hozzáfogott ott nyikorganyi. Ő azt értette ebbő a nyikorgásbú, hogy a feszület meg akarja venni a tehenet. Rögtön be is ment a temetőbe a bikával együtt. Hozzákötötte a keresztthöz. A kereszt akkor még jobban nyikorgott, mer a bika mozgatta a láncsal. Ű abból meg azt értette avval a könnyű eszivel, hogy maj hónap gyűjjön el a pénzér. Másnap megy, hát a bika szőrin-szálán eltűnt, de még a kereszt sincs a helyin. Ű, nagyon megharagudott. Odament a legszélső házhoz, kért egy ásót. Most má kiássza a sírt, mer úgy lehet, hogy hullának is van ehhe köze. Ahogy ásott, nagyon régi vót az a sír, tanát egy fazék aranyat. Megörút nagyon. Annyi esze vót neki, hogy tudta, az pénz, nagy érték. Elment haza a fazék arannyal.

Abba az időbe divat vót az, hogy a halott mellé pénzt is ástak el a fejihő, a keresztthő.

Nagylóc

A bolondos asszony

115. Hol vót, hol nem vót, vót eccer egy család, de az asszony fékegyelmű vót. Az ura dolgozni járt, nem nagyon bízott rá semmit. Az ura öszszegyűtött egy csomó pézt, vót má egy zacskóval. Akkor azt mondta a feleséginek:

– Nézd, ezeket a csengő-pengő plékarikákat elásom ide a jászaj alá, de hozzá ne nyúljá, mert ha hozzányúsz, megbetegszel.

Hát az asszony mondta is:

– Dehogy nyúlok én hozzá, a világé se.

Ahog az ember elment dolgozni, éppen azon a napon ára ment három batuszsidó. Mindenfajta ócska dolgok vótak nálok: fülbevaló, gyűrű, ócska bögrék. Azt mondja az asszony:

– Jaj, de jó vóna énnekem ez a sok szép bögre még fülbevalók, de nem tudok érte mit annyi.

– Nem is kell minekünk, csak néhány ócska dolog. Szedjen össze valami vasdarabokat, szedjen össze rongyokat, nekünk olyan kell.

Az asszony azt mondta:

– Vóna énnekem, vóna, elásott az uram a jászaj alá ojjan csengő-pengő plékarikákat, de nekem nem szabad hozzányúnyi, mer akkor megbetegszek.

– Jóasszony, mutassa meg, hol van, maj kiássuk mink, magának nem is kell hozzányúnyi!

Meg is mutatta, ki is ásták a zsidók. Ami nálok vót, mind otthatták az asszonynak: begréket is, a fülbevalókat is, a gyűrűket is, annyira megörűtek a sok pénznek.

Mikor az ura megy haza, a kerítés ki van rakva begrékvel, a kutyának a farka telehúzgálva gyűrűvel, fülbevaló a fülibe. De még az asszonyé is ki vót díszítve mindennel, hog az ember mingyá rosszat gondolt.

– Te asszony, te, honnan van neked ez a sok ócskaság?

– Jaj, ember, hát nem is gondolod, hog minő ócsón szereztem meg. Csak azt a hitvány plékarikákat adtam oda érte, amit te a jászaj alá ástál.

– Jaj, te oktalan állat, hiszen azok tiszta aranyak vótak.

– Szívemuram, mé nem mondtad ekkor így? Szívemuram, menjünk utánok, még utóérük őket.

– No, megpróbálom, gyerünk!

Az ember má szaladt is előre, de még az asszonynak mondta, hogy valamit pakojjon be ennyivalót, mer maj megéheznek az útonn. Hát az asszony visszaszaladt, hagyigát be egy kis zsákba retket, meg egy üveg ecetet. Akkor az ember még odakiátott neki:

– De az ajtót úgy ne hadd!

Az asszony arra értette, hogy „Az ajtót ott ne hadd!” Így leakasztotta az ajtót a sarkábó, felvette a nyaka közé, sietett az ura után, de bizony má jó sötétedett, mikor utóérte egy erdőszéjibe. Akkor leültek ott.

– Aggyá nekem ennyi, asszony, mer bizony el is fáradtam, meg éhen is vagyok. Majd itt alszunk a nagy fa alatt, mer mos má sötétbe hova menjünk. Mit hoztá ennyi?

– Hoztam retket meg ecetet.

– Jaj, te bolond állat, hát minek hoztad? Ha hoztad, mos má edd meg! Hát az ajtó?

– Hát nem azt kiáltottad, hogy ne hagyjam ott az ajtót?

– Én nem aszontam, hanem azt, hogy ne hagyd úgy. Ha hoztad, hát hurcojjad!

Ahogy ott letelepennének, hajják, hogy beszédvel gyűnnek.

– Juj, asszony, itt gyűnnek valami betyárok. Gyerünk fel a fára, jó sűrű ágak vannak rajta, meg vastag ágak, nem is látnak meg bennüköt.

Felmásztak. Az asszony felvitte az ajtót is, a retket is, az ecetet is, de nagyon nehéz vót neki tartanyi. Ahogy felmennek a fára, hát csak odaérnek a zsidók, akik az aranyat kiásták. Mingyá megismerte őket az asszony.

– Ezek vótak – súgja oda az urának.

De az ura csitította, hogy hallgasson. Eccer osztán az asszonynak nehéz vót nagyon a retek.

– Ember, má én ezt a retket leszórom, mer nekem nagyon nehez.

– Isten ments, észreveszik, hogy itt vagyunk, itt ütnek agyon.

De az asszony rá se hallgatott, potyogtatta lefele a retket. Ahogy a szé is fűjt, aszongya az egy zsidó:

– Látod-e, hé, almafa alatt ülhetünk, mer fűjja a szé, oszt potyognak az almák.

Akkor az asszony megint azt mondja az urának súgva:

– Ember, énnekem má nagyon nehez ez az ecet, leöntöm.

– Nem bánom én, akármit teszel.

Erre az asszony kezdte leönteni az ecetet. Azt mondja a zsidó:

– Nézz má, még meg akar az Örökkévaló szentel[n]ji!

De megint lent tovább számolgatták a pénzt, fent meg az asszony azt mondja:

– Ember, má nekem nagyon nehez ez az ajtó, ledobom.

– Nem bánom én, akármit csinász.

Akkor ledobta az asszony az ajtót, ráesett a zsidókra, agyonütötte őket. Ők meg szépen legyűttek a fáró, az aranyokat összeszedték, elmentek haza.

Így osztán az ember nem bántotta a feleségit, mer mégis visszakapta a pénzt.

Karancseszki

Az álmos asszony

116. Vót egy embernek egy feleségi. De az olyan nagyon álmos vót napal is, még állva is elaludt. Hát csak szidta az ura szépen is, csúnyán is:

– Hallod-e, maj megjársh te, hogy örökké alszol. Tudod-e, hallottam én olyan asszonyró, mint te vagy. Az is nagyon álmos vót, a gonosz szellemek meg kicseréték. Majd mellád, te is így leszsz. No, de mindegy, most nem alszol, hát ott van az a kis kapányivaló, maj megkapáljuk.

Mit vót tennyi, az álmos asszony ment az urával. Majd kapágnak. Mikor meghúzták a déji harangszót, leültek ennyi. De az álmos asszonynak a kenyér a szájába, úgy aludt. Ledőt, aludt. Szegény ember eszegett magába.

– Ej, hagyom má, nem kötöm fel, maj megkapágnak estyig.

Meg is kapágnak, de az álmos asszony még akkor is úgy aludt; kenyér, szalonna a szájába. Mérgezett lett a szegény ember, mer elfáradt.

– No, itt hagylak, asszony, én biz föl nem kötelek, aludd ki jó magad.

Otthagya. Hazament. Elvégezte az estyi dolgot. Lefeküdt, de azé nem bírt aludnyi. Majd úgy éjfél tájba megébred fel az álmos asszony. Sötétség, tapogatógyik.

– Jaj, hát hol vagyok? Hol vagyok? Jézus, Mária, ki vagyok cserélve. Jó mondta az uram. Hát nem én vagyok. Végem, jaj, jaj, mit tegyek? Ki vagyok cserélve, úgy lettem, mint ahogy az uram mondta. De hogy tudjam má meg? Mindegy, hazamenek, bekiátok az ablakon. Megkérdezem,

hogy „Károly, otthon van-e a feleséged?” Ha otthon van, akkor nem én vagyok, de ha nincsen, akkor én vagyok.

Botorkál a sötétségbe, maj hazamegy. Bekiált az ablakon:

– Otthon van-e a feleségi?

Szó az ember:

– Itthon biz az, má alszik.

– No, ugye, mondtam, hogy nem én vagyok. Jaj, jaj!

Ríva ment ki az udvaron. Az ura az ablakról néztő. Kinyitotta az ablakot, utánaaszót:

– Gyere vissza, te álmos asszony, hisz te vagy a!

Zagyvaróna

A részeges asszony

117. Vót egy faluba egy parasztember, szegény mejjárt a házasodással. Mondogatták, hogy ne vegye el azt a jányt, akinek udvarolt. De ő mégis nagyon messzerette, elvette. De szerencsétlen lett vele, mert az asszony nagyon nyeldeste az édes pálinkát. Akarhogy tiltotta az ura, hogy ne igyon annyit, de ő mindenit arra kötötte. Ellopdosta az urátó a pézt, amit csak tudott, pézzé tett. Mindé elgyugdosta a pájinkát, mindé vót neki.

Két gyerekik lett nekik, nagyon bántotta az urát, hogy hát így nyőnek a gyerekek, hogy ennyire vedel az anyjok. Má így nyáron dolgoztak mindent, csak az urára hárult a dolog, mer az asszonyával nem lehetett sokat dolgoztatnyi, mindé be vót rúgva. No, egyszer mondta neki az ura:

– Hallod-e, asszony, nézd, mindenki kinyőte a kenderit, csak ettéd van má úgy.

– Most akarok mennyi nyőnyi.

– Akkor eriggy!

Az ura nézte. Az asszony meg fogta a hamvassát, hogy elmegy nyőnyi. No, majd az ura néz utána, hát memmeg bement a szövetkezetbe. Vitt a hamvasba egy üveget, vett magának pájinkát.

Odaért a kenderhe. Gondolta magába, hogy iszik egy kicsit, majd jobban tud nyőnyi. Hát amikor egy kicsit itt, akkor többet kívánt megint. Megint itt. Úgyhogy azt gondolta, mind megissza, hogy ne legyen rá gond, azután nyő. Hát akkor meg má olyan részeg lett, hogy egy marék-

val méffogott, ki se húzta, csak markába tartotta, oszt ott dőllött el, ott aludt estyig. Estefelé kijózanodott, oszt ment haza. Hát aszongya az ura neki, mer szemvel kísérte:

– Eriggy még el a komáékho, hogy majd gyöjjönek el segíteni nekem hordanyi!

El is ment a komájékho az asszony. Aggyig meg az ura a két gyereket odabent hagyta, bezárta az ajtót. Azt mondta a két gyereknek:

– Ha gyön anyátok, ne nyissátok ki! Akarhogy rimánkogyik, ne nyissátok ki neki! Mondjátok, hogy én se vagyok itthon, tyik nem tudjátok kinyitnyi!

Úgy is vót. Gyött haza az asszony. De má a komajékná is megkínáták őt pájinkával, mer tudták, hogy nagyon szeretyi. Vót hát benne, mámoros lett nagyon. Akárhogy rimánkodott az ajtó előtt, nem engedték be a házba.

Az asszony titkolta a szomszédok előtt, hogy részeges, hát behúzódott a méhesbe. Vót nekik egy méhessik, behúzódott oda. A sarokba vót egy kis szalma, lefeküdt oda. Mámoros vót, oszt elaludt.

Az ura nézte. Odakészített egy meszesfazekat meg meszelőt. Ahogy az asszony aludt, szép lassan a hátát, meg mindenütt a ruháját bemeszelte olyan gyengén. Úgyhogy mindenfele bemeszelte fehérre. Meg is száradt rajta, fehér lett.

Az ura mennézte megint, megsajnáta a reszkető asszonyát. Ráborított a egy méhesköpűt, má ahogy az másodsor is elaludt.

Akkor éccaka meg elment négy fiatal a faluba méhet lopnyi. Keresgettek, hol vóna nehez küpű, hogy méz vóna benne. No, elmentek ónálak. Nagyon sötét vót a méhesbe. Ott nézegették, nézegették a küpűt. Nehezek tanálták. Vót egy saroglya a fal mellett, a saroglyára ráfordították az asszonyt a küpűvel együtt. Olyan jó nehez vót a setétbe, hát elvitték.

A saroglya elejin is két fiú vót, meg a hátulján is kettő. Négyen fogták a saroglyát. Amikor viszik az asszonyt, az felébredt. Kinyútotta a kezit, tarkonvágt a egyik fiút, az elsőt. Megint kinyútotta a másikat, a másik fiút vágta tarkon. Hátrúró meg látták, de nem mertek szónyi, annyira megihedtek. A két hátrúró elhagyította a saroglyát.

– Mi van itt? Mit viszónk mink? Mi ez?

Az első meg:

– Bolondok vagytok? Elhajítjátok a saroglyát, meg verekedtek is?

– De nem mink, hanem a méhesköpű aló nyútogatta a kezit valaki. Ahogy lehajították a földre, azt mondta a meszes asszony:

– Ha egyig elhoztatok, akkor vigyetek tovább, mer má én nagyon ki vagyok tudva a faluba, nem tartanak semminek, az uramho se merek hazamennyi.

– Csak maradjon itt nyugodtan. Mink elmenőnk birkát lopnyi, majd elgyövünk magáé.

Csak azé mondták, hogy messzabaduljonok tőle. Az asszony még utánok is kiáltott.

– De gyertek el értem!

Az asszonyt éppen a kántorékná ejtették le. A kántorná meg nagy multság vót. Végi lett a vacsorának, a kántorné mosogatnyi akart. Még a kutyának még nem adott ennyi. A kántorné kigyött, szót a kutyának. Mitásnak hitták a kutyát.

– Mitás!

A részeg asszony meg sokállotta a fiúkot. Ahogy a világosság kiszűrődött a kertbe, belépett oda. Nagy sárgarépák nyótek ott. Húzott ki, mer éhes vót. Aszongya:

– Ripát!

Megint szó a kántorné:

– Mitás! Gyere, hol vagy?

– Nem hallod, hogy ripát?

A kántorné beszaladt ijedten. Mondja az urának meg a vendégeknek:

– Jaj, gyertek, végőnk van! Egy fehér valami ássa a kertbe a répát!

Kiszaladnak mindnyájan. A kántor is nagyon megijedt. Ő is messzólította, hogy:

– Mitás!

Az asszony egy jót káromkodott.

– Hányszor kell nektek mondanyi, hogy répát?

Azt mondják a vendégek:

– Evvel valamit kell tennyi, ez nem tiszta szer. Fehér is, mozog is, ez nem tiszta szer.

Asszondja a kántor:

– Mindegy, messzabadulónk tőle. Elszaladok a plébános úrho, elhíjóm, őneki van puskája, lője agyon.

Fel is kötötte a papot a kántor.

– Gyorsan gyöjjön a puskával, mer még ollyat nem látott. Hogy a másvilágról gyött-e, vgy micsoda. Akárhányzor szónak a kutyának, mindég messzólal.

Felöltözött a pap nagy gyorsasággal. Indultak, de sánta vót a pap, hát csak mondta a kántor:

– Siessőnk, siessőnk, míg el nem megy!

A pap nem tudott úgy sietni, felkapta a hátára a kántor. Ahogy elértek a kertbe, még akkor is ott ásott az asszony. Ő meg azt gondolta, hogy legények gyönnék a setétbe, ahogy kopogtak.

– Hej, az anyátok kirelejcumát, bolonddá tettetek, de soká vattok, gyertek má!

Akkor letette a papot a hátára a kántor.

– Ne gyerink tovább! Ne gyerink tovább!

– Hát mit teyőnk? Mit teyőnk?

– Más mód nincs, lője agyon!

Le is puffentette az asszonyt a pap. Meg is halt mindjárt. Ott hatták, míg ki nem virradt.

Mikor kivirradt, mennézték, hát asszony vót. Mondták a kisbírónak, dobolja ki a faluba, van-e valahol asszony oda. Mer a pap se ismerte meg, olyan meszesen, meg a kántor se.

Kidobolták, az ura is hallgatta: „jó van má, csak hogy messzabadultam tőle!”

Zabar

Bolond asszony a vásáron

118. Vót egy házaspár, az ember járt mindég a vásárra. A felesleges terméseit elvitte, eladta.

Egyszer az asszony mondta neki:

– Mindég te jársz a vásárba? Engem soha nem ereszesz el?

– Jó van, hónap te mégy el.

Másnap az ember felpakolta a búzát a kocsira.

– No, most má menj el vele, add el!

El is ment az asszony.

A vásáron árolta a búzát. Odamegy hozzá egy kereskedő.

– Hogy adja a búzát?

– Ahogy megy, ahogy folyik.

– No jó, most úgy folyik, hogy felit hitelbe, felit meg köccsön.

– Ha úgy folyik, akkor úgy adom.

Odaadta az asszony a búzát mindet, pénzt meg nem kapott.

- Majd gyöväre elhozom a pénzt a búzáé – mondta a kereskedő.
- De hogy ösmerem meg magát? Cseréljünk ködmönt.

Az asszonyon tiszta új ködmön vót, az emberen meg régi, kopott. Elcserélték a ködmönyiket.

– No, errő megismer – mondta a kereskedő –, ha ebbe az új ködmönbe gyöväk el a vásárba.

Az asszony örút neki nagyon, hogy majd megösmeri az embert. Mikor hazamegy az asszony, az ember kérdezi:

- Hol van a pénz?
- A búzát úgy adtam, ahogy folyik.
- Hogy folyik?
- Feli kőccsön, feli meg hitelbe.
- Mikor fizetyi még az ember?
- Majd gyöväre.
- Hogy ösmered meg azt az embert?
- Ködmönt cseréltünk. Én odaadtam neki az új ködmönömöt, ő még ideadta nekem ez övét, ezt az ócskát e.

– Nohát, még ilyen bolondot, mint te vagy, nem láttam.

Az ember fogta magát, elment.

– Aggyig menek, míg ilyen bolondra nem találok, mint te vagy.

Hát elment, pontosan annak a kereskedőnek a házához jutott el, aki a búzáját elvitte.

Bemegy az ember, beköszön. Kérdezi tőle az asszony:

- Honnan gyön?
- Hát én bizony a másvilágró gyöttem.
- Tanákozott-e ott a fiamval?
- Tanákoztam bizony.
- Mit csiná a fiam ott?
- Csontval még deszkákval kereskegyik.
- Hogy kereskegyik ő avval?
- Van neki egy kicsi kocsija, avval húzogatja mindég a csontokat még deszkákat, úgy árolja.
- Nincs neki lova?
- Nincs, mer még most nagyon szegény.
- Visszamegy még maga a másvilágra?
- Hogyne, visszamenek.

– Adok én annyi pénzt, hogy tudjon venni lovat, ne húzogassa azt a kocsit.

Adott neki egy jó csomó pézt az asszony, majdnem mind odaadta, amit a kereskedő gyűjtött.

– No, meg adok egy lovat is, hogy ne maga húzogassa a kocsit.

Adott neki egy szürke lovat is az asszony. Az ember meg mondta:

– Fázik is nagyon a fia a másvilágon, nincsen neki rendes ruhája.

– No, van nekem itt egy új ködmön. Elviszi-e neki?

– Elviszem én azt is szívesen.

Elvitte azt is.

Amikor az ember elment onnan, hazament a kereskedő. Elmondja az asszony:

– Most vót itt egy ember a másvilágró. A fiamnak kúdtam egy csomó pézt, meg egy szürke lovat, meg a ködmönt, hogy ne fázzon, mer azt mondta az ember, hogy nincs felötözve a fiam.

– Nohát, ilyen bolondot, mint te vagy! Ki vót az az ember?

– Nem tudom, ki vót, de mettanálad. A szürke lóval megy, a fiamnak viszi.

Ment is a kereskedő abba a minutába.

Az ember meglátta, hogy szaladnak utána, a szürke lovat megkötötte egy fáho, férehúzódott.

Mikor utóérte a kereskedő, kérdezte:

– Nem látott erre egy embert egy szürke lóval?

– De láttam.

– Messze megy-e má?

– Hát olyan messzi éppen nem megy. De nem javaslom magának, hogy utóérje.

– Mé?

– Mer nagyon erős ember. Héj, annak egy ember semmi se. Úgy vágja földhő, hogy maga fel nem kel többet. Ne próbáljon utánamennyi.

– Maga fél tőle?

– Én nem.

– Akkor adok magának egy csomó pézt, csak menjen, verje meg, a lovat meg vegye el tőle, hozza vissza nekem!

A kereskedő visszafordult, elindult hazafelé. A mi emberünk meg megkereste a szürke lovat, elődta a fátó, elment rajta haza. Felült rá, hazalovagolt.

Mikor hazament, azt mondta az asszonynak:

– No, te bolond, itt van a ködmönöd is, visszahoztam, meg a búzá-
nak az árát is elhoztam, még ráadásul hoztam egy szürke lovat is.

Itt a vége, fuss el véle.

Maconka

Marad a házban a régi rend

119. Élt egyszer nagyon régen egy házaspár. Az ember kinn a földön dó-
goztatott, az asszonynak meg a ház körül akadt sok dolga. Sokáig bé-
kességben éldegéltek kis házikójukban. Ám egyszer így szólt az ember:

– Hallod-e, asszony, neked nagyon jó dolgod van itthon. Eredj hát
mán te is egyszer a földre szántani.

Az asszony jó feleség vót, engedelmeskedett az urának. Másnap,
mikor a kakas elkukorékolta a harmadikat, és a nap is kelt, így szólt:

– Jó van, ember, én máma kimegyek szántani, de akkor végezd el itt-
hon az én munkámat. Etesd meg a hét kis malacot, a borjút és az ülös-
tyúkot, és húzd össze az író!

Amikor az asszony elment, az ura leült a kerítés tövibe, rágyújtott a
pipájára, és dalolni kezdett, közben elővette a köpülőt:

Csücsü, csücsü, csücsülök,
Szép csendesen köpülök,
Jaj de milyen nagy úr vagyok,
De jó is az asszony dolog.

Ahogy így dalolgatott, eszébe jutott, hogy még nem étetett meg. Kien-
gedte hát a hét kismalacot az udvarra, és a vályúba öntötte a moslékot.
Közbe lement a pincébe, csapra ütötte a hordót. Hopp, de eszibe jutott,
hogy ha a malacok szaladozni kezdenek az udvaron, feldőtik az író.
Kapta magát, felszaladt az udvarra. De későn érkezett, mer a malacok
mán ott fürdöttek az íróban. Nagyon megijedt. Kapott egy furkósbotot,
és mind agyonverte.

Ekkor megint eszibe jutott, hogy mi történhetett a hordóval, hogy
otthagya a bort a pincében. Mire leért a hordóhoz, már bokáig állt a
borban. Hirtelenjében nem is tudta, mit tegyen. Ahogy töprengett, észbe

kapott, hogy az ülőstyúknak nem adott enni. Felment a padlásra, a tyúk azonban világgá szaladt, mivel őt eddig még csak szoknyás etette.

Megijedt az ember, hogy mi lesz a tojásokkal, ha kihűlnek. Eggyet gondolt, és ő telepedett rá a sok tojásra. Persze az mind összetört. Lesöpörte magárá a tojásmaradékot, és ment a konyhába főzni. Telítette a lábast vízzel, és jó aláfütött. Közben a bornyút ráhajtotta a pince tetejére, mivel azon szépen legelnivaló fű volt. Félt azonban, hogy a bornyú leesik. Rákötött egy láncot a lábára, a lánc másik végét beeresztette a kürtőn a konyhába. Bement, és rákötötte a derekára. A bornyú azonban így is beesett a pincébe, a lánc meg felrántotta az embert a kürtőbe.

A földön az asszony mán sokállotta az urát az ebédvel, így letette az ekét, kikötötte a lovat, és hazaszaladt, hogy megnézze, mi a baj. Ahogy beért az udvarra, látja a nagy kárt, és kiabálni kezdett az ura után. Az ember egy jó darabig meg se mert mukkanni. Mivel a lánc már nagyon vágta, mégiscsak megszólalt:

– Lógok a kürtőbe.

Az asszony leeresztette a láncot a bornyú lábáró, ekkor a férje beleesett a forró vízbe.

Azóta az ember soha nem énekl, hogy „de jó is az asszony dolog”.

Mátranovák

Fonásra is lusta asszony

120. Vót egy asszony, nem nagyon szeretett fonni. Vót neki egy pár ossója, betette a búzás szűszékbe. Azt mondta az urának:

– Te ember, hozzá nekem motollát, mer nem tudok fonni. Az ossójaim má mind teji vannak.

Behajult az asszony a szűszékba, mindég az egy-két ossót mutogatta, hogy teji van.

Azt mondja az ember:

– Mennyi ossód van, elmenek, hozok motollának valót az erdüt.

Ballag az ember. Az asszony meg kileste, hogy mőre halad. Mikor látta, hogy az ura halad jó be az erdőbe, elkezd kiabányi:

– Mind meghal a motollacsínáló! Mind meghal a motollacsínáló!

A hangra az ember visszafordult. Otthon mondja a feleséginek:

– Hallod-e, te asszony, inkább ne is fonjád. Azt kiabáták az erdőbe, hogy mind meghal a motollacsínáló. Ne fonnyá többet, csak én hagyjék tovább.

Nem is font az asszony, mer az ura nem tudott neki motollát csinálni. Egyszer az ember a vásárra készült. No, de otthon nem merte mondani az asszony, hogy neki vegyék az ura pendelt. Hanem mikor már jól elhaladt az ura, utánakiabált:

– Ember, ember, pendelt is hozzá!

Jön haza az ember a vásárról. Azt mondja neki az asszony:

– No, hoztád pendelt?

– Nem, kedves feleségem. Szójjé meg fonnyá, majd akkor neked is lesz, mint a többi asszonynak.

Váraszó

A lusta lány gyúrótáblája

121. Egy legény két szeretőt is tartott. Az anyja tiltotta az egyiktől, mer úgy hallotta, hogy lustás. Mondta a fiának:

– Fiam, tapasztald ki, hogy lusta-e télleg, ahogy mondják.

– Anyám, hogy tudom meg, hogy lusta-e, vagy nem? Mikor nálok vagyok, mindég ügyesnek gondolom. Ha vasárnap elmenek, azt hajtogatja, hogy „Jaj de szőnék, jaj de fonnék, ha vasárnap nem vóna!”

– Édes fiam, mennyé el hozzá hétközbe is.

– Elmenek én hétközbe is, anyám, de akkor sose szó, sose fon, akkor csak szórakozunk.

– Édes fiam, akkor vágd meg az ujjadot, hogyha nem vágod meg, kösd be, úgy mennyé hozzájok! Ha kérdezi, hogy mi baja az ujjadnak, akkor kérjé tőle kovászt a gyúrótábláról. Mondjad, hogy attó meggyógyul.

Bekötte a legény az ujját, úgy ment a lányhoz legközelebb.

– Mi bajod van, Gyurikám? Mi baja az ujjadnak?

– Jaj, nagyon fáj!

– Mi lett vele?

– Megvágtam a késvel. Azt mondták, hogy egy kis kovász kellene rá, attól meggyógyulna. Tudsz-e adnyi a gyúrótábláról!

– Tudok ám!

A lány kiszaladt a komrába, lekapart a gyúrótábláról egy nagy rakás kovászt, zsebkendőbe kötötte, a legény zsebibe tette.

– Vidd csak haza, használd el! Többet is tudok még adni, ha ettű nem gyógyul meg.

Hazavitte a legény a sok kovászt, mutatta az anyjának. Az anyja meg mondta neki:

– Látod-e, fiam, mégiscsak úgy van, ahogy a faluba mondták. Elég lusta lehet a szerető, ha ennyi kovászt hagy a gyúrótáblán. De ha próbát tettünk az egyikvel, tegyünk próbát a másikval is!

Elment a legény a bekötött kezével a másik lányhoz is. Kérdezi az tőle:

– Mi baj van, Gyurikám? Mé van bekötözve a kezed?

– Egy kis kovász kellene rá a gyúrótábláról, attól meggyógyulna, de anyám nem tudott adni. Aggyá má, ha van az ettéteken.

Bement a lány a komrába, de üres kézzel jött vissza.

– Híjjába kapargatom, nincs emminken semmi. Anyám is próbálta, hogy kapar róla, de nem bír semmit lekaparnyi.

Otthon várta a legényt az anyja.

– Hoztál kovászt, édes fiam?

– Dehogy hoztam, édesanyám. Nem vót nekik egy csepp se.

El is vette a legény az ügyes lányt, a lusta meg várja azóta is a kérút. Azóta mondják az édesanyák: „Ha a lányod befejezi a gyúrást, jó mosd le a táblát, mer ha gyön a legény, kér az ujjára kovászt. Ha tudsz annyi, akkor nem vesz el, mer valamikor se vették el azt a lányt, aki egy zsebkendő kovászt adott a legénynek. Azt vették el, aki nem tudott kovászt adni.”

Karancskeszi

A rövidlátó lány

122. Vót egy kis faluba egy nagyon gazdag házaspár. Mindenik megvót azoknak, amit szemök-szájok megkívánt, de mégse vótak boldogok. Egyetlen lányok rövidlátó vót, nem kellett a legényeknek. Minden úton-módon próbáltak a lányoknak legényt szerezni, de nem sikerült. Egyszer aztán egy legény a sok biztatásra meggondolta magát. Szegényebb gyerek vót, hát arra gondolt, hogy jó lenne neki a gazdag lány,

ha kicsit rövidlátó is. Gazdag portán lakna, nem kellene sokat dolgozni. Mégis megvóna háza, vagyona, mindeni. El is ment háztőznézőbe. Meghallotta a készülődést a gazda. Mondta a feleséginek:

– Hallod-e anyjok, gyönnek háztőznézőbe.

Hozzáláltak a nagytakarításhoz, a sütéshez, főzéshez. Minden ragyogott a tisztaságtól: a padló, az ablakok. Sütték a húst, a bort készítették, estefelé osztán mondja az asszony a lányának:

– No, édes lányom, tudod mit mondok neked? Ide szúrom ezt a nagy tűt az ágyamra, ha gyön a legény, kérdezd meg, mit keres a tű az ágyon.

Örült a lány, hogy milyen okos az anyja, jót félrevezetjük a legényt. Oda is tették a zsákvarró tűt az ágyra.

Este gyött a legény. A jány körűfogta az anyjával, dédelgették, simogatták, leültették a lócára, kedvesek vótak hozzá. Egyszer, ahogy ott sürg-forog a jány, megszólal:

– Édesanyám, mit keres ez a zsákvarró tű az ágyon?

– Édes jányom, nem tudom.

Felcsillant erre a legény szeme: nem is olyan rövidlátó ez a jány, ahogy mondják. A legénynek jobb kedvi lett egyszerre, kezdett összemelegedni a jányval.

Egy kis idő múlva kiment a jány, hogy hoz be sütemént. Közbe az apja az asztalra tett egy demizson bort, vette a poharakot, tőtött a legénynek. Gyön a jány a süteményvel, nem tudja letenni. Azt hitte a demizsonra, hogy macska. Odakiáltott:

– Édesapám, mit keres a macska az asztalon? Sicc, le onnan!

Hú, a legény észrevette, hogy csapdat állítottak neki a tűvel. Bizony mán az étel se esett jó neki, se az ital, minden kedvi elment az udvarlástól.

Úgy elbúcsúzott, hogy soha-soha többet nem ment a jány felé.

Nagylóc

Selyp lányok

123. Élt egy asszony három szép jányával. Szépek vótak, de pöszén beszéltek. Bántotta az anyjokot, hogy így nem mennek férjhe. Egyszer gyött egy szomszédfalusi kérő hozzájuk. Az anyjok azt mondta:

– No, üljetek szépen a feneketekem, és egy szót ne szóljatok, még a legény itt lesz.

Az asszony feltette a masinára a zsírt, hogy majd kedveskegyik, süt a kérőnek kolbászt. Felment a padlásra kolbászé, de sokáig keresgette, mer nem is vót má abbó, elcsipegették a jányok. Soká gyött le. Akkor az egyik jány elkezdte:

– Anám, pedeg a dí! (Anyám, pezseg a zsír.)

A másik azt mondja:

– Majd adnak, hogy tótá! (Majd adnak, hogy szóltál!)

A harmadik rávágja:

– Takhod én nem tótam temmit! (Csakhogy én nem szóltam semmit.)

A kérő megtudta, hogy mindegyik hibásan beszé. Legyött az asszony a pallásró, elévette a seprűt, jó elverte a jányait, csih-puhi.

– Nem memmontam, hogy ne szóljatok!

Mátramindszent

A pusszantós lány

124. Volt egy nagyon szép lány, csak egy helyen hibádzott, a hátsó fertályán. Pusszantós volt, nem tudta visszatartani. Mikor nagylány lett, szilvát dugott be magának.

No, férjhe is ment egy vasutaslegényhő. Szerették egymást a fiatalok, boldogan éltek. Mikor a férj otthon volt, az asszony használta a szilvat, maradjon az ő titka.

No, egyszer elment a férje munkába délutános műszakba, asszonyka meg elaludt. Kitetete a szilvát az éjjeliszekrényre. Gondolta, hogy ha hazajön az ura, ráér akkor is begyugnyi. Nem ébredt fel a férje hazajöttére. Az meg levetközött, letette a sípot az éjjeliszekrényre, meglátta a szilvát.

– Hej, az én aranyosom még arra is gondolt, hogy gyümöccsel kedveskedjen nekem. – Befalta.

Megihedt az asszony, mikor felébredt, mert megtapogatta, hogy mellette a férje. Gyorsan nyút a szilváér, ott kotorászott, hát a síp akadt a kezibe, azt gyugta be.

Amikor egy nagyot szellentett, megszólalt a síp. A vasutas meg félálomban egyet kiáltott:

– Átszállás a másogyik vágányra!

Dejtár

A méltatlankodó gyerek

125. A gazda fia jól kijátszotta magát a cimboráival, szürkületkor nagy éhesen betoppan a konyhára. Meglát az asztalon egy jókora pirítóst. Kérdezi az anyját:

- Idesanyám, kié az a nagy pirítós az asztalon?
- Ettéd, fiam, ettéd.
- Jaj, de kicsi!

Karancskeszi

A búzásverembe esett katona

126. Valamikor régen a falusi gazdák nem a csűrbe, nem kamrába telték a búzát, hanem mindenkinek vót a kertyebe egy verem, egy búzásverem. Azt cséplés előtt kipucolták, rozsszalmával kibélelték, abba öntözgették a búzát. Egész télen kifogyott belőle, tavaszkor úgy maradt a verem üresen. Lehetett három-négy méter mély.

Egy tavaszkor a katonaság ki lett helyezve falura gyakorlatra. Elszállásolták őket a parasztházakhoz. A gazdánál is szállásoltak néhány katonának. Este az egyiknek ki kellett menni a dolgára. Odaballagott a búzásverembe, leguggolt.

A toronyba meg az éjjeliőr kiabált minden órába, hogy „Látlak”. Ahány óra vót, annyiszor kiabáta, hogy „Látlak, látlak”. A katona dühbe gyött:

- Ebbe a setétbe honnan lát ez engem?
- Farolt hátrafelé. Megint kiáltja az ór másodszor is:
- Látlak.

Még mérgesebb lett a katona.

- Honnan lát ez engem?

Farolt hátrafelé még tovább annyira, hogy szépen beleesett az üres búzásverembe. Kiabálni kezdett.

- Segítség, segítség!

Kihúzták a bajtársai. Látták, hogy az ülepe teli vót búzammal. Azóta híjják Búzás Bélának.

Nógrádsipek

A pórul járt rablók

127. Élt egy gazdag vénlány. Három legény összebeszélt, hogy kirabolják. Majd a lány akkor este azt mondta:

– No, nem fekszek le aggyig, míg hármat nem ásítok.

No, hozzáfogott fonnyi. Fonogatott, fonogatott. Egyszer csak ásított egy nagyot.

– No, má elgyött egy.

Az első tolvaj az ablak alatt hallgatózott. Szedte a lábát, szaladt a cimborákhoz. Mondja nekik:

– Hé, itt máma nem lesz semmink.

– Mié?

– Megtutta a jány, hogy ki akarjuk rabolni.

– Hogyhogy?

– Mikor az ablaka alatt lesekedtem, mondta, hogy elgyött az egy.

Megszólalt a másik:

– No kipróbáljuk, most elmenünk mink ketten.

Odaértek az ablak alá. A jány megint ásított.

– No, végre már eljött a kettő.

Hú, a legények megijedtek, szaladtak vissza.

– Hő, hé, ez minket télleg megtudott, nem lesz semmi a rablásból.

– No mindegy, tegyünk még egy próbát. Menjünk el egyszerre mind a hárman az ablaka alá – mondta a harmadik legény.

Ellopakodtak, a jány meg akkor ásította a harmadikat.

– No végre, elgyött mind a három!

A jány erre felkelt, letette az ossóját, guzsaját, hogy végez a fonással. Gondolta, hogy lefekvés előtt megeteyi a kiskutyáját, akit Tökáljának híttak. A legények látták, hogy indul a jány kifelé, a nyakokba vették a lábokat, szaladtak a kertbe. Bebújtak egy töklapu alá. A jány meg kilépett a hambitra, elkezdett óbégatni:

– Tökálja, Tökálja!

A legények nem tudtak hova lenni.

– Miféle boszorkány ez, hogy még azt is megtudta a setétbe, hogy a töklapu alá bújtunk?

Eliszkoltak, vissza se gyöttek többet, a vénjánynak megmaradt a pénzi.

Medveshidegkút

A ravaszul osztozkodó Péter

128. Vót egy szegény ember sok gyerekvel, meg egy kakassal. Egyik vasárnap reggel úgy gondolta a feleségi, hogy levágja a kakast ebédre. Má a kezibe tartotta a nagykest, mikor odaszólt neki az ura:

– Tudod mit, asszony? Ne vágjuk le azt a kakast, úgyse sokra menénk vele. Elviszem az uraságnak ajándékba.

A hóna alá kapta, vitte.

– Nagyságos úr, itt hoztam ezt a szép kakast ajándékba. Fogyasszák el egészséggel.

– Ugyan Péter, mé nem tartod meg a családodnak?

– Annyi gyerekem van nekem, hogy egy ebédre se lett vóna elég.

No, az úr sejtette, mibe sátánkogyik Péter.

– Jó van, Péter, elfogadom a kakast, de vacsorára meghíllak.

Megsütték a szakácsnék a kakast, kitömték. Ahogy este lett, megjelent Péter. Helyet törültök neki az asztal mellett. Ahogy nekiláttak a vacsorának, odaszót a nagyságos úr:

– Na, Péter, tied vót a kakas, oszd el köztünk. Ha jól el tudod osztani, mejjutalmazlak, ha meg nem, huszonöt botot kapsz.

Hozzáfogott Péter az osztozkodásho. Először levágta a fejét, rátette az úrnak a tányírjára.

– Mivelhogy az úr a háznak a feji, az fej az urat illeti.

Levágta erre a kakas nyakát. Azt meg a nagyságos asszony tányírjára tette.

– Nemkülönben, ahogy a férj után a feleség következik, úgy következik a fej után a nyak.

Aztán levágta a két szárnyhegyet, betette a két úrfi tányírjába.

– Az úrfiak gyiákok, hagy szárnyaljon az eszik. Legyen az övék a két darab szárny.

Következett a két láb. Az egyiket az egyik kisasszony, a másikat a másik kapta.

– Azé kerül nektek a két láb, hogy jó táncosok legyetek.

Ahogy evvel megvót, maga elé húzta Péter a finom tőtött kakast:

– Ami a szegény jószágóbó megmaradt, legyen az árva fejemé.

Péter ügyesen osztozkodott, az úr mejjutalmazta, adott neki egy csomó aranypézt.

Vót Péternek egy módosabb szomszédja, akit Pálnak híttak. Amint meghallotta, hogy jó járt Péter, ette a sárga irigység. Elhatározta, hogy őt kakast visz a nagyságos úrnak. El is ment. Az úr mindjárt tudta, honnan fúj a szél.

– No jól van, Pál, elfogadom a szép ajándékot, de gyere el vacsorára. Oszd el az öt kakast köztünk. Ha ügyes leszel, mejjutalmazlak, ha nem, akkor huszonöt botot kapsz.

Beesteledett. Megint elment Pál a kastélyba. Törte a fejit az asztal mellett, de sehogy se tudta elosztani az öt kakast hétfele. Látta az úr, hogy Pál nem tud egyről a kettőre jutni; üzent Péteré. Próbálkozzon ő megint.

Gyött Péter, megállt az asztal mellett, körűnézett az öt kakas közt.

– Nagyságos uram. Én mindent a háromság nevében szoktam csinálni. Az úr, a feleségi, meg egy kakas, az egy háromság. Nemkülönben a két úrfi, meg egy kakas, szintén háromság. A két kisasszony meg egy kakas, megint egy háromság. A maradék két kakas a szegény árva fejével megint egy háromság.

Az úrnak tetszett, hogy Péter milyen furfangosan osztotta el az öt kakast. Mejjutalmazta Pétert, Pálra meg huszonöt botot veretett.

Zagyvaróna

Kis Laci meg Nagy Laci

129. Ketten éltek a faluba egymás mellett: Kis Laci meg Nagy Laci. Nagy Lacinak vót négy lova, Kis Lacinak meg egy rossz, gebe lova. Kis Lacinak is vót egy kis fődecskéji, ott kinylódott azzal a rossz, gebe lovával, ott hajkászta. Azt mondja egyszer neki Nagy Laci:

– Hallod-e, te! Mondanék én neked valamit!

– No, mit?

– Száncsá te nekem öt napig az öt lóval. Oszd ne kínlódj azzal a magad főggyível. A hatogyik nap meg száncsá magadnak az öt lóval.

Megegyeztek. Szántogatott Kis Laci öt napig. Örömmel hajtotta az öt lovat. Biztatta őket:

– Gyűj, mind az öt lovam.

Nagy Laci meghallotta, mérges lett. Kiment egy baltával, azt mondta:

– Micsoda, te? Azt mondd, hogy gyű mind az öt lovad, mikor csak egy rossz gebéd van?

Mérgibe Nagy Laci neki ment az egy gebének, agyonütte.

Kis Laci megnyúzta a lovat, zsákba tette a bőrit. Má mindegy, elviszi eladni, mer ide úgyse gyön érte senki. Ment a városba, de ráesteledett. Szállást kért egy menyecskétől, de nem kapott. Ott maradt az udvaron, az ablaktól leste, hogy mi történik odabe. Hát a pap vót a szeretője az asszonynak. Mindenféle jóság az asztalon, mulattak a szerelmesek. Egyszer gyött haza a gazda, az asszony meg valahogy meghallotta, hirtelen nem tudta a papot hova tenni. Egy ládába bújtatta. Az ennyi-innyivalót meg beletette a kemence szájába. A gazda meg hazagyött. mondja a le-selkedő Kis Lacinak:

– Gyöjjön be, ne legyen itt kívül!

Bement Kis Laci, a lóbórt a zsákval az asztal alá tette. A gazda meg odaszólt az asszonynak:

– Mit főzté, asszony?

– Van egy kis szegény kása.

– Nem baj, akármi, csak add elé, majd a barátomval megeszegetjük.

Ették is ők a kását. Egyszer Kis Laci megtaposta a lóbórt az asztal alatt, nyiffant egyet a lóbőr. Mondja a gazda neki:

– Mi az?

– Szellem.

– Mit mond a szellem?

– Hogy a kemence szájába van sült hús, meg bor, meg fánk. Minden sok jóság. Eredj, nézd meg.

Megyen is a gazda, hát télleg ott van. Elészedte, hozzáfogtak ahho.

Egyszer megint megtapossa a bőrt. Az nyiffant egyet. Mondja a gazda:

– Mi az? Mit mond a szellemed?

– Hogy a ház mellett van a ládába egy ördög. Vidd el innen!

Ment a gazda, nézte a ládát, hát télleg ott vót az ördög. Hirtelen visszacsapta a láda tetejét. A gazda azt mondja:

– Ezt a bölcs szellemet, aki mindent tud, megveszem tőled.

Megegyeztek egy véka aranyra.

– Adok neked egy véka aranyat, de úgy, ha az ördögöt elviszed a folyóba, beleveted a vízbe.

– Hát belevethetem.

Elindult Kis Laci. Mikó má nem messze vót a folyóho, megszólalt a pap:

– Hallod-e, jóember!

– Mi az? – mondja Kis Laci, mintha nem tudta vóna, ki van a ládába.
 – Adok neked egy véka aranyat, csak ne vedd el az életem. Ne hajíts a folyóba.

– Ha egy véka aranyat adsz, kieresztelek.

Ki is engedte, megkapta az aranyat, így két véka aranyat vitt haza. Mikor hazaért, azt mondja a legkisebb fiának:

– Fiam! Eriggy csak át Laci bátyádho, kérd el a vékát.

Nagy Laci meg vakargatta a fejét.

– Ez a szerencsétlen mit mérhet a vékával?

Nagy Laci huncut vót, hát cseppentett egy kis szurkot a véka fenekire, hogy méréskor ráragad belőle valami. A gyerek elvitte a vékát, az apja megmérte az aranyat. Utána visszavitte a vékát. Hát Nagy Laci talált egy aranyat a véka fenekin. Nagyon dühös lett.

– Hogy szerezhetett ez aranyat?

Szalah Kis Lacihoz, kérdezi:

– Honnan van ennyi aranyad, hogy vékára méred?

– Te ütötted agyon a rossz lovamot, a bőrijét kaptam a városba.

Kapta magát Nagy Laci, hazament, mind a négy lovát agyonütte. Elvitte a bőrköt a vásárra. Kiabá:

– Lóbórt vegyenek! Lóbórt vegyenek!

Kérdezték:

– Hogy adja?

– Darabjárt egy véka aranyé.

Nagy Lacit jól elverték a bolondsága miatt. Hogy gondol olyat, egy lóbóré véka aranyat?

Hazafelé tartott Nagy Laci. Dút-fút, hogy tönkreteszi, agyonveri a szomszédját. De Kis Lacinak nagyobb eszi vót. Míg odavót Nagy Laci, az öreganyját ágyára fektette. Gyött az éccaka. Átment Nagy Laci, nem nézte, hogy kít üt agyon, az öregasszonyt.

Reggelre kelve Kis Laci felőtöztette a halottat, bekötte a fejét, adott rá ruhát, átkötte kendővel. Betette a talyigába, elvitte az orvosho. Az meg kérdezi:

– Mit hozott?

– Elhoztom a dédanyámat, győjjön, nézze meg!

Megyen az orvos, kérdezi:

– Mama, mi baja?

Nem szót a beteg. Odaszót az orvos az asszisztensnek:

– Hozzon egy pohár vizet!

Gondolta, megitatja, hátha magáho gyön.

– Igyon, igyon! – biztatta.

A vénasszony nem mozdút. Erre az orvos rákiabát:

– Legalább azt mondja meg, hogy mije fáj!

Az orvos egy kicsit meglökte az asszonyt, hogy az leesett a taligárá.

Az orvos azt hitte, hogy miatta halt meg.

– Jaj, bácsikám! Nem akartam agyonütni az anyját. El ne ároljon senkinek, inkább adok egy véka aranyat.

Kis Laci hazament, megint kütte a fiát a vékáié. Nagy Laci meg méregbe gurult.

– Má megint méreget az a szerencsétlen?

Átment a gyerekvel.

– Mié kaptad megint a sok aranyat?

– Agyonüttem az öreganyámat, érte kaptam mindet.

Erre hazament Nagy Laci, agyonütötte az öreganyját, osztán elvitte árolnyi. Kiabát:

– Hóttestet vegyenek, hóttestet vegyenek!

Az emberek meg összenéztek.

– Bolond ez az ember? Ki hallott még ilyet, hóttestet árulni.

Jól megverték Nagy Lacit. Ezután Nagy Laci szegény ember lett, Kis Laci meg gazdag.

Domaháza

Csalóka Péter

130. Vót egyszer egy ember, úgy hívták, hogy Csalóka Péter. Csavargott faluró falura, itt is, ott is adtak neki ételmet, ilyenekből élt. Egyszer hallotta, hogy a pusztán a juhász jánya megy férjhe. Elment a lagziba nézeződni. Hallja ám, hogy a kert alján két juhászlegény beszélget. Aszongya az egyik:

– Éccakára jólakunk. Látom, van ennek a juhásznak sok méhéji. Magunkho vesszük, aztán illa berek, nádak-erek.

Csalóka Péter otthatta út, bement a méhesbe. Szalmaköpüs kaptárok vótak még akkor. Beleült az egyikbe, felhúzta a lábát. A két legény elkezdte emelgetnyi a kaptárokot. Amibe Péter kuporgott, az vót a legnehezebb.

– No ez a letnehezebb, ebbe lesz a legtöbb méz.

Vettek két rudat, rátették a kaptárt, elvitték. Egyik előment, másik hátrú. Mikó kiérték a pusztárá, Péter kinyitotta a lábát, seggbe rúgta az elsőt.

– Te, ne rugdossál!

– Én nem rúgdosok – mondta az.

Péter a hátúsót rúgta hasba.

– Te beszéssz! – Hasba rúgta. Szép sorjába elkezdték rúgdosni egymást. Annyira, hogy összeverekedtek. Egyik fogta az egyik rudat, a másik a másikat. Elpőrölték egymást.

Csalóka Péter még szépen elkutringolt.

Megint ment egyik faluból ki, a másikba be. Egyszer meglátott három huszárt. Az út külső széjén meg volt egy nagy görbe fa. Hirtelennyibe aláállott, nekitámaszkodott, mintha tartotta volna. De a huszárok ösmerték.

– Péter, mit csinálsz?

– Nem látják, hogy a fát tartom? Az útra dől, ha alá nem állok. Gyöjjenek magok is tartani, mer nagyon nehéz.

Hát a három huszár hozzáfogott tartanyi. Addig-addig, hogy megéheztek. Aszongya az egyik:

– Péter, belóghatnál a faluba, hozhatnál egy-két fejszést, eltakarítanák innen a fát. Nem ártana egy kis ennyivalót is hozni. Újj fel az egyik lovunkra, vágtsa a faluba.

Igen ám, de a másik két ló is ment vele. Mászkált, mászkált, még egy kupecnél kötött ki. A lovakot eladta, kapott érte jó pézt. Elment a bőrkereskedőhöz, megvett három lófarkot. A réten sillyedős helyre ért. A lófarkokra kötött egy-egy követ. Behagyította mind a hármat messzire. A kövek az iszapba kerültek, csak a lófarkok látszódtak.

Ment Péter vissza.

– Mi van Péter?

– Nagy baj van. A réten akartam keresztűmennyi, elsillyettem a lovakkal együtt. Tiszta sár vagyok. Allyig birtam kimászni.

Otthatta a három katona a fát, Csalóka Péter is ment a három huszárral. Mutatta a sillyedést. Az egyik katona caplatott befelé, hogy maj kihúzza a lovakot. De három-négy méterre leveszett térgyig. Nem bírt továbbmennyi. Látták, hogy semmire nem mennek. Visszamentek a kaszárnyába gyalog.

A fejjebvaló tiszt kérdezi:

– Hát a lovak hol vannak?

Memmonták, hogy jártak.

– Csalóka Péterrel bolonddá hagyjátok magátokat tenni?

Pétert elfogták. Bekötték egy zsákba, hogy viszik a Dunába. Mentek egy falun végig, a két csendőr megszomjazott, bement egy kocsmába. Csalóka Péter meg a zsákba elkezd:

– Én nem menek a mennyországba. Jó van nekem itt is, ne vigyenek engem a mennyországba.

Egy mészáros meg arra hajtott három marhát. Csak hallgatja, hogy ki beszé a zsákbó.

– Gyere ki, komám, majd elmenek én.

– Akkor ódd ki a zsákot!

Helyet cseréltek. A mészáros a zsákba kuporodott, Péter meg elhajtotta a három marhát. A csendőrök meg a mészárost vették a Dunába. Ahogy gyönnék visszafelé, meglátják Pétert a három marhával. Csak néznek rá, mint egy kísértetre.

– Te Péter, má a Dunába vettünk, hogy kerüsz ide?

– Hát nem látják, hogy három marhát hajtottam ki belőle? Magoknak is megmutatom, hozzonak magok is.

Visszamentek. A marhák szomszok vótak, ott járkáltak a Duna-parton, meg lehetett az árnyékokat látnyi a vízbe. Az egyik csendőr levetyi a puskáját, ugrani akar.

– Hopp, hopp, tiszthelyettes úr. Nem úgy! Felvetyi a víz, nem bír lemenni a fenekire. Keressen valami követ, és kösse a derekára. Mikor meffogja a marhát, az majd felhossa.

Lement a másik két csendőr is, ott maradt mind a három.

Csalóka Péter meg ballagott tovább. A három marhát eladta, letelepedett az árokpartra. Számolgatta a sok pézt. Lakodalmasok gyöttek ára. Megálltak.

– Te Péter, honnan van neked az a sok péz?

– Honnan? Nem tudják, hol van a péznek a forrása?

– Hol?

– Ezen a hegyen túl az ódalba van egy kút, abba van a péz forrása.

Hú, ugrott le mindenki a kocsikról, még a letkisebb gyerek is. Kapkodták a lábukat, csak a menyasszony maradt a kocsin.

– No menyasszony! Te nem még a pénzé? Pegyig neked nagyon sok kell ilyenkor erre is, arra is.

– Minek nekem a pénz, mikor az uram nem szeretem.

– No, ide figyelj, látod, nekem van pézem. Úgy élünk, mint a hal a vízbe. Vessd le a menyasszonyi ruhádot, én felötözök bele. Te meg felveszed az enyémet. Engem itt és itt megvársz, még én kibabrálok a vőlegényeddel.

Rá is hallgatott a menyasszony.

Gyött a násznép vissza, ahogy szürküllött az idő.

– Hol van Péter?

– Elment az mingyár – vékonyította el a hangját Péter.

A lakodalmások mérgesen útnak indultak, merthogy nem tanátak egy fia garast se.

Az vót a szokás valamikor, hogy a menyasszonyt, meg a vőlegényt nyáridőbe a pallásra kütték alunnyi. A vőlegény egy cseppet beiszogott, békibe hatta Pétert, mert mindjárt elszenderedett. Péter meg lehúzódott a padlásról, bakba kötött egy gedát, a vőlegény mellé tette. Mikor felébredt a vőlegény, elkezdett tapogatni a geda feje körül. Kiabált lefele:

– Anyámasszony! Kendnek szarva is vót, amikor menyasszony vót?

– Dehog vót szarvam, bomolj meg, aluggyá.

Tapogatózzik tovább a vőlegény. Simogatja a geda pofáját. Megtalálja a szakállát.

– Anyámasszony, magának szakála is vót, amikor menyasszony vót?

– Dehog vót, bomolj meg, aluggyá. Mi van veled?

A vőlegény meg elkezdett tapogatózzani a sötétbe. Megtalálta a tőgygyit a gedának.

– Anyámasszony! Kendnek a tőgygyi hátrú vót, mikor menyasszony vót?

– Bomolj meg, mi van veled? Mé nem alszol?

Annyira, hogy fellármázták a lakodalmásokat, gyufát gyújtottak. Hát uramfia, egy geda bakba kötve a vőlegény mellett.

Csalóka Péter akkor már a hetedik határba járt a menyasszonnyal. Többet híriket se hallották.

Vizslás

Bagi bárót zsellérnek nézik

131. Kiment Bagi báró a piactérre. Odaállt a szegény zsellérek közé a gyülekezőre, hogy napszámba híjják őket. Mire a nap felgyött, nagy szükségnek akadt munkahelyik. Bagi bárónak is kellettnek vóna kaszások. Kaszásokat szeretett vóna fogadni. Ott tanáta szembe magát a szomszéd uraság új intézőjével.

– Elgyönne-e kaszálni az uradalomba? – kérdezte az intéző.

Bagi báró aztán jó megfelelt:

– Elmennék nagyon szívesen, fiam, de énnekem meg kellene legalább kettőszázötven kaszás.

Akkor nézett az intéző, és leforrázva otthagya.

Mátraverebély

Bagi báró juhásznak szegődik

132. Bagi báró megint kiment a piactérre, napszamosakat akart foganni. Összetanákozott egy úriemberrel, aki a külsejére nagyon sokat adott, jó bevót ötözködve. Az az úriember Bagit juhásznak nézte. Mondta is neki, hogy szüksége vóna egy juhászra.

– Szívesen menek, ha magának szüksége van rám.

Rögtön megalkudtak. Bagi báró meg:

– Amit az úr ígért fizetést, avval megelégszek. Csak van nekem néhány darab jószágom, annak kérek ráadásul a nyárra legelőt.

– Ezen ne múljon, megadom a legelőt, de mikor lesz a kötözködés?

– Először a pár darab jószágomat szeretném elhajtani, csak azután kötözködnék.

Bagi báró előtte megmagyarázta az embereinek, hogy hova hajtsák az állatokat. Azt is megmondta, mit mongyonok.

Mi történt másnap? Ment Bagi báró rettenetes nagy gulyája, aminek allig látták széltit-hosszát, felkolompolva, felcsengőzve. A cselédség kiszaladt a tanyára, hogy mi gyön itt.

– Azé a juhászé az a temérdek állat, akit az úr a piactéren fogadott. A nagy gulya, a nagy ménes, a több nyáj juh.

Az úr kékült, zöldült:

– Hát rettenetes, ez engem tönkretesz. Több állata van, mint nekem, hogy tudtam én ezt megfoganni?

Mátraverebély

Bagi báró az állatait árulja

133. Bagi báró elhatározta, hogy amennyi állatja van, mind eladja egy pengőért darabját. Nagyon sokan kaptak rajta. Egy pengőért egy állatot, egy lovat, egy tehenet, egy juhot? Ez nem nagy érték.

Azt mondta Bagi báró, hogy ő nem állhat sok vevővel szóba, csak egy-egy. Aki úgy érzi, hogy van elég pénze, az jöjjön hozzá.

Az egyik úr előállt. Mondja neki Bagi báró:

– Rendbe van, csak egy a kikötésem. Valamennyi állatomot meg kell hogy vegye, mindet egy pengőért.

Az úr ráállott. Hát lett egy tehen egy pengő, egy ló egy pengő, lett egy juh egy pengő, tyúk egy pengő, minden.

Egy darabig ment könnyen a fizetés. Az úr fizetett, mint a köles. De elégyött utóljára a nagyon-nagyon sok méhe. Azt má nem tudta kifizetni az úr. De előbb Bagi báró kikötötte, hogy ha az úr nem tudja kifizetni minden állatját, az a pénze benn fog veszni. Így veszett benn a nagy pénze, mert bizony a méheket nem tudta kifizetni.

Mátraverebély

A mindentudó suszter

134. Élt egy nagyon jó suszterember, szép munkája vót. Egyszer készített egy szép pár csizmát. Bevitte a városba elannyi. Az árat mindjárt elitta, berúgott nagyon. Az út széjén, árokba feküdt.

Akkoriba egy pap megúnta a szolgálatját, otthagya a parokját. Hát meglátja a susztert az árokba. Felcserélte vele a ruháját. Ráadta a papi ruhát a suszterra, ő meg fölvette a suszterruhát.

Majd keresik a papot, hogy miséznyi kéne vasárnap. Megtanájják az árokba, szónak neki:

– Tisztelendő úr, keljen fel!

– Ha, ha. Nem kelek. Ha, ha, nem menek.

– Nem úgy van az! Tegyük fel a kocsira, vigyük haza, majd kijózanodik.

Egy másik ember megszólalt:

– Vasárnap van, misézni kénye.

Elvitték a templomba, de a suszter olvasni se tudott. Vitte a ministrás a könyvet, feltette az oltárra. A suszter megfordította, kinyitva fejvel. Mellátja a ministrás.

- Tisztelendő úr! Fejvel van a könyv.
- Mindegy a, fiam, ne szólj bele. Aki tud, az tud fejvel is.

Nahát misézgetett, de prédikányi is kéne, de hogy mit? Felment a prédikációs székre, elkezd:

– Kedves testvéreim, nektek még ilyen papotok soha, de soha nem volt, mint most.

Vár egy kicsit, megint kezdi:

– Kedves testvéreim, nem volt még nektek ilyen papotok soha, de soha, mer én mindentudó vagyok.

Egy uraság hallja őt a misén. Hőj, megörült, mert neki elveszett a drága gyémántos gyűrűi. Majd megkérdi mise után, hogy tud-e róla valamit.

Vége vót a misének, vitte ki a gyerek a nagykönyvet, letette. A suszter meg rácsapott a gyerekre, úgy köszönte meg neki. Odamegy a nagyságos úr.

– Ha maga olyan mindentudó, meg tudná-e nekem mondani, hogy hol van a gyűrű, ki lopta el?

– Kérek egynapi gondolkodási időt. Kérek egy szobát, legyen benne asztal, szék, ágy, meg innya, meg ennyi is legyen.

– No, meglesz.

Reggel vitte neki az inas a früstököt. Nagy bújába azt mondja neki a suszter:

– Hümm, itt az első.

Ő a früstökre gondolt, arra nem, hogy az inas az egyik tolvaj. Szalad az inas a cimborájának szólni.

– Tud, tud! Rám olvasta, hogy én vagyok az első, én má délben nem is viszem az ebédet, te következel.

Viszi az ebédet a másik tolvaj. Azt mondja a suszter az ebédre:

– No, itt a második.

Szalad a cimboráihoz az inas:

– Tud, tud, megtudta, hogy én vagyok a másik tolvaj.

Este a harmadik inas leteszi a vacsorát az asztalra. Nagyot sóhajt a suszter.

– Na, itt a harmadik.

A tolvaj inas letérgyelt előtte.

– A Jóisten áldja meg, tisztelendő úr, ne tegyen minket tönkre. Bevalom, hogy hárman loptuk el a gyűrűt. De hát ideadjuk magának.

– Az úgy nem lesz jó. Van-e itt az udvarba lúd vagy pulyka?
 – Vannak pulykák!
 – Na akkor, fiam, a legnagyobbiknak dugjátok le jól a torkán azt a gyűrőt, jól lemenjen a begyibe, mert reggel jön értem az uraság.

Reggel jött a nagyságos úr.

– No, hol van a gyűrű?
 – Kérem, a legnagyobb pulykájoknak van a begyibe!
 – De ha levágjuk, aztán nem lesz benne, bajok lesznek!
 – Csak tessenek levágni, ott kell annak lenni, úgy álmodtam.

Levágják a pulykát. Hát ott ragyogott a begyibe a gyémántos aranygyűrő. A nagyságos úr megjutalmazta a suszterpapot. A három szolgáltnak sem lett semmi baja. Megfogadták, hogy életibe nem lopnak többet. A suszterpap meg elment a hetedik faluba, ott él a mai napig is, míg meg nem halt.

Zagyvaróna

Ilók meg Mihók

135. Egy asszonynak vót egy együgyű fia. Egyszer azt mondja az anyjának:

– Anyókám, házasodhatnám.
 – Kit vennél el, édes fiam?
 – Elmennék a falu végére Ilóké.
 – Hát eredj, keresd meg!

Elment Mihók, megkérte Ilókot. Adtak neki egy tűt foglalónak. Mikor ballagott hazafele, látott egy szénásszekeret. Beleszúrta. Hazamegy, azt mondja az anyja:

– Hol vótá, Mihókom?
 – Megkértem Ilókot, anyókám.
 – Mit vitté Ilóknak?
 – Nem vittem én semmit, hanem adtak.
 – Mit adtak?
 – Egy tűt.
 – Mutasd!
 – Beszúrta egy szénásszekér ódalába, nem tanátam me sehol.
 – Nem úgy kellett vóna, Mihókám!
 – Hogy, anyókám?

- A kalapodba kellett vóna szúrni, hogy te má le vagy foglalva.
- Máskor úgy teszek.

Kis idő múlva megint mondja az anyjának:

- Házasodhatnám, anyókám.
- Kit vennél el, édes Mihókom?
- Ilókot.
- Eredj el, kérsd meg.

Elment nagy örömmel, adtak neki foglalóba egy ekevasat. Odszúrta a kalapjához. Ahogy gyött, hol ide billent az ekevas, hol oda. Odaért egy tócsáho, beleesett az ekevas. Ott maradt. Hazament, kérdezte az anyja:

- Hol vótá, Mihókom?
- Ilókná, anyókám.
- Mit vittá Ilóknak?
- Nem vittem én semmit, hanem adtak.
- Mit adtak?
- Ekevasat.
- Hol van?

– A kalapomho tettem, de hol ide billent, hol oda billent, oszt a sárba hagytam.

– Nem úgy kellett vóna. Hazahoznyi a válladon, rátenni egy taliga-kerékre, oszt szántanyi vele.

- Majd másszor úgy teszek.

Megint mondja az anyjának:

- Házasodhatnám, anyókám.
- Kit vennél el, édes Mihókom?
- Ilókot.
- Eredj el, kérsd meg.

Elment nagy örömmel. Adtak neki egy kutyát. Felfogta, a nyaka közé vette, úgy hozta. Ammeg megharapta a fülét. Mérgibe fődhő vágta, hogy a kutya nem mozdút többet. Otthon kérdezi az anyja:

- Hol vótá, Mihókom?
- Ilókná, anyókám.
- Mit vittél neki?
- Nem vittem én semmit, hanem adtak.
- Mit adtak?
- Egy kiskutyát.
- Hova tetted?

- Hoztam a nyakam közt, de megharapta a fülem, földhő csaptam.
- Nem úgy kellett vóna. Kötelet kötnyi a nyakába, úgy csalogatnyi: „Kutyókám, kutyókám!”
- Maj másszor úgy tesztek.
- Megint ment nagy örömmel. Végre odaatták neki a lányt. Ő meg kötelet kötött a nyakába, úgy csalogatta a falun végig:
 - Kutyókám, kutyókám!
- Otthon bekötötte a pajtába, ő meg ment az anyjához.
 - Hol vótá, Mihókom?
 - Ilókná, anyókám.
 - Mit vittél neki?
 - Nem vittem én semmit, hanem adtak.
 - Mit adtak?
 - Ilókot.
 - Hova tetted?
 - Kötélre köttem, bevittem a pajtába.
 - Nem úgy kellett vóna, hanem szép szemeket rávetnyi, megcirógatnyi. Fogta magát Mihók, kiment az udvarra. Valamennyi apró jószágok vót, mindnek kiszedte a szemit. Ráhajigálta Ilókra, oszt megsimogatta.
- Végre megengesztelte őket anyóka, és boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Medveshidegkút

Hogyan kellett volna mondani?

- 136.** Vót egy bugyuta ember. A felesége azt mondja neki:
- Mennyé el a vásárba, nincsen lisztünk. Vegyé egy véka búzát. Örölted meg, hogy kenyeret süthessünk.
- Megyen a buta ember, találkozik a szántóvetővel. Hát ő egyre azt emlegette, hogy el ne felejtse:
- Véka-búza, véka-búza.
- A szántóvető ember azt mondja:
- Hogy mondasz olyat, hogy egy véka búza. Három véka van ebbe vetve. Máskülönb is, így kell köszönni egy szántóvető embernek?
 - Hogy köszönjek?
 - Hogy Isten áldja meg a munkáját.
 - No jó, majd máskor úgy tesztek.

Megyen tovább. Verekegyik két ember rettenetesen. Odamegy, leveszi a kalapját.

- Az isten áldja meg a munkájukat.
- Hogy mersz nekünk ilyet mondani?
- Hogy mondjam?
- Hogy válassza szét a Jóisten magokat.
- Majd máskor úgy mondom.

Megyen tovább. Gyönnnek az esküvőző kocsin, a menyasszony a vőlegényvel legelő. Elejbe ugrik a szegény ember.

- Az Isten válassza szét magokat!
- Most esküttőnk meg, és má olyat kívánsz?
- Hogy mondjam?
- Tetted vóna a botodra a kalapod, „Ij, huj, huj, huj!”, éljenezte vóna minket.

- Máskor úgy tesztek

Megyen tovább. Ott meg hajt két mészáros vagy hat darab disznót. Az ember a kalapját a botjára teszi. A mészárosok alig bírják hajtani a disznókat, hogy szaladnak erre, szaladnak arra, ő meg – „Ij, huj, huj, huj!” – mind szétriasztotta az állatokat. Eddig is minden helyen meverték, de itt kapta a legtöbbet.

Zagyvaróna

Süket néne

137. Süket néne a határba kapálgatott, mikor egy diák haladt el a közelebe, és illően köszöntötte:

- Adjon Isten jó napot!

A néne meg:

- Napraforgót kapálok.
- Nem azt mondtam, köszöntem.
- Sűrű vót, oszt kiszedtem.

A fiatalember erre már mérges lett.

- Bolond maga, néni.
- Ez a sor itt végig.

Zagyvaróna

Bolondos néne

138. Az egyik elgyugott faluba egy idős asszony kiment az állomásra. Azt mondta a pénztárná:

- Édes fiam, aggyá má egy jegyet!
- Hova, mama?
- Hát a lagziba.
- Hol lesz az a lagzi?
- Hát odaki az udvaron.
- És ha rossz idő tanál lennyi?
- Akkor meg a sátorba.
- Mama, hát ki lakik magának ott, hogy a lagziba megy?
- Hát édes fiam, a jányom.
- És hol lakik a jánya?
- Hát édes fiam, az anyósánál.
- Mama, azt mondja meg, hol van az a falu, ahova maga megy a lagziba?
- Hát édes fiam, a két hegy közt.
- Mama, rögtön itt a vonat. Adok magának egy jegyhiányt. Üljön fel a vonatra, majd magának a kalauz ad jegyet a két hegy közé a lagziba.

Mátraverebély

Fekete Péter

139. Hol volt, hol nem, volt egy Fekete Péter nevű legény. Szülei szegények voltak, hát elindult szerencsét próbálni.

Este egy falu szélén meglátott egy szántóvetőt, odaköszönt:

- Adjon Isten jó munkát.
- Adjon Isten, édes fiam, mi járatban vagy?
- Szolgálatot keresek, szívesen megpróbálnám az ekeforgatást is.
- Jó helyen jársz, hátha ketten többre megyünk.

Estig eldolgozgattak, felpakoltak a szekérre, és elindultak hazafele. Péter a falu szélén tanált egy vergődő varnyút. Meg vót sérülve, meglötte valaki. No, a hóna alá fogta, hátha hasznát veszi. Otthon a fiatalasszony azt mondta neki:

- Itt megszállhat, de a konyhába, a szobába nem alhat, az uram meg az istállóba fekszik.

Persze, mer a fiatalasszonyho éjnek idején szállók jártak: a községi pap, meg a káplán.

A fiú meg azt mondta:

– Elalszok én a padláson is.

Úgy is vót, de hamar feltűnt neki, hogy mé van olyan világosság odalenn. Két pap ott vacsorázott éjnek évadján, még vót ott egyeb is.

Másnap azt mondja a mezőn a gazdának:

– Gazduram, jó késű menjünk haza, mer telihold van, dolgozhatunk este is, inkább délbe aludjunk többet.

Szántottak késűig, tizenegy óra vette ökök haza. Ahogy megvacsoráztak, Péter megint felment a padlásra. Úgy tett, mintha aludna, horkolt erősen. Kisvártatva meg betért az istállóba, szólt a gazdának:

– Gazduram, keljen fel! Ha valami érdekeset akar látni, gyöjjön velem a házba!

Ahogy dobogtak befelé csizmásan, hangot kaptak a bentiek.

– Jaj, jaj, hova bújjónk? – mondják a papok.

– Egyikük a kád mögé, másikuk az ágy alá – így a gazdaasszony.

Ahogy betértek, kérdezi az asszony az urátó:

– Mi van? Mi van?

– Éhesek vagyunk, keveset vacsoráztunk – mondja Péter.

– Jó van, jó van, előveszem a maradék levest.

Péter meg odaszól a gazdának:

– Az én varnyúm jósolni tud.

– Mit?

– Maj mingyár meghallja.

Megnyomja a varnyút.

– Krakk!

– Mit mondott?

– Azt, hogy a kemence hátáná a sülhús.

Téleg ott vót. Maguk elé vették, ettek jóézően.

Ahogy végeztek, mondja a gazda:

– Tud-e még valamit mondani a varnyú?

– Tud, egy aranyé.

– Jó, itt az arany.

Megnyomja Péter a madarat.

– Krakk!

– Mit mondott?

- Ott van a lóca alatt egy üveg bor.
Azt is elévették, megiszogatták.
- Tud-e még valamit jósolni?
– Tud egy másik aranyé.
– Krakk!
– Most mit mondott?
– Az ágy alatt kuporog egy pap.
Erre az ember felkapta a botot, tarkón puhintotta a papot.
- Tud-e még valamit?
– Újabb aranyé honne tudna.
Akkor megnyomja:
– Krakk!
– Mit mondott?
– A kád megett is kuporog egy másik pap.
A gazda felugrott azt is tarkón puhintotta.
Másnap mondja szántás közben a szolga:
– Gazduram, mondanék én valamit, én inkább a szobába aludnék, a feleségi meg aludjon a konyhán.
– Mijé, Péter, mijé?
– Csak úgy, szeretnék má egyszer szobába aludni.
– Legyen úgy, ott aludhatsz.
Péter ott feküdt le a szobába, tudta ő, hogy hamarosan gyön egy harmagyk pap a szomszéd falubó. Gyött is nemsokára:
– Édes szívem szép szerelme, nyisd ki mán az ablakot!
– Nem lehet, vigyáz rám az uram – mondta Péter női hangon.
– Akkor legalább tartsd ki a rózsás arcodat, hagy adjak rá egy csókot.
Erre Péter letolta az alsónadrágját, kitartotta a farát az ablakonn.
Megcsókolta a pap.
– Juj, édes szívem, szép szerelmem, nagyon dohos a szád, meg valami kóc is csüngött belőle!
– Jaj, most fontam, még nem köptem ki a kócot.
Erre a pap gyanút fogott:
– Hopp, itt valami nincs rendben.
Elment haza nagy búsan, de másnap este gerjedezett megint, ment az asszonyhoz:
– Édes szívem, szép szerelmem, nyisd ki mán az ablakot. Te is csókolj meg, ha én megcsókoltalak.

Betartotta a fenekit a pap, hogy visszaadja a kölcsönt. Erre Péter fogta a bicskáját, lennyisszantotta a csüngő testrészt. Bevitte az alvó asszonyho, szépen a kontyáho illesztette. Nagybeteg lett a pap, ment az asszony meglátogatni. Ott nyögött a pap az ágyon, bosszút forralt. Azt mondja:

– Édes szívem szép szerelmi, legalább a nyelved nyútsd ki, hogy csókoljam meg!

Az asszony nem sejtett semmi rosszat, kinyútotta a nyelvit, a pap meg lecsípte neki a nyelve hegyit. Hazaszaladt az asszony, mán szólni se tudott:

- Blublu, bublu, bublu, bublu.
- Mi van, Péter, mit mond az asszony?
- Hogy fizessen ki, bocsásson haza, mer velem nem sokra haladnak.
- Jó van, Péter, rendbe van.

Odaadta neki a gazda a fizetést meg az aranyokat. Péter meg útra indult a sok pézzel, hogy új gazdát találjon új menyecskével.

Bárna

János nevűt ne fogadj

140. Élt egyszer egy gazdaember a feleségével. Gyermeük nem volt, birtokuk meg sok. Nem birták egyedül dolgozni a földet, mindég szolgát kellett tartani. Valahány szolga megfordolt náluk, az mind János volt, de mind huncut is volt. Hamarosan rájött mind, hogy kikapós a gazdasszony, éccakánként szeretőt fogad. No, a vége az lett, hogy az asszony mindég elzavarta a szolgáját, ha valamit az megsejtett az ő dolgairól.

Ahogy jött legközelebb a szántás, a vetés, megint nem volt szolga. Mondja a gazda:

- Asszony, jön a szántás, jön a vetés, magamba semmire nem haladok a munkával. Néznem kellene valaki után, hogy legyen segítségem.
- Eriggy, keressé magadnak. Akárkit hozhatsz, csak János nevű ne legyen. Eddig mind János volt, de egy se vált be.

Elment az ember. Ballagott az egyik faluból ki, a másikba be, de mindenütt csak János nevű szolgát talált. Mán a nyócadik faluba is eljutott, érdeklődött.

- Emberek, nem tudnának valami jó szolgát nekem?
- Bizony tudunk, hogyne tudánk. Van itt a faluba egy nagyon ügyes ember, az biztos elszegődik magához.
- Hogy híjják?

– Jánosnak.
 – Az mán baj, mer az asszony azt mondta, hogy mindenfajta nevűt vihetek, csak János ne legyen.
 – Óh, bácsi, azon könnyen segíthet, keresztelje át úgy, ahogy akarja.
 Megfogadta az ember a szolgát. Megegyezett vele, hogy Józsinak szólítja.

Jó vásárt csinál a gazda, mert ügyes volt a szolgája. Ahogy hazaértek, mingyár benézett az istállóba. Láta, hogy a ganaj nincs kihányva, a bornyúk előtt nincs takarmány. Kapta a villát, kihányta a ganajat. Az állatok elé vetett takarmányt, meg is itatta őket. Este lett, mire végzett mindennel. Vacsora után lepihent az asztalszögre, a lócára, mert fáradt volt. Az asszony megkérdezte tőle:

- Hogy hínak téged?
- Józsinak.
- Na, akkor jó van.

A gazda mán nem vót a házba, az istállóba ment feküdni, mindég ott hált. Éccakánként a koma járogatott el a gazdasszonyhoz. Most is gyött nemsokára.

- Alszik-e mán ez a gyerek? – kérdezte csendesen.
- Persze hogy alszik, felőle nyugodtan lehet.

No, amit lehet, elvégeztek, majd megbeszélék, hogy másnap is találkoznak. Azt mondja a koma:

- Én kinn szántok nem messze onnan, ahol az urad is szántanyi akar.
- Jól van, komám uram, akkor magának is vihetek legalább ebédet.

Először magához megyek, úgy tizenegy óra tájba, az uramho meg úgyis elérek harangszóra.

Persze, hogy János mindent hallott, mert huncut volt, nem aludt.

Reggel készült János a gazdájával a mezőre. Felpakolták a kocsira az ekét, a takarmányt.

- Gazuram, milyen lova van a maga komájának?
 - Mér vagy te arra kíváncsi?
 - Á, semmi, semmi. Csak mondja mán meg.
 - Az egyik deres, a másik pej.
 - Gazduram, akkor terítőt is vigyünk a lóra.
 - Hozzá, ahogy akarod, nekem jó.
- János pokrócot vetett a kocsira, egy fehérét, meg egy sárgát.

No, szántogattak a mezőn, szépen haladtak. Egyszer aztán úgy tizenegy óra felé meglátta János, hogy jön a gazdasszony a nagy kosárral. Mondta aztán a gazdájának:

- Gazduram, fogjunk ki, hagy pihenjenek a lovak.
- Fogja ki.

Kifogott János, vetett a lovaknak takarmányt, közbe leterítette az egyet fehér pokrócval, a másikat sárgával. Pontosan úgy néztek ki megszűrő, mint a koma lovai.

- A gazdasszony nem a szeretőjéhez ment hát elsőnek, hanem az urához.
- Hamar gyöttél, asszony.
 - Hamar, hamar. Gyorsan végeztem a sütésvel-főzésvel.
 - De több is van a kosárba, mint máskor.
 - Ha már több van, híjjuk meg a komát is. Nem messze szánt innen.

Őneki úgyse hoz senki.

- Híjjuk, én nem bánom. Édes szolgám, ugorj el hozzá, szójjá neki. Jánosnak se kellett kétszer mondani, szaladt a komához.

– Azt üzente a gazdám, hogy addig takarodjon innen, míg ide nem jön a lócsvel, mer ha idejön, magát agyonveri.

- Már ugyan mér?
- Mer kileste, hogy az éccaka a feleséginél vót.
- Félek is én a gazdától.
- Jó van, majd meglátjuk.

Avval János visszament.

– No, gyön-e a koma?
– Nagyobb baja van annak, hogy az ebédvel törődjön. Azt üzente, hogy eltört a lócs a kocsijába, siessen, vigyen neki.

A gazda mindjárt kapott egy lócsöt, szedte a lábát a szántásokon keresztül. Nemsokára meglátta a komája, hogy tényleg gyönnek a lócsvel.

– Hát ennek a fele se tréfa – gondolta.

Gyorsan befogott a kocsiba, a lovak közé csapott, uzsgyi, hazafelé. A gazda meg utána. Emelgette a lócsöt, mutogatta, hogy már viszi, ne menjen a komája sehova.

- Koma, várjon! Koma, várjon!

De a koma nem várt, ment, mint a sebes szélvész. A gazda meg mit tehetett egyebet, visszafordolt, aztán megebédeltek. A gyerekvel allig győztek megenni a sok ételt. Utána az asszony összepakolta az edényt,

nagy mérgesen hazament. János szolga meg vidáman szántogatott a gazdájával estig.

Setétedésre hazaértek, kezdtek kifogni, de mán az asszony gyött kifelé pukkadozva a házbó:

– A rossz nehezség gyöjjön rád – kiabált a gyerekre. – Takarodj az udvarró, míg szépen vagy. Egy napot se szolgálj tovább, mer te se vagy különb, mind a többiek.

– Jó van, néni, elmegyek. Fizessen ki egész hónapra, aztán többet nem látjuk egymást.

A gazdaasszony kifizette a szolgát, útjára engedte. A gazda meg jámbor ember volt, meg se szólalt, ha felesége perlekedett. Most is csendbe maradt, csak azon gondolkodott, hogy megint mehet szolgát keresni.

Mihálygerge

A bor

141. Mikor Noé a bárkába menekült a vízözön elő, bort is vitt magával. Unta magát erősen az öreg, és unalmába hatféle állat vérit keverte. Először oroszjányvért, tigrisvért. Kevert még bele medvevért, disznóvért, majomvért meg galamvért is.

No, de még is látszik azokon az embereken – akik egy pohárral többet isznak – ezeknek az állatoknak a vére. Van olyan ember, a bortó büszke, mint az oroszjány. Van olyan, aki kegyetlen, mint a tigris. Nemelyik düllöngél tőle, mind a medve. Más meg a sárba fetreng, mint a disznó. Nemelyik mindenre nevet, mint a majom. De van olyan is, aki olyan szelíd lesz a bortó, mint a galamb.

Felsőtárkány

A híres zsvány

142. A legény ment a királyho. De ám a királynak három kivánsága vót, mer sehogy nem akarta vejinek a cigánylegényt.

– No, fiam, ha má így van, van nekem egy hátaslovam az istállóba. Ha ezt reggelre el nem lopod, akkor karóba húzatlak!

A hátaslovat ám úgy őrizetbe vették éjjelre, hogy nyócan őrizték az istállóba. Egyik a hátán ült, kettő ódarró fogta a kötőféket, négy a négy lábát fogta, egy meg a farkát szorította háturró.

No, a fiú felkészült. Bement a faluba, vett két liter pájinkát. Felöltözött kódusruhába, a legrosszabb ruhát kereste meg, amit talált. Tarisznyát akasztotta a nyakába, egy kis kenyeret tett bele. Botot vett a kezébe, és elment a királyi udvarhoz.

A királyi udvar kapujába két fegyveres őrködött, mer a király kiadta parancsba, hogy mindenhol dupla őrséget kell állítani. A fiú odamegyen öregember képibe.

- Adjonok egy kis szállást!– kéri az őrkötő.
- Nem lehet most ide begyönni, mer bizony itten most nagy parancs van kiadva, itt senkinek be nem lehet menni a kapun.
- De én itt szoktam mehányi, ha erre járok. Ide nekem be szabad mennyi, mer én öregember vagyok, nem árthatok én má senkinek. Én is a király katonája vótam, nála sérültem meg, azé vagyok olyan rossz erőbe.

Akkor azt mondja neki:

- Be nem jöhet, legfeljebb itt a portán megalhat.
- Nem bánom én, megszok itt az őrszobán is. Az asztal alatt is elalszok, csak rám virradjon, mer kívül nagyon hideg van.

Akkor beengedték, befekhetett az asztal alá. Ahogy befeküdt, eléveszi a tarisznyát, kivesz belőle az üveg pájinkát. Persze az egyik üvegbe sima pájinka vót, a másikba meg altató vót beleöntve. Nyelt a sima pájinkából egy jó adagot. De jó nagy ellata lett a pájinkátó az őrszobába. Azt mondta neki az egyik őr:

- Ejnye, öregem, de jó pájinkája van, adhatna nekünk is belőle!
- Adnék is én, de tudom, hogy az öröknek nem szabad inni, mer ha az örök isznak, akkor nagy baj van.
- Nem baj, öregem, adjon belőle egy nyeletet!

Elővette a cigány a másik üveg pájinkát, amellyikbe altató vót, odaadta. Mind a két őr nyelt belőle egy jókorát. Rá két-három perc múlva mind a két őr elaludt a kapuba. Akkor a cigány összekapta magát, bement az istálló elé egyenesen.

Kért engedélyt, hogy befekhessen a jászolba, mer annyira fázik. Megalszik ő a jászol alatt is, csak engedjék őtet oda be. Be is engedték. Ott ugyanúgy, mint a kapuba, elővette a tarisznyából a pájinkát, ivott belőle. Jó illat lett az istállóba, megérinték az örök.

- Ej öregem, de jó kis pájinkája van, adhatna nekünk is belőle!

– Adnék is én, gyerekeim, de nem adhatok, mer ha tyik isztok, akkor nagy baj lesz. Mer az öröknek nem szabad pájinkát innya, akkor nagy baj lesz.

Mondja a legöregebb vitéz:

– Nem baj, öregem, nem lesz abbó semmi baj, csak kínáljon meg bennünköt!

Úgyhogy az egy liter pájinkát adaadta nekik sorba, ittak belőle mindnyájan. Elkezdtek oszt az örök széthullanyi. Aki a négy lábát fogta, az alom szalmára feküdt le. Aki a hátán ült, leszédült a ló mellé. Aki a kötőféket fogta, befeküdt a jászolba, ott aludt el. Aki a farkát fogta, az meg kiesett a placra. Akkor a cigány megfogta a lovat, hátratolta, kivette az istállóból, felült a hátára, és elnyargalt.

Regget gyött jelentenyi, hogy:

– Felséges királyom, elloptam a lovat.

Úgyhogy az első kívánsága sikerült a királynak. Persze az örököt nagyon megdorgálták.

– No, de – mondja a király –, most gyön a második kívánságom. A feleségemnek van egy gyűrű az ujján. Ha azt el nem lopod, karóba húzatlak reggelre.

Ez osztán má nagy dolog vót. Hogy történik ez meg? A gyűrőt ellopni valakinek az ujjáró? A királynőnek az ujjáró a gyűrűt ellopni? De a cigány gondolkodott, és meg is vót a csel.

Ott sodormánykodott a királyi udvar körül, majd kiment a hegyre, ahonnan jó belátott a királyi udvarba. Onnan meglátta egész nap, hogy mi folyik a királyi udvarba. Meglátott egy temetést. Megkérdezte a közel járókot, hogy:

– Kit temetnek a királyi udvarba?

Azok megmondták neki, hogy:

– Egy katonát.

Jó van, megvárta a cigány, hogy bealkonyodjon. Bement a kerítésen keresztül, kiásta a holt katonát, akit eltemettek. Levette róla a ruháját, ő meg felvette magára a katonaruhát. Az ő ruháját meg ráadta a halottra. Akkor felvette a vállára a halott katonát, odavitte a király szobája elejbe, odakötötte az ablakpárkányra. ő meg megszörgette az ablakot. A király észrevette, hogy zörög az ablak. Gondolta, hogy gyön a cigány a gyűrűt ellopni. Meg is látta a cigány ruhájába a halottat, persze hogy a cigánynak gondolta.

Hőj, itt a cigány! Elővette a király a pisztolyt. Durr, belelőtt a halott katonába.

– Meghalt a cigány, vége van! – mondja a feleségének is: – No, meghalt a cigány, vége van. Most má nem kell örködni a gyűrűért. Kimegyek– asszondja –, eltemetjük.

Akkon a király levette a hálóköntösit, kiment, ahogy felöltözködött. Szót a két őrnek, aki a kapuba vót, hogy menjenek, eltemetik a cigányt, mer má nem kell a gyűrűre vigyázni. Akkor a cigány felkapta magára a király hálóköntösit, bement a királynőhöz. Azt mondja neki:

– No – asszongya – kimenek még kicsit, hátha történt valami.

Még akkor ugye nem temették el a katonát. Akkor ugye a kapuba nem vót senki, mer a két ór a királyval elment eltemetni a halottat. Akkor a cigány kiment a kapun.

Másnap reggel újbó jelentkezett, hogy:

– Fölséges királyom, elloptam a gyűrűt.

Hej, ez osztán má nagy dolog vót. Gondolta magába a király, hogy:

– Ennek oszt má nem járok túl az eszén!

De aztán vót még egy harmagyk kívánsága a királynak. Azt mondta a fiúnak:

– Most mán pegyig ma éjjel... Van nekem egy nagyon öreg papom. Ha ezt az öreg papot el tudod lopni a templombó ma éjjel, akkor tied lesz a fele királyságom és a lányom.

Itt osztán a fiú nagyon összeszedte az eszét, hogy mit csináljon, hova legyen. Ahogy ment hazafele bánatosan gondolkodva, egy erdön ment keresztül. Láta, hogy az erdőbe egy ürge beszaladt a lyukba.

– Ej, de jó vóna ezt kiönteni ezt az ürgét!

El is szaladt egy vödörre, vitt egy vödör vizet a lyukba. Kiöntötte az ürgét, meffogta élve. Betette zsákba, és vitte magával.

Ahogy ment a folyóparton, ott meg látta, hogy egy rák ficánkodik.

– No, ezt is jó vóna meffogni.

Addig-addig sodormánkodott a vízparton, meffogta a rákot is. Jó van, ezzel ment tovább.

– No rendben van, ezzel elintézzük.

Megvárta, hogy beesteledjen. Mikor a harangozó felment a toronyba, az estélyi harangszót elhúzta, a cigány megkezde a tevékenységet. A rákot felkötötte a harangkötélre, hogy ha a rák rángatózik a kötélen, a harang kongjon. Az ürgét meg felkötötte a harmónium fölé.

Hogy ugrál a harmónium fölött az ürge, a harmónium meg szóljon. Ő meg lement a templomba, meggyújtotta az összes gyertyát, felöltöztött papi ruhába. Odament egy zsákval az oltár elé, vitt magával egy zsákot.

A harangozó észrevette, hogy ő abbahagyta a harangozást, oszt mé mindég harangoznak. Benéz a templomba, hát látja, hogy ki van világítva, világos vót, mintha rendes mise lett vóna. A harangozó mingyár szó az öreg tisztelendőnek:

– Tisztelendő úr, jöjjön hama, mi van a templomba! En abbahagytam a harangszót, de valaki misézik a templomba. Ott van egy pap. A harmónium is szó.

Az öreg pap felkészült. Elmentek, benéztek a sikristyén. Látták, hogy ott van egy pap az oltár előtt. A cigány is észrevette őket. Akkor kiszó:

– Kányiszter máter, aki a mennyországba akar gyönnyi, gyöjjön velem, én elviszem!

Hejnye, mingyár gondolta az öreg harangozó meg az öreg pap:

– De jó vóna elmenni!

A harangozó mindenáron mennyi akart.

– Én mennék – aszongya –, tisztelendő úr, én mennék!

– Nem te mégy, én menek, én vagyok a pap. Én mán öregebb is vagyok, te mé maraggyá. Meg énnekem illó a mennyországba bemenni.

A harangozó má éppen mennyi akart, de a pap meffogta a kabátját, és nem engedte. Megint csak kifordol a cigány:

– Kányiszter máter, aki a mennyországba akar mennyi jöjjön velem, én elviszem!

Akkor a harangozót ajjig birta lebeszényi a plébános. De osztán mégis kiballagott az öreg. Mikor az öreg pap egészen melléje megyen, akkor még egyszer kifordol a cigány, de má akkor a zsákot tartja a kezibe.

– Kányiszter máter, aki a mennyországba akar mennyi. Gyöjjön velem, most bújjon a zsákba!

Az öreg pap, ahogy fogta a zsákot a cigány, szépen belebújt a zsákba. Akkor a cigány összeszedte a száját a zsáknak, elótogatta a gyertyát, felment a toronyba, leódózta a rákot, az ürgét, osztán elment. Elvitte a papot a vállán.

Nem vitte nagyon messzire, mer má reggel felé járt az idő. Megvárta a királyi udvar előtt, hogy kivirradjon. Mikor kivirradt, bejelentette a királynak, hogy:

– Fölséges királyom, elloptam a papot.

Hát bizony a papot nagyon megdorgálta, hogy lehet ilyen, hogy elhatta magát lopni az oltár előtt.

Aztán a király a cigánynak adta a lányát, beleegyezett a házasságba. Úgyhogy élnek azóta is, ha meg nem haltak.

Karancseszki

Szegény koma meg a gazdag koma

143. Volt egy szegény ember, volt vagy nyolc gyereke. Persze nagy munkanélküliség vót, meg mindenféle, nehéz volt az életük, rongyosak, éheztek. Volt ennek a szegény embernek egy rettentő gazdag komája. Az meg mindenhol megszólta, ahol tehetette.

Egy alkalommal – így vasárnap – a szegény ember elment a faluba, hogy valami munka után nézzen. Összetalálkozott a gazdag komájával, aki a templomból gyött nagy kiötözve. Mondja a gazdag ember:

- Adjon Isten, édes komám.
- Adjon Isten. Látom, hogy templomba vót.
- Ott. Maga hol járt?
- Egy kis munkát kerestem.
- No, gyöjjön be – aszongya –, majd megiszunk valamit!
- Nem menek, nincsen pénzem.
- Ne törődjön vele, gyöjjön be a kocsmába!

Bementek. A gazdag ember kért kétszer három deci bort, kért magának is meg a szegény komájának is. Majd amikor megitták, megint kért kétszer három decit. Azt is megitták. Még a fele a szegény ember poharába vót, a komája rendelte a harmadik kört. Mikor visszament, azt mondta a gazdag ember:

- Hallja-e, édes komám, én úgy szégyellem, hogy maga ilyen szegény. A szegény ember meg elkeseredve:
- Hát mit tegyek, hogyha ilyen szegény vagyok?
- Tudja-e, mondanék én magának valamit.
- Mit?
- Csapja be Szűz Máriát is, mingyár nem lesz olyan szegény.

Egy keveset beszélgettek még, aztán megitta a borát a szegény ember, elment haza. Persze megártott neki a bor. Otthon a feleségi mindjárt nekitapadt:

– Nem szégyelled magad? A gyerekek éheznek, te meg részegen gyössz haza?

– Hagyjad, a komám fizetett a kocsmába!

– Nem szégyelled magad? Olyan embervel is szóba állsz, olyan embertől is képes vagy elfogadni, aki úton-útfélen megszólja az embert?

– Mit csináljak, má nem akartam az úton csúfoskodni vele.

A szegény ember oszt lefeküdt, majd délután három óra fele felkelt. Azt mondta a feleséginek:

– Hallod-e, azt mondta a komám, hogy csapjam be a Szűz Máriát is, mingyár nem leszek szegény. Hát én most elmenek a gazdag komáho.

– Ne lépj egy tapodtat se, most is megszólt.

– Nem baj, elmenek hozzá.

Úgy is tett.

Kívül ültek a ház előtt a komája, meg a komaasszony.

– Adjon Isten, édes komám.

– Adj Isten.

– Mi szél hozta erre?

– Hát édes komám, elgyöttem má magukhoz, hátha ki tudnának segíteni ezer pengővel.

Majd mondja az asszony az embernek:

– Adjunk neki?

– Aggyá neki.

– Nagyön szépen köszönöm. Majd ha munkába tudok állani, visszaadom.

No. Oda is adták neki a pénzt. Gyött is egy jó alkalom, a szegény ember elhelyezkedett, de má úgy nézett ki a dolog, hogy csapja be a Szűz Máriát is, hát nem sietett a pénzzel a komájához. Egyszer összetanákoztak. Azt monnya a gazdag ember:

– Haj, édes komám, hallom, hogy dolgozik. Megadhatná má azt a pénzt.

– Hát má gondolkodtam róla.

No, oda fajult a dolog, hogy megint elmúlt egy év, megint mondta a gazdag ember:

– Má megadhatná azt a kis pénzt, édes komám.

– Hát má beszélgettünk a feleségemmel róla.

Majd mikor a harmadik év is eltellett, megint megszólította:

– Haj, édes komám, megadhatná má a pénzemet!

– Miféle pénzt?
 – Hát az ezer pengő.
 – Nem szégyelli magát, entőlem követel ezer pengőt, mikor nekem nem is adott?

Megharagudott erre a gazdag ember, feljelentette a szegény komáját, bíróságra került az ügy, gyött a tárgyalásról a papír. Akkor a szegény ember megint észbe kapott, mit mondott neki három éve a komája, hogy csapja be a Szűz Máriát is. Elment hozzá.

– Adjon Isten, édes komám.
 – Adj Isten.
 – Kaptam egy idézést a bíróságról – mondja a szegény ember –, de én nem menek el.
 – Hát mijé, komám? Megkapta a papírt, oda el kell menni!
 – Hát hogy menjek kiskabátba ilyen hidegbe? Ha adna egy rendes nagykabátot, akkor elmennék.

Asszongya a gazdag ember feleségi:

– Adjunk neki, apja?
 – Aggyá hát!
 – Melyiket?
 – Hát má nem a legrosszabbat.

Odaadott neki komaasszony egy új bundát.

No, majd elmennek a bíróságra, kihallgatja a bíró külön-külön mind-egyiket. Mondja a felperes, a gazdag ember, hogy adott a komájának ezer pengőt, és nem kapta vissza, sőt a komája így és így beszét.

Behívja a bíró a szegény embert, az meg, hogy űneki nem adott semmit. Behívták szembesítésre mind a kettőt. Akkor azt mondja a szegény embernek a bíró:

– Adott magának ez az ember ezer pengőt?
 – Nekem nem.

Akkor a gazdaghoz fordult:

– Adott maga ennek az embernek ezer pengőt?
 – Igen, adtam.

A szegény ember úgy tett, mintha nagyon haragudna:

– Ez az ember adott volna nekem ezer pengőt, aki ezt az egy kabátom is képes lenne lehúzni rólam?

Megrázta magát a kabátot.

Aszongya a gazdag ember:

- Az is az enyém.
- MÉR?
- Én adtam azt is.

A bíró meg:

– Szégyellje magát! Most má elhiszem, hogy nem adott a komájának egy fillért se. Még azt az egy kabátot is képes vóna levenni arról a szerencsétlen emberről?

Így megvoltak. Kint azt mondja a gazdag ember:

- Koma, ezt mégse kellett vóna velem tenni.
- Maga mondta, hogy csapjam be a Szűz Máriát is, mingyár nem leszek olyan szegény.

Cered

Jó szokás!

144. Az egyik faluba egy új pap érkezett. Tél vót, hát vagdosták a disznót a szomszédjai, vitték neki a kóstolót. Kérdezi a szakácsné, hogy mi ez, mer ahol egyig pap vót, nem vittek kóstolót sehova.

- Mi ez? Micsoda szokás ez?

Azt mondja a szakácsné:

- Nálunk ez itt ilyen szokás.
- Ez jó szokás. Nagyon jó szokás.

Igen ám, de mikor a pap vágott disznót, akkor meg a szakácsné szét-
rakta a hurkát, pecsenyét, mindent, hogy ahonnan vittek, mindenhova
visszakötyi.

Azt mondja a pap:

- Mit akarsz most ezekkel?
- Hát vissza kell tenni oda, ahonnan hoztak.
- Emmá nem jó szokás, hogy ahonnan vittek, mindenhova visszakügyi!

Maconka

A pap káposztái

145. A tisztelendő úrnak egyre-másra tűntek el a káposztái a kertből. A vasárnapi misén aztán a hatodik parancsolatról prédikált, a lopás bűnéről. Annyira belelovalta magát a prédikációba, hogy hadonászni kezdett a kezében lévő vastag könyvvel.

– Hej, ha tudnám, hogy ki lopja a káposztát a kertemből, pap létemre fejéhez vágnám ezt a könyvet!

Erre elkialtotta magát az egyik ember:

– Bukj le, Tera, mert szétütik a fejedet!

Cered

Disznó a templomban

146. Az egyik faluban az öregasszonyok a templomba menet mindég tökmagot törtek. Egyszer aztán, mikor a kondás hajtott hazafelé, egy fekete ártány a tökmaghéjon kikanyarodott a kondából, betért egyenesen a templomba. Felforgatta a székeket, nagy csörömpölést csapott. A harangozó vette először észre a furcsa zajt. Szaladt a paphoz, felverte a híveket is, hogy jöjjenek gyorsan, mert valami rettenetes dolog történt.

Az ajtónál megálltak és megdermedtek, ahogy hallották bentről az iszonyú csörömpölést. Egyszerre csak egy fekete vali ugrott közéjük. A pap lába között iparkodott kifelé, így rajta maradt a pap [a] hátán. Szaladt a disznó a terhével, a pap meg visszakiáltott:

– Isten veletek, kedves híveim, engem már visz az ördög!

Zagyvaróna

A legszebb álom

147. Elment a cigány a templomba. A pap épen azt prégyikáta, hogy az Istennek ojjan nagy a hatalma, hogy ha akarja, a kapanyel is elsül. Tetstett ez a cigánynak, mer ő mindennap kapával foglalkozott.

Másnap elment a cigány kapányi az erdő mellé, a pap meg elment vadászni. Ahogy a pap vadászgatott, egyszerre csak a bokor megül kiugrott egy nyú. A cigány ráfogta a kapát, a pap persze egy másik bokor megül meglötte a nyulat. Mind a ketten szaladtak a nyúé. A cigány azt mondta:

– Enyém a nyú!

A pap azt mondta:

– Hát enyém a nyú, mer nálam van a puska!

– De azt tetszett prédikányi, hogy ha Isten akarja, a kapanyél is elsül.

Hát akkor elsülhetett az én kapám is.

Azt mondja a pap:

– Már látom, hogy nem tudunk megegyezni. Majd én hazaviszem a nyulat, megsüttetem a szakácsnéval. Amejjikünk a legszebbet fogja éccakára álmogynyi, az fogja megennyi a nyúlhúst.

Ahogy elgyött az este, lefeküdtek. A cigány nagyon nyugtalankodott, ette vóna már nyúlhúst. Hát jókor reggel fölkel, elment a parokjára. Nyitva vót a konyhaablak, bemászott rajta. A masinán ott vót a hús megsütve egy serpenyőbe. Egyet gondolt a cigány, belakmározta, megette mind egy szemig.

– No, mi tesz most, ha fölkel a pap, mit hazudok neki? – Nemsokára kel a pap. – Jó reggelt, tisztelendő úr!

– Korán keltél, te cigány.

– Hát korán.

– No, mit álmodtál?

– Mondja el a tisztelendő úr!

– Hát én azt álmodtam, hogy egy nagyon szép virágoskertbe jártam. Mikor föltekintettem az égre, sok angyalt láttam, akik nagyon szép éneköket énekeltek. Benyújtottak nekem egy rétyyát, én fölmentem a hosszú rétyyán, oszt száttak velem az angyalok, száttak az ég felé.

– Lássá, tisztelendő úr, én má azt hittem, hogy nem gyün vissza, oszt megettem a nyúlhúst.

Herencsény

A pórul járt szerelmesek

148. A faluba a legszebb asszony a suszterné vót, hát sokan legyeskedtek körülötte. Egyszer is, ahogy megy az üzletbe, összetanálkozik a plébánosval.

– Hova megyen, szépasszony?

– A bótba menek, veszek ezt-azt.

– Magát má régen figyelem, szépasszony. Mikor tanákozhatnék magával?

– Akár este fél nyocokor is lehet. Az uram elmegy a vásárra a csizmával, cipővel. Nem lesz itthon.

Hőj, örül a plébános nagyon.

No, de vót a plébánosnak két káplánja, két tanulója is, azokval is összetanálkozott a suszterné. Gyött az egyik, megszólította a menyecskét.

– Hova megyen, szépasszony?

– Majd csak ide a bótba.

– Hőj, mikor tanálkozhatnék én magával?

– Akar máma este is nyóc órakor. Nem lesz itthon az uram, elmegyen a vásárra.

Mikor kigyön a bótba, megy hazafelé, összetanálkozik a másik káplánval.

– Hőj, szépasszony, mikor tanálkozhatnék én magával?

– Akár máma este is fél kilenckor. Nem lesz itthon az uram, elmegyen a vásárra.

Hőj, örötek nagyon mind a hárman. De hát egymás szerencséjirő nem tudtak, nem ároltak el semmit egymásnak. A suszterné meg mindent elmondott az urának, mikor hazaért.

– No, csak hagy gyöjjenek. Jó zsebeld meg őket, hagy fizessenek. Majd én kihúzódok a fáskamrába. Mire ők nekikészűnek a szerelmeskedésnek, majd én bent leszek.

Úgy is vót. Elsőnek fél nyóc tájba gyött a plébános. Kopogtatott. Kiszólt a menyecske:

– Ki az?

– Én vagyok, a plébános – suttofta a pap –, erisszen be, szépasszony!

– Azonnal, plébános úr.

Kinyitta az ajtót a menyecske, begyött a pap. A suszterné meg akkor takarított, az edényket mosta el. A pap meg mingyár rákezdet:

– Jaj, szívemnek szép szerelmi, gyöjjön má az ölembe!

– Dehogy menek. Mingyár elvégzek, maga aggyig vetkezzen le! Az ágy fel van bontva, bújjon bele!

Óóójj, nekilátott a plébános. Hosszú reverenda vót rajta. Nem is gombolgatta, csak szakította. A gombok pattogtak szét mindenfelé, csak hogy mőné előbb levetkezzen.

– Gyöjjön má, gyöjjön má, szépasszony!

– Mingyár menek, de zörögnek az ajtón.

– Jój, ki az?
 – Biztosan az uram gyött vissza. – Ki is szólt az asszony: – Ki az? Ki zörög?

– Én vagyok. Visszajöttem, mer egy pár csizmát itthon felejtettem.

A pap meg az ágybó:

– Jój, szívemnek szép szerelmi, hova bújjak?

– Bújjon be az ágy alá!

Be is bújt a pap szűzanyameztelen.

Ahogy az ember begyött, azt mondja:

– Hej, te asszony, tán mész menek el. Majd inkább reggel.

– Jó van, hát akkor feküdjék le.

Mingyár le is dőlt az ember ruhástó. De akkor a masinán má forrott a nagy fazék víz. Az ember meg azt mondta:

– Juj, asszony, de csíp a bolha ebbe az ágyba!

– Ugyan, hogy csípna, te ember.

– De bizony, teli lehet az ágy alja bolhával.

Fogta az ember a fazék forró vizet, bezúdította az ágy alá. Leforrázta a plébánost. Azután ment megint a fáskomrába, mer nyóc óra vót, következett a káplán.

Gyött is az pontosan. Zörgött. Kiszólt az asszony:

– Ki az? Ki zörög?

– Én vagyok, szívem szép szerelmi, engedjen be – suttogta kívülről.

Beengedte az asszony.

– No, tegye le csak maga is a pénzt az asztalra!

Ahogy letette, az asszony mingyár eltette, oszt mondta neki:

– Vetkezzen le, kaplány uram, menek én is!

Az is ammód szerint iparkodott lefeküdni, mint a plébános. Az ágybó meg csak mondogatta:

– Gyöjjön má, gyöjjön má!

No, de megint zörögtek az ajtón. Megijedt a káplány.

– Jaj, szívemnek szép szerelme, ki az?

– Biztosan az uram gyött vissza valamié.

– Jój, hova bújjak?

– Bújjon be csak az ágy alá, úgyis elmegy mingyár!

Ahogy bebújt, látta, hogy ott fekszik má egy meztelen ember, oszt csupa víz az ágy alja. No, mindegy, má nem bújhat vissza, mer gyött a suszter.

– Mé gyötté vissza, ember?
 – Hát itthon felejtettem egy pár csizmát. De má éhes is vagyok, megennék valamit.

– Jó van, egyé.

Ahogy jóllakott a suszter, azt mondja:

– Nem menek má én sehova, lefekszek.

– Hát feküggyé.

Lefeküdt az ember, ott hánykolódott az ágyan.

– Hej, de sok bolha van ebbe az ágyba, má valamit csinállok vele. Úgyis van forró víz a masinán, puff neki bele, mer éccakára nem tudok aludnyi.

Úgy is tett, leforrózta a káplányt, kiment a fáskamrába.

Fél kilenckor zörgött a másik káplány. Beengedte a menyecske.

– No, szívem szép szerelmi, elgyöttem.

– Jó van, tisztelendő úr, tegye le a pénzt. Menek mingyár én is, csak vetkezzen.

Az is levette magát az ágyra, de mingyár zörgettek is az ajtón.

– Jaj, szívemnek szép szerelmi, ki lehet az? Hova bújjak? – ijedezett a káplány.

– Biztosan az uram gyött vissza valamié. Bújjon az ágy alá!

Hát ahogy bebújik, látja a meztelen embereket az ágy alatt, de má nem tehetett mást, helyet szorított magának, meghúzódott csendesen.

No, azt is ammód szerint, mind a többit, leforrázta a suszter. Ott vót három pap meghalva az ágy alatt. Gondolkogyik a suszter, mi legyen vele, mi legyen velek:

– Tudod mit, asszony? Van a mi falunkba egy bolondos ember. Majd beszélék vele, hogy horja el a halottakat a folyóba, hogy levigye ökök a víz.

Úgy is vót, elment hozzá.

– No, van egy jó alkalom, jó megfizettek érte. Egy óra hosszára való munka az egész.

– Micsoda?

– Gyere csak el, majd mellátod.

Elmentek a suszterhe. A gazda megkínálta pálinkával a vendéget, aztán mindent elmondott neki aprójára.

– De egy kukkot se senkinek. Ott van a zsákba a pap, te csak behagyítod a folyóba.

– Ó, rendbe van.

– Amikor visszagyössz, megkapod a pénzt, amiér megalkudtunk.

A vállára kapta a bolondos ember a zsákot, osztán vitte, behajjította a folyóba. Mind aki jó végezte a dolgát, gyött visszafelé füttyörészve. Mikor a házho ér, megint ott látott egy zsákot a fal mellett. Belenéz, hát benne egy reverendás.

– E, hát hamarabb hazaérté, mint én? Hogy lehet ez?

A házigazda meg:

– Hát igen, visszagyött, ugatta a kutya is.

No, fogta magát a bolondos ember, a vállára kapta a másik papot is.

– No, jó messzire behajjítolok a vízbe, onnan má nem gyössz vissza!

Úgy is vót, még nézte is, hogy viszi a víz. De amikor visszament, a ház falánál megint oda van támasztva a pap a zsákba.

– Hő, emmá mégis sok. No, megállj, majd kibabrálok én veled!

Kért a gazdától egy jó erős madzagot, rákötött a pap nyakára egy követ, hogy a víz a mélybe sodorja. Mire a harmagyk pap is vízbe került, hajnal lett. A hajnali misére gyülekeztek a népek, de a pap nem gyött. Mi van a papunkkal? Egyik se gyön?

Mit tudtak csinálni, a szomszéd faluba küldtek egy fullajtárt, hogy hozzon papot onnan, ha már az övék eltűnt. Gyött is nemsoká a másfalusi pap hintóval. A bolondos ember akkor ballagott hazafelé a folyópartró.

A bolondos ember meglátta a hintót, meglátta a papot. A kezibe vett egy dorongot, megfordította egyszer-kétszer.

– Hő, az anyád szentségit, azé jársz te olyan gyorsan, mer szürke lovon jársz!

Erre osztán jó fejbe kólintotta a másfalusi papot.

Karancskesz

Ihajla, menyecske

149. Vót egy papnevelde, a házok végén meg vót egy kút, oda járt a fél falu vízé. Egy szép menyecskére a pap mindég kiszót:

– Ihajla, menyecske!

Mikor hazament az asszony, mindent elmondott az urának.

– Te meg kiálts vissza neki, hogy „csuhajla, pap”. Ha kimegy hozzád, monnyad neki, hogy estére elgyöhet. Majd én aztán elbánok vele.

Úgy is vót. Mikor ment a vízé, megint kiált a pap.

– Ihajla, menyecske!

A menyecske meg:

– Csuhajla, pap.

– Mikor menjek el hozzád?

– Estére gyöhet.

Elment a pap. De ajjig, hogy belépett, kisvártatva csörömpölt kint az ember, verte a lábáró a sarat.

– Jaj, hova bújjak? Jaj, hova bújjak? – forgolódott a pap.

A komrába lökte be az asszony. Az ember meg vitte be magával a darálót. A komrába volt egy zsák kukorica meg egy zsák árpa.

– No, ezt a zsák kukoricát meg árpát megdarádd, mert ha nem, agyonütlek.

Darált a pap egész éccaka, reggelre végzett a munkával.

A menyecske ment vízé másnap. Látja, hogy a pap nagyon lesi az ablakból. Odakiált az asszony:

– Csuhajla pap.

– Tán má efoyott a darátok? – mondta keserves ábrázattal a pap.

Macanka

Az elvetélt tiszteletes

150. Vasárnap reggel ment a harangozó a papho, hogy harangozzon-e má a misére. Hát a papnak vót egy tyúkjá, az mindennap megtojt. Arró tudta meg, mikor van vasárnap, ha hét tojás vót. De a harangozó jöttyi-be egyet ellopott belőle. Mondja a pap:

– Szombat van most, nem vasárnap.

– De vasárnap van, tisztelendő úr! – erősködött a harangozó.

A pap megint kiment mennyézni a tojást. Az csak hat vót.

– Á – aszongya –, szombat van, eredj haza!

Ahogy a pap magára maradt, hozzáfogott varrnyi a csizmáját nyugodtan. A harangozó meg nem adott neki hitelt, hát harangozott kettőt. Má a harmagykra is rákerült a sor, beharangozott. A pap erre összekapta magát. Ahogy csak bírt, sietett a templomba. Siettyibe elfelejtette a dratvánt elvágnyi.

Ahogy elmondta a misét, ment kifele a templomon végig. A dratván meg ott hánkolódott utána. Az egyik menyecske letapodta, a pap hasra-

vágódott, a menyecske meg rá. Röstellette magát a pap, ahogy ballagott hazafelé. Éppen a parokja előtt hajtott a kondás, mikor bűgött az egyik disznó. Kérdezi a pap a kondásgyerektől:

– Fiam, mellyiknek lesz malaca: annak-e, aki aló van, vagy annak, aki felő van?

– Hát má hogy lenne annak malaca, aki felő van! Annak kell lenni, aki aló van!

Megijedt a pap erre a beszédre, hisz ő is aló vót a templomba.

– El lehet-e azt mulasztanyi, fiam?

– El bijony, csak jó ódalba kell ütnyi egy botval.

A pap egy kicsit megvidámodott, ahogy betért az udvarára. Kiatott a kocsisának, hogy fogjon be hamarjába, menjenek az erdei útra.

Ahogy beértek az erdőbe, mondja a pap:

– Állj meg!

Megállott a kocsis.

– Vedd ki a legerősebb lőcsőt! Majd én négykézláb állok, oszt úgy üsse ódalba, ahogy csak bírsl!

Gondolta a kocsis:

– Megá, itt nem lát senki, kapsz egyet, ha ez a kívánságod!

A kocsis nem teketóriázott. Ahogy leereszkedett a pap, úgy meghusintotta, hogy az elszállott egy bukorba. A bukorba pihent egy kisnyú. A nagy csörtetésre megijedt, kiugrott a fészkiő, elszaladt szélesebesen. A pap meg kiátott utána:

– Ne szaladj kereszteleten, maj megkeresztellek!

De a nyúl nem hederített rá, az csak szaladt. A pap meg legyintett:

– No, Jancsi legyen a neved!

Azóta Jancsinak híjják a nyulat.

Kishartyán

A tollas ördög

151. Az egyik asszonyho mindenhog egy pap akart járnai. Az asszony meg panaszkodott az urának.

– Én nem tudom, mit akar az a pap, mindenhog akar hozzám gyönnyai.

Kádár vót az ember.

– No, ha beszélsz vele, mondd meg neki, hogy estére elgyöhet hozzád.

Beszélt is a pappal.

– Tisztelendő úr, estére elgyöhet hozzám, ha akar, mer az uram elutazik valahova.

– Jó van – aszongya –, akkor elmenek.

Elgyött az este. Az ember kiment, ott várákozott kível. De még mondta az asszonynak, hogy ott van az ajtósarokba egy hordó, bújtassa bele abba a papot, ha ő visszagyön. Gyött is a pap, de az ember is mingyár utána. Má kintrő szólt az ember:

– Te asszony, itthon felejtettem a pipámot, azé visszagyöttem.

A pap meg fehérré vált arccal; hogy hova bújjon, hova bújjon.

– Ott van a komrába az ajtósarokba egy hordó, üljön bele abba!

Beleült abba a pap. De má az asszony előtte féjig rakta a hordót tojjúval meg pehelyvel. Beleült abba a pap. A kádár meg bement, mindjárt befenekelte a hordót. Reggel meg feltette a kocsira, elvitte a piacra. Kiboltatta, hogy aki tolyvas ördögöt akar látni, az gyöjjön ide mindenki, majd ő megmutatja a tolyvas ördögöt, de csak húsz filléré szabad mennézni mindenkinek. Ój, sok húsz fillért összeszedett vele! Az egész falu kíváncsi vót rá: a gyerekek is, a nagyok is, mindenki.

– Mínyő lehet az a tolyvas ördög?

Mikor má sokan összegyülekeztek, aszongya:

– Itt vannak-e mindnyájan?

– Má itt vagyunk mindnyájan.

– Akkor most má bemutatam a tolyvas ördögöt.

Kiütte a hordónak a végit, kiöntötte belőle a papot a földre. Hát csupa tojjú vót meg pehely a pap. Szaladt a pap a parokja felé. Arró az ódaró meg a legtöbb nép állott. Hój, azt se tudták, möre szaladjanok előle! Nem ismerték meg, mer csak tojjút láttak meg pelyhet. Az ember meg elkiáltotta magát:

– No, itt van a tolyvas ördög, most má lássátok!

A pap meg egyenesen a parokjára.

– Nohát, elszaladt a parokjára, biztos a papot akarta elvinni!

A pap levette magárá a pelyhes ruhát, rendeset húzott magára. De többet nem próbálkozott az asszonyval.

Maconka

Istennyila a templomban

152. Volt egy falu, ahol mindenki járt a templomba, még a cigány is.

A pap egyszer elhatározta, hogy csodát tesz a híveknek, ezért összefogott a cigánnyal. Egy vödör parázzsal felküldte a pap a cigányt a templompadlásra, és azt mondta neki:

– Ide figyelj, komám, ha én a prédikáció közben azt mondom, hogy az isten tüzes nyilát küld rátok, ha vétkeztek, öntsd le a nyiláson a vödör parazsat.

A cigány fent kuporgott a templom padlásán, alig várta, mikor öntheti a parazsat. Nem sokáig kellett várakoznia, mert egyszerre csak hallja letrő:

– Vétkesek vagytok, ezért az Isten tüzes nyilát küldi rátok!

Lezúdította a cigány a parazsat, és az emberekben majdnem meghült a vér, hogy csodát látnak.

A pap a csoda tiszteletére elmondott egy imát, és egy ámennel jelezte a mise végét. Erre a cigány lekiáltott a padlásról:

– Tisztelendő uram, a vödört is ledobjam?

Macanka

A felszarvazott férj

153. Az egyik faluba közel lakott a parókiához egy igen szép asszony. Az ura bányász volt, három műszakban dolgozott. Egy idő múlva a szomszédok innen is, onnan is mondogatták az embernek: baj van, mer a pap jóban van az ő feleségivel.

A bányász nem ült fel a szóbeszédnek egészen, hitt is, meg nem is. Egyszer aztán meg akart győződni, hogy mégis igaz lehet ez a sok mendemonda.

Délutánosi műszakba járt. Összepakolt otthon, mint ahogy szokott, hogy elmenjen műszakba. Eszi ágába se volt elmenni a valóságba, hanem elrejtőzött az előre kiszemelt helyen. Mikor kezdett beesteledni, lelopódzott a kertbe. Volt a kertnek az egyik részin egy nagyon jó sűrű almafa. Felmászott arra. Ott elhelyezkedett a legsűrűbb helyen. Hogy me ne lássa senki egyáltalán, mer hiszen jó holdvilágos nyári éjszaka volt.

Mikor az ember elhelyezkedett az almafán, nemsokára a kezibe vette az asszony az öntözőkupát. Ment a kertbe, a pap má tudta miről van szó, besurrant a menyecskéhöz.

No, de most hol legyenek ők boldogak? Mivel a hold rájuk világított, úgy tanáták ki, hogy elmennek a fa alá. Annak az árnyikába eljádzogatnak együtt, senki nem látja meg őket. Oda is mentek.

Egyszer játék közben a fiatalasszony megszólalt:

– Jaj, főúr, azér mégis ilyen dolgot tenni! Egyszer ebből nagy baj is származhat, még majd másállapotba kerülök, ki fogja a gyermeket eltartani?

A főúr megszólalt.

– Majd eltartja az, aki felettünk van.

A bányász ezt má nem állhatta meg szó nélkül a fán gubbasztva:

– Én bizony nem fogom eltartani azt, amit a főúr csinát, ha az Isten akárhova is tesz!

Pásztor

Az elveszett kecske

154. Az egyszeri ember felment Pestre, hogy eladja a kecskéjét. Persze mire felért, nagyon megéhezett. Fogta a kecskét, utánakötötte a villamosnak, ahogy a villamos ottan állott. Ő meg betért egy vendéglőbe, megebédelt rendesen. Mire kigyött, vót kecske, nincs kecske.

Bement érdeklődényi abba a házba, ahol a villamos állott, de nem vót benn senki. Egyszerre csak hallotta, hogy gyönnék haza. Gyorsan bebújt az ágy alá, nehogy meglássák, és tolvajnak higgyék. A fiatal házaspár meg nekivetkezett, ott szórakoztak, ott szerelmeskedtek az ágyba. Egyszer azt mondja a fiatalember:

– Jaj, látom az egész világot!

Az egyszeri ember erre kiszólt az ágy alól:

– Mondja, nagyságos uram, az én kecskémet nem látja valahol?

Cered

A lusta házaspár

155. Az egyik tanyán lakott egy ágrólszakadt fiatal házaspár. Allig volt még valamijük, mindenért a szomszédba szaladtak, de messze voltak a szomszédok, koptathatták a lábukat.

Az egyik nagy ünnep előtt tepsit kértek kölcsön a túróslepényhez. Ebéd után elnehezdedtek, lepihentek. Egyik se akarta visszavinni a tepsit, ezen összekaptak. Végül megegyeztek, hogy aki először megszólal, az gyalogol át a másik tanyára.

Egyszer csak ugatni kezdett a kutya, egy szabadságos katona kopogott be az ajtón. Érdeklődött, hogy merre kell mennie Pest felé, mert elvétette az utat. Hiába kérdezgette, meg se mukkant se az ember, se az asszony.

– Süketek ezek, vagy némák? – gondolkodott a katona.

Végre a szépasszony kiment az udvarra, és mutogatott, de a katona nem egészen értette, mit mutat, mit akar, csak mondogatta neki, hogy szólaljon meg. Simogatni kezdte. Az asszony meg átölelte a katonát, csókolgatta, csak hogy az urát szólásra bírja. A katona aztán neki-bátorodott, oda kezdett nyúlkálni, ahova nem szabad. Az asszony erre elszólta magát:

– Ejnye-ejnye, vitéz uram!

A házigazda – aki addig csak nézte őket – örömeiben ugrándozni kezdett:

– Köszönöm, hogy megszólaltál,

A hadnagynak csókot adtál,

Mutattad az utat Pestig,

Vihedd haza most a tepsit.

Zabar

Hamis vak

156. Az egyik faluban történt ez az eset. Ment végig az egyik kódús a falun, és aztat kiabálta végig-hosszig:

– Ki volna olyan asszony, aki nem szereti az urát?

Má majdnem ott tartott, hogy kiér a falubul, de bizony nem jelentkezett senki. Hát nem fog keresni semmit, mi lesz most övele? Még vót hátra három lakás a falubul, utóljára megkísérelte ott is a mondást, hát elkurjantotta magát:

– Ki volna olyan asszony, aki nem szereti az urát?

A legszélso házbó kigyótt egy asszony:

– Mit tudna maga, bácsika, arról mondani, ha valaki nem szereti az urát?

– Én tudnék neki olyan orvosságot javasolni, hogy ó a férjetú azt tehetne, amit akarna, mer a férje azt sem látná.

– Mennyibe kerülne az az orvosság?

– Az orvosság nem sokba kerülne, de a titkot kérdezd meg előbb, hogy mennyibe kerülne.

– Akkor azt tessék mondani, hogy a titok mennyibe kerülne!

– Háromszáz pengő forint a titka, azér megmondom.

– Gyűjön be, ne lásson senki bennünköt!

Amikor az asszony lefizette a háromszáz pengő forintot, a kódus elmondta, hogy mit kell csinányi.

– Egy tiszta fekete jércét szerezzen valahonnan, ami még nem tojt. Azt le kell vágnyi, meg kell paprikásan sütnyi, melléje egy liter bort tenynyi. Ha azt a maga férje megeszi az utóssó cseppekig, egyszerre vakulni kezd, s maga má azt tehet, amit akar, fogyjon el a bor is, meg a csirke is, akkor a maga férje meg fog vakulni.

Az asszony megörült a jó tanácsnak, a kódus meg fogta magát a háromszáz pengő forinttal, oszt el is ballagott.

Má csak egy lakás vót a falubú ezen a lakáson túnan. Mikon kiért onnan, nem is olyan nagyon messzire, hát haladt az idő, dél fele vót az idő. Az útparton meglátott egy embert, aki ott híveskedett a fák alatt a két ökrivel, mer szántott. A kódus köszöntötte:

– Dícsértessék a Jézus Krisztus, adjon Isten jó napot. Hej, de sokat kell ebbe a nagy melegbe dolgozni magoknak. Nézze, én csak kódus vagyok, mégis sokkal könnyebben keresem a kenyeremet, mind magok. Most is kerestem ebbe a faluba háromszáz pengő forintot.

Azt mondja neki a gazda:

– Mit tett azé a háromszáz pengő forintért?

– Mit tettem? Azt kiabátam végig a falun, hogy ki van olyan, aki nem szereti az urát. Majd egy helyre be is hívtak, meg is adták a háromszáz pengő forintot.

– No és mit tett érte?

– Nem sok valamit tettem én, csak beszítem, jó elbolondítottam egy menyecskét. Megmondtam, hogy vágjon le egy fekete jércét, ami még

nem tojt, süsse meg ropogósra, oszt tegyen mellé egy liter bort. Etesse meg az urával a jércét, itassa meg a bort vele, akkor az ura meg fog vakulni. Utána azt tehet a férjítől, amit akar, ha má nem állhatja.

– Meg tudná-e mondanyi, hogy mőre van az a ház?

– Meg bizony. Itt van a falunak ezen a végin, mingyár a második ház.

Ott van az a ház, ahova behíttak.

A gazda egy kicsit elfehéredett erre, de nem kérdezősködött tovább, a kódús meg elballagott. Ahogy magára maradt, fordút még vagy kettő az ekével, és akkor felpakolt a szekérre, elballagott haza. Hát télleg, mikor hazaért, az asztalra téve a csirke megsülve, mellette a liter bor. A feleség meg kedveskedik, forgolódik mellette:

– Egyen, igyon, úgysis sokat dolgozik!

– Hogy létezhet ez? – tűnődött rajta az ember, mikor csak egyszerű étkekkel szokta várni a felesége. Még vasárnap se csináta meg az asszony, hogy neki csirkét vágjon, bort vigyen. Eszibe jutott a kódús: – Hiszen ezt a házat mondta, ez a második ház. Hej, te gonosz asszony, majd túljárok én az eszeden!

Hozzákezdett ennyi, innyi. Egyszerre azt mondta a feleséginek:

– Eriggy má ki, asszony, nézze szét! Derűtt idő vót, amikor jöttem hazafele, most meg olyan, mintha borulna, setétedik befelé.

Az asszony kiment a képlaksákbú, jött is be nagy örömvvel.

– Ember, má hogy sötetédne? Tiszta az ég, úgy sūt a nap, hogy borasztó valami.

Hát az ember:

– Nem tudom, mi van velem, de allig látok valamit.

Az asszony:

– Csak egyen. Egyen!

Vót még a csirkehúsbú, meg a borbú is.

– Csak egyen, egyen. Meg kell azt mind ennyi meg a bort is meginnyi.

Az ember úgy tette magát, mintha allig bírná megenni a csirkét, de csak bepakolta. Amikor megtörölte a száját, azt mondta:

– Mán most nem is látok semmit egyáltalán.

Az asszonynak kellett vezetgetnie mindenfelé az embert, mer az ember úgy tett, mintha megvakút vóna a csirkétő meg a liter bortú.

Telt-múlt az idő. Az asszonynak nem vót inyére, hogy az urát mindenfelé vezetgesse, de kárpótolta a fiatal pap, akinek szabad bejárata lett a

házába, jöhetett fényes nappal is, ölelkezhetek, csókolózhattak, úgyse lát a gazda semmit.

Elkövetkezett az aratás. Csúnya idő járt, nagyon sok eső lett, de aratni kellett. A búzát nem is rakhatták hambárba, hanem kívül ponyvára terítgették, szárítgatták. Azt mondta az asszony:

– Ember, ha má látnyi nem lát is, de hallanyi hall maga. Itt van a kezibe a bot, ha meghallja, hogy a csirkék kapargásznak a ponyván, szépen menjen abba az irányba, kergesse el a botval, szét ne kaparják a búzát.

Az ember szót is fogadott. Még egy rendesebb, tisztességesebb botot választott a kezibe, aztán ballókázott az udvaron a maga módja szerint, hátha jön az a kakas, akinek az elpüfölésére annyira áhítozott. Jött is a pap egészen nyugodtan, az ember jelenlétibe is ölelkeztek, csókolóztak. Egyszer csak őfeléje vette útját a pap.

– Hess, kakas!

Úgy vakszemény tanáta vágnyi a papot, hogy egybe eldűt, még se nyikkant többet. Jött ki a feleségi:

– Ilyen ember! Ilyet tennyi! Agyonütnyi a papot! Most mi lesz velünk?

Az ember:

– Mi lenne! Bevisszük a szobába, begyugjuk az ágy alá. Jó késő este, mikor lefekszenek a faluba, betesszük egy zsákba, elvisszük egy nagy folyóba.

Esős vót az idő, a folyó is meg vót dagadva, el tudott vinni egy papot, ha behajítják.

Úgy is cselekedtek. Este kíső, mikor má mindenki lefeküdt, betették a papot egy nagy zsákba, az embernek felkötték a hátára, és az asszony vezette az embert a folyó felé.

No, de most hogy tegyék a folyóba, hogy a víz azt el is vigye. Azt mondta az ember:

– Limbázzuk meg jó erősen kétszer, harmadszorra nagyon sungba lesz, akkor hagyíjuk, úgy biztosan bentre száll, elviszi a víz.

Úgy is csináták. Az ember megfogta a pap két kezit, merd ott nehezebb, az asszony meg a lábát.

– No, most!

Akkor meghagyították, ahogy bírták. Bizony a pap jó beszált a vízbe, elvitte az áradat.

Azt mondja az ember:

– Hallod-e, asszony, én teneked má csak a nehezedre vagyok, hiszen sok baj van velem, de megúntam az életemet is, móta megvakultam. Eriggyé el jó távol, oszt szeledj nekem, lökjé hátba, ahogy csak tudsz, hogy essek bele a folyóba, hogy vigyen el engem is.

Az asszony úgy is csináta. Elment jó távolra, nekiveselkedett. Az ember suttyomba pislogott hátra. Mikor egész közel ért hozzá az asszony, akkor hirteten letupodt az ember. Az asszony egyet hemperedett rajta keresztű, jó beszátt a vízbe.

Az ember mondta neki:

– No, csak eriggyé, ha szeretted életibe, szeressed holta után is!

Mátraverebély

A magzat, akinek nem vót szeme

157. Hol vót, hol nem vót, vót egy nagyon szép menyecske. Élt boldogságba az urával. Egyszer a szép menyecske boldog állapotba került. Elment gyovonni, mer gyött valami nagy ünnep. A papnak nagyon megtetszett a menyecske. Mikor má meggyovont neki, azt mondja:

– Jaj, szép menyecske, szép menyecske, maga boldog állapotba van, de nagy baj van.

– Mi, tisztelendő úr?

– Hát, édes gyerekem, a magzatodnak nincs szeme.

– Jaj, tisztelendő úr, mit teszek? Jaj, mit csináljak?

– Hát, édes gyerekem, [helyrehozom] neked, kivételesen neked ezt a dolgot, emiatt ne főljön a fejed. Majd mise után gyere be a parokjára, megcsináljuk a gyereknek a szemit.

Ahogy vége lett a misének, ment is a szép menyecske a parokjára. A pap meg jó elszórakozott a menyecskével, megcsinálta a magzatnak a két szemét az ágyba.

Aztán hazaballagott a menyecske búsan, mérgesen. Csapja az ajtót. Azt mondja az ura:

– Mé csapkodod azt az ajtót?

– Mér, mér? Hogyne csapdosnám! Ha el nem menek gyovonnyi, a magzatunknak, annak az egy szem gyereknek se lesz szem.

– Honnan veszed te ezt, asszony?

– Hát a tisztelendő úr mondta. Elhívott a parokjára, lefeküdtem az ágyba. Azt mondta, hogy hazamehetek nyugodtan, lesz má a gyereknek szemi. No, így lett la, szemi a gyereknek, azt se tudott vóna kend csinányi.

– No, jó van, jó van édes feleségem, ne dühöngj má, ne!

De dühöngött ő igazán, az asszonynak az ura. Hogy tehessen ki ő a papval! Gondolt egyet.

– No, ez jó lesz. Van a tisztelendőnek sok birkája, az éccaka elmenek, mindnek kiszúrom a szemit. Hagy csináljon azoknak is, ha feleségem magzatjának tudott csinányi.

Úgy is lett, elment a szegény ember a parokjára. Belopakodott a juh-akóba, aztán az éles bicskájával az összes birkának mindnek kiszúrkáta a szemit. Másnap regget a nagymisén a pap prégyikálja ordibálva, hogy aki meg tudná mondanyi, ki szurkáta össze a sok birkájának a szemit, száz pengő jutalmat adna neki. Jelentkezzen, aki csak tud is róla.

A szegény ember hallja ezt, merd ott vót a misén. Mingyár a mise után odasodródott mellé.

– Tisztelendő úr, ide a száz pengőt, tudom, hogy ki vót a tettes.

– Biztos, Jóska?

– Biztos.

Adja neki a pap nagy örömmel a száz pengőt, gondolva, hogy sokkal többre fog az annak kerülni, aki ezt tette. Mondja a szegény ember:

– No, tisztelendő úr, én tettem. Ha maga a feleségem magzatjának szemet tudott csinányi, csináljon a birkájainak is!

Zagyvaróna

Vándorló holttest

158. Élt egy menyecske az urával. Az ura éjjelre járt munkába. Mivel gyanús vót neki az asszony – úgy gondolta, hogy a pap csapja neki a szelet –, egyik este titokba otthon maradt. Az ablakuk alatt vót egy nagy-nagy almafa, közbe a gát mellett végig sövény, élősövény. Az ember úgy tett, mintha elment vóna munkába, közbe visszahúzódott az élősövény mellett, oszt felmászott az almafára. Onnan leskelődött, mi fog történni.

Hát a feleségi hozzákezdett a konyhába, süttöt-főzött, mind a lagzi-ba. Feltette a zsírt a masinára fornyai, hogy majd gyön, főz, oszt akkor meg tudja vendégelni, ugye sü-t-főz. A kert felől meg hallotta az ember a nagy suhogást, csak úgy csapta a pap a reverendát, bement az ajtón.

Mondta neki a menyecske:

– Jaj, kedvesem, még nem készültem el, még sehogy se állok. Vesse magát aggyig kényelembe!

A pap lefeküdt a dikóra, rögtön el is aludt. Hanyatt feküdt, a száját eltátotta, horkolt rettenetesen.

A menyecske meg sürgött-forgott, többször kiszaladt ugye a komrába liszté, tojásé, mit tudom én, mié.

Az ura meg lemászott az almafárú, beszaladt. Ahogy forrott a zsír a masinán, felkapta, beleöntötte a papnak a szájába. Az asszony csak akkor ment be, mikor látta, hogy a pap fuldoklik a forró zsírba.

– Jaj, forgósteremtette ember, mit csinátá? Végi az életünknek, mi lesz most má?

– Ne törődj vele asszony, a faluba van egy rettenetes hamis bika.

Elvitték a hótt papot, a kapu elé állították, a parokja kapuja elé. Iged, de a csordás, a gulyás a faluban nagyon korán hajtott, majdnem setétbe. A bika meg mindég a gulya elejin járt. Mellátta a papot a kapuba, neki-ment, összevissza taposta, törte. A csordás a végin ment a marhának, mikor odaért, má ott feküdt a pap.

– Hej, végi az életemnek! Most má mi leszek, hova teszem a papot? Kiállott a kapuba, vagy valahova akart mennyi, a bika meg tönkretette.

A falu végin rettenetes nagy fű vót a papnak az árokja előtt. A csordás betakarta a fűbe a papot, a hótt papot, ő meg továbbhajtotta a csordát, végezte a dolgát, ugye, egész nap.

Eszibe jutott az útkaparónak déltájba, hogy le kellene azt a dudvát vernyi az útparró. Hát a falu végirő kezdte a kaszálást, pontosan a papnak a kapujátó. Allig suhintott vagy kettőt a kaszájával, mikor megakadt.

– Mi az ördög má ez?

Látja, hogy egy reverendadarab marad a kaszáján. Jobban odané, hát a papba vágta a kaszáját, má az meg is van halva.

– Most má végem van. A főúr a nagy melegbe kigyött ide hüssölnyi, most agyonkaszátam. Mit csináljak má vele? Hová tegyem má?

Kaszát egy csomó füvet, betakarta a hótt papot. Ott püffedt a pap esztyig a napon. Estefele ment az útkaparó.

– No, most má majd elteszlek láb alól!

Fogta a papot, elvitte a harangozó kertyebe, feltette egy almafára. Nagyon sok almája vót a harangozónak, nagyon őrizte, mer lopták a

cigányok. Felöltöztette az útkaparó a hótt papot rendesen, a nyakába akasztott egy vászontarisznyát, memmég vetett bele vagy hat-hét almát is, mintha a pap lopná az almát.

Észrevette a harangozó kutyája a mozgást a kertbe, szaladt elfele, ugattott. A harangozó meg uszgyi a kertbe egy nagy botva, kereste a tolvajt. Meglátta a hott papot az almafán a tarisznyával, hát odavágott neki, hogy a pap lefordult.

– Hű, végi az életemnek! A főúr biztos ki akarta próbányi, mit csinállok az almatolvajjal. Mit csináljak má vele? Agyonütöttem, Uramisten! No, sebj!

A harangozó másnap reggel kihirdette, hogy cigánygyovonás lesz, meggyovontatják a cigányokat. Mindegyikhe elházalt, hogy menjenek gyovonnyi. Mentek is a cigányok sorba. Hát ugye az asszonyok is, a férfiak is ott állongottak az előtéren. De az asszonyok nem olyanok, mind az emberek, azok mind furakodnak, tolakodnak. Először egy nagy cifra menyecske ment be a papho gyovonnyi, letérgyepelt.

Ugye má a papot felöltöztette a harangozó rendesen, a stólát a nyakába akasztotta. Kipóckolta úgy, hogy csak úgy dülledtek a nagy szemei.

Mikor oszt letérgyepelt eléje a cigány menyecske, a stólát meghúzta a nyakán, ugye. Ahogy fel vót póckolva, a stóla nem engedett, a cigány menyecske magára rántotta a papot. A menyecske meg nagyon megjíedt, hogy a pap ráesett, elsivalkodta magát, sivalkodott szakadásig. Kivel meg a sok fiatal cigányember nem győzött csodálkoznyi:

– Mi baja van má ennek a szegény asszonynak?

Berontottak, hát látják, hogy a menyecske is a földön, a pap is a földön, ott hemperegnek rajta. Akkor oszt ütték-verték a cigányemberek a papot, úgyhogy ők verték agyon.

Zabar

Meglepetés a putriban

159. Leszerelt a cigány, örömben ugrált hazafelé. Otthon nyakába borul a feleségi, ugrálnak körülötte a rajkók. Egyszerre csak elkezgyi számolnyi ökök:

– Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyóccs, kilenc.

Rászól az asszonyra:

– Ides párom, mikor elmentem, csak nyóc gyerekünk vót. Honnan szerezted az egyet?

– Ó, édes dádekám, mikor katonának vittek, elrítam magam. Hazafelé meg arra gondoltam, hogy öngyilkos leszek. Lefeküdtem a sínre. Hát tehetek én róla, hogy a vonat helyett a baktar gyüött?

Zagyvaróna

A hazatérő cigány

160. Vidáman sietett hazafelé a cigány. Nem csoda, a börtönből gyött. Faluja szélére ért, amikor arra gondolt, hogy meg kell ünnepelni ezt a szép napot valami jó ebéddelel. Szétnézett az árokparton, hát ott csipkedtek a tyúkok.

– Pipipipi! – szólogatta őket, és kettőt a nadrágjába csúsztatott.

Kisvártatva két csendőr gyött vele szembe, a tyúkok meg kidugták a fejüket a gombtalan sliccen. Ráförmedtek a cigányra.

– Még haza se értél a börtönbő, és tyúkok vannak a nadrágodba?

Odanéz a cigány, meglepődve látja a fejeket. Azt mondja:

– Ejnye, de meleg van, hát nem kikeltek a tojásaim?

Zagyvaróna

A cigány meg a katona

161. A cigány meg a katona együtt utaztak, egyszerre láttak meg a földön egy bugyellárist. Azt mondja a cigány:

– No, vitézs uram, azs enyim less a bugyelláris, én láttam meg hamarabb.

– Nem, cigány, én láttam meg hamarabb.

– Tudja, vitézs uram, hogy less? Amellyikünk nagyobb tud hazsudni, azsé legyen.

– Jól van, morekám, kezd el te!

– Héj, azs én apám olyan gazdag ember vót, gulyája meg minesse vót. Nagy kádakba vót a sok tej, olyan sajtokat késítettek, mint egy malomkí.

– Az meglehetett, cigány.

– Most mán magán a sor, nem tudok tebbet hazsudni.

Azt mondja a katona:

- Az én apám meg nagyon szegényen élt, csak egy lova volt. De csudálatos állat volt, az egyik esztendőben csikót ellett, a másikban cigányt.
 - Azs nem lehet igazs, olyan ló nincs.
- A katonái lett a pénz.

Szátok

Jól megmondta

162. A cigány tanákozott a katonával. Kérdezi a katona:

- Ki vagyok én, cigány?
- Ország őrsője.
- Mi van a vállamon?
- Aranyos kis puska.
- Mi van a lábamon?
- Előfűzsős kis csizma.

A katona leült az árokspartra, falatozni kezdett, de nem adott a cigánynak. Mikor szétmentek, elkezdett a cigány kiabálni:

- Cukketesz a hátadon, juhászbot a válladon, szőlőtőke a lábadon!
- Hej, cigány, majd tanákozunk még!

Maconka

Tolvaj cigány

163. Az egyik pap tizenkét libát küldött ajándékba a szomszéd faluba a cigánnyol. Egy levelet is küldött, abba beleírta: „Itt küldök tizenkét libát.”

Útközben arra gondolt a cigány, hogy milyen sok az a liba. Észre se veszik, ha egynek kitekeri a nyakát. Úgy is tett, a libát egy bokorba dugta, hogy hazafelé magához veszi.

A paphoz érve odaadta a levelet, beterelte a libákat az udvarra. Olvasa a pap az üzenetet, de csak csóválja a fejét:

- Cigány, ez csak tizenegy liba.

Számol a cigány is:

– Egy, kettő, három, négy, öt, ha, hét, nyolc, kilenc, tíz, tizenkettő. Tessék megolvasni, tisztelendő uram, az bizony tizenkettő.

Sehogy se tudtak egyről kettőre jutni, mert a pap tizenegyet, a cigány még tizenkettőt olvasott. A pap végül odahívott tizenegy embert, a cigányt is melléjük állította.

– No, kapjatok el mindannyian egy libát, majd kiderül, hogy jut-e mindenkinek!

Megiramodtak az emberek, és a hónuk alá vettek egy-egy libát, csak a kocsis maradt árván.

– No, cigány, mégis nekem volt igazam, mert a kocsisnak nem jutott!

– Forduljon fel a nevi napján, mért nem iparkodott.

Zagyvaróna

A cigány meg az égiháború

164. Egy parasztember szénát gyűjtött a határban. Ahogy gereblyézett, egyre csak az égre pislogott, mert sötét felhők jöttek feléje. Iparkodott hát, hogy időre végezze, égett a keze alatt a munka. Szerencséjére végzett a munkájával, mikor kitört a vihar. Belebújt az utolsó boglyába, nehogy megázzon. Kisvártatva egy cigány jajveszékélését hallotta közvetlen maga mellett:

– Jaj, édes Jézusom, csak a fejem dughassam ebbe a szénába, aztán már azt se bánom, ha a fenekembe csap a villám!

Úgy is tett, ahogy mondta. A gazda meg így gondolkodott:

– No, most megkapod a magadét, te füstös!

Óvatosan kibújt a boglyából, és rázuhintott a cigány hátsó részére. A cigány meg elkezdte az óbégatást:

– Jaj, jaj, Jézuskám, hát még veled viccelni sem szabad?

Nagybátony

A szerencsés cigányok

165. Az egyik faluba élt két cigányember, az egyiket Morenek, a másikat Horenek hívták. Egyszer megfogadták, hogy ha ötös találatuk lesz a lottón, felmennek a Jóistenhez muzsikálni.

A következő héten begyött az ötös. Azt mondja Hore:

– Na, Morekám, megyünk, muzsikálunk az Istennek.

Kerestek egy jó nagy fát, másztak rá felfele. Hore meg maga után levagdosta az ágakat, hogy ne tudjon utánuk menni senki. Mikor felértek a fa tetejére, felnéztek az égre, keresték az Istent.

– Hej, Morekám, de messze van még az Isten! Menjünk le!

De sehogy nem tudtak lemenni, mert egy ágon álltak. Azt mondja More:

– Kapaszkodj a lábamba jó erősen, majd csúszunk lefele.

More eleresztette a fát, hogy majd megköpi a markát. Erre lezuhantak mind a ketten. More úgy összetörte magát, hogy mozdulni sem tudott, még a szája is félreállt. Horenek is fájt minden tagja, de beszélni még tudott:

– Ejnye, Morekám, te most is nevelsz, nem hogy siratnál?

Bárna

A cigány, a pap, meg a macskatövis

166. Vót eccer egy pap a faluba, mint ahogy most is vannak a faluba papok. Gyött a karácsony, az iskol[ás]gyerekeket a pap kötelezte, hogy menjenek karácsonra gyovonnyi. De osztan megparancsolta a gyerekeknek, hogy csak úgy gyovonjonak, úgy lesz érvényes nekik a gyovonás, hogyha mindenki a bűnit rendesen kigyovonja, ki mit lopott, ki hol verekedett, hogy bántotta meg a másikat, minden.

Hát osztán elment a cigánygyerek is gyovonnyi a többi gyerekkel a templomba. Amikor a többi gyerekek gyovontak, ő is sorra kerüt. Hát elment be a papho a gyovontatószékbe, osztán kigyovonta, hogy ellopta a pap nyulát. Erre a pap felugrott a gyovontatószékbő, a gyereket kirántotta onnet, kipofozta.

– Te loptad el a nyulamot, a cigány mindenedet. Hozd vissza, mer ha vissza nem hozod, hát nagyon-nagyon megbüntetlek. Letérgyepülsz, oszt derekre foglak húzatnyi az iskolába.

Nohát osztan a cigánygyerek a templombó kiszaladt, másnap nem is áldoztatta meg a pap a többi gyerekekkel, merhogy nem gyovonta ki tejjesen a bűnit, ki kellett neki menni a gyovontatószékbő. No osztán erre fel a cigánygyereket nagyon bántotta a dolog, szégyellté, mer a többi gyerekek viccették, nevelték, hogy ötet a pap kipofozta. Azon gondolkodott, hogy mit csinájjon ő a papval, hogy téríjje ő azt neki vissza. Hogy hát ővele így kibánt a pap a többi gyerekek előtt. Erre fel elhatározta magába:

– Megá, ha te engem kipofoztá, majd ellátom én neked ezé a bajod!
 Fogta magát a cigány – mind mezőkön vannak, nem tudom, ki ismeri, de aki ismeri, hát az tudja, hogy mijjen nagyon szúrós a macskatövisk, nagyon szúrós tövisk –, szedett a cigány egy nagy rakást. Belenyomdosta így a gatyája lábába. Erre fel beletett egy bakmacskát, osztan ráültette így a lábára. Osztán a cigány elment a papho. Beköszönt hozzája.

– Jó napot, plébányos úr!
 – Jó napot, te cigány, mit hoztá?
 – Hát elhoztam a plébányos úrnak a nyúllát.
 – Hol van, te cigány?
 – Hát itt van a gatyámba. Csak tessék jó megmarkolnyi, hogy el ne ugorjon, mer ha széterisztem a gatyám, mingyá elugrik.

Akkor a cigány elerisztette így a gatyája lábát, a pap meg odakapott. A sok tövik belement mind a markába. A macska kiugrott, neki a pap arcának, a pap hanyatt vágódott. Erre a macska felugrott az ablakba, mind kiverte neki a karikákat.

Erre a cigánygyerek kiszaladt. Szaladt az úton végig, a pap meg utána. Kiabáta a pap, hogy:

– Fogják meg, fogják meg!
 Erre a cigánygyerek is azt kiabálta, hogy:
 – Fogják meg, fogják meg!

Szaladtak az úton, de nem tudta senki se, hogy kit fogjonok el. Így menekült meg a cigánygyerek a pap haragjától.

Nagylóc

A szerelmes cigány

167. Élt egyszer egy cigány, akinek nagyon sok gyereke volt. Mikor megszületett a tizenharmagyk gyereke, elhatározta, hogy parasztkomát választ. A szomszédja egy szentfaragó ember volt, hát azt hitta meg komának.

Ennek a szentfaragó embernek nagyon szép felesége vót. Meg is tetszett a cigánynak az új komasszony. Azt mondta neki:

– Eeej, komasszony, de szép asszony maga, de megkívántam!

Hát az asszony mindent elmondott az urának maga, amit az új komától hallott. A férje azt mondta:

– Bíztsd fel, hogy elgyöhet estére, majd én osztan visszagyövek a szentárusbó, oszt kibabrálok vele.

Délután megint összetanátkozott az új komával a menyicske.

– Hej, komaasszony, elmehetek-e magához estére?

– Elgyöhet, komám, nem lesz otthon az uram, elment szenteket árulni a szomszéd faluba.

Ott is vót este a cigány a komasszonyáná. Készülödték a szerelemre. De a cigány még hozzá se érhetett az asszonyhoz, mikor kopogtak az ajtón.

– Jaj, komasszony, ki kopog?

– Nem tudom én, komámuram, nem az uram gyött-e haza szentárusbó.

– Hova bújjak? Hova bujjak?

Hirtelennyibe elbújt a faragott szentek közé. Úgy megmerevedett, mind a szobrok. Közbe belépett a komája.

– Hát, te asszony, még több szentet is kell vinnyi, mer nagyon kelettyi van a szobroknak. Gyere, kiválasztunk még néhányat!

Hát ahogy válogatnak, az ember meglátta a komát a szentek közé bújva. Aszongya a feleséginek:

– Te asszony, hozz gyertyát, hogy jobban lássak!

A gazda az égő gyertyát a komájának az orrára tette. Ahogy csepegett a forró faggú a cigány arcára, mindég jobban égette, égette. Mán nagyon fájt neki, hát elfújta a gyertyát.

Meglátta a gazda.

– Te asszony, hát ez a szent még a gyertyát is elfújja? Nekem ilyen szent nem kell!

Megfogta a cigányt, kihajította az udvarra. A cigány nagyon megütötte magát, fázott is. Annyira tellett az erejéből, hogy bebújt a tehénistállóba. Hát reggel, mikor mentek fejni a tehenet, azt mondja a gazda a feleséginek:

– Te asszony, nézd má, milyen fekete bornyúnk lett éccaka! Nekem ilyen fekete bornyú nem kell!

Akkor megfogta, kihajította még egyszer a cigányt. A cigány meg elszaladt rögtön, nem kíváncsiskodott többet a szép komasszonyra.

Vizslás

Tejfeles Krisztus

168. Ebbe a mai rendszerbe, minek mondjam mán, orosz, vagy mi az Isten lova, mikor a bodi vót. Biztosan a magyarba is úgy vót e, azé vót a forradalom, úgye, hogy nem tetszett. Itt is olyan vót, bodirendszer vót minálunk, arra adták a cukrot, lisztet, zsírt, mindent, amire szükség vót a házho.

Egy parasztasszonynak meg vót eladó jánya. Aszongya má az üzletvezetőnek:

– Tudja-e mit, főnök úr, eladó jányom van, és sok minden kellene, ami nincs még, hiányzik, magának van. Ha ideadja maga, én adok, amire magának szüksége van rá: tejfel, túró, cibe, szalonna, kolbász, csirke, minden, ami kell, hizott liba, de maga is adja ide.

– Jó van, Mári néni – aszongya –, lehet róla szó.

Hát pont húsvét következett. Az üzletvezető azt mondta a parasztasszonynak:

– Tudja-e mit, Mári néni, má most az ünnepekre küldjön be énnekem nagycsütörtökön tejfelt.

Elkészítette a parasztasszony, öt liter tejfelt, egy kandliba. Meffogadott egy cigány suhancgyereket.

– Gyere be! – Jótartotta. – Egyé!

Ott van vajaskenyér, szalonna, ami kellett, a parasztasszonyná.

– No, vidd be ide a városba, add oda!

Jó, a cigánygyerek meg ment az úton szépen.

Ott akkor a régi időben több helyen fakereszt vót, olyan fábó ácsolt kereszt, de feszület csak rajta vót. Léckerítés vót körülötte. A cigány meg letette a tejfelt a kereszt előtt, ránézett a Krisztuskára.

– Kedves Jézus Krisztuskám, vigyázz má erre a tejfelre, míg bemegegyek az erdőre félre, dolgomra.

Nem messze vót az erdő. Be is ment, de a cigány nem sietett. Közbe meg a suszterinast küdte a mesteri:

– Eredj ki a faluba, hozzá be öt liter tejet!

Az inas meg megy ki, látja, hogy a kereszt előtt van egy kandli. Felvette a fedőt, bemártja az ujját. Jó sűrű tejfel vót. Mennyalja.

– Emmeg finom tejfel.

Átfordította a maga kandlijába a tejfelt az inas. Krisztuskának meg bekente a száját tejfelvel, úgyhogy a hasán is futott le. Az inas vissza-

ment. A cigány meg mikor kigyótt az erdőből, odaér a kereszthe, veszi a kandlit: megkönnyült a kandli.

– Hőj, hova lett?

A cigány azt mondja oszt magában:

– Édes Jézus Krisztuskám, terád se lehet biznyi semmit? Mé etted meg a tejfelt? Most hova legyek?

Hát a Krisztus nem mondott semmit.

– Várjá, maj mettanítolak!

Felmászott a cigány a kerítésre, verte pofon a Krisztust.

– Mé etted meg a tejfelt? Hova tetted a tejfelt? Add elé!

A kereszt meg má régi vót, ki vót korhadva a tövi, úgyhogy elkezdett dőlnyi a kereszt. A cigány nem tudott hova lenni, belekapaszkodott, hanyatt esett a keresztvel.

– Mit akarsz velem, Krisztus? Hát nem mégy le rólam?

De hát nem ment le. A cigány aggyig vánszorgott, hogy kimászott alóla, elment haza.

Másnap reggel me nagypéntek vót. Akkor szokás, templomba sorba térbelnek, a pap egy kis feszületet odatart mindenkinek a szájáho. Meg kell csókolni a Krisztuskát. De minden csók után letörüji zsebkendővel. A cigány meg nem tudta, hogy mit akarnak e, odafel vót a kóruson, legyótt. Ó is a széjin odaát. Láttá, hogy közeleg má a pap a Krisztuskával e, a cigány elhúzódott hátra. A pap mellátta a cigányt.

– Gyere ide, te, Krisztus Urunk mindenkié meghalt, csókold meg is!

– Dehogy menek, tennap is majnem agyonnyomott.

A pap nem tudott a dolgró.

– Nem evvót a.

– Tudom, a nagyobb vót, mind az e, de ez is huncut lesz, ha mennyő.

Füleksávoly

A cigány meg a lúdtojás

169. Valamikon ürgéznyi szoktak a cigányok járnai.

Majd az egyik cigány elment ürgéznyi. Ment vízé, hogy kiöntyi az ürgét. Ott a patakparton tanált egy lúdtojást. Felvette, elvitte haza. Azt mondja a feleséginek:

– No, kedves feleségem, tanátam egy lúdtojást. Mi legyen evvel?

Persze nyóc gyereke vót a cigánynak, hát az egy tojást ha megsütyik tíz embernek, hát mi jut abból, így tervezték a feleségivel. Azt mondja a cigány:

– Nem, anyukám, más lesz ebből.
 – No mi, dádekám? – aszongya.
 – Kikötjük – aszongya –, ebből lesz egy lúd. Az nekünk fog tojni. Az megültetjük, lesz sok libánk. Azt mind megint meghagyjuk, azok mind tojnak, azokat kikötetjük. Nagyon sok libánk lesz. Megnyőnek, eladjuk ökököt, veszünk egy lovat.

Erre az asszony átölelte a férjét.

– Ugye, kedves dádekám, oszt elmenünk rokonyokho a lóval.

Az ember oszt erre:

– Mán azon a fáradt lón akarsz mennyi a rokonyokho?

Ráütött az asztalra, a tojás legurult, megszűnt a terv.

Nógrádsipek

Akit megsegített Jézuska

170. Elpanaszolta a cigány a papnak, hogy ő nagyon szegény. Szeretne gazdag lenni, pénzhez jutni. Azt mondta neki a pap, hogy járjon a falu végére az útszéli keresztű Jézuskának imádkozni, majd megsegíti. A cigány odajárt vagy két héten keresztű. Azt mondta mindég a Jézuskának, mikor elmondta az imát:

– Aranyos, drága Jézuskám, adjál nekem száz pengőt! De ha kilencvenkilencet teszel ide, azt el se fogadom.

Közbe egy kupic gyött a vásárró, meghallotta, mit mond a cigány. Amikor szerit ejtette, odatett a szobor mellé kilencvenkilenc pengőt. Gondolta, próbára teszi a cigányt. Bizony felvette a cigány a pénzt, ahogy mellátta.

– Édes, drága Jézuskám, majd megadod azt az egy pengőt.

A cigány bekötötte a pénzt, fogta magát, ment a falu felé. Allig érte utó a kupic.

– Te cigány, az a pénz az enyim volt, én tettem oda!

– Ne beszélj, te bolond paraszt, nekem azt a drága Jézuska adta.

– Dehogya adta, dehogya adta, én tettem oda! De nem vitatkozok veled, menjünk a bíróho, majd a bíró elintézi.

Ahogy a cigány háza elé értek, mondja a cigány:

– Te paraszt, rossz kabát van rajtam, én így nem menek el veled a bíróho. Engedd meg, hogy menjek be kabáté!

– Nem mehetsz be kabáté, mer akkor a pénzt nem hozod vissza. Van énrajtam kettő, az egyiket levetem, rád adom.

Rá is adta a kupic az egyik kabátjat, odaadta neki. Bementek a bíróho. A kupic elmondta, mi történt, hogy történt, övé a kilencvenkilenc pengő. A cigány meg:

– Bíró uram, ne higgyen a parasztnak, ez még a kabátot is képes lenne leszedni rólam!

– Az is az enyim, marha cigány, én adtam oda!

– Látja, bíró úr?

A bíró nem tudott velek mire mennyi, elküldte őket.

A cigány meg hazament, elvásárolgatta a pénzt. Sok ruhát vett, élelmet, mindent, mer akkor még nagy értékű vót a pénznek. Kiöltözött a cigány, elment a városba sétányi. Még botot is vett, kampósbatot. Sétált, mint úriember. Tanákozik a papval, aki őt a Jézuskához küldte. Nem köszönt a papnak.

– Te cigány, te nem tudsz köszönni?

– Kinek köszönnék én?

– Az Isten szolgájának, merd én az Isten szolgálja vagyok.

– Ahun, most jut eszembe, a gazdád tartozik nekem egy pengővel. Nem adta meg, amikor a Jézuskáho jártam imádkoznyi.

A pap:

– Az nem igaz!

– De igaz. Add meg a pengőt, merd botval ütlek föbe!

Kénytelen vót a pap kivennyi a bukszáját, megadta a cigánynak a pengőt. Így kapta meg a cigány a kerek száz pengőt.

Hasznos

Az imádkozni tanuló cigány

171. Ez a mese úgy történt, hogy tanította a pap a cigányt keresztet vetnyi.

– Mondjad, cigány, utánam: az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, ammen.

No, a cigány a sok gyakorlás után meg is tanulta, mondta a pap után:

– Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, ammen.

Akkor mondja a pap.

– Cigány, eredj haza, tanítsd meg a rajkókot is keresztet vetni. Ha mindnyájan tudjátok, gyertek el hozzám, oszt majd folytatjuk a tanulást. Még egy malacot is kaptok ajándékba, ha mindnyájan megtanuljátok.

Megy haza a cigány nagy örömmel, tanítja a rajkókot a keresztvetésre. Mikor mindnyájan megtanulták, elmentek a papho, hogy ők má tudnak keresztet vetni.

Mondta nekik a pap:

– No, hagy lássam, hogy tudjátok!

Erre egyszerre mondták kórusban:

– Az Atyának és Szentlélek Istennek nevébe, ammen.

Kérdezi a pap:

– Hát a Fiú hol maradt?

– Azs, főtisztelendő úr, kívül van a kapu mellett a zsákkal, várja a sent malacot.

Kishartyán

Kismise, nagymise

172. Meghalt a cigánynak az anyja, elment a cigány a papho.

– Plébános úr, meghalt az ídesanyám, nagyon szeretném eltemettetni ítet misével.

– Milyen misét akarsz, morekám? Nagymisét vagy kismisét?

– Hát má mint segény emberhő illik, nagymisét.

– Van-e neked arra pénzed?

– Pénzecsském ugyan nincsen, de van olyan két síp malacsom, három nagymise kitelne belille.

– No, jó.

Megvót minden ceremónia, eltemették a cigány anyját. A pap meg gondolta, hogy becsapja a cigányt, csak kismisét mondott.

Észrevette a cigány, hogy csak kismisét kapott az anyja. Elment hát haza, megkapta a soványabb malacot, azt vitte a papnak az óljába. Mikor vége vót a temetésnek, azt mondta a pap:

– Nahát, morekám, most má ide a járandóságot!

– Jaj, plébános uram, má régen ott refeg a malacs a sertésóljába.

– Gyerünk, nézzük meg!

Ahogy odaértek, csóválta a fejét a pap:

- Hej, morekám, nagyon silány ez a malac!
- Ja, plébános uram, amilyen a mise vót, olyan a malacs.

Szátok

A cigány gyermekei a temetőben

173. Vót egy cigány, annak vót három fia. Má jó sűdők vótak, jó nagy gyerekek vótak. Akkoriba még verbuválták a katonákat, hát elmentek a cigányho is. De reggel a cigány azt mondta a fiainak:

– Fiaim, menjetek ki a temetőbe, mer én tennap ott vótam, sok fát vágtam, le is gallyaztam. Szedjétek össze a gallyat csomóba, majd kime-nünk írte, hazahozzuk.

Ahogy elmentek a gyerekek, nemsokára bevonultak a verbuválók az udvarára. Mingyár kérdezték a cigánytót:

– No, te cigány, hány fiad van?
 – Instállom alássan, azokat is mondjam, akik a temetőbe vannak?
 – Dehogy mondjad, azok má minek, nem kellenek minekünk, nem lesznek katonák soha.

– Instállom, nekem nincsen, csak három, de azok má rígen a temető-be vannak kint.

Így mentette meg a cigány a fiait a katonaságtót.

Karancskeszi

A cigány keresztje

174. Tanákozik a pap a cigányval. Azt mondja a pap:

- Gyere mán a templomba gyovonni, mer elég sok bűnöd lehet.
- Bizsony, van nekem sok.

Elment a cigány, kérdezi a pap:

- Mi a legnagyobb bűnöd?
- Hajaj, még fiatalon elvittem a templombul egy nagy keresztet.
- Megvan-e még az a kereszt?
- Meg.
- Hozd vissza, akkor meg lesz bocsátva a bűnöd.

Hazament a cigány, felötözette a feleségit, elvezette a templomig. Az ajtónál a hátára vette, vitte a pap elejbe.

- Itt van, tiszteendő úr, elhoztam a nagy keresztet.
- Hát ez neked nagy kereszt?
- Az bizony, amióta a templombul elvittem, nagy kereszt ez nekem. Ott is hagyta a papnak.

Maconka

A zsáknak is van öccse

175. Régen a papoknak sok főggyük vót. Hát az egyszeri papnak is vót egy nagy tábla búzája, de bizony, mikor eljött az aratás ideje, főtt a feje, hogy kivel arattassa le, mer hát mindenki a magaét akarta. A papnak nem akadt munkása, a búza még bion pergett. Hát ha ló nincs, számár is jó, egy cigányval kötött egyezséget. Azt mondta neki:

- Ha egy nap alatt learatod a búzámat, adok egy zság búzát érte.

Elment a cigány kora reggel, nekilódult a búzának, vágta, suhogtatta a kaszáját, csak úgy furdött az izzadságba, olyan melege vót. Mikor szürkület kezdett, vállára vette a kaszát, hogy megy haza. Erre azt mondja a pap:

- Nem aggyig van az, hékás, nézzé csak az égre, felgyött a napnak az öccse, arass tovább!

Hej, mit vót mit tennyi a cigánnak, csak suhogtatta a kaszáját a hodvilágná is, de mán a derekát nem érezte. Mikor elhalványodott a hódvilág, hazavánszorgott, hazahúzta a derekát. Ruhástó, ahogy vót, bedőt az ágyba, olyan fáradt vót. Mikor kipihente magát, felébredt, elkezdett gondózkodni.

- Hej, ez a pap nagyon kibabrárt velem, de mit kéne tennyi, hogy én is kibabrájjak vele.

Kigondolt valamit. Hozzávarrt a zsákho egy másikat, avval ment a bérié. Elősször a pap semmit se sejtett, csak rakta a búzát a zsákba, de az sehogy se akart megtelnyí. Egyszer jó odanéz.

- Hej, te alávaló teremtési ennek a kerek világnak, arró nem vót szó, hogy egy nagy zsákot is hozzávarrsz az elsőhő.

– Tiszteendő úr, emlékszik-e, hogy mit mondott a búzafödön este? Hogy dolgozzak tovább, mer felgyött a napnak az öccse. Most elgyött az én zsákomnak is az öccse, csak tóccse meg!

A pap nagy zsémbeskedve megtótötte.

- Hej, te cigány, akarmilyen tanult ember vagyok, de te túljártá az eszemen!

Herencsény

A papnak készülő cigány

176. A cigány mindenáron pap akart lenni. A pap mondta, hogy lehet, csak tanuljon. Elindult a cigány az úton hazafelé, ahol egy patak folyt. Meglátott egy kódust a patakba, ahogy éppen a dolgát végezte a bokorba.

– Eggyet tanultam, a kódús kukhendá.

Utána meglátott néhány kacsát, hogy bukdácsolnak a vízbe.

– Kettőt tanultam, kacsande bukdácse.

Ment tovább, szembegyött vele egy menyecske, aki gyűteni indult szénát.

– Megint tanultam eggyet: gereblindusz, villindusz, vízbe bukik a kacsendusz.

A cigány elment végre a papho, hogy összeveti, amit tanult.

– Kacsande bukdácse, malomároba kukhendále, gereblindusz villindusz, vízbe bukik a kacsendusz.

A pap jól elverte a cigányt, hogy vezekeljen, csúfot űzött a szent latin nyelvű. A korbácsnak még a telekji is elszakadt.

Elment a cigány haza, kérdezi a feleségi:

– Te Lajos, milyen pap letté, vézrik a háttad, mindened!

– Jaj, kedves feleségem, ha a szentségtelek el nem szakadt volna, a pap mingyá agyonütött volna.

Hasznos

Cigány a borbélynál

177. Nagyon jó idő vót, a cigány gatyába járkát, a farán meg lyukas vót. Bement a borbélyho. A borbély meg lyukas karszékot tett neki a szoba közepire.

– No, cigány, üjjé le, megborotvállak!

Ott mászkát a szobába egy macska, bebállagott a karszék alá. Pofozgatta a cigány lógóját játékbó.

A cigány sziszegett, sziszegett.

– Mi az, cigány, húzza? – kérdezte a borbély.

– Jaj, dehogy húzza, mán rágja!

Maconka

A cigány meg a nyúl

178. A pap kinézett az ablakon. Meglátja a cigányt, hogy ballag az országúton.

– Te cigány, gyere csak ide!

Megy a cigány, köszön.

– Ide figyelj, vidd el nekem ezt a nyúlat a szomszédfalusi kántornak, meg egy írást.

– Jó van, elviszem.

– Mejjutalmazlak a munkádé, ha visszagyössz.

Betették a nyúlat egy zsákba, a levelet a cigány markába. Útnak indult a cigány. Ahogy kapaszkodott felfelé a hegyi úton, a nyúl kapálódzott a zsákba. Mondja neki a cigány:

– Te nyúl, ne mozsoj, mer leteslek!

De a nyúl csak nyugtalanzkodott, nem jó helyi vót. A cigány kapta a zsákot. Kiöntötte belőle, a nyúl mán nem mozdult.

– Aha, látom: össe van kötve a lábad, no, majd mingyá elődom.

A nyúl elszaladt. Megy a cigány nagy büszkén a levelvel, az üres zsákkal a kántorho.

– A tistelendő úr kügyi a levelet.

Olvassa a kántor:

– Te cigány, itt nyúl is van.

– Elgyött a bibassa?

– Te cigány, itt csak a levelbe van.

Írt a kántor a papnak választ, leírta, hogy nyulat nem kapott. Viszi a cigány nagy füttyörészve a levelet a parokjára:

– Tistelendő úr, ezt kügyi a kántor.

Olvassa a pap.

– Te cigány, nem vitted el a nyúlat?

– Megparancsoltam neki, hogy odamenjen. Tehetek rulla, hogy nem oda ment?

– No, én szabok neked egy piros nadrágot, told le a tiedet, bújj az ágy alá.

A pap egy suhogós vesszővel, csíhi-puhi, a fenekit.

– Tistelendő úr, nem kell nekem a piros nadrág, jó nekem a régi is!

Zagyvaróna

A levegőből élő lány

179. Valamikor volt egy faluban egy igen zsugori legény, de jómódú paraszt vót. Vót neki ökre, disznaja, minden. De annyira zsugori vót, hogy még magató is sajnáta az ételt.

Monták neki:

- Te Jancsi, mé nem nősűsz meg?
- Azé nem dógozok, hogy valakinek a lányát tartsam.
- Hogyhogy?
- Mer én magam se eszek annyit, amennyit megennék, hogy maradjon több.

- Te milyen lányt akarsz?
- Olyat, amelyik nem eszik, de mégis van.

No, a Rozi néni beszélt a szomszéd Marcsával.

- Te, ide figyelj, férjhez menné jó helyre?
- Férjhez ám, Rozi néném, de hova, kihö?
- A szomszéd Ferkóho.
- Hogy? Neki olyan jány kell, aki nem eszik, nem iszik.
- Azt könnyen meg lehet oldanyi.
- Hogyan, Rozi néném?

– Reggelenkint kiülsz a padra. Ő kigyün az istállóba vagy ide, vagy oda, az udvaron járká, hogy lászon. Te meg sóhajtozzá jó mélyeket, a kezdetet mozgasd. Majd feltűnyik neki, megkérdez, mondjad neki, hogy te levegőből élsz.

Úgy is vót. Kiment a kislány a ház elejbe a padra, hogy odalásson a szomszéd gyerek. Elkezdte a levegőt szednyi. Az meg odasandít:

- E, mit csiná ez?

Odakiált neki:

- Te, mit csinálsz?
- Reggelizek.
- Hogyhogy? Mit eszel?
- Levegőt, nem látod?
- Te mást nem eszel?
- Nem.
- Se nem iszol?

– Nem. Én reggel megtáplálkozok a jó friss levegőbő, én egész nap elvagyok.

No, felvetődött a legény fejibe, hogy ő megkéri. Rozi nénit kérte meg, hogy érdeklődjön, nem menne-e hozzá a lány. Összeboronálta őket Rozi néni, megvót az esküvő. Hát esküvő után következik a nászéjszaka. Persze odavet neki a legény.

Másnap reggel tálal a menyecske, két személyre. Azt mondja az ura:

- Minek ide kétszemélyes tálalás?
- Ketten vagyunk, nem?
- De, ketten vagyunk, de te azt mondtad, hogy te nem eszel, nem iszol.
- Hm, láttá má te olyan edényt, amelyik lyukas, és megáll benne a víz?
- Nem.
- No látod, te az éccaka kilyukasztottá, nem tudok levegővel megélnyi, mer kiszalad belőle.

Így lettek békés házastársak tovább is.

Mátrakeresztes

A szerelmet tanuló juhászlegény

180. Vót a juhásznak egy olyan idősebb fija, aki szeretett vóna egy női személlyel megismerkedni, de olyan szerényke vót, nem vót bátorsága, hogy menjen a női személyek után. Egyszer az apja má megelégette a dolgot, azt mondta neki:

– Édes fiam, azé mégí szeretném, hogyha megismerkedné egy női személlyel.

Azt feleli a fia:

- Hogy, édesapám?
- Hogy, édes fiam? A legszebb bárányt hónap kiviszed a piacra, oszt ha a legszebb asszony kérdezi tőled, hogy „FiataleMBER, hogy adja ezt a bárányt”, akkor te az feleled, hogy „A véle hálásé, nagyságos asszonykám”.

Erre föl másnap reggel a juhászlegény ki is vitte a legszebb bárányt a piacra. Nem is olyan sokat kellett várakozni, egy szép asszony ment a juhászlegény felé. Mingyán azt mondja neki, hogy:

- FiataleMBER, hogy adja ezt a gyönyörű szép bárányt?
- Hát, nagyságos asszonykám, a véle hálásé odaadom magának.
- Jó van, juhászlegény, vezesd el hozzám, maj meglesz a dolog.

Erre fel a juhászlegény el is vezette a bárányt, a bement az udvarba, a juhot bekötötte az ólba, aztán bement a szobába. A nagyságos asszony azt mondta a juhászlegénynek:

– Üjjön le, fiatalember, a divánra!

Erre a nagyságos asszony levetkezett a másik szobába, csak a pongyolát vette magara. Ő mán elkészült a szerelmi dolgokra. Kisétált a szobából, szétgombolta a pongyolát. Erre föl a juhászlegény mellátta a szép szerelmi dolgokat, ihedtébe elszaladt haza.

Akkor az apja kérdezi tőle:

– Fiam, sikerült-e?

– Sikerült, édesapám, de amikor a nagyságos asszony szétgombolta a pongyolát, megláttam a gyönyörű szép szerelmi dolgokat, elszaladtam.

– Ej, édes fiam, hát azt nem jó tetted.

– Mé, édesapám?

– Azé, mer akkor teneked át kellett vóna fogni a derekát, és akkor a divárra lefektetni, ott a szerelmi dolgokkal foglalkozni.

– Akkor mé hónap elviszek egyget.

– Jó van, édes fiam.

Másnap kiválasztották a legszebb bárányt, megint elvitte a legény a piacra. Közbe a nagyságos asszonynak a szomszédasszonya kérdezte:

– Szomszédasszony, hol vetted ezt a bárányt?

– Ténnap vettem a piacon, szomszédasszonykám.

– Hogy?

– Egy juhászlegény ott árrolta, oszt kérdeztem tőle, hogy adja. Azt mondta, hogy „A vele hálásáé.” Úgyhogy el is hoztuk, be is kötöttük az óba. A juhászlegényt leültettem a divárra, én meg szétgomboltam a pongyolám, erre a juhászlegény elszaladt.

A szomszédasszony erre kapott az alkalmon, hát másnap reggel kiment a piacra, hátha ott lesz megint a juhászlegény. Téllég ott vót a juhászlegény, egy gyönyörű szép bárányval. Erre nagy kacagtatósan kérdezi a nagyságos asszony:

– Hallod-e, fiatalember, hogy adod ezt a bárányt?

– Nagyságos asszonykám, véle hálásáé.

– Jó van, fiatalember, vezessük el nálam!

Elvezették a bárányt, be is kötötték az óba, bementek a szobába. A nagyságos asszony leültette a legényt a divárra, ő meg bement a szobából, a pongyolát szétgombolta. Erre mán a juhászlegény odasza-

ladt, odaugrott, átnyalábolta a nagyságos asszonyt, és lefektette a divárra. A szép szerelmi dolgokat elvégezték.

Erre nagy örömmel hazamegy a juhászlegény, de az apja kint legettette a juhokot, oda ment ki. Má messzerő kérdezi az apja:

- No, mi van, édes fiam?
- Hő, édesapám, mos má hajtom az egész nyáját!

Tar

Mire való az asszony?

181. Mátraszentlászlón Lajgút Vendel nem tudta, hogy mire való az asszony. Úgy gondolta, hogy csak mosnyi, főznyi, takarítanyi. Másra nem használhatja az asszonyt.

Még legénykorába elment ölfát vágnyi Pomázdra, és közbe megnősült nagyfarsangon. Hazagyött húsvétra, nagycsütörtökön. Mikor hazaért, az asszony főzött neki jó tepertős túrósgancát.

– No, Vendel, főztem jó tepertős túrósgancát – ilyen tótosan mondta –, lakjá jó, Vendel!

Mikor jóllakott Vendel, felbontotta a szép fejr ágyat az asszony. Az asszonyt Veronikának hitták.

– No, feküdj bele, Vendel, majd én is belefekszek!

Ahogy lefeküdtek az ágyba, egyszer odasúgja az asszony neki:

– Te Vendel, te nem szereted a jót?

– Mi vóna jobb, te Veronka, a tőpörtős túrósgancáná? Úgy jóllaktam vele, hogy nem tudok aludnyi!

– A szerelem jobb – aszongya Veronka.

Hozáfogtak a szerelemhe, oszt úgy gyött elé a gyerek, akar az ovodábú.

Hasznos

Mióta csibuk a csibuk?

182. Valamikor régen, hol vót, hol nem vót, mer minden mese így kezdőgyik, vót egy tengeren túl egy kis házikó egy kis faluba. Élt benne egy házaspár. Az asszony olyan harmincnyc éves korba vót, a férfi olyan negyvenkét éves forma. Gyermekek nem vót. Nagyon szegények vótak, csak egy kis házok vót, az is olyan nádfődeles vagy zsuppfődeles. Ebbe laktak. A házaspárnak nem sok bútorok vót, csak egy ágy. A falmasina

mellett vót egy vacok. Négy karó beütve, arra lecek téve, egy ócska szalmazsák meg rajta.

A többgyerekes családoknál a gyerekek ott szoktak hancúrozni a vackon. Úgy mondták, hogy „mars a vacokba”. Ez az ember is ott szokott heverészni a vackon.

Odakerült egyszer ez a spanyolnáthajárvány. Az asszony nem kapta el, de az ember megbetegedett, elkapta. De nagyon szerették egymást, az asszony nagyon szerette a férjít. Nagyon megijedt az asszony, hogy meghal az ura. Mind-mind betegbb vót, mind-mind betegbb vót. Majd elgyött a járvány elmúlása. Könnyebben-könnyebben vót mán az emberke. Az asszony ott ült mindég a vackon, simogatta az ura fejít.

– Jaj, édes emberkém, mit hozzak? Mit enne, mit inna?

De az embernek még nem kellett semmi. Majd mikor má annyira feljavolt az emberke, hogy bátorabban tudott beszélgetnyi, egy alkalomkor odaült a felesége megint melléje, simogatta a férjít.

– Jaj, édes aranyos emberkém, má most hála legyen annak a jó Istennek, hogy könnyebben vagy. Csak mondd meg má, hogy mit kívánná éntőlem?

Az emberke lassan mondta:

– Csiklevest.

– Megvan, édes drágám, megvan a csiklé, de éntőlem mit kívánná a legjobban?

– Húst.

– Az is megvan, apikám – simogatta a fejít –, az is megvan. Éntőlem mit kívánná a legjobban?

– A hús után bort.

– Az is megvan, édes apukám, a bor is megvan. De a bor után éntőlem mit kívánná a legjobban? Édes drága apukám, má a Jóisten jobban adna. Tőlem mit kívánná a legjobban?

– Pipát – aszongya.

Az asszony összecsapta a kezít:

– Hála legyen a nagy jó Istennek, a szóval má majd csak összekerülünk. Csak, aranyos, édes emberkém, hogy pipát mondtá, de az egy p betűt cserédd ki cs betűre!

Erre az ember halkán mondja:

– Hát akkor legyen csibuk.

Azota csibuk a csibuk.

Nógrádsipek

Szerelmes legény a hordóban

183. Élt az egyik faluban egy kádármester a szép fiatal feleségivel. Nem messze tőle lakott egy zsidó üzletes. Az öreg zsidónak volt egy legényfia, Kóbi.

A kádármesterné a zsidóhoz járt vásárolni, legtöbbször a legényfiú szolgálta ki. Észrevette a kádármesterné, hogy ütet nagyon szeretné Kóbi, csak úgy meresztgeti rá a szemit, az utóbbi időbe má a szerelmivel zaklatja. Egyszer az asszony mondja az urának:

– Rettenetes dolog nekem a zsidóná vásárolni, hiszen majdnem mindég a legény szolgál ki, oszt szüntelenül a szerelmivel korbácsol. Ezön valahogy változtassunk, hogy ne így legyen.

Tövirül-hegyire megbeszélték a dolgot, hogy vegyék el egyszer s mindenkorra Kóbi kedvit az udvarlástó, hogy változtassanak ezen a helyzeten, de ehhez meg kellett várni a legközelebbi vásárt.

Volt is vásár, nem is olyan túl messze. Oda el szokott mennyi a kádármester a hordókkal, dézsákkal, kádakkal, teknyőkkel. Úgy is vót, felpakolta a kádármester a vásárra való holmit a fuvarossal. A kádármesterné meg, hogy biztos legyen a dolgába, még szépen ki is öltözködött, rendbe szedte magát, hogy bolondítsa még jobban Kóbít, úgy ment vásárolni. Éppen a legény árult a bótba. Mingyár azzal fogadta a szépasszonyt, hogy juthatna a közelibe.

– Most nagyon könnyen lehet arrul szó, az uram vásárra ment, csak a kisfiammal vagyok otthon.

Jó van, megbeszélték a dolgot, hogy estefelé mehet is a legény. Ahogy bealkonyodott, a zsidólegény átsurrant a szép mesternéhő. Mingyár ölelgette, csókolgatta volna az asszonyt, de az eltolta magától.

– Nem lehet, Kóbi, először fizessen nekem háromszáz pengő forintot!

A legény, ahogy lefizette a pénzt, megint csak ölelgette vóna az asszonyt.

– Arrú szó se lehet, csak úgy fekhét a paplan alá, ahogy a világra gyött, csak úgy egyezek bele.

Kóbi lerángatta magárú a ruhát. Amikor az utóssó darabot is elhajította magárú, bekopogott a kádármester, aki az ablakbó nézte az egész színdarabot.

– Ki az? – kérdezte az asszony színlelt ijedtséggel.

– Én vagyok, édes feleségem. Vissza kellett jönnöm, itthon felejtetem az igazolványom.

– Jól van, nyitom az ajtót.

Kóbi meg:

– Hova bújjak, hova bújjak?

– Ott egy hordó, csak a födele hiányzik, kuporodjon bele!

Bejött a kádármester. Úgy tett, mintha nagyon keresné az igazolványát, aztán a hordóra pillantott.

– Ejnye, ejnye, ez a hordó meg ittmaradt a szobában? Pedig megmondtam a segédnek, hogy tegye rá a tetejét, gurítsa ki az udvarra, forrázza ki, mer holnap gyön érte a gazdája.

A kádármester fogta a hordó tetejét, a helyére illesztette, ráhúzta az abroncsot, bekalapácsolta. Fogta, kiguritotta az udvarra.

Kóbi ott töltötte a az udvaron a hideg éjszakát, meztelenül a hordóban. Reggel vette észre a kereskedő, hogy a fia eltűnt, se híre, se hamva. A kis Számelka meg – Kóbinak az öccse – átment a kádárékhöz játszani. Mikor Kóbi meghallotta az öccse hangját, elkezdte suttogni:

– Számel, Számel.

A kisfiú hallgatta, honnan jön a hang, hát a hordóból. Odaszaladt:

– Kóbi, Kóbi, hol vagy?

– Itt vagyok, Számelka, a hordóban. Eredj haza, mondd meg a papának, hogy vegye meg ezt a hordót, akármilyen áron is.

Szaladt a kisfiú haza.

– Papa, papa, megvan Kóbi, megtanáltam!

– Hol van, hol tanáltad meg?

– Itt van a kádármesteréknél, benne van egy hordóba! Azt mondja, gyere át, és vedd meg a hordót, akármilyen drágán adják.

Megértett ebből mindent a zsidó, átballagott a szomszédba a kisfiával.

– Melyik az a hordó, kisfiam?

– Ez a hordó az, ebbe zárták Kóbit, ezt vedd meg!

Akkorra má a kádármester is kigyótt a szobából.

– Szomszéd úr, jó reggelt kívánok!

– Jó reggelt, szomszéd úr, azé gyüttem, mer nekem sürgősen kellene egy hordó, legyen szíves, adjon el nekem egyet. De má én kiválasztottam, melyik lenne nekem a legalkalmasabb. Azt a hordót tessék nekem eladni!

Odaballagott a kádármester, megint mondja a zsidó:

– Ez vóna az a hordó, szomszéd úr.

Csóválta a fejét a kádármester.

– Akármelyik hordót ada tudom adni, csak éppen ezt az egyet nem, mer ez má el van adva, előleget is kaptam rá. Nemsokára jön a gazdája, mán ott van a masinán a víz, hogy kiforrázzam, mer én annélkü soha nem szoktam hordót eladni, hogy ki ne forrázzam.

– Szomszéd úr, nekem égető szükségem lenne erre a hordóra, mégiscsak ezt a hordót tessék ideadni nekem.

– Nem adhatom, szomszéd úr, mer ha jön a gazdája, az előleget meg kell dupláznom, ha nincs hordó.

– Nem baj az, kalkulálja az árhoz, kifizetem én azt is, de nekem adja ezt a hordót.

– Rendben van, odaadom kétszáz pengő forintér. Százhusz pengő forintba került vóna, de így kétszázért adhatom.

Az öreg zsidó kifizette, de akkor má az asszony hozta a forró vizet.

– Nem, szomszédasszony, nem kell kiforrázni. Nekem úgy kell a hordó, ahogy van, jó lesz az kiforrázás nélkül is.

Hej, a zsidólegényt minden baj elérte a hordóba: hol hideg rázta, hol meg izzadt. Szerencsére az apja annyit tudott beszéni, hogy a kádármester ráhallgatott, nem lett kiforrózva.

Gurították hazafelé a hordót: az öreg zsidó, meg a kisfia. Ahogy felfelé került a lyuk, a kis Számel bele-belekukkantott, oszt mondta:

– Kóbi, hogy tudtá bemenni azon a kis lyukon?

Ahogy hazaértek a hordóval, az öreg hozta a baltát, leverte az abroncsot. A hordó szétdőtt, úgy került ki belőle Kóbi anyaszült meztelen.

Többet nem fáj a szive, nem óhajtozott a kádármesterné után.

Mátraverebély

Mariska meg a gyertya

184. Valamikor régen egy özvegyasszonynak volt egy húsz év körüli jány. Hát már férjhez kellett volna mennyi. Azt mondta neki egyszer az anyja:

– Boriskám, eredj má, gyovonjál meg, mer lassan neked is férjhe kel-lene mennyi, oszt még a templomba se vótá.

Felöltözködik a jány reggel, elmegy a templomba. Beér a sekrestyébe. Ott van a tisztelendő úr, de már fel vót ötözve, menni akar miséznyi az oltár elé. Nagy hangon azt mondja Boriska:

– Tisztelendő úr, elgyöttem gyovonnyi.

– Jó van, édes fiam, Boriskám, de egy kicsit késtél, mer miséznyi kell mennem. Gyere el majd holnap reggel – és úgy halkán mondja Boriskának – amennyi legényvel ma érintkeztél, annyi szál gyertyát hozzá ma-gaddal holnap!

– Jó van, tisztelendő úr.

Elment haza a jány. Kérdezi az anyja:

– No, Boriskám, meggyovontá, fiam?

– Nem gyovantam, édesanyám, de adott a tisztelendő úr olyan penitenciát, hogy nem is tudom, hogy fogom megoldanyi.

– No, mi az jányom, az a nagy penictencia?

– Ahho magának semmi közü.

Olvassa a jány az ujjait:

– Egy, kettő, három, négy... tiz. Ez keves.

Olvassa a lábujjait:

– ...az húsz. Az is keves.

Akkor elkezgyi az ujjain a bütyköket olvasnyi. De mivelhogy analfabéta vót, megtévesztette.

– Ez is keves... Sose töröm én a fejem!

Fog reggel egy taligát másnap reggel, elmegy a gyertyáshoz. Megpakolta a kétkerekű taligát alaposan gyertyával, evvel oszt elindult a templomba. De má még később, mer a gyertyapakolással elment az idő. Má nem ment a sekrestyébe, hanem a templom nagyajtáján. A népek ott a templomban, ő meg a gyertyákval:

– Helyet! Helyet!

Engednek neki helyet. Ő még csak húzza a talyiga gyertyát az oltárho. Persze a pap misézik má. Boriska odaszól nagy hangon:

– Tisztelendő úr, elgyöttem gyovonnyi!

A tisztelendő úr hátranéz. Azt mondja:

– Ej! Ej!

– Semmi ej, ej, tisztelendő úr, vegye át a gyertyát, mer még két talyigával húznak utának!

Nógrádsipek

Pitypalatty, putypuratty

185. Az egyik faluba élt egy kiválóan szép asszony. Bizony megtetszett a papnak. De a kántor se vót ám öregember, az is szeretett vóna a szép-asszonnyal jóba lenni. Majd egy alkalommal összetanákozott az asszony a pappal olyan férőbb eső helyen. Mingyár szóba eredtek. A pap azzal állt elé, hogy van neki egy nagyon jó tanácsa, nagyon jó lenne, ha elfogadná az asszony. Kérdezi a fiatalasszony:

- Mi vóna az, főúr?
- Az, hogy legyünk jóba.
- Jóba? De hol tanákozunk?
- A kenderfödemen.

A menyecske mondja neki:

– No, jó lesz. Nem is nagyon messze van, estére má tanákozhatunk is. Este nyóc órakor, a harangszó után én ott leszek. Majd elmegyek a kenderfödnek a felső végire, a főúr meg a kenderfödnek az alsó végire jöjjön. Én majd mondom a felső végirő, hogy „Pitypalatty!”, a főúr meg mondja az alsó végirő, hogy „Putypuratty”! Ez lesz a jelszó, így tanákozunk.

De a menyecske úgy fundáta a dolgot, hogy tanákozzon a kántorval is. Sikerült is, tanákozott vele. Megegyeztek, hogy estére együtt lesznek a kenderfödön.

– Majd a kenderföd alsó részirő indulok – mondta az asszony –, a kántor úr meg induljon el a kenderföd felső végirő, mondja, hogy „Pitypalatty!”, én még az alsó végirő ráfelelek, hogy „Putypuratty!” Így fogunk majd tanákozni.

Izgatottan telt el a nap. Nagyon várta a pap, borzasztóan, hogy este nyolc óra legyen, de a kántor is ám. Mind a ketten ellopakodtak a kijelölt helyre: a pap a kenderföd alsó végire, a kántor meg a felső végire. Mikor elharangoztak nyóc órakor, a pap nem várt tovább, belekiátott a levegőbe, hogy:

– Putypuratty!

Ez kellett csak a kántornak, átellenből ő is belekiáltott a levegőbe:

– Pitypalatty!

Mind a ketten megőrűtek, hogy itt van a szép asszony.

Aztán – ahogy közeledtek egymáshoz –, ismételték a jelszót. A kántor mondta, hogy „Pitypalatty!”, a pap mondta, hogy „Putypuratty!”

Egyszer aztán, amikor összeérnek, azt mondja a kántor ejedve:
 – Te mit keresel itt?
 – Te mit keresel itt?
 – No, az anyjának a kutya kivezetőjét, ez jó behúzott a csávéba mind a kettőnköt!

Mátraverebély

Orvvadász

186. Élt egy faluba egy szegény zsellér, egy fiatalabb ember. Vót a felesége, egy öt éves kislány, meg egy háromhetes kisjány, baba, még a böcsőbe.

Szerzett puskát, és úgy lopva vadászgatott. Orvvadásznak vagy rapcsisznak nevezték őket, merd akkor csak az uraságé vótak a vadászterületek. A csendőrség meg nagyon sarkallta a rapcsiszokat, mer vót ez maj minden faluba. Majd ilyen rapcsiszró szólna a mesém röviden.

Persze vasárnap jön, következik, hús kellene, de hát nincs mit levágyni. Fogja ez egycsövű puskáját szombat este. Partnak vót a lakása, lement a lejtőn a kerten. A lapon a kertje alatt volt egy keskeny rét, onnan következett az erdő. Oda szokott ő lesbe elmenni, mer ő csak este mehetett vagy hajnalba, hogy meg ne lássák, mer akkor a csendőr rögtön megbüntette, de meg is verték a puskáé. Fegyverrejtegetés, ami még máma is szigorúan tilos.

Fogja a fiatal ember a puskáját, beteszi a kabát alá: a tusát a jobb oldalra, a csövet a bal oldalra. A kabátját begombolja, megy le a kerten. Átmegy a réten, kimegy az erdőre.

Leült, ahogy ő szokott ülni. Volt neki egy biztos helye, ahol szokott begyönnyeni a vad, különösen a vízre. Leült, de valamit késett, nem ment be a vad.

– Eltelt az idő, most má nem gyün, ha idáig nem gyütt. – Elment vissza. – No, majd hajnalba leszaladok.

Hajnalba felkelt három órakor. Fogja a puskáját ugyanúgy. Lement. Alighogy leült a megszokott helyire, bement egy őz. Ráfogja a puskáját. Zsupsz, az őz leesett. Gyorsan felkapta, be a hátyizsákba. A puskát szintén szétkapcsolta, be a kabát alá. Fel a hátyizsákot, sietett haza, hogy mire kivirrad, őt meg ne lássa senki, mer akkor baj besz. Nagyon sietett haza.

Átmegy a kiskerten. Mikor a kert alsó kapuját nyitja ki, fordul vissza, látja, hogy a kakastollas csendőr meg siet utána a réten a szuronyos puskával.

Ő is megnyújtotta a lépést a kertaljató, amíg felért. A feleségi fel vót persze, a kisgyerek is fel vót. Gyorsan ledobta a hátizsákot.

– Vedd fel a kisbabát, anyjuk, a böcsőbő!

Az asszony fogja minden pereputtyostú a kisbabát. Az ember meg kiveszi a hátizsákó az őzet, be a böcsőbe. Rátette a kisbabát. Gyorsan kikapja a puskát a nyakából, szétakasztja a szíjat.

– Nesze a puskatusa, tedd, ahova szoktad.

Ő a csövet leengedi a nadrágládba. Az asszony a tusát fogja elő a szoknya alá, felakasztja a szoknyájának a kötözködésire.

Alighogy ez megvan, belép a csendőr.

– Jó reggelt kívánok.

– Jó reggelt, csendőr úr.

– Ide figyeljen, fiatal barátom, maga valamit lőtt az erdőbe. Mutassa meg azt is, mit lőtt, meg azt is, mivel lőtte, mer ha nem, akkor feltúrom az egész portáját.

– Csendőr úr, nem téved maga? Most gyövek az istállómbó, még ki se vótam az udvarbó, ott kapargattam a tehenet az istállóba.

A csendőr nagyon megharagudott érte.

– Ne hazudjon nekem. Itt gyövek a nyomába, mindenütt a nyomába egészen az ajtóig. Mutassa meg, mit lőtt, mivel lőtte, mer ha nem, feltúrom az egész portáját.

– Csendőr uram, én megengedem.

De hát az ember nem volt meglepődve. A csendőrnek feltűnt, hogy egy cseppet se lepődött meg az ember.

– Csendőr úr, kezdje a kutatást, ahol akarja. Csak arra vigyázzon, hogy semmit ne törjön össze, mer akkor maga fizet rá. Kutassa át az egész portámat!

A csendőr erre elgondolkodott. Mégis valami baj van, mer nincs meglepődve az ember.

Az ötéves kisfiú meg les a csendőr bácsinak a szájára, hogy mérgesen kiabál a csendőr. A csendőr meg nem tudott kitalálni mást, odaszólt a kisfiúnak:

– Fiacskám, van-e apukádnak puskája?

– Van, csendőr bácsi.

- Hol van, fiam?
- Az a széles fekete az anyu szuknyája alatt, az a hosszú meg apu nadrágjába. Ha a kettőt összeteszik, puhan. Olyat lónek, mind ami a böcsőbe van.

Erre a csendőr nagyon elszégyellette magát, méregbe gyött. Asse mondta, hogy szermusz, otthagya a parasztot.

Nógrádsipek

A juhászlegény jövendőmondója

187. Élt egy király, kihirdette az országba, hogy ahhoz adja a lányát férjhez, aki olyan nagy rendet tud vágni a réttyin, akit az ő lánya át nem tud pisálni.

No, nagyon szép vót a lánya, jelentkeztek a bárók is, grófok is, hercegek is, és mindegyik megpróbálta, hogy majd olyan rendeket vág. Sajnos egy nagy kikötése vót; aki nem bír olyan rendet vágni, annak karóba húzatta a király a fejét.

Erre fel a juhászlegény is jelentkezett. Azt mondta, hogy:

- Egy életem, egy halálom, de a királylányt feleségül veszem, megpróbálok mindent érte, amit lehet.

A királynak üzent is, hogy részt akar venni ennek a harcában, hogy vág olyan rendet, amit a királylány nem bír át pisálni. Az üzenet után odament az édesanyjához, elmondott neki mindent. Az édesanyja azt mondta:

- Édes fiam, reggelre majd kitanálok valamit, mer nagy fába vágta a fejszédet.

Közbe reggelre elkészítette a fiának az élelmet, és mindent elmondott neki, mit tegyen.

- No, fiam, elmegy a rétre, ahol a verseny lesz. Az élelmet, amit a tarisznyádba bepakoltam, tegyed mind külön-külön bokrokba ide-oda. Te meg csak annyi rendet vágja le, amire lefekszel, és vedd elő a jövendőmondódat.

A legény mindent úgy tett, ahogy az anyja mondta. Reggel jelentkezett a királyná. Azt mondta a király:

- No, fiam, mennyé erre és erre a rétre, és vágja olyan rendet, amelyet gondolsz, hogy nem pisál át a lányom. Majd megyünk utánad a lányommal, és ellenőrizzük, milyen ügyesen vágta a rendet.

Mikor a legény a rétre ért, szétrakta a bokrokba, amit az édesanyja a tarisznyába pakolt, amivel útnak indította. Utána meg annyi rendet vágott le, amire maga lefeküdt. A jövendőmondóját meg betakarta fűvel.

Amikor a király megállt a föld végén a nagy hintóval, kiszállt a királylány belülről, és odament a legényhez. Láta, hogy csak egy csepp füvet vágott le, amivel magát betakargatta, még a feje alá is tette. Odament a királylány, azt mondja:

– Juhászlegény, ezt semmi se átpisálnom.

A legény meg azt mondta:

– Először együnk valamit, királylány, mer gondolom, éhes vagy te is, meg én is, együnk először.

No, osztan amikor billentett egyet a jövendőmondója:

– Azt billentette a jövendőmondóm, hogy a legközelebbi bokorban van egy tányír túrósbéles.

Megint billentett a jövendőmondó:

– Most meg azt mondta, hogy a másik bukorba van csirkehus.

Amikor eszegettek, eszegettek, azt mondja a legény:

– Erre innya is kell!

Megint billentett egyet a jövendőmondó:

– Most azt billentette, hogy a harmagyk bokorba van egy csattos üveg bor, otelló, jó vörösbor.

Erre fel ittak, ettek, egyszer csak azt mondja neki a juhászlegény:

– De a jövendőmondóm is megéhezett, neki is kéne valamit enni.

A kosárba vót még tíz deka mák. A királylány megkérdezte:

– Mivel él a jövendőmondód?

– Szűzlány hasáról él mákkal. De nem tudom, királylányom, hogy szűz vagy-e vagy nem, mer másképpen nem tudjuk megetetni.

Aszongya akkor:

– Igenis az.

– Akkor feküggjé hanyatt, és megetetjük azt is.

A legény szétszórta a királylány hasán a tíz deka mákot. A jövendőmondóval hamar lekotorta a királylány hasáról a mákot, és belepotyogott belőle a sűrű erdőbe is.

Megkérdezte a juhászlegény:

– Onnan ki szabad-e etetni?

Aszongya:

– Nyugodtan.

Mikor osztán kietette még az aranyos kútbó is, azt mondotta a királylány:

– Elég éhes lehetett a jövendőmondód, juhászlegény, mer nagyon kapkod még odabent is a mák után.

Mikor kijött a jövendőmondó bentrű, azt mondta a királylány:

– Próbáljuk meg most mán, juhászlegény, a pisálást, mer anélkül nem mehetek vissza.

– Jó van.

Akkor lekusorgott a fű végire a királylány, és nem birta átvizelni a rendet, hanem csak a lába elé pisilt. Így a juhászlegényé lett a királylány, és boldogan mentek az édesapjuk hintója felé.

Lakodalmat csaptak, és máig is élnek, ha meg nem haltak.

Nagyréde

A megelevenedett szentkép

188. Egyszer vót, hol nem vót, hetedhét ország ellen vót, még az Ópencziás-tengeren is túl, ahol a csonkafarkú vadkan túr, még azon is túl, vót egy nagy fa. Annak a fának háromszázhatvanöt ága vót, annak a fának a háromszázhatvanhatogyk ágán vót egy rinci-ránci kispendely, a kispendelynek a háromszázhatvanhatogyk ráncába vót egy kis bolha, a bolhának a hasába vót egy könyv. A könyvnek a háromszázhatvanhatogyk oldaláról tanultam ezt a mesét.

Vót egy szabadságos katona. Ahogy megkapta a szabadságát, elindult haza. Rásötétedett. Meglátott egy kis világosságot, oda sietett, ahova az irányította. Mingyár bekopogott. Ajtót nyitnak neki, kinyitja egy tüzes szemű menyecske.

– Mi járatban van?

– Szállást szeretnék kérni.

– Adhatok szívesen. Korhely uram van, most sincs itthon. Egy hét is beletelik, mire hazakeveredik.

Örült az asszony a katonának. Beengedte, adott neki jó vacsorát. Megágyazott, a katona, le is feküdt. Igen ám, de az asszony is mingyá odatelepedett hozzá. A katona örült neki, eljátszogattak, utána elaludtak. Reggel megköszönte a szállást a katona, megszólalt a menyecske:

– Nem úgy van, vitéz úr, nem menjen meg, legalább három napot tartson ki! Inkább még fizetek is magának.

Hű, erre kapott az alkalmon a katona.

– Hogyne maradnék.

Az asszony fizetett, ő még elment a kocsmába, hogy megiszik valamit egy kis erősítőnek.

Mikor ottén mulatgat ő magába, hozzákeveregyik az asszonymak az ura, összetársultak. Annyira elbeszélgettek, mintha régi cimborák lennének. Egyszer mondja neki az ember:

– De jó kedvi van, vitéz úr!

– Hodne vóna, szabadságon vagyok. Itt a faluba meg kaptam szárlást, de még ilyen helyre sose akadtam. Szép tüzes menyecske fogadott. Adott vacsorát. Hát ahogy lefeküdtem, még ada is gyött hozzám, hogy eljászogattam vele. Reggel, mikor el akartam tőle búcsúzni, még három napra meghítt. Fizetett is, csak hogy maradjak.

Ekkor kaparászta má az ember a fejit.

– Hő, ugyan nem az enyim asszonym vót? – No, de ezt csak gondolta. Hangosan meg ezt mondta: – Elmegy-e még estére?

– Hát hodne mennék, ilyen jó helyre.

– No – gondolta az ember –, majd én is utánad lopakodok, csak menjél, rajtaveszel.

A katona alighogy lefeküdt a menyecskével, hozzáfogott a nagy játékho, de máris zörgették az ajtót.

– Nyisd ki, te asszony, az ajtót!

– Nyitom, nyitom, édes emberem, honne nyitnám!

Közbe meg azon gondolkodott, hova bujtaná a katonát. No, akkor lúzotta a ruhát, eszibe jutott neki a lúzódézsza. Szedett ki a ruhábó, belekukorgatta abba, rátette a hamuvast a fejire. Akkor beengedte az emberit.

– Te asszony, itt valami katona van.

– Hogy vóna itt katona?

– Annak itt kell lenni.

– Itt nincsen, én semmiféle katonáról nem tudok.

Az ember összevissza túrta a házat. Itt is nézte, ott is nézte, még az ágy alatt is, meg a szekrénybe, de nem tanálta a katonát. Aszongya:

– Becsapott engem az a katona a kocsmába. Mégis csak tisztességes asszony a feleségem.

Avval visszament még muladérozni.

A katona meg előkerekedett a kádbó, eljátszogatott megint az asszonyval, hogy elgyött a reggel. A katona megint elment a kocsmába, mer fizetett neki az asszony megest. Megy hozzá az ember.

- No, komám, sekerült-e az este valami?
- Sikerült, de csepp híján majd rajtavesztem.
- Hogyhogy?
- Gyött az ember. Mindenhol összevissza keresett, feltúrta a házat, de szerencsére nem tanált meg, a lugalózsába vótam.

Hőj, vakarta a fejit az ember, hát tölleg csak ott nem nézte.

- Elmegy-e még estére?
- Honne mennék, ilyen jó helyre.
- No – gondolta az ember –, most má majd ott kaplak, csak mennyé!

Ahogy beesteledett, ment haza az ember. A katona javába ott játszadozott az asszonyval.

- Nyisd ki az ajtót, бүdös kurva!
- Nyitom, nyitom, de hagy öltözzek fel. Minden este így gyössz haza?

Közben azon settenkedett, hova бүjtassa a katonát. Eszébe jutott, hogy van neki egy szentkép. Akkor még olyan divat vót, hogy vót hozza kúcs. Ha felhúzták, énekelt, imádkozott.

- Nincs mit tenni, nem tudom máshová бүjtatni.

Kinyitta az ajtaját, oda бүjtatta a katonát. Megy az ember, viszi a fejszét, csavargatja az asszonymnak a haját a kezire.

– Nem kegyelmezlek, mer te vagy az a бүdös kurva. Majd elegyön a katona, hogyha akar. Megbűnhődöl érte, levágom a nyakadot!

Húzza a күszögre. Míkor fölemeli a baltát, messzólal a katona a képbő.

- Ember, ne bántsд azt az ártalmatlan asszonyt!

Hú, úgy megijedt az ember, hogy mingyár térdre esett, imádkozott, hogy bocsásson meg neki az Isten. Mínyöt vétkezett vóna ő! Avval viszszament a kocsmába, a katona meg elégyött. Tanakodtak a menyecskével, mitévők legyenek, mer a katona többet nem mert mennyi a képbő sehova.

Meghallották az apácák a városba, hogy milyen kép van itt és itt a faluba.

- Imádkozik, énekel, annak zárdában a helye.

Felkeresték a menyecskét, megvásárolták a képet. Nehezen vált meg az asszony tőle, de mégiscsak odaadta. De a lelkükre kötötte, hogy na-

gyon szépen vigyék az úton, ha megrezzen, többet nem énekel, se nem imádkozik. Nagyon is vigyázva vitték, pedig majd megszakadtak vele. Ahogy a zárdába értek, felszögelték a falra, imádkozgattak hozzá. A katona is mondta nekik a szöveget, míg csak meg nem unta.

De egyszer elfogyott az élelmi, tisztálkodnyi is kellene, hát mégiscsak ki kellene ebbő a képbő bújni. Gondolkodott, mitevő legyen. Kiosont éccaka, körúnézett a folyosón. Látja, hogy van ott felesleges apácaruha. No, a magáét összecsomagolta, az apácaruhát meg magára húzta. Ahogy ötözködött, arra ment az apácafőnök. A katona ijedtyibe odaköszönt:

– Dicsértessen a Jézus Krisztus. Idekerültem, szeretnék itt maradni, fogadjonak engem.

– Testvérem, ha olyan nagy kedved van közénk gyönnyi, gyöhetsz. De egy a baj, nekünk nincsen felesleges ágyonk. Egyik éccaka az egyikvel, másik éccaka a másikval kell legyen ágyad.

Hm, nem is kellett a katonának egyeb, nagyon megörült.

– Akkor megest jó lesz, ha sorvval kell hálnyi.

Amikor lefeküdt az elsővel, mingyár jóba gyöttek. A másik éccaka megin a másikval. Majd az apácák is mondogatják egymásnak:

– Te, emmeg nem is nő, hanem férfi.

– Hm, minyő jó dolgunk van, mégis került egy férfi közénk.

Eljátszogattak éccakánként, hogy mind a tizenkét apáca teherbe esett a katonátó. Majd mikor elkezdtek híznyi, a főnöknek gyanúsak lettek.

– Hogy lehet az, hogy a koszt olyan, mind régen, mégis ilyen hirtelen kerekednek?

Elrendelte, hogy vizsgálatot tart. Álljonak másnap reggel nyóc órára sort a folyosón szűzanyameztelen. Hőj, nagy szöget üttek akkor a katona fejibe. Egész éccaka nem tudott aludnyi, hogy mitevő legyen. Ha kiáll a többi közé, mingyár meglátja a főnökasszony, hogy ő nem kerekegyik, meg nem is olyan, mint a többi.

De a többi apáca besegített neki, a tússó szélire állították. Aztán megkezdte a főnök, ment a sor előtt, tapogatta a hasát mindegyiknek:

– Hű, hű, hű! – nagyon hümmögött, de nem szót semmit.

Mire a sor végire ért vóna, az egyik apáca kinyitta az ablakot. Akkor a katona úgy, ahogy vót, szűzanyameztelen kiugrott az ablakon.

Ha a katona el nem szaladt volna, a mesém is tovább tartott volna.

Bárna

A csodatévő bot

189. Ment hazafelé egy huszár, tanákozott egy öregembervel. Az öreg kért tőle alamizsnát, adott neki két krajcárt.

– No, fiam, én meg adok neked egy pácát. Akarmire ráütöl, akarminyó lyukra, az megmondja, hogy mi vót benne, mi van benne.

– Jó van – elvette tőle a huszár, ment vele tovább. Megy az út széjén, tanát egy ürgelyukat, rácsap.

– Mi van benned, lyuk?

– Üрге.

– No, ez jó lesz.

Bement az egyik városba, a vendéglősné kért szállást. A vendéglősnék meg nagyon megtetszett a huszár. Van neki három szép jánya, azok közül majd választ egyet. Adott neki innya-ennyi, lefektette a legöregebb jányval.

Ahogy lefeküdtek, a huszár megvárta, míg elaludt a jány. Akkor szépen felhúzta az ingit, odaütött neki.

– Kivel vótá?

– A kisbíróval meg a segédjegyzővel.

Reggel megint csak készül a huszár, hogy elmegy, de a vendéglős marasztalta:

– Ne menjen sehova, van még nekem másik jányom, ha amaz nem tetszik.

Letektette a középsővel. Lefeküdtek. Megvárta, míg elaludt. Felhúzta az ingit, odaütött a lába közé a pácával.

– Kivel vótá?

– A tanítóval meg a segédjegyzővel.

Megint csak készülőgyik a huszár, hogy elmegy. Mondja neki a vendéglős:

– Van még nekem egy harmagyk jányom is, ha má a középső se tetszik, hátha ammajd jó lesz.

Lefektette a huszárt a legfiatalabb jányával. A huszár azt is megvárta, míg elaludt. Felhúzta az ingit, odacsap neki.

– Kivel vótá?

– A főjegyzővel még a főtisztelendő úrval.

Jó van, lehúzta neki vissza az ingit.

Másnap készülögyik, hogy megy, neki nem kell egyik jány se. Mondja neki a vendéglős:

- Ne menjen el, akarmelyik jányom odaadom a három közül.
- Nem kell nekem egyik se, feslett mind a három.
- Hogy mondhat ilyet, hogy feslettek a jányaim? Ezé számolnyi kell, ezé a beszégyyié.
- Jó van, számolok is érte.

Régen az a szokás járta, hogy a pap a templomba mondta ki [az] ítéletet. Elfogták a huszárt, bevitték a templomba. A sok nép előtt elkezdték vallasolni, hogy mé feslettek a vendéglős jányai.

- No, majd bebizonyítom – mondja a katona.

Mikor elkezdte őket veregetnyi a pácával, az egyik megmondta, hogy a kisbíróval hált meg a segédjegyzővel, a másik megint, hogy a kántorval meg a tanítóval, a legkisebb a főjegyzővel meg a papval.

- Ó, a főtisztelendő úr ihedtyibe a keresztet elejtette a kezibő.

Maconka

Ádám, Éva meg a szerelem

190. Mikor Isten megteremtette a Paradicsomot, beleteremtette Évát meg Ádámot. Egy évbe egyszer megengedte neki a szerelmet. De Éva azt keveslette.

- Ádám, ez kevés. Kérd meg a jó Istent, hogy engedje meg félvéneként!
- Éva, én szégyellem magam, nem megyek, eredj te, ha akarsz!

Elment Éva.

- Uram, Teremtőm, engedd meg félvéneként!
- Eredj haza, Éva, megengedem!

De Évának ez is kevés lett. Megint noszogatta Ádámot:

- Ádám, nem lehetne legalább havonta játszadozni??
- Nem bánom, Éva, de én nem menek Istenhő.

Éva ment. Mondja az Úristennek:

- Uram, Teremtőm, engedd meg havonta!
- Eredj haza, Éva, megengedem!

Hazament Éva, játszadoztak havonta, de az is kevés lett.

- Ádám, nem lehetne kéthetente?
- Éva, lehetne, de én nem merem megkérnyi a jó Istent. Ha akarod, menj el megint!

Aggyi-aggyig, hogy elment Éva.

– Uram, Teremtőm, engedd meg kéthetenként!

– Eredj haza, Éva, megengedem!

Utána még ez is kevés lett.

– Ádám, nem lehetne éjjelenként?

– Éva, én nem bánom, de én nem mek el megkérnyi a jó Istent.

Eredj te!

– Uram, Teremtőm, engedd meg éjjelenként a szerelmet!

Az Isten megharagudott rá.

– Nézd, Éva, többet ne lássalak. Megengedem árokba, bokorba, ahol tudjátok!

Azóta így megy a szerelem.

Hasznos

Sajó kutya

191. Egy kis faluba éldegélt az egyszeri tiszteletes. Szép darab főggye vót néhány cselédvel. Kocsis is vót, János, aki szántotta, gondozta a fődeket, meg vitte a papját, ha szükség vót rá. Vót a tisztelendőnek egy farkaskutyája, Sajónak hitták. Okos állat, a környék legértelmesebb kutyája.

Egy alkalomval valamelyik pesti újságot nézte a tiszteletes, mikor megakadt a szemű egy híren: kutyaintézet nyílik Pesten. Nyomba oda-szót a kocsisának:

– János, Pesten nyílt egy kutyaintézet, hónap elviszed Sajót. Harminc korona a tandíj egy hónapra, előre kell fizetnyi, itt van a pénz a köccség-gel együtt.

– Jó van, tisztelendő úr.

Másnap reggel felszát János a vonatra. Az úton szorosán tartotta maga mellett Sajót. Pesten meg nem a kutyaintézetet kereste, hanem a sintéreket.

– Ide figyejjetek, hoztam nektek egy szép kutyát, vegyétek meg tőlem!

– Mit kér érte a bácsi?

– Amit adtok.

Könnyen megegyeztek, egymás markába csaptak.

János zsebre vágta a pénzt, betért egy vendéglőbe. Muladérozott egész nap. Estére tért haza. A tisztelendő úr az állomáson várta a hintóval.

– No, János, mi van Sajóval?

– Tisztelendő úr, a kutya nagyon megtetszett nekik. Biztatott a tanár, hogy még beszényi is megtaníttja, úgy vág az eszi, mind a borotva.

– Megörvendezetté, János, mehetünk haza.

Hamar letelt az egy hónap, szólította a tiszteletes a kocsist.

– Látogasd meg Sajót, itt az útiköccség meg a harminc korona, hát ha még az intézetbe marad Sajó. Este meg várlak az állomáson.

János felment Pestre, betért egy vendéglőbe, elmulatta a harminc koronát, majd hazagyött a vonatval. Kíváncsian várta a tisztelendő az állomáson.

– No, János, mi van Sajóval?

– Nagyon okos kutya, beszényi má tudogat egy keveset, de még marasztalják.

Megint elműt egy hónap. Szólította a pap.

– János, itt a pénz, kifutja minderre. Eredj, hozd haza Sajót.

János kimulatta magát egész nap, este hazaérve a tisztelendő úr várta.

– János, mi van Sajóval, hol hattad, csak nem történt valami baj?

– Tisztelendő úr, itt ne is beszéljünk, mer sokan vannak, szégyen lenne, ha valakinek a fülbe jutna a dolog. Majd otthon.

Hazaérve kifogták a lovakot, ők meg bementek a parókiára.

– No, János, mesédd el, mi van Sajóval!

– Sajó megtanút beszényi, elbúcsúzott a tanároktó, együtt mentünk az állomásra. Ott azt mondta nekem: „János, nekem első osztályt váccsá, vegyé pántlikaszivart, mer nagyon megszoktam Pesten.” Amit kért, megtettem. Elindút a vonat: „János, gyúsd meg a szivaram!” Szíta, egyszer odaszót nekem – nagy hangosan szót, hallotta mindenki, sokan vótak az utasok: „A gazdám szereti még a szakácsnét?” Nagyon megharagudtam rá. A vonatablak nyitva vót, én meg kilöktem. A kerekék alá kerűt, darabokra szaggatta a vonat.

Erre a tisztelendő megveregette a kocsis vállát:

– Jó van, János, derék ember vagy, hogy ezt tetted. Ha Sajó így viselkedett, itthon még mást is kibeszét vóna.

Nógrádsipek

A sokat akaró cigány

192. Élt egy cigány. Vasat gyűjtött, tollat, azt eladta. No, sok pénze lett, elment vele a vásárba. Egyik parasztasszonyná három malacot árult, megvette a cigány mindet. A cigánynak vót egy suttyó külyki, jóvágású. Azt mondja neki az apja:

- Fiam, ezeket a malacokat meg kellene legeltetni.
- Jó van, apám, elhajtom.

A király réttyire hajtotta. Ott legelésztek a malacok, ő még ráért, lefeküdt, pihent. Egyszer csak látja, hogy a királykisasszony gyün a társalkodónőjével arrafelé, meglátta a malacokat.

- Oj, de gyönyörű malacok. Cigány, nem adná el belőlük egyet?
- Nem lehet, apám rám bízta, engem megfélel, ha eladom.
- De mégis, marad nektek kettő.
- Hm, ezt nehezen lehet megoldani, mer apám nagyon furfangos ember.

– De mégis!

Nagyon tetszett a királykisasszonynak.

- Nem bánom.
- Hogy adod, no?
- Se pizé, de se híjába.
- Akkor mijé?
- A méltóságos királykisasszony felhúzza a szoknyáját térgyig.
- Te szemtelen cigány.

Azt mondja a társalkodónő:

- Ó, semmi az, felséges királykisasszony.
- Úgy gondolod, hogy semmi?
- Persze, hogy nem.

Fogta a királylány, felhúzza a szoknyáját térgyig, el is vitte a kismalacot. Eeej, bánkódott a gyerek, mikor hazament, mer az apja kérdőre vonta.

- Te, hun van a harmagyk malac?
- Megette a róka.
- No mindegy, maradt még kettő.

Másnap megint kihajtott a legény. Megint gyött a királykisasszony.

- Te cigány, aggyá még egy kismalacot, mer nem eszik egyedül.
- Azt má nem lehet, nem, nem, nem.

- Ha mégis eladnád, hogy tartod?
- Se pizé, se hijába.
- Hogy?
- Ha felhúzza a királykiasszony a szoknyáját derékig.
- Ó, te szemtelen!

Mondja oszt a társalgónő.

- Felsőleges királykisasszony, az semmi.
- Jó van, cigány, meg van véve a másik malac.

Felhúzta a k... a másik malacot. De má kaparódzott a cigánygyerek hazafelé.

- Most má lesz neked mit hallgatnyi!

Otthon mondja az apja:

- Te, megint eladtá egy malacot?
- Dehogy adtam, a farkas ette meg.
- Te gyerek, te nem jóba sántikálsz. Megállj, majd megtudom én, hogy mi történt!

Harmadnap kihajtotta még az egyet. De megy a királykisasszony megint.

– Hallod-e cigány, add ide a harmagyk malacot is, megszokták egymást hárman.

– Mond valamit, királykisasszony, de ezt nem adhatom, mer az apám agyonver.

– Dehogy ver, megfizetek én érte.

– Ezé nem lehet pénzt fizetni.

– Akkor mit?

– A királykisasszony vlójáho az én lackámot hozzádörgölhetem, odaadom.

Meglepődött a királykisasszony, de a társalkodónője csak rábeszélte.

– Hozzádörgöli, és el van intézve.

– No, majd ott a bokor mellett.

No, de nem tudta a cigánygyerek, hogy az apja utánament.

Lefekszik a királykisasszony, a cigánynak meg má állott a nagy füstölthúsdarab. Elkezdgi dörzsölnyi. A királykisasszony nagyon felhergelődött.

– Tudod mit, cigány, gyugd be!

– Á, a világe se, csak arról vót szó, hogy a széjihö dörgölöm.

A királykisasszony még jobban kezdett belemelegednyi.

- Cigány, gyugd be!
- Dehogy gyugom, nem én!
- Visszaadom az egy malacod!
- A világé se, arró vót szó, hogy csak idedörgölöm.

Megint dörgöli tovább.

- Te, visszaadom mind a három malacot, csak nyomd be mán!
- Nem én, a világé se!

A királykisasszony ígér lovat, tehenet, borjút, birkát, mindent, de még a királyi várat is felemlítette mán.

- Nyomd be mán – aszongya.
- Nem én.
- Nyomd be, ha mondom!

Az öreg még elkiáltotta magát:

- Nyomd be, fiam, a kutya mindenségit, mer ha te nem, majd én nyomom be.
- Jaj, hogy tegyem a káromat a múlyódba, ha most bele nem szólsz, lekurelom még a királyi koronát is.

Mátrakeresztes

Hogy nyomta meg a cigány a keresztanyját

193. Vót egy cigánylegény, tetszett neki keresztanyja.

Elment a piacra, vett egy tyúkot, a péktő vett egy kalácsot, no meg a kocsmába egy liter bort. Elindult hazafele, a falujok mellett – az erdő széjibe – egy-egy bukorba elgyugta mindegyiket: a bort is, a kalácsot is, a tyúkot is. Azt mondta oszt a keresztanyjának. Tanákozik a keresztanyjával.

- Keresztanyám, gyerünk má el az erdőre fáé, mer nincs tűzrevalója.
- Jó mondod, fiam, mer má nincs egy darab se itthon. Gyerünk!

Mennek együtt. Mikor má az erdő széjihe közeledtek, les fel a cigánygyerek.

- Mi az, no? – elkezd kiabálni felfele.

A cigányasszony meg:

- Mi az, fiam? Kivel beszélsz?
- Az Istennel.
- Mit mondott?
- Hogy ott van a bukorba egy jó darab sült hús.

– Nézd meg, fiam, ha az Isten mondja, akkor biztosan ott van.

A cigány tudta, hogy ott van, mer ő tette oda. Odament, elévette.

Megint feltekint a cigány:

– Mi az, megint? – kiáltott felfelé.

– Mi az, fiam, megint az Istennel beszélsz?

– Hát.

– Most mit mondott?

– Abba a másik bukorba kalács van.

– Nézzed, fiam, hátha ott van!

Persze, hogy ott vót. A kalácsval megették a húst. Mikor jóllaktak, megint felnéz a cigány.

– Mi az, no?

– Most mit mondott, fiam, az Isten?

– Azt mondta, hogy ott van a bukorba egy liter bor.

– Nézd meg, fiam, csakugyan jólesne, ha ihatnánk is.

Ott is vót. Elevette a bort, megitták. Mikor mennek tovább, les fölfelé a cigánygyerek. Azt mondja:

– Azt má nem teszem! Azt má nem teszem!

– Mit, fiam! Mit nem teszel meg?

– Olyat vele én nem teszek, olyat má sehogy se!

– Mit nem teszel, fiam?

– Azt mondta az Isten, hogy tegyem meg magával. De azt má én nem teszem!

– De fiam, ha az Isten mondja, akkor meg kell tenned.

Megtette hát a keresztanyjával.

Maconka

A pórul járt nagyságos úr

194. Vót egy falu, lakott benne egy nagyon jó gazda. Gyerektelen vót, fogadott cselédgyerekeket, mer nem bírta a sok munkát.

Egy baj a jó gazdának, a fogáho verte a garast, hogy fösvény vót. Háromszáz pengő forint vót a cselédgyerek fizetési. Derék gyerek vót, benne volt a nőszülési korba.

Egyszer [a gazda] odaállt egy jóvágású cselédje elé.

– Jancsi, láttál-e mán szép meztelen nőt?

– Tekintetes uram, soha.

- Mit adná nekem, ha mutatnék neked egyet?
- A világon mindent megadnék érte.
- No, az egy cseppet sok vóna, nekem egyhavi fizetésed is elég.

Egyszer aztán felkereste a cselédlegínyt a gazda az istállóba, felkötötte.

- No, gyere, most megláthatod!

A gazda szép feleségének az ágya közel volt az ablakhoz. Az asszony egy végiggombolós pongyolában aludt hanyatt fekve. Be se vót takarózva, nyáron történt.

A gazda szépen kigombolta a pongyolát, egy égő gyertyával végigvilágította kétszer az asszonyt. A cselédlegínyt, még az ablakra hívta, hogy nézze.

- Meg vagy elégedve, láttad?
- Elégedett vagyok, gazduram, láttam.

Igen ám, de közeledett a hónap utólja, a fizetés napja, Nagyon elszomorodott János. Most ugyan meglátta a szépasszonyt meztelenül, de mit ér az, ha most egy hónapnyi bére oda van. Szomorkodott mindég. Addig énekelt, füttyült, most még teljesen megváltozott, mintha az orra vére csurgott vóna. Az úrnak a feleségi meg kérdezgette:

– Mi bajod van, János? Ha bajod van, eriggy a doktorhoz, vizsgáltsd meg magad.

Az asszony ahogy szóba eredt vele nem is egyszer, Jancsi nem tartotta tovább a titkot, elmondta neki, mér olyan bánatos, mér olyan szomorú, mé nem esik jó neki még az étel se.

Az asszony rettenetesen megharagudott az urára, hogy olyan alávalóan viselkedett. Azé a csekély pénzé megmutatta őt a cselédlegínynek szűzanyameztelen.

Telt múlt az idő, a gazda megbetegedett. A doktor azt rendelte neki, hogy korán reggel, még a por fel nem verődik a levegőbe, kocsikáztassa meg magát a jó levegőn kora hajnalban.

Az asszony bosszút akart állni az urán, előszöt is szerzett egy barát ruhát. A falu végén volt nekik egy szép gyümölcsöskertjük. Megbeszélte a cselédlegínyvel, hogy hajnalba majd ott sétál a gyümölcsösbe mint barát. Álljon meg, adja az úr kezibe a gyeplőt, és gyöjjön haza.

Úgy is történt. Másnap reggel vette a legíny az urat a korai levegőre, má a barát ruhába ötözött asszony ott sétált a gyümölcsösbe. Meglátta Jánost, hát szépen megállt. Azt mondta az úrnak:

– Tekintetes úr, tessék megfogni a gyeplőt egy kicsit, mert nekem dolgom van a kertbe avval a barátval.

A legíny leugrott a bakró, ment a barátó. Jó megszorongatta a legíny a barátot, az úr csak úgy meresztgette a szemit. Ahogy visszajött a legíny, mondta az úr:

– Mit tettél, fiam, ennyire süllyedtél?

– Megfizetett engem a barát szépen, háromszáz pengő forintot kaptam érte, pontosan annyit, mind a havi fizetésem.

Az úr csak a fejit csóválta erre.

Az asszony elment haza, a barát ruhát levette, úgy várta az urát. A cselédlegíny meg hajtotta a lovakot az ellenkező irányba. Egyszer csak egy igazi barát jön velük szembe. Azt mondja az úr:

– János, állj meg!

– Minek?

– Látod, ott gyün a barát.

– Minek álljak meg azér?

– Én is úgy teszek veled, mint te, nekem is jó lesz a háromszáz pengő forint.

– Ugyan, ugyan, tekintetes uram, nem lehet azt tenni!

Nem akart megállni a Jancsi, hát az úr megkapta a kezibe a gyeplőt, és megállította a lovakot. Leugrott, nekiesett a barátoknak, leszaggatta róla a ruhát. Ott birkóztak, hányták-vetették egymást.

A barát:

– Megbolondút ez az ember? Ha senki nem bolond, ez bolond, az biztos.

Bejelentette a tekintetes urat. Az meg csak a kocsisát emlegette, hogy az is lefogott egy barátot, és háromszáz pengő forintot kapott érte. A kocsis persze mindent tagadott.

A tekintetes urat a bolondok házába csukták, mer teljesen úgy viselkedett, mint a megtébolyodott. A kocsis meg az úr feleségivel azóta is együtt él, ha meg nem haltak.

Mátraverebély

Gatyában vagy gatyá nélkül

195. Volt egy szegény asszony, annak meg egy suhanc fia, Jancsinak hívták. Egyszer azt mondja a legényke:

- Édes anyámasszony, szétnézek a szomszéd faluba, keresek egy szép jányt magamnak, mer nálunk nincsen.
- Várjál, fiam, megszövöm ezt a tíz róf vásznat, varrok neked gatyát belőle, ha mán olyan legénynek tartod magad.

Bizsergett a Jancsi vére, nem bírta kivárnyi a gatyaszövést, elballagott gatyá nélkül. Szerencséje volt, merd megismerkedett a szemrevaló lánnyal. Addig udvarolgatott, hogy rászakadt az este. Mondták neki:

- Jancsi, maradj itt éjjelre, ne indulj ebben a feneketlen setétben, még rád ijeszt valaki!

De Jancsi csak szabódott, arra gondolt, hogy mégse feket le idegen házban gatyá nélkül.

- Nem maradhatok, nem alhatok, anyám még azt hiszi, hogy bajom esett.

Akárhogy marasztalták, nekivágott az éjszakanak. Otthon mondja aztán az édesanyjának:

- Édes anyámasszony, varrjon nekem gyorsan legalább egy gatyát, mer legény vagyok, udvarolgatok. Ha ott marasztalnak éjszakára, nyuszkán maradok.

Mondja az anyja:

- Jól van, fiam, leszöttem a vásznat, három rőtőbő varrok neked gatyát, a többit még későbbre hagyom.

Ahogy készen lett az anyja, Jancsi majd kibújt a bőribő, úgy örült a gatyának. Magára húzta gyorsan, aztán fütyürészve ment a szomszéd faluba. De nagy izgatottságában megsavarodott a hasa. Egy bokor mögött letolta a gatyáját, de a gatyáról megfélekedezett, még nem vót hozzászokva, hát puff bele. Mit vót mit tenni, tisztára mosta a patakba, felakasztotta egy bukorra száradni. Ő meg leheveredett, el is szundított.

Már szürküllött, mikor felébredt.

- Hű, a teremburáját, szépen átaludtam a délutánt.

A nyaka közé vette a lábát, szaladt a szeretőjilhe, eszébe se jutott a száraz alsó a bokron. Ahogy Mariskáho közeledett, megnyugodott lassan, mer a jány a kapuba várta. Büszkén felszegte a fejét, eszibe jutott, hogy ő mán nem suhanc, hanem igazi legény, gatyája is van.

– No, Mariska, itt alhatok már nálatok, mer nekem is van!

– Mi van neked?

– Mingyár megmutatom

Letolta a nadrágját térdig, Mariska meg összecsapta a kezit:

– Szent Isten, jaj, de hosszú!

– Ez hosszú, még hét rőf maradt otthon.

Mariska úgy megijedt, hogy beszaladt a házba, Jancsi meg végignézett magán. Láta, hogy ott áll nyuszkán, és szaladt hazafele.

Még most is szalad, ha meg nem áll.

Herencsény

János kocsis meg a báróné

196. János kocsisnak annyira megtetszett a báró felesége, hogy mindenen szerette volna meghirigelni. Egyszer hintóval vitte a bárónét a vásárra. Gondolta János:

– Itt az alkalom, hogy valamit kezdhessek a bárónéval.

A szürkületben megállt az út közepe táján. Szólija a lovakat:

– Hó.

Megálltak a lovak.

– Báróné kérem, baj van.

– Micsoda, János?

– Elfelejtettem odahaza a feleségemet meghirigelni, visszamegyek gyalog, maga meg itt marad a kocsival.

– Ej, János, János, ne tessék már elmenni!

– Hirigelhetnék magával is.

– Jól van, de van egy kikötésem. Mivel magának csúf az ábrázatja, csak annyit kívánok, hogy az abrakos tarisznyát húzza a fejére, míg hirigel.

János kiöntötte a tarisznyából az abrakot, fejére húzta a tarisznyát, és jól meghirigelte. A bárónénak jólesett, hát azt mondta:

– János, most már nem bánom, ha az abrakos tarisznyát leveszi is a fejéről, már így is jó, meg úgyis jó.

Nagyréde

János és a bárólány

197. János kocsis olyan fajin legény volt, hogy beleszeretett a báró lánya. Egyszer a vásárba mentek. A kisasszony egyből kihasználta az alkalmat, egyből küldött Jánosér, hívta a szobájába.

– János, most mán semmi szégyenkezés nincsen, bevallom, hogy magát nagyon szeretem. Kérem, vetközzön le nyugodtan.

Szégyenlős vót János, szabadkozott:

– Nem így, nem úgy, kisasszony.

Levetkőzött a báró lánya először.

– Mi ez itt nekem? – kérdezte.

– Két aranyalma.

Lejjebb tolta a ruhát a lány.

– Ez micsoda? – mutatott a púpjára.

– Aranyos gomb.

Teljesen letolta a szoknyáját.

– Mi lehet ez?

– Aranyos mező, a közepén aranyos kút.

Jánoson volt a vetkőzés sora, a lány kérdezett:

– Mi az magának ott? – a mellire mutatott.

– Két aranyos gomb.

A púpjára mutatott:

– No és az?

– Az is egy aranyos gomb.

– No, csak tolja lejjebb a nadrágját!

Addig-addig, hogy letolta a nadrágját.

– Mi az magának lejjebb?

– Aranyos mező.

– És mi csüng az aranyos mezőbe?

– Aranyos csikó.

– Mi az ott a csikó nyakába?

– Az abrakos tarisznyája.

– Mivel él?

– Az aranyos mezőn él, az aranyos kútból iszik.

– Hát etesse meg az aranyos mezőrű. Itassa meg az aranyos kútból!

A bárólány magara húzta Jánost, megetette, megittatta a csikót.

- Mi van a csikóval, János?
- Mér kérdezi a bárókisasszony?
- Mer nincs a nyakába az abrakos tarisznya.
- Biztosan bevitte magával abrakolni.

Itt a mesémnek a vége.

Nagyréde

A szabadságos katona

198. Elesteledve egy faluhoz ért a szabadságos katona, elfáradt a lovával együtt. Nagy hangoskodást hallott. Az egyik udvaron meglátott egy pirosposzsgás menyecskét, odaköszönt neki:

- Adjon Isten jó estét. Messziről jövök, szállást kérnék egy éjszakára.
- Nagyon szívesen, majd szólok a gazdának, de most épp a lánya lakodalma van.

Beszalad a menyecske, hozza a gazdát.

– Adjon Isten jó estét, messzirű gyövek, szállást szeretnék kérni egy éjszakára.

- Aranyos vitéz úr, az istállóban van hely a lovának is, magának is.

Avval bement a huszár az istállóba. A lónak zabot adtak, jóllakatták.

A gazda azután azt mondta:

- Maga meg, vitéz úr, a jó lakodalmas vacsorábú egyen. Jót vacsorázzon meg, merd éhes lehet.

Jóllakott a katona, visszament az istállóba. Avval vált el a gazdátó, hogy az éjféli vacsorára szívesen látja a násznép között.

Éjfélkor felkelt a huszár, elvegyült a násznép között. Következett a menyasszonyfektetés. A vőfély bevitt egy sezlonyt. Gyertyát gyújtottak, és a menyasszony szoknyáját a hasára hajtották. A vőfély verset mondott, a menyasszony meg szétterpesztette a lábát. Vőfély belenyúlt a menyasszony kútjába, aztán megszopta a kezét. Utána gyöttek a többiek. Mindegyik hozzátette:

- Szipirítom korty.

A végén a huszárra került a sor. Azt mondta:

- Kedves menyasszony, nálunk nem ez a szokás, hogy a körmös ujjunkat dugjuk bele, hanem a körmetlent. Meg szabadna mutatni?

A huszár gyorsan gombolta a nadrágot, elintézte a menyasszonyt. Azt mondja a menyasszony:

- Magok felé jó szokás van divatban. Hogy hívják ezt?
- Beleverdem békesség, sósinderáng jóízű.

Mikor a menyasszony felkelt, a lakodalmások közé állt.

- Kedves násznagy uram, többet ér egy beleverdung békesség száz szipirítom kortyná.

Nagyréde

A ravasz anyós

199. Élt egy özvegyasszony a lányával. Szomszédjukban szép legény lakott, aki egyre azt hajtogatta, hogy ő csak olyan lányt vesz el, akinek fehér lesz a lába közi. Huncut volt az asszony, jól betejfelezte a lányának a közepit, hintőporval meg is szórta. Mondja neki:

- Lányom, menj ki a kertbe, mássz fel és rázzad az almafát. Közben szóljal Pistának, hogy gyöjjön át hozzánk, szedjen, amennyit akar.

A legény ment gyorsan, és odakukucskált a lány közepire. Láta a gyönyörű fehérséget, el is vette hamar feleségül. Ahogy telt-múlt az idő, hamar megfeketedett a feleségi közepi. Azt gondolta:

- No, én elmenek, elpanaszolom az anyósomnak, hogy nem kell nekem Julis, itt hagyom, mer fekete lett a középső részei.

Az asszony hallgatta a vejit, közben kivett egy tojást a szekrényből, jó homlokon csapta vele Pistát, hogy megfeketedett a helyi.

- Mit hajigál hozzám, anyám?
- Mit, mit? Én neked csak egy tojással üttem oda, mégis fekete lett a helyi. Te meg a lányom kettővel veregetted, honne feketedett volna meg.

Bárna

A szegyenlős legény

200. Élt egy szegyenlős legény, az apja kísérte el háztűznézőbe. Mikor keresztülmentek egy patakon, megláttak egy menyecskét, kukoricát kapálgatott.

- Hova mennek? – kérdezte az embert.
- Jánynézőbe, csakhogy a fiam szegyenlős, vele tartok, hogy jussunk valamire.
- Ne menjenek sehova, majd én betanítom a fiát, maga meg visszafordulhat.

– Jól van, ha betanítod, tanítsd.

Mikor kettesbe maradt a menyecske a legényvel, azt mondta:

– No, most én négykézlábra állok, te meg szaladj nekem öt lépésrő.

Ha egyszerre bele tudod lökni, adok háromszáz forintot.

Nekiszaladt a legény, de az utolsó pillanatban a menyecske odatette a kezit. Nem tudott mit tenni a legény, betette a felső lyukba.

Azt mondta a menyecske:

– Nem jó csináltad, nem adok pénzt.

Elévett a menyecske egy cérnaszálat, odamutatott a lába közé:

– No, itt van a rét közepibe a kút. Ebbe itasd meg úgy a lovad, hogy a gyepebe ne harapjon.

Elévette a legény a monyát, ráhurkolta az asszony a cérna egyik végit, a másik végit meg fogta. A legény gyorsan be akarta lökni a lovat, de a menyecske félrerántotta neki, a lova a fűbe harapott. Mondta a menyecske:

– No, ez se sikerült, nem kapsz háromszáz forintot.

Harmadszorra meg azt mondta:

– Most lefekszünk, és hirigelj meg tizenkétszer.

Nekidúrálta magát a legény, jó erőben volt, de mán a tizenkettedik nem nagyon ment.

– Ezé se adok pénzt, mer nem tudtad mindet végigcsinálni.

A legény meg beperelte a menyecskét, törvénybe mentek. Kérdezi a bíró:

– Mi a panaszuk?

Mondja a legény:

– A menyecske mondta, hogy ugrassak az istállójába öt méterről. Csakhogy becsapta az ajtót, hát beugrottam az ablakon.

– Nem számít, hogy ment be, csak hogy bejutott. A másik panasz?

– A lovam odavezettem a rét közepire, ahol egy kút áll. De a kötőfékszár elszakadt, a ló meg beleharapott a fűbe.

– Arról nem tehet, hogy elszakadt. Mi még a panasza?

– Azt mondta a menyecske, hogy üssek le a fáró tizenket gyiót. Leüttem a tizenkettőt, de a utolsóba nem volt bél.

– Arró nem tehet, hogy nem volt az utolsóba, de leütütte.

– Leüttni leüttem.

– No, akkor maga nyert.

Megnyerte a kilencszáz forintot a legény.

Maconka

Az adakozó komaasszonyok

201. Élt egy házaspár. Az asszony egyszer belázasodott, ágynak dőlt, a férje meg pont akkor fickós lett, nagyon megkívánta asszonyát.

– Aranyos anyukám, már nagyon megkívántam egy kis játszadozást, a jankóm nagyon mocorog a nadrágban, te meg nagybeteg vagy. Adjál egy kis pénzt, szétnézek, hogy csillapítsam magam.

– Ott van a bugyellárisomba, vegyél ki egy húszast. – A pengős világba történt ez, ám mikor jó pénz volt.

Az embert hajtotta a vére erre-arra, hát tanálkozott a komaasszonyával. Kérdezi tőle:

– Aranyos komámuram, hova-merre?

– Ejnye, az asszony beteg, be is lázasodott, mit tegyek. Az asszonyra néha-néha szükség van, ha rám gyön a gerjedelem. Elmegyek, keresek valami szerencsét.

– Sose menjék kend tovább, gyűjjék be hozzám!

Megvidámulva beballagott, jól meghirigelte a komaasszonyát, odaadta neki a húszast, aztán elindult hazafelé. Mikor hazaért, a feleségi hamarlotta:

– De hamar gyötté.

– Hamar, hamar. Tanákoztam a komaasszonyval, beszélgettünk, hogy hova megyek. Azt mondta, hogy ne kalandozzak tovább, menjek be vele, elintézzük a dolgot.

– No, és elfogadta a húsz pengőt?

– El, persze, hogy el.

– Hogy a nehézség törje ki, ha én a komámtól minden játszadozásér húsz pengőt kértem volna, eladhatta volna életibe kocsiját, lovát, mindenit.

Mátrakeresztes

Egy kis félreértés

202. Jó idő vót nyáron, a diófa alá ki vót téve egy deszkapad. Rajta ült egy fiatalember az egyik végén. Odamegy egy jány, leül a másik végire. Aszongya a legénynek:

- Ugyan, nem billen-e fel?
- Nem billen fel – így a legény.
- De ha feláll, akkor szóljon!
- Jaj, hiszen má régen áll, csak nem mertem szóljni.

Maconka

Asszony a kemencében

203. Egy asszony kenyeret sütött. Valahogy nem jó fűtött be neki, nem sült meg jól a kenyér. Csak úgy tudta kiszedni, hogy belebújt a kemencébe, a sütőlapátra tologatta a félent nyers kenyeret.

Ahogy hajladozott, ára gyött a drótostót, hát mellátta az asszony szép meztelen fenekit. Szétnézett, nem látott senkit. Bijony jó odazürgetett neki háturró, az asszony csak nyögött a kemencébe.

Mikorra kikecmergett, kimosakodott, odaszólt a szomszédasszonyának:

- Nem látott-é ére mennyi valakit?
- Mé kérdezi a szomszédasszony? Nem láttam senkit, csak a drótostót.
- Gondolhattam vóna, mer nagyon zörgött a tepsi a hátán.

Bárna

A tréfás kisasszony

204. Egyik alkalomkor a grófkisasszony azt mondja fiatal lovászának:

- János, nyergeld fel a lovakat, kimegyünk ketteskén lovagolni! Amint elhagyták a kastély környékét, megszólal a kisasszony:
- János, szereted-e a tréfát?
- Hát – aszongya –, mondjuk.
- Akkor álljunk meg, ülünk le a selymes fűre, tréfálkozzunk egyet! Mondtak egyet-mást, egyszer a kisasszony elkerekíttyi:

– Selyempárnán növekedett kicsiny munyám. Ennek mondjál párját, Jánoskám!

János meg felpattant:

– Nyeregkápán nevelkedett busa fejű nagy lomposom, tegyem bele, kisasszonyom.

Oszt bele is rakta.

Mátrakeresztes

A kertásó katona

205. A szabadságos katona ballagott hazafelé a végtelen országúton, éhes is volt, fáradt is volt. Beér egy faluba, meglát egy kertet, jó nagy kert vót. Egy ember ásóztatott benne. Odaköszön neki:

– Adjon Isten jó napot.

– Fogadj Isten, vitéz úr!

– Ásogat, ásogat?

– Ásogatok.

– Csak egyedül?

– Egyedül vagyok férfi a házná. De ha elgyönne segíteni, meghálál-nám.

– Szívesen segítenék, ha adna szállást meg egy kis vacsorát.

– No, ott van a kisjányom, kérjen tüle ásót!

Megy osztán.

– Azt mondta az édesapukája, hogy adjon.

Azt nem mondta, hogy ásót.

– Ó, vitéz úr, még én nagyon fiatal vagyok.

– Az nem számít, csak el kell kezdeni valamikor.

Aggyig beszélt neki, addig duruzsolt a fülibe, hogy a lány ráállott.

– Ha nagyon akarja, akkor bújjónk a bokor mellé.

Jó alávert a kisjányonak. Visszament a gazdához ásó nélkül.

– No, nem adott ásót?

– Nem.

– Amott van a középső jányom, ammé értelmesebb, attó kérjen!

Odamegy.

– Azt mondta az édesapja, hogy adjon.

– Á, vitéz úr, hogy gondolja, én má menyasszony vagyok.

– Mit számít az, úgyse tudja meg a vőlegény, én nem mondom meg senkinek.

– Hát ha nagyon akarja, akkor gyűjön, bújjunk el.

Bementek a csűrbe, jó alávert annak is. Visszamegy.

– Nem adott ásót a jányom?

– Nem.

Akkor gyön ki a feleség, szór a galamboknak, a baromfiaknak.

– Ott a feleségem, attó kérjen!

Megy oda, köszön.

– Azt mondta a kedves férje, hogy adjon, be kell segíteni.

– Ő is megteszi azt, amit akar.

– Mégis azt mondta, hogy adjon.

– No, ha a férjem mondta, akkor gyűjön!

Annak is alávert becsületesen. Visszament a legény, kérdezi a gazda:

– Ez se adott?

Elhagyította az ásóját.

– Ejnye, a nemjóját, ott van, vegye fel, majd én hozok magamnak.

Elsietett a gazda, hozott magának, ástak kettecskén, aztán beesteledett.

Következett a vacsora, fajinat terítettek. Paprikáskrumpli vót, jó darab kolbászokkal. A kislány leghamarabb kimártotta a krumpliját, a kolbászt még odatette a katona tányírjára.

– Ez azé van.

– Köszönöm.

Közben szétnéz a középső. Ő is megtisztítja, odaadja a katonának.

– Ez meg azé van.

– Köszönöm szépen.

Fogja a menyecske, lektorja a kolbászbőrt, átadja a katonának. Ha má a két jány adott, ő is odateszi a tányírjára.

– Ez meg azé van.

– Köszönöm szépen.

Az ember meg csak néz.

Megvót a vacsora, a katona aludt egy isteneset, aztán kereket ódott hajnalban. Búcsúzóul a gazdája kalapjába reccsentett. Reggel mondja a gazda:

– Nagyon megkedveltétek a katonát.

Mondja az asszony a lányoknak:

– Tyikteket is lefektetett?

- Engem le – így a kisény.
- Engem is – mondja a középő.

De mielőtt elment volna a katona, a gazda kalapjába reccsentett. Mérges lett a gazda.

- Az anyja kínját, inkább a kalapomba reccsentett volna.

Kapja a kalapot, a fejire húzza, mind lefutott a mézga a pofájára. Azt mondja a feleségi:

- Látod, ette vágyad is teljesedett.

Így ment el a katona.

Mátrakeresztes

A becsület felvarrása

206. Valamikor az urak nem messze laktak egymáshoz, és nagyon szerettek estélyeket rendezni. Az egyik kastélyban meghalt a gróf, maradt neki a felesége meg az eladó lánya. Még nem telt el a gyászév, amikor az egyik estélyre kaptak meghívást. Azt mondta a grófnő, hogy ő nem tud elmenni, mert megszólnák érte, hanem a lány elmehet, ha ez a szíve vágya.

Elment a lány, János kocsis vitte, hol galuppba mentek, hol lépésbe, egyik erdőbe be, a másikba be. A kislány kérdéseket tett fel János bácsinak, a kocsis meg válaszolt. De egyszer János bácsi kérdezett:

- Édesanyád mindent elmondott, ami ilyenkor szokás?
- Sok mindent elmondott, de hogy mindent-e, nem tudom.
- A becsületet felvarrta-e?
- A becsületet, az meg mi?
- Hm, emmán baj, drága kisasszony, ebből baj lehet, ha ezt nem beszélték meg.

- Hogyhogy, János bácsi?
- Úgy, hogy fel kellett vona erősen varrni.
- János bácsi nem ért hozzá?

János bácsi sercentett a pipa mellől:

- Értényi érték, de nálam csak zsákvarrótű van, meg vastag fonál.
- Nem érdekes az, csak fel legyen ötve, hogy le ne essen.

János bácsi megállította a lovakat, felötötte a becsületet, amúgy magyarosan. Megköszönte a jány. Újbb felszálltak a fiákerra, tovább haladtak. Egy tisztásná megszólalt a jány:

- Jó vóna megbiztosítani azt a becsületet.

– Nem bánom, ha a kisasszony úgy akarja.

A kastélyba érve a cigányok igencsak húzták a talpalávalót, várták a szakácsnék a vendégeket, megindult a tánc, a kisasszony táncolt hajnalig.

Otthon a kisasszonyt várta az anyja kitárt karokkal.

– Aranyos kisjányom, úgy cselekedtél-e, ahogy megbeszéltük?

– Anyám, sok tanácsot adtál, de a legfontosabbat nem.

– Mit, kisjányom?

– A becsületedet nem varrtad fel, szegény János bácsinak kellett vele kínlódanyi, nem is egyszer.

A mama elájult, a kisjány meg akkor tudta meg, hogy mi a becsület felvarrása.

Nagyréde

A megcsonkított férfiasság

207. Megnősült az egyik módos legény, de volt egy nagy baja: mikor még kisgyerek vót, a malac leharapott a szerszámából, alig maradt neki egy csonk. Bevallotta a feleséginek, hogy járt, a házasesetre képtelen. Azt mondja a felesége:

– Ember, itt van négyszáz arany, addig ne gyere vissza, míg rendes szerszámod nem lesz.

Elindult az ember, majd betért egy nagy erdőbe. Ráesteledett, meglátott egy kis világosságot. No, odamegyek – gondolta –, ott lakik valaki. Idős asszony nyitott neki ajtót, beköszönt:

– Jó estét, édes öreganyám!

– Jó estét, édes fiam. Köszönd, hogy öreganyádnak szólítottál, mert másképp a nyakad csavartam vóna ki. Mi járatban vagy, édes fiam?

– Nagy az én bajom, nagy az én bánatom. Gyerekkoromba leharapta egy malac a csüngő testrészemet, a feleségem meg elkergetett négyszáz aranyal, hogy addig haza ne menjek, míg rendes szerszámom nem lesz.

– Ó, fiam, egyet se búsulj, majd én reggelé rendbe teszem a dolgot.

Reggel adott neki az öregasszony egy gyűrűt.

– No, édes fiam, majd ez segít rajtad, de óvatosan bánj vele. Ha az ujjadon jobbra forogtad, akkor nő a szerszámod, amilyenre akarod. Ha balra fordítod, akkor visszahúzódik, amilyenre gondolod.

Ballagott hazafelé az ember nagy boldogan. A falu szélén a nagyságos úr hintója mellette haladt el. Megszólította:

– De jó kedved van, édes fiam. Honnan gyössz ilyen hegyesen?

A fiatalember mindent elmondott.

– Fiam, ha nekem adod a gyűrűt, a háromszorosát fizetem érte.

– Rendbe van, odaadom.

A nagyságos úr mindjárt kipróbálta, mikor elment a fiatalember, a nagyságos úr felhúzta a gyűrűt, de nem kérdezte meg a kezeléset, hát csak próbálgatta. Forgatta egy kicsit jobbra, dudorodott a nadrágja, majd kiszakadt. Nyúlt a szerszámja, hogy a kocsis füle mellől előre vágódott, a vége a ló orra előtt lógott. Ijedten tovább forgatta, az meg egy fába akadt, keresztbe dobta a hintót az úton.

– Hopp, kocsis, állj meg!

A kocsis alig mert hátra nézni, a fejit a válla közé húzta.

– Mennyé a fiatalember után, mondd meg neki, hogy ettől a csúfságtó szabadíjjon meg, még a kocsit is nekiadom lovastól, csak vigye a gyűrűt.

Visszagyöött a fiatalember, látja, hogy mi van.

– Nagyságos úr, bocsánatot kérek, de elfelejtettem megmagyarázni a kezelését.

– Ű, ne is magyarázd, tied mindenem: hintóm, lovam, aranyam, csak szabadíts meg ettó a csúfságtó.

Visszaforgatta a gyűrűt a legény, ballagott hazafelé. A felesége a kápuban várta:

– Itt gyössz, ember?

– Itt gyövök.

– No, sikerült?

– Sikerült, asszony.

Bementek a pajtába, a fiatalember ledobott egy villa takarmányt.

– Ki legyen felül?

Mondja az asszony:

– Én leszek felül.

Az ember meg elkezdte forgatni a gyűrűt, nyúlt a szerszámja felfelé, tolt a asszonyt. Még egyet csavart rajta, az asszony tovább emelkedett, hogy a cserepek potyogtak a tetőre. A nagy csörömpölésre a szomszédok kiszaladtak, az asszony meg kitérta a kezit, úgy kiabált:

– Isten veletek, alsó-felső végi szomszédok, az uram farkán megyek a mennyországba!

Zagyvaróna

Szamár a pap ágyában

208. A pap ablaka pontosan a szép hadiasszony udvarára nézett. Az asszony ura valahol messze harcolt, a pap még egyre sűrűbben nézegette az ablakból a szépasszonyt, ette a fene érte. Szóni nem mert neki, hát a bugyuta kocsisát biztatta fel:

- Hallod-e, Józsikám, Gizit csald fel éccakára a szobámba!
- Jó van, tisztelendő úr, ha ez a kívánsága.

Vót a kocsisnak egy Gizi nevű szamara, este azt húzta kínkeservesen felfelé a lépcsőn, nógatta egészen a pap szobájáig. Jelentette a papnak:

- Tisztelendő úr, a szobába van Gizi. Nehezen bírtam, míg rászedtem, hogy elgyött.
- Nem baj, csakhogy mán itt van. Kinádd, Józsikám, süteményvel, a legjobbval!

- De tisztelendő úr, szamár!
- Szamár, szamár, ha nem eszik. Csak kínálgasd, ha nem eszik!

Mit tehetett a kocsis, fejsóváva elment. Rakta a szamara elé a legjobb falatokat, de az csak forgatta a fejit, nem nyút semmihe. Ment a kocsis vissza a papho zsörtölődve:

- Tisztelendő uram, Gizi se nem eszik, se nem iszik.
- Mondjad neki, hogy kap tőlem három vékás fődöt, csak feküdjön az ágyamba! Fektesd le, valahogy szedd rá, Józsikám!

Visszafordút a kocsis. A szobába emelgette a szamara lábát, tolt a ágyra, de az mindég talpra ugrott. Izzadt a kocsis, szuszogott, mégse ment semmire Gizivel. Már alig vót benne jártányi erő a kocsisba, úgy ment a papho.

- Tisztelendő úr, nem fekszik a Gizi, nem kell annak se fertály főd, semmi. De szamár az, tisztelendő uram!
- Szamár, szamár, ha még a főd se kell neki.
- Gyöjjön fel, tisztelendő uram, boldoguljon vele, ha tud!

Felment a tisztelendő, hát a szíve választottja helyett egy csúf állatot látott. Nem is bízott többet semmit a kocsisára.

Zagyvaróna

HAZUGSÁG- ÉS FORMULAMESÉK

Tánc a pokolban

209. A fosztóba ezzel kezdem a tréfát.

– Tudjátok, mit álmodtam az éjjel? Hogy meghaltam, és igényest a mennyországba juttam. Nagyon jó helyem vót, csak sokat köllött imádkozni, megúntam az imádságot. Benéztem az aljba, a pokolba. Ott meg nagyon táncótak, mulattak. Mondom Szent Péternek: „Hallod, Péter, úgy szeretnék lemennyi az aljba táncónyi egy jót. Nagyon szerettem fiatal koromba is táncónyi. Egy jót táncónyi.” „Jó van, ha ennyi a baja – meglökött –, menjen!” Lementem. Kaptam egy táncost, jó kimulatam magam, ki is fáradtam. Le akartam ülnyi, de nem vót ülőhely. Végre tanáltam egy üres helyet, letelepedtem. Odagyött Lucifer. Azt mondja: „Néni, maga csak álljon fel arról a székről!” Mondom: „Mér álljak föl, mikor itt nem ül senki?” „Az el van foglalva, álljon fel, mer el van foglalva!” „El van elfoglalva, nem ült itt senki.” „De igen, nénike, el van foglalva Varga Károlynak, a maga férjinek.” Ezzel fölédtem.

Dejtár

Ki tudja a legnagyobb hazudni?

210. Vót egyszer egy királynak egy nagyon gyönyörű leánya. Gyöttek kérők, urak, hadnagyok, válogatott cigánygyerekek, mindenki, de senkihe se adta a király a lányát. Azt mondta, hogy csak ahho adja a lányát, aki neki olyat hazugyik, amit ő el nem hisz.

Egyszer jelentkezett egy fiatalember. Azt mondja:
 – Fölséges királyom, én eljöttem hazudni.
 – Jól van, fiam, hazuggyá!
 – Hőj, fölséges királyom, nekünk messze a falutó, az erdő közepibe vót egy nagy-nagy darab földünk.
 – Elhiszem, fiam.
 – Hárman vótunk testvérek. Oszt mind azt háton, puttyonyba ott-honró megganajoztuk, jó megganajoztuk.
 – Elhiszem, fiam.
 – Akkor ásóval beástuk azt a sok ganajt, oszt beültettük makkval. Egy esztendőre, fölséges királyom, akkora makkfák nyóttek, hogy hárman nem értük át egynek a derekát.
 – Lehet, fiam, elhiszem.
 – Az a legfőbb, hogy tele vót makkval. Annyi sok makk vót rajta, hogy borzasztó. Mit csináljunk mink avval a sok makkval? Vettünk rá egy nyáj disznót, fölséged nagyapját fogadtuk meg kanásznak.
 – Az már nem igaz – azt mondja –, az én nagyapám nem vót kanász. Ezt mán nem hitte el a király, tehát a legény megnyerte a királykisasszony kezét.
 Lagzit csaptak, faggyút szartak, avval világítottak, még most is élnek, ha még nem haltak.

Etes

Lakodalmi gajdok

211. Tisztelt násznagy uram, kedves vendégsereg,
 Mindnyájukat kérem, most rám figyeljenek,
 Amíg elmondom, hogy ki vagyok, mi vagyok,
 E lakodalmas háznál tenni mit akarok.
 Jó házigazdánknak királyi hatalma,
 Kinek a mennyegzős ház a birodalma,
 Kineveztek engem belügyminiszternek.
 Azt kérem, hogy maguk is beleegyezzenek,
 Hogy ezt a szép állást méltán betölthessem,
 Házunk vendégit kielégíthessem.

Messziről jöttem én, nagy utazást tettem,
Földgolyónk táján mindent megfigyeltem.
Párizst, Londont jártam két nap számaron,
A sötét Afrikát két télen, két nyáron.
Valamennyi négert nevéről ismertem,
Neki a Szaharán paprikát ültettem.
Fél nap múlva juttam Ausztráliába,
No, de a vágóban fájt is a lovam lába.
Áldott világ van ott, el sem hinnék talán,
Sült malacok mennek az emberek után.
Ha egy kutat ásnak, borval szalad tele,
Túróslepínből van a háznak teteje.
Szalonnahidakkal kötik át a folyót,
És ami a legfőbb, nem fizetnek adót.
Hogy onnan elgyöttem, hárommázsás voltam,
De hogy a tengerek hátán gyalogoltam,
Hát bizony nem csuda, ha lesoványodtam.
Amerikába is megfordultam kétszer,
Ázsiát bejártam összevissza hétszer.
Voltam ebéden a kínai császárnál,
Ott aludtam el a feketekávénál.
Most már láthatják, hogy sokat tapasztaltam,
Én a politikát nem könyvből tanultam.
Most kedves vendégek, a konyhán szétnézek,
De a torkom száradt, hát egy kis bort kérek.
Kedves vendégek, most elmondom sorjába,
Mi lesz a vacsora a mennyegzős házba.
Az első tál étel lesz bagolynyerítés,
Utána érkezik a kemencenyögés,
A csirkeordítás meg borjúbögés,
Ezeket követi üres kocsizörgés,
Sült pecsenye is lesz, pár fejszének foka,
Háromszáz esztendő kereknek agya.
Akinek foga nincs, aztat ropogtassa.

Kedves vendégek, hát ismét megjelentem,
De már mint hadvezér, van egy hadseregem.
Akár kiállhatok a csatamezőre,
Törökre, tatárra, véres mennyegzőre.
Amég ezt a tábort összeverbuváltam,
Szép magyar hazánkat szélébe bejártam.
Voltam túl a Dunán, a bérces Erdélyben,
Nagy Magyarföldön, Kárpátok tövében.
Mindegyik katonám magyar vérből való,
Hiszem, hogy közülök egy sem lesz áruló.
Harcban edzett hősök, akárcsak jómagam,
Vizsgálja még őket, tisztelt násznagy uram.

Ez a két dalia Attilának vére,
Az egyik sántít, mert léptek tyúkszemére.
De az a másik ott talpig derék legény,
Kedvenc eledele a jó túróslapény.
Ez a magyar itten Árpád unokája,
Ha szól az ágyuszó, rezeg a bokája.
Szereti a kártyát, a borosüveget,
Az asztalokra majd ő hord jó kenyeret.

Ez a másik itten Botond nemzetsége,
Zörög a csontja, de van jó egészsége.
Tréfálkozni vele nem is igen lehet,
Érzékeny a lelkem, azonnal pityereg.

Ez a Báthory gyerek, meg is látszik rajta,
Olyan nagy a feje, mint egy üres pajta.
Bajúsza még nincsen, de lesz, a kutya-fáját,
Ha a szilvalekvárba keni a pofáját.

Ez Rákóczi fajta, elszánt kurucgyerek,
Sokszor úgy alszik, hogy beköpi a legyek.
Él-hal a lányokért, persze csak titokba,
Kitűnően táncol maga a sarokba.

Ennek meg az őse Kinizsi lehetett,
Mert mióta él, még egyszer sem nevetett.
Olyan savanyúan áll a görbe szája,
Mintha a Belzebúb volna a gazdája.
Tessék ezt megnézni, milyen pofát vágott,
Pedig ő ette meg a konyhán a mákot.
Szépen vagyunk, öcsém, oda a becsület,
Nézd a sok szép leányt, mind szemedbe nevet.

Hát , te részeg disznó, így rukkolsz ki nékem?
Hiszen tebenned volt minden reménységem.
Mikor mosdottál meg? Talán múlt nyáron?
Állj kicsikét hátrább, hogy senki se lásson!

Ez már nem is tudom, kinek a maradványa,
Bajos felismerni, holló-e vagy kánya.
Csak annyit tudok, hogy kétöles a szája,
Bánom, hogy kék zubbonyt nem húztam rája.

No, de most bajtársak, ki-ki nyújtsa kezét,
Mondja el utánam a sereg esküjét,
Hogy szívvél-lélekkal hű katonák lesztek,
Nekem, vezéreknek engedelmeskedtek.
Vágja ki szemetek a holló meg a kánya,
Hogyha nem hallgattok vezérek szavára.

Diósjenő

Megjegyzés: A lakodalmi gajdok közvetlenül vacsora előtt hangzanak el. Az utolsó rész egyes versszakai a felszolgáló legények csúfolói.

Ilon nene meséje

212. Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl volt, még az Óperenciás-tengeren is túl volt, ahol a világ vége be van kerítve deszkával, hogy a por be ne lepje, vót ott egy malom. Elmentem abba a malomba örülni.

Befogtam tizenkét pár ökröt. Hat nem az enyim vót, hat meg másé. Főraktam tizenkét zsák búzát, aztán mentem hét esztendeig, mire odaértem. Mikor odaértem, a mónár odaki állt, a malom meg nem vót otthon. Kérdezem a mónárt, hogy hol a malom. Mondja, hogy elment a kocsi-ba eperésznyi. El kellett mennem a malmot visszahívni, hogy öröljön. Az ustoromot leszúrtam az ökrök elejibe, elmentem keresnyi a malmot. Télleg a kócsiba eperészett, hazahíttam. Mikor hazagyöttünk, az ustorbó olyan topolyafa nyótt, hogy az égig ért, azon meg ezer veréb csiripőt. Most mit csináljak velem?

A gatyám lábát bekötöztem, és felmáztam a fára, teliszedtem a gatyám lábát meg az ingaljamat verebekvel. Egyszer csak azt vettem észre, hogy a verebek szállnak velem. Szálltam, szálltam, mikor egy tó fölé értünk. Abban meg mostak az asszonyok, oszt kajabáltak:

– Ember száll! Ember száll!

Én meg azt értettem, hogy hogy azt kiabálják:

– Húzd ki az inged derekát!

Az ingem derekát kihúztam, a verebek elszálltak, én meg bezuhanam a tóba. Úgy besüllyedtem az iszapba, hogy csak a fejem vót ki.

Egy kutya meg arra szaladt. Azt hitte a fejemre, hogy határkő, és idehugyizott a fejemre. Most mit tegyek? Eszembe gyött, hogy otthon az ágy alatt van anyámasszony kapája, kilencet kölykezett. Hazaszaladtam a kapáé, hogy ki tudjam magam kapányi az iszapból. Ott kínlódtam, mikor ment arra egy pipiske madár, csúfalkodott, megharagudtam rá.

Fordítottam a kapát, belevágtam. Annyi tollát leüttem róla, hogy a kapa elveszett benne. Má megint haza kellett mennem a gyufáé, hogy meggyúthassam a tollút. Mikor a tollú égett, keresem a kapát. A kapa meg sehoh, csak a nyele maradt meg.

Hogyha a kapa meg nem égett volna, az én mesém is tovább tartott volna.

Szécsényke

A három hazug

213. A katonaságná úgy történt, hogy három cigány mindég büntetve vót. Hát ők szabadságra nem mehettek a büntetés miatt, nem kaptak szabadságot.

A kapitány egy napon felolvasta a parancsot:

– Fiúk, mink elmentünk egy hónapi gyakorlatra. Aki szót fogad a gyakorlaton, mikor visszagyövünk, mindegyik kap tizennégy napi szabadságot.

Azt mondja a három cigány egymásnak:

– No, more, szót fogadjunk, hogy mink is mehessünk szabadságra, e!

Hát a három cigány teljesítette a parancsat. Ahogy elmentek a gyakorlatra, ők mindég szót fogadtak, hogy ők is mehessenek má szabadságra. Hát elgyött az idő, letelt az egy hónap, hazagyöttek. Akkor oszt az egyik cigánynak eszibe jutott:

– Te more, a kapitány úr azt monta, hogy akik szót fogadnak a gyakorlaton, kapnak szabadságot. Gyerünk, no!

Ott vót a kapitány úr, az őrmester, meg ezek az altisztek, tizedesek, szakaszvezetők mind.

– Tessék mán megadni, kedves kapitány úr, a szabadságot, hogy mink is mehetünk.

– Jó van, morek, de csak ammehet szabadságra, aki a legnagyobb tud hazugnyi.

Hazudnyi kell!

– Azt a kutya kenyerit, hát mit hazuggyónk?

Azt mondja a kapitány úr:

– Kezdjük má, more!

– Jaj, kedves kapitány úr, teccik tudnyi, az én apámnak rengeteg méhéji vót. Apám kiadta a parancsot, hogy én mindennap méhéket gondozzam, és minden este meg kell olvasnyi, hogy hazagyött-e mind.

– Mit tetté, more?

– Kedves kapitány úr, azt tettem, amit apám mondott. Este, mikor hazagyöttek a méhek, megolvastam mindé. Egy este meg nem gyött haza egy méhe.

– No, mit csinátá, more?

– Apám is megolvasta utánam. Azt hittem, hogy apám majd elfelejtyi. Nem felejtette el, megolvasta ő is. Azt mondta, hogy „Na, ha hónap

estére mennem lesz egy méhe, ami nem gyött haza, kivégezlek. Halá a büntetés: vagy felakasztolak, vagy főbe lölek. MÉR adok én neked ennyi, hogy nem tudod a gondját viselni a méhéknek?”

– Mit csinátá, more? – azt mondja a kapitány.

– Jaj, kedves kapitány úr, egész éccaka mindé hemperegtem az ágyba, azon gondolkoztam, honnan vegyem ezt az egy méhet elé, aki nem gyött haza.

– Mit tetté?

– Jaj, kedves kapitány úr, teccik tudnyi, másnap reggel felültem a vonatra, elmentem a méhét keresni. Leszálltam egy kisállomáson, be- mentem a faluba. A gyövőmenők, akik gyöttek ott, emberek, asszonyok, azoknak köszöntem. „Emberek, asszonyok, nem láttak-e tennap este egy eltevedt méhet erre?” Kinevettek: „Bolond, má ki hallott ilyet: méhet keresni!”

– Mi történt tovább, more?

– Mentem tovább ki a falubó. Mikor a falu végire kiérek, látom, hogy egy бүdös, mocskos gádzsó ott szánt a méhénkvel. Tehenvel vót összefogva; egy tehen, egy méhe. Avval szántott. „Az anyádnak azt a kutya gádzsó kenyerit, hát engem ezé végezzenek ki?” Mingyá kifogtam a méhüket, kapitány úr kérem, betettem a gyufáskatulyába, hoztam haza apámnak. Mikor hazaérek: „Tessék, apám, itt a méhe, aki tegnap este nem gyött haza.” „Köszönd, mer másképp kivégeztelek vóna.” Ez így vót, kedves kapitány úr.

No, a következő cigánynak azt mondja a kapitány úr:

– No, more, tovább.

Ammeg ráért gondolkogynyi aggyig, míg emez elmondta.

– Jaj, kedves kapitány úr, teccik tudnyi, az én apámnak rengeteg juha vót. Apám kiadta a parancsat, hogy a juhokot gondozzam, etessem, itasam. Télen nagy hó vót.

– Mi történt azután?

– Teccik tudnyi, kedves kapitány úr, sokan vótak a juhok, nem vót elegendő víz odahaza, lehajtottam a juhokot a patakra vizet innya. Ó, de nagy hideg vót! Csak egy kis vessző vót a kezembe. Ráhajtom a juhokat, ott bőgnék a patakparton, mer nem tudnak innya, a patak meg be vót fagyva. Ój, hát most má mit tegyek? Hazaszaladok a fejszéé, aggyig szétvesznek a juhok, nem bírom összeszegynyi.

– Mi történt aztán?
 – Teccik tudni, kedves kapitány úr, lekaptam a fejem, fejbe vertem a jeget, így ittak a juhok. Mikor jóllaktak vízzel, hajtottam visszafelé a juhokot. A falu végén meg ott faragtak az ácsok. Azoknak köszönny akartam jó reggelt, de akkor jutott eszembe, hogy a fejemet ott felejtetem a patakparton. Visszaszaladok, a fejemet feltettem, gyövek vissza, köszönök má az ácsoknak: „Jó napot, jó munkát mester urak, fáznak?” Annyi cibe szádosott ki a számon, hogy elborította az egész tájat. Ez így vót, kedves kapitány úr.

A harmagyk cigány következett:

– No, more, most terajta a sor.

Ammeg egybő eltanáta:

– Kedves kapitány úr, én még nem hazudtam soha.

– No, írjátok ki neki tizennégy napi szabadságot!

Ő kapta meg a szabadságot, a másik kettő meg nem kapott semmit.

Füleksávoly

Nem baj, pajtás

214. Vót két juhászbojtár, nagyon jó pajtások vótak. Az egyik mennősült, oszt tanálkozott a másikkal.

– Hogy vagy, hogy vagy?

– Pajtás, baj van.

– Micsoda?

– Hogy megnősültem.

– Az nem baj, pajtás.

– De baj, pajtás, mer vénlányt vettem.

– Ammá baj, pajtás.

– De nem baj, pajtás, mer sok pénzi van.

– Akkor nem baj, pajtás.

– De baj, pajtás, mer a sok pénzen birkát vettem.

– Hát az nem baj, pajtás.

– De baj, pajtás, mer a birka mind meddöglött.

– Ammá baj, pajtás.

– De nem baj, pajtás, mer a szőrié, bőrié kikaptam az árát.

– Hát akkor nem baj, pajtás.

- De baj, pajtás, mer a sok pénzen házat csináltattam.
- Az nem baj, pajtás.
- De baj, pajtás, mer a ház megégett.
- Hát az má baj, pajtás.
- De nem baj, pajtás, mer a vénlány is beleégett.

Maconka

A nagyot mondó obsitos

215. Az egyszeri palóclegény Majlandban katonáskodott hosszú évekig. Mikor nagy sokára hazakerült, nem fogyott ki a mesélésből.

– Hej, micsoda város az! Ott olyan templomok vannak, hogy kendtek olyat el sem tudnak képzelni. Amikor az egyiket építették, az ácsmester leejtette a toronyból a szekercéjét, és mire leért, elrothadt a nyele. A templomban a pap meg a kántor olyan messzi vannak egymástól, hogy egy lovashuszar viszi köztök a szót. A toronyban meg olyan a nagyharang, hogy amikor meg akarják húzni, egy regiment katonának kell kivonulni a kötélhez.

– Hát hogy vitték fel oda azt a nagy harangot? – kérdezte egy öregember.

– Ó, nagyon könnyen, még kiscsengő korában, ott nőtt még aztán olyan nagyra.

– Mi van még arrafelé?

– Ott egy méhecske olyan nagy, mint mifelénk egy ló.

– Akkor a kaptár milyen lehet?

– Mint nálunk egy istálló.

– Mit láttál még, fiam?

– Olyan fej káposztát, hogy egy század katona aláállt az esőben, és egy sem ázott meg alatta. De ez még semmi, utaztunk a tengeren is. A hajó csak úgy hinta-billázott velünk. No, egyszen aztán elakadtunk.

– Hogy jutottatok tovább?

– Kiszálltunk, és megtoltuk a hajót.

– Volt-e szeretőd?

– Nem is akárki, a király lánya.

– Be is jártál hozzájuk?

– Annyira még nem voltam vele, de már sétáltunk együtt.

- Karonfogva?
- Nem, mer akarhogy nyújtogattam a karom, nem értem el.
- Hogyhogy nem érted el, ha együtt sétáltatok?
- Én a Duna egyik partján, ő még a másikon.

Mátraverebély

Csalimese

216. Haldoklott a szegény ember. Odamegy a három gyereki az ágyáho:

- Édesapám, mit hagy ránk? Édesapám, mit hagy ránk?
- A föld alatt, a föld alatt.

Avval lehúnyta a szemit az öreg, meghalt, eltemették.

A három gyerek meg hozzáfogott a földet túrnyi-fúrnyi, hogy ott mi lehet. Majd tanátak egy ládát. Bontják ki, hát benne egy kisebb láda. Bontják ki azt is, még egy kisebb láda.

Ahogy kibontották, egy kis egérke vót benne, kis rövid farka vót.

Ha a farka hosszabb lett vóna, az én mesém is tovább tartott vóna.

Zagyvaróna

A férjet kereső királykisasszony

217. Volt egyszer egy király, ennek volt egy lánya. Hát bizony ez alatt a lány alatt olyan lyuk vót, hogy amikor elindult sétányi, hat szeker vitte utána, tizenkét villás még gyúrte a szőrt.

Egyszer ez a lány is eladósorba lépett, szeretett volna férjhez menni. Mondta az apjának:

- Apám, vőlegény kellene.

Búsult is a király, honnan szerez a lányának vőlegényt, mer olyan vőlegény kell, aki meg is felel. Kihirdette az országjába, hogy akinek valamire való szerszáma van, az jelentkezzen mind a palotában. Jelentkeztek is, de nem talált a királykisasszony köztük olyat, aki neki való lett volna.

Telt-múlt az idő. Majd egyszer egy öreg néni jelentkezett a királyi kapuba. Azt mondta neki az ő:

- Mit akar maga, mamám?
- A király atyámval szeretnék beszélni.
- Miér?

– Ezér meg ezér.

– Jó van, mama.

Bevezették a király elejbe. A király egyből megszólította:

– No, mondja csak, néném, mit akar maga?

– Nekem van három fiam. Valamelyik biztosan megfelel a királykisasszanynak vőlegénynek.

– Komoly ez?

– Komoly.

– Hozza ide őket!

– Nem hozhatom, mer az ország szélérő gyöttem. A gyerekeim meg pásztorok mind a hárman. Egy kanász, egy csikós, egy meg gulyás. Kint a nyáját kell nekik őrizni, nem jöhetnek.

– Jó, akkor mi megyünk oda.

Felpakolták aztán a királykisasszanyt is hat szekérre. A tizenkét villás ugyancsak gyúrte utána a szőrt. Egy egész sereg katonaság kísérte őket. Elmentek egészen a határszélre.

– No, mama, mutasd, merre vannak a fiaid!

Odavezette az öreg néni a királyt meg a királykisasszonyt a kanászhoz. A kanász éppen deleetetett. A szerszámja körül vót kanyarítva a nyájon. A disznócsorda meg ott feküdt középen, hát nem bírtak kimekűlni onnan.

– Fiam, ezér és ezér jöttünk. Próbáljuk ki, hogy milyen szerszámod van, megfelelsz-e a királykisasszonynak.

Kipróbálják. Azt mondja a királykisasszony:

– Apám, ez kicsi.

Mennek a gulyásho. Az is legeltette a gulyát. Annak a szerszámja is körű van véve a gulyán. Meglátja a királykisasszany, felcsillan a szeme. Azt is kipróbálják.

– Még jó vóna, ha nagyobb vóna!

– No – azt mondja az öreg néni –, majd elmegyünk a legidősebb fiamhoz, a csikóshoz.

Mennek oda. Az még a ménesen kanyarította körű a szerszámját, mer az is deleetetett.

– No, fiam, ezér és ezér jöttünk. Ha megfelelsz a királykisasszonynak, a feleséged lesz.

Bizony, az amikor betaszított a királykisasszonynak, olyat durrantott a lány, hogy az országba az összes szélmalam mind megindult.

– Apám, ez már jó lesz – azt mondja.

No, felpakolták őt is, a csikóst is, meg az öreg nénit is a kocsikra. Fényes kísérettel felértek a palotába. Kihirdette a király, hogy került vőlegény a királykisasszonynak, hát meghívja az egész országot lakodalomra.

Meg is jelentek. Mindenkinek szék meg az asztal nem jutott, annyi volt a nép. A csikós erre kiengedte a szerszámját, úgyszólván akinek nem jutott hely, azon elfért bőven. A végén meg elhelyezkedett a banda. Húztak a jó talpalávalót. Hát ugye az a szokás a lakodalmakba, hogyhát amikor má áll a lakodalom, a menyasszony kijön, és sorba kínálgatja a násznépet. Kínálgatja a királykisasszony is sorba a népet. A végén odaér a cigányokhoz. A csikós odatekintett a párjára, hát elfogta a gerjedelem. A nagy bicska felbillent, betaszított minden cigányostól neki. Majd ballagnak a cigányok kifele. Legutó gyön a böggös. Azt mondja, mikor kiérnek:

– Várjatok mán, more, odabe hagytam a vonómot!

Visszament. Ahogy odabe keresgélte, meglát egy csikóst. Azt mondja a csikós:

– Mit keresel, more?

– Keresem a vonómot, idebe hagytam.

– Ne keresd, more, mer én egy éve keresek benne egy elveszett csikót, de nem tanáлом, te se találod a vonódat.

Eddig a mese. Vége.

Dorogháza

Tolvaj a baromfiólbán

218. Elhatározta az egyik tolvaj, hogy majd lop egy gazdag portán. Kível háltak a pulyka meg a csirke a fán a gát mellett. Oda vót támasztva a gátho a borona is. Az udvarra settekedett a tolvaj éccaka, felmászott a fára. Elkezdett nyúkányi a kakasho is, a pulykáho is. Mikor a kakasho ért, az elkezdte kiabányi:

– Ki kotorász! Ki kotorász!

– Hallgass, én vagyok!

Szépen levette a kakast, besuvasztotta a zsákba.

Akkor nyú a pulykáé, az meg:

– A tússót, a tússót!

– Elveszem én azt is, csak várja, most tégedet akarlak venni.

Nyújtózkodott az ember, hogy elkapja, de megbillent, lepottyant a fáró, bele a boronába, hogy mozdulni se tudott. A pulyka meg elkiáltotta magát, mikor leesett az ember:

– Potty!

A gazda meg felérezett a nagy rikácsolásra, kicsörtetett villanyélvel, eltángálta a tolvajt, úgyhogy annak elment a kedvi örökre az éjjeli mászkálástó.

Maconka

Hosszú mese

219. Volt egyszer egy király, aki a meséket szerette a legjobban. No, egyszer kidoboltatta, hogy egyetlen leányát ahhoz adja, aki napkeltétől napnyugtáig kerek öt napon át mond neki egy jó mesét.

Egy kisbojtár jelentkezett a királyi palotában.

– Adjon Isten jó napot, teljesítem kérését, de aztán enyém lesz a lánya.

Másnap reggel, amikor felbukott a nap a keleti égen, el is kezdte a kisbojtár:

– Régen, a kend apja és az én nagyapám találkoztak itt a kastélyban. Hosszú útra indultak, szerettek volna eljutni a távoli nagy hegyekhez. Csak mentek, mentek. Csak mentek és mentek.

– Ejnye, ne hajtogasd folyton ugyanazt. Érjenek már egyszer a hegy alá, inkább elengedem az első napot.

– Jó van, felség, elértek a hegy alá. Megálltak, és nézték, milyen nagy hegyhez jutottak. Aztán nekiindultak a hegynek, és csak másztak, másztak. Csak másztak és másztak.

– Ide figyelj, elengedem a másik napot is, csak végre érjenek a csúcsra!

– Aztán a csúcsra értek. Micsoda táj terült eléjük az ismeretlen oldalon. A kanyargós úton aztán csak ereszkedtek, ereszkedtek. Csak ereszkedtek, csak ereszkedtek.

– Ide figyelj, érjenek már le az aljba, inkább eleresztem a harmadik napot.

– Jól van, ha a felség úgy akarja... Leértek, és egy ördöggel álltak szemben. Mellette két hordó volt: az egyik mézzel, a másik moslékkal

teli. A szőrös ördög felséged atyját nyakig ültette a mézbe, nagyapámat pedig a moslékba. És csak ültek, csak ültek. Csak ültek, csak ültek.

– Ne beszélj az ülésről, inkább elengedem a negyedik napot.

– Ha felséged úgy akarja, legyen. Eljött az új nap. Kimászhattak a hordóból. Az ördög rájuk rivallt: „Most tisztára nyaljátok le egymást!” És egész nap nyaltak, csak nyaltak, csak nyaltak.

– Elég volt a nyalásból, ne szólj többet, tied lesz a lányom!

Zagyvaróna

Lagziban mulatság

220. A nagy lagziba folyt a sárga lé. Főztek a szakácsok. Én meg olyan tizennyóc esztendőös vótam. Szótak a szakácsok:

– Gyere csak, Máli, nagy baj van!

Mondom:

– Mi baj van?

– Minden van a levesbe, csak fűszerszám nincs. Messze lehet kapnyi, Rimaszombatba.

– Az má elég messze van.

– Eredj, válaszd ki a legjobb paripát az istállóba, nyergeld meg, osztán hozzá fűszerszámot egy zsákval!

Bemenek az istállóba. Vót ott egy furcsa ló: acélbó a talpa, viaszbó a dereka, kenderbő a farka, üvegből a szeme, góréból a lába. No, vágta-zok nagy kevélyesen Feled felé, Simonyi felé, hát a lovam acéltalpa meggyúlott, górelába ellobbant, viaszdereka elolvadt, kenderfarka is lángot kapott, üvegszemi kipattant. Vakargattam a fejem: jaj, Istenem, mi lesz velem, mi lesz velem? Úgy kellett szaladnom gyalog, de azé elértem időbe. Vissza a vállamon hoztam a fűszerszámot a zsákval.

No, de hát nem ott járt az eszem, ahol kellett volna. Nem mentem én a szakácsokho, hanem inkább oda, ahol táncoltak, muzsikáltak. A fűszerszámot a sarokba tettem. Ott táncolt Katinka is, Ibolyka is, meg tudja az ég, kicsodák. Mondtam osztán nekik:

– Jaj, ne táncoljatok annyira, mert véletlenül kirúgjátok a zsákot, beleestek, ott fültok meg.

De rám se füttyentettek. Annyira rúgták a port, hogy az egyik cigánygyerek mégiscsak beleesett a zsába. Mondtam oszt a másik fiúnak:

- Te Aladár, tojjál egy hirget-horgot, mer Pisti megfullad!
- Nem tudok – aszongya –, mer feketekávét ittam.

Mondom megint, de most Árpádnak:

- Tojjál nekem hirget-horgot, Árpi.
- Én még aludttejtem.

Megint mondom Illésnek:

- Illés, toljál hama egy hirget-horgot, mer Pisti megfúlik!

Az még kinyomott a fenekén egy hirgeset-horgosat, benyútottuk a fűszerszámba, beleakasztottuk az orra lyukába, hogy még most is ott van a helyi.

Domaháza

Megjegyzés: Mesélés közben mindig a jelenlévők neveit kell mondani.

MONDÁK

TÖRTÉNELMI MONDÁK

Mátyást királynak jövendölik

221. Egyszer a mezőn ment egy diák. Ott szántott a parasztember. Azt mondja a diáknak:

– Gyere fiam, befogadlak ostorosnak!

Azt mondja a diák:

– Jó van, bácsi, megyek.

Mikor délre került a sor, azt mondja a parasztember:

– Jó dolgoztá, fiam, ezé ebédet kapsz.

Azt mondja a diák:

– De fordítsuk meg az ekét, mer a talpa tisztább, majd azon esszük meg az ebédet.

A parasztember a fejéhe kapott.

– Fiam, mér mondod ezt?

Odaért az asszony. Leterítette asztalkendővel az eke talpát, ráterítette az ebédet. Mikor megették, két angyal vitte a magyar koronát, és a diák fejére tették.

A parasztember megjijedt. Az kérdezte az ostorosgyerektől:

– Fiam, hogy hínak téged?

– Engem hínak Mátyásnak.

Azt mondja:

– Mé kapott a fejéhez, bácsi?

– Azé, mer meg van jövendölve, hogy aki máma vasasztalról eszik, az kapja meg a királyi koronát.

Így lett Mátyásbó király, Mátyás király.

Béna

A csodálatos kard

222. Nagyon régen élt egy legényke, csordás vót a faluba. Az erdőn, a legelőn őrzötte a teheneket. Hát délután három órakor – estefelé szokott kimenni legeltetni –, ahogy hajtja a tehenet ki a legelőre, az egyik tehén sánta lett. Hát felfigyelt rá.

– Hát ez még nem vót sánta, hát mi lett evvel?

Nézi a tehenet, a hátsó lába má vérzik is.

– Mi történt evvel?

Visszafordul. Hát látja, hogy a földből egy eleven kard gyön kifelé kék lánggal. A fejihez kapott.

– Jaj, mit tesznek majd velem, hogy a tehenet megsántítottam. De nem tehetek róla.

No, ott megvárta, míg a kard kigyött a földből, eldőlt a földön. Felvette, rátette a derekára, úgy őrzötte a tehenet estefeléig. Este hazahajtotta a teheneket. Bement a gazdájához.

– Bácsi, ne haragudjon, a tehén belelépett ebbe a kardba.

Mutatta a kardot.

– Sánta lett a tehén. Nem tehetek semmit, nem üttem meg.

Hát az ember el is hitte. A tehén belelépett a kardba, errő nem tehet senki.

No, a legényke azt a nyarat befejezte a községbe. De a másik nyáron nem lett csordás, híjába akarták megfogadni, nem lett csordás.

Katonának ment el. Híres lett a kardjával, nemsokára tisztnek avatták fel. A kard, az mindég az ódalán vót, mer az olyan kard vót, hogy rettegett tőle az ellenség. A legényke aztán nagy tiszt lett, vezér lett. Ez soká így ment, míg csak meg nem öregedett.

Mikor má megöregedett, nagyon beteg lett. Érezte, hogy nem sokáig él. Hát azt mondta a csicskásának.

– Eredj, vesd be ezt a kardot a Moldva vizibe!

A csicskás nem akarta bevetni a kardot a folyóba, hanem meg akarta magának tartani. Kiment ő a folyóig, de nem vette be a kardot. Visszament a parancsnokához.

– Bevetted-e, édes szolgám?

– Be.

– Mivel fordolt fel?

- Fehérrel.
- Akkor nem az vót.

A vezér még betegebb lett, nagyon beteg lett, kínlódott. Mondta:

– Édes szolgám, eredj, vesd be a kardot a Moldva vizibe! Tudom, hogy magadnak akarnád, de majd ettéd lehet. De először be kell vetnyi a vízbe.

A szolgálta nem állhatta a nagy kínját a parancsnokának, kiment, a kardot bevette a vízbe. Hazamegyen.

- No, édes gazdám, bevettem.
- Mivel fordolt fel?
- Vérrel.

– Édes szolgám, azt a kardot ki lehet böjtölnyi. Hét évig, hét hónapig, hét hétyig, hét napig, hét óraig, hét percig böjtölnyi kell. Senkihez nem szólhatsz aggyig, kenyéren és vízen kell élned. Ha valakihez szólsz, akkor visszamegy a kard, nem lesz a tied.

Mikor a vezér elhalt, a szolgálta hozzáfogott a böjtöléshez. Épített magának egy kis kunyhót a Moldva mellé, ott böjtölgetett vízen meg kenyéren. Nem szólt senkihez, akárki kérdezte. Telt-múlt az idő, már nem is hiányzott a hét évbő, hét hónapbó, hét hétbő, hét napbó, hét órábó semmi, csak a hét perc maradt. A kard má a víz tetejin vót. Arra ment az ördög, becsapta a katonát.

- Má kigyön, úgy-e? – aszongya.

A katona így mondta:

- Ki, ha az Istenke segít.

Erre a kard még kétszerte melyebbre bement, csak úgy zuhogott befelé. Tizennégy évig, tizennégy hónapig, tizennégy hétyig, tizennégy napig, tizennégy óraig, tizennégy percig kellene böjtölnyi, akkor kigyönne a Moldva viziből.

Mihálygerge

Bogár Imre a kastélyban

223. Olyan igazságos ember vót Mátyás király, hogy ő szerette járni az ország minden területét egyedül. Figyelte, hogy hol hogy él a népség az országba. Fölötözött vándorruhába, hol hogy, de sehol nem mutatta magát, hogy ő Mátyás király. Járt-kelt a mezőkön, az erdőkön, szántófődeken, ki hogy dolgozik.

Egyszer illedelmesen odaköszönt egy betyárnak, Bogár Imrének:

– Adjon Isten jó napot!

A betyár azt mondja:

– Hova mégy, szegény ember?

– Ballagok, vándorlok, amerre a szemem lát. Azé gyöttem erre, hogy biztosan lesz erre valami falu, kérnék egy harapás kenyeret, mer nagyon éhes vagyok, pénzem sincs.

– No, nem baj, gyere velem! Gyere velem, majd adok neked pénzt!

Mán hazafelé tartott Bogár Imre is.

Kinyitotta neki a tarisznyáját Bogár Imre, adott neki egy marék aranyat.

– No, ebből meg tudsz ebédelni, vacsorázni, meg marad egy kis pénzed.

– Nagyon szépen köszönöm – aszongya Mátyás. – De hogy viszonzozam ezt magának? Ha másképp nem, ha nem tanákozunk többet, legalább egy levél által. Mondja meg a címit, hogy ha hazavergődök, milyen címre írjak magának levelet.

Bogár Imrének az erdő vót a lakása, de vót egy szeretője. A betyár megmondta Mátyás királynak, hogy erre a névre írjon ő levelet, majd az átadja neki.

Mátyás király hazament. Írt egy levelet Bogár Imrének: „Küldök neked pénzt is, Bogár Imre, és vegyé rajta báróruhát, egy ötözetet. Vedd magadra, hogy amikor rád néznek, ne mondják, hogy te betyár vagy, hanem báró. És a betyárruhátod rakd be egy táskába, és hozd el magaddal. Majd mikor ideérsz, várlak. Rendezek egy bankettet a miniszter urakkal. Szeretném, ha velünk együtt ebédelné. Nyugodtan legyé, nem fog téged el senki.”

Elolvasta Bogár Imre a levelet. Hozzá is készült. Vett magának egy öltöny báróruhát: nyakkendő, ilyen kabátot, olyan nadrágot. A betyárruhát bepakolta a táskájába, vitte magával.

Mikor felért Bogár Imre, má a miniszterekből vótak ott többen. A király mingyá elejbe ment:

– No, szermusz, meggyötté?

– Meggyöttem.

Mátyás bevitte az ebédlő melletti szobába.

– No, Bogár Imre, ellesz a te szobád. Itt tedd le a táskádod. Most te begyössz így a bárós ruhába. Ez és ez a báró neved lesz. Majd amikor

kell, kijössz, és akkor gyorsan fel tudsz a betyárruhába öltözni, mer megtréfálok veled az urakat.

– Jó van, felséges királyom.

Bement aztán Bogár Imre a többi ur közé. Megvót a nagy ebéd. Ebéd után sütemény, bor. Elkezdtek borozgatni, beszélgetni, szórakozni. Egyszer Mátyás megszólalt:

– Mi történe, ha most ide begyönne egy betyár?

Az egyik mondja:

– Én a szemit szúrkánám ki.

A többi:

– Én agyonszúrnám.

– Én földhő vágnám.

Mindenki mondott valamit. De már erre Mátyás király rákacsintott Bogár Imrére, hogy menjen és ötözzön át. Bogár Imre felugrott, be a szobába. Gyorsan levette a báróruhát, felvette a betyárruhát. Fel a pisztolyokat a derékszíj körü. Kinyitotta az ajtót. Két pisztoly a kezibe. Elordítja magát:

– Föl a kezekkel rögtön! Mindenki meghal, aki meg mer mozdolni!

Mindenki feltette a kezét. Bogár Imre elkezdte az asztalnak az egy végirő:

– Minden kincset kirakni az asztalra: aranyóra, karperec, gyűrűk.

Az összes minisztertő, gróftó, bárótó, akik ott vótak, mindenkivel kirakatta a kincseket az asztalra. Összeszedte Bogár Imre, összesöpörte, elvitte a szobájába. Gyorsan visszament a szobájába, átötözött a báróruhájába. Akkor megjelent:

– No, mi van, mi van ez a nagy riadalom? Mi van? Mi van?

Nagy csend mindenütt. Végre megszólalt valaki reszketve:

– Még odaki vótá, addig itt vót Bogár Imre.

– Nem bántatok el vele?

– Nem lehetett. Két pisztoly a kezibe, öt pisztoly meg a derekán betőtve. Nem lehetett semmit szónyi. Minden kincsünket elvitt: órát, gyűrűt, karperecet, mindén aranyónkot elvitt.

– Hát ha én itt lettem vóna, nem engedtem vóna meg.

Majd Bogár Imre később megint azt mondja, hogy:

– Uraim, bocsánatot kérek.

Kiment gyorsan, átötözött a betyárruhába. Fogta a táskába a sok aranykincset, amit elrabolt.

- No, édes uraim, itt van Bogár Imre, megjelent. Szétöntötte gyorsan az aranyórákat, gyűrőket.
 - Most válogassátok ki, hogy melyik a tietek, mer én vótam a betyár. Így tréfálta meg Bogár Imre az összes yminisztert, grófokat, bárókat.
- Nógrádsipek*

A hétéves Vidróczky

224. Kisbojtár volt hétéves korában, mikor egyszer elküldték vízért a kútra. A kút messze volt, éjjel, sötétben félt a fiú, és a patakba merítette meg a korsót. Megérezték az ízén, hogy nem a kútból való, és megverték. Aztán nagy szepegve elment a kútra, és két asszonyt talált ott. Földi bűbajosak voltak, ma is vannak ilyenek. Azt kérdezték tőle:

- Ismersz minket, fiam?

Mondta, hogy nem.

- Félsz-e?

- Félek.

– No, hát senkinek meg ne mondd, hogy minket láttál, fogd itt ez a gatyamadzagot. Amíg ezt viseled, nem fog golyó, kard, puska.

Vidróczky kipróbálta a madzagot, behúzta a gatyába. A gatyát tökére tette, úgy próbálta baltával elvágni. Nem bírta. Kihúzta a gatyamadzagot, úgy vágta széjjel a gatyát.

Nem sértette fegyver soha, csak a maga baltája. Az is okozta a végét. Ez így volt.

Zabar

Vidróczky szállást keres

225. Má akkor asszony vótam, ide gyöttem férjhez a felvégbé, és itt lakott egy vén néni, Eszti néni, lehetett vagy nyócvanhárom éves. Én meg most hetvenöt éves vagyok, de csak eszembe jut, hogy mit beszét.

Mikor ő tizenkét-tizenhárom éves lehetett, mikor enni vitt az anyjának, apjának a nekézsenyi határba, aztán van ott egy kis sűrű erdőség, fenyő meg ilyenek, szederbő van, mindenből. Egyszer csak, mikor odaér ő ahhoz az erdőhöz, eleibe lép egy fehér gatyás ember, egy kalapos. Mondja neki, hogy hát:

- Ne fé, kisjányom, hova mégy?

– Édesapámnak viszek enni a nekézsenyi határba, meg édesanyámnak.

A kislány szaladt vóna, ő persze megkapta, hogy:

– Ne félj, nem bántolak! Nézzed csak, mennyi pénzt adok én neked!

Benyút a farzsebébe, kivett egy nagy félmarék pénzt, odatette a kosarába.

– Mondd meg apádnak meg anyádnak, hogy ebbő csak ruhát vegyenek nektek!

Mer mondta a kisjány, hogy ők hányan vannak.

– Hol laktok?

– A Malomközbe, a Felső-Malomközbe.

– Mé tájon?

– Mingyá ott van a malom, ahol lakónk.

– Mongyá egy jelt, hogy talállak meg benneteket!

– Csak tessék felfele gyönnyi a Malomközön, majd ott lesz egy pici ablak, egy nagyon pici, ott lakónk abba a házba.

– No, jó van, kisjányom.

– Jobb kéz felé tessék nézni!

– Mondd meg apádnak, hogy én bezörgetek azon az ablakon hónap este. De nyissa ki az ajtót, majd lassan megsúgom, hogy ki vagyok neki.

Aztán el is ment, ki is nyitta az ablakot. Bement, azt mondta, hogy adjon neki enni meg inni valamit, aztán lefekszik, adjon neki helyet, és ha elgyön az egy óra, fél kettő esetleg, őt okvetlen kőccse fel, mer hárman vannak itt ezen a tájon betyárok, és nekik jelentkezni kell egymásnak.

Aztán így is vót, felkötötte a bácsi Vidróczkyt, és el is ment, de még egy nagy csomó pézt akkor is adott.

Úgyhogy hatszor jelent meg nálok Vidróczky. Ezzel vége lett, elment másüve. Hogy megölték-e, vagy mi lett vele, de többet sose látták.

Nagyvisnyó

Vidróczky szálláson

226. Vót itt egy öregasszony, az meséte, hogy őhózzá járt be Vidróczky, de nem mondta ki senkinek, mer pénzelt. Kukó Tercsának hitták azt az asszonyt.

Mikor elfogták Vidróczkyt, nagyon fét az asszony, hogy majd őt is elárulják. Nagy sokára a fiának mondta meg:

– Emlékeztek-e arra az emberre, aki ide járt hozzánk? Abbó vót nekem szép szoknyám, hogy ő adott pézt. Itt bujkát a szerencsétlen, mer meghalt vóna éhen. Jótartottam, ő meg adott szoknyára valót nekem.

Mondta neki a fia:

– Lássa-e, lássa-e, anyám, minyó bajba hozhatott vóna, a csendörök mindnyájonkot elvitte vóna.

– Rá se tegyetek, fiam, de hogy neveltelek vóna fel benneteket apa nékű, ha Vidróczky be nem jár mihozzánk.

Ezt hatvanöt esztendeji hallottam, kisjány vótam, Tercsa néni meséte.

Cered

Vidróczky meg a két vásáros asszony

227. Hát nagyon-nagyon régen vót ez, kérem szépen. Én a nagyapámtú hallottam, ő meg biztos, hogy még az elődeitő hallotta a történetet. Vidróczky vót a betyár a Mátra vidékén. Az erdőkön keresztül jártak a szegényebbek a pásztói vásárra a gyalogutakon. Kiült oda Vidróczky.

Egy szegény asszony gyütt egyedül az úton. Kérdezte Vidróczky:

– Hova megy?

– Bemegyek Pásztóra a vásárra.

– Osztán minek megy oda?

– Férljöhömenőbe van a jányom, annak vásárolnék, de igen rövid a pénzem. Azt se tudom, mit vegyek ezé a kis pénzér.

– No és, ha maga összetanákozna Vidróczkyval, fène-e túle?

– Nem fénék én egyáltalán, mé félnek túle? Szegény asszony vagyok, nincsen semmim egyáltalán, csak ez a csepp pénzem, mér féljek túle?

– No, gyűjön velem!

Kimentek a kövezett útra, amőre a vásári kocsisok jártak Pásztóra. Egy kocsit megállított Vidróczky. Meg is állott a kocsi. Megkérdezte:

– Mit visz?

– Rőfös árut.

– Milyen rőfös árut akarna maga vásárolni, szegény asszony?

– Szeretnék én többfaját is, de rövid a pénzem.

– Azzal ne törődjön, most én fizetek. Csak annyit mondjon, hogy melyikbű mennyit!

Sorolta aztán az asszony, hogy melyikbű mennyit. Vidróczky meg mondta az árusnak:

– Hát akkor tessék neki lemérni.

Felnyitotta a ládát az árus, vette a métert, hogy majd méri. Azt mondta Vidróczky:

– Nem úgy, azt a darab lécet hajítsd el. A kocsirúd elejítő a kocsirúd hátuljaig van egy méter.

Amennyi métert mondott az asszony, annyi métert kellett az árusnak lemérni, de mindenbül, nemcsak egyfajtából. Annyi lett az áru, hogy az asszony fel se bírta emelni. Vidróczky kifizette a sok rőfös holmit. Ahogy leszámolta a pénzt, megmondta az árusnak:

– De nehogy azt híreszteld, hogy Vidróczky elvette, mert megfizettem érte.

Akkor tudta meg a szegény asszony, hogy a híres betyárral áll szembe. Odafordult hozzá:

– Most mi lesz az áruval?

– Ne törődjön maga avval, mint ahogy idáig se kellett törődenyi az árával.

Belenyúlt a zsebibe, megfújta egy füttyüllőt, jöttek az emberei. Mondta nekik:

– Ennek az asszonynak a lakására vigyék a portékát!

Közbe megint elment az erdőre, leült az út szélire, várakozott. Gyött ára egy asszony, Vidróczky megkérdezte tőle:

– Hova megy?

– Bemegyek a vásárba.

– Minek?

– Vennék ezt, azt, amit tudok.

– Ha összetanákozna Vidróczkyval, félne e túle?

– Mit? Még a szemit is kiszedném neki, nemhogy félnek túle!

– Jó van, jó van, bántotta má magát Vidróczky?

– Nem bántott még engem, hogy bántott vóna?

– Akkor mé beszél felüle olyan rosszat?

– Amit hallottam, megérdemli, hogy így beszéljek rulla.

– Jó van, kedves nénikém, itt van, adok magának egy pár garast, hozzon nekem, mer ki van fogyva, legalább két tucat gömböstit.

Avval az asszony el is ment. Délután, mikor kezdődött a hazafelé szállingózás, Vidróczky megint elment a gyalogútho. Mikor gyött az asszony, rákérdezett.

- Hozott-e gombostűt?
- Persze, hogy hoztam, mé ne hoztam vóna?

Vidróczky megfogta az asszonyt, egy pár gömböstűt beerisztett az asszony talpába.

– No, nénikém, többet ilyen csúnyán ne beszéljen Vidróczkyrul, mer Vidróczky így fizet a csúnya szóra!

Domaháza

Vidróczky halála

228. Vidróczkyt mink úgy hallottuk az öregektő, hogy a mónosbéli kútná ölték meg. Az édesanyjával akart beszélgetni, nagyon szerette az édesanyját. Az édesanyjának megüzente, hogy mikor menjen ki, megüzente az egyik jó pajtásátó, hogy az anyja menjen ki a mónosbéli csordakút-hoz. És amikor Vidróczky a kútba hajolt, az egyik legjobb barátja fejszé-vel fejbe vágta, és rögtön szörnyethalt. Mikor az édesanyja odament, má akkorra meg vót halva.

Nagyvisnyó

Sisa Pista ajándékot kap

229. Egy szép holdvilágos este lóra pattant Sisa Pista, a híres cserhádi betyár, és meg sem állt a legközelebbi faluig. Ott belopódzott Janksz úr házába, és a legédesebb álmából verte fel a kereskedőt. Csak úgy barátságból meg is csiklandozta pisztolyával a gazda pocakját.

– Tedd a zsebembe az aranyórát meg a pénztárcát, mert máskülönben a halál fia vagy!

Janksz úrnak citerázni kezdett a lába, és engedelmesen csúsztatva a betyár zsebébe az órát is, a pénztárcát is.

Másnap mindjárt reggel Gyarmat felé vitt Janksz úr útja, feljelentette a betyárt. Megindult a nagy hajtóvadászat a Cserhátban, és nemsokára megláncolva vitték Sisa Pistát a vármegyeházára.

A tárgyalás napján Janksz úr azzal vádolta a betyárt, hogy az ellopta az aranyóráját és a pénztárcáját.

– Dehogy loptam, cimborám – ravaszkodott a betyár –, saját kezede-
del csúsztatad a zsebembe a drága ajándékokat!

Janksz úr hirtelenjében se bűt, se bát nem tudott mondani ezekre a szavakra, csak elveresedett. Sisa Pista meg otthagya a bíróságot, füttyörészve felpattant a lovára, és úgy elnyargalt, hogy azóta sem látták többet.

Zagyvaróna

Sisa Pista csószködése

230. Egyszer mindennek vége kell lenni, egyszer Sisa Pista hatalmának is végi lett. Elfogták a nagy vezérek, a legszigorúbb börtönbe zárták.

Ezt megtudta az ottani gróf. Felment, hogy kiváltsa Sisa Pistát. Volt neki sok pénze, azé vót gróf. Azzal váltotta ki, hogy megfogadja kerülőnek, hogy az emberek nem mernek majd lopni az ő határába. A gróf lefizette a sok pénzt, beszélt Sisa Pistával is, hogy ha őtet kiváltja a börtönből, szabad embernek teszi, hajlandó lesz-e, hogy az ő kerülőji legyen. Sisa Pista vállalkozott rá.

Kiszabadult hát Sisa Pista, hozta haza a gróf a hintóban. Sisa Pista lett a pásztoi erdő-, meg mezőkerülő. A gróf nyugodtan aludt azután, hogy most má az ő határját, az ő erdejét nem dézsmálja meg senki, hiszen neki van a legjobb kerülőji. Nem is lett semmi baj, nem okoztak kellemetlenséget a tolvajok.

Egyszer a gróf nagy multságot tartott a kastélyában, még külföldi urak is vendégeskedtek a grófnál. No, egyet gondolt a gróf, hogy jól elszórakoztatja a vendégeit. Megérdemelték az erős tréfát a férfiak, mer a sok jó italtól nekibátorodtak. Avval hencegtek, hogy nem ijednének meg még akkor se, hogyha Sisa Pista megjelenne köztük. A gróf meg négy szemközt beszélt az inasával.

– Parancsold meg a szolgálóimnak, hogy üljenek lóhátra, szaladják be a határt, és Sisa Pistát kerítsék elé, akarhol létezik. Ha megérkezik, jelentésétek nekem, de úgy, hogy azt más ne hallhassa.

No, nemsokára jelentették a grófnak, hogy itt van Sisa Pista.

– Pista, megvan-e még neked az az igazi betyárfelszerelésed?

– Megvan.

– Gyere be ide hozzám, csinálja egy kis rendet a vendégek között. Mindent megtehetsz a kedved szerint, de egyre megkérek, halált ne okozz, azt nem teheted.

– Jó van – elfogadta Sisa Pista.

Nemsokára megjelent Sisa Pista az urak között betyárruhába, a derékszíja teljesen körülaggatva pisztolyokkal, a két kezében is pisztoly, a bal karjára ráakasztva a betyárbalta. Ő nem kopogtatott, csak berúgta az ajtót. Akkor rögtön fellőtt a plafonba az egyik pisztolyával.

– Urak, fel a kezekkel, mer aki nem engedelmeskedik, annak egy garast sem ér az élete.

Mindenki feltartotta a kezit a levegőbe. Akkor Sisa Pista odatette a rettenetes nagy kalapját az asztal közepire.

– Urak, tegyék a kalapba minden pénzüket, ékszerüket, órájukat. De úgy tegyék bele, hogy utána minden ember külön-külön meg lesz moztova.

Az urak szépen felsorakoztak. Ami ékszer, pénz, óra vót náluk, mindent a nagy kalapba raktak. Mikor a kalap megtelt tetőstetejével, Sisa Pista magához húzta bal kezével a kalapot, a hóna alá fogta, és szépen kifarolt. A megbeszélt helyen a grófnak szépen leadta az értéket, és elballagott a mezőre.

A gróf aztán azt mondta a nagyuraknak:

– No, urak, azt mondták, hogy ha Sisa Pista megjönne, nem ijednének meg tőle. Látják, mit tett velünk egy ember? Mindenünköt odaadtuk neki, nincsen semmink. Most mi történjen? Elfogassuk Sisa Pistát?

– El bizony.

– De hogy? Van annak olyan bandája, hogy mire elfognánk, rostává lőnének majd nem mindnyájunkot. Bizzonak rám mindet, majd valahogy én elintézem.

Másnap reggel bevitte a gróf Sisa Pista kalapját a nagyterembe.

– No, urak, válogassa ki mindenki a magaét. Ne kérdezzék, hogy kaparintottam vissza, de máskor nagyobb tiszteletvel szóljonak a betyárról, akinek az egész társaság megadta magát.

Mátraverebély

HIEDELEMMONDÁK

Sors – jóslat

A beteljesült jóslás

231. Ahol az én nagyapám szolgált, ott járt egy ember, aki megjósolta, hogy a gyerekre nagyon vigyázzanak, mer tizennégy éves korába a kútba beleesik. Akkor kapta magát az uraság, becsinátatta a kutat deszkával, mindennel, be is igazították, úgyhogy lakat vót a kúton, annyira vigyáztak rá. Mégis, amikor a gyerek elérte a tizennégy évet, be vót zárva a kút, le vót lakatolva, és délbe, mikor hazamentek az asszonyok a kapálásró, innen-onnan a munkábó, ott vót a gyerek a kútra fekvő, és ott meg vót halva.

Karancsberény

Az ima ereje

232. Itt meg az úrnak megjósolta egy jósasszony, hogy mikor tizenkilenc éves lesz neki a fia, akkor villám fogja agyonsújtani. Erre az az úr csinátott vasbó egy nagy erődítményt, hogy mikor zeng, villámlik, a gyereket mindég oda teszik be. Nohát oda is csukták be a gyereket má tizenkilenc éves korba.

A gyerek nem akart sehogy se belemenni, hanem azt mondta az apjának, hogy ha egyszer így van megírva, akkor hagy legyen, ő mégiscsak kimegyen a szabadba.

Kiment a gyerek a szabadba, ott letérdepölt, imádkozott. Gyött a nagy zengés, villámlás, azt a nagy vasalkotmányt, amit a nagy úr a fiának csinátatott, azt mind szétverte a villám.

A gyerek meg – ahogy imádkozott – megmaradt.

Karancsberény

Emberek elvarázslása

A békából lett királyfi

233. Itt történt valamikor. Ahogy arattak, leültek ebédelni, túrósgancát vittek nekik. Egy nagy csúnya varangyosbéka meg odament. Hiába hajtották, nem ment.

- Agyoncsapom – mondta az egyik ember.
- Dehogy vágod agyon – mondta egy másik.

Oszt jótartotta túrósgancával. Nem győzte neki annyi, csak ette, csak ette.

Egyszer csak elhúzódott, elment a béka. Hát mi lett a békából: egy királyfi. Odament vissza.

– No – azt mondja –, aki megmentette az életem, gyöjjön velem! Amit akar, akar búzát, akármit, elvihet, amennyit elbir egy szekéren. – Mikor elégyött az ember, azt mondta neki: – Köszönöm, hogy megmentetted az életem, mer engemet egy boszorkány elvarázslott, hogy aggyig éljek béka képibe, míg engem valaki túrósgancával jó nem tart.

Bárna

Az elvarázslott menyecske

234. Egyszer arattak kint a táblán.

Este – ahogy vacsoráztak – egy nagy varangy odament közéjük. A fiatalabbak felugrátak, hogy agyon kell ütnyi, villára kell szúrnyi a varangyot, el kell pusztítani.

Egy idősebb ember felállt, és védőleg kitérte a kezét:

– Ne bántsátok, gyerekek, nem tudjátok, hogy kit öltök meg! Ez lehet, hogy el van átkozva.

Kivett a leveséből egy kanállal, lapulevélre letette. A varangy megette a levest. Csodálkozva álltak körül, hogy eszik. Utána meg kivette az öreg a túróstészát, azt is adott neki, azt is megette. Evvel eltűnt a béka.

Telt-múlt az idő. Gyöngyöspatán vásár vót, az az idős bácsi elvitte a kiöregedett lovát a vásárra eladni. Ahogy halad át a falun, az egyik csinos, takaros házból csak rászól egy piros kendős menyecske.

- János bácsi, hova megy?
- A vásárra, lelkem.

– De honnan tudod a nevem, fiam?
 – Maj megmondom, ha eladta a lovát. Jöjjön be hozzánk okvetlen!
 Az öregember el is adta a lovát, bement abba a házba. De még mondta is, hogy:

– Van-e jó borod, fiam?

Aszongya, hogy:

– Van bizony.

– Édes fiam, honnan tudod a nevemet?

– Emlékszik-e rá, hogy mikor engem jótartott a Cseri-táblán bablevesvel meg túróstésztáva, azt a nagy varangyot. Az életem is megmentette, mer agyon akartak ütni. Maga azt mondta, hogy „hátha el van varázsolva”. Valóba el vótam, mer szegény jány vótam, gazdag asszony fia vett el. Mer gazdagok vótak, az anyósom elvarázsolta. Béka képébe kellett lennem addig, míg valaki jó nem tart. Maga vót az, magának köszönhetek mindent. Most válassza ki az istállóba a legszebb lovat!

Étellel-itallal kínáta, odaajándékozta neki a legszebb lovat, amé az ő életét megmentette.

Hát így mondta az én nagyapám.

Pásztor

Ördög

Az ördög meg a bányász

235. Hol vót, hol nem vót, vót egyszer egy öreg bányász, má a nyugdíj felé közelgett nagyon. Öreg vót, hát senki nem akart vele dolgozni. A munkahelyin, az orton mindenki otthagya, csak egyedül ment az ortra. Má mindegy, magába is csak dolgozik, mert erős ember vót még. Leért az ortra, osztán befűrt. De egymagába mégse nagyon haladt. Gondolkodott, gondolkodott:

– Mi lesz velem? Hogy lesz? Hogy keresek úgy, mind a többi?

Majd egyszer nagy pattogást hallott, mind amikor egy kecske megyen. Hát egy nagy bakördög közeledett feléje, szép karikába vót a farka.

– No, öreg, ha nem tudsz dolgot adni nekem, elviszlek.

Hőj, az öreg örült nagyon.

– Éppen jókor gyötté. Fúrja be ide, résejjé!

Az ördög ügyesen végezte a dolgot.

– No, most gyere ide, majd én berakom a dinamitot a lyukba, letö-
möm, befojtom!

Az öreg mikor mindezt megcsinálta, figyelmeztette az ördögöt.

– No, most gyere félre, mert meggyútom a kanócot, robbantunk!

Hű, az ördög kíváncsi vót, nagyon figyelt. Hát nagy zuhanással le-
szakadt a forat.

– No, most ott van kívül három csille, hozd be nekem!

Új, az ördög tíz csillét betolt.

– Mit csináljak veled?

– Rakd meg mind a tízet!

Belapátolta az ördög egykettőre mindet.

– No, öregem, most mit csináljak? Ha nem adsz munkát, elviszlek!

– Ha megraktad mindet, told ki a csilléket!

Az ördög nekivette a hátát mind a tíz csillének, kitolta. Visszagyött.

– Most mit csináljak?

Kezdték újra a második vágatot. Most már mindent az ördög csinált,
az öreg csak dirigált. Az ördög fúrt, réselt, berakta a dinamitot, lefoj-
tott, begyútot, robbantott, hozta a csillét, lapátolt. Azon a műszakon
négyezer-öttször robbantottak, sok munkát végeztek el. Annyira halad-
tak, hogy az már rettenetes, jó siktát csináltak.

– Most már elmenünk, nem dolgozunk tovább.

Mentek kifelé, de már az ördög annyira el vót fáradva, hogy a farkát
csak úgy húzta a sín közt. Mondta az öregnek:

– Most már mi lesz?

– Várjál még engem itt a tárna szájánál, mert fizetés van. Hozom a
pénzt, osztzkodunk.

Felment az öreg, olvasgatta a pénzt kétfelé:

– Száz a tied, száz az enyém! Száz a tied, száz az enyém!

A végén egy tízfilléres megmaradt, nem volt párja.

– No, ezt a tíz fillért neked adom, legyen a tiéd, ezt már nem tudom
szétosztani. Vedd el, mert többet dolgoztál, mint én!

Nagyon nézett erre az ördög, tetszett neki az öregember.

– Tedd csak el az egész pénzt, szegény ember, mert igazságos voltál
hozzám!

Otthagya az öreget, többet nem jött vissza.

Mátranovák

Az ördög cimborája

236. Bankó János furcsa dolgokat művelt a faluba, olyanokat csinát, amire közönséges ember nem képes. Az öreg Fecskével is hogy kibánt.

Az öreg Fecskének megbornyzott a tehen. Olyan szerencséji vót, hogy két bornya lett a teheninek. Ahogy ezt Bankó János meghallotta, elment hozzá.

– Te Pesta, te, adja má búzát nekem el, vetnyi kellene nekem jó vetőmag.

– Van nekem kétfajta is.

– Hát azé gyöttem, hagy mutasd meg.

Fecske Pista bácsi az egyik markába szórta neki az egyik fajta búzát, a másikba a másikat.

– Hát akkor elmenek, Pesta, haza, Mari nenédnek memmutatom, hogy mellyikbő vegyőnk, mellyik lesz a jobb.

El is ment, de nem gyött vissza többet.

Ahogy Bankó János elment, attó fogva Fecske Pista bácsi teheni nem adott hasznót, meg az egyik bornyúja is megdöglött. Fecske elkezdte még a siratást is. Elment a tudósho, Csanyi Ferihe.

– Feri bácsi, mondja má, miféle rontás lehet az állatjaimon. A tehenemnek annyi teji vót, hogy csak úgy zuhogott tőle, most meg egy cseppet se ad. Má annyira fejtük, hogy még vér is gyött tőle. A bornyú is megdöglött.

– Te Pesta, te, odaadtad egy ember egyik markába a bornyúdnak a hasznát, a másikba meg vitte a tehen hasznát. Meddöglött a bornyúd, a tehened nem ad, mer elvitték a hasznát, minek adtad oda?

– Hát akkor mit csináljak, Feri bácsi?

– Hát, ha mettudod csinányi azt, amit mondok, akkor visszagyön a tehen haszna. De emmá nehez lesz.

– Mit tegyek, Feri bácsi?

– Hát éccaka elmégy a keresztútho. Majd ott lesz egy kör rajzolva, keresd meg azt a kört. Abba beleállsz, de vigyázzá, nehogy a körbő kimmennyé, míg meg nem szólal a kakas. A kör közepibe tanász egy kis valamit, azt felfogod visszakéző, hazaviszed, a tehened elejibe teszed, úgy gyön vissza a tehened haszna. De még egyszer mondom, hogy éccaka a körbő ki ne lépjé, akarhogy ijesztgetnek, mer akkor szétszagatnak.

Úgy is vót, Fecske megjárta a keresztutat. Ijesztgették a rémes alakok, boszorkák, ördögök, hogy rettenetesen félt. Ahogy a kakas megszólalt, csend lett. Mikor hazament, mondta a feleséginek, hogy mossa ki a gatyáját. De megérte a fáradozást, mer ahogy a teheni megette azt a valamit, visszagyött a haszna.

Hát ilyesmik történtek valamikor.

Cered

A hét patkószög

237. Patkó György Ózdon vót vásáron. Hát ahogy ott járkáltak a vásárba, egy szép új zsebkendőt valaki elejtett. De vót is benne valami. Ő azt fölvetta. Jó szétnézett, hogy látja-e valaki, oszt a zsebibe beletette.

Igen, mikor oszt a vásárbó gyött hazafele, mennézi má. Hát a zsebkendőbe egy gyufáskatula, benne hét darab lópatkószög. A nyavalya bele, a zsebkendőt eltette.

– Ez a lópatkószög minek nekem?

Hazagyön a vásárró.

Visnyón meg másnap lakadalom vót, lagzi. Ő is kiment, nézte a lagzi-sokot. Szép lovak vótak, jó lovak vótak a parasztnak. Ott nézték az udvar előtt. Ő is kiment. Má elment több ló, a menyasszonyos ló gyött. Ahogy nézi ő, topp, megáll a ló. Sehova egy lépést. Felfigyelt erre az egész falu.

– Hát mi van? Mi van itt? Mi van itt?

Ütték a lovat. Gyuri bácsi se tudta, hogy ő ördög lett, nem tudta ő.

– Gyuri, minden ló elment, mióta te gyötté ide, nem megy el egy ló se innen!

– Ne beszéljetek má!

– Eriggy el innét!

Elment ő haza vissza, bement, a ló meg mind ment.

Ha ő kiment, minden ló megállott, ha ő ránézett. No, az egész falu megtudta, hogy Patkó Gyuri ördög. Azt mondja, hogy ha ő azt tudta vóna viselni, amilyen hatalma vót neki.

Uponyba ment, mer ott nagyon tudalmas ember vót, ördögféle, oda is ment. Mentek a Dédésbe a katolikus papho. Ezer szentséget is mondott neki, felgyött a pap is ide hozzá, de nem tudta senki levenni róla. Hanem ez az uponyi ember azt mondta:

– Gyuri, mit tanátá te valamikor?

– Egy szép új zsebkendőbe egy gyufásskatulába hét darab ócska lópatkószöget. Felvettem Ózdon.

– No, akkor vetted fel az ördögi tudományt magadra. Valaki azt elvesztette, de úgy, hogy tanálja meg valaki. Gyuri, szerezz egy új zsebkendőt, hogy érdemes legyen érte lenyúnyi. És keress hét darab lópatkószöget. De ne úgy, hogy odamenj a kovácshoz, hanem úgy véletlenül.

Hát itt is tanát, ott is tanát, meglett a hét darab lópatkószög. De ő egy évig is szenvedett, hogy agyonütyi valaki, mer ha ránézett a lóra, az má nem ment tovább.

No, ahogy az uponyi ember mondta, mikor megvót a hét darab lópatkószög, ő beletette egy ócska gyufásskatulába, úgy tette a zsebébe. Ugyancsak Ózdra ment vásárra. Úgy tette a zsebébe, hogy jó kicsüngjön. De azt mondta a tudalmas ember:

– Nehogy eldobjd! Úgy veszídd el, hogy ne vedd észre. Ha nem sikerül az elvesztés, akkor ha látod, hogy megáll a ló, köpj felé egy nagyot, pú, köpjé a ló felé, az is haszná, elindul a ló.

Mikor egyszer a zsebire nézett, nem vót zsebkendő, se szög.

– Jaj, de örülök, jaj, de nagyon örülök!

Nézhetett ő többet lóra, mindenre. Honnét vótak ezek? Szegény Gyuri bácsi százszor elpanaszolta, mennyire félt, hogy agyonütyik. Valaki ebből is pézt csinát vóna. Úgyhogy megszabadult így, de tovább, mint egy évig szenvedett, hogy hol ütyik agyon.

Nagyvisnyó

Nagyapa meg az ördög

238. Nagyapám mesélte kislánykoromba, hogy amikor még ő fiatal vót, akkor történt vele az eset.

Jó erős, nagy derék ember vót, erről nevezték el Zsandár Andrásnak. Hát hordták vóna haza a búzát aratáskor, de a két ökri kint legelt a réten. Azt mondta a nagymamának:

– Te Katu, én elmenek a két ököré, hazahajtom, mer hónap hordjuk a búzát.

– Ne mennyé, András, mer éjfél tájba lesz, ahogy hazafelé gyössz. Ez az óra nem jó időszak.

– Hát én nem félek, Katukám, még az ördögtő se. Annak is csak két szarva van: az egyiket letöröm, a másikval meg földhő csapom.

– Hát, jó van, András, mennyé.

El is ment szegény nagyapám, elment a gulyára, kiválasztotta a két ökröt. Hajtatta hazafelé végig a Hosszúbarom-bércen. Majd amikor elért a Vizállóho, akkor elejbe ugrott egy fekete kiskutya. Ugatta, csaholt. Rugdosta vóna ő, de a kutya csak csaholt előtte. Az ökör meg úgy megvadult, hogy nagyapám alig bírta lefognyi. Akkor egy kis idővel elmúlt a kiskutya. Majd elejbe ugrott megint. Akkor má nem tudott nagyapám hova lenni, annyira meg vótak vadulva az ökrök. Közéjek ment, úgy fogta a szarvait, hogy el ne menjenek tőle. Hát küzdött vele a kiskutya mindég, még ott is, nem hagyott békit. Má nem bírta nagyapám, mit tegyen magával, a víz csak úgy szakadt róla. No, de elment a kiskutya egy kis időre. Majd mikor nagyapám kiért a hegytetőre, ott kísérté megint a kutya.

Utóljára akkor gyött elejbe, mikor a ceregyi temetőhő ért. Elejbe ugrott, csaholt, egyszer csak megszólalt:

– Te András, most jó kitoltam veled. Igaz-e, híjába vótá olyan erélyes. Azt mondtad, hogy az ördögnek is csak két szarva van, letöröd az egyiket, a másikval földhöz ütöd. Most jó kibántam veled. De örüjjé, hogy megszólalt a kakas, mer másképpen nem menté vóna élve haza.

Szegény nagyapám hazaért, de má annyi ereji nem vót, hogy betette vóna az ökröt az istállóba. Beszót az ajtón:

– Kata, gyere ki, kösd be az ökröt, mer meghalok.

Annyira le vót izzadva, annyira el vót fáradva, hogy nem tudta, hányadán van.

Többet nem vót annyira hitetlen.

Cered

A sátán kísértése

239. Igen, meghalt a negyvenkilenc éves jányom, Pesten lakott. Vót neki férje, osztan elment Kanadába. A forradalomba leverte a piros csillagot, meg minden nyavalyát csinát, oszt itthagya a kisgyerekekvel. Oszt szegény úgy nevelte fel a kisjányát.

Tizenhat évtő cukorbeteg vót. Nem ment vizsgálatra, tehát a szíverét meg a májerét megtámadta a cukor, úgyhogy nem tudtak rajta segíteni. Elmentem, elvittük a kórházba, de olyan szépen vót, mint akinek semmi baja.

Azt mondom neki, mikor elgyöväk szombaton, hogy:

– Piroskám, meg ne halj má, az Isten áldjon meg, elég, ha az apád meghalt.

Azt mondja:

– Úgy nézek ki, mint aki meghal, édesanyám? Nekem nincs semmi bajom, ne féljen, nem halok meg. Hazamegyen, adja fel a kosarat, tojáást, tyúkot!

Mondom:

– Jó van, Piroskám.

No, akkor, mikor én hazagyöväk pénteken este, vasárnap éccaka meghalt, hetfüre virradóra. Úgyhogy nem gyött a gyászlevel, csak majd két hétre, olyan soká vót a föld színén. Osztán akkor meghalt, én meg hazagyöttem, de nem írták meg, se nem gyött level. Majd egyszer gyön a gyászlevel. No, akkor én nem tudtam magamró, elszédütem, úgy öntöztek fel. Úgyhogy mentünk a temetésre, ki vót tűzve a temetés, má azt se tudom, mikor. Azt tudom, hogy decemberbe, nagy hidegbe. Mikor eltemették, hazagyöttem. Itthon vót egy jányom, a másik ott maradt.

Azt mondta:

– Édesanyám, itt hállok magával, tudom, hogy nagyon fél maga.

– Ne hálj itt, Rózsikám, mer otthon van a fiad, otthon van az urad, akkor nagyon haragszik Lajos.

– Nem bánom.

– Ne hálj itt, mer akkor én nem fekszek le soha, egész éccaka mindég ülök.

De csak itt hát.

Később magamra maradtam. Gondoltam, hogy jobb vóna, ha meghalnék én is, mer nem vót kedvem élnyi a világba. Úgyhogy mikor én lefeküdtem éjjel úgy tíz óraker, nem aludtam még tizenkét óraker se, nem aludtam még egy óraker se. Majd elfordútam befelé a falnak.

Egyszer érzem én, hogy fekszenek mellém. Hát bizony azt elég vót ki-birnyi. Azt mondtam:

– Édes jó Istenem, má csak messzakad a szívem!

De mégis csak csörgött a dunna, és nyomott, ahogy feküdt mellém.

Azt mondtam:

– Távozz tőlem, sátány! Úgyse nem barátkozok veled, csak a drága jó Istenvel, a drága jó Istenbe bízek.

Úgyhogy elment.

Felkeltem, bevettem egy altatót, elaludtam.

Akkor megint gyött a másik este. Megint újbó fekszenek mellém. De ez olyan igaz vót, mint a drága jó Isten az égbe. Újbó mellém feküdtek. Azt mondom:

– Csakugyan nem akarsz békén hagyni, sátány?

Felugrottam, felkattantottam a villanyt.

– Kifele, sátány! A drága jó Istenbe bízok, nem tebenned! Engem többet ne kísérs meg, mert úgyse barátkozok veled!

Akkor lefeküdtem megint, bevettem egy altatót, elaludtam.

Többet engem meg nem kísértett semmi.

Nagyvisnyó

Kísértet

A halott keze nyoma

240. Valamikor eljárt egy legény a jányokho a pusztára, oszt fét mindég. Ahova a jányho járt, vót ott egy hamis kutya, oszt annyira fét, hogy levette a csizmáját, mezítláb ment. Ahogy ment a setétbe, egy halott odatette az ujjait az arcára. Ott feketedett meg az ujjá helyi. Nagyon szégyenlette má a legény. Mind ott vót. Hogy venné ő azt onnan le?

Egy tudós emberhe elment. Az mondta neki, hogy menjen ki tizenkét óraker a temetőbe, oszt amelyik sir üres, feküdjön le abba. Ha majd megy vissza a halott, mondja neki, hogy „Élő, gyere ki a síromból!” Neked meg azt kell mondanyi, hogy: „Nem menek aggyig, míg le nem veszed rólam azt, amit rám tetté.”

Úgy is történt. A legény elment a temetőbe, ott talált egy üres sírt, abba belefeküdt. Egyszer csak a halott mennyi akart vissza a sírjába, oszt akkor mondta:

– Élő, gyere ki a síromból!

– Nem megyek addig, míg le nem veszed rólam, amit rám tetté.

Megint mondta neki:

– Élő, gyere ki a síromból!

– Nem menek aggyig, míg le nem veszed rólam, amit rám tetté.

Akkor bement a halott a sírba, oszt rátette a kezit a legény arcára, úgyhogy tiszta lett a legény arca.

Akkor má a jány is jobban szót hozzá, de aggyig nem szót hozzá má a jány se, ha odajárt.

Bárna

A kisgyermek és a béka

241. Egy jómódú parasztember kiment az embereivel, a családjával aratni. Valamikor még kivitték a kisgyereket is, ott hatták a tarlón. Mivel lovaskocsival mentek ki, a kisgyerekné maradt az ostor. A szülők arattak a táblán, a gyerek meg meglátott egy nagy varangyosbékát, és a nagy varangyosbékát megostorozta, veregette. A béka azután minden este elgyött a gyerek ágyára, híjába vigyázta, őrizte az apja, anyja, mindég a gyerekre mászott fel. Virrasztottak, de a nagy varangyosbéka mindég odakerült, a gyerek ágyára akart menni.

Egyszer betévedt hozzájuk egy kódús, oda hozzájuk. Elpanaszolták nekik, hogy muszáj virrasztani nekik, mer egy béka jár be a házokba. Biztatták a kódúst, hogy csak gyöjjon be, pihenjen éccaka, ők nem feketnek le, mer egy csúnya varangyosbéka mindég fel akar menni a gyerekre. Azt mondja erre az öreg kódús bácsi:

– Persze, mer azt a varangyosbékát a kisgyerek biztosan megcsapkodhatta.

Mondta oszt a gyerek apja:

– Igen, a tarlóba a gyerek megcsapdosott egy békát.

Azt mondja a kódús:

– Szedjenek össze kilenc darab bekecset!

A kilenc darab bekecset összeszedték a falubó, ezeket a bőrbekecseket, azt a juhbőr bekecset. Amikor összeszedték, a kódús becsomagolta a gyereket a házba, mikor kettesbe maradt a gyerekvel. Azt mondta a gyerekek apjának, csak nyugodtan maradjon, és hagyja a békát, hogy másszon fel a gyerekre, ahogy a kilenc darab bekecsbe be vót csavarva.

Mikor a béka felmászott a bekecskekre, ott felfuvalkodott, nagy lett, és szétpattant, de mind a nyolc bekecs is. A kilencegyik bekecsbe benne maradt a gyerek. A béka a gyereket meg akarta ölteni, de nem sikerült neki.

Karancsberény

A hazajáró halott

242. Vót egy zsidó házaspár, egy kereskedő. Vót nekik egy lányuk, meg a szolgáljuk, János. Hát jómódba éltek, de hamarosan a zsidó meghalt. Kriptába tették, de minden este hazajárt kísérteni. Minden este csörgött: a telázsíró le-föl az edények, nem hagyta békibe az asszonyokat.

Azt mondja a ténsasszony a szolgáljának:

– János, mit lehetne tenni?

– Én megmondom, ténsasszony. De tudja mit? Adjon nekem háromszáz pengőt, meg csináltasson egy koporsót.

Meg is csináták. A koporsót Jánosnak betették a kriptába. Na, János akkor este befeküdt. Figyelte, hogy mi lesz. Mikor a ténsuram lerúgta a tetéjit a koporsónak, ő is lerúgta. Amikor a ténsuram fölkel, János is fölkel. Azt mondja:

– János, hogy kerülsz te ide?

– Meghaltam, ténsuram.

– János, gyerünk, mer az idő halad. Elmegyünk, egy kicsit nézzük az asszonyokat, megriasztgatjuk, akkor majd elmegyünk azér, amiér haza kell járnunk.

Hát bizony a ténsuram kiugrott a kúcslyukon, de Jánosnak kúcs kellett. Azt mondja a ténsuram:

– János, nem vagy te meghalva.

– De meg vagyok én halva, ténsuram, csak nem vagyok még úgy kiapadva.

Hazamentek, elkezdtek zörögni: a telázsíró le az edényeket, föl az edényeket. Amit a ténsuram lelökött, az fel is ment, de amit János lelökött, az nem ment vissza. Azt mondja:

– János, János, nem vagy te meghalva.

– Meg vagyok én halva, de még egy kicsit kemények a kezeim.

Azt mondja a ténsuram:

– Akkor most má elmegyek, János. Megmutatom, hogy mié kell nekem hazajárni.

Elmentek a kamrasarokba. Akkora kő volt a sarokba... A ténsuram meglegyintette, megérintette a kezeivel a követ. Az olyan szépen elment. És ott vót egy hordó. Sok-sok pénz vót belegyűjtve.

– János, nekem ezé kell hazajárnom, mer én ezt a szegényektő mind elcsaltam.

Akkor azt mondja János:

– Gyöjjön, ténsuram, most má megmutatom, mié kell nekem hazajárnom!

Akkor fogta János az ásót, kiásta a háromszáz pengőt. Azt mondja a ténsuram:

– János, János, neked ásó meg kapa kell, de nekem nem. Te még nem vagy meghalva.

– Meg vagyok én halva, csak még nem vagyok kiapadva.

– János, siessünk, mer megy az idő, nekem vissza kell menni!

De János húzta-halasztotta az időt, hogy neki ne kelljen visszamenni a koporsóba.

El is jött az idő, szólt a kakas. A ténsuram eltűnt, annak el köllött menni, de János má nem ment vissza. Másnap azt mondja a ténsaszszonynak János:

– Gyöjjön, megmutatom, hogy a ténsuramnak mé köll hazajárni.

Öten alig bírták elvenni azt a követ, amit a ténsuram meglegyintett kézzel. Kivették onnan a sok pénzt, szétosztották a szegényeknek. Ténsuram nem is járt többet haza.

De egyszer még Jánosnak megjelent.

– János, ugye mondtam, hogy még nem vagy meghalva? De nagyon köszönöm neked, hogy ezt az érdekenben jártad, mer azóta nyugodtan pihenhetek, nem kell hazajárnom.

Herencsény

A halott lány visszatérése

243. Mikor kilenc-tíz éves vótam, sokszor őriztem a libákat a tarlón. Mint gyerek, egyszer elszunnyadtam, egy körtefa alá leültem, ott elaludtam. A libák jóllaktak, a libák tudták a járatot, hát szép lassan, nagy jóllakva, mikor má besötétedett, hazaballagtak. Hazagyöttek anékü, hogy valaki hajtotta vóna ököt. Jó távolró legeltettem amúgy a falutó, olyan másfél kilométerre.

Felébredtem éjfél tájba, szétnéztem. Hát a nagy fáró tudtam magam tájékozódni, hol vagyok, mer bizony setét vót az éjjel. Meg kocsizörgést hallottam a vőgyön. Egy vastengelyes kocsi gyött, meg vót pakolva búzaliszttel, Ludánybó hozták. Annak a kocsinak a pattogását követtem.

Szaladtam, ahogy tudtam. Mikor utóértem, megismertem a két embert, falubeliek vótak: egy idős meg egy fiatal. Még ők mondták:

– Honnan szaladsz, te gyerek?

De én nem szótam hozzájuk, elhagytam őket, mer többször megállottak a hegynek kifelé a nagy kocsi liszttel, szaladtam tovább hazafele.

Végre elértem a falu szélit, ahol az ángyokámék laktak. Ott vót egy keresztfa. Előtte megtorpantam, mer előttem állott egy fényes sugár. Először úgy vettem ki, hogy egy fehérre meszelt deszkaféle lehetett. Megállottam, mer az út közepin vót teljesen.

– Mi lehet itt? Mikor még kimentem, ez nem vót itt!

Mindenre gondoltam, de nem tudtam elképzelni, mi lehet. Csak állottam, és lestem rá egy ideig. Ahogy lesek rája, a sugár megmozdul, és félrehúzódt. Akkor má egy lányt láttam benne, úgy tizenhét-tizennyóc éves lehetett, tiszta menyasszonynak vót felötözve. Azt a lányt szomszédilag ismertem, járt mihozzánk is, tizenhét-tizennyóc éves lehetett, mikor meghalt, menyasszonyruhába vót eltemetve. Mikor megláttam, má teljesen közel vótam hozzája.

Akkor ránéztem, ő is rám nézett. Akkor a fény sugarral együtt bal ódarrá így eldőlt. Aztán eltűnt ő is, meg a fény sugar is.

Nagy félelem gyött rám. Visszaszaladtam az ángyokám kapujukho, hátul a kertyiken keresztű mentem haza. Az édesapám kint vót az udvaron. Még egyszer visszanéztem a sarokra, ahol ez történt, de már akkor nem láttam semmit.

Karancskeszi

Éjjel a tarlón

244. A Baraton-pusztával átalellenbe – Bikknek hitták azt a dűlöt –, ott vót nekönk négy hold föld. Fiatalok vótunk, a férjemvel együtt arattuk a búzát. Osztan kitanátuk, hogy nem gyövünk haza. Vacsora vót, az uram meg a búzakeresztből csinát olyan gulyhót, hogy ne érjen a szél.

Hát éccaka csak egy nagy csörtetést hallok. Szépen mellököm az uram, mondom:

– Barna, alszol-e?

Aszongya, hogy nem.

– Te se? – mondom.

– Én se. Hallod te, hogy mi az?

– Csöndbe legyé!

Mondom:

– Én mennézem.

– Nem szabad, ne kejjé fel!

De olyan csörgés vót végig abba a nagy vőgybe, mind ahol száz vagy ezer marha megyen.

Majd reggel gyött anyósom. Ammeg ilyen mindent tudó híribe került, mer hát má idős vót akkor, vót valami hatvanéves. No, aszongya, hogy:

– Hogy aludtatok?

Az uram meg a szájára tette az ujját, intett, hogy ne mondjam. De hát én olyan ártatlan vótam, elmondtam neki mindent.

– Anyám, ilyen csudát nem hallott.

– Hát mit?

Mondom:

– Éccaka én egy cseppet se aludtam, olyan csörtetés vót itt végig, mind ahol száz vagy ezer marha megyen.

Aszongya:

– De buták vótatok. Mé nem szólaltatok meg?

– Mit kellett vóna mondanyi?

– Azt kellett vóna mondanyi, hogy minden lélek az Urat dicséri, akkor majd szótak vóna hozzátok, mert tyík még ártatlanak vagytok, nem bántottatok még senkit se. Ezek kísértetek vótak, és még akartak üdvözülnyi, itt valaki meg akart üdvözülnyi. De hát mé nem vótatok olyan okosak, hogy szóljatok?

Hát, én nem tudtam aggyig, mit kell mondanyi a kísértetnek.

Cered

A nyugtalan kísértet

245. Elszántotta a szomszédjának a földjét egy parasztember, árébb tette a határkövet is egy jó métervel. Cívakodás lett belőle, pereskedés, de mégis öneki adtak igazat, ennek a bűnösnek.

Közbe aztán haláleset érte, meghalt.

Ősszel a határt őrzik szőlőcsőszők, gyümölcscsőszők, mezőcsőszők. Az öreg csősznek valami esküvőre kellett menni, hát két fiatal gyereket állított helyette.

– No, legyetek a gulyhóba, nem kell – azt mondja – kimennetek, csak úgy tíz óra után. Akkor aztán aludhattok nyugodtan.

De a két gyerek félt is, mer fiatalok vótak, hát leskelődtek.

Éjfél tájt csak a temető felő kijött egy alak, fölvelt egy követ, aszongya:

– Hova tegyem? Hova tegyem?

A két gyerek annyira megijedt, a két suhancgyerek, hogy hazaszaladt.

Másnap mondják az öregembernek, hogy:

– János bácsi, mink többet oda ki nem mennénk a maga határához örködni. Hát képzelje el, mikor elkondult az éjfél, a temetőtő kijött valaki, oszt mindég egy követ cipelt, hogy hova tegye, hova tegye, azt kiabálta.

– Ah, rá se rántsatok, fiam, hónap gyertek ki velem!

Vitt az öreg pálinkát ki, a gyerekeket csak itatgatta, hogy ne féljenek. Valóba elütötte az éjfél a toronyóra, jött az alak. Vette a követ, oszt:

– Hova tegyem? Hova tegyem?

Az öreg azt mondja:

– Hát tedd oda, ahonnan elvetted!

A kő egy nagyot zördült, ledobta a helyére. Többet nem látták, hogy szédelgett volna a lélek kint a temetőbe.

Pásztoró

A kísértet jelet ad

246. Vót itt egy Rózsika nevű, életre való asszony, aki szerencsétlen halállal halt meg nagyon fiatalon. A szép kislánya tizenöt évesen árva maradt. Építkeztek, minden. Ahogy levágta a motor, meghalt.

Egyszer a komája hozzáfogott emlegetni az egész család előtt. Hát a sifon tetejirő, amit ő adott pamutot – egy katulába vót –, csak szépen le-tették eleibe a komája asszonyának. Csak néztek, néztek. Nem is esett a katula, csak szépen odatették.

Felfogta az öreg bácsi, szépen visszatette. Azt mondta:

– Mé cselekedtek ilyeneket? Aki má meghalt, ne emlegessétek, ez nem szép dolog.

Akkor alig teszük fel, megint mondja a komája:

– De nagyon szerettem én Rózsika komaasszonyt, nem tudom elfelejteni soha.

Erre a katula megin ott terem előtte. Megin megfogta az öreg bácsi, szépen feltette a sifonyra.

Ez nem mese, ez valóságos igaz történet, hatan látták a házba.

Nagyvisnyó

A fejetlen ember

247. Régebben a Vőfélyberkibe – úgy hívnak itt Pogony mellett egy dűlőt, mer berek vót – betyárok is tartózkodtak. Fegyvert raboltak el, elvittek a lakásró vadászfegyvert. Ott is laktak, megtanáták a háziakat is később. No, ott történt, hogy egy embert megöltek a betyárok, levágták a fejit. A testit elásták, a fejit meg elhajították.

No, majd egy öreg nagyapa Pogonybó ment Tajtira, a szomszéd községbe, vendégségbe. A nagyapa két gyerekkel vót oda. A mulatozás, a vendégeskedés után gyöttek haza a Völegényberkin keresztül. Majd mikor a Völegényberkibe értek, akkor az egyik gyerek meglátott egy fejetlen embert. Az egyik kezi a csípőre téve, és a feji a hóna alatt vót így könyökbe. Amikor meglátta, megkezdett szaladni a gyerek. A nagyapa szót neki:

– Hova szaladsz, fiam? Hát ne szaladj! Gyere vissza, vagy várja meg!

De ő nem. Ő csak szaladt egész hazáig. Otthon derült ki persze, hogy mit látott a gyerek, ilyen szellemfélét, valamit.

Úgyhogy majdnem oda kerút a sor, hogy nem is mertek ára mennyi a falusiak, inkább elmentek kerülőúton.

Szilaspogony

Az állatlan ló

248. Vagy tízéves vótam. Három vékás szőlőnk zöldellt a házunkon kívül. Aztán sok cigány lakott a faluba. Éjszaka lopták a szőlőt, ki kellett menni őrizni vagy nézegetni, vigyázni rá. Aztán mikor a testvérem ment, mindég egy olyan szürke lóval találkozott, a Simon Mártonéval. De megcsapta, osztán elszaladt.

Egyszer megin megyen, találkozik egy szürke lóval. Azt is ütte, de hiába, nem érte el, pedig előtte vót pont a kezéné, mégse érte el. A ló hátra-hátranyihogott. És látta a testvérem, hogy az má nem valóságos ló. Az nem az, akít ő szokott látni. Úgyhogy kikergette a szőlő aljáig. Ott egy bozót vót, aztán ott jó rásuhantott vóna, de se egy zörrenés nem

vót, ahogy átment ott a nagy gáton, se nem érte a bot se, hanem hátra-nézett. Szinte a ló nevetett. És látta, hogy nem vót csak felső részei, orra vót a lónak, alórá meg semmi se vót.

Ő nagyon megihedt, többé oda se mert menni, csak nappal, mer ez nem tiszta szer vót. Úgyhogy a mi szőlőnknek a fenekén kriptály vót, csak nem mondta el se édesapám, se édesanyám a fiúknak, hogy ne féljenek. De ez biztosan onnat származott. Zsidókriptály vót, oda temették a sok zsidókat.

Nagyvisnyó

A kísértetlő

249. Ez magamon történt, hát ez má rettenetes. Hogy én, félelem? Hogy fétem vóna? Mikor a két kutyája a szomszédnak – pásztoreMBER kutyája vót – Bungyi meg Pisztyi: – Fogd meg! – egy nagy bot nálam, egy ló meg ment előttem a zsidó temetőnek kifelé. Mint egy jó szamar, kis szürke ló. Majd csak utóértem. Mondom, ütök rá egyet.

Nem tudtam utóérnyi. A kutya meg mellette csaholt, de nem merte megfogni. Azon a sűrű gáton – olyan sűrű, olyan élősövény, miénk vót az a szőlő, nagyon be vót kerítve – átment, akkor néztem egy nagyot.

– Nézd má, ezen a sűrűn, de még nem is csörög, úgy átment a kis fehér ló!

No, osztan mentem be. Mondta az anyám, hogy:

– Láttá valamit, hogy ilyen ejedt vagy, valaki, Gyula?

– Nem – mondom –, csak egy kis lovat.

Ő meg nem mert még akkor szólni, nappal mondta meg:

– Nem mertem neked szólni, mer kísértet vót az.

– Hohyhogy?

Az országnak talán a leggazdagabb embere lakott itt, Latinák, itt van neki a kriptája a temetőbe. Ebbe a mi szőlőnkbe vót neki a kriptája. A mi szőlőnkbe. Osztan hogy mevette a bíró, apámró maradt, akkor vitték át a temetőbe ezt a kriptát.

Teljesen előttem vót a ló. Azon csudákszok, én meg is üttem vóna, két nagy kutya is velem, de nem merték megfogni a lovat. Szaladtam is, de nem értem el, hogy megüttem vóna. Akkor néztem egy nagyot, mikor a sűrűn átment, hogy nem is csörgött. Gondoltam:

– Nézd má, milyen ló e! Nem is csörög ebbe a sűrűbe.

Nagyvisnyó

A kísértetgyermek

250. Édesapám ott üldögélt egy fa alatt a juhok mellett. Hét ágra süttött a nap, mer vótak valamikor is melegek nyáridőbe. A juhok nem legeltek napközbe, hanem estével kellett pótolni. Tizenegy óra, fél egy vót, amikor hazahajtott. Má akkor megvót a két fia. Nagy, derék ember vót, a juhászemberek nem nagyon félnek. Behajtott egy nagyon kis területre, ott nagyon jó legellő zöldellt, hogy ott jótart. A kerüllők nem szerették, hogyha ott legeltetett a juhász.

Mikor má hajtogatni akart hazafelé, mikor kiugrott egy gödörbő, ahol áthajtott egy kis hajlaton a két gyereke, megszólították:

– Apa!

Édesapám meg rajok förmedt:

– Az ágyba vóna a helyetek, hát mé gyöttetek tik utánam?

Zsebórája vót, gyufát gyújtott, mer pipázott állandóan. Megnézte az óráat, hát má tizenegy óra elmúlt. Szidta a gyerekeket. No, a gyerekek eltűntek. Az én édesapám azt hitte, hogy hazaszaladtak.

Kezdene hajtanyi hazafelé, ahogy őt a két gyerek megzavarta, de ne adj Isten, ott azon a gödrön, ahol a két gyerek kiugrott a csapáson, ne adj Isten, nem bírta a juhokot hajtanyi. A juhok annyira borzasztóan féltek. Nem tudott mit csinálni szegény, a kutya is hijába szorította a juhokot, nagy nyáj juhokot nagyon nehéz beigazítani. Meffogta a vezért, mer erős fiatalember vót, és átcipelte a gödrön. Ott áterisztette, de még akkor se ért semmit. Még vagy kettő anyajuhot megkapott, úgy lábom fogva áthúzta, akkor nyomatta a nyáját a kutyával, így bírt hazahajtani.

Mikor hazaért, kérdezte az édesanyámat:

– A két gyerek hol van? Hazaért a két gyerek?

– Ugyan, hékám, má régen az ágyba vannak, má nyóc óra előtt lefektettem őket, lemosdattam őket, fekszenek régen.

– Az nem igaz. Az nem igaz, hékám, mer most vótak nálam, megijesztették a juhomot!

Bement szegény édesapám, hát látja valóba, hogy egy ágyba ott alszik neki a két kislia.

Milyen gyerekek lehetnek azok? Csak arra gondoltak, hogy kísértetgyerekek vótak, nem jó gyerekek.

Karancsberény

Egy legény kísértése

251. Lövést hallottam, dupla lövést, de nem gondoltam, hogy a fiamot lövik fényes nappal. Akkor a tanyán laktam. Ott vót mellettem a kis unokám. Mondom neki:

– Jaj, kis unokám, mintha itt csattant vóna nekem az a lövés.

Azt mondja az én kis unokám, de még egészen kicsi vót, olyan három-éves:

– Nagymama, te tudod, hogy még ilyenkor nem lőnek a vaddisznóra, a vaddisznók a vackon vannak. – Annyira értett má az a cseppség is a vadállományhoz. Azt mondja: – Még ilyenkor nem indulnak a vadak, nagymama, csak biztosan a puskát próbálták.

A tehenünk a tanya körü legelt. Mikor hazaért, gondoltam, hogy megfejem. Letettem a nagy vödört elejbe, mer mindég adott egy tele vödör tejet. Mikor fejtem, látom, hogy nagyon kevés tej vót a tehénné. Majd siettem mákoscsíkot főzni, hogy mire begyönnek a vadászatró, legyen mákoscsík, mer azt nagyon szerette a fiam. Egyszerre az ablakon mintha egy pokrócot húztak vóna végig, teljesen besötétedett nekem az istálló. Akkor a másik ablakon meglátom a fiamat kalappal a fején, olyan homályba, hét óraker, mikor má negyed hétkor agyonlőtték. Az én fiam azután a körtefa felé tartott, ahol zsigerelelyi szokták a vadakat. Csak vállig láttam a fiamot azon a kis ablakon. Nyomba felkeltem, kijöttem, szólok a fiamnak:

– Palikám, Palcsikám, hol vagy, fiam?

Mindenütt körúnéztem, a diófa körü, hátha elbújt játékbó, még az őzikéhe is elmentem, de nekem a fiam nem vót sehol. Kérdeztem az édesanyámat:

– Anyuka, a fiam bement a lakásba?

– Ugyan, Mancsi, ne beszélj ilyen csacsiságot, mikor elment a fiad vadászni!

– Anyuka, akkor nekem bajom van, mer a fiam most nekem itt vót, én láttam rendesen a fiamot. Szűrje el a tejet, ahogy akarja, nekem szaladni kell.

Kiabátam a rendőr őrnagynak, hogy ott van-e a fiam, vagy nincs. Ő azt kiátotta vissza, ahogy ültek egy fenyves szélén:

– Nincsen itt a Palcsi, biztosan elment oda, ahol lőttek.

– Akkor gyöjjön gyorsan, mer nekem fiam nincs!

- Hogy létezik az?
- Úgy létezik, hogy a fiam most otthon vót, és őt ölték meg, azt lötték agyon. Hogy tudott nekem hazagyönnyi a fiam?

Szaladtunk ketten, de má akkor ott vótak az aljba a rendőrökcsik, a katonakocsik, mer ráfógták, hogy Szlovákiábó gyótt át a lövedék. De a hétfői napon a szlovákiaiak nem vadásztak.

A fiamot egy cigány lötte meg. Neki meg kellett vóna győződenyi ti-zenöt méterrő, hogy mit lő.

Karancsberény

A kísértetszikla

252. Mondták az erdésznek húsvétkor, hogy menjen el ő is misére. Azt mondja az erdész:

- Áj, dehogy menek én a húsvéti misére, többet ér nekem, hogyha lövök egy nyúlat.

Közbe meg gyótt egy nagy záporesső, és volt ottan egy szakadék, egy kőszakadék, ami alá lehetett húzódanyi, hogy az eső ne érje az embert. A kutyája is, meg ő is odaálltak. A szikla leszakadt, agyonütte.

Szegény édesapám úgy mondta, hogy ott mindég kísértettek, anná a sziklafalazatná. Mindég úgy kiabát az erdész a holta után, hogy:

- Tútatatta! Tútatatta!

Kúdde a kutyáját, annak hitták a kutyát.

- Tútatatta! Tútatatta! – mindég a kutyájának kiabát.

Ez a szikla Gömör megyébe van, de má nem tudom hol, ott gyerekeskedett a nagyapám.

Karancsberény

Az öregasszony halála

253. A Bányoni pusztán laktunk. Heten vótunk gyerekek, meg a két öreg, az kilenc. Az öregasszony, ahogy magunkho vettük, amná tizegyik vót. Nem fértünk, nem vót komra se a házho, csak egy ház. A komra, ami vót adva, az különálló vót a háztó.

No, osztan az öregasszonyt kitettük a komrába, mer jó idő vót, nyár vót. Osztan mikor meghalt, akkor éccaka, ahogy feküdtünk az ágyon, mink négyen egy ágyon, gyerekek. A két öreg megint feküdt egy másik

ágyon. Az ajtótó egy nagy fejr, akar egy ember, olyan magosságú jött oda hozzám egészen az ágyho. Ott át egy jó darabig. Egyszer osztan ment vissza az ajtóig, osztan eltűnt. Szótam édesapámnak, mondom:

- Édesapám, maga vót kível most?
- Dehogy vótam, fiam, mé lettem vóna én?
- Hát akkor ki járkát itt? – mondom.

Aszongya:

- Hol?
- Az ajtótó elgyött egészen ide hozzám, itt állott egy jó darabig, osztan megint visszament egészen az ajtóig, oszt akkor elmút.

Mennek mennéznyi a komrába mamát, de má akkor mevvót halva. Ajjárkát ott.

Maconka

Mama kísértése

254. Énvelem történt meg, mikor tizenöt éves mútam. Őszön halt meg mamám mindenszentekkor, ez meg rákövetkező tavaszon, kora tavaszon, február felé. Mán akkor menyasszony vótam. Édesanyámék nem vótak otthon, vőlegényem ott feküdt nálunk. No, de úgy aludtunk, hogy a vőlegényemnek így vót egy ágy [mutatja] az ablak mellett, enyím meg emígy keresztbe a lábáná. Közbe még lába is vót ott édesanyámnak. Mink beszégettünk össze a két ágyró. Egyszer csak ahogy beszégetünk, csak látom, hogy ott áll a vőlegényem mellett mama. Azonmód, ahogy fel vót őtötztetve, fekete kendő keresztbe, minden, ahogy ki vót terítve, ott át őmellette.

- Jaj – mondom –, Gyuszi, ott áll mama melletted!

Nagyon megijedtem. Ő is megijedt, nem mert kibújnyi az ágybó.

Én is magamra kaptam a dunnát, nagyon féttem. Ő is csak onnan mert beszényi:

- Nem igaz, nincs itt senki!

Ő nem látott senkit.

Jó soká, mikor má maj meffulladtam a dunna alatt, nagy óvatosan, lassan húzom le a dunnát magamró, akkor meg tisztán énfelletem, még meg is hajult, így lesett rám az ágyra-e [mutatja]. Teljesen odahajult fölém mama.

– Jaj – mondom –, itt van, má énrám les!

Megjijedtem, rettenetesen. Visszakaptam magamra abba a pillanatba a dunnát, nem láttam oszt semmit, mer nagyon megijedtem. Azután nem láttam, mikor másodszer kikukucsátam.

No, hát arra gondoltam én utána, hogy elég rossz vót nekem az uram, iszákos, verekedő, rossz ember. – No – mondom – szegény mama ezé jelent meg. Vagy látta, hogy rossz életem lesz, sajnát, vagy csak erre gondoltam. Ha tudta vóna, biztosan azt mondta vóna, hogy ne menjek hozzá. Sajnát, úgy lehet, erre gondoltam mindég.

Maconka

Hamis kísértet

255. Valamikor sok hasonlót beszéltek, de én nem félttem, meg nem félek most se, mégiscsak bevettem. Bizony éfékor gyűtt be a Koplalóra a busz, onnan hány kilométert, sokat kellett gyalogolni körű a fődeken. Nem gyűtt senki velem, hát énnekem a busztó haza kellett ballagnyi egyedül. Mikor elérek a faluho közel, a kiskútná remegni kezdtem, mer mondták, hogy az öreg papot kísértette ott valami. Olyan fél egy körű lehetett, hát csak látok egy alakot.

– No, most valóba megvan a kísértet – én is így gondótam.

A hídó nem messze kövek vótak má leöntve, ahogy az utat csinálják. Én gyorsan az övvel megszorítottam a kabátom, teleszidtem jó nagy kövekvel. Akkor közelebb értem az alakho, elkiátom magam, hogy:

– Ki az?

Nem szót. Húzódott tovább, mind a köd. Meffogtam én a nagy köveket, püff-paff. Hát csak egyszer azt mondják nekem, hogy:

– Az anyád szentségit, agyon ne üssé!

Hát a kovácsunk vót, a falusi kovácsunk, ment a menyecskénkhe a te-lepre. Illyen vót a kísértet nekem.

Ipolyvarbó

Szellemvonulás

Éjszakai ének

256. Még régebben a gyerekek padláson aludtak szénába. Egyik éccaka arra ébredtek fel, hogy valahol fönt, fönt énekeltek. Le is gyött a padlásról a nagyobb gyerek kérdezni, hogy hány óra van. Fél kettőt ütött az óra. Mikor a gyerekek legyöttek a padlásról, szülei azt mondták, hogy a halottak mentek búcsúba, és azok énekeltek.

– De nagyon szép ének vót – mondták a gyerekek –, gyönyörű búcsús ének.

Bárna

Búcsújárás az égen

257. Apukám bácsikájának vót egy hibás gyereke. Az az eperfa alatt mindég kint szokott feküdni. És egyszer csak nagy ordítást csapott. Kérdezték tőle:

– Mi baj? Mi baj?

– Mama, hama, mama, hama gyűjjenek, mennyi sok nép megy, kis koporsók!

De má akkor nagyanyám fogdosta be a száját, hogy ne mondja.

– Hallják-e, hogy énekelnek az égbe fent a búcsúsok. Mennek fent rendesen lobogókkal. Előbb mennek a kisgyerekek, utána a nagyobb gyerekek, utána a fiatalasszonyok. Kinek kis koporsó a hóna alatt, úgy megy, és énekelnek, hogy „jőjj el, Szentlélek Úristen”!

Ipolyvarbó

Éjjel a templomban

258. A templom alatt lakott egy idős asszony. Éjjel felébredt. Hallotta, hogy nagyon szépen orgonának a templomba, meg énekelnek. Fogta magát, felötzködött, kiment a templomba.

Ahogy a szenteltvíztartóná megállott, ment vóna feljebb a székek közt, teji vótak a padok, nem tudott hova leüljni. De arcot nem látott, csak egy fehér arcot pillantott meg. Nem mozdultak odébb, hogy

maj helyet adjonak neki. Hát az asszony egyet gondolt: „Nem jó helyen járok én.”

Visszament haza. Mikor az ajtóba ért, olyan féls ment rája, hogy csak egyszerűen bezuhant az ajtón.

Ezt ő saját maga mesélte.

Karancslapujtó

Az ijesztgető szellem

259. Nem is nagyon messzire történt tőlünk, Hugyagon, a szomszéd faluba. A negyvenegy-nyolcvenkettes évekbe még elmebetegeket adtak ki a balassagyarmati kórházba gondozásra. Ezért fizetést is kaptak, memég dolgoztatták is őket. Hát vettek ki egy ilyen beteget, de nem tudták, hogy ő micsoda tulajdonképpen, szellemeket idézni.

Az ember szerelmes lett a kisebb lányba. Ez rendjén is vót addig, míg a lányka fel nem serdült, hogy legény járt hozzája. Mikor az elmebajos ember ezt látta, megharagudott.

Hamarosan a dunyhákat szétszaggatta egy szellem, a ruhákat is szétszaggatta. Nem tudták, hogy mi ez, mind összeszaladt a falu, hogy mi van itt, szentőtessék meg a házat, majd akkor az ördög elmegy. Hívták is a papot. Mikor látják, hogy kinyitja az ajtót, csak egy nagyot köp rá valami szellem. Mer nem a beteg ember vót, hanem a szellem járkát, a rossz szellem.

Aztán rágyöttek, hogy a beteg emberbe van szellemi tudomány. Nem tudtak tőle megszabadulni másképp, csak úgy, hogy kihítták a gondnokot, elvitték a beteg embert be a kórházba, így szabadult meg tőle a család.

Erre az esetre még a környék is egészen meg vót rémulve.

Hévízgyörk

Túlvilág

Hogy van a másvilágon?

260. Egy nagy faluba két igen-igen öreg ember élt. Azt mondja az egyik a feleséginek:

- Anyókám, átmenek má Andrisho beszélgetnyi.
- Menjék kend, apókám!

Ballag is az öreg. Beér az udvarba, szó neki a másik ember:

- Gyere ide, Andris, ülj itt a favágató tókére mellém, beszéljünk.

Hát beszélgetnek. Azt mondja Andris, a huncutabb, meppederte a bajuszát:

- Hallod-e, de szép legények vótunk mink valamikor, különösen én.

Hejj, oszt hogy megöregedtünk, különösen te.

- Jó van, jó. Másró beszéljünk, hallod-e. Mer má nekünk maj lejár az idő, öregek vagyónk. A mehalásró beszéljünk má, hogy lehet az a más-világ.

– Hallod-e – mondja a huncutabb –, nem lehet ott rossz, mer onnan még nem gyött vissza senki.

– De biz, hallod-e, én meg úgy hallottam, hogy a lelkek egy nagy güdörbe, a szakadékokba a gyükereken csüngenek, meg a pokolba égnek.

– Ki tudja, hogy van. Tudod-e, maj ha te halsz meg előbb, gyere el, oszt mondd meg, hogy van ott. Ha én halok meg, én gyövök el, én mondom meg.

- No, jó.

Telt-múlt az idő, meghalt az Andris. A cimborája meg csak járkágot szomorúan magába a kertbe, hogy meghalt a másik öreg. Eccer csak egy kód alakba mejjelenyk a barátja.

– Hallod-e, se nem úgy van, ahogy te mondtad, se nem úgy, ahogy én mondtam.

Kisvártatva kód alakba elpárolgott.

Bizony, ez igaz vót, ez szentigaz vót, mondta öregapám, mikor tőle hallottam.

Zagyvaróna

Váltott gyermek

Elcserélt gyermek

261. Erre lakott egy asszony, Ilonka néninek hitták. Vót neki vagy hat gyereki. Mikor megszületett a hatogyik, Feri, sátrat csináltak lepedőből a fekvő asszonyoknak. Sátorba feküdt, magára maradt, mer mindenki elment dolgozni, nyár vót. Majd úgy elaludt, hogy mire felébredt, nem tanáta a gyereket, hogy hol van.

Este megyen be az anyósa:

- Te Ilonka, hát hol a gyerek?
- Jaj, hát elébb szoptattam meg!

Majd reggel felé csak ott van a gyerek mellette, de olyan nagyfejű, olyan vót a feji, mind egy nagy hólyag. Nem merték meg se mutatni senkinek. Azt hitték, hogy csak feldagadt a feji, vitték orvosho. Torzult arca vót, meg a hangja is olyan furcsa. Kicseréték neki a gyereket. Akkor má elmentek a tudalmas emberhe, Feri bácsiho, de híjába. Azt mondta:

– Akkor kellett vóna mennyi mingyár, most má nem tudok segíteni rajta.

Cered

Elváltott gyermek

262. Az egyik asszony nagyon panaszkodott, hogy nem tudja, mi van a kisbabájával: sovány nagyon, nem nyó, csak mindég sír. Megmutatta a szomszédjának:

- Te asszony, ez el van vátva, ki van cserélve.
- Nem lehet. Mikor cseréték vóna ki, vagy hogy?
- Ide figyel, tedd, amit mondok. Majd megtudod, hogy el van-e vátva, vagy nincs. Aggyá neki egy kis bögre ételt, kanát meg olyat aggyá neki, hogy a bögrébe ne férjen bele. Tedd le a gyereket a szoba közepire, tedd elejbe a begrét meg a kanalat. Húzzátok rá az ajtót, figyeljétek, mit beszél, mer beszényi is kell neki tudnyi, ha a boszorkány gyereki vót.

Hát a gyereket leültették a szoba közepire, elejbe tették a begrét meg a kanát. A gyerek hozzáfogott, hogy majd eszik. Azt mondja egyszer:

- Na, kisbögre, nagykaná, hogy tesznek bolonddá.

Akkor gyött rá az asszony, hogy ez nem tiszta szer, csakugyan el van vátva a gyereki. Ment vissza a szomszédasszonyáho.

– No, most hogy bírom visszaváltanyi? Hogy bírom az enyímet visszaszereznyi?

– Most fűccsé be a kemencébe, tedd a sütőlapátra a gyereket. Úgy tegy, mintha be akarnád hagyítani a kemencébe. Majd akkor a boszorkány anyja lekapja a lapátró a váltott gyereket, a sajátodat hajítja a lapátra.

Úgy is tett az asszony. Befűtött, a lapátra tette a gyereket, hogy behajítja a kemencébe. Hamar a gyereket lekapták a lapátró, a sajátját meg visszahagyították a lapátra.

Így visszakapta az asszony a saját gyerekit.

Maconka

A boszorkány tudományszerzése

Két lány boszorkány akar lenni

263. Úgy hallottam, hogy ez igaz történet.

Vót két jány, akik nagyon szerettek vóna boszorkányok lenni. Meghalotta ezt egy öregasszony, aki maga is avvót. A boszorkányok meg nagyon örülnek, ha valaki belép a társaságjokba, hát mondta is a jányoknak:

– Éccaka menónk hozzátok, de nehogy imádkozzatok!

– Dehogy imádkozunk, boszorkák szeretnének lenni.

Éccaka mejjelentek a boszorkák a jányok előtt.

– No, gyertek!

Seprőt nyomtak a kezikbe, oszt felszállottak a templom tornya tetejibe. Ott várta őket Lucifer, a főboszorkány, az esküdtette a két jányt.

– No, mondjátok utánnam, mer csak így lehetek boszorkák, hogy: „Hiszek a fazékba.” No, mondjátok!

– Hiszek a fazékba.

– Szarok az Istenre.

Az egyik mondta ezt is utánna, de a másik nem. Aki nem mondta, azt lelökték, eltört a lába. Az egyik lába sokkal rövidebb lett, nyomorék lett a tompora is, meg minden. Mégis azt kiátotta nekik:

– Szarok én a fazekatokba, inkább hiszek az Istennek!

Így az egyik jány boszorka lett, a másik meg nem.

Zagyvaróna

Boszorkányavatás

264. Tíz-tizenegy éves lehettem, amikor ezt a történetet hallottam.

No, vót itt egy tudós ember, Feri bácsinak hívták. Két jány azt mondta neki, hogy ők nagyon szeretnének boszorkányok lenni, mer a boszorkány el is tűnyik, láthatatlanná vájik, hát ők nagyon szeretnének boszorkányok lenni. Azt mondta Feri bácsi:

– Rendbe van, jányok, gyertek el hozzám pontba tizenkét órakor, és felavattatlak benneteket boszorkánynak.

No, mikor elgyött az időpont, elindútak a jányok Feri bácsival a falubó kifelé. Közbe az egyik jány meggondolta magát:

– Én mésse menek, ki tudja, mi lesz ebbő.

Visszafordult. A másik jány erős természetű vót, az csak ment tovább Feri bácsival.

– Jányom, most itt lesz egy kút, most még visszatérhetel a lelkiismeretedvel együtt, meggondolhatod magad.

Odaértek a kúthoz, olyan kifolyókút vót.

– No, édes jányom, nézzé bele ebbe a kútba!

– Belenéztem, Feri bácsi.

– Milyen ez a víz?

– Gyönyörű kristálytisztá.

No, mentek tovább a vögybe, a Jókút vögyibe. Itatókút vót ott, de nagyon jó víz vót benne. Megint mondta Feri bácsi:

– Nézzé bele, fiam, ebbe a kútba! Kisjányom, nézzé ebbe is!

Belenézett.

– Gyönyörű tiszta víz van benne, Feri bácsi.

Mentek tovább. Elhagyták az agácoserdőt, egy nagy tisztásra, ződ gyepre értek. Olyan homályosan látta a boszorkákot a jány, az arcokot homályosan látta, táncoltak. Na, az egyik kiugrott a közepibő a táncolóknak, odaszót Brigittának:

– Ide nézz, rajzolok egy kört, beleteszek egy rózsafüzért, és taposd meg!

Brigitta megborzadt, de Feri bácsi azt mondta neki csendesen:

– Most má azt csinádd, jányom, amit mondonak, nehogy ellenkezz egy szóval is, mer különben szétszaggatnak.

Beleállott Brigitta a körbe, megtaposta a rózsafüzért. Utána megfogták négyen, lóbálták háromszor jobbra, háromszor balra, memmosdták, és azt mondták:

– Most má elmehetsz vissza.
Elindútak Feri bácsival. A kútho érve azt mondta Feri bácsi:
– Jányom, nézzé csak bele a kútba! Mit látsz?
– Jaj, Feri bácsi, mi lett evvel a vízzel? Mé ez ilyen zavaros?
– Ilyen lett a leked, jányom. Mettapostad a rózsafüzéért, te most má bukott jány vagy.

Odaértek a másik kútho.
– Nézzé bele!
– Feri bácsi, evvel a gyönyörű vízzel mi lett? Milyen zavaros!
– Olyan a leked, kisjányom. Bár csak tizenhat éves vagy, de rólad a boszorkányságot mán nem vehetyi le senki, csak ha haldoklasz. Kezet fogsz valakivel, és arra marad a boszorkányság.

Titokba maradt az eset egy darabig, mer Feri bácsi nem mondta el senkinek, Brigitta se mondta, szégyen lett vóna rá. Idővel mégis kitudódott minden. Brigitta boszorkánykodott, éjjel más hangjával ment a házakba, megrontott állatokat, embereket. Soha nem is ment férjhe, pegyig nem vót csúnya.

Cered

A boszorkány halála

A boszorkány temetése

265. A mi falunkban Örzsi néni boszorka volt, tudott rontani. Benézett az istállóba, ránézett a lóra, az a ló nem bírt utána húzni, akarmilyen erős vót.

No, elgyött Örzsi néni temetése. Pont azoknak a lovaknak kellett volna húzni a halottas kocsit, akiket megrontott. Főtették a kocsira, a kocsis felült a bakra, meghúzta a gyeplőt, de a lovak meg se mozdultak. Csak lestek az emberek.

– Mi lesz evvel? Nem bírják? Nem olyan nehéz egy koporsó, mé nem mennek?

Megtolták a kocsit, de a ló visszacurikkót. Rásóztak, akkó se húzta.

A boszorka lányának eszibe jutott, mé nem mennek a lovak. Meglökte az urát:

– Anyám boszorka vót, azé nem vihetyik a lovak. Az udvarba van Szent Mihály lova, fogják meg, azon vigyék!

Szegyenszemre négy ember a vállán vitte ki, csak úgy kerültek ki az udvarró. Még ilyen is megtörtént a boszorkával.

Hévízgyörk

Boszorkánypusztítás

266. Meghalt egy menyecske, maradt neki árván egy ötéves kisfia. A menyecske anyósával maradt a gyerek, az nevelgette, de boszorka vót az öreg mama.

Az egyik este csak mondogatja a gyerekeknek, hogy:

– Bomojjá, feküggyé má! Mé nem alszol má?

A suttyba aludt a szegény árva gyerek, oszt a feji meg kifelé vót. Se-hogy nem aludt el, csak úgy tett, mintha aludna. Leskülé, leskülé, szuszog, mintha aludna. Ha odanézett a mama, akkor mindé jó behúzta a szemit.

Egyszer oszt a mama a kutácsval kotor valamit a kasznyi alatt. A gyerekek nézi. Hát kikotrott egy dobozt. Kenőcsöt vett belőle, megkente vele a seprőt, megkente vele a talpát, csípőjit, mindenyit. A doboz tetejit gondosan visszanyomta, betette megint a kasznyi alá. Avval a seprő egy szép fehér lónak vát. Karimát kötött a fejjre, oszt fel a lóra, kivágtatott az ajtón. A gyerek erre megdörgölte a szemit, hogy álmodta-e ő ezt valóba, vagy minden igaz. Leugrott a suttybó, a kutácsot ő is elővette. Kotorászott a kasznyi alatt, hát ott vót a doboz. A gyerek mamája meg észre-vette, megállott.

– Te gyerek, rögtön takarodj vissza, mer széttépnek a többiek! Kukkot se sehol! Takarodj vissza, mer elcsaplak a háztó, majd mellásd, te gyerek!

A gyerek úgy csinát, mintha visszagyönne. De kíváncsi vót, hogy mőre megy a mamája, hát távorró követte. Majd elért az uraság szerűjire, ahol akkoriba csépeltek. A szalmakazlak mellett a sok törek, mellette a hordók a víztárolásra teli vízzel. Ott vót má akkor a sok boszorka. Kiöntöztek a beliket, behánták a hordókba, úgy mentek be a kastéba. A gyerek meg egy nagy szalmakazal tetejirő leste má akkor őket.

Mikor mind elment egy szájjig a sok vén banya, a gyerek lecsúszott a kazal tetejirő. Törekvel jó mehintette a beliket a hordókba. Ott vót egy

nagy karó a szalmának támasztva, avval megkavarta. Mehintette megint törekvel, összekavarta. Hát utána felment a szalma tetejire. Leste, várta, hogy most mi lesz, várakozott a gyerek nagy kárörvendve.

Hát majd hajnalba gyönnék a boszorkányok. Nyúkáznak a hordókba, hogy maj visszateszik a beliket, de nem tudták, mer nagyon gazos vót a törektő. Tisztogatták vóna, de a kakas kikirikult. Így halt meg a nagy rakás öregasszony. A gyerek csak a mamáját sajnálta.

Zagyvaróna

A megégett boszorkány

267. A nagyapám apja cseléd vót Óbástba, ott vót cseléd egy nagy gazdag helyen. Hát hallotta, hogy ott mindég megnyom egy boszorkány éccaka valakit. Nagyon el vótak keseredve az asszonyok, panaszkodtak neki is. Egyszer csak azt mondja a nagyapám apja:

– No, a kutya Názárettyit az anyjának, hát engem nem tud megnyomni az a boszorkány? Majd adnék én annak a nyomókának!

Hát mit tesz Isten, őt is megnyomták. Azt mondja a nagyapám apja a gazdasszonyának:

– Mikor süt kenyeret, gazdasszonyom?

– Hát, Andrásám, éppen jókor kérdezed, mer hónap reggel sütök. Mé?

– Ne törődjön vele, nem szabad kimondanyi, amit akarok, majd csak süsse a kenyeret!

Lefeküdt a nagyapám apja a küszögre, mer nyár vót. Úgy tett, mint-ha nagyon aludna, várta a boszorkányt. Egyszer csak ment a nyomóka. Ő még szépségesen visszakéző megkapta, oszt bocskornak vátozott a kezibe.

– No, az anyád kutya Názárettyit, innen nem mégy, akarmit csinász, most má a kezembe vagy.

Úgy hallotta még a régebbiektő, hogy a gatyamadzagjára kell kötnyi, amit visszakéző megfogott. Rákötte hát a bocskort, de az meg egy téglának vátozott.

Nagyapám apja csak azt várta, hogy egy cseppet virradjon. Azt mondta a gazdasszonyának:

– Gazdasszonykám, befűtött-e má a kenyérnek?

– Be, Andráskám, most ég a legjobban. Hát mé, annyira kell az a kenyér?

– Nem a kenyér kell nekem.

Odament a kemencéhe, behagyította a téglát, becsapta a kemenceajtót, de mégis kisodorta a téglá mind a tüzet.

– Hát, András, most má jó kibántá velem, újbó kell raknyi a tüzet, mer mind kisépretted a kemencébő.

– Nem baj, csak maga legyen nyugodt, ne haragudjon rám, inkább hozok a tűzre, de még ennek lesz következménye.

Hát úgy is vót. Majd csak hallják másnap, hogy a faluba egy kilencvenhat éves öregasszony nagybeteg. Üzennek Andrásé, hogy menjen el, nagyon szeretné látnyi az öreg mama. Aszongya neki a gazdasszony:

– András, mennyé má, téged vár. Olyan beteg az a szegény asszony.

– No, ha beteg, akkor elmenek.

El is ment mennéznyi a beteget. Hát csupa hólyag vót, mind össze vót égve az öreg mama.

– No, András, jó elbántá velem, még a szemem is kisült.

Aggyig nem tudott meghalnyi, míg Andrást nem láthatta.

Ezt is nagyapám mesélte.

Cered

A boszorkány, aki nem tudott meghalni

268. Eljött a halála órája az öreg boszorkánynak. Sivalkodott az ágyába, nem bírt meghalnyi. Mutogatta mind a két kezit, hogy meffogja valaki. De nem vót, csak egy jánya, az nem mert hozzányúni, hát inkább kiállt a kapuba.

– Nem bir meghalnyi a mamám, csak nyútoatja a kezit – mondogatta.

A faluba sokan tudták, hogy boszorkány vót. Azt mondta neki egy másik öregasszony:

– Nyútsd oda neki a seprőt. De amikor elenegy, vesd be gyorsan a kemencébe, hogy elégjen, mert akkor a seprő jár.

Odaadta neki a jánya a seprőt. Memmarizsgáta jó az öreg anyja, mingyá ki is rúgta az utóssót.

A jánya elégette a seprőt, így a boszorkányság elveszett a faluba.

Zagyvaróna

A boszorkány alakváltozása

A bogárrá vált boszorkány

269. Vót egy szép menyecske, nagy gazdag helyre vitték férjhe. Az ura éccakás vót. A menyecske lefeküdt a konyhába a dikóra, várta az urát, hogy majd gyön haza éccaka, mert még gyalog jártak valamikor. Az anyósa meg ott settereg, jár-kel dühösen, oda-odahajlik a menyecskéhe. A menyecske meg úgy csinát, mintha aludt vóna.

Mikor az öregasszony úgy hitte, hogy alszik a menyi, intett. De a menyecske a szemi szűri között nézett. Hát látja, hogy gyönnnek be nagy dagadt vénasszonyok, ki cifrába, ki feketébe, oszt fenyegetyik az anyóssát, sepegnek.

– Nem gyötté el a keresztútho, most ezé a fiadot kell merrontanod. Mer ha nem, kicsapónk magunk között, de még be is taszítunk egy szakadékbba. Tudhatod, hogy szoktuk.

– Jaj, jaj, hát azt az egy fiam rontsam meg?

– Bijon azt!

– Hát hogy csináljam má?

– Hogy? Tudod te azt jó, nagy vén banya vagy te is. Bogárnak vász. Kűdöd, hogy vágjon fát, oszt bogár alakjába rámászol a lábára. Attó kezdve majd sivalkogyik a lábátó, elszakad neki a lába.

– No, jó, metteszem, metteszem.

A menyecske meg mindent hallott.

Majd gyön is éccaka haza az ura a dologbó. A menyecske kínáta ételvel, mosdóvízvel, aztán lefeküdtek.

Reggel kel a menyecske előbb, mind az ura, rendezkegyik, takarít, seper. Megy a vén anyó is a konyhára.

– Fiam, kejjé má fel, vágja má fát a kemencébe!

– Ugyan, édesanyám, hagyjon má, nem sűt még kenyeret!

– De ha gyön az essó, megázik az a fa, csak kelje fel, oszt vágjál!

– Hagyjon má, édesanyám, még egy kicsit!

– Csak kejjé, kejjé!

Békit nem hagyott, hát ment kifelé a fiatalember, a fejsze nála. A menyecske meg éppen hozta a vizet.

– Hova mégy?

– Vágok má fát, nem hagy anyám békenn.

- Nem vágsz fát, gyere vissza!
- Hagyjá má – azt mondja –, vágok!

Az asszony lecsapja a rocskát, szalad utána, mer ő az éccaka minden beszégetést hallott.

De az ura:

- Hagyjá má, hagy csapjak egy kicsit, ne jajgasson anyám!

A menyecske nem birt az urával, mer az má hasította is az első fát.

Egy nagy fekete bogár ott szaladt egyenest feléje. Az asszony ráordít:

- Vágd agyon a fejsze fokával! Vágd agyon!

Ammeg püff, a fejsze fokával odaütött a bogárnak.

Erre a házbó gyött a nagy sivalkodás:

- Jaj, mit tetté, jaj, mit tetté, agyonütted anyádot!

Így halt meg a vén boszorkány.

Zagyvaróna

A kutyaboszorkány

270. Édesapám meséte, hogy vannak kísértetek, és valóba vótak is.

Hát ő is vette a kaszáját, hogy megy a rétre. Majládná itt vót nem messze ilyen uraság. Hogy többet kaszáljon, előbb elindult. Hát csak egy kutya vele tart. Csak csapdossa apám, csak csapdossa a kasza nyelivel. Semmi. Mikor má majdnem Őrhalomho ért a másik hídho, olyan félelem eriszkedett rá, hogy inkább megfordult visszafelé. No, akkor a kutya csak nem hagyta el. Minden követ összeszedett apám, hagyigáta.

No, oszt mikor visszaért ide a varbói hídra, azt mondja, hogy a kutya a hídró olyat beugrott az Ipóba.

Azt mondta a boszorka:

– Köszönd az istenednek, hogy visszamenté, mer az életedvel fizethetté vóna rája.

Rendes hangot hallott.

De hogy rá olyan reszkedés gyött, hogy aznap má nem is ment kaszáni.

Ipolyvarbó

A boszorkányló

271. Vótam gulyás is.

Pesta bácsiék jó nagy tüzet raktak. A marha mind elpihent. Egyszer csak gyön egy ló. Rugdosógyik ott, a tüzet majd szétrúgta. A kutyát úgy megrúgta, még a kutya is úgy fét tőle. Hát ők nem ismertek félést, hogy megijedjenek. No, de a ló felkötötte a gulyást is mind, meg a marhát. Közéjük ment, felkötötte őket.

Azt mondta a vén kondás, mer ő nem fét soha:

– Megájj má, az anyja Isten lovát, fogjuk meg!

Szaladt vóna, hogy megfogjuk a lovat. Igen, de nem érte el, hiába kergette, azon a zöd gyepen a patkója úgy vágta a cikrát. No, követ se tanát, a patkója mégis vágta a cikrát a gyepen. No, ott torzolkodtak ők.

No, reggel kihajtotta a kondás a disznónyáját. Ők meg menesztejik, ahol átment a ló, de sehol nem látták a nyomát. Sehol nem sülydedt le a patája.

Azt mondja a kondás:

– Mit kerestek?

– Hallod-e, milyen lovam vót az éccaka! Azt nézzük, hogy hol ment el, sehol a nyomát nem látjuk.

– Halljátok-e, gyertek el Uponyba, majd én megmutatom. Egy vén-asszony boszorkány. Gyertek Uponyba, megmutatom azt a lovat, ne is nézzétek a nyomát. Egy vénasszony az.

Jancsi bátyámnak meg azt túnt fel:

– Pesta bátyám, látta-e, milyen ló? Nem vót ennek álla, olyan kerek feje vót.

Nagyvisnyó

A fekete macska csontja

272. Anyósomnak a tehenit messzúrta egy másik tehen. Annyira, hogy az ódalát kilyukajtott. Akkor azt mondták neki, hogy menjen el Csanyi Ferihe Ceregybe, majd ő mennézi a tehenet, oszt ad rá olyan orvosságot, hogy begyógyítja.

El is mentőnk Ceregybe, beszétünk Csanyi Ferivel. Azt mondta:

– Jó van, jányom, eredj haza, menek én is mingyá utánad.

Az uramnak az öccsivel mentünk, egy kisgyerekkel. Mink haza is gyöttünk hamarébb, Csanyi Feri meg má otthon vót nálünk.

Mikor mink hazamentünk, Csanyi Feri má az istállóbó gyött ki, nézte a tehenet. Akkor bementünk a konyhába. Behítta az anyósom Csanyi Ferit. Otténg beszélgettünk. Kérdezte az anyósom, hogy mit fizet érte, meg így, meg úgy. Azt má nem tudom, hogy az anyósom mit fizetett neki, csak annyit tudok, hogy leült a masina mellé Csanyi Feri, kérdezte:

– Van nektek fekete macskátok?

– Van – mondta az anyósom.

– Üssétek agyon, nyúzzátok meg, oszt főzzétek meg. Aggyig főzzétek, aggyig főzzétek a fekete macskát, míg csak a húsa le nem válik a csontró. Majd mikor má teljesen leválik, akkor egyenként fogjátok a szátokba. Mindég mondjad, hogy „látsz-e még?” Ha a csont azt mondja, hogy „látlak”, akkor másikat fogjá. Ha memmeg fogsz másikat, oszt azt mondja, hogy nem lát, akkor avval mehatsz akarhova, nem lát téged senki. A macskának van olyan részei, olyan csontja, amivel nem látja senki az embert.

Ennyit tudok a fekete macskáró.

Zagyvaróna

Macska az istállóban

273. Itt történt Pogonyba. Éccaka kiment a legény az istállóba, mert a lovak rúgkapáltak, ugrándoztak.

Még valamikor az istállóba vót a mestergerenda, a gerendáknak még alatta vót keresztbe, mestergerendának hitták. Akkor meglátott ott egy nagy szürke macskát. Ahogy a macskát leütte a villával, nem domboltak tovább a lovak, abbahagyták.

De reggel meg a nagymamája nem kelt fel. Mondja neki a legény:

– Mama, mé nem kel maga fel? Keljen fel!

– Jaj, fiam, nagyon beteg vagyok!

A legény káromkodott egyet.

– Ha ez megtörténik még eccer, ami az istállóba történt az éccaka, akkor nemcsak elverem, hanem a villával szúrom keresztű.

Úgyhogy nem domboltak többet a lovak.

A legénynek a nagyanyja vót boszorkány.

Szilaspogony

Az újjáéledt macska

274. Kakukk Andris meg az apja cselédek vótak, mint mink is. Kakukk Andris apja beszélgette, hogy mikor ő otthon lakott Szuhán, a tehentő reggel soha nem bírtak tejet fejnyi. Este megfejték, de reggerre má nem adott soha tejet.

– Megá, én mennézem, hogy mi van evvel a tehennel, mé nem ad tejet.

Odakészített magának egy ásót, ott ült az istállóba. Hát úgy éfé felé – jó hódvilágos éccaka vót, a szénatartó felett meg egy lyuk vót – ugrott le egy fekete macska. Ment egyenesen a tehen alá szopnyi. A tehen várta, mindég állott, mikor a macska ment.

No, ahogy leugrott a macska, megkapta az ásót. A macska a szénatartó oszlopjára felugrott, a lyukon akart felugrani, ő meg derékon ütte az ásóval, hogy a macska visszaesett. No, avval az ásóval ő azt összevisz-sza vagdosta egész apró darabokra. Akkor ráseprette egy lapátra, kivette az udvar közepire.

De leste az ablakon, hogy mi lesz vele. Látta rendesen, mer hódvilágos vót az éccaka, nagyon jó világos vót. Hát eccer csak hozzáfog minden porcikája mozogni a macskának, mind összement egybe. Még a vérit is felnyalogatta. Akkor elment.

Hát reggerre egy vénasszony meghalt Szuhán.

Maconka

A fekete macskák

275. A legények eljártak ide. Vót egy kis konyha, ahol most szépen le van terítve a föld. Eljártak ide beszélgetnyi hétköznap este. Beszélgettek errő-arró, mindenrő. Aszongya az egyik:

– Jaj, halljátok, hogy jártam én tennap este!

– Hogy, te Antal?

– Jaj, Annus néni, mentem a malomná, a hídon meg ott ült egy fekete macska. Nekünk meg nincsen macskánk. „Cicukám! Cicukám!” – csalogattam a macskát. Hát nem is szaladt el. Mindé, hogy má maj meffognám, de nem tudtam meffognyi. Egykettőre magasan kint vótam a Nagy-fődtetón, hogy szaladtam utána. Ez nem rendes macska, gondoltam.

A legény aztán otthagya a macskát, gyött visszafelé. De olyan kacagás, olyan kiabálás utána:

– Elvesztetted a zsebkendődöt! Leejtetted a zsebkendődöt!

Majd visszanéz, oszt meffogják, mevverik, mer úgy szokták. De a legény észrevette, hogy má ez nem rendes macska, hazament.

Csak beesett a konyhába. Azt mondja neki az anyja:

– Mi bajod van, te gyerek?

– Jaj, anyu, akartam meffogni egy fekete macskát, osztan kicsalt a Nagyfődtetőre.

– Nem rendes macska vót az, fiam. Hogy gondoltad, macska utána mennyi? Az mán nem rendes macska vót.

– Mindé azt hittem, hogy má maj meffogom, meffogom, oszt sose tudtam meffogni.

Innen ment hazafelé az a legény, tőlönk.

Karancslapujtó

Édesem a macskával

276. Édesék batubáloztak.

Gyött ő az úton, egy fekete macska meg mindig eleibe gyött, majd felcsett benne. Azt mondja – jó pityókás vót édesem, szeretett innya:

– Az istenségit az anyádnak, mit akarsz te? Mé nem mégy az útam-bó?

Úgyhogy a macska csak ment, csak ment.

Egyszer hazaér édes, megyen be, hát a macska ott ül neki a sütő tetején. Azt mondja neki:

– Mit akarsz te itt? Nem elég vót az úton, hogy kárhoztattá? Hogy gyötté be?

Nem szót a macska semmit.

Egyszer meffogná a macskát, de nincs sehol, elmút a kezébű. Kinyissa az ajtót, felfogja a seprőt, sepri ágy alatt, mindenfele, üti-vágja, a macskát ütné, de nem látja sehol. Megunja, vetkezik le le, fekünne, hát ugyanott ül a macska a sütő tetején. Kinyitta oszt az ajtót, és szépen eltűnt a macska, de nem látta azt se, hogy kiment.

Igaz vót-e, vagy nem vót-e, mink gyerekek vótónk, mindég fétónk tőle.

Nagyvisnyó

A macska és a seprű

277. Egy fiatalember a bányába járt, Salgóra. Mondták, hogy ne menjen be abba a kolónialakásba lakni, mer nagyon boszorkás. De híjába beszéltek, nem kapott sehol lakást, beköltözött. De má idős legény vót, árva fiú.

Mikor hazament este, a téglasütőn feküdt egy macska. Úgy nézte, hogy az ő cicája. A macska majdnem leesett, annyira meleg vót a sütőn, mer ő megrakta a tüzet, vacsorázott, hogy ne legyen neki hideg, pihennyi térjen. Hát a macska elkiátotta magát:

– Jaj, Istenem, majdnem leestem!

Erre felfigyelt, de nem tudta, igaz vót-e, nem-e, de kinyitta az ajtót.

– Menj ki innen, macska, mer nekem te nem beszélsz itt!

Akkor kizavarta.

Másogyik este megint vacsorázik, akkor nem vót neki macska ott bent. Kiugrik a seprője a konyha közepire, olyan táncot levert ottan, szabályosan táncolt a seprű. De a legény nem fét, kemény szívű vót, végignézte a seprűt. Azután magamagától beállott a sarokba.

Karacsberény

Békaboszorkány

278. Itt lakott a szomszédunkba egy sánta lány, Piroska.

Egy nagy béka felment nekik a küszöbön. Éppen ott tartózkodott nálók a falu boszorkánya, Örszi. Mondta a jányinak:

– Ne bántsad, Piroska! Nem béka az, hanem egy szép kis cibe!

– Hogy mondhat má ilyet, Örszi néni? Ez egy nagy svandra béka! Jaj, veszem a seprőt!

– Isten őrizz, Piroska, nehogy bántsad! Hagyjad, majd én elhajtom!

Örszi néni elhajtotta a békát, de másnap a béka megint ott ült. Megint elhajtotta Piroska seprővel az országúton keresztül a rétre.

Mondta ángyinak:

– No, Örszi néni, nem cibe vót az, hanem egy nagy svandra boszorkabéka. Elhajtottam tennap is, most megint visszagyött. Ha megint gyön, agyonütöm.

– Agyon ne üsd!

Azt mondta nekem Piroska:

– Annus néni, biztosan ő az, az a nagy béka, mer annyira mondanyi, hogy „Agyon ne üsd, Piroska.”

Karancslapujtó

Kardics Jánosné, békaboszorkány

279. Kardicsné itt lakott a faluba, a vögy felé. Onnat folydogát egy kis patak befelé. Beszégették, hogy az öregasszony boszorkány.

Békának vátozgatott, bement a házba, és megijedtek tőle nagyon. Elővették a seprőt, de még attó se hátrát. Megfordították a nyelével, puff-paff, ütték, ahogy birták, a lábát is eltörték. És errő gyöttek rá, hogy valahányszor meghányták, az arca varas vót, a feji is beszakadt, akkor a háta is fájt, meg a lába is eltört. A jánya arró tudta meg.

Egyszer korán reggel mosnak az asszonyok a patakon, és lugzottak. Vásznat szóttónk mi akkoriba, sokat kellett mosni. Nézik a szép tiszta patakba, hogy gyön lefelé egy nagy béka. A lábán is szalag, piros szalag, a nyakába is egy nagy piros szalag, a derekén is szalag. Kiabátak az asszonyok, szaladtak utána:

– Itt megyen Kardicsné, fel van szalagozva!

Ez igaz vót. Mikor az asszonyok mentek utána, a béka eltűnt, semmi-vát, többet nem látták.

Nagyvisnyó

Kacsákká vált boszorkányok

280. Édesapámho takarmányé meg gyöttek Litkérő. Takarmányé vótak így tavaszkor. A réten, Keszi felett nagy víz állott. Teji kacsával. Aszongya a sógorom:

– Te sógor, fogjunk má ezekbő a kacsákbó, vigyük haza!

Tíz óra körü lehetett, ahogy gyöttek be nagy pityókásan. Sógor belement a vízbe, ment, de mindé ment, hogy a kacsát fogjon, de nem tudta meffognyi. Annyira becsalta a vízbe a sok kacsá, hogy visszakiátott:

– Nem menek tovább, nem rendes állatok.

Mikor meffordolt, kigyött az útra, kacagtak rajta. Kinevették a boszorkák.

Karancslapujtó

A boszorkány embereket megront

A kisbaba megrontása

281. Vót egy kisfiam, az megszületett nekem. Nagyon jó kisgyerek vót. Azt se tudtuk, hogy van-e kicsi a házná, vagy nincs, egy hétig. Majd egy hét múva odagyött egy fiatalasszony, nem vót idős, olyan öt-hat évvel vót tőlem öregebb, huszonöt éves lehetett. Érdekes zavaros, fakó szemmel nézett. Odagyött hozzánk, valamié odakötte magát. Aszongya:

– Meg szabad-e nézni a kicsit?

Aludt éppen, az asztalszögbe vót neki egy párna téve, azon feküdt. Kis dunnával még betakarva. Az asszony megnézte, és elment. Amit soha az a csepp gyerek nem tett, má akkor sírva ébredt fel. Attó a perctó kezdve én akárhogy dajkátam, akármit tettem vele, csak ordított meg ordított. Csavargatta a fejit, nem akart szopni, híjába nyomkodtam a szájába, csak csavargatta magát, ordított, siratott. Az uram meg veszekedett:

– El van kényeztetve!

– Ne beszélj, egyhetes babát hogy lehet még elkényeztetni, valami baja van.

Tizennyóc napig élt. Majd egy jó hét után vót megrontva, mer meg vót rontva. Meg is halt szegénykém.

Az uram nem hagyta felfogni, hogy sírt éccaka, mer nagyon ki vótam borulva.

– Nem szabad felvenni, ne kapd fel, el van kényeztetve!

A kicsi sírt a lócán, én meg az ágyon sirattam. Egyszer elcsendesedett a kicsi.

– No, igaz-e, hogy elhagyja? Huncut.

Elaludtam én is, mer nagyon ki vótam borulva, má egy hétig nem aludtam. Édesanyám gyön be a komrábó – ők ott aludtak –, megy mingyá a kicsihe, mer neki is feltűnt, hogy nem sírt.

– Jaj, Ilonkám, meghalt a kisgyerek!

A nagyujjai ide beakadva a kis ingihe, ahogy kapálódzott.

Nagyvisnyó

A fekvő asszony és a boszorkányok

282. A fekvő asszonyt el szokták csalni, ezt édesanyám mondta, az Isten nyugtassa. Édesanyámat is el akarták csalni. Taron laktunk egy kis-ablakos házba, és ott szülte édesanyám az első gyermekét. Éjjel arra ébredt fel, mikor verték az ablakot:

– Tötötötö, tötötötö, tötötötö! [Az ujjával is veri az asztalt.]

A kisgyerek meg ott a pólýába, az ablakon kíverrő. Akkor ő gyorsan leugrott, hogy megy ki a kisgyereké.

Mikor kinyitja a pítarajtót, valami leugrott a padlásró. Anyámnak meg eszibe jutott, hogy a fekvő asszonyt el szokják csalni. Becsapta vissza az ajtót, bezárta. A kisgyerek meg ott maradt a böcsőbe.

Maconka

A boszorkány hajfürtje

283. A hatvanas évekbe élt itt egy család. Vót nekik egy hároméves kislánykájok, de hát igen betegeske vót szegény jámborka. Akárhova hordta az anyja fűhöz-fához, egyik orvostól a másikhoz, nem javult.

Majd egyszer valaki azt mondta neki, hogy megrontották. Hát ki ronthatta meg? Gondókoznak, hogy ki járt itt itt. Rágyöttek, hogy Balla Mária. Azt sejtették, hogy boszorkány. Javasolták az anyjának, hogy menjen el a Mária nénihe, és a hajábó egy fürtöt vágjon ki vagy vágasson ki, és azt égessék el. Annak a hamuját vízbe tenni, és avval megfürdetni a kislányt. És ha az a baja, akkor biztosan jobban lesz.

Úgy is történt. Mária néni hánytavette a fittyet, hogy ő nem ront senkit, ő nem ez, nem az. De a nagybátyám nem engedelmeskedett. Azt mondta, hogy ha nem enged is, lecsavarja a fejít, levágja egy csomó haját. Úgy is történt, a [Mária néni] maga önkint vágott ki egy fürt haját.

Hazavitték, elégették, vízbe megáztatták, abba megfürdették a lánykát. Jobban lett a gyerek, és még ma is él, má hatvanvalahány éves.

Jászapáti

Boszorkányok a fa alatt

284. No, egy legénnyel történt meg.

Járt a bányába. Aztán elért a bánya meg a falunk között egy nagy fához. Ott mindég várták fiatalasszonyok, menyecskék, hátrakötött fővel. Ott őneki le kellett feküdni, annyira elálmosodott. A fiatal menyecskék megnyomták. Úgy ébredt fel, hogy valaki ment, szót a nevre, hogy hát:

– Kelj fel, Jóska, hát mit akarsz?

De ő aznap nem birt dolgozni, annyira el vót csigázva. De ez sorozatosan megtörtént minden hétfőn, amikor ő nappalra ment munkába. Úgyhogy nem mert má magába elindulni, hanem mindég kollégával indult azután. Ha kollégával ment, akkor nem történt semmi, nem nyomták a boszorkányok.

Szilaspogony

Az esernyős boszorkány

285. A boszorkány ráül az ember mellire. A két nagyujjával nyomja a tor-kát. Az ember ilyenkor nem tud kiabálni se, akarhogy akar kiabálni, de nem tud, mer annyira elnyomja az ujjával a lélegzetét. Úgy ül az ember mellin, hogy az beleizzad, akit nyom. Hát bizony aztán sokáig nyomja.

Egy fiatalasszony, az má annyira panaszkodott az urának, hogy sok vót, no. Amikor lefeküdtek, mondta az urának:

– Józsi, gyere hozzám feküdni, mer má én nagyon félek. Én annyira kifáradok éccaka, teljesen ki vagyok merülve. Maj legalább te is megtudod, hogy nyom engem a boszorkány.

Összekapaszkodtak, lefeküdtek. Bizony ment a boszorkány, mer Margit, a fiatalasszony elfelejtette felállítani a seprőt az ajtó megé. Be is ment a boszorka. Hát nem tudta megnyomni a fiatalasszonyt, mer össze vótak kapaszkodva, ódalt feküdtek, hogy meg ne tudja őket nyomni. Akkor a boszorka meglátott ott egy nagy fekete esernyőt, mérgibe verte őket. Puff-paff, a dunna tetejít. A fiatalok csak a nagy fekete ernyőt látták, semmi többet.

A szomszédasszony meglátta, hogy ugyanakkor egy fekete kutya ugrott ki az ablakon, mer nyár vót, nyitva vót az ablak. Míngyár mondta a fiatalasszonynak:

– Jaj, tenálatok egy nagy fekete kutya ugrott ki az ablakon!

– Jaj, azé vertek meg minket az éccaka, hogy itt vót megint a boszorkány.

A boszorka kutyának vátozott, úgy szaladt el.

Karancslapujtó

Megrontás almával

286. Rozi nenéméknek két nagy almafájok vót. Szép almákat termett nagyon mind a két almafa. Egyik cukorédeset, a másik meg borízút. Minden reggel egy-egy nagy kusárral vitt be az almafa aló almát.

Ment Szuháró egy cigányasszony hozzája.

– Hát jó – aszongya –, mit adjak? Ott van – aszongya – az alma, pakold meg a kosaradot!

Pakolgatta a cigány a kosarat, egyet meg akaratóbó elejtett, leejtette a földre. Ő meg felvette, oszt odaadta a cigányasszonnak.

– Itt van – aszongya –, elejtetted.

Belegyött neki úgy a fájás az ujjába, hogy nem tudott tőle se aludni, de se semmit csinányi, mer annyira fájt az ujj. Ment ő avval orvosokho mindenfelé, de az ujjábó a csont kezdett kihúnni. Teljesen az egy ujjábó ki is hullott mind a csont.

Akkor ment el Derecskére a tudóseemberhe, oszt mondja, hogy mi van vele. Az ujj, mióta a cigányasszonnak adta az almát, mindé nagyon fáj.

– Hát avval a szem almával rontotta meg magát a cigányasszony, akinek adta. De úgy rontotta meg, hogy az egész karjábó kihulljon a csont. No, most ezen segítünk.

Segített is mingyá. Mikor a derecskéi ember mennézte, meg adott rá neki valamit, többet, mint akit elvágta, nem fájt neki, elmút minden fájás. Meg is gyógyult neki a helyi.

A cigányasszony annyira merrontotta.

Maconka

A vőlegény meg a boszorkány

287. Az egyik pogonyi legény elment a lányhoz – később feleségül is vette –, járt udvarolni. Majd – nem olyan messze a lányos háztól – egy fekete alak kiserdült egy udvarbó, és átment az úton előtte. Hát ő elment a lányhoz, de nyugtalan vót. Beszégettek, de nem úgy, mind szoktak.

– Mi lehetett az? – gondolkodott rajta.

No, elindult hazafelé jó késűn, mer elbeszégették az időt, elindult hazafelé. Mikor egy kanyarhoz ért, akkor támadt egy nagy forgószél, hogy a kalapját kikapta a fejbő. Egy katula gyufát elgyútotgatott a legény – mer cigaretázott –, de nem tanálta a kalapot.

Elindult aztán megint hazafelé, egy tanyán lakott. Útközbe valaki elejt állotta, egy fiatalember. Majd gyött sok fiatal menyecske, és elkezdték őt féltérítényi más útra. Nagyon sok kenderáztatón, mocsolyán átvezeték. Ő csak gyalogolt, de bizony nyakig vizes lett. Rávirradt ugye az utósó mocsolyáná a határba. Onnan má elindút hazafelé, csappig vizesen.

Közbe a kalapját megtanáták a bányászok, akik nappalra mentek dolgozni. Bevitték az apjának és odaadták, hogy a fiaé a kalap.

– A fiam hol van?

– Mink nem tudjuk, csak a kalapot itt és itt tanáltuk a kanyarba.

Akkor az apja elindút a szomszéd község fele. Majd a két község között tanálkoztak. Akkor a legény elmeséte az apjának, hogy vót, mint vót, mi történt. Úgyhogy együtt mentek haza. Otthon a legény levetkezett, kimosták a ruháját, aztán megszáritották.

Szilaspogony

A hangonyi asszony megkínzása

288. Ez igaz történet vót, így mondták az édesapámék.

Pilisbe lakott a pap, és beteghe hitták kora tavaszkor. Mucsinyba hitták egy halálos beteghe. A pap felkötötte a kocsist, mer a kocsisa mindég ott vót neki helybe. Felültek a hintóba. Ahogy elhagyták Pilis községet, elértek a kenderáztatóho. Egyszer csak hallják:

– Jaj! – Megint: – Jaj!

Azt mondja a kocsisnak:

– Álljon meg!

A kocsis megáll, akkor megint hallgatnak, megint hallják a pocsolólyáktól:

– Jaj!

Akkor azt mondja a pap:

– Add ide a gyeplőt, de először várj, mer áldást osztok. Ne kételkedjünk semmibe, mer lehet, hogy ért valamit.

Osztotta az áldást oda, ahol a jajszót hallotta.

– Most má egész nyugodtan menj, mehatsz! – mondta a kocsisnak.

A kocsin lebegett egy kis lámpa, mer lámpa nekü akkor se lehetett menni. Azt a lámpát a kocsis vitte magával. A pap meg fogta a lovakot.

Mikor a kocsis odaért vóna a pocsoló közelibe, meglátott egy szegény asszonykát. Csak egy szál ing vót rajta, vászoning. Akkor még az asszonykát láthatatlan kezek bedobták abba pocsolóába. A kocsis nem látott senkit, csak az asszonyt. Csak hangot hallott:

– Köszönd az Istenednek, hogy gyött a fekete csuhás!

A kocsis meg fogta az asszonyt, még a haját is húzta. A karjába vette, mer má eszméletlenül feküdt az az asszony. A pap becsomagolta a pokrócba, és visszavitték a parokjára. Az asszony nem tudott mondanyi semmit. A parokján lefektették, majd későbbben a szakácsné teát főzött neki, meg átötöztette rendes ruhába.

Mikor a pap visszagyött Mucsinybó, a beteget megáldoztatta, az utóssó kenetet ráadta, az soká tartott. Hajnal fele vót, olyan három óra. A pap bement a szobába. A szakácsnő ott vót az asszonyval. Akkor kérdezi a pap:

– Hova való?

Azt mondja:

– Hangonybó.

Hangonybó hozták el azt az asszonyt ide a pilisi mocsolóába. Itt kínozták vóna a boszorkák, míg meg nem hal.

Karancsberény

A menyasszony és a vőlegény megrontása

289. Minálunk még mámma is falun divat az, hogy a húsz évet nem várja meg a jány, hogy férjhő menjen. Tizenhat-tizenhét, még esetleg tizennyóc, de má a tizennyóc éves jányok öregjányok. Még a nótánkba is úgy van, hogy:

De mikor a huszagyikot haladja,
Nem illik a kék szalag a hajába.

A multságba mindég ezt fűjtük, Isten őrizzen, hogy egy jány húsz-
éves lett, oszt nem ment férjhe. „Jaj, hallottátok, ezekné is van egy öreg-
jány, megöregedett, nem ment férjhe.”

Én tizenhét éves vótam, mikó férjhö mentem, akkó őszön vótunk ti-
zenöt-tizenhatan is menyasszonyok. Ennyibő kerü olyan menyasszony is,
akit egy legény édesanyja nagyon szeretett vóna a fiának, de a jány nem
ment hozzá. Vagy szebb vót, akihe ment, vagy kedvesebb, de mindegy,
nem lett az övé.

– No, várjá csak, nem menté a fiamho, maj nem leszél boldog avval
a másikkal.

Mikó kezdődött a lagzi, kereste ám a faluba a kutyát meg a macskát,
a mérgeset. A menyasszony megrontásáho egy nagyon mérges kutya
meg egy nagyon mérges macska köllött. De annak nagy ára vót. Képe-
sek vótak egy kutyaé, egy macskaé egy kocsi búzát kényi, mer ezt gon-
dóták:

– No, ennek a vénjännak megéri, mer ez biztosan meg akar vele va-
lakit rontanyi.

De ez még nem minden, a rontásho a menyasszony koszorújábó kell
egy kalász vagy egy kék nefelejecs. No, akkó még meg kő fogadnyi egy
öregasszonyt, hogy amikó ötöztetyik a menyasszonyt, valahogy hozzá-
jusson, a koszorúbó lohasson. Az nagyon nehéz ám! Mikó ötöztetnek
egy menyasszonyt, beviszik a szobába, körüültetyik vagy tíz öregasz-
szonyval. Az ajtót nem zárhatják be, mer az a legnagyobb szemtelenség
vóna. Aki a menyasszonyházná hivatalos, az mind meg akarja nézni:
„No csak, hogy nézem, hogy áll rajta a szoknya, nincs-e ki a pendele,
vagy nem lóg-e valahun valami?” De a menyasszony úgy körü van ültetve
öregasszonyokkal, hogy még egy tű se férjen el köztek.

Mondják is nekik: „Jó összeszorútak kendtek, egy tű nem pottyán-
hatna le! De szoruljonak is, nehogy valaki lohasson tüle!”

De van ám olyan rafinát asszony, aki odamegy, aszongya: „Jaj, de
nem jó áll ez a kalász!” Megigazítja az egyiket, a másik meg má a marká-
ba marad. Ha nem figyelmesek, az vett egyet belülle. No, avval má köny-
nyű rontanyi. Azt a kalászt vagy kék nefelejcsset elviszi haza, rászögezi az
óajtóra, ahol majd őrzy a kutyát meg a macskát.

A boszorka várja, hogy harangozzanak az esküvőre. Nálunk úgy van, hogy míg a menyasszony halad az esküvőre, mindég harangoznak, míg a templomba nem ér. Ha kettőkor esküdnek, má fél kettőkor kezgyik a harangszót. Úgy mondják, hogy esküvő alá harangoznak.

Mikó az öregasszony meghallja, hogy szó a harang, szépen beengegyi a zsákbó a kutyát meg a macskát, oszt hozzámondogassa:

– Ne legyetek boldogok, így marakodjatok, mind ez a kutya meg ez a macska.

Méccsak a harangszó hallatszik, azt mindé mondogassa. A kutya meg a macska marja egymást, ahogy bírja.

Az a menyasszony bizony meg van rontva. Má akkó látszik, mikó gyűnnek ki a templombó. Mer ugye falun az első csókot akkó kapja a vőlegény a menyasszonytó, mikó esküvőrő kigyőnnek, mer ez az igazi. Milyen szégyen vóna a jánnak, ha előre összevissza puszilgatnák. Az az igazi első csók, mikó kigyűnnek az oltártó, a pap kivezeti őkö, ott az az igazi édes csók, amire olyan sokat kell várnyi.

Hévízgyörk

A papnövendék és a boszorkány

290. A pap fiamró van szó.

Azt mondták a szemináriumba, hogy ritka pap, akit meg nem nyomnak. A fiam se vót a legutóssó pap, őt is meg akarták nyomnyi. Akkor vette észre magát, mikor áttette rajta a lábát a boszorka. Szerencsére felébredt, felkapcsolta a villant, és három macskát lát az asztalon. Kizavarta, elmentek, nem nyomták meg.

Nem sikerült neki. Azt nem mondta, hogy ember vót-e, csak hogy áttette rajta a lábát, és ő akkor gyorsan felkapcsolta a villant, a három macska ott vót az asztalon, azt elzavarta.

Nem nyomták meg. Nem próbákoztak vele.

Etes

A megrontott ujj

291. Egy öregasszonynak a szomszédja vitt tojást, erővel a markába nyomta. Attó kezdve a nagyujja nagyon fájt, nem aludt tőle se éjjel, se nappal meglenni. Mondták neki:

– Eredj, Mari, az orvosho, nagyon csúnya az ujjod. Ollyan, mind egy rohadt kumpér.

Hát el is ment az orvosho. Sokan vótak ott, várakoznyi kellett.

Egy messze valósi asszony meg azt mondta neki:

– Mi baja má magának, la, az ujjának?

– Jaj, édeském, nem tudom. Azóta fáj, mióta a szomszédom egy tojást hozott, erővel a markomba nyomta.

– Hö, mevvan a maga ujjá rontva, látom én azt, értek hozzá.

– Ó, aranyos fiam, ha mettudnád gyógyítanyi, amit kérné, azt fizetnék, hogy megszabaduljak ettő a szenvedéstő.

– Tudja-e, hogy gyógyítanyi nem tudok, csak rontanyi.

Úgy tett a Mari néni neki:

– No, hogy a nehézség ott üsse meg, ahun van, hogy ez is csak rontanyi tud, gyógyítanyi meg nem.

Így az orvosok mind szétvagdosták az ujját, nagyon is csonka lett a keze.

Azóta is mehatta, hogy senki senkitő egy tojást el ne fogadjon. Vagy kettőt adjon, vagy négyet.

Zagyvaróna

Háziállatok megrontása, hasznuk elvétele

Megrontás és gyógyítás

292. Mondja a szomszédasszonyom:

– Jaj, Juli, kitolt velünk a boszorka. Hazahoztuk a malacokot, mingyá ott termett, megnézte. Három nap úgy kínlódtunk velek.

– Mit csináltak velek?

– Az anyósom tudta, hogy az esti harangszókor a moslékjokba dugjunk bele faszenet. De csak akkor, ha megkondul az estéli harang. És képzeld el, jók lettek, helyre gyöttek, szerencsénk vót. Az anyósom el-

mondta, mit szoktak a boszorkányok. Ha nincsenek otthon a házná, kis lyukat csinának az ólnak valamelyik sarkába. Visznek oda csontot, mintha húst ennének. A malacnak malaccsontot, csirkének csirkecsontot dob oda, vagy egy lyukba bekaparja, strófát mond rá: „Egyétek meg, döglöjtek meg, / Verjen meg benneteket a jó Isten”, az állat biztosan beteg lesz.

Bizony vót má olyan, hogy tanátak csontot. Azt valamikó odarakhatta egy boszorka. Bedobhatta, földet rakott rá, földet lökhetett rá, nem kaparták ki a csirkék, avval az ólat megrontotta.

Hévízgyörk

Segítő boszorkányok

293. Itt a faluba megbetegedett egy házná egy ló. A szomszéd falubó, Szelescénybő meg híttak egy embert, hogy gyűjön, mer tud gyógyítani. Mifelénk kocsiút vót olyan sárval, hogy majnem derékig belemehetett, a kátyúkba. Mikor felért, hogy menjenek-e érte vagy nem, ő elgyün, mikor fölgyün abba a nagy sárba, tiszta a cipője.

A sógora kérdezi:

- Hogy gyütté te, hallod, Pali?
- Harmincnégyen hoztak engem.
- Ugyan ki az istennyila?
- Azt se tudod, hogy Varbón harmincnégy boszorka van, az hozott engem.

Hát oszt ugye eztet, csak bántotta a sógort, hogy:

- Eriggy má, ne beszélj bolondokot, Varbón hol vóna má annyi boszorka?
- No, majd éfékor, ha világos lesz a házba, gyere be, maj mellátod a boszorkákat.

A felesége belekapackodott az emberbe, hogy ne, mer télleg világos lett. Így nem tudta meg az ember, hogy kik vótak Varbón boszorkák.

Ipolyvarbó

A homokot szóró boszorkányok

294. Ez meg ott vót a tanyán. A bérmakeresztapám nagyon sokáig üldö-gélt nálunk, és fél egy óraker éccaka ment el tőlünk. Egy nagy nádas meg egy nagy tó mellett haladt el. Mink abba hajkásztuk bele a kacsákat.

Arra lett figyelmes, hogy a jégen nagyon táncolnak, csak úgy szala-doztak, csak úgy cikázott valami a jégen. Azt hitte először, hogy valami vad. Odament közelebbre, hogy megnézi, és hogyha vad, akkor leejtyi, ha valami szarvas vagy őzike, azok a jégen nem tudnak mennyi. Le is vette a fegyvert a válláról, hogy majd odalő.

Nézte a jeget, nézte a jeget, de a jégen nem látott semmit. Se hang nem vót, semmi, csak táncoltak a jégen, csak úgy rakták a táncot. Akkor gon-dolkozott magába egy kicsit. Mikor ő ott gondolkozik, egy marék port vettek fel, belevágták a kalapjára. Erre ő megijedt. Nála vót a puskája, mégis megijedt szegény. Oszt most azt nem tudta, hogy Magyaraljnak szaladjon a partnak, vagy visszaszaladjon. Szégyellte magát, hogy ná-lunk szaladjon vissza, ahonnan má elköszönt. Rakta a lábát hazafelé.

Még mikor a partra kiszaladt, kapott a kalapjára egy maréknyi ho-mokot, olyat hagyítottak utána.

Karancsberény

A karmolós boszorkány

295. Valamikor réges-régen egy nagyon szegény ember élt, akinek főggyi nem vót. Úgy jártak kapányi babé, íróé, tejé.

Elment a három szegény jánya, hogy tudjon az édesanyjok mit főznyi másnap. Egy öreg nenének kapátek. Vitt is nekik az öreg nene ebédet. Ott ahogy leültek, eszegettek, majd azt mondja az egyik jány:

– Halljátok-e, azt mondják, hogy boszorkányok vannak.

Messzólal a másik fiatal jány:

– Ó, nem igaz a. Csak ha má megöregszik egy asszony, rámondják, hogy boszorkány.

Messzólal a nene, az öregasszony:

– De hiszed, van abba valami. Majd tartsatok rá számot, hogy az éc-caka mellyiteket harap meg. Én má nem harapok, mer egy fogam sincs.

Erre csúnyán mutatta az üres ínyit. Ez abbamaradt. Majd felállottak, dolgozattak.

Letelt a napszám, hazamentek a jányok. Amit az édesanyjok készített vacsorára, megették. Memmosták lábukat, keziket, lepihentek. Az egyik jány még éccaka felsivalkogzik:

– Jaj, édesanyám, gyúccsa meg a petrólámpát, mer itt vót a boszorkány! Júj, de hosszan harapott meg!

Odakapott a boncáho. Meggyútja az édesanyja a petrólámpát, nézi a jányát. Nem is harapta, hanem jó megkarmolta a boszorkány.

Úgy hallották, hogy ilyenkor azt kell mondanyi:

– Majd gyere el reggerre, pirítóskenyérre!

Mondta a jány.

Hajnalba má ott húzógyik a nene a tófán, ott kopog az ablakon.

– Rózszi, vótatok-e má a húsé?

– Ugyan, nene, hát még a jegyet se adták, nemhogy a húsé mentünk vóna – kiátott vissza a jányok anyja.

Messzólal erre a jány is, akit a boszorkány nene megkarmolt:

– Jó mondta, nene, hogy tartsónk rá számot, melyikőnköt harap meg.

– Ugye, mondtam, ugye, mondtam!

Erre elkotródott a vén boszorkány.

Ez szentigaz vót.

Zagyvaróna

A megrontott asszony

296. Csanyi Feri bácsiho kocsival jártak gyugva a betegekvel. Nem mertek oda Feri bácsiékho mennyi, féték, hogy az orvos feljelentyi, meg a csendőrök vótak még akkor, hogy ő guruzsló. Hát oda állottak be édesanyámékho, nagy udvar vót, meg színke.

Egyszer hoztak egy gyönyörű szép fiatalasszonyt. Azt mondom édesanyámnak:

– Édesanyám, én mennézem, mer gyönyörű szép jány van a kocsiba.

– Ne legyé má kíváncsi, ne mennyé má oda!

De én mégis mennéztem. Később mondom Feri bácsinak, mikor elvitték a fiatalasszonyt:

– Feri bácsi, mondja má meg, mi baja vót annak a gyönyörű szép asszonynak!

– No, jányom, elmondom neked, de tartsd magadba!. Elvót a lagzi, de a szerencsétlennek levettek a viaszkoszorúbó három szemet, lecsíptak,

amit ő nem vett észre. Mivel elvót a lagzi, arra kerűt a sor, hogy lefekszenek. És a fiatalasszony szét akarta tépni a férjít, hogy oda ne menjen. Senkit nem engedett be, csak az édesanyját. Szeretetből esküdtek össze, szerelemből házasodtak össze. Majd megőrültek az asszony szülei, az ura.

Az egyik asszony mondta nekik, hogy nincs más hátra, vigyék el Ceregybe a tudós emberhe, hátha segít. Így került Feri bácsiho a szépasszony. Biztos, hogy segített rajta, mer gyöttek rá két hétre megint kocsiival. Hoztak azok mindent Feri bácsinak: lisztet, csirkét, szalonnát, kolbászt. Azok úgy megpakolva gyöttek, azok mindent hoztak. De még a kézit is csókolták, hogy segített a jányokon.

Cered

Egy menyasszony megrontása

297. Unokámot Brigitta, a boszorkány rontotta meg. Ha a tudós embernek, Feri bácsinak a jánya nincs, Margit néni, az unokám most is vénjány. Az unokám senkihe nem akart férjhe mennyi, úgy merrontotta Brigitta.

Mikor a jegygyűrűt a kézire adta a vőlegényi az unokámnak, Brigitta lehúzta az ujjáró.

– Mutasd meg má!

Visszaadta a gyűrűt, de az unokám má nem húzta fel az ujjára. Attó fogva nem tudónk mit csinálnyi vele. Senki nem kellett neki, akármilyen legény kérte, csak ment vóna a világnak. Avval kezdte, hogy a vőlegényinek adta vissza a gyűrűt, aztán gyöhettek más kérők, de minek.

Elmentünk Margit nénihe, mer ő örökölte át Feri bácsinak a tudományát.

– No, jányom, ha azt megteszed, amit mondok, megmentelek. A nyakadba akasztok egy kis ruhába valamit, amirő te nem tudhatsz, de azt el ne veszítsd, mer nagy baj lesz. Ha este szólítanak téged a házbó, soha nem szabad kimenned.

No, a jányomnak vót egy mamaja, botval járt, annak a hangján kezdett el kiabányi a boszorkány:

– Marika, Marika, nem tanáлом a botom! Nem tanáлом a botom!

Az unokám kirohant, azt hitte, hogy télleg a mamája kiabá, elesett. Hiába ment ki, mer senki nem vót kível, csak ez a hang. No, az unokám

rosszú lett még azon a napon, csak mennyi, mennyi akart világnak, úgy zárták le. Akkor má én mentem le Margit nénihe.

- Margit néni, rosszú van az unokám!
- Mé szaladt ki a jány?

Elmondtam mindent.

- No, most má az anyja aludjon egy szobába a jányval, vigyázzon rá! Késú este egy másik öregasszony hangját hallották.
- Jaj, Marika, Marika, nem tudok kimenni a kapun!

De ők nem mentek ki. Megszűnt az unokám betegsége. Férjhe is ment, boldogan él. A talizmánt Margit néninek visszaadtuk. No, akkor még annyit mondott az unokámnak:

– Marika, ha menyasszony leszel, a kapun a világe se mennyé ki másval, csak egyedül!

Mikor menyasszony lett Marika, a bútorát horadták, odaszaladt Brigitta, a boszorkány hozzájok. Felszaladt a szobába. Szerencsére meglátta Marika apja. Azt mondja neki:

- Mit keres maga itt?

Mer má akkor idős jány vót.

– Jaj, jaj, csak azt akartam má kérdezni Mariskátó, hogy valami disznó van eladó?

- Itt nincsen semmi disznó eladó, tűnjön innen!

Még akkor is meg akarta rontanyi, pegyig se haragba nem vótunk, semmi, de a boszorkányoknak ilyen törvényik vót, hogy ők rontottak.

Cered

Egy levante megrontása

298. Egy levante ment hazafelé. Mikor a kapujokho ért, fehérbab vót elszórva. Ammeg átment rajta. Mikor beért, mingyá nagyon hozzáfogott jajgatnyi.

- Jaj, a lábam! Jaj, a lábam!

Mitévők legyenek, éjjel-nappal rítt a lábátó, jajgatott. Azt javasolták, hogy Csanyi Ferihe menjenek, nagyon sokat meggyógyított má. Sokára kiballagtak a Jegyhegyihe. Má Csanyi Feri meg ott várta, mer Ceregybe lakott, oszt má gyött elejbek, mer tudta, hogy má ezek mennek. Meg is szólalt:

– Jaj, jaj, itt ülök má, itt várlak, tudtam, hogy gyüttök. Ugye fáj nagyon a gyereknek a lába?

– Jaj, bion fáj, bion fáj!
 – Hát mé kellett neki a fehérbabon átmenni? Má mindegy, hoztam fűvet, vigyék haza. Ezt a fűvet forraljátok ki, ennek a levibe fürdéssetek meg a gyereket este. De a házba senkit be ne engedjeteK.

– Jó van, akkor má úgy csináljuk.

Megköszönték, meg adtak neki szalonnát, babot. Nem is akarta el-fogadni.

Hazamentek, elkészítették a fűvet, ahogy mondta Csanyi Feri, mef-forralták a fűvet. Kiöntyk a teknőbe, beleteszik a gyereket, hát csak a macskájok nagyon maúkolt az ajtóba, kéreDzkeDett be.

– Hogy a nehezség rá, gyere no, most tudsz tís begyönnyi?

Ahogy beengedték, nézik, hogy a macskájok fehér, olyan vót, mind a meszes. Körüment a kádon, amibe fürdették a gyereket. A gyerek hozzá-fogott ordítani a lábátó, nagyon fájit neki. A gyerek édesapja megkapta a macskát, szőriné fogva jó a földhő vágta háromszor, hogy a macska kinyútkóDzott. Akkor kinyitta a komraajtót, egy jó nagyot belerúgott a macskába, hogy az beszát a komrába. Hogy majd másnap elássák.

Másnap reggel kereste a gazda a macskát, hogy majd elássa, de a macskának hűtt helyi vót. A szomszédjokba egy öregember nagyon jaj-gatott. Hogy olyan hirtelen nagy baja lett, arra mondták, hogy az rontot-ta meg a gyereket. Az vót a boszorka.

Kénytelenek vótak – mer a gyerek osztan nagyot rítt – kimenni Csanyi Ferihe, ha má így jártak. Az adott nekik megínt fűvet. Azt mondta:

– De má most be ne engedjeteK se macskát, semmi, fogadjátok meg a szavamat, mer má többet nem gyövök elejbetek se!

– Jaj, má megfogadjuk, megfogadjuk, nem engedünk be senki.

– Még az ajtót is kúcsra fordíjjátok!

– Úgy lesz, úgy lesz.

Avval megköszönték a fűvet, elgyöttek.

Felforralták este a fűvet, a gyereket beleültették, mikor má lehült a vízi. Hát csak kopognak az ablakon.

– Palyi sógor, Palyi sógor, gyere má ki egy cseppet!

– Nem mehetek most ki, fürgyik a gyerek, megcsapja a hideg.

– Gyere má egy cseppet, nyisd ki az ajtót, gyere má!

Ott kiabát az ember az ablak alatt.

– Majd ha megfürgyik a gyerek, beszégetünk, várjá aggyig.

Meffürdették a gyereket, kivették a teknőből. Megyen ki a gazda, hogy hol van a sógor, hát nincs. Átszalad a szomszédba, kéri a feleségit:

– Juli, hazagyött-e sógor? Hol van? Mér keresett?

– Hazagyött-e? Hogy gyött vóna?

– Ott kiabát nálónk.

– Ó, a nem lehet, mer akkor elébb hazagyött vóna. A barakkba van ő, minden héten csak egyszer gyön haza, Baglyason van a barakkba.

– Nálónk ő kiabát, míg a gyereket fürdettük.

Így vót az eset, boszorka kiátott a sógor hangján. A gyerek pegyig meggyógyult, a mai napig jó a lába.

Zagyvaróna

Egyéb boszorkánytörténetek

Boszorkányrétes

299. Egy kovácsnak vót két inasa. Azok meglátták, hogy a kovács édesanyja szopja a tehenet. Ettől kezdve figyelték, ahol csak lehetett. Egyszer még a sütőteknő alá is bebújtak, csak lássák, hogy készítik a rétest. A vénasszony amikor kinyújtotta a rétestésztát, akkor hozzáfogott hányni. Túrót hányt, és avval készítette a rétest. A gyerekek ezt elmondták a mesternek, az oszt kérdőre vonta a nagymamát. A mama tiltakozott, de azé megtörtént dolog vót.

Szilaspogony

Boszorkány a patakban

300. Ez meg Keszibe történt, a Dobroda-parton.

Ballagott hazafelé Lapujtőrő egy ember. Ahogy ballagott, locsogtak a patakba. Az ember bele-belenézett a patakba. Hát egy nagy szép menyecske farkas féketőbe megyen. Mikor odaértek a kertyik alá, azt mondja:

– Te Jóska, má én tudom, hogy megismerté. De ha te ezt memmondod valakinek, te csak aggyig élsz. Én téged aggyig ütlek, míg te mennem halsz.

Ezt mondta neki a menyecske.

És mikor disznót vágtunk nagynénimné Keszibe, ott ityókásak vótak, kérdezgették:

- Te Jóska, hát mégis mondd meg má, ki vót az!
- Dehogy mondom. Azt ki nem mondom, míg élek, mer agyonüt. Nem is mondta ki.
- Szép menyecske – aszongya – gyött mellettem mindenütt a patakba, pocskolt. Boszorkány vót.

Karancslapujtó

Rontás gyógyítása

A boszorkány megfenyegetése

301. Élt itt egy fiatalasszony, akinek kisbabája vót. Nyomta a boszorka. Mondom neki:

- Julis, te, téged is nyomnak a boszorkák?
- Jaj, Annus néni, nyomnak ám, má az anyósom is mellém feküdt, hogy elúzzük.

Annyira félt a fiatalasszony, hogy mellé kellett feküdjön az anyósa. Mikor nyomni kezdte a boszorka a fiatalasszonyt, az anyósa felkelt. De a boszorka összevissza köpdöste, úgyhogy csupa var lett az anyósának az arca. Akkor kelt fel az anyósa, mikor a fiatalasszonyra a nehezedés gyött. Ő mondta az anyósának:

- Itt gyön! Anyám, itt gyön! Jaj, itt gyön!
- Hol, jányom?

Az anyósa érezte a köpéseket, de nem látott senkit. Harmadnapra varasodott be az arca.

Gyött fölfelé Örszi néni, az öregasszony. Azt mondom én neki:

- Örszi néni, hallom, hogy Julis nénit a boszorka nyomja.
- Jaj, Annuskám, nyomja ám. Engem meg annyira agyonköpdösött.
- Érizte, hogy köpött?
- Rendesen ériztem, édes Annuskám. Annyira van az a jány, hogy nagyon fé.

Én meg a férjemmel a londinafáná állottam, osztan hallgattuk.

- Jaj – mondom –, Arnoldot, a fiamot is nyomja. Mit kellene ilyenkor tenni?

Közbe meg a boszorka éppen arra gyött az úton. Mink a londinafáná beszélgettünk. A férjem meg rávágott a fára egy nagyot.

– No, én meffogom visszakéző, idekötöm láncval ehhez a londina-fáho, innen nem megy el reggelig. Eztet majd mindenki mellátja, mer ő nem tud elmenni, úgy odakötözöm.

Többet nem nyomta a boszorka a fiamot, se Julist. Biztosan megihedt az uramtó.

Karancslapujtó

Az életmentő keresztvetés

302. Tajtyiró Ceregybe ment hazafelé két ember a Gortva vöggyin advent napján. Az egyiknek le kellett félre dolgára maradni. Mondta a másik barátjának, hogy:

– Ne siessé má, hogy majd elérjelek!

Úgy is vót, ballagott az lassan, de biz nem gyött a másik. Ammeg megint másfelé ment, úgy tűnt neki, mintha hazamenne.

Ahogy hazaér, fogadja is a feleségi.

– Jaj, má meggyött, ember? No, feküdjék, feküdjék!

– Hát hova, asszony?

– Hát ide a réttya alá.

Mer a házba vót a réttya, fel vót nyútva a padlásra. Hogy ott feküdjék.

– Asszony, nem itt szoktam én feküdni.

– Most itt fekszőnk, mer meszeltem.

Ledő az ember. Fel akar ülnyi, hogy imádkozik. Az asszony:

– Ne imádkozék, ne imádkozék! Feküdjék! Majd másko.

– Legalább keresztet teszek a fejem alá, mer én úgy szoktam.

– Ne tegyék!

Az ember tett is keresztet a feji alá.

No, majd reggel virrad. Az ember hol tanálja magát: egy nagy mély, hideg mocsolyába. Hogy keresztet tett a feji alá, nem tudott befűnyi, mer egy nagy kő feltartotta a fejít. Ajjig tudott kigyönnyi belőle.

Maj mondja oszt a cimborájának.

– Hej, hej, mé is hattá ott? Tudod-e, hogy jártam? Hát megcsaltak a feleségem képibe. Hogy feküdjek a réttya alá, hogy meszelt. Reggel meg a mocsolyába ébredtem fel. Keresztet vettem a fejem alá, az a keresztvetés nem hagyott befűnyi a vízbe, pegyig má majnem hogy befűtam.

Azt mondják, hogy igaz vót.

Zagyvaróna

A boszorkány és a szentáldozás

303. Mellettünk lakott a szomszédunkba a pusztán egy kerülő. Annak a feleségét nyomta a boszorkány. Odagyültek a sógorai, a testvérei az asszonynak, meg a férje, az asszonynak az ura, sógor. Mondták, hogy maj meffogják a boszorkányt. Mondták, hogy maj visszakéző kell mekkapnyi felette.

Mer ha elaludt az asszony, elkezdett nyűszögnyi. Akkor má nyomták. Mingyár kapdostak feléje, hogy visszakéző mekkapják, de nem birták mekkapnyi.

Elmentek a tudósasszonyho. Azt mondta, ahogy odaértek:

– Hogyha az asszony meggyovonyik, megáldozik, akkor egy darabig nem nyomják.

– Mé nem nyomják akkor?

– Akkor gát van elébe vetve.

Ebbő azt a tanulságot vonom le, hogy ahol az Isten ott van, segít. Mer ha megáldozott, akkor benne vót a Krisztus teste, és az Isten vele vót, és így nem tudott az ördög hozzáférni, vagyis a rossz lélek.

Etes

A megpatkolt boszorkány

A megpatkolt boszorkány 1.

304. Volt egyszer egy család. Voltak férfiak hárman is otthon: két fiú meg az édesapja. Meg az anyjok. Egy idő után észrevették, hogy a tej egyszer kevesebb vót, másszor több, meg néha rugdosott a tehen. Gyanúsították, hogy a tehenet valami boszorkány megrontotta. Szaporán nézegettek ki az istállóba.

Egyszer rajtakaptak egy macskát, hogy szopja a tehenet. Mingyán becsukták az ajtót, az istállóajtót, hogy agyonütyik a macskát. Mikor agyon akarták vernyi, lóvá változott. Mingyán kötelet köttek a nyakára, kivezették. Elővettek olyan csizmapatkókot, mer más nem vót. Akkor még patkócsizmába jártak. Megpatkolták a lovat, ráverték a patájára a csizmapatkókot, eleresztették a lovat.

Másnap hallják, hogy a keresztanyjokho megy az orvos. Az szedte le róla a patkót, az orvos. Hogy a keresztanyjokot patkolták meg.

Hát ilyen meséket is mondtak valamikor. Hogy igaz vót, vagy nem? Nem vótunk ott.

Zagyvaróna

A megpatkolt boszorkány 2.

305. Bárnába a templom előtt állt egy Szent Jánoska-szobor. Négy agácfa állt Szent Jánoskának a négy sarkán. Lépcső is vót ottén betonbó készítve. Estéknént a legények odamentek, otténg vót a dekungjok, a tanákozójok. Még éfékor is hangoskodtak.

Egyszer csak a patakba szalad valami.

– Nézzék má, csikó szalad a patakba! Gyerínek csak, fogjuk meg!

Mentek utána a fiatalok, hogy meffogják. Elmentek, meg is fogták. Beszorították egy híd alá. Vagy hatan vótak. Felvitték a kovácsho bevasaltatnyi. Bevasalták.

Másnap meg egy öregasszony feküdt az ágyba. Aszongya neki a menyi:

– Anya, hát keljék má fel!

– Jaj, nagyon beteg vagyok!

– Mi baja?

– Nem tudom, nézd má, mi van a kezemen meg a lábamon!

Bizony a kovács tette le neki, meg vót patkolva kezi-lába.

Ez valóba igaz vót.

[– Ezt ki mesélte magának?] Gábor bácsi, Göndör Gábor, aki akkor ott vót.

Zagyvaróna

Örzse nénit megpatkolták

306. A falunkba élt egy boszorkány, Örzse néni, aki csikó képibe ijesztette éjjel a legényeket. Ugrált előttök, hogy háromig nem bírtak hazamennyi. Ha balra akartak mennyi a legények, balra ugrált, mindenhogy követte őket. Mikó megszólalt a kakas, eltűnt, mer akkor má át kell lépni neki az utca ajtaját. Ha a boszorkányok az első kakasszókor nem lépik át a küszöböt, akkor szenvednek egész nap, fekszenek, jajgatnak, olyan kínjuk van.

No, de volt a faluban három merészebb legény: a kovács fia, meg a két cimborája. Éjfél után ők is ki-kimaradoztak, Örzse néni őköt se engedte haza hajnal előtt.

Nappal aztán összedugta a fejít a három legény.

– Tudjátok, mit terveztem – mondta a kovács fia. – Hónap magamhoz veszem apám szőrtarisznyáját, beleteszek négy patkót. Kibabralunk Örszi nénivel, megpatkoljuk éjjel.

A másik két legény először szabadkozott:

– Juj, hátha nem sikerül!

– Hárman féljünk egy boszorkánytól? Tik ketten a két első lábát kapjátok meg, hogy essen hanyatt, ne tudjon felugrani. A hátsó lábához ne nyúljatok, mer avval olyat rúg, hogy bele is halhattok.

No, elgyött az éjfél, a három legény merészen az úton maradt. Örzse néni meg csikó alakjában eléjük került. No, a legények se voltak restek, mindent úgy tettek, ahogy megbeszélték. A két legény elkapta a csikó első két lábát, a harmadik meg patkolt.

Örzse néni hazavágtatott, de a négy patkótól nem tudott megszabadulni.

Reggel kelti a veje:

– Hallja, kee, édes szüle, keljen fel, mink már mind kint vagyunk!

– Jaj, fiam, nagy bajom van! – nyögött Örzse néni.

Bemén a jánya is:

– Édes szüle, keljen fel, mi van magával?

Örzse néni kiveszi a kezit, a két lábát is kidugja a dunna alól, mutatja a négy patkót.

– Hej, az éjjel így és így jártam, megpatkolt három bitang legény, akiket csikó alakjába riasztgattam. Jaj, csak meg ne tudja valaki! Van a komrába sok jó kukoricánk, vigyétek a kovácscho, hogy szabadítson meg a patkótól. Fiam, egy egész kocsiival ígérjél neki, csak tartsa a száját!

Gyött a kovács, leszedte a négy patkót, a vő meg vitte neki a koci kukoricát. A kovács büszkén mondta a fiának:

– Nézzed, fiam, mit kerestem hajnalba!

– Nono, édesapám, lassabban a testtel, én kerestem azt, nem maga. Mer ha nem patkolom meg Örszi nénit, magának nem kellett volna leszegynyi a négy patkót.

A kovács nem szólott semmit a dologról semmit, de a három legény a tudtára adta a falunak, hogy Örzse nénit patkolták meg.

Hévízgyörk

A boszorkány felismerése

A boszorkány felismerése lucaszékkel

307. Jó kövér ember volt itt a falunkban a molnár, Károlynak hitták. Jó ember vót, szeretett a szegényeken segíteni. Mer bizony, ha vót termés, vót kenyér, ha nem vót termés, nem vót kenyér. De ő ilyenkor segített, adott.

Ez a mónár annak rendje-módja szerint farigcsált egy lucaszéket. Mikor elgyött a karácsony, az éjféli mise, elballagott a templomba, a kar alján állt meg, ahol fent az orgona szól. Oda leült, de gyöttek befelé olyan mecsecskék, akiknek még szarvuk is vót.

No, mikor végi lett a misének, a pap elfordult az oltártó, ment a sekrestyébe, Károly kapta a lucaszéket, iszkiri hazafele, a boszorkák meg kiabáltak utána:

- Itt hagyta a zsebkendődet!
- Leejtetted a kalapod!

Mindent kiabáltak, hogy visszanéz, de a mónár nem nézett vissza, mer agyon is verték vóna. Szórta a mákot, míg vót neki. A mónár mákja elfogyott tőlünk a harmagyk ház előtt. Kínytelen vót bemenni, mer a sarkon vótak a boszorkányok. Szerencse, hogy ébren vótak a házná, mer várták az éjféli misérő a fiatalokat. Beviharzott a mónár, mondta lihegve:

- Juli néni, bújtasson el valahova, mer kergetnek!
- Ki kerget, Károly?
- Gyönnék utánam a boszorkák.
- Hát nem vittél magadval mákot?
- Hoztam én, de csak idáig tartott.
- Jól van, no, bújj be a kucikba!

Hej, Juli néni de sokat emlegette nekem, hogy micsoda zörgést rendeztek nála a boszorkák. Azt az ablakverést.

- Gyöjjön ki, gyöjjön ki! – kiabáltak szünet nélkül.

A mónár meg ott reszketett a kucikban, moccanni se mert. Sokan voltak a boszorkák, hogy mert volna velük kezdeni.

Ezt mesélte nekem sokszor Juli néni, a harmagyk szomszédom.

Karancslapujtó

Boszorkánymulatság

Boszorkányok tánca

308. A fonóba hallottam egy idős embertő.

Az egyik szomszéd falubó a másikba udvarolt egy legény. Mikor az udvarlást abbahagyta éjjel, ment hazafelé, keresztő a réten. Majd ára kellett neki elmenni, amőre a kenderáztató gödrök vótak, a mocsolyák. Hát ott látta, hogy menyecskék táncolnak körű a kenderáztató gödör mellett. Hát neki meg arra vezetett az útja a kenderáztató mellett. Hát szótak neki, hogy ménjén ő is táncolnyi oda velek. No, majd táncoltatták. Má nagyon el is vót fáradva, nem akart táncolnyi. Akkor fogták a kezit, bele-beleengedték a kenderáztatóba, a vízbe, oszt akkor szótak neki, hogy:

– Hopucca, Janika!

Ahogy bele-belemártották, ő fúdoklott. Megint kikapták. Má mikor nem bírta tovább, akkor hozzáfogott káromkodnyi.

– Az anyátok erre-arráját!

Akkor messzólalt a kakas, eltűntek a menyecskék, ő meg elment haza, nagy vizesen, elfáradva.

Mikor osztan hazaért, még nem vót kivirradva. Osztan az ajtót nyitta, bezuhant az ajtón. Az anyja meg ott feküdt, ahol benyitta az ajtót. Felugrott az édesanyja, aszonta:

– Mi van veled, édes fiam?

Nem tudott szónyi, mer el vót félén ájlva. Majd az anyja magáho hozta, akkor mondta, hogy mi történt ővele.

Karancskeszi

Boszorkánytréfa

309. Vót egy ember, aki más falubó nősült. Telt-múlt az idő, meghitták őköť lagziba, el kellett nekik mennyi. De az asszony nem mehetett sehogy se, merd kisbabája vót. Mondta is:

– Eredj el, ember, hát te, de iparkoggyá haza, mer hajtják reggel a tehenet, a disznót, a jószágot étetnyi, fejnyi kell.

– Jó van, párom, győvők.

Elvitte az ember az ajándékot a lagziba, de nem soká maradt. Tudta, hogy haza kell gyönnyi, nem hagyhatja magára a feleségit a kisbabával.

El is indult má tizenegy óra tájt. Gyött a lagzibó egyedül éccaka. Majd egy nagy kastélyt lát az erdőbe a hegyen. A kivilágított szobák ablakjain szép menyecskék lesnek ki, integetnek neki.

– Gyere fel, hé, gyere fel!

Bentrő kihallatszott a cigányzene. Nagyon talpalávalót húztak, hát felment.

Táncolt feszt. Az egyik menyecske jobban kapta, mind a másik, itaták, étették. Ahogy beleharapott a lepénybe, máris elkapta egy menyecske, a lepényt épp hogy a zsebibe gyughatta. A tánc végén itt egy kis bort, de má a másik menyecske megint elkapta. Arra se vót ideje, hogy az asztalra tegye a poharat, hát azt is a zsebibe gyugta. Nagyon táncolt, nagyon mulatott, verte a csizmaszárát.

Hát csak kikiríkul a kakas, nézi, hogy hol van. Hát egy cserfának a tetős tetejibe. Ahogy nézgelőgyik, hát lentrő:

– Meccsantalak, hihihi, meccsantalak! – nevetett egy boszorkány.

– Meg, a jó édesanyádot!

Gyön oszt haza. A feleségi rápirít:

– Jaj, elkésté, má elhajtották a tehenet, mindent.

– Hagyjad, párom, úgy mulattam, jobban, mint a lagziba. Azé nem tudtam időba gyönni, mer alig tudtam lekecmeregni egy nagy tölgyfáró.

– Hogy ment kend oda?

– Kastély vót az éccaka. Micsoda multság! Hoztam is neked egy lepényt.

Nyúl bele a zsebibe, bijony tehénszart húzott ki belőle.

– Hoztam egy poharat is.

– Muti má, minyő pohár?

Nyúl érte, de csak egy ökörkörmi vót.

– No, te ember, téged megcsaltak.

– Meg, az anyjok mindenit, ezek a ravasz boszorkák.

Zagyvaróna

Boszorkányok a pincesoron

310. Járt nálunk Gyöngyösrő egy boros ember, az meséte nekünk, hogy nálók a pincesoron tanyáztak a boszorkák. Elmeséte szépen, hogy történt egy fiatalembervel, akinek boszorka vót a feleségi.

Az embernek mondták a cimborái:

– Tudod-e, hogy a feleséged hova jár?

Azt mondja:

– Nem. Hova?

– Maj mettudod. Ereggyé most haza, de este ne aluggyá el, hanem figyeljed!

Úgy is csinát az ember, úgy csinát, mintha aludt vóna, de a szemit kihagyta a dunna aló, hogy ő lászson mindent.

Egyszer csak a feleségi ötözködött, szép piros ruhába ötözött, szép piros kázmírkendővel kikötte a fejit. Akkor azt mondta:

– Köd előttem, köd utánam!

Hát az emberi ment vóna utána, de nem látta, hát csak keresgéte, keresgéte.

A pincesoron ahogy ment, leskuvát, egy helyrő a kócslyukon kivilágított egy kis világosság. Bement. Ó, hát táncoltak. Csak asszonyok vótak a pincébe, cifrábná cifrábbra fel vótak ötözködve, ahogy akkor vót a viselet. Az ő feleségi meg szőtt a szátvába.

Ahogy észrevették a boszorkányok, hogy bement az ember, hát mind kiszaladtak, rázárták az ajtót az emberre. Egész éccaka ott vót az ember abba a pincébe, ahol a boszorkák vótak. Ő meg mérgibe összevissza vág-dosta a szátvát, amibe a feleségi szőtt.

Hát reggel hallja, hogy má mennek a favágók az erdőre. Zörgetyi oszt az ajtót.

– Halljátok-e, emberek – aszongya –, nyissátok má ki az ajtót!

– Hát ki vagy? Hogy kerüté te oda?

– Én vagyok. Majd elmondom, ha kinyitjátok az ajtót, hogy mi történt velem.

Kinyitották oszt neki az ajtót. Baltával kellett kinyitni, úgy rázárták a boszorkák. Kigyött az ember, elmondta, mi történt vele.

– Idegyöttem a feleségem után.

Az az ember is ott vót a favágók közt, aki megmondta neki, hogy a feleségire vigyázzon, mer idejár.

– Hát – aszongya – igaz-e, hogy igaz vót? Itt vótak?
 – Itt. Ahogy gyöttem, szétszaladtak, engem meg bezártak. Estétő itt vagyok én mostanáig.

Ahogy kieresztették az embert, elment haza. A feleségi feküdt az ágyba betegen. Ahányat a szátvába vágott az ember, pont annyi vágás vót a feleségin.

A gyöngyösi ember nem mondott többet, hogy mi történt a menyecskével, hogy vót oszt a menyecskével, járt-e többet a borospincébe szőnyi. Arró má nem beszét az ember.

Karancslapujtó

Tudós kocsis

A tudós kocsis

311. Hol vót, hol nem vót, hetedhét országon túl nem vót, valahol vót egy kis falu. A házak szűkösen vótak építve, szalmatető, nádfödeles viskók vótak, nem vótak olyan nagy emeletesek, mind most vannak. Pitar vót, meg ház, meg egy komra. Közel vótak egymásho a házak, nem nagyon vót ott semmi.

Abba a faluba több évekbe nem vót eső egy szem se, úgylahogy éhínségbe szenvedett a népség, nem tudták, honnan vegyenek élelmet. Gyüttek a szép borók, mikor odaértek, zengett má, villámlott, öröltek a népek, imádkoztak is a templomba esőé, de mikor odaért vóna az eső, akkor szétiszskolt a felhő mindég.

Vót a faluba egy legényember, olyan húsz éves körüli, meg egy nagyon öreg ember. Ez a fiatalember jóba vót evvel az öregemberrel. Eljárt oda sokat beszélgetnyi, tanolt tőle, az öreg sokat magyarázott neki. Oszt elmondta, hogy mi a hiba.

No de nem tudta senki, hogy mé nincs eső. János, a legény valahogy gyanút vett a szomszéd zsidóasszonyra, aki a házak megett lakott. Mikor az eső odaért vóna, a zsidóasszony mindé kiment a ház megé. Ezt a Jancsi megfigyelte. Vót az asszonynak egy karikásostora, annak fogta a nyelét, húzta maga mellett. Mikor odaért vóna az eső, pattantott egyet a ház megett, hát a felyhő rögtön szétment, nem vót eső megint. Erre figyelmes

lett a fiú, és elmondta az öregembernek, hogy mi van, hogy ott valami bibájosság van.

Más alkalommal, mikor gyűtt a szép boró, Jancsi elbújt a házok sarkára, hogy őt a zsidóasszony meg ne lássa. Mikor közeledett a boró, zengett, villámlott, akkor gyűtt a zsidóasszony, ment a ház megé, hogy majd pattant az ostorral. Húzta az ostort maga mellett. János meg kilépett, rátaposott az ostorra, hogy a zsidóasszony nem vette észre. Mikor a zsidóasszony lépett, kiesett az ostor a keziből. János felkapta, elszaladt vele.

Jancsi pattantott az ostorral, hát olyan eső esett, hogy a falut má majdnem az árvíz keringette. Majd ez a János az ostort megőrizte. Több mindenre föl tudta használni. Meg az öregember is megmagyarázta, akivel ő szokott beszélgetni, több mindent elmondott az ostorról. Olyan tudós fajta ember lett a Jánosból.

Majd telt-múlt az idő, az egyik faluba Jancsi került oda gulyásnak. Elvállalta ő maga egyedül. Kihajtotta a marhákot, nyugodtan legeltette, este nyugodtan hazahajtotta. Ez így ment egy pár évbe.

János nemsokára megnősült. El kellett menni egy másik urasághoz kocsisnak. Nagyon hitta egy uraság kocsisnak, hogy menjen el kocsisnak. Ráadta a fejit. De az ostort, azt megtartotta mindenkor magáná. Elment, bealkudott parádéskocsisnak. Majd ott is nagyon jó ment neki a dolga. Mikor ment az uraság, felült a kocsira, ő szaladt a hintóval, a négy kerek meg nem a hintónak a tengelyin, hanem a hintó mellett szaladtak.

Majd a faluba, ahol a János vót a gulyás, a másik évbe fogadtak csordást. Az mellett má egy fiú dolgozott, hogy ketten őrizték a marhát. Elgyűtt az a tizenegy óra délelőtt, a legelőn mind az összes marha elordította magát, megőrülve minden marha rohant haza. Minden nap így telt. Mán az egész falu népe kiállt a marhák elejbe, de nem birták a marhákot megállítani. Tovább nem tudták kihajtani még az udvarból se a marhát.

Az öregember még élt, Jancsival továbbra is jó barátságba maradt. Mondta a szomszéd fiataloknak:

– Menjete el Jancsiho, vegyétek meg az ostorát. Ha eladja, akkor megőrzitek a marhát, de másképp nem.

El is mentek, megvették az ostort. De ő nem adta el, csak használatba köcsönözte, amíg a marhával kijárnak. Bekötéskor az ostort neki hibátlanú vissza kellett adni. Többet a marha nem is ment haza, nyugodtan legeltek.

Így telt-múlt az idő. Több ideig vót parádéskocsis. Nagyon szerette az uraság is. De a János hírneves lett. Megfogadta még egy gazdagabb uraság gazdának. Oda is elment a János, de az ostor ott is megmaradt. Több év eltelt. Állt ott egy nagy fa a puszta közepén, ott egy nagy terebélyes agácfa alatt, délbe, mikor még a marhák ettek, ott összegyülekeztek a cselédek, beszélgettek, szórakoztak, míg el nem gyött a fogásidő, hogy mán be kell fogny. Vót köztük egy selypen beszélő ember, Jóskának hívták. A gazda is el szokott oda menni beszélgetni az emberekvel, amíg el nem jött a fogásidő, hogy „no, most má emberek, fogjunk, mer eljárt az idő, a marhák is kikérődöztek”.

Közbe, mikor a gazda odaért, Jóska ott káromkodott valamié. A gazda megszólította:

– Jóska, ne káromkodd, mer ha még egyszer meghallom, lakatot teszek a szádra!

A gazda katolikus ember vót, hogy még hallanyi se szerette a káromkodást. A Jóska erre megharagudott, még őneki állt feljebb:

– Gazdujam, az én szájamja hod tehetne maga jakatot?

– Jóska, megmondom, hogy ha még egyszer káromkods, lakatot teszek a szádra.

Erre a Jóska csak feleselt, hogy mé tenne az ő szájára lakatot. Majd Jóska leült egy kicsit a hüvösre. De alig telt bele egy pár perc, egyszer elordította magát:

– Jaj, gazdujam, meghajok, olyan fájdajmam van! Megszakad az egy jábam!

– Jóska, megmondtam neked, hogy lakatot teszek a szádra!

– Segíjjen, jajtam, gazdujam!

– Káromkods-e még, Jóska?

– Gazdujam, soha nem kájomkodok többet, csak segíjjen jajtam!

– Megmondtam, ha többet nem káromkods, akkor segíték rajtad.

Elment a gazda félre egy kicsit, szakított egy füvet, felhúzta a gatyáját – széles gatyába jártak még –, ott éktelenkedett egy óriási seb tele kukacval. Jóska má majdnem a falat rágta, olyan kínja vót. Rátette a gazda a füvet, hát két perc múva semmi baja nem vót Jóskának. Azt se tudta, hogy köszönje meg a gazda jószágát.

Telt-múlt az idő, majd ahogy elgyött János bácsi gazdának, oda megint fogadtak egy parádéskocsist. Hát az is büszke embernek tartotta magát. Egy alkalomkor azt mondja az uraság neki:

– No, kocsis, fogja be, majd elmegyünk valahova a hintóval.

A kocsis gyönyörűen kitakarította a hintót, a lovakot, szerszámot, mindent kipucolta. Felszerszámozta a lovakot az istállóba. Megy a kocsis fogyni, hát mind a két ló meg vót dögölve az istállóba. A kocsis kétségbeesett, szaladt az uraságho:

– Uram, mind a két ló meg van dögölve.

Az úr is megjijedt:

– Má most mit tegyünk evvel?

Ekkor az öregember tudta javasolni, hogy él még az a János valahol, gazda a szomszéd községbe, ahho el kell mennyi, majd az befogja a lovakot.

Elszaladtak a János gazdaé. Elment oda. Fogta a két kantárt, ráütött a két lóra. A két ló felugrott, felkantározta, így mehettek tovább. Erre az uraság megfizette.

Maj mikor kiöregedett a János bácsi, ugyan nagy katolikus ember vót, de templomba nem járt, legyengült a lába. A gyerekei rákényszerítették, hogy egyszer menjen a templomba. Négy barát meg két pap izzadásig imádkoztak a templomajtón, míg be bírták húzni a templomküszögbe.

Ennyit tudunk a János bácsi életiről.

Nógrádsipek

A tudalmas parádéskocsis

312. Vót itt egy nagy uradalom sok cselédvel, cselédasszonyval, parádéskocsisval.

A parádéskocsisnak gyönyörű ruhája vót, még a kalapján is fekete szalag csüngött. Gyönyörű ruhákba vitte az urat. No, ez a kocsis nagyon tudalmas ember vót.

Egyszer mentek Ajnácskőbe, vitte az urat, a nagyságos urat, majd kiesett a kerek. A mezei úton mentek, közel nem vót falu. Azt mondja a nagyságos úr:

– Most mi leszönk, fiam, hagy megyönk el? Mennyé el ide Sőregre, nem olyan messze van, kérjé kereket.

– Nagyságos úr, csak üljön maga nyugodtan, elmegyünk úgy is.

A vonatho mentek, sietnyi kellett, hát a nagyságos úr nem is figyelte, mi lett a kerekvel, hogy mentek ők el, csak mentek. El is értek a vonatho.

Maj máskor megint éccaka kellett a nagyságos úrnak menni a vonatho. Egyszer csak nézi ám, hogy a négy kerek kétódalt megy az árokparton.

– Hogy a csudába, nézd má, mésse esünk le! – gondolja magába.

De nem szót semmit se, nem mert szónyi. A parádéskocsis még elvitte a nagyságos urat megint a vonatho.

Majd mikor harmadnapra hazagyött a nagyságos úr, Jánosnak hitták a parádéskocsist, azt mondta neki:

– Jánoskám, elég idős vagy ahho, hogy parádéskocsis legyél. Most má csak olyan parancsolgató, sepregető leszel. Van másik helyedbe.

No, meg is kapta az új parádéskocsis a szép ruhát. Hát ugye a nagyságos úr mindég ment a vonatho, dolgozni vót, intéznyiivalója, meg minden. Hát mennyi kellett vóna megint a vonatho. Azt mondja:

– No, István – Istvánnak hitták az új kocsist –, Istváncám, akkor fogja be!

Sepregetett az öreg János, de nem szót semmit. Be is fogott az új kocsis, felült az ülésre, de a lovak nem indultak. A nagyságos úr Jánost beküldte az udvarró, a lovak úgy se indultak.

– János, gyere ki, vedd át a ruhát, üjjé fel, te maradsz a kocsisom.

Így mentek megint kettesbe. Mikor elhagyták Tajtit, a nagyságos úr nézi az óráját.

– János, mink má nem érjük el a vonatot.

– Nagyságos úr, nyugodtan legyen. Ha Ajnácskőbe elmegy a vonat, megelőzzük Fülekné, elébe megyünk Fülekre.

És micsoda? Hát nem megelőzték a vonatot!?! Füleken várakoztak, mire a vonat odaért.

Hát aszongya a nagyságos úr a feleséginek, mikor hazagyött:

– Hát, Jánost má nem lehet elküdenyi, míg csak él, őneki itt kell meghalnyi, én nem élhetek nélküle.

Mikor János meghalt, a nagyságos úr csak ennyit mondott a cselédjeinek:

– Nem tudjátok, hogy mink kit temettünk el, e micsoda ember vót.

Cered

Tudós juhász

A tudalmas juhász 1.

313. Élt egy kis alacsony tömzsi ember, akar Miska. Ha meharagudott egy községre, mettette, hogy minden esztendőbe kidöglött az összes disznó. Kis árokfurmát ásott a csapáson, ahol a disznókat kihajtották, beletemetett egy döglött disznócsontot. Mindennap keresztüment azon a disznó.

– Ott ki kell döglenyi a disznóknak mind az egésznek – azt mondta –, amelyik keresztüment a csonton.

Ha meg azt akarta, hogy egy emberé döggöljön ki, annak meg az óajtó elejbe ásta el a csontot, hogy a disznó mikor ment az óba, akkor is keresztülépett felette, mikor kigyött, akkor is. Ott is kidöglött a disznó mindég.

Valamit tett be az istállóba, annem engedte be a jószágot az istállóba. Míg azt onnan ki nem hozta, aggyig be nem birta hajtanyi a paraszt se a tehenet, se a lovat.

Ha valamelyik emberre meharagudott, halott embernek a csontját szépen odaásta a küszöb alá vagy a bejárati ajtó elé valahova. Elrejtette a halottnak a csontját. Onnan abbé a házbó mindég kihaltak, mer azon keresztümentek.

Maconka

A tudalmas juhász 2.

314. Itt Visnyón nagy gazdag ember élt, Tódor Mátyásnak hitták. Ittak a juhással, oszt mondta a juhász:

- Mátyás bácsi, szép kutyája van.
- Szép, de nem is mer erre a portára gyönnyi senki.
- Nem? Én magának idehozom elejibe az asztalra.

Fogadtak:

- Hozd ide, no!

Megy érte a juhász, elhozta, odavitte az asztalra. Hát megalázkodott a kutya a juhásznak. Ment haza a gazdája, mingyá agyonlőtte a kutyát, a szerencsétlen kutyát. Kár vót agyonlőni.

- Akármelyik kutyát idehozom magának az elejibe, no.
- Olyan tudása vót ennek a juhásznak.

Nagyvisnyó

Gyógyító

Tudós ember Szuhán

315. A szuhai embert is nagyon mondták, hogy tudott. Vót neki egy nagy oltára, oszt mindennap imádkozott. Úgy imádkozott, hogy:

Szent, szent, szent a seregeknek Ura, Istene,
Teljes az ég és a föld az Ő dicsőségére,
Áldás, békesség, hálaadás, tisztelet,
Erő és egészség a mi Urunknak, Istenünknek, ammem.

Ezt mindennap elmondta az oltár előtt.

Mondták, hogy várta a betegét. Egy hintával hozták, négy ló vót a hintó elé fogva. Eladó jány ült benne. Nem bírt egyedül felkelni, úgy vezették. Mindenkit kiküldött oszt a szuhai ember a házbó, a jányt meg kente. Csak úgy ordított a jány, mikor kente. Oszt a jány a maga lábán gyött ki a házbó.

Ez igaz vót.

Azt mondták, hogy ő betett a hangyaszombikba üveget, oszt azt tejjel rontították a hangyák, avval kent. Én is beletettem ám egy üveget, de enyimbe nem ment semmi.

Szuha

Csanyi Feri felesége ekcémát gyógyít

316. A kezemen ekcéma keletkezett. Elmentem Ceregybe, de má Csanyi Feri meghalt, csak a feleségi élt. Elmentem osztan Csanyi Margitho. Mondta nekem:

- Tudom, mé gyötté, fiam, de nem jókor.
- Mé? – mondok.
- Mer péntek van, az emmi napunk, a boszorkányoké.
- Hát, mikor győjtek, Margit néni?
- Hónap is gyöhetsz, szombaton. Máskor mindenkor, csak pénteken ne.
- Akkor győjtek hónap? Mit hozzak?
- Ötven forintot orvoságra, meg fél kilo disznózsírt.

Elmentem haza, másnap reggel meg, szombaton, mentem vissza hozzá. Vittem a zsírt is meg az ötven forintot is.

– No – annyit mondott nekem –, most má eriggyé haza, majd a gyövő héten gyere hétfőn vagy kedden, akkorra kész lesz az orvosság.

El is mentem akkor. Elmentem. Ő maga vót otthon csak, a menyi elment otthonró. Ideadta nekem az orvosságot. Mondok:

– Margit néni, evvel mit csináljak?

– Várj, fiam, maj memmondom!

Meg is magyarázta. Mondta, hogy mindennap kenjem be a kezemet avval a zsírval, kenőcsvel. Háromszor minden este. Vízbe ne vigyem. Húzzak rá kesztyűt, vízbe nem szabad egyáltalán vinni. Negyegyik reggel mossam meg savanyúkáposzta lébe, a hordóskáposztának a levibe, olyanba mossam meg.. Azt mondta még, hogy ha kiüt a kezemen, avval kenjem be. De oszt még avval engedett el, hogy ha ez nem használnyi, akkor menjek vissza, akkor még erősebbet csiná. De az jó vót nekem a kezemre. No, el is mút nekem az ekcémám. Elmút a kezemró a negyegyik-ötögyik napra. Még most is van belőle.

Zagyvaróna

A gyógyító

317. Dorogházán laktunk, heten vótunk gyerekek. Kisgyerek mindé vót, aki a böcsőbe feküdt. Oszt egy vénasszony meg majnem mindénnapos vót nálunk, Sebők Terának hitták, Sebők Tera vót.

Amikor a vénasszony odagyött, mindég annyira csipdosta a gyereket, hogy merríkatta. Ezé megharagudott rá édesanyám.

– Ha merríkattya mindég a gyereket, akkor ne gyöjjön ide!

Akkor mondta a vénasszony, hogy neki muszáj merríkatynyi, mer őneki a szemi olyan, hogy ha meg nem ríkattya a gyereket, akkor belehal, annyira meg tudja rontanyi. Ha merríkattya, akkor nem árt neki. Anyám kitiltotta, többet nem járt nálunk.

Két-három évre mégis elgyött, mán akkor másik kisgyerekem születt. Annak meg az eszit vette el. Anyám elvitte Derecskére a gyereket, mondta a tudósnak:

– Én nem tudom, mi van evvel a gyerekvel, de nézze meg. Ez harap, rúg, mindent csiná, nem ösmer.

Ránéz a tudóseember, aszongya, hogy:

– Az átkozott az eszit vette el.

Adott neki orvosságot, hogy a gyerek mingyá helyregyött.

Az tudott mindenfajta fűró, hogy melyik fű mire jó, mire lehet hasznányi. Nem árolta el, nem mondta meg senkinek a titkát. Ő csak szedte mindé magénak. Száraz füvet adott a betegnek, hogy avval füstöljék, meg kell forralnyi, oszt annak a levivel kell megfürdetnyi. A gyerek rendbe gyött, hogyne, hetvenhét éves vót, mikor meghalt. Mingyá helyregyött az eszi, ahogy a tudós mennézte, mingyá mevváltozott.

Zagyvaróna

Csanyi Feri meg a boszorkányok

318. Feri éccaka járt el gyógyfüveket szednyi messze, meg harmatot szedett. Édesanyáméknak szomszédjok vót, majdnem tudták, ki megy hozzá, mikor megy.

Egy éccaka úgy egy óra tájba bedőlött édesanyámékho, de mind le vót róla szagatva a ruha. Megijedtek tőle édesanyámék.

- Ne ijegygyé meg, jányom, én vagyok.
- Mi történt magával, Feri bácsi?
- A boszorkányok megtéptek, hogy mé gyógyítom, akiket ők meg-
rontanak.

Eljárt gyógyfüveké, de olyanokat meggyógyított, akirő orvosok le-
mondtak.

Bárna

A hasmenéses gyermek gyógyítása

319. Csanyi Feri az olyan vót, hogy az mindent gyógyított az égadta világon. Ha valakit merrontottak. Az olyan vót, hogy azt külföldrő, mindenünnen a világon látogatták, mentek oda, mer én ott laktam tizenkét évig Ceregyen. És mindenünnen hozták oda a betegeket, hogy az kigyógyította. Hogy mivel gyógyított, azt nem mondta ki.

Az én gyerekem decemberben született, hetven decemberében, és áprilisba, négy hónapos korába könnyebb lett, mint amikor megszületett. Be a kórházba, ki a kórházbó. Úgyhogy egy hétyig bent vót, egy hétyig kint, többet vót a kórházba, mint idehaza. Szopott, de mindég hasmenése vót neki. Orvostó orvosig jártunk vele. A feleségem vitte fűhő-fáho, minden-hova, de nem bírtak rajta segíteni.

Aztán anyámat átküttem Ceregybe, nekem van ott egy unokabátyám, átküttem oda, hogy kérdezze meg Margit nénit, fogad-e hónap vagy hónapután, ha menünk. (Margit néni Csanyi Feri menyé.) Át is ment az anyám, beszélt Margit nénival, azt mondta neki:

– Jó van, gyöhet a gyerek, majd itthon leszek.

El is mentünk. Még hó vót itt-ott. Április vagy március vége lehetett, így valahogy. Mikor bementünk a lakására, még reggel vót, hát fonakodott. Szép hosszú haja vót neki, pegyig má öregasszony vót. Bementünk a lakásába.

– Adjon Isten jó napot.

– Adjon Isten.

– Gyöttetek, gyerek?

– Gyöttünk.

– Üljetek le!

Leültünk. Pólyába vót még a gyerek, négy hónapos vót, be vót csavar-
gatva, hogy ne fázzon meg.

Befonakodott a Margit néni, aztán mondja a feleségemnek:

– No, fiam, bontsd ki a gyereket! – Ő nem nyút hozzá. – Bontsd ki, fiam, a gyereket – azt mondja.

Dikóforma vót ott a masina mellett, arra tette. Margit néni meg bab-
rát ott nála, hát úgy összepiszkolta magát a gyerek, hogy az fantasztikus. Rettenetesen összepiszkolta magát. Margit néni meg azt mondta:

– No, jó van, fiam, ezt akartam. Erre vótam kíváncsi.

Akkor megmosta a gyereket, letisztította. Mondta a feleségemnek:

– No, kösd be!

Az asszony bepólyázta, Margit néni meg engem kiküldött a lakásból.

– Menjé ki, fiam, majd a feleségeddel elbeszédgetek.

Hogy aztán mit mondott a feleségemnek? Azt, hogy a falunkba bo-
szorkány lakik, az rontotta meg a fiát, tanákozni vele, ha hazamennek.

Sejtettük, hogy ki az. Má beharangoztak a templomba, mikor haza-
gyöttünk. El vót késve ... néni, má akkor trappolt. Mink meg direkt
úgy gyöttünk, nehogy tanákozzunk vele, mer ő a templomba lesz. Ő meg
akkor trappolt lefele, és csak annyit mondott:

– Má gyöttök? Gyöttök?

Margit néni azt mondta Cereden, hogy találkozni fogunk azzal ha-
zafelé, aki a fiunkat megrontotta. Mink sejtettük, hogy ... néni rontotta
meg. Mikor megszülettem a fiam, hazagyöttem a kórházból, az uram itthon

se vót, munkába ment. Beértem az anyósomval, lepakoltunk, hát ... néni vót a legelső, aki elgyött a gyereket mennézní, utána gyött a férje. Beszégettek, simogatta ott a férje is, „Jaj, nem is úgy nézel ki, mint aki most született”, meg minden. A gyerek azután csak romlott, romlott, négy hónapos vót, amikor nem érte el a súlyt, amivel született.

Bárna

Megjegyzés: Margit néni kilenc növény főzetéből készítettett fürdőt, s így gyógyult meg a kisfiú. A boszorkányasszony pedig saját családjában is megrontott kisbabákat, azoknak is krónikus hasmenésük volt, és meghaltak bele. A fia fenyegette meg végül az anyját, nehogy megrontsa a legközelebbi kisgyermeket is, mert akkor mennie kell a háztól. Az utolsó gyermekük így maradt életben, de csenevész fiú lett belőle. A boszorkányasszony különös szokása, hogy mindig éjjel mos. A beszélgetés kint a lépcsőn folyt, és halkán beszéltek a boszorkányasszonyról a házbeliek, mert féltek, hogy az megsejtheti, hogy róla van szó, kihallgatja a beszélgetést, mivel mellettük lakik.

Éjszakai fürdetés

320. Amikor mennősültem, a feleségemnek lett egy kiséjánya.

Vót itt nekem a szomszédombá egy vénasszony. Annak is cseléd vót a fia, meg én is cseléd vótam itt a zsidóná. A vénasszony szeretett vóna bába lenni nálónk. Én meg nem híttam őtet; hát híjjunk rendes bábát. Ezé meharagudott a vénasszony, osztan úgy merrontotta a jányt, hogy mikor keresztelőbe vittük, attó kezdve nem szopott. Tehentejvel meg híjába etettük vóna, az nem hasznát neki semmit. Csak veszett, veszett mindég, utoljára elpusztult. No, akkor megint lett a másik jányónk. Evvel má vártunk egy kis ideig, hogy erősödjön a keresztelőig, majd jobban kibírja. De ő is ugyanúgy járt. Nem szopott, mikor a keresztelőből visszahozták, és éhenhalt meg az is.

Mikor a harmagyk jányónk messzületett, avval má járkát az asszony mindenfelé: ki tudna rajta segíteni, hogy memmaradna. Még Derecskén is vót a derecskei tudóseberné, hogy memmaradjon a jány. Adott is ő orvosságot, de az ő orvossága csak nem használt. A jányónkot csak egy hónap múva vittük el keresztelnyí, mégis úgy maradt az is. Mikor a keresztelőből visszahozták, az se szopott, elpusztult.

Mikor a negyedik messzületett, az is úgy kezdte. Eleinte nem vót baj. Öt má vagy két hónapra vittük el keresztelni. Mégis ő is megkötötte magát. Mikor visszahozták a keresztelőből, nem szopott sehogy se. Akarhogy akartuk, hogy szopjon, nem szopott. Tehéntejet híjába adtunk neki, attó csak veszett.

Ahogy a bátyám elgyött hozzám Tatabányárá, nézte a kisjányt.

– Nézz má, vigyázatok erre a kisjányra, itt legyetek mellette minden pillanatba, azt nézzetek, mikor hal má meg!

Mikor a bátyám elment, én összeszedtem magam, éfélkor elmentem a patakra. A patakparton kiszámoltam kilenc fűzfabukrot, de visszajáró. Akkor mindegyik bukorró kilenc gallyat visszavágtam, de visszajáró számoltam azt is. Mikor ez mevvót, minden bukorró kilenc-kilenc gallyat levágtam, beleraktam egy vederbe. Akkor kilenc bádok vizet merítettem a patakból a vederbe. De nem szembe merítettem a bádokat, hanem ahogy a víz folyik lefelé, úgy merítettem utána. Ezt is visszajáró számoltam.

Útközbe utánam kiabáltak, de nem néztem hátra, csak mentem nyugodtan. Nagyon ismerős hang vót: mintha Muszaj Zsuzsi kiabát vóna utánam.

– Jóska, várja csak!

Mikor hazaértem, mefforraltuk a vizet a fűzfagallyakval együtt. Akkor kilencszer meg kellett benne fürdetni a kisjányt. Mondtam az asszonymnak:

– No, most kilencszer fürdesd meg a jányt! Számold visszafelé!

– De hát hogy fürdessem meg, hogy tegyem bele? Mihent beleteszem a vízbe, ez rögtön mehal. Láthatod, hogy má ajjig van benne lélek.

– Ne törődj vele, má mindegy: így is, meg úgy is! Ha haszná, haszná, ha meg nem, akkor nem. Má így is mehal, meg úgy is, mindegy.

Beletette a vízbe, először még nem vót semmi hatása. Mikor másodszor beletette, még akkor se. Mikor má harmadszor beletette, akkor elkezdett benne kapálódzanyi, mozognyi. Járt neki kezi, lába a vízbe.

– Nézd csak – aszongya –, má felébred!

Mikor kilencszer megfürdette, azt mondta az asszony:

– No, most meppróbálok, hogy elveszi-e a mejjemet.

Hát mikor meppróbáta, úgy bekapta az asszony mejjit, mintha mindég szopott vóna. Még az asszony is csak megborzadt.

– Nézd má – aszongya –, mintha mindég szopott vóna!

Így memmaradt az én jányom, most is itt áll mellettem.

Maconka

Halottlátó

A putnoki tudósasszonynál

321. Mindég vágyakoztam ilyen tudósasszonyho, mondtam is az egyik asszonynak. Ő meg beleegyezett.

– Gyerünk el, Juli, annyira szeretnék tudni szegény Janikámról!

Engem meg annyira bántott, hogy a férjemet a vonat vágta el, ösz-szevagdosta, hazahozták üvegkoporsóba. Egy kis üveg vót a koporsón. Mindég azon idegeskedtem, mé nem néztük meg a testet, hátha mégse vót öszszévágva, mer az arca rendes vót.

Minket előre figyelmeztetett egy asszony, aki má vót Putnokon, hogy ki kell mennyi, a halottat is hínyi magunkval... a temetőbe. A temetőbe imádkoznyi szépen Miatyánkot, Üdvözlégyet.

– Gyere el velem, édes uram, annyira szeretnék tudatába lenni a halálodnak, annyira bánt. Gyere el velem, hogyha érdemesnek tartod!

Gondoltam, ha má én elmenek Putnokra, a nagymamát is megkérem, azt is híjom magamval. Ő se tudott egy búcsúzó szót se szónyi.

Mikó ketten mentünk a vonaton, a falubeli asszony ekezdte vóna nekem pletykásan mesényi, ő hogy vót. Erre egy fekete ruhás asszony megállt mellettünk, azt mondja nekünk:

– Nem szégyejjik magokat, mennyi halottat hittak má magokho, még itt is ilyet beszélnek? Inkább imádkoznának, hogy a hozzátartozójok itt van magokkal. Arra nem számítonak?

Erre az asszony mitőlünk úgy eltűnt, hogy megijedtünk. Még a táskáját is mellettünk hatta. Margit néni főkapta:

– Nédd, itt hatta a táskáját!

Az asszony kint vót a peronon, oszt odaadta neki. De nem szót többet ő se, meg asse. Jaj, de megijedtünk, fétünk. Csak imádkoztunk, míg oda nem értünk.

Mikó meg odaértünk, olyan szerencsétlenek lettünk. A tudós asszony házáná kukucsátónk ére is, ára is, oszt nincs senki. Kigyött egy fekete kutya meg egy fekete macska. Akkó hama-hama díbtónk a kutyának meg a macskának kenyeret. Azok megették, nem szótak hozzánk semmit.

– Akkó menjünk be, hátha itthon van – mer az utcaajtó nyitva vót.

Bemegyünk, senki. Akkó ijedtünk meg, hogy enged vissza a két állat. No, szépen kiengedtek, nem szótak egy felet se.

– Nincsen otthon senki? – kérdezte tőlünk a szembe való ember.
 – Nincs.
 – Nincs, mer a Klára asszony csak déli harangszóig beszé. Ő má a déli harangszó után nem tud a megholtakval tanákozni.

Gondoltuk:

– Most jó ráfáztónk, hogy is menünk mink haza!

Tíz lépésvel odább mutat az ember:

– No, ott gyün, mer a bótba vót.

Mondjuk az asszonymnak, hogy mé vagyunk.

– Ide figyeljenek, hát nem tudtak reggel eegyönnyi? Tudják, milyen nehéz má nekem ilyenkor?

Mondtuk, hogy milyen messzirő gyöttünk.

Aszongya:

– Délután három óraker esetleg még tudok kicsit velük tanákozni, de ne maradjonak itt, járkáljonak a faluba.

Egy csehszlovák család is akkó vót egy kocsival nála. Mikó kigyöttünk, akkó mentek be, de nem szótak semmit, nem kérdeztek, no, itthon van-e vagy nincs, csak mentek be. Azokat is elküdte, oszt a faluba tanákoztónk velek. Megának a kocsival, aszongyák:

– Mi van, magok se tudtak beszényi?

– Tudtunk, de azt mondta, hogy délután háromkor fogad.

– Nekőnk is.

No, má mink kukucskátunk az utca végén, hogy legyen három óra. Szerencsések vótunk, mer a csehszlovákok kocsival vótak, nem tudták kiszámítanyi, hogy pont odaérjenek, mink meg pont odaértünk.

Énnekem avvót a gandom, hogy a férjem egy kicsit itt, nem iszákosán halt-e meg. Ez vót a rögeszmém, no. Még magamot is vádoltam vóna, vagy mit tudom én. De a putnoki asszony azt mondta:

– Itt van a maga férje, de olyan mély hangon beszé, nem mostani halott. Azt mondja: „Kedves feleségem, nehogy abba a tudatba légy, hogy iszákosság által leltem halálomat. A figyelmetlenségem által haltam meg.”

Énnekem má ez elég is vót. Még valamit mondott az asszony, de úgy megrendütem, úgy megelégedtem, hogy nem vót boros szegény. Ott sírtam.

Avvót a jegyzőkönyvbe is, hogy figyelmetlensége miatt halt meg. A Kőbánya-felsőn bement az én férjem fél nyóc tájba akkumulátort cseré-

nyi az éccakai tolatásho, de gyött a gyorsvonat mozdonya. Ott se kollát, semmi közbe, hát a lábát elvágta, a köppeney sarkát is bekapta a kerék, így vágta el a fejét.

– Meg van elégedve, vagy valamit kíván még?

– Ide figyeljen, én elhíttam még a drága jó nagymamámot, avval is szerettem vóna tanákozni.

Gondolkozott, várt egy kicsit.

– Ide figyeljen, má nagyon öreg halott lehet, öreg halottakval ne is gyüjjönek, mer az nekem nehezemre esik. Olyan mély, rekedt hangot hallok, hogy nem tudom megérteni.

Következett Margit, a fiatalasszony.

– Csak mikó má mindent eemondtam, akkó szóljon. Semmibe bele ne szóljon.

Neki meg azt mondta:

– Édesanyám, édesanyám – így mondja a maga fia –, nagy fájdalmak között haltam meg, csak imádkozzá értem!

Ő evvel nagyon meelégedett.

A csehszlovákoknak is mondott. Mink még egy fiatalasszonyval beszélgettünk, ahogy kigyöttünk. Mikó az autóho mentek, úgy sirt az az asszony.

Én azt mondom, az tud. A gyerekeimnek meghagytam, hogy soha az életbe ilyen helyre ne menjenek, mer vagy két napig olyan gyötrelmem vót, hogy nem tudom elfelejteni. Mikó hazagyöttünk, megszidott a komasszonyom:

– Tudja azt maga, magának van egy jegyzőkönyve, hogy halt meg. Mégis merte a holta után háborgatni?

Még azt mondta a tudós asszony:

– A kérésükre gyüttek ide a hozzátartozók lelkei, és nagyon veszélyes azoknak a világba forognyi, még vissza nem tanának. Mikó hazaérnek, pihenjék ki magukot, de utána az legyen az első dolguk, hogy menjenek ki a temetőbe, kísérik ki ökö. Köszönjék meg nekik, hogy magokval eegyöttek. A halottaknak nehéz forognyi, a sírjokból kiszányi, a világba a léleknek forognyi. Nem tanának addig vissza, míg oda nem mennek velek.

Evvót a legnehezebb, ennek tudatába lennyi. Másnap reggel allig vártam, hogy kivirradjon, kimenjek a temetőbe, megköszönjem neki, hogy egyött velem.

Egy asszonyval tanákoztam hazafelé.

– Vótá a temetőbe? Visszakísérted a Pali lelkit?

– Vótam.

– Mer tudod, én hogy jártam? Messze lakok a temetőhő, oszt má este nem mentem ki. De nekem éccaka az ablakom háromszor is kopogott, tisztára, mint mikő az uram gyütt haza a vonattó, úgy kopogott az ablak. Hidd el, nem hazudok, Juli, ébren vótam.

Szerintem nehéz vót neki, hogy nem kísértem ki. No, másnap reggel allíg vártam, hogy kivirradjon, kimenjek a temetőbe, megköszönjem, hogy mégis elkísért.

Hévízgyörk

Táltos

A megrontó forgósél

322. Már régen meghalt mamám. Mikor kisjány vótam, ő beszéte nekem, hogy mikor nagy forgósé gyön, abba van a garabonciás.

No, az én nagyanyámnak a forgósébő megrontották a lábát. Hét esztendeig fájt a lába, kifakadt. Feri bácsi meg azt mondta, hogy nem tud másképpen rajta segitenyi, csak úgy, ha kimegy a keresztútra – úgye itt a szoborná négyfelé visz az út –, és déli tizenkét órakor ezt hagyja ott a keresztúton. Egy szoknyába tett valamit Feri bácsi, azt adta oda nagyanyámnak.

– De azt rakja mindég, hogy „Menj el, tátos, menj el, tátos!”

No, odament nagyanyám a keresztútho, de olyan nagy forgósé gyött, hogy az égig ért, és úgy kirántotta a kezibő a szoknyát, úgy eltűnt a szoknya – még akkor olyan bő szoknya vót a divat – avval együtt, ami bele vót csomagolva, hogy azt se tudta nagyanyám, hova lett.

Nagyanyám mindég a hátátó visszakézőr integetett, úgy mondta:

– Menj el, tátos! Menj el, tátos!

Ezt mondogatta, míg az útra nem ért, meg vissza nem ért haza.

Begyógyult a lába neki, így gyógyult meg neki.

Cered

Garabonciás

A szomorú legény

323. Mulatoztak a kocsmába, de egy fiú mindég olyan szomorúan át. Kérdezi tőle a többi fiú:

– Mé vagy olyan bánatos? Mé vagy olyan szomorú?

Azt mondja a fiú:

– Tik meg tudátok menteni engem, hogyha valamelyiketekbe vóna egy kicsi bátorság.

Azt mondja neki a többi fiú:

– Mit gondolsz? Hát mér ne? Ne félj semmit, csak mondd el azt a bajt, amit téged szomorúságba hajt!

Akkor azt mondja a fiú:

– Majd innét ebbő a nagy vőgybő gyön egy nagy szurtos bika egy köd alakjába. De a köd majd elmúlik, és ötet a bika meg fogja támadni. De egy szalmaszálát kell a bikára rádobnyi, és már akkor az ereje elmúlik. De ha nem dobnak rá szalmaszálát, akkor a bika őt azon a vőgyön fogja felhajtanyi.

A fiúk odamentek vele, mer a fiúnak oda kellett mennyi akkorra, mikor a szurtos bika megérkezett. Vele mentek a cimborák is, de amikor megpillantották, megijedt mind, a szalmaszálát is mindenki elfelejtette. A fiú kiment a bika elejbe, mer neki oda kellett mennyi. Nézett vissza, nézett, hogy majd melyik dobja a szalmaszálát, hát nem merte egy se. Így ötet elhajtotta a bika szépen fel a vőgyön, és ő akkor el is ment, tizenhét évig odavót. Egy özvegy édesanyja maradt, nagyon siratgatta, hogy odalett az egyetlen fia, akit özvegyen nevelt fel.

Tizenhét évre visszaérkezett a fia az édesanyja házába, garabonciás lett a fiúbó, azé hajtotta el a bika. És akkor hozott az édesanyjának rengeteg aranyat, és kért az édesanyjátó szállást. De azt nem mondta meg a fiú, hogy ő kicsoda. Csak mint egy idegeny, úgy állított oda, és szállást kért tőle. Azt mondta:

– Nénike, nem eszek, csak tejet má vacsorára.

Az anyja szegény vót nagyon, elment a szomszédba tejet kérnyi. Ott adtak neki egy köcsögbe tejet, azt itt a fiatalember. Az anyja adott neki szállást, lefeküdtek este.

Reggel, mikor felkelt az asszony, nem tanát semmit, a fiatalember eltűnt. De az édesanyjának az asztalra megírta: „Én voltam a te fiad, aki 17 éve ithagyott.”

Rengeteg pénzt hagyott az édesanyjának, úgyhogy nem kellett neki soha szegénynek lenni. Olyan gazdag asszony lett, hogy nem is lett a faluba gazdagabb.

Ez a fiú foggal született, valamikor így beszéte az édesapám, hogy akik valamikor foggal születtek, ezeket garaboncásnak elvitték. Mikor tizenhat-tizenhét évesek, valamiképpen el kellett nekik menni.

Karacsberény

Garabonciás a kapálók közt

324. Kapáltak. Az én édesanyám kislány vót még akkor, olyan tíz-tizenegy éves, és a kukoricát kiegyelni elvitték a gyerekeket is.

Ebédkor leültek, amit vittek, főtt tojást, tejet, vagy mit tudom én, megették. Egy óra szünet vót a gyerekeknek is, me a felnőtteknek is. Má a cseléd kisjányokot is odaengedték, hogy az is keressen valamit. Ha húsz fillért keresett, az is jó vót.

Egyszer mikor ebédelnek, akkor odaállított egy csinos, fiatal, de nagyon derék ember. Leült hozzájuk beszélgetni. A másik kislány meg az édesanyámnak a háta megül elvett a fiatalembertő egy nagy könyvet. Ez igaz vót valóba, anyu ezt így mondta el. Akkor olvasta a gyerek a könyvet. Egyszer körűnéz az a fiatalember, ahogy beszélgetett a többi napszámossal. Körűnéz, hát látja, hogy kerekegyik hirtelen egy nagy-nagy fejhő az égen. Elkapja a gyerektő a könyvet. Azt mondja az idegen:

– Jaj, jaj, ez a gyerek meg mit tesz velem?

A garaboncásnak az vót neki a könyve, és ő abbó le tudta olvasni a nagy vihart. Akkor ők tudták, hogy hol vannak a sárkánykigyók, melyik köves gödörbe, részekbe. És amikor tanátak egy sárkánykigyót, akkor odamentek ők, és olvastak, és akkor kigyótt az a nagy-nagy bolond sárkánykigyó. Kantár vót náluk, rácsapták. Lapocka vót nála, amilyenvel az asszonyok szaggatták a haluskát, olyan forma vót az. Amikor le akart a sárkánykigyó bukni, mindég odacsapott neki.

Karacsberény

Garabonciás Bárnában

325. Tököspusztán így aratás előtt jött egy ember. Egy nagy, fekete, zsíros kalapos ember. Az emberek má arattak, köttek, oszt mondta nekik:

– Má nagyon siessenek, mer olyan nagy eső lesz, hogy a csomót, kivét, mindent elvisz.

Mondták az aratók:

– Jó ember, ne vicceljen, még fejhő sincs.

De télleg, azt beszéték, még annyi se vót, mint egy zsebkendő.

Az ember meg továbbment. A hóna alatt meg egy nagy misekönyv-féle. Ahogy ment, úgy hajtogatta a lapokat mindég. Mikor má jó messze elment, hogy ajjig látták, má gyött egy olyan beborulás, hogy ajjig láttak. Télleg elvitte még a csomókat is.

Erre mondták: „Garabonciás, garabonciás!”

Bárna

Kígyó – sárkánykígyó

A házikígyó

326. A szomszédunkba lakott egy sokgyerekes család. Egy alkalommal mosott, terigette a ruháját. Napközt, ahogy száradt a ruha a kerítésen, a gyerekek láttak egy kígyót. Összeszaladtak a szomszédasszonyok. A kígyó felkúszott a kerítésre.

Ez úgy tizenhét-tizennyócba történt. Mondták, hogy biztosan rosszat jelent. Vagy a család fő, vagy valamelyikük meghal. A családanya meg is halt. Nyóc gyereket hagyott itt maga után.

Bárna

A tehenet szopó kígyó

327. Egy kígyó egy asszonynak a tehenit mindé szopta. Gyenge bornyas vót a teheni. Mondta az asszony a csordásnak, hogy ő nem tudja, mi van vele, de a teheni nem ereszt le otthon, akármit csinál vele, nem ereszt le.

– Nem tudom – azt mondja –, Mari neném, mit tegyünk vele. Nekem is furcsa, mer mikor reggel kieresztyi a tehenet, mindég előreszalad. Majd nézek utána, hova megy.

Legközelebb kihajtották a tehenet. El is szaladt a tehen mingyá elére. De osztan má ment utána a csordás, hogy hova megy. Ahol a bárnai nagykő van e, ottén az alatt vót egy nagy kő, nagy padlat alatt, onnan gyött ki a kígyó. Odaállott a tehen, osztan messzopta a kígyó. De minden reggel így vót.

Vót ott boszorkány Bárnába, meffüstölte a tehenet, többet nem ment oda a kígyóho. Meffüstölte a tehenet Gulyás Károly bácsi, akkor eresztett le a tehen, aggyig nem.

Zagyvaróna

A füttyögős kígyó

328. A füttyögős kígyó úgy füttyögött, mind egy madár. Odament az édesanyám, nézte, és akkor feltartotta a fejit, vót neki a fejin valami, de hogy mi vót, azt ő se tudta, mind egy kakastaréj. Feltartotta a fejit, hozzáfogott füttyülnyi. De édesanyámék úgy elszaladtak, hogy többet vissza se mentek arra a helyre, úgy megijedtek. Málnáztak akkor az inászóiba.

Bárna

A sárkánykígyó elpusztítása

329. Egy juhász őrizte a juhokat, mikor arra lett figyelmes, hogy a tisztáson a másik juhász tapsol, a duda meg szól a fa tetején. Ő meg kileste. Az öregember búbajos vót. A duda fent vót a fa tetején, a duda onnan szót neki, mind az istennyila, úgy, az öreg meg tapsolt neki, táncolt.

No meg azt is ő mesélte, hogy minden reggel, ahogy hajtották a szorson itt a Mátrába a juhokat, egy bárány mindég eltűnt, vagy egy olyan kisebb anyajuh. Aszongya, hogy csak azt észlelték, hogy egy füttyentés hallaszik, mán akkor el is tűnt a juh.

Hát persze, a számadó kileste. Egy óriás, sárkányféleségű nagy kígyó ült egy fa tetején. Mikor meghallotta a kolompot, akkor má füttyentett. Mikor odaértek a bárányok, má vetette is rá magát, összegöngyölyítette, vitte. János bácsi szót a kerüllőnek, mi a helyzet. A kerüllő lesállásba állt,

meztötötte a puskát. A sárkány amikor rá akarta magát vetni az egyik juhra, belelőtt.

Aszongya nagyapám, hogy a farkától a fejéig annak vót tízcentis szalonnája. Mikor felhagyította magát, a cserjéket, meg olyan kisebb fákat, mind összezúzott. Megdöglött, elpusztult, de ott oly búz vót, mikor az kezdett rothadásnak indulni, döbbenetes vót. A kerüllő attó a naptó kezdve csak fáradt, étvágytalan vót, nem evett, és meghalt. Egy évre rá, ahogy meglőtte a sárkányt.

Pásztor

A sárkánykigyó

330. Vadász vót az én apám, enyím édesapám vadász vót, osztan Rónára járt a bányába. Hát osztan vót két öregember, aki vót olyan hajcsár, hogy őneki lestek ki vadakat, ő meg osztan csak lönyi ment má. Hazagyött a bányából, osztan memmondták neki, hogy:

– Géza, itt meg itt ilyen meg ilyen vadat láttunk.

Disznót vagy őzet, mit tudom én, ehhe hasonlót.

Hát osztan azt mondta egyszer Pesta bácsi:

– No, Géza, tudok én egy nagyon jó malacot. Gyere – aszongya –, eztet csak nappal tudod mellőnyi, mikor jó süt a nap.

Hát ki is mentek, ahol a harang van, e, Szilvásköbe, még akkor nem vót házak, akkor valamikor, nagyon régen vót má e, nem vót házak, hanem vót ott odaki egy kis tisztás, olyan gyepe, meg egy nagy kő vót ott. Azon vót olyan kigyó, mind egy éves malac. Oszt azt mutatta neki, enyím apámnak, a Pesta bácsi.

– No, Géza, nézd – aszongya –, ott a kövön, e, ládd, e!

Szépen lecsüngött a feji a kőrő.

Hát szegény édesapám, rálött ő, de a kigyó észrevette, oszt felszállott a levegőbe, felugrott. De má ő nagyon megihedt. Eztet enyím apám beszégette, mer ez ővele történt. Aszongya, hogy ő má nagyon megihedt akkor. Akkor má nem tudott mit csinányi, egy fának nekidőlött. Mikor a kigyó ment vóna feléje, akkor lött rá. Úgyhogy szerencse vót, mer a kigyót érte, oszt akkor leesett elejbe, úgyhogy a kigyó má nem csinát ővele semmit, csak elmászott onnan. De akar egy éves malac, olyan vót. No, akkor még egyet lött rá, osztan akkor otthatta. De meg akkor is ment a

kígyó. Elment osztan, elmászott. Itt vót valahol az erdőbe egy bányabejárat, e, osztan akkor a bányászakadéka beleesett.

Valamikor, még a bányászok dolgoztak benne, akkor a csillébe bele-rakták, abba küdték ki a nagy kígyót.

E valóba igaz vót.

Zagyvaróna

A fiú, aki sárkányon akart lovagolni

331. Egyszer fiúk legeltették a lovat, a csikót. Elkezdenek így bolondozni, hogy ők elmennék, meg így meg úgy, a sárkányt mellovagolni.

Egyszer odamegy hozzájuk egy garaboncás fiatalember. Azt mondja:

– No, édes fiam, te szeretné lovagolni, akkor gyere velem!

Elvitte a fiút, odaállította a gödör elé, ahol a sárkánykígyó lakott. Megmagyarázta neki, hogy ő rácsapja a kantárt, amikor kígyón a nagy sárkánykígyó, és ő üljön rá. De ne féljen semmitő, a többi már az ő gondja.

A garaboncás kiolvasta mind a két sárkánykígyót, kigyöttek a kígyók, és repülni kezdtek. A garaboncás nem hagyta el a fiút, mindég egymás mellett mentek, de a sárkánykígyók a farkukval akkora nagyot vágtak, hogy azok a nagy fák itt is dőltek, ott is dőltek. Valamikor valóba olyan nagy zivatarok vótak, hogy cikcakkba vágódtak ki azok a nagy fák. A fiú nem akart menni végképpen, de hát muszaj vót neki, muszaj vót, ott olyan valamit adott rája, hatást, hogy őneki el kellett menni. Fét a fiú, de ellovagolt. És mindég, mikor lekapta a fejét a sárkány, akkor mindég oda kellett csapni neki a lapockával az állára.

Mikor messzere értek valahova, ahol nagyon-nagyon meleg vót, ott nem élhettek másképp az emberek, csak úgy, ha ennek a sárkánykígyónak a bőribő tettek a nyelvük alá. És ott az istállóba be vótak kötözve a sárkánykígyók. Bekötötték ők is. A fiút bevitte a gazda, megvendégelte, etette-itatta, és reggelre egy zsák aranyval ott találta magát azon a réten, ahonnan a garaboncás őtet elvitte. Az neki olyan lett vóna, mint egy álom, de ott vót a pénz, no meg a többi fiúk, akik a gyerek nekü mentek este haza.

Az nagy probléma vót egy faluba, hogy eltűnt a többiek közül, hova lett. És a zsák arany ott vót neki reggel.

Hogy ez osztan mese-e, vagy valamikor megtörtént, mit tudom én.

Karancsberény

Az óriáskígyó

332. Nekünk mindég ilyen nagy kutyáink vótak, mint most is, látja ezt a nagy kutyát. Tanyán kellettek az ilyen nagy kutyák. Kettő volt. Akkoriban született meg az első gyerek. Az édesanyám fekvő asszony vót, a nagymamám meg Losoncró látogatta meg. Nagy dolog volt az akkor, nagy öröm, mer három év után született az első kisfiok.

Elbeszégettek, a bábaasszony is ott vót. Egyszer csak hallja az apám, hogy ugatnak a kutyák, nagyon ugatott mind a kettő. A tanyató egy sor fa húzódott egy gödör rész felé, és a két kutya csaholva arra tartott. Onnan aztán faroltak felfelé, faroltak felfelé teljesen, míg a nagy hodály-nak a sarkára nem érték.

Akkor az én apám kiment. Vette a viharlámpát, és meglátott egy hatalmas kígyót. Az akkora lehetett, mint egy jó hosszú ember, mint egy hatliteres fazék, olyan vót a feje. A két kutya onnan tovább má nem engedte, annyira faldosta, hogy az má onnan közelebb nem tudott gyönnyi.

Édesapám beszaladt a lakásba, mer akkoriba a tanyákra mindenhova adtak lőfegyvert. Rögtön a puskát betötötte. Erre megszólalt nagymama:

– Mit akarsz, Pista?

– Mama, maga még ilyet nem látott, itt van az akó sarkán egy borzasztó nagy kígyó. Akkora a feji neki, mint egy hatliteres fazék, hát majd rögtön agyonlövöm.

Szaladt ki a nagymama utána:

– Fiam, nem szabad, mer az nem jó kígyó.

A nagymama is pásztorember gyerekibő vót, nem félt. Ő is ment, és megnézte a kígyót. A nagymama megfogta apám kezibe a fegyvert.

– Pista, az Isten áldjon meg, ne lőj, fiam, bele, mer errő a golyó vissza szokott pattanni, így mondták a valamikori öregek. Minden gonosz teremtső vissza szokott pattanni a golyó.

Édesapám leeresztette a fegyvert, nem lőtt a kígyóba. A nagymama meg beszaladt, és szentelt vizet hozott. A szentelt vízzel keresztet vetett a kígyó felé. Nem ment az a kígyóra, mer a kutyák ott piszkoskodtak, nem eresztették a nagymamát oda.

A kígyó meg visszaballagott azon az útvonalon, amelyiken jött. A két kutya szintén aggyig a sor fáig kísérte, ameggyig elmentek elejbe.

Ez se jó kígyó vót.

Karancsberény

A sárkánykígyó megölése

333. Pogonyon a tehenek a Biriny alatt szoktak legelni. Egy ember tehenek minden este mevvót szopva. Mikor hazament, sose vót tej nála.

– Mégis hát mi van evvel, mi van evvel? – gondolkodott.

Mondja osztán a csordás, hogy kijár a tehén a güdörbe, ott van egy nagy fa, ott van egy nagy lyuk. (Én néztem, de nem láttam.) El is mentek mennézni, mi van ott. Tisztába akartak gyönnyi, mér apad el a teje a tehenek. Óvatosan elballagtak oda, hogy rálőnek, ha valami furcsa jószág gyön ki a lyukból, tudom is én, mi.

Úgy is vót. Kigyött egy sárkánykígyó, aláment a tehenek, ott lőttek rá. A csordás még bele is vágott a baltájával.

Erre felszállott a sárkánykígyó, a csordás baltáját elvitte. Elrepült Eger felé.

Két vagy három év múlva bement a csordás Felnémetre a kocsmába. Ott iszogátak, merd ezelőtt még úgy vót, hogy ha vásárba mentőnk, hegyen-vőgyön lagzi vót. No, osztan begyött egy ismeretlen ember a kocsmába a csordás baltájával. Bele vót vágva a csordás nevi is a balta nyelibe.

– Emmeg az én baltám!

Odahitta magáho az idegent.

– Hé, komám, hol vetted ezt a baltát?

– Mi köze hozzá? Tanátam. Egy koponyába vót benne.

– Ez az én baltám, a nevem benne van.

Mellett a balta. Odavitte valahova a sárkány, oszt igaz e, ahogy bele-vágott, megdöglött utána.

Domaháza

Tüzesember

Tüzesember a temetőben

334. Tizenkét éves vótam, tizenkét éves gyerek. Apám meg a bátyám nem jártak haza Pálházára Dorogházára, ők ott hátak mindég, mink meg estére vacsorát vittünk nekik oda. Ott dolgoztak. No, de este akkor még vissza is kellett mennyi Dorogházára. A temetőn keresztű van a gyalogút, a templom előtt kell elmennyi, úgy mentünk haza.

Mikor mentünk hazafelé, kétszer láttam tüzesembert. Az öcsémvel jártam én mindég, mer magamnak, tizenkét éves gyereknek nem lett volna jó járnai. Ketten ahogy mentünk hazafelé, a tüzesember a halálházna fölívágtá magát, oszt ment végig a temetón, mink meg mentünk keresztű a temetón végig a gyalogúton. Pontosan összeértünk vóna vele, hogyha mennem állók. Mondom Bélának:

– Ámemmá! Összemenűnk, hogyha nem állunk meg! Hagy menjen el!

Megállott a testvérem, ammeg elment előtt. Alakját nem láttunk mink semmit, csak egy nagy csomó láng felvágódott embermagasságig, akkor egy lépésvel tovább megínt felvágódott, mindég úgy vagdosott fel egy jó magos láng.

[És nedves terület volt az ott?]

– Nem vót az, temető vót, száraz vót végig. Megkezdte a haláházna, az végigment a temetón. Végigvagdosódott mindég az a láng. Eztet kétszer láttam gyerekkoromba. Azóta nem láttam ott semmit.

[– Mások is a temetőben látták?]

Mások is. Ugyanott gyött végig a temetón. Mondták az Antalszögbe, mer onnan meg a haláházra nézett a ház ablakja, hogy ők majdnem minden este látják az ablakró.

Maconka

A tüzesember megszabadítása

335. Valamikor réges-régen a határba két tüzesember járkát. Még akkoriba a szegény munkásemberek gyalog jártak a munkaherre, éccaka is, ahogy kellett mennyi a munkába. Látták a két tüzesembert sokszor.

Majd ahogy megy két ember – mer egy má nem is mert mennyi –, látják a két tüzesembert, hogy hagyigájják a keziket, a szikra meg csak úgy szórógyik az ujjokból. Lehajol az egyik tüzesember, felvesz egy makkot.

– No, cimbora, má én felszabadulnék az átok aló, ha lenne valaki, aki elültetné ezt a makkot. Ha csak akkora fa nyőne is belőle, hogy egy faszögnek meffaragná, beűtné a bősőbe, az lenne az én szerencsém.

Eldobta a makkot, az meg pont odaesett, ahol a két ember lapult a bokorba. Az egyik:

– Hallod-e, felveszem, mepróbálom.

Be is tette a zsebibe. Hazavitte, elültette. Gondosan öntözgette, figyelgette. Ki is kelt a makk szépen. Egyszer csak azt mondja:

– Má lenne belőle egy faszög.

Meffaragta. Akkoriba bócsó vót minden házná. Beütte a bócsó végibe. A másik héten, ahogy megy a bányába, má csak egy tüzesember járt.

– Hallod-e, cimbora, mettettem, amit mondott, lám, má csak egy jár.

Hogy mi történt a másikkal, hogy szabadult fel, arról nem hallottam.

Zagyvaróna

Tüzesember Nagyvisnyón

336. Az én gazdám – ez a Pista bácsi – Szilvára járt dolgozni, ahol most van az a szép üdülő, Szalajka. Oda járt dolgozni. Gyött haza ez az öregember. Mikor közeledett Száne hídjához – itt Szilváson aló van egy nagy híd –, gyött haza az öreg. Nem ismert ő félelmet soha életébe, kondás-pásztoreMBER vót az apja is.

Egyszer meggyúl valami, mint egy gyufa.

– Lesz má cimbora is – aszongya –, nem magam megyek haza.

Nagyobb, nagyobb lett a láng, majd egyszer megfordút, a nagy láng megfordút, és micsodaé válik, mint egy kis tüzes szekerré. Nézi. Négy kereke vót, benne egy ember a tüzes szekerbe. Hát nem bántotta. Míg leért Szánató ide, háromszor mellőzte el a tüzes szekert. A temetőtől vissza, megint vagy háromszor mellőzte el a tüzes szekert.

– Má féltém – azt mondja.

Mondja a cimborájának, a vén Turánszky Pesta bácsinak, mer gulyás vót az is.

– Hogy mit láttam, tüzes szekeret.

– Látott maga? Ilyen bolondságot beszélnyi – aszongya.

– Láttam én.

Gyön együtt a két ember. Mikor közelednek Száne hídjához, megint meggyúl a gyufa. Mint egy gyufa, olyan kicsibe egy láng. Egyszer nagyobb, nagyobb, megfordút háromszor, oszt ott a tüzes szekert.

– Én átmegek a más ódalára, maga menjek ezen az ódalon, magát má ismeri, Pesta bátyám – mondta Turánszky a gazdámnak.

Háromszor mellőzte el őket is a tüzes szekert itt a temetőnél, keresztűvágott a tüzes szekert a réten. Egy kis forrás van itt, egy ember belefűt a köszvénykútba. Olyan hibás vót az az ember. Ahogy behajlott innya,

hát elérte valami baj, megfűt. Oda ment ez a tüzes szekér, ahol ez a kőszvénykút vót. Ott megint megfordút, oszt elmút.

Ha más nem bizonyítaná, azt gondolnánk, hogy az öreg hazudott, a kondás. Nem.

Nagyvisnyó

A csősz meg a tüzesember

337. Rákosiba egy ember csősz vót, oszt odament a tűzhő a tüzesember. A kisunokák meg vittek ennyi neki – má nem olyan nagyon kicsínyek –, befektette őket a nagyapa a gunyhóba.

A tüzesember meg odament. Mondta neki apó:

- Menjen onnan, mer mevágom a görbebotval, belevetem a tűzbe. Osz elment, elhurcolkodott.

Bárna

A szófogadó tüzesember

338. Azt meg az anyám beszegette má a tüzesemberrő.

Az egyik asszony meséte, nem is nagyon messze lakott má ide, ahogy az anyám elbeszéte, hogy elment az ura Bakóházára malomba. Bakóháza itt Ceregyen kívül vót. Ott vót malomba. Má én is vótam, de akkor nem vót semmiféle malom, csak pusztai tanyai ház. De elesteledett.

Itthon meg a tüzesember mindég itt járkát az udvarba. Ő meg aszont neki, hogy:

- Ne nekem világíjjá má, hanem mennyé el, osztan az uramnak világíjjá, majd gyön má talán hazafelé.

Má idegesítette. A tüzesember meg elment.

Hazagyött az ura éféltájba. Aszongya az asszony:

- Soká jártá.
- Soká. Mémmeg az a tüzesember mindég előttem járkát.

Aszongya az asszony:

- Én küttem, hogy neked világíjjék má.

Aszongya az ura:

- Nem elég, hogy még neked idegyött, még énnekem is elkütted?

Bárna

Lidérc, spiritusz, baba

Lidérc Bárnában

339. A lidércet emlegették, hogy kis tojást kötöttek ki a hónok alatt. Nem tudom, hány hétyig ott vót. Oszt az olyan vót, hogy kiabát:

– Mit? Mit?

– Hozzá lisztet! Hozzá mákot!

Tejihordta a konyháját.

– Mit? Mit? – mindég azt hajtogatta.

– Hozzá má ganajt!

Tejivitte ganajval a házát.

Hát az ember nagyon megharagudott rá. Úgy tudott oszt tőle megszabadulni, hogy adott neki egy szitát.

– Hozzá ebbe vizet!

Akkor oszt belefút valahova. Úgy beszéték, az öregektő hallottam.

Batki Laciékná meg feltették a lidércet a kemecére. Olyan búbos kemence vót valamikor, tudja. Egyszer csak szungyíkol a pipike.

– Jaj, ebeadta, maj leestem!

Ez igaz vót, ez nem mese, messzólalt a cibe.

Bárna

A lidérccsirke

340. Úgy hallottam, hogy Karancsságon történt.

Vót egy ember, aki mindég mondogatta, mennyire szeretne nagyon gazdag lenni, hogy lehetne nagyon gazdag. A szomszédjába lakott egy öregasszony.

– Tudod, hogy, jó gyerek? Szerezzé lidércet!

– Hogy kell azt szereznyni?

– Úgy kell szereznyni, hogy ha egy fekete csirke megnyő, má tojik, az első tojását a hónod alatt kötöd ki. Három hétyig kell hordanod a hónod alatt. Abbó olyan csirke lesz, hogy mindenfélét hoz neked, amit csak parancsolsz. Csak pénzt ne parancsolj neki, úgy mondják, pénzt nem hoz, azon kereszt van.

A fiatalember úgy tett, ahogy az öregasszony tanácsolt. Szerzett egy fekete csirkét, az első tojását kikötötte a hóna alatt. Kelt is belőle egy szép kis bogárfekete csirke. Mingyár szaladt, csipogott. Hát éccaka meg férfi lett. Kérdezte a gazdáját, mit hozzon.

Karancseszki

Spiritusz a csipkebokron

341. Vót itt egy ember, akinek vót piritussza, oszt nem tudott tőle megszabadulni, oszt meverte, mer nem tudott vele bánni. Mondták neki, hogy vigye el a mezőre, egy csipkefahajtásra akassza fel, de ne nézzen vissza. Mikor először elvitte, akkor visszanézett, akkor hozzá ment mingyá.

Akkor megint visszavitte, felakasztotta. Akkor má nem tudott többet utánamennyi, mer nem nézett vissza.

Bárna

Spiritusz Bárnában

342. Valakit beszéltek, Kóka Károlyt, vagy kit emlegettek, hogy botba mevette a spirituszt. Osztan az olyan vót, hogy ha ett a gazdája, a földre mingyá le kellett tenni az első harapást, a földre kellett letenni. Ha nem cselekedte, nem csináta, úgy összeverte a piritusz feketére az embert. A bot verte meg. Az ember nem látott semmit, de a bot verte. Az is előfordult, hogy valami ivóba vót, oszt nem öntötte le a borbó, a pócon csak szállott-szállott az ital. Azt mondta a gazda:

– Mit csináltok?

Ahogy iszogattak, nem tett le a földre, nem öntött.

Úgy is vót, hogy ha elment valahova, sokat itt, hazavitték. Otthon tanáta magát az ember. Hazavitték az ajtóba.

Bárna

Spiritusz az ostornyéiben

343. A múlt rendszerbe történt, hogy Kazárró az egyik kocsis bement a kocsmába. Egy másik kocsis meg egy nád ostornyelet otthagytott a sarokba. Az öreg mondja, hogy:

– A kollega meg itthagyta az ostornyelet.

Szép nád ostornyéi vót, hát sajnáta vóna, hogy ottmarad. Fogta, és vitte magával haza. Igen, de mikor hazaért, akkor derült ki, hogy az illetőnek spiritusza vót, és az ostornyéi adta át neki. No, elég abbó annyi, hogy a bányába mikor ment dolgozni, ő egyszer annyit bírt, mind a többi. Ő maga tolt a csillét ott, ahol azelőtt két ember vót. A lova dupla fuvart csinát, mint azelőtt. De ott vót a baj, hogy állandóan arra biztatta, hogy:

– Öld meg apádot, öld meg apádot!

Hát aszongya:

– Apám nekem nem vétett semmit, apádot nem ölhetem meg.

Aszongya:

– Valami mást tegyé!

– Nem mást, mert engem a szüleim nem bántottak.

De vót még egy bökkenő. Amikor ett valamit, vagy itt valamit, és nem loccsantott az italbó, vagy nem dobott az asztal alá az ételbó, akkor rögtön bokán rúgta.

– Ejnye, Gyuri, az istenit, hát engem kihagná? Nekem is ennem kell.

Úgyannyira, hogy mondja az egyik kollégájának:

– Könnyű neked – aszongya –, mert kétszer annyi erőd van, mint nekünk.

– Nem bánám én, ha nem is lenne erőm, csak valahogy szabadulhatnék.

– Hát én javaslok neked valamit. Mennyé el az erdőbe, vigyé egy nagy fürőt, fúrjá meg egy nagy cserfát, tedd bele. Vigyé magadval stuplidugót, és akkor gyorsan üsd bele. De vissza ne nézzél!

Úgy is csinát, befúrt a nagy cserfába, bedugta a pirituszt, gyorsan bevágta a stuplidugót, beverte. Mikor elindul, alig megy vagy tíz métert, hallja, hogy gyönyörű szép cigányzene szól, fiatal lányok énekelnek. Mikor visszanéz, a dugó kivágódott, Gyuri hasra esett. Aszongya:

– Az istenedet, Gyuri, hát itt akartá hagynyi?

Újbó haza kellett neki vinni.

Nem tudott mit csinálni, mivel arra biztatta, hogy ölje meg a szüleit, fogta magát, még egyszer kiment. Másodszor aztán dugóval beszorította a fába, nem nézett má ő vissza. Szóhatott a cigányzene, égi zene, minden, nem nézett vissza, úgy tudott megszabadulni.

Ha ez nem igaz, a többi se.

Zagyvaróna

Baba a gatyaráncban

344. Ez igaz történet vót, a nagyapám meséte nekem.

Elment a vásárra, oszt gyöttek hazafelé. Itt a Badacsonyba meg vót egy kis csárda, bementek oda inni. Hát mikor csak elejbe áll egy nagy derék juhász ember, aszongya:

- Gyuri, mit iszol?
- Semmit, megittuk a magunkét.
- Dehogynem, olyan régen láttalak.

A nagyapám meg nem ismerte.

- Mé nem iszol? Tán nem ismersz meg?
- Nem, nem ismerlek. Ki vagy?

Kért az ember két féldecit. Megitta a nagyapám, evvel elbúcsúztak. Nem tudta a nagyapám, hogy a juhász mivel kábitotta el, de mikor a vizlási tetőre értek, ott vót a baba, mingyár jelentkezett.

- Itt vagyok, Gyuri, hallod-e, most má neked én parancsolok.

Olyan nagy vót, mind a nagyujjam-e, onnan gyött elé a nagyapám gatyaráncából.

– Ezentúl mindég úgy tegyé, hogy az első korty italt, meg az első kanál ételt nekem adod, mer ha nem, akkor rosszú fogsz járnai.

Nagyapám annyit mosott utána, amennyit csak elgyőzött, mer a baba a gatyába piszkolt bele. Fürdette, pelenkázta.

Mikor gyöttek hazafelé, a vizlási tetőn megálltak. Kocsival vótak, hát megálltak, hogy kereket kötnek. Leszállott nagyapám, megkötöte a kereket. De mikor má felült, egy nagy fehér kutya ott fogta a gyeplőt. Má akkor sehova nem tudtak mozdulni. Rálóttek a kutyára, de még a puszka se sült el. Mi lesz, mi lesz? Nagyon sokáig ott vótak. Egyszer oszt a kutya elengedte őket.

Erdész vót nagyapám, jobban mondva kerüllő, de mehetett bármőre, senki se bírta meg, olyan erő támadt benne. Egyszer, mikor hazagyött az erdőőr, a feleségi akkor gyúrta, főzte a tésztát.

– Mi van, még nincs ebéd? No, akkor elszaladok Pestre, elmenek Julcsámho.

Vót neki egy testvéri, cselédlány vót Pesten.

– Jó lesz má, te Gyuri, nemsokára.

– Nem baj az.

Má Terennére befütyült a vonat, de ő azt még elérte. Mikorra a feleségi a tésztát elkészítette, nagyapám má Pestet megjárta. Úgyhogy nem is akarták eztet neki elhinni sokan. Megkérdezték a testvérit, hogy hát:

– Igaz-e, hogy vót itt Gyuri nálad ekkor és ekkor?

– Vót. Nem soká vót, elment, de igaz, hogy itt vót.

Később-később annyira erőszakolta a baba, hogy ha a lagziba mentek is, má a zenészek se tudtak muzsikálni, mingyár pattogott a húr, má akkor kitört a verekedés, a veszekedés, hogy:

– Itt az öreg Bóna. Haza kell küdenyi, hogy menjen hazafelé.

De a baba ugye nem fét. Aszonta:

– Tarcsá ki, majd én intézkedek!

Később má annyira erőszakos lett a baba, hogy nagyapám is fét tőle. Maj mebbolondult, azé akart messzabadulni tőle. Úgyhogy el kellett mennyi elvetetnyi Bárnába. Elment a bátyjával a tudalmas emberhe. Mondta neki az ember:

– Gyuri, má majdnem késve gyötté. Nem tudom, tudok-e még rajtad segítenyi. No, majd én elrejttem a babát, de vissza ne nézzé, a lelkedre kötöm, mer ha visszánézel, megint nálad terem, és még amellet össze is tör.

De bizony mikor hazaért a nagyapám, beért a konyhára, hát visszánézett. Ott termett a baba, összevissza verte, kékre-ződre.

Mikor helyregyött, mondta megint a bátyjának.

– Menjünk még el egyszer, most má nem nézek vissza, akárhogy lesz, akármi lesz.

A tudalmas ember azt mondta, hogy rejtsek el a babát a templomba, tegyék egy cementlap alá. Hát felvettek egy cementlapot, oda ásták.

A nagyapám gyött hazafelé, de még akkor se bírta ki, visszaesett. Megint összevissza verte a baba.

Ahogy helyregyött, még harmadszor is mondta a bátyjának.

– Gyere el, testvér, velem, mer nem bírok messzabadulni tőle.

Azt mondta a tudalmas ember:

– Ide figyejje, ha még most is visszalesel, többet nem tudok rajtad segíteni, lemondok rólad.

Akkor kivezette őket az erdőre. Egy nagy cserfába lyukat fúrtak, odatették a babát. Az enyím nagyapám hazaért, hogy visszalesett vóna. Peggyig olyan kígyók csavargóztak a derekán, meg mindenféle rovarok leptek el, meg a feji felett olyan kövek csüngtek hajszálon, de nem bánta.

Mikor beért a konyhára, összeesett. De azé nem halt meg, jobban lett, mer nem nézett vissza.

Vizslás

Kisasszony

Frigman Lidi

345. Gyermekkoromba hallottam édesanyámtól, hogy az öreg kereszt-nagyapám valamikor lovat legeltetett fiatalember korába. Akkor még éjjel legeltek. Így a tilosba mentek legeltetni a lovakat, azé mentek éjjel. Azt mondták:

– Éfékor kell menni, mer akkor nem járnak az örök a gróféba se, a gróf vagyonába se.

Egyszer látott egy talpig fehér ruhába lévő női személyt, akit mind úgy hívott az egész falu, gyerekek is, idősek is mind, hogy Frigman Lidi, ez vót a neve a fehér ruhás lánynak, aki állítólag őrizte valamikor a török világból itt maradt arany ékszereit, és azon a lánynak ült. Időnként előjött éfékor szétnézni. Amikor meglátta valaki, megszólította, akkor az illető megnémult.

Így járt az én keresztnagyapám is. Nagyon szép volt a lány, és megszólította. Abba a pillanatba csak rásuhintott a lány:

– Hogy mertél megszólítani – ennyit szólt.

A keresztnagyapám összeesett rögtön, összeroskadt. A lova is elment. Hajnalkor ment haza csatakosan a keresztnagyapa, de nem tudott odahaza se szólalni, hiába kérlelte. Egy hétig nyomta az ágyat, majd csak egy hét múva tudta elmondani, hogy mi baja van neki, hogy őt a fehér ruhás lány megszólította, mer ő is meg merte szólítani.

Ezt a lányt többen látták is a községünkben fiatalabbak is, idősebbek is. Vót, aki udvarlásból ment hazafelé, és az kint lakott az erdő mellett, egy erdészgyerek vót, gyakornok vót. Az is ment a lányoktól hazafelé késő éjjel után, az is meglátta, az is megszólította, az is ugyanúgy járt, mint a keresztnagyapám, ő is összeesett, majd csak hajnalkor tanáta meg az édesapja, mikor má jött az erdőt nézni, akkor tanáta meg, akkor vitte haza. Ő is úgy járt, egy hétig ő se tudott beszélni.

Nagyvisnyó

A fekete kisasszony

346. Valamikor nagyon régén – de igaz történet vót – Salgóra jártak a bányába emberek. Azt beszétek, hogy éccaka – mer gyalog jártak hazafelé –, úgy egy óra tájba egy hosszú fekete kisasszony egy nagy táskával a vasúton ott járká. Egy nagy kúcsot kínágot mindenkinek. De nem merték elvenni.

Hogy nagyon meggazdagodna, aki elvinné a kúcsot, meg elmenne vele olyan helyre, ahova való a kúcs, ahol ki tudja nyitni vele az ajtót. De senki nem mert vállalkozni.

Meghallotta egy ember. Mondta otthon a feleséginek:

– Hallod-e, má úgy félek mennyi éccakára, vagy mikor gyövek is, mer van úgy, hogy magam gyövek. Azt beszétek, hogy kisasszony jár ára, oszt kúcsot nyútoogat, hogy elvegyem. Hátha meggazdagodnánk.

– Jaj, jaj, édes uram, azt ne tedd! Ki tudja, olyan helyre is vezethetne, hogy rád zárná az ajtót, soha elé nem gyönné. Mi lennének a sok gyerekkel?

Hát nem látták többet. Hogy hova lett, valaki elvette tőle a kúcsot, vagy másfelé tróbákozott?

De nem emlegették többet. De ez igaz vót.

Zagyvaróna

Bányaszellem, bányatörpe

A szomjas bányatörpe

347. Dolgozott egy csapat az egyik elővájásban. Volt köztük egy ember, aki másra nem volt alkalmas, csak vízhordásra. Így ő volt mindig a csapat vízhordója.

Volt is neki dolga elég, mert az a csapat hajtócsapat volt, igen sokat dolgoztak, sokat is ittak. Allig telt el azonban sikta anélkül, hogy ne szidták volna a vízhordót. Egyszer aztán már tűrhetetlenné vált a dolog. A szegény vízhordó letette a vödröket a szerszámosláda mellé, elment a bányászokért a szénfalhoz, hívta őket.

– Emberek, hagyjátok abba a munkát, gyertek, igyatok, amennyi beletek fér!

Most is úgy történt, mint tegnap. Mire a bányászok eljutottak a vödörkhöz, üresen találták. Majd hogy a fejéhez nem vágták a szegény víz-hordónak. Nem is csoda, mert már majdnem szomjan haltak.

– Tedd bolonddá az anyádat, ne minket! – kiabáltak neki. – Hányad-szor járatod velünk a bolondját? Alábbvaló vagy te a bányásznál, nem akarsz dolgozni, lusta vagy. Mi keressünk rád?

Akadtna már vājár, aki a bányáslámpával tanította volna tisztességre a szegény vízhordót, ha az elsővājár vissza nem fogja őket.

– Emberek, tegyünk egy próbát, hátha nem ez a szegény vízhordó a hibás. Ő azt állítja, hogy tele hozta a vödröket, míg értünk jött a szénfalhoz, a víz eltűnt. A vödrök üresek, de nem lukasak. Itt valami huncutságnak kell lenni, ennek a végére járunk.

Úgy is lett minden, ahogy az elsővājár akarta. Elhatározták, megle-sik, hogy mi történik a vízzel, amíg a vízhordó elmegy a szénfalhoz. Le-tették a teli vödröket a szerszámosláda mellé, és félrehúzódtak. Persze csak annyira, hogy ne veszítsék el szemük elől a vödröket. Ott leselkedtek az ácsolatok mögött.

Allig telt el néhány perc, halk cammogást hallottak. Majd kiugrott a szemük, úgy figyelték, hogy mi történik.

Hát egy törpe közeledett a vödörhöz. Felkapta, aztán kiitta fenékgig a vizet. Még a szakállát is megtörülte utána. Aztán dohogott magában valamit. Bizonyára szomjas maradt, mert csak egy vödörben talált vizet. Akkor óvatosan elballagott. Rongyos nadrágja belelógott a sárba.

Ahogy a törpe eltűnt, a bányászok is előjöttek a búvóhelyükről. Megfejtették hát a titkot, azonnal el is mondták a bányavezetőségnek. Másnap azok is meglesték a törpét. Minden úgy történt, mint az előző napon.

Csak a vízholdót tudták nehezen visszatartani, mert csákánnyal akart nekirontani a törpének, amikor az a vizet itta. Tanakodtak, hogy mit kezdjenek a szomjas bányatörpével. Meg nem ölhették, mert bajt hozott volna rájuk. Mégis meg akartak tőle szabadulni.

A következő napon bevitték a szerszámoszláda mellé egy pár csizmát és egy öltöny új ruhát. Akkorát persze, amely megfelelt a törpének. Odatették a ruhát a víz mellé. Jött a törpe, megint felhajtotta a vizet. Aztán ledobta magáról a rongyos ruhát és a szakadozott csizmát, felvette az újat. Nem cammogott, mint máskor, hanem szinte táncolt, amikor elindult a megszokott útján.

Többet nem látták a bányászok a szomjas bányatörpét, elment örökre.

Mátranovák

A bergman meg az öreg bányász

348. Egy bányászról mesélek, aki találkozott a bergmannal, a bányatörpével.

A bányász sok évet dolgozott a föld alatt. Amíg fiatal meg erős volt, szerettek vele dolgozni a többiek, de mikor megöregedett, senkinek nem kellett. Nem volt már annyi ereje, mint régen, hát nem sok hasznot hajtott. No, egyszer egy erős kővágatra osztották be egymagában az öreget, hogy boldoguljon egyedül, ahogy tud.

Leült az öreg a szerszámoszládjára, és sírt, hogy mi lett belőle vénségére, milyen csúfságot tesznek vele. Nemhogy segítenék, hanem a legnehezebb helyre teszik. Ahogy sírt-sírdogált, egyszer csak megnyílt a vágat oldala, ott termett előtte egy bergman.

- Miért sírsz, öreg? Mi bajod van?
 - Hogy ne sírnék, mikor vénségemre éppen engem osztottak a leg-erősebb vágatra. Az én erőm ezt már nem bírja.
 - Ne sírj tovább, mert én mindjárt segíték rajtad.
- Ezzel a bergman eltűnt.

Nemsokára megnyílt az oldalfal, és jöttek a bányatörpék, olyan sokan, hogy meg se lehetett számolni őket. Háttal a vágat végének feszültek, és tolták, tolták a vágat falát előre. Az öreg egy darabig csak nézte, mit tesznek, de aztán rájuk kiáltott.

– Elég, elég! Úgyse fizetik ki nekem azt a rengeteg pénzt, ami ezér a munkáér jár.

Eltűntek erre a bányatörpék, csak az első maradt ott. Átadott az öregnek egy levelet. Azt mondta:

– Nesze, ezt add át a bánya vezetőségének!

A levélben az volt írva, hogy ha az öreget az utolsó fillérig ki nem fizetik, akkor a bányát teljesen elpusztítják. Alatta ott volt az aláírás: „Bergman, a bányaszellem.”

Azt mondta még az öregnek:

– Ha a pénzt megkaptad, hozd le a bányába, majd megosztozunk rajta.

No, amikor az öreg a fizetési napon megkapta a rengeteg pénzt, levitte a bányába. A bányaszellem már a függőaknában várta egy lécen ülve. Odament hozzá, osztozkodni kezdett, valahogy így:

– Neked ezer, nekem ezer. Neked száz, nekem száz. Neked ötven, nekem ötven.

De a végén egy fillér megmaradt, nem volt párja. Gondolkodott az öreg, hogy most mit csináljon. Fogta, és odatolta a bergmannak.

– Nesze, úgylis ti dolgoztatok érte.

Meglepődött a bergman, hát összesöpörte az egész pénzt, átadta az öregnek.

– Amér ilyen jószívú vagy, legyen a tied a miénk is. Ez neked elég lesz, amíg élsz. Te már öreg vagy, dolgoztál eleget, hát a bányába többet be ne tedd a lábad, mert a patkányokkal etetem le a húsoadat!

Eltűnt erre a bányaszellem. Az öreg meg szót fogadott, felmondott még azon a napon, többet tájára se ment a bányának, élt a pénzéből tisztességesen egészen a haláláig.

Dorogháza

Egyéb természetfeletti lények, erők, tárgyak

Szépasszony

349. Anyuka, mivel a szülei Losoncon laktak, ugye, gyöttek hazafelé. Ez még akkor vót, mikor fiatalasszony vót, mer, ugye, idekerültek ők. Lovaskocsival jártak Losoncra, neki ott éltek a szülei, ugye csak kocsin közlekedtek.

Mikor ideértek, vót itt egy gyönyörű nagy híd, de a németek felrobantották, valamikor a berényi gróf csinátatta azt a hidat, és még a címe-re is, a mókuscímer benne vót.

Közbe, mikor ők gyöttek vóna a hídon, megállott a ló, félt, prüszkölt, és nem bírta a kocsis hajtanyi a lovat sehogy. Má úgy esteledett, sötétedett, és látják, hogy egy nagyon szép menyecske, de nagyon szép menyecske vót ott, még a csizmája is csikorgott, és a hídon sétált. Le s fel sétágot a menyecske, de a lovat sehogy de sehogy nem lehetett elindítani.

Vótak asszonyok ott többen. Hurcolták az olvasót a zsebükbe, mer, ugye, ha egy kis szerét tehették, ők imádkoztak. Akkor gyorsan az asszonyok hajgáták a keresztet így is, úgy is.

Hát osztan akkor a menyecske eltűnt, de a lovakot még akkor se lehetett áthajtanyi mingyá, csak akkor, mikor má két ember átment a hídon, ezen a nagy romhányi hídon, és úgy valahogy a parasztember nagy nehezen át bírta hajtanyi a lovakot.

Karancsberény

A morkoláb

350. Vót olyan időszak, hogy szép napsütéses idő vót, oszt egyszerre csak elsötétedett, pegyig nem zengett, nem is villámlott. Nagy feketeség vót, mint a borulás, úgy nézett ki, de nem avvót, hanem a nap nem vót ki belőle. Olyan sötétség vót, mintha este lett vóna. Időszakonként. Hát én mostanába má ezt nem látom. Az emberek akkor egymásnak mutogattak:

– Nézzétek, itt van a morkoláb, megette a napot.

Megjegyzés: Ceredtől hat kilométerre voltam kisgyermek, Zabaron. Én csak arra emlékszem, hogy ha este rosszalkodtunk, azzal ijesztgettek minket a felnőttek, hogy ha nem viselkedünk rendesen, akkor elvisz mindnyájunkat a morkoláb.

Cered

Mágikus kéz

351. Volt egyszer egy fiatal házaspár, de nagyon rosszú éltek, má majd úgy vót, hogy szétválnak. És az asszony állapotos vót, hét hónapos állapotos. Akkor gyöttek hozzájuk a rablók. Az ember szóba állt velek, az asszony nem vót bent. Azt mondták a rablók:

– Add el a feleséged nekünk, nekünk nagy szükségünk van rája.

Az ember meg akart szabadúnyi a feleségét, hát ráállt, eladta. El is vitték a rablók.

A hét hónapos gyereket kivették az anyjából, annak a kis kezit levágták, arra fagyút öntöttek az ujja hegyeire. Ha azt meggyútották éccaka, senki nem ébredt fel, a rablók nyugodtan rabolhattak, olyan varázsereje vót ennek. Aza vót szükségük a rablóknak erre a kis kézre.

A Bablevesi csárdába lakott egy házaspár: egy fiatalasszony, egy fiatalember, meg egy öregasszony. Ott kértek szállást a rablók. Adtak is nekik, csak az öregasszony nem szívesen, mer az fét mindég, hogy olyan tanyán laktak. De a fiatalasszony meg a fiatalember nyugodtan elaludtak. Az öregasszony meg úgy tett, mintha aludna, még horkolt is. No, egyszer fölkel a szállást kérő ember, meggyújtja a kis kezét, mind az öt ujját, avval letette az asztalra. Ő meg kiment az ajtón, füttyentett egyet.

Az öregasszony gyorsan fölugrott, az ajtót bereteszte, úgyhogy már az ember vissza nem gyöhetett. De már a házat körű is vették a rablók, de nem tudtak begyünnyi sehogy se. Már hosszúlétrát vittek, hogy begyűnnek a szabadkéményen a ház tetején. Az öregasszony az ellen is védekezett: meggyútotta, ami zsír vót a portán, mind elégette. De hiába ordított, hiába rángatta a fiatalokat, harapdosta, mindent csinát velek, hogy felébredjenek. De azok sehogy se ébredtek fel, mer annak az égő kis kéznek olyan varázsereje vót, hogy föl nem ébredhettek.

A rablók nem tudtak mit csinányi, hát az egyik bekajátotta az ajtón:

– Te szerencsétlen, legalább má azt az égő mécseset dobd ki!

Akkor kihagyította az ablakon a mécseset, hát a fiatalok abba a szempillantásba felébredtek. Akkor mondta el az asszony, hogy milyen harcot vívott a rablókval.

Herencsény

FÜGGELÉK

IRODALOM

AaTh

AARNE, Antti–THOMPSON, Stith, *The Types of the Folk-Tale*, Helsinki, 1961 (Folklore Fellows Communications, 184).

ARANY 1862

ARANY László, *Eredeti népmesék*, Pest.

ARANY–GYULAI 1872

ARANY László–GYULAI Pál (szerk.), *Elegyes gyűjtések Magyarország és Erdély különböző részeiből*, Pest, Athenaeum (Magyar Népköltési Gyűjtemény. Új folyam, 1).

BENEDEK 1987–1989

BENEDEK Elek, *Magyar mese- és mondavilág*, I–III, szöveggond., mesemagyarázó, szómagyarázó KOVÁCS Ágnes, Budapest, Móra.

BERNÁT 1902

BERNÁT Lajos, Magyar népmesék a XVIII. századból, *Ethnographia*, XIII. évf., 289–301.

BN

BERZE NAGY János, *Magyar népmesetípusok*, 1–2, Pécs, Baranya M. Tanácsa, 1957.

Biblia

Budapest, Szent István Társulat, 1979.

BODGÁL 1970

BODGÁL Ferenc, *Vidróczky Marci az észak-magyarországi néphagyományban és az irodalmi forrásokban*, Miskolc.

BODGÁL 1971

BODGÁL Ferenc, Vidróczky Marci az észak-magyarországi néphagyományban, *Múzeumi Kurir*, 12–16.

DÉGH 1942

DÉGH Linda, *Pandúr Péter meséi*, I–II, Budapest (Új Magyar Népköltési Gyűjtemény, III–IV).

DÉGH 1951

NIFA 61, Kishartyán.

DIÓSZEGI

DIÓSZEGI Vilmos EA 7099 gyűjtési adatai az *Elektronikus hiedelemszöveg-archívumban*, lásd EHA.

DOBOS 1981

DOBOS Ilona (szerk.), *Gyémántkígyó. Ordódy József és Kovács Károly meséi*, Budapest, Szépirodalmi.

EA

Magyar Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára.

EHA

Elektronikus hiedelemszöveg-archívum, I: Szellemek, tudósok, varázslók, szerk. Pócs Éva és mások, technikai szerk. TÓTH G. Péter és mások, előkészületben.

ERDÉLYI 1846–1848

ERDÉLYI János, *Népdalok és mondák*, I–III, Pest, Beimel.

FEJŐS 1985

FEJŐS Zoltán, *Hiedelemrendszer, szöveg, közösség (Esettanulmány Karancseszi példáján)*, I–II, Budapest, Múzsák Közművelődési Kiadó (Néprajzi Közlemények, XXVII–XXVIII).

GAAL 1857, 1860

GAAL György, *Magyar népmesegyűjteménye*, I–III, kiad. KAZINCZY Gábor és TOLDY Ferenc, Pest.

GÖRÖG 1985

GÖRÖG Veronika (szerk.), *Berki János mesél cigány és magyar nyelven / Tales of János Berki told in Gypsy and Hungarian*, km. GRABÓCZ Gábor, KOVÁCS Ágnes, VEKERDI József, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Csoport (KRÍZA II-dikő [szerk.], Ciganisztikai Tanulmányok / Hungarian Gypsy Studies, 3).

GÖRÖG 1992

GÖRÖG Veronika (gyűjt., utószó), *Szalonnafa. Varsányi cigány népmesék*, elmondta Berki János és családja, km. GRABÓCZ Gábor, VEKERDI József, Budapest, Akadémiai (NAGY Ilona [szerk.], Mesék, Mondák, Történetek).

GRAVES 1981

GRAVES, Robert, *A görög mítoszok*, Bratislava–Budapest, Madách–Európa.

HAUSEL 1987

HAUSEL Sándor, „Micsoda bűjölést, bájolást tud hozzája?” (*Kilenc Nógrád megyei boszorkányper*), Salgótarján (A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyvei, XIII).

HELTAI 1566

HELTAI Gáspár, *Esopusi meséi*, szerk. HEINRICH Gusztáv, kiad. IMRE Lajos, Budapest, 1897 (Régi Magyar Könyvtár, 4).

IPOLYI 2006

IPOLYI Arnold, *A tengeri kisasszony. Ipolyi Arnold kéziratos folklórgyűjteménye egész Magyarországról 1846–1858*, kiad., szerk. BENEDEK Katalin, Budapest, Balassi (MAGYAR Zoltán [szerk.], Magyar Népköltészet Tára, VI. Fontes Musei Ethnographiae / A Néprajzi Múzeum Forráskiadványai 8).

ISTVÁNFFY 1892

ISTVÁNFFY Gyula, Adatok a palóc nép hagyományaihoz, *Ethnographia*.

ISTVÁNFFY 1963

ISTVÁNFFY Gyula, *Palóc népköltési gyűjtemény*, Miskolc, Hermann Ottó Múzeum (A Miskolci Hermann Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai, II).

KOVÁCS 1980

KOVÁCS Ágnes, Nógrádsipeki mesemondók, in SZEMERKÉNYI Ágnes (szerk.), 1980, 33–73, 431–485.

KOVÁCS István B., 1991

Baracai népköltészet Tóth Balázné Csák Margit előadásában, gyűjtötte, kísérő tanulmánnyal közreadta, jegyzeteket írta NAGY Iлона (szakszerk.) Bratislava–Budapest, Madách–Pozsonium–Akadémiai (Új Magyar Népköltési Gyűjtemény, XXV).

KRIZA 1956

KRIZA János, *Székely népköltési gyűjtemény*, I–II., szerk. KOVÁCS Ágnes, Bp., Magvető, 1956.

KÜLLÖS 1988

KÜLLÖS Imola, *Betyárok könyve*, Budapest, Mezőgazdasági (Néprajzi Kis-könyvtár).

MAGYAR 2001

MAGYAR Zoltán, *Torna megyei népmondák*, Budapest, Osiris.

MAGYAR 2004

MAGYAR Zoltán, *A herencsényi mesemondó. Herencsényi mesék, mondák és tréfás elbeszélések Bartusné Szandai Teréz előadásában*, Budapest, Balassi (MAGYAR Zoltán [szerk.], Magyar Népköltészet Tára, IV).

MAGYAR 2005

MAGYAR Zoltán, *Ésík István meséi. Mesék, mondák és tréfás elbeszélések Martonyiból*, Perkupa, Galysági Településszövetség.

MAGYAR 2006

MAGYAR Zoltán, *Népmondák Medvesalján*, Dunaszerdahely, Lilium Aurum.

MAGYAR 2008

MAGYAR Zoltán, *Amikor még szűk volt a világ... Mondák és hiedelmek Fülek vidékén*, Dunaszerdahely, Lilium Aurum.

MERÉNYI 1861–1862

MERÉNYI László, *Eredeti népmesék*, Pest, 1–2.

MERÉNYI 1862

MERÉNYI László, *Sajóvölgyi eredeti népmesék*, Pest, 1–2.

MHK

BIHARI Anna, *Magyar hiedelemmonda katalógus, / Catalogue of Hungarian Folk Belief Legends*, Budapest, MTA Néprajzi Kutatócsoport, 1980 (Elő-munkálatok *A Magyarság Néprajzához*, 6).

MNK

KOVÁCS Ágnes (főszerk.), *Magyar Népmesekatalógus*, 1–10/I, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Csoport, 1983–2001.

MNK 1

A magyar állatmesék katalógusa, összeáll., bev. KOVÁCS Ágnes, km. BENEDEK Katalin, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1987.

MNK 2

A magyar tündérmesék típusai, összeáll., bev. DÖMÖTÖR Ákos, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1988.

MNK 3

A magyar legendamesék típusai, összeáll., bev. BERNÁT László, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1982.

MNK 4

A magyar novellamesék típusai, összeáll., bev. BENEDEK Katalin, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1984.

MNK 5

A magyar rászedett ördög-mesék típusai, összeáll., bev. SÜVEGH Veronika, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1985.

MNK 6

A rátótiáddák típusmutatója. A magyar falucsúfólók típusai, összeáll., bev. KOVÁCS Ágnes–BENEDEK Katalin, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1990.

MNK 7/A

A magyar népmesék tréfakatalógusa, VEHMAS Marja adatai alapján összeáll., bev. VÖÖ Gabriella, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1986.

MNK 7/B

A magyar népmesék trufa- és anekdotakatalógusa, összeáll. VEHMAS Marja, km. BENEDEK Katalin, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1988.

MNK 7/C

A magyar népmesék trufa- és anekdotakatalógusa, összeáll., bev. VEHMAS Marja–BENEDEK Katalin, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1989.

MNK 8

A magyar hazugságmesék katalógusa, összeáll., bev. KOVÁCS Ágnes–BENEDEK Katalin, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1989.

MNK 9

A magyar formulamesék katalógusa, összeáll., bev. KOVÁCS Ágnes–BENEDEK Katalin, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 1990.

MNK 10/I

Összefoglaló bibliográfia, I: Cigány mesemondók repertoárjának bibliográfiája, szerk. BENEDEK Katalin és mások, Budapest, MTA Néprajzi Kutató Intézet, 2001.

MOCSÁRY 1826

MOCSÁRY Antal, *Nemes Nógrád Vármegyének történelmi, geographiai és statisztikai ismertetése*, 1–4, Pest, Petrózai Trattner Mátyás betűjével.

NAGY Iлона, 1988a

Hiedelemmonda, in *Magyar Néprajz V, Folklor 1*, Budapest, Akadémiai, 138–147.

NAGY Iлона, 1988b

Eredetmagyarázó monda, in *Magyar Néprajz V, Folklor 1*, Budapest, Akadémiai, 102–132.

NAGY 1987a

NAGY Zoltán, *Póru jár szerelmesek*, Salgótarján (Palócföld Könyvek).

NAGY 1987b

NAGY Zoltán, *A megpatkolt boszorkány*, Budapest, Móra.

NAGY 1990

NAGY Zoltán, *Az ikertündérek*, Budapest, Akadémiai.

NAGY 1995

NAGY Zoltán, *Az aranyhajú lány*, Salgótarján, Balassi Bálint Megyei Könyvtár.

NAGY 1996

NAGY Zoltán, *Az elvarázsolt királyfi*, Salgótarján, Balassi Bálint Megyei Könyvtár.

NAGY 2000

NAGY Zoltán, *Angyalbárányok*, Budapest, Móra.

NAGY 2001

NAGY Zoltán, *Csalóka Péter*, Budapest, Korona.

NIFA

ELTE Néprajzi Intézetének Folklor Archívuma, Budapest.

NYÁRY 1910

NYÁRY Albert, Katona János, *Ethnographia*, 353–357.

PAP 1865

PAP Gyula (gyűjt., kiad.), *Palóc népköltemények*, Sárospatak.

PETRUS ALPHONSUS, *Die Disciplina clericalis* des Petrus Alfonsi, kiad. A. HILKA–WERNER SÖDERHJELM, Heidelberg, 1911 (Sammlung Mittellateinischer Texte, 1).

PINTÉR 1891

PINTÉR Sándor (írta, leírta), *A népmesékről XIII eredeti palóczmeseivel*, Lonsc.

PÓCS 1980

Pócs Éva, A falu hiedelemvilágának összetevői, in SZEMERKÉNYI, 1980, 269–358, 574–670.

Pócs 1990

Pócs Éva, Néphit, in *Népszokások, néphit, népi vallásosság. Magyar Néprajz VII, Folklor 3*, Budapest, Akadémiai, 527–692.

ROMÁN 1963

ROMÁN József, *Mítoszok könyve*, Budapest, Gondolat.

SCHRAM 1982–1983

SCHRAM Ferenc, *Magyarországi boszorkányperek*, I–III, Budapest, Akadémiai.

SOLYMOSSY 1922, ²1991

SOLYMOSSY Sándor, Keleti elemek népmeséinkben. I. Táltospárbaj és tejfürdő. II. Az égbenyúló fa. III. Kiugró vánkások, in HORVÁTH Ildikó (s. a. r.), *A „vasorrú bába” és mitikus rokonai. Válogatott tanulmányok*, Budapest, Akadémiai, 129–151.

SZEMERKÉNYI 1980

SZEMERKÉNYI Ágnes (szerk.), *Nógrádsípek. Tanulmányok egy észak-magyarországi falu mai folklórjáról*, Budapest, Akadémiai.

SZIMONIDESZ 1988

SZIMONIDESZ Lajos, *A világ vallásai*, Budapest.

TOKAREV 1988

TOKAREV, Sz. A. (főszerk.), *Mitológiai enciklopédia*, I–II, Budapest, Gondolat.

UJVÁRY 1961

UJVÁRY Zoltán, Vidróczky-hagyományok Borsodból, *Borsodi Szemle*, V/1, 36–40.

UJVÁRY 1986a

UJVÁRY Zoltán, *Menyecske a kemencében. Világjáró palóc adomák*, Budapest–Debrecen.

UJVÁRY 1986b

UJVÁRY Zoltán, *Fejezetek Gömör folklójához*, Debrecen (Gömör Néprajza, V).

VEKERDI 1985

VEKERDI József, *Cigány nyelvjárási népmesék / Gypsy dialect tales from Hungary*; 1–2, Debrecen, KLTE, (Folklor és Etnográfia, 19).

VILLÁNYI 1989

VILLÁNYI Péter, *Tündérmesék a zabari néphagyományban*, Debrecen (Gömör Néprajza, XX).

VILLÁNYI 1992

VILLÁNYI Péter, *Zabari mesék és mondák*, Debrecen.

ZOLNAI 1886

ZOLNAI Lajos, Babszem Jankó, *Magyar Nyelvőr*; 326–330, 373–377.

JEGYZETEK

ÁLLATMESÉK

1. A kutya meg a farkas

AaTh 101+AaTh 41, Szűcs József, Maconka, 1983.

Első magyar gyűjtője MERÉNYI László (1861). Nógrádi gyűjtője NAGY Zoltán (Zagyvaróna, 1979).

A magyar nyelvterületen csupán heten gyűjtötték a 101-es mesét. Kontaminálódik a 41-es vidám mesével: A róka és a farkas lakodalomban, melynek tizenhat gyűjtéséről tud az MNK 1.

2. Forró vizet a kopaszra

AaTh 121, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1984.

Első magyar gyűjtője ARANY László (1862). Húsz magyar gyűjtése ismert. Tréfás hangvétele miatt is nagyon népszerű gyermekmese.

3. Rablók a tanyán

AaTh 210, Kovács Ignácné, Tarnalelesz (Heves m.), 1984.

Első magyar gyűjtője ARANY László. Igazi gyermekmese jó humorral. Remekül variálható az ijesztés változatosságával.

4. A muzsikálni tanuló állatok

AaTh 151, Bartus Józsefné Szandai Teréz, Herencsény, 1978.

<A>: továbbiakban: szó szerinti lejegyzés. Első magyar közlése GAAL 1860, 155–156, 1812 előttről. Második változata ERDÉSZ Sándortól (1959), mindkettőben csak egy hangszeren tanul a medve. A jelen adatközlő ezt háromra bővíti, egyben vaskossá, bő humorúvá változtatja a mesét. E változat korábbi nyomtatott megjelenése NAGY 1987a, 2, 21–23. : továbbiakban: népszerűsítő átdolgozás. Újraközlése MAGYAR 2004, 43–44: rövidebb formában készült saját gyűjtésének lejegyzése 2003-ból. További párhuzama MAGYAR 2005, 95–97 (Martonyi).

5. A kiherélt medve
AaTh 153, Orosz Jánosné Csordás Zsuzsanna, Maconka, 1977.
<A>Első magyar gyűjtője Kocsis Lajos (1914–1915). E változat korábbi nyomtatott megjelenése: NAGY 1987a, 19–21. Vaskos humorú, népszerű meseváltozata: VILLÁNYI 1992, 88–89, Zabar.
6. A farkas meg a szegény ember
X, Usák Lőrincné Tajti Rozália, Mátramindszent, 1983.
Katalógusban nem szerepel, első gyűjtésnek tűnik.
7. Az okos bolha
X, Szűcs József, Maconka, 1984.
Első gyűjtésnek tűnik. Alapötlete, hogy a semergetés (sodorgatás) által a bolha elbődül, így nem tud hirtelen veszedelemben ugrani.
8. A róka meg a szegény ember
AaTh 154, Tóth Lászlóné Telek Malvin, Fülek, 1977.
Legkorábbi irodalmi adatait PETRUS ALPHONSUS *Disciplina clericalis* című művéből (1110 k.) és a *Roman de Renart* című középkori állatposzból ismerjük. Ezekből eltérő, bővebb korai magyar változata HELTAI Gáspár *Egy pórról, farkasról, rókáról és egy sajtról* című, 1566-ban megjelent XCVII. fabulájaként ismeretes. Első magyar gyűjtője GYULAI Pál (ARANY–GYULAI 1872, 470–473: *A róka, a medve és a szegény ember*); nógrádi gyűjtője NAGY Zoltán (Mátraverebély, *A szegény ember meg a róka*). Az MNK I huszonnégy lejegyzését regisztrálja. Gyakran megjelent olvasókönyvekben, mesekiadványokban, amely szövegek közül több az ARANY–GYULAI 1872 által közölt mese BENEDEK Elek-féle (vö. BENEDEK 1988, II, 257–259) átdolgozásának származéka.
9. Ki a legerősebb?
AaTh 157, Varga Sándor, Füleksávolly, 1984.
Nyomai az ezopuszi mesékben megtalálhatók. Szerepel a GRIMM-mesékben. Első magyar gyűjtője DUGONICS András (1820). Nógrádban NAGY Zoltán gyűjtötte Füleksávollyon. MAGYAR 2004, 45–46 Herencsényből közli. Az MNK-ban tizenegy gyűjtése ismert.
10. A félig nyúzott bakkecske
MNK 212A*, Szűcs József, Maconka, 1982.
Szerepel a GRIMM-mesékben, első magyar közlése ARANY–GYULAI 1872, 453–458. Nógrád (Zabar): VILLÁNYI 1992, 91–93. Bükkszék (1986): NAGY 1994, 20–21. NAGY 1995, 8–10. KOVÁCS Ágnes (Nógrádsípek): 1980, 40. MAGYAR 2004, 46–48 Herencsényből közli. Felföldi analógiáit lásd még Kistárkányból, Bótáról. Ismeretlen összetételben közli MAGYAR 2005, 85–90 (Martonyi).
Két mese kombinációja: A hazug kecske + A félig nyúzott bakkecske. Kévéssé variálható. Az MNK szerint huszonnégy változata ismert.

11. Hólyag koma, szalma koma és üszög koma

AaTh 295, László Mária, Mihálygerge, 1977.

Két redakciójából az egyik változat első magyar gyűjtője KÁLMÁNY Lajos (19. század második fele). Már a 15. században feljegyezték. Szerepel a GRIMM-mesékben is. A másik változat első magyar gyűjtője ARANY László. Nógrádban NAGY Zoltán (Mátramindszent) és VILLÁNYI Péter (Zabar, 1992) a két gyűjtője. Magyar nyelvterületen nagyon népszerű gyerekmese, hét feljegyzése van. Előfordul eredetmagyarázó befejezéssel is.

TÜNDÉRMESÉK**12. Fanyüvő Jankó**

AaTh 301, Mihály István, Vizslás, 1980.

Első említését a 18. századból lásd BERNÁT 1902. A katagógus hatvankét gyűjtését említi, az elektronikus meseadatbázisban százharmenchat változata szerepel, legnépszerűbb mesénk. Első gyűjtői közt tartjuk számon Ipolyi Arnold több változatát (1847–1858); ERDÉLYI Jánosét (1848). Nógrádban (PINTÉR 1891) a főhős Juhaci Péter néven, rendkívüli módon születik: A juhász megrúgja a sánta juhot, amely boszorkány. A juh sziklahasadékba búvik, ahol rendkívüli gyermeket szül a hős személyében. Mondaelem: a főhős társaival városba érkezik, melyet az ördög népestül kővé változtattott. A huszonnégy fejű sárkány kardját a királylány tanácsára leveszi, és a sárkány erejét veszti. Mindkét elem ismert a mitológiákban. DOBOS 1981: az álhősöket villámcsapás éri, ez isteni büntetés. Újabb gyűjtője VILLÁNYI 1989 (Zabar), NAGY Zoltán (Tarnalelesz). Törpe helyett tizennégy, huszonnégy fejű sárkány eszi meg ételüket. Hazudósmese-motívum a korpakötélen való leereszkedés. Az álhősök büntetése, a csikó farkához kötés, kemény büntetés; NAGY 1995: enyhe „tűnjetek el”, egyszerű elkergetés. Nógrádi romungro változata: VEKERDI 1985; GÖRÖG 1992 (Varsány, 1974) meséjében különlegesen részletdúsan olvashatjuk a történetet. Kanca Miklós főhős birkózással ismerkedik meg három kísérőjével. A kis szakállas embert elkapja, letépi szakállát, tűzbe dobja. A kis szakállas ember porrá ég, mert a szakállában van az ereje. Ez mitológiai motívum, vö. a héber Sámson, akinek a hajában volt az ereje.

A görög mítoszokban gyakran megjelenő sors meseelem, mikor a sárkányok beszélnek hozzá: „Tudtam, mikor anyám méhében voltam, hogy megküzdök veled.” A hősmesékre jellemző nagyítások: ötvenfejű sárkány, acélpogácsa, a hős ráülése a vasszékre, mely súlyára darabokra török. A mágikus elemek a mesében megszorodnak: a bűvös bot (mitikus elem,

lásd Mózes botja a héber Bibliában) mellett szól mágikus gyűrűről, bűvös borról.

Egyik legarchaikusabb mesénk. Rengeteg mitológiai forrása ismert. A sárkányölő főhős elődei istenek.

Indiában hősköltemény zengi a sárkányt legyőző istent. „Indra hőstet-teit akarom dicsérni, amiket legelőször vitt a mennykő ura. Megölte a sárkányt. Mint ittas szájhős kötött bele a sárkány a nagy hősbe, a hatalmas harcossa, de nem bírta el fegyvereinek súlyát: Indra ellensége összeczúva lerogyott.”

A sumér-akkád mítoszban Ninurta isten Aszaga démonnal viaskodik. Másutt Innin harcias istennőként száll szembe Ebek szörnyvel.

A perzsa mitológia hőse, Kerszászpa legyőzte a szörnyet, amely hatalmasra tátott szájjal rohant ellenfeleire, hogy felfalja őket; feje a napot verte, és képes volt tizenkét embert egyszerre elnyelni. Kilenc nappal, kilenc éjjel küzdött isten a sárkánnyal a kozmikus óceánban, míg végül legyőzte.

Mezopotámiában Marduk isten háló segítségével öli meg Tiamatot, majd a szörny testéből gyúrja a világot.

Az egyiptomi mitológiában a Napisten éjjel harcol a gonosz szörnyvel, és győzedelmeskedik, hogy reggel felkelhessen, és eláraszthassa fényével a földet.

A görög mítoszban Apollón százfejű sárkányt pusztít el. A szörny száz szájából lángot lövell, hatalmas farkcsapásokkal rohan ellenfelére. Apollón nyilai egymás után fúródnak torkába, kileheli lelkét.

A héber mítoszban Jahve büszkén beszéli el Jóbnak, miként végzett a tenger óriási szörnyével.

Mitológiai előzmény még az alvilág, a hősök grandiózuma, a számmisztika, a hősök rendkívüli származása stb.

13. Szalonnavár

MNK *301A+AaTh 300A, Mag Margit, Medveshidegkút, 1977.

Kevéssé népszerű mese, a népmesekatalógus csupán hat változatáról tud. Nógrádi változatai későbbiek, nem kerülhettek a katalógusba.

NAGY 1995: a várat nem a király három gyermeke őrzi, hanem önkéntes jelentkezők, „királyfiak, hercegek, grófok, nagykalapú tótok”. GÖRÖG 1992: az adatközlő saját szerzeményének tűnik.

14. Ambrus királyfi

AaTh 301+AaTh 300A+ AaTh 302+ AaTh 551+ AaTh 463A*, Szűcs József, Maconka, 1983.

Öt meséből (Fehérlófia, Párbaj a hídon, A testen kívül elrejtett erő, Az élet vize, Mirkó királyfi) kontaminálódott. Főhőse mitológiákból kinőtt démiurgoszokra emlékeztet. Forrásaihoz lásd Kovács Ágnes jegyzeteit:

BENEDEK 1987–1989, III, 469–470: az eredetileg Máramarosszigetről ismert mesét ERDÉLYI 1846–1848, 3, 225 A három királyfi, a három sárkány és a vasorrú bába címmel közölte. Ezt dolgozta fel BENEDEK Elek, s adta ki Ambrus királyfi címen. Az itt közölt változat ennél bővebb Az életvize és Mirkó királyfi meséinek részleteivel.

A héber Jahve kozmikus méretekben alkot: mágikus átváltoztatással vagy szómágiával; az élővilágot is ő hozza létre a mindenség közepén, a földön. Lucifer maga is démiurgosz, hiszen ő adja az emberiségnek a tudást az egyszerű tudatlanság helyett. Ádámot és Évát ő biztatja fel a héber mitológiában, hogy egyenek a tudás fájának gyümölcséből.

A sumér isteni hős, O'Annész az embereket szántásra, vetésre tanította.

A mese egyes elemei már a mitológiákban megtalálhatók. Ilyen az alvilág ábrázolása: A mezopotámiai mítoszban Istár leszáll az alvilágba. A római mitológiában Aeneas járja meg az alvilágot. Látja a szenvedő bűnösöket, a reménykedő megtisztultakat, a kapun túl pedig a hősöket és költöket a boldog ligetekben. A keresztény mítosz szerint Jézus alszáll a poklokra.

Kívül elrejtett erőt találhatunk a héber Bibliában: Sámsonnak a hajában van az ereje, titkát szerelme, Delila szedi ki belőle. Közölt népmesénkben az erő elrejtése sokkal bonyolultabb: „Ott van egy erdő, abban folyik egy aranypatak, odajár inni egy aranyszőrű szarvas. Ha azt elpusztítja valaki, abból kiugrik egy őz, ha azt is elpusztítják, abból kiugrik egy nyúl. Ha a nyulat is elpusztítják, abból kirepül egy holló. Ha azt is elpusztítják, a fejében van egy »katula«, abban van két bogár: egyik a boszorkány élete, másik a tudománya.”

Az alakváltozásra ezeryi példát hozhatnánk, vö. az ovidiusi *Átváltozások* mitológiai feldolgozásait.

15. Vízi Péter meg Vízi Pál

AaTh 303+AaTh, 300 Szűcs Gabriella, Dorogháza, 1978.

A 303-as mesét harmincan gyűjtötték, először HORGER Antal (1908). Nógrádban: DOBOS 1981: Két egyforma barát; GÖRÖG 1992: kontaminációként három helyen; VILLÁNYI 1989: csonka formában. NAGY 1995 és 1996: kétszer olvashatjuk kontaminációkban. Itt kiderül nevük titka: vízről jöttek. Egy molnár, mikor a nap leáldozott, felhúzta a tározó nyílását, hát egy ládát látott a vízen. Csákyával gyengéden kihúzta, és talált benne két kis pólyást, édesdeden aludtak. Szólt a feleségének, és megfogadták, hogy felnevelik őket. A vízről jöttek, ezért lett a nevük Vízi Péter és Vízi Pál. Mikor a testvérek felnöttek, fülükbe jutott, hogy mostohák nevelik őket, ezért világgá mentek. Egy keresztútnál elváltak egymástól. A fába vágott bicska jelképes babona: a víz az élet, a vér a halál szimbóluma.

A mese végén a hálószobában ágyára tett kard elválasztja a feleséget a testvértől annak jeléről, hogy nem közelít testvére feleségéhez. Testvére

azonban hazaérkezve féltékenykedni kezd, és megöli a feleségével háló iker-testvérét. A történetnek ez a része valós szokásból fakad. A Közel-Keleten kard feküdt a hálótársak között egy évig, addig őrizték nemi tisztaságukat.

A mesében említett „élet vize” is ókori elem.

Egy egyiptomi mesében a tejtó ajándékozza meg a hőst a halhatatlanság italával. Másutt Ízisz végtelen türelemmel illeszti egymáshoz hitvese testének darabkáit, s az elveszett részecske helyére újat alkot. Mikor Ozirisz újra előtte fekszik, behinti varázsfolyadékkal, majd bűvös ígéket mormol, és a nagy király újra életre kel.

A sumér mítoszban Innin isten az alvilágba indul, elítéli és karóba húzzák. Követe sorra járja érdekében Sumér szentélyeit. Enki isten segít, két alakocskát teremt, akik az élet fűvével és vizével kiszabadítják őt.

Az indiai mítoszban Visnu isten tanácsára az istenek összefognak a gonosz szellemekkel, és megköpülik a tejtengert. Kitarító erőfeszítésük eredményre vezet. A tengerből – sok más ajándék mellett – kiemelkedik az istenek orvosa, kezében a halhatatlanság italával színültig töltött kehelyvel. A gonosz szellemek rárontanak, kiragadják az orvos kezéből a drága nedűt, és elmenekülnek. Visnu isten megbabonázza őket, elragadja tőlük az élet vizét.

A keresztény mítoszban Isten ül a trónján, két lába alatt folyik az élet vize (Jel 22, 1).

16. A keleti királykisasszony meg a nyugati királyfi

AaTh 313+AaTh 518 (töredék), Szűcs Gabriella, Dorogháza, 1978.

Az MNK-ban harminchárom gyűjtője szerepel, az első ERDÉLYI János (1855). Igen szép variációi vannak: Nógrádban PINTÉR 1895 közölte először. Újabban NAGY 1996: Zulima címmel.

Rózsa és Ibolya címmel Arany János versben dolgozta fel a teljes történetet. Központi eleme a varázslat. A magyar, és általában az európai mesekincs perzsa-arab eredetű rétegét jelöli, amely hozzánk két csatornán jutott el: egyrészt Törökországon és a Balkánon keresztül, másrészt Nyugat-Európán át, elsősorban francia közvetítéssel (*Ezeregyéjszaka*). A 19. században feljegyzett magyar varázsmese-szövegek már szerves részei a magyar népmesekincsnek (Nyílj ki, szénám! [AaTh 676], Tóth János története [AaTh 449]). Más részük samanisztikus színezetet nyert (A varázsló és tanítványa [AaTh 325]).

A közölt mese erősen hiányos: Egy király az ördögnek ígéri gyermekét. Menekülésük késleltetése. A szökevények üldözése, átváltozások. A királylány elfelejtése. Ennek ellenére a történet betoldásaival – főleg az aranysarkantyú és az aranygyűrű motívumával – kereknek hat.

17. Tetincka

AaTh 313A+C, Torják Géza, Bárna, 1982.

Erősen variálódó, népszerű mese. Harminchárom változata szerepel az MNK-ban, első közlője ERDÉLYI János (1855). Első nógrádi gyűjtője (PINTÉR [1895]) adatából hiányzik a község megnevezése, csak Nógrád szerepel. Megejtően szépen ábrázolja a felejtést. A legény megházasodik, és a lány koldusasszonnyá válik öltözve énekel: „Ne felejtkeztek meg Isten szegényeiről, mint Ruffaó a szegén Rugyinkájára.”

Bonyolult, terjedelmes történet, így a variálódásra nagyon alkalmas. Az egész világon elterjedt, de variánsai Európában a legegységesebbek.

Nyomokban a mese már az ókori görög mítoszban fellelhető. Héraklész parancsot kap, hogy fékezzen meg két bikát, fogja őket igába, tisztítson meg a gáztól egy dombot, aztán egyetlen napon szántsa fel, vesse be, arassa le a termést.

A mítosz másik részében Phrixoszt és Hellé hűgát halál fenyegeti. Egy felhőből leszáll a köd, és egy aranyos kos ugrik ki, a hátára veszi a testvérpárt, közben isteni hang szólal meg: „Gyermekeim, eljöttem, hogy megmentselek benneteket. Ne féljetek semmitől, fogózzatok erősen a szarvamba.” A mai történetben a szerelmeseket fenyegeti halál, és a hidelemmondáinkban szereplő boszorkányseprőn menekülnek.

18. Kiskondás

AaTh 314A+AaTh 530, Szűcs Gabriella, Dorogháza, 1978.

Az MNK harminchat változatáról tud, első gyűjtője MERÉNYI László (1861). Nógrád megyében PAP Gyula gyűjtötte (kiad. PAP 1865) erősen hiányosan; két évtizeddel évvel később ZOLNAI Lajos Babszem Jankó címmel (kiad. ZOLNAI 1886) Tolmácson. PINTÉR 1891: Szécsény környékén gyűjtötte, ebből hiányzik az első három motívum. Ponyván is megjelent a 19. század második felében *A tündérkard, bűvös gyűrű és varázsfurulya* címen (Budapest, Rózsa Kálmán és neje, 1881).

DÉGH Linda Kishartyánban gyűjtötte (1951); DOBOS Ilona Érsekudvarterten (1981); NAGY Zoltán Dorogházán (1977); VILLÁNYI Péter Zabaron (1989); GÖRÖG Veronika Varsányban (1992).

Archaikus motívumai mítoszokból származnak. Az arany, ezüst, réz motívuma BN szerint a planétaistenhitre vezethető vissza: a Nap az arany, a Hold az ezüst, a Vénusz a réz. Az MNK hét önálló cselekménytípusról beszél, harminchat típuskombinációban szerepel.

A tiltás római mesében: „Keves Pszühké, nagy veszedelem fenyegeti boldogságunkat. Nénéid kutatnak utánad. El fognak jönni a hegycúcsra, ahonnan elhoztalak. Ha majd hallod jajveszékélő hangjukat a hegyről, ne sajnád őket!”

Az ókorban népszerű varázsszerszám a zene. A görög Orpheusz lantkísérettel énekel, az egész természet varázslattal hallgatja. Ugyancsak a görög történet szerint a szirének igéző énekükkel csalják szigetükre az arra hajózókat. A zsidó nép hangszerjátékkal pusztítja el Jerikó város falait. Az ősi finn *Kalevalában* Vejnemöjnen hárfájának hangja varázsol (ford. VIKÁR Béla):

Játszott Vejnemöjnen ujjja,
Harsogott a hárfa húrja,
Hegy-völgy zengett, szikla rengett,
Mind a fák is mennydörögtek.
Még a fák is vígadoztak,
Mezön tuskók táncot roptak.

Népmesénkben a furulya hangja szerepel varázsszerszámként.

19. Hűtlen testvér

AaTh 313A (töredék)+AaTh 315, Mihály István Sóshartyán, 1980.

Az MNK ötven változatáról tud, ami bizonyítja nagy népszerűségét. Első gyűjtője Palócföldön ISTVÁNFY Gyula a 19. század végén. Egy századdal később NAGY Zoltán Fattyú Jób címmel jegyezte le Nógrádsípeken. Ugyanő közli Hűtlen testvér címmel Bárnából.

Mitológiai elemei: a héber mítoszban Sámson ereje a hajában van, ezt kedvese, Delila veszi el tőle ármánykodással. Az elrejtett erő itt a szereplő két ujjában van, ezért kötik össze azokat. A test összeaprítása több mesénkben szerepel. Ősi változata a keresztény mítoszban Szent Miklós története. A hős összerakja a feldarabolt három papnövendéket, és feltámasztja őket.

20. Ördöginas

AaTh 325, Galcsik Pálné Básti Ilona, Zagyvaróna, 1978.

Eredete Indiába nyúlik vissza: az ördög a hőst hatalmába keríti, de az ördög megsemmisítésével megszabadul. NAGY Zoltán A varázsló inasa címmel gyűjtötte Zagyvarónán (1977). Kevésbé variálható mese. Fő eleme az alakváltoztatás, amely általánosan ismert az ősi mítoszokban.

21. Félzskereső

AaTh 326, Végh Anna, Szuha, 1983.

Az MNK negyvenkét változatát jegyzi, első gyűjtője GAAL György (1860). Nógrádban (Mihálygergén) NYÁRY Albert találta meg Katona János címmel (NYÁRY 1910).

Kontaminált mese. Egy ördög egy halott lábat, derekat, kart dob be hozzá az ablakon. Katona János elbánik az ördöggel. NAGY Zoltán Bátor Tamás címmel gyűjtötte a Nógrád megyei Maconkán (1977).

Mondai eredetű a kísértetkastély. Az ördög testrészeinek lehullása ijesztőmesei ötlet. Talpraesett a megoldás humora: a bátor főhős menyasszonya tortába rejt egy kismadarat, amely a sütemény felvágásakor váratlanul felroppen, ettől a főhős végre megijed.

22. Obsitos, aki nem kérte a lelke üdvösségét

AaTh 330B+AaTh 1188, Mravcsik Sándor, Etes, 1981.

Az MNK huszonnégy változatáról tud, első gyűjtője GAAL György (1856). Első nógrádi gyűjtője NYÁRY Albert (NYÁRY 1910). NAGY Zoltán Füleksá-volyban akadt rá (NAGY 1996).

A mesének a legendamesék között is helye lenne, hiszen Jézus Krisztus és Szent Péter története bőséges humorral.

23. Örök életre vágó királyfi

AaTh 470B, Szücs Gabriella, Dorogháza, 1978.

Az MNK csupán hét gyűjtéséről tud, elsőként ARANY Lászlót és GYULAI Pált említi (1872). A jelen változat az első nógrádi közlés. HONTI János kelta kapcsolatokra utal, DÖMÖTÖR Ákos (MNK 2, 247–248) szerint első magyar előfordulása *Csokonai utolsó álma* címmel jelent meg 1827-ben. A költő egy szép kies tájon járt. Egyszer elébe állt egy öregember, aki a halál volt, és egy üregbe akarta lehúzni. A Remény, egy fiatal lány mentette meg az életét. Hátról megragadta, és hirtelen erősen visszahúzta. Csokonai álma valószínűleg d'Aulnoy grófnő 17. században megjelent meséjének hatására keletkezett (Adolphe et l'île de Bonheur, in Mme D'AULNOY, *Histoire d'Hyppolite, comte de Douglas*, Paris, 1690, II, 143–181).

24. Ijesztőmese

AaTh 336, Bokor Lajosné Lantos Mária, Karancskeszi, 1983.

MÉRÉNYI 1861 közli először magyar nyelvterületen. Az MNK hat változatát említi. Nógrádból NAGY 1995 adta közre először Héj, valaki, valaki címmel.

Egyértelmű, hogy a rövidke történet hiedelemmondából keletkezett, fő szándéka az ijesztés. A régi időkben a késő őszi, téli időkben nagyon sötétek voltak az utcák, a gyengébb idegzetűeket, akik gyalog tartottak hazafelé, főként ha temető közelében vezet az útjuk, borzongás fogta el. Reszkettek a kísértetektől, annál is inkább, mert a fonóban és más esti mesélgetések alkalmával riogató mesékkal traktálták a hallgatóságot a mesélők.

Ezt a mesét talán sutasága és rövidege miatt is kár volt a katalógusba tenni. Mellette csak az szólhat, hogy nagyon ismert történet, és a nemzetközi katalógus is számon tartja.

25. Az ördögvolégény

AaTh 407B, Mihály István, Vizslás, 1980.

Az MNK negyvenkilenc változatát jegyzi, első megnevezett gyűjtője ARANY László (1862). Nógrádban első lejegyzése KOVÁCS Ágnes (Nógrádsipek, lásd KOVÁCS 1980, 56). Változatai még VILLÁNYI 1989, 101–103, 103–104, 155: Zabar; NAGY 1994, 106–108: Karancskeszzi, 117–119: Etes, NAGY 1995, 88–89: Váraszó; MAGYAR 2004, 58–59: Herencsény; MAGYAR 2005, 82–83: Martonyi. Ez utóbbi bővebb, befejezésében kakasszó szakítja meg az ördög hatalmát, ugyanúgy, mint az előbbi váraszói változatban. További párhuzamok Felföldről (Parádról, Feldebrőről, Lácáról): MNK 2.

A mese elemeit a 17. századi ördögbeszélésekben fellelhetjük: a halált, amely kaszával csapdossa le a virágembereket, a nő szeretkezését az ördöggel. A fonóházi legénylátogatások, az orsó felvételének szokása magyar elem. Az ördög fenyegetése, a család kiirtása, a komor párbeszéd a lány és az ördög között balladai hangulatú. A lány sírján nőző virág leszakítása, a királyi udvarba kerülés, az ördögtől való örökös félelem még a királyi udvarban is balladai jelleg. Csupán a csattanó mutatja, hogy mégis meséről van szó.

26. Három tojás

AaTh 408, László Mária, Mihálygerge, 1977.

Első idegen forrása BASILE *Pentamerone*-jában található (17. század). PROKOFEV is feldolgozta *A három narancs szerelmese* című operájában (1921). Az MNK ötven magyar változatát ismeri. Első gyűjtője ERDÉLYI János (kiad. ERDÉLYI 1847). Ponyván is megjelent *Két igen érdekes tündéri néprege* címmel. Nógrádban NAGY Zoltánnak *Iborka beborított Borbála* címmel mesélték Pétervásárán (kiad. NAGY 1996), *Az aranyhajú lány* címmel pedig Szuhán (kiad. NAGY 1995).

27. Békavölegény

AaTh 440, Fekete Istvánné Zsidai Malvin, Karancskeszzi, 1980.

Legrégibb forrása latin nyelvű szöveg; a 13. századból ismert német területen. Szerepel a GRIMM-mesékben is. Magyar földön tíz gyűjtését ismerjük, dalbetétes mese. Első gyűjtője ERDÉLYI János (kiad. ERDÉLYI 1848). Nógrádban Békavölegény (1977, 1980) címmel vették szalagra Karancskeszzen és Vizsláson. VILLÁNYI Péter Zabaron gyűjtötte (1982).

28. A szomszédasszony szöke malaca

AaTh 441, Fekete Istvánné Zsidai Malvin, Karancskeszzi, 1980.

Első gyűjtője GAAL György (kiad. GAAL 1860). Hét katalogizált változata ismert. Nógrádban Nagy Zoltán gyűjtötte elsőnek Sóshartyánban (1981). Kedvelt mese a gyermekek között humoros hangvétele miatt.

29. Néma királylány

AaTh 451, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1984.

Legrégebbi idegen lejegyzése: Johannes de Alta Silva, 1115 körüli *Dolopathos*-ában. Magyar nyelvterületen hatvan változatát gyűjtötték. Első lejegyzői IPOLYI Arnold és KRIZA János gyűjtői voltak. Ponyvakiadványok: *A tizenkét királyfi vagy: a bűvös liliomszál. Igen szép tündéries történet*, 1875; *Szép Elízke, vagy a tizenegy fekete vadhattyú története. Tündéries elbeszélés*, 1882; *A tizenegy királyfi és egy királykisasszony története vagy a tizenegy elbűvölt hattyú*, 1881. Nógrádban első gyűjtője NAGY Zoltán (Dorogháza, 1983).

Elemeiben az ókori mítoszokra megy vissza: szómágia, alakváltozás, szótlanság, megváltás. A szótlanság keletkezhet fogadalomból vagy tilalomból. A keresztény mítoszban minden említett elem előfordul: szómágia (Jézus szavával üzi el a megszállott emberből az ördögöt, vagy szavakkal támaszt életre halottat), alakváltozás (Jézust feltámadása után tanítványai nem ismerik föl). Háromnapos halálával megváltja a hívőket az eredendő bűntől. A karthauzi szerzetesek egész életükre szótlansági fogadalmat tesznek.

Népmesében egy helyütt találunk példát a szótlanságra. Az Elvarázsolt királykisasszonyok és kastélyaik (401A) mesében egy fekete kisasszony figyelmezteti a hőst, hogy ne merjen pisszenni sem, mert széttépik a testét. Három éjszaka után a kisasszony megfehéredik.

30. Nemtudomka

AaTh 502+AaTh 530+AaTh 532+AaTh 530A, Szűcs József, Maconka, 1983.

Az aranyzakállú embert, a Nemtudomkát és Az üveghegyi királykisasszonyt kapcsolja össze Az aransörtéjű disznó (A megbélyegzett sógorok) mesetípusával. Az első típus párhuzamát közli MAGYAR 2005, 74–77 Martonyiból Vas Jancsi címmel. További 20. századi nógrádi gyűjtések: GÖRÖG Veronika (Varsány), NAGY Zoltán (A tejfeles tó, Bárna, 1986).

A főhős emlékeztet a Férfi hamupipőkére.

31. Hamupipőke

AaTh 510A, Szűcs Béláné Szűcs Margit, Dorogháza, 1983.

KOVÁCS Ágnes ERDÉLYI János (1848, 252.) *Az özvegy ember és az árva lány* című, BENEDEK Elek által a *Magyar mese- és mondavilágban* átdolgozva közölt szövegének (Hamupipőke, II, 476) jegyzeteiben az egyik legelterjedtebb magyar mese két hagyománykörét mutatja be: az egyik GRIMM Hamupipőke-szövegére megy vissza (KHM 21. sz.), a másik ERDÉLYI szövegének származéka. Ez utóbbi már 1853-ban ponyvára is került. Az MNK 2 öszszesen negyvenhárom változatról tud, a számítógépes katalógus hatvanon felüli szöveget tart nyilván. A legkorábbi variánsok (1843–1858) IPOLYI Ar-

nold kéziratos gyűjteményében tűnnek fel, mindkét hagyománykörrel sok hasonlóságot mutatva (lásd a névtelen beküldő 69. számú Hont megyei gyűjtését, DEBRECZENI János 481. számú, Szatmárból származó szövegét, amelyek a GRIMM-féle szöveggel, illetve VARSÁNYI Pál 145. számú Nyitra megyei gyűjtését, STRÓSZ Ernő 591. számú Szegedről küldött meséjét, amelyek az ERDÉLYI-féle változattal mutatnak közeli hasonlóságot). Közeli rokonságban áll az itt olvasható mesével a *Magyar Nyelvőr*-ben 1891-ben Hanvárról, Gömör megyéből ALBERT János által közölt változata, valamint a közel száz évvel későbbi, Baracáról származó (KOVÁCS István B. 1991) másik gömöri változat. Erősebb GRIMM-befolyás mutatkozik BERZE NAGY János Besenyőtelekről gyűjtött változataiban. Nógrádi gyűjtése: NAGY Zoltán, Karancseszki, 1977.

A vadhattyük című kínai életrajzi könyv ír a Hamupipókééhez hasonló kicsiny női lábakról: 1917 előtt az apró női cipő volt az előkelőség szimbóluma Kínában. A kis lábakon tipegő lány erotikus látványt nyújtott. A hímzett selyemcipellőbe bújtatott lábbal való játék tűzbe hozta a férfiakat. De micsoda árat fizettek ezért! A kislányok lábát kétéves korukban elkötötték, egy nagy kövel eltörték a lábfej csontját. A kislányok elájultak, hosszú évekig kínzó fájdalmat éreztek. Ha a lány férjhez ment, a vőlegény szülei mindenekelőtt a lábát nézték meg. Ha a lány lába négy hüvelykkel hosszabbnak bizonyult, férje faképnél hagyta az új asszonyt. A nők egész életükben viseltek a pólyát, mert lábuk nyomban növekedésnek indult volna.

32. Két hű barát

AaTh 516+AaTh 461, Galcsik Pálné Básti Ilona, Zagyvaróna, 1978.

Valószínű indiai eredete. Összes magyar gyűjtése huszonkilenc darab, első magyar gyűjtője GAAL György (1822). Nógrádi gyűjtése mindkét esetben Zagyvarónán (1978).

Mitológiai eredetű motívumok: Áldozat: A mesében barátja visszaváltoztatásáért áldozatot kell hozni. Az istenséget kiengeszteli, hogy tőle viszonozást kapjon. Legnagyobb a véres áldozat. Állatok beszéde: görög mítoszban Melampusz fülét tisztára nyalja egy fészekaljja hálás kígyó, és a mesehős attól fogva megérti az állatok nyelvét (GRAVES 1981, 72c). A héber mítoszban Bálám szamara megszólal. Kővé válás: a héber Bibliában Lót felesége visszapillant égő városára, és kővé válik. Magyar népmesékből: A két testvér AaTh 303, Az állatok nyelvét értő juhász (AaTh 670).

33. Férfi hamupipóke

AaTh 530, Mihály István, Vizslás, 1980.

Magyar gyűjtése harminchét, első gyűjtője ERDÉLYI János (ERDÉLYI 1847). Nógrádban első feljegyzője ZOLNAI Lajos (Tolmács, 1886, Babszem Jankó). További gyűjtések: PINTÉR 1891: Mese je kiráráo meg ezeó juhászaraó.

A 20. században: DOBOS 1981; NAGY Zoltán A tejfeles tó címmel találta meg Szuhán (1982), A csodálatos ostor (1980) címmel Mihálygergén.

Kötetünkben A jutalom a virrasztásért történetet ismerjük meg. Három fivért egymás után egy mező, a selyemrért őrzésére küldenek, melyet éjnek idején csodálatos ménesek legelnek le. Hamupepejke egy kis egérrel jót tesz, és három éjszaka – kilétét eltitkolva – megőrzi a rétet.

34. Tizenkét testvér

AaTh 531+MNK 1923A*, Kun Antal, Mátramindszent, 1977.

BN harminckilenc változatot ismertet, első magyar gyűjtője GAAL György (1822). Első nógrádi gyűjtője PAP Gyula (PAP 1865: Hamishitű Jancsi címmel publikálta változatát).

A tejfürdő honfoglalás előtti mesemotívum. A tejóceánról ázsiai mesék tudnak. Kambodzsai mesében tejóceánt köpülnek. A köpű köré óriáskigyó tekeredik, fejét és farkát démonok és istenek húzogatják felváltva. Munkájuk ezer évnél tovább tart, mikor végre csillogva feltűnik a halhatatlanság itala. „Lótejjel nagyobb mennyiségben a földkerekségnek csupán egy területdarabkáján foglalatostkodtak az emberek. Azon a füves gyeptérségen, amely a Fekete-tenger fölötti szarmata síkságtól Nyugat- és Kelet-Turkesztánon át benyúlik Ázsia szívébe. Ez a terület volt mindenkor a tömeges lótenyésztés klasszikus hazája. A férfiak megfejték a kancákat, kumisszá köpülték a tejet. Nagy edényekben rázogatták és keverték. Ezután a tej elkezdett forni, mint az újbór, és savanyodott, mintha kovászt tettek volna bele. A felgyülemllett tejet majdnem teljesen kumisz készítésére használták. A fennmaradó részt felforralták, és télire való sajtot, túrót stb. készítettek belőle. Az áldozatra kiszemelt fehér paripát feláldozás előtt meleg lótejjel végigmosták” – írja SOLYMOSSY Sándor (SOLYMOSSY 1922, 21991, 139).

Az aranyhajsza, aranytoll, aranypatkó motívumban a főhős – menyasszonya kívánságára – egy kádba megfeji a király ménesét. Táltos lova hét telet fúj a forró tejbe, és a hős megfürdik. Hétszerte nyebb lesz, mint volt. A király megirigveli a legényt, ő is megfürdik, de a táltos hét nyarat fúj a tejbe, és a forró tejben a király elpusztul.

A repülő ló a mítoszokban is fellelhető, de nem azonos a táltossal. Egy kambodzsai mesében Reach Kol lóvá változva repül le az égből. Mohamed repülő lován ellátogat Betlehembe, Jeruzsálembé, és találkozik az összes prófétával, akik eddig éltek. Népmesékben a táltos ló csodálatos tulajdonságokkal van felruházva, beszélni tudó, okos ló, amelyen nem fog a fegyver. A vasorrú bábák háza táján jön a világra, vagy király udvarában talál rá a legkisebb testvér.

Jó tanácsadó, mindig pontosan tudja, mi fog történni, és figyelmezteti a hőst a buktatókra. „Amit meglátsz, ne lássad, amit hallasz, ne hall-

jad. Bármit látsz utadban, ne vedd fel, mert abból baj származik!” A hős a figyelmeztetés ellenére, kíváncsiságától hajtva felveszi útján az aranypatkót, aranyfonadékot, minden bonyodalom későbbi forrását. A táltos figyelmezteti a hőst, hogy mit kérjen el a királytól: kardot, kengyelt, ruhát. Ő biztatja a hőst, hogy ne féljen megfejni a kancákat stb.

35. Kemencekirály

AaTh 545B, Szűcs József, Maconka, 1983.

Az MNK-ban huszonnégy variációját jelölik, első gyűjtője KRIZA János (1863). Ponyvakiadása: *A csizmás macska*, 1864. Nógrádban Érsekvadker-ten jegyezte le DOBOS Ilona (DOBOS 1981).

36. Egyik szeme sírt, a másik nevetett

AaTh 550+AaTh 505+AaTh 313H, Bíró N. Alajosné Boros Veronika, Is-tenmezeje (Heves m.), 1978.

A mesében gyorsan változnak az események, sok mesemotívummal, zava-ros megoldásokkal.

37. Jankó szerencséje

AaTh 613+AaTh 554, Torják Géza, Bárna, 1982.

Az MNK-ban hatvan variánsa jegyzett, az első gyűjtés: GAAL György (1822).

38. Nagyravágyó asszony

AaTh 555, Galcsik Pálné Básti Ilona, Zagyvaróna, 1984.

Az MNK-ban tizenhét variánsa jegyzett, az első névvel jegyzett KONSZA Sámuel.

Klasszikus feldolgozása Puskin elbeszélő költeménye (*Mese a halászlól és a kis halról*).

39. Rozsdás lakat

AaTh 560, Keresztúri Istvánné Szandai Rozália, Herencsény, 1983.

Az MNK-ban negyvenegy változata jegyzett, az első GAAL György (GAAL 1860). Ponyván is megjelent: *A bűvös kakas nyakában levő Salamon cso-dagyűrűjének története*, 1897. Nógrádban: ZOLNAI Lajos gyűjtötte először Tolmácson. NAGY Zoltán A kígyókirály kincse címmel vette még szalag-ra Pásztón (1986). Kapcsolatai a perzsa-arab mesevilággal nyilvánvalóak. Forrása *Az ezeregyéjszaka meséi*.

40. Üssed, üssed, botocskám!

AaTh 563, Zeke István, Mátraverebély, 1981.

Katalogizálva negyvenhét változata, első gyűjtője KRIZA János (1856). Nógrádban első gyűjtése: NAGY Zoltán (Te meg botom, üssed, Mihályger-ge, 1983).

Már az ókori mitológiákban is szerepelnek bűvös eszközök, közülük legyakoribb a varázshot. A görögöknél Hermész isten varázsvesszejével

igézi meg a halandókat, álmodást vagy ébredést bocsát rájuk. Kirké varázslónő Odüsszeusz matrójait változtatja sertéssé. A héber Bibliában Mózes és Áron többször használja a varázsszöveget: botot kígyóvá változtatnak, a tenger vizét kettéválasztják; Mózes a harcban felemeli botját, és seregei fölénybe kerülnek.

Magyar népmesében: egy király haddal megy Balga Tamás ellen. Ez varázsszövegével folyót teremt. A feléje lőtt ágyugolyókat elkapkodja és visszadobálja (A rest fiú, AaTh 675). Az alvilágban járó hős forgó kastélyokkal találkozik. Aranyvesszővel megüti őket, s azok aranyalmákká válnak, melyeket a hős a zsebébe tesz (Fejérlófia, AaTh 301B). Tóth János történetében a gonosz feleség varázsszövegével változtatja kutyává férjét (AaTh 449).

41. Szomorú királykisasszony

AaTh 571, Kuborczik Istvánné Simon Júlia, Mátranovák, 1982.

Az MNK huszonegy változatát jegyzi, első gyűjtés: ARANY László (1862). Nógrádban első közlés.

Paródia is, melyben a csoda a nevetség, a játék tárgya. Angliában már a 15. században ismert verses formában.

42. Jáger

AaTh 449, Keresztúri Istvánné Szandai Rozália, Herencsény, 1983.

Az MNK tizenhét változatát jegyzi, első gyűjtés: NAGY Dániel, 1957. Központi eleme, az alakváltoztatás, az ókori eredetet mutató motívum.

43. Zsidó a tövisben

AaTh 592, Mihály Józsefné Murányi Éva, Zabar, 1978.

Az MNK harminckét változatát jegyzi, Nógrádban A szerencsés huszár címmel NAGY Zoltán jegyezte le Maconkán (1983).

44. Erős Miska

AaTh 650A+ AaTh 1000, Szűcs József, Maconka, 1983.

Az MNK-ban ötvenkilenc gyűjtése jelzett, első MERÉNYI László neve alatt. Nógrádban NAGY Zoltán jegyezte le Vizsláson két személytől: Erős Jancsi, Vaskalapos János címmel. DOBOS 1981 Kilenc címen közli variánsát Érsek-vadkertben végzett gyűjtéséből, VILLÁNYI 1992 is közli.

45. Állatnyelv

AaTh 670, Mravcsik Sándor, Etes, 1981.

Az MNK harminc gyűjtését jegyzi; MERÉNYI László (1864) a Duna melőléről közli. NAGY 1990, 136–138: Zagyvaróna, Az állatok nyelvén tudó juhász. Párhuzama MAGYAR 2005, 83–85, Martonyi. Ponyvai megjelenése: *Az aggteleki barlang, A kígyó ajándéka, vagy: Az állatok nyelvét értő juhász-bojtár*, Pest, Bucsánszky Alajos kiadása, 1859, 80, OSZK 63/12.

Ókori forrás: GRAVES 1981, 72 D: „Melampusz értette az állatok nyelvét. Mikor egy esztendeig a börtönben ült, az utolsó estén meghallotta, hogy két szű beszélget a feje fölött a gerenda végében. Az egyik fáradtan felsőhajtott, és azt kérdezte:

– Hány napig kell még várunk, testvér?

Mire a másik – tele volt a pofája liszttel – így felelt:

– Szépen haladunk, ha nem vesztegetjük időnket üres fecsegéssel, a gerenda holnap hajnalban le fog szakadni.

Melampusz azonnal kiabálni kezdett:

– Vigyetek át egy másik cellába!

Az örök elleneztek, de amikor Melampusz megindokolta a kérését, átvitték.

Másnap a gerenda csakugyan leszakadt, agyonütött egy asszonyt, aki segített kicipelni egy ágyat, az ör pedig elképedt Melampusz jóstehetségén.”

46. Nyíl ki, százám!

AaTh 676+AaTh 954, Szücs József, Maconka, 1983.

Az MNK tizenöt változatát jegyzi, első gyűjtője HORGER Antal (1908). Ponyvaváltozata: *Ali baba és a negyven rabló története, akik egy rabszolga nő által veszítették az életüket. Igen szép tündéres rege az őskorból* (1884).

Forrása a 9. századra visszamenő *Ezeregyéjszakában* olvasható hatvan oldalon. A mese jól illeszkedett a magyar népmesékhez.

47. Az ördögös ember lánya

AaTh 706A, Molnár Ferencné Csikány Mária, Szuha, 1983.

Az MNK tizenhét változatát jegyzi, első gyűjtője ERDÉLYI János (kiad. ERDÉLYI 1848). Nógrádban NAGY Zoltán *Az aranyhajú lány* címmel gyűjtötte Bárnában (1986).

48. A csodálatos kakas

MNK 715A*, Mravcsik Sándor, Etes, 1981.

Több műfajba sorolható: állatmese, tündérmese, tréfás mese, formulamese. Hat gyűjtését jegyzik, első lejegyzője IPOLYI Arnold (1914). Ponyvakiadása: *A kakaskáról és a tyúkocskáról. Eredeti mese*, Magyaróvár, 1853. E formája úgy jöhetett létre, hogy keveredett A szebeni muzsikuskok AaTh 130 állatmesével (1853).

LEGENDAMESÉK

- 49. Tiszta forrás**
X, példázat, Varga Sándor, Füleksávo, 1984.
- 50. Isten segítsége**
AaTh 830B, Dávid Lajosné, Nagyvisnyó (Heves m.), 1986.
Az MNK kilenc gyűjtését jegyzi, az első BOTH Béla, 1877. Nógrádban első gyűjtője FÁBIÁN Gyula, 1910, Ipolyvölgy; Zabar: VILLÁNYI 1992.
- 51. Szent Péter a vásáron**
AaTh 774B, Bócsó István, Karancsbeszterce, 1977.
Az MNK öt változatát jegyzi, első gyűjtője VERES Imre (1874). Nógrádban VILLÁNYI 1992, 16 (Zabar); NAGY Zoltán (1988, Maconka).
- 52. Krisztus, Szent Péter és az ácsok**
AaTh 791, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Összes gyűjtés: tizenhárom darab, első lejegyzője a 20. század elején BORÁNY Gyula.
- 53. Ki ette meg a bárány máját?**
AaTh 785+AaTh 1561+AaTh 753A, Tácsik János, Herencsény, 1978.
NAGY 1987a, 41–46 szövhű másodközlése. Az MNK 3. közeli párhuzamokat ad Erkről, Bagról, KOVÁCS 1980, 47 Nógrádsipekről, MAGYAR 2004, 72–75 Herencsényről említi.
- 54. Miért rövid a búzakalász feje?**
BN 779XXIII*, Soós Istvánné, Béna, 1982.
Rövid eredetmonda.
- 55. Miért lakik jól a szamár a szemétdombon is?**
BN 779XVIII*, Szűcs József, Maconka, 1982.
Eredetmondai színezetű, katalógusban nem jegyzett.
- 56. Az egyszeri irigy asszonyka**
AaTh 804, Zagyva Lajosné Polacsek Mária, Bükkszék (Heves m.), 1988.
Az MNK csupán két változatáról tud, első gyűjtője GELL Antal (1914).
- 57. Két csodálatos ökör**
X, vö. AaTh 532*+AaTh 810A, Folk Pálné Csörge Piroska, 1912.
A legendamesék közt nem jegyzett.
- 58. Mindenkinek van keresztje**
X, Bagdal Vilmosné Kiss Irma, Ipolyvarbó, 1987.
Katalógusban nem jegyzett.
- 59. Aki mindenkiről gondoskodik**
X, Kaposi Ferencné Okolenszki Mária, Ipolyvece, 1987.
Katalógusban nem jegyzett.

- 60.** A szamár füle
X, Kovács Imréné Kakuk Rozália, Felsőtárkány (Heves m.), 1988.
Katalógusban nem jegyzett, eredetmondai színezetű.
- 61.** A szegény ember meg az ördöggyerek
MNK 810A+AaTh 1725, Galcsik Pálné Básti Ilona, Zagyvaróna, 1978.
Az MNK-ban nyolc variánsát jegyzik, első gyűjtője KÁLMÁNY Lajos (19. század második fele).
- 62.** A paraszt a templomban
AaTh 827+AaTh 826, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1984.
Az MNK öt változatát jegyzi, első gyűjtője KÁLMÁNY Lajos (19. század második fele).
- 63.** Szent Péter a laktanyában
AaTh 774M, Bócsó István, Karancskeszi, 1977.
NAGY 1987a, 39–40 újraközlése. Katalógusban nem jegyzett, új tréfaként laktanyai szórakozáskor születhetett.
- 64.** A menyecske kívánsága
Vö. AaTh 779, Cziglán Jánosné Pál Teréz, Kétdodony, 1986.
Katalógusban nincs változata. NAGY 1987a, 46–47 szöhu újraközlése. Változata MAGYAR 2004, 75–76, Herencsény.
- 65.** Miért nem tudnak jární a babák?
X, Szűcs József, Maconka, 1986.
Katalógusban nem jegyzett. NAGY 1987a, 190–191 szöhu újraközlése. VIL-LÁNYI 1992, 95: Zabar.
- 66.** Nyugtalan konda, nyugodt nyáj
BN 779 XVII, Nagy Istvánné, Hollókő, 1984.
BN három változatát jegyzi, első gyűjtője KÁLMÁNY Lajos, 1891. Nógrád-ban első gyűjtés.
- 67.** Mióta van pálinka?
AaTh 827, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1984.
Katalógusban nem jegyzett. NAGY 1987a, 91–93 szöhu másodközlése.

NOVELLAMESÉK

- 68.** A megszomjazott urak
X, Gazdik Mihály, Mohora, 1980.
- 69.** A kereszt és az akasztófa
X, Odler Sándor, Nagyréde (Heves m.), 1988.
Katalógusban nem jegyzett.

- 70.** A nyelvés királykisasszony
AaTh 853, Babcsány Jánosné, Herencsény, 1983.
Az MNK-ban nyolc lejegyzése ismert, első gyűjtője ARANY László, 1862.
- 71.** Az okos lány
AaTh 875, Galcsik Pálné Básti Ilona, Zagyvaróna, 1984.
Az MNK tizenhét változatát jegyzi, első közlője ARANY László, 1862. Nógrádi párhuzama MAGYAR 2005, 118, Martonyi.
Mitológiai változata a görögöknél: Agamemnón hálóval a fején, fél lábbal a kádban, a másikkal a padlón, a palotához toldott fűdőházban, ajkához almát emel. Vagyis sem ruhában, sem ruhátlanul, sem vízben, sem szárazföldön, sem a palotájában, sem azon kívül, sem nem koplalt, sem nem evett. Klütaimnésztra így ölte meg a hőst.
- 72.** A ravasz lány
AaTh 875, Szűcs József, Maconka, 1985.
Lásd **71**.
- 73.** Igazmondó juhász
AaTh 889, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Az MNK hat variánsát jegyzi, első gyűjtője ERDÉLYI János (ERDÉLYI 1848). Párhuzama MAGYAR 2005, 118–119: Martonyi.
- 74.** Gergő juhász ebédél
AaTh 921G*, Szabó Sándor, Mátrakeresztes, 1984.
Nógrádban először Nógrádsípeken akadtam rá (1977).
- 75.** Meddig tart az örökkévalóság
AaTh 922, Szűcs Pál, Dorogháza, 1983.
Indiai eredetű. Eltérő változata MAGYAR 2005, 123–124: Martonyi.
- 76.** Diokleci János
AaTh 178A; AaTh 875D*; AaTh 517, Orosz Rudolfné Gajdár Julia, Bárna, 1982.
A hét bölcs mester című népkönyv alapján elmondott mese.
- 77.** Rablövőlegény
AaTh 955+AaTh 956B, Tóth Andrásné Barta Mária, Egyházasgerge, 1980.
Az MNK-ban tizenhárom variánsa szerepe, első gyűjtője GAAL György (1812–1822). Nógrádban (Zabar) első gyűjtője VILLÁNYI Péter Mariska és a tizenkét betyár címmel (VILLÁNYI 1992, 19–22).
- 78.** A hidegvérű szolga
AaTh 1000+AaTh 1562B*+MNK 1003A*+MNK1019A*+AaTh 1005+AaTh 1008+AaTh 1120, Keresztúri Istvánné Szandai Rozália, Herencsény, 1983.
A vonatkozó katalógusrész kéziratban hozzáférhető, online változata az MNK NKI honlapján megjelenés előtt áll. Első magyar gyűjtője TÖRÖK Károly (1872). Első nógrádi gyűjtése: NAGY Zoltán, Füleksávolgy, 1984.

„OSTOBA ÖRDÖG” MESÉK

- 79.** Az ostoba sárkány
AaTh 1060+AaTh 1072+AaTh 1062+AaTh 1071+AaTh 1049+AaTh 1084+AaTh 1063/X+MNK 1167**+ AaTh 815, Szűcs József, Maconka, 1982.
Változata: NAGY Zoltán (Karancskeszi, 1977): Az ostoba ördög.
- 80.** Furcsa állat
AaTh1091, Bíró N. Lajosné Boros Veronika, Istenmezeje (Heves m.), 1978.
NAGY 1987a, 90–91 másodközlése.
- 81.** A szegény ember meg az óriások
AaTh 1115+AaTh 1145, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1981.
- 82.** A vadember
AaTh 1060+AaTh 1137, Mihály István, Vizslás, 1979.
- 83.** A két koma meg a betyárok
Varga Sándor, Füleksávolgy, 1984.
- 84.** A löcslábú ördög
AaTh 804B+MNK 1168*+AaTh 1082+AaTh 1072+AaTh 1071, Zagyva Lajosné Polacsek Anna, Bükkszék (Heves m.), 1988.
- 85.** Az ördöginas
AaTh 1175, Varga Sándor, Füleksávolgy, 1984.
NAGY 1987a, 84–86 szöveg másodközlése.

FALUCSÚFOLÓK

- 86.** Aki zsírral javította a földet
MNK 1231*, Szűcs József, Maconka, 1985.
Az MNK tizenegy változatát jegyzi.
- 87.** Szaladó vetés
AaTh 1204*, Sebestyén István, Mihálygerge, 1983.
Az MNK tizenegy változatát jegyzi, első gyűjtője BARTÓK Jenő (1888).
- 88.** A lóciak hazafékvése
MNK 12891*, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Az MNK hét változatát jegyzi, első gyűjtője ERDÉLYI János (kiad. ERDÉLYI 1848).
- 89.** Csikótozás
AaTh 1319, Kovács Károlyné Kovács Ilona, Váraszó (Heves m.), 1983.
Az MNK tizenkilenc változatát jegyzi, első gyűjtője ERDÉLYI János (kiad. ERDÉLYI 1848). Nógrádban: A sikátori lótozás: VILLÁNYI 1992, 26 [Zabar].

- 90.** Tehén a templomtetőn
MNK 1210*I, Mecseki Helén, Vizslás, 1979.
Az MNK hatvankét változatát jegyzi, első gyűjtője ERDÉLYI János, é. n.
Nógrádban: A sikátori bika: VILLÁNYI 1992, 25 [Zabar].
- 91.** A tejnek vélt holdvilág
AaTh 1319L*, Soós Istvánné Farkas Irén, Béna, 1981.
Az MNK kilenc változatát jegyzi; BN – dátum nélkül – egyet.
- 92.** Agyonütött szent
AaTh 1347*, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.
Az MNK kilenc változatát jegyzi, első gyűjtője DÖMÖTÖR Sándor (1929).
- 93.** A sóshartyáni templom
X, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Első gyűjtés.
- 94.** A karancssági ördög
X, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Első gyűjtés.
- 95.** A vizslási templom
AaTh 1326, Mecseki Helén, Vizslás, 1979.
Az MNK harminchárom gyűjtést jegyez, első gyűjtést KÓNYI JÁNOS, é. n.
Nógrádban (Zagyvaróna): NAGY Zoltán, 1990. 176–181. A bolond falu
1980-ból származó gyűjtött párhuzamát is ismerjük Gajdár Béláné össze-
tettebb elmesélésében.
- 96.** A vizslási harmat
X, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Első gyűjtés.

TRÉFÁK – ANEKDOTÁK

- 97.** A feledékeny diák
AaTh 1628, Új Jánosné Dénes Mária, 1977.
Az MNK hét változatát jegyzi, első gyűjtője ARANY László. A közölt tréfa
eltér a többitől. Nógrádban első gyűjtés.
- 98.** A túróserelye
Anekdota, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Első gyűjtés.
- 99.** Ha adnak, fogadd el
Anekdota, Radvánszky Ernő, Zagyvapálfalva, 1977.
Első gyűjtés.

- 100.** A falióra
Anekdota, Szücs József, Maconka, 1983.
Első gyűjtés.
- 101.** A tolvaj szerencséje
Vö. AaTh 1544A*, Tóth Sándor, Hasznos, 1982.
NAGY 1987a, 127–128 szóhű másodközlése.
- 102.** Kostók zacskó
Anekdota, Varga Sándor, Füleksávoly, 1984.
- 103.** A szemfüles kántor
Anekdota, AaTh 1825B*, Fercsik Pálné Lőrincz Mária, Tar, 1976.
Első gyűjtés.
- 104.** Macska a sütőben
AaTh 1322A*, Bócsó István, Karancskeszi, 1977.
MÓRA Ferenc feldolgozásában szerepel disznóval: Gyuríi, mondja, míg él.
Mikor leszúrnák, tisztességes néven szólítja gazdáját: György, György.
- 105.** A nyárson sült szalonna
Anekdota, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Első gyűjtés.
- 106.** A tehénre való
Anekdota, Cselovszky László, Vanyarc, 1977.
Első gyűjtés.
- 107.** A juhász szüre
Anekdota, Dombóvári Pálné, Mihálygerge, 1976.
Első gyűjtés.
- 108.** Búcsús tréfa
Anekdota, Nagy Péterné, Bárna, 1986.
Első gyűjtés.
- 109.** A makacs asszony
MNK 1370D*, Babcsány Zoltánné Takács Sarolta, Kishartyán, 1976.
Négy gyűjtése ismert, első gyűjtő KÁLMÁNY Lajos (1913). Nógrádban első gyűjtés.
- 110.** A talált kincs és a fecsegő asszony
AaTh 1381, Varga Sándor, Füleksávoly, 1984.
Hét gyűjtése szerepel az MNK-ban, az első KÁLMÁNY Lajos (19. század).
Nógrádból NAGY Zoltán jegyezte le (Dorogháza, 1995: A fecsegő asszony).
- 111.** Orvosság rossz asszony ellen
AaTh 1372, Szücs József, Maconka, 1983.
Az MNK öt gyűjtését jegyzi, első SÜTŐ Kálmán (1915). Nógrádban első gyűjtés. NAGY 1987a, 159–160 szóhű másodközlése.

- 112.** Paradicsomi utas
AaTh 1540, Kovács Károlyné Kovács Ilona, Váraszó (Heves m.), 1983.
Az MNK tizenöt gyűjtését jegyzi, első KOVÁCS Ágnes (1943). Nógrádban első gyűjtés.
- 113.** A gazdag ember buta gyereke
AaTh 1628, Mihály Józsefné Murányi Éva, Zabar, 1978.
Az MNK hét gyűjtését jegyzi, első ARANY László. Nógrádban első gyűjtés.
NAGY 1987a, 143–144 szóhú másodközlése.
- 114.** A bikavásárló fa
AaTh 1643, Ispán Mátyásné Rigó Teréz, Nagylóc, 1977.
Az MNK-ban huszonhat változata szerepel, első KRIZA János (1882).
Nógrádban első gyűjtés, NAGY 1987a, 144–145 szóhú másodközlése.
- 115.** A bolondos asszony
AaTh 1293A+AaTh 1653A, Lehoczki Pálné Hajdú Borbála, Karancs-
keszi, 1982.
Két tréfa kontaminációja: A pléhkarikák + Az ajtó elvitele. Az MNK-ban
jegyzett, első gyűjtője KÁLMÁNY Lajos. Nógrádban NAGY Zoltán és VIL-
LÁNYI Péter több gyűjtésében szerepel. Szövegpárhuzamat közli más össze-
tételben MAGYAR 2004, 31 (Herencsény).
- 116.** Az álmos asszony
AaTh 1383, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Az MNK három gyűjtést jegyez, első KÁLMÁNY Lajostól (1872). Jelen vál-
tozat az első nógrádi gyűjtés.
- 117.** A részeges asszony
AaTh 1383+AaTh 1525H₄+AaTh 1530*+AaTh 1791, Kati Jánosné
Bratinka Ilona, Zabar, 1980.
Lásd **116**.
- 118.** Bolond asszony a vásáron
AaTh 1385+AaTh 1540+MNK 2101E₁, Szűcs József, Maconka, 1983.
NAGY 1987a, 162–166 szóhú másodközlése.
Az MNK húsz gyűjtését jegyzi, első gyűjtője NAGY Olga (1953). Első nóg-
rádi gyűjtése a jelen változat.
- 119.** Marad a házban a régi rend
AaTh 1408+AaTh 1387_m+AaTh 1218, Simon Éva, Mátranovák, 1977.
Kontaminált meséi az asszonyi munkát végző emberről szólnak. NAGY
1987a, 157–159 szóhú másodközlése. Az MNK-ban tizenkét variánsa sze-
repel, első gyűjtője KÁLMÁNY Lajos. Nógrádban első gyűjtés.
- 120.** Fonásra is lusta asszony
AaTh 1405, Kovács Károlyné, Váraszó (Heves m.), 1983.
Első gyűjtője a magyar nyelpterületen NAGY Zoltán (Karancskeszi, 1977).

- 121.** A lusta lány gyúrótáblája
Vö. AaTh 1453***, Simon Lajosné Bócsó Mária, Karancskeszi, 1977.
NAGY 1987a, 239–241 szóhű másodközlése. Az MNK két gyűjtését jegyzi:
BÉRES András (1967), PENAVIN Olga (1971). Nógrádban első gyűjtés.
- 122.** A rövidlátó lány
AaTh 1456, Szeles Andrásné Gyebnár Teréz, Nagylóc, 1977.
NAGY 1987a, 246–247 szóhű másodközlése. Az MNK-ban tíz jegyzése ismert, első gyűjtője KÁLMÁNY Lajos (1914).
- 123.** Selyp lányok
AaTh 1457, Usák Lőrincné Tajti Rozália, Mátramindszent, 1983.
NAGY 1987a, 248 szóhű másodközlése. Az MNK-ban tizennyolc jegyzése ismert, első gyűjtője JÓKAI Mór, 1856.
- 124.** A pusszantós lány
Vö. AaTh 1453****, Varga Károlyné Rados Mária, Dejtár, 1982.
Első gyűjtésnek tűnik.
- 125.** A méltatlakodó gyerek
Bócsó István, Karancskeszi, 1977.
Katalógusban nem jegyzett.
- 126.** A búzásverembe esett katona
MNK 1530A*, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.
Az MNK tizenkét változatban jegyzi, első gyűjtője MERÉNYI László (1861).
Nógrádban első gyűjtője NAGY Zoltán (Medveshidegkút, 1977).
- 127.** A pórul járt rablók
AaTh 1653F₁, Mag Margit, Medveshidegkút, 1977.
NAGY 1987a, 147–148 szóhű másodközlése. Zabari párhuzama: VILLÁNYI 1992, 35.
- 128.** A ravaszul osztozkodó Péter
AaTh 1533+MNK 1533B*, Galcsik Pálné Básti Ilona, Zagyvaróna, 1977.
NAGY 1987a, 129–131 szóhű másodközlése. Az MNK 7/B alapján Felföldről, Makóházáról, Zagyvarónáról is ismertek változatai; párhuzama MAGYAR 2005, 137–139 (Martonyi). Az MNK-ban hat változata szerepel, első gyűjtője VARGA Ignác (1903).
- 129.** Kis Laci, meg Nagy Laci
AaTh 1535, Földi Istvánné Bató Amália, Domaháza, 1978.
Az MNK-ban harmincöt változatát jegyzik, első gyűjtője KRIZA János (1850). Nógrádban gyűjtötte NAGY Zoltán (Karancskeszi, 1977), VILLÁNYI 1992, 36–41 (Zabar: Kis Kolozs, Nagy Kolozs).

- 130.** Csalóka Péter
AaTh 1525H₄+MNK 1539A*+AaTh 1685, Mihály István, Vizslás, 1979.
NAGY 1987a, 105–109 szóhú másodközlése. Az MNK huszonkét gyűjtéséről tud, első kiad. ERDÉLYI 1848, 3. További változatát jegyzi NAGY 1995, 273–278 (Domaháza); MAGYAR 2004, 98–100 (Herencsény). Párhuzama MAGYAR 2005, 150–152 (Martonyi). Az MNK 7/B alapján további párhuzamok ismertek Bánfalváról, Mikóházáról, Vizslásról.
- 131.** Bagi bárót zsellérnek nézik
X, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Katalógusban nem jegyzett.
- 132.** Bagi báró juhásznak szegődik
X, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Katalógusban nem jegyzett.
- 133.** Bagi báró állatait árulja
X, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Katalógusban nem jegyzett.
- 134.** A mindentudó suszter
AaTh 1825B+AaTh 1641, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1984.
NAGY 1987a, 69–72 szóhú másodközlése. Az MNK huszonnyolc változatát jelzi, első gyűjtője KRIZA János (1850 k.). Nógrádban NAGY Zoltán gyűjtötte (Hasznos, 1980).
- 135.** Ilók meg Mihók
MNK 1684*, Mag Margit, Medveshidegkút, 1977.
Az MNK-ban negyvenhárom változatban jegyzik, első gyűjtője BALLAGI Mór (1850). A GRIMM-mesék közt szerepel. Közismert mese. Bohóka meg Katóka címmel változatai: VILLÁNYI 1992, 54–61; 61–64; 64–67, Zabar.
- 136.** Hogyan kellett volna mondani
AaTh 1696, Galcsik Pálné Básti Ilona, Zagyvaróna, 1978.
NAGY 1987a, 154–155 szóhú másodközlése. Az MNK-ban huszonnyolc helyen jegyzik, első gyűjtője JÓKAI Mór, 1856. Nógrádban első gyűjtője NAGY Zoltán (1977, Zagyvaróna).
- 137.** Süket néne
AaTh 1698 A–N, Kovács Piroska, Dorogháza, 1979.
Első közlése: NAGY 1987a, 99, 249, Maconka.
- 138.** Bolondos néne
AaTh 1698 A–N, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Az MNK négy változatot jelez, az első a Kisfaludy Társaság gyűjteményében (1810). Nógrádban gyűjtötte NAGY Zoltán (Mátraverebély, 1980).

- 139.** Fekete Péter
AaTh 1535+AaTh 1725+AaTh 1361, Torják Géza, Bárna, 1986.
Az MNK tizenhét gyűjtését jegyzi, első gyűjtője MERÉNYI László (1861).
Nógrádban gyűjtötte NAGY Zoltán (Zabar, 1978).
- 140.** János nevűt ne fogadj
AaTh 1725, Sebestyén István, Mihálygerge, 1983.
NAGY 1987a, 110–113 szóhű másodközlése. Az MNK huszonhét változa-
tát jelzi, első gyűjtője KRIZA 1956, II, 373–379.
- 141.** A bor
X, Kovács Imréné Kakuk Rozália, Felsőtárkány (Heves m.), 1988.
- 142.** A híres zsvány
AaTh 1525A+AaTh 1740+AaTh 1737, Bócsó István, Karancskeszi,
1982.
Az MNK-ban ötvenhárom változata szerepel, első gyűjtője MERÉNYI László
(1861). Nógrádban NAGY Zoltán (Karancskeszi, 1977). NAGY 1987a,
93–98 szóhű másodközlése. Változata MAGYAR 2005, 134–137 (Martonyi).
Az MNK 7/B alapján további párhuzamok ismertek Bodrogkeresztúrról,
Miskolc–Tatárdombról. Első írásos nyoma egy 10. századi arab írónál ta-
lálható.
- 143.** Szegény koma meg a gazdag koma
AaTh 1543, Albert Ferenc, Cered, 1977.
Nógrádban első gyűjtés: Cered, 1976.
- 144.** Jó szokás
Anekdota, Szűcs József, Maconka, 1984.
- 145.** A pap káposztái
MNK 1833J*, Simon Imre, Cered, 1976.
Gyűjtése eddig nincs, csak írott forrásai vannak (KÓNYI János, VAS Gere-
ben, JÓKAI MÓR, VAJDA János, TÓTH Béla).
- 146.** Disznó a templomban
AaTh 1838, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Hat gyűjtése ismert, első gyűjtője DÉKÁNY Ráfael (1881). Nógrádban első
jegyzés.
- 147.** A legszebb álom
MNK 1833C*+AaTh 1626, Bartus Józsefné Szandai Teréz, Herencsény,
1978.
NAGY 1987a, 103–104 szóhű másodközlése. Az MNK-ban tizennyolc
gyűjtését jegyzi, az első gyűjtő SIMONYI Zsigmond (1874). Palócföldön
népszerű tréfa.

- 148.** A pórul járt szerelmesek
AaTh 1536B, Fekete István, Karancskeszzi, 1977.
NAGY 1987a, 195–200 szóhú másodközlése.
Az MNK-ban huszonegy változata jegyzett, első gyűjtője GAAL György (19. sz első fele).
- 149.** Ihajla, menyecske
MNK 1729*, Szűcs József, Maconka, 1982.
Az MNK-ban tizenhat gyűjtése jegyzett, első gyűjtője Ősz János (1904).
Variánsa még Mátraverebélyről (1987).
- 150.** Az elvetélt tiszteletes
AaTh 1848A*+AaTh 1739, Gregus József, Kishartyán, 1979.
Az MNK-ban jegyzett nyolc variáns, első gyűjtője BERZE NAGY János (1942).
- 151.** A tollas ördög
Vö. AaTh 1730A, Szűcs József, Maconka, 1982.
Az MNK-ban két jegyzése található. Nógrádban első közlés.
- 152.** Istennyila a templomban
Vö. AaTh 1837, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Az MNK kilenc variációt jegyez, első gyűjtő BERZE NAGY János (1904).
Nógrádban első közlés.
- 153.** A felszarvazott férj
AaTh 1355C, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Az MNK-ban kilenc variánsát jegyzik, első SCHWARZ Gyula (1879). Nógrádban népszerű.
- 154.** Az elveszett kecske
AaTh 1355B, Albert Ferenc, Cered, 1976.
Az MNK-ban nyolc változatát jegyzik, első gyűjtője SCHWARZ Gyula (1879).
- 155.** A lusta házaspár
AaTh 1351, Mihály Józsefné Murányi Éva, Zabar, 1977.
Az MNK-ban szerepel hét változata, első gyűjtője KRIZA János (Korond, é. n., *Magyar Nyelvőr*, kiad. 1875). Nógrádban első gyűjtés.
- 156.** A hamis vak
AaTh 1380, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
NAGY 1987a, 211–214 szóhú másodközlése. VILLÁNYI 1992, 30–32 bővebb zabari párhuzamát közli.
- 157.** A magzat, akinek nem volt szeme
AaTh 1424, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1979.
NAGY 1987a, 182–183 szóhú másodközlése. Nógrádban első gyűjtés.

- 158.** Vándorló holttest
AaTh 1537, Mihály Józsefné Murányi Éva, Zabar, 1978.
NAGY 1987a, 214–217 szóhű másodközlése. Az MNK tizenhét változatát jegyzi. Első gyűjtője MERÉNYI László (1861). Nógrádban első gyűjtés.
- 159.** Meglepetés a putriban
Anekdota, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 160.** A hazatérő cigány
Anekdota, Zeke László, Pásztó, 1979.
Nógrádban első gyűjtés.
- 161.** A cigány meg a katona
Anekdota, MNK 1920K*, Pelle Andrásné Szunyogh Ilona, gyűjtés helye ismeretlen, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 162.** Jól megmondta
Anekdota, Szűcs József, Maconka, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 163.** Tolvaj cigány
MNK 1561C*, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 164.** A cigány meg az égháború
AaTh 1718*, Bluhin Miklósné Juhász Piroska, Nagybátony, 1977.
Nógrádban első gyűjtése: VILLÁNYI 1992: A cigány és az ítéletidő (Zabar).
- 165.** A szerencsés cigányok
Vö. MNK 1250I*, Ádám Judit, Bárna, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 166.** A cigány, a pap meg a macskatövis
Anekdota, Ispán Mátyásné Rigó Teréz, Nagylóc, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 167.** A szerelmes cigány
Vö. AaTh 1829, Sándor Lajosné Kakuk Mária, 1979.
Nógrádban első gyűjtés.
- 168.** Tejfeles Krisztus
AaTh 1829A*+MNK 1347*I, Varga Sándor, Füleksávolgy, 1984.
A MNK-ban nyolc jegyzése ismert, első gyűjtője BALOGH György (1858).
Nógrádban első gyűjtés.
- 169.** A cigány meg a lúdtojás
AaTh 1430, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.
Az MNK-ban kilenc variáns jegyzett, első gyűjtője KOLUMBÁN Samu (1903). Nógrádban első gyűjtés. Indiai eredetű tréfa.

- 170.** Akit megsegített Jézuska
AaTh 1543, Tóth Sándor, Hasznos, 1982.
NAGY 1987a, 149–150 szóhú másodközlése. Az MNK-ban tizennégy jegyzése ismert, köztük NAGY Zoltáné. Első gyűjtője MERÉNYI László (1862).
- 171.** Az imádkozni tanuló cigány
MNK 1833B*, Babcsány Zoltánné Takács Sarolta, Kishartyán, 1977.
Az MNK-ban három gyűjtése ismert, első gyűjtője KOLUMBÁN Samu (1903). Nógrádban első gyűjtés.
- 172.** Kismise, nagymise
Vö. MNK 1561H*, Pelle Andrásné Szunyog Ilona, Szátok, 1986.
Nógrádban első gyűjtés.
- 173.** A cigány gyermekei a temetőben
Anekdota, Bócsó István, Karancseszki, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 174.** A cigány keresztje
Anekdota, Szűcs József, Maconka, 1982.
NAGY 1987a, 104–105 szóhú másodközlése.
- 175.** A zsáknak is van öccse
Vö. AaTh 1561, Bartus Józsefné Szandai Teréz, Herencsény, 1978.
Nógrádban első gyűjtés.
- 176.** A papnak készülő cigány
AaTh 1825+AaTh 1628, Tóth Sándor, Hasznos, 1982.
Nógrádban első gyűjtés.
- 177.** Cigány a borbélynál
Anekdota, Szűcs József, Maconka, 1982.
Katalógusban nem jegyzett. Nógrádban első gyűjtés.
- 178.** A cigány meg a nyúl
Vö. MNK 1561D*, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyaróna, 1980.
Nógrádban első gyűjtés.
- 179.** A levegőből élő lány
MNK 1466B*, Szabó Sándor, Mátrakeresztes, 1984.
NAGY 1987a, 80–81 szóhú másodközlése. Az MNK csak KRESZ Mária és NAGY Zoltán gyűjtését jegyzi. Párhuzamát lásd MAGYAR 2004, 152–154 (Herencsény).
- 180.** A szerelmet tanuló juhászlegény
Anekdota, Göröcs Lajos, Tar, 1976.
Nógrádban első gyűjtés. NAGY 1987a, 187–188 szóhú másodközlése. Párhuzamát lásd MAGYAR 2004, 154–155 (Herencsény).
- 181.** Mire való az asszony?
Anekdota, Tóth Sándor, Hasznos, 1978.
Nógrádban első gyűjtés.

- 182.** Mióta csibuk a csibuk?
Anekdota, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1984.
Katalógusban nem jegyzett. Nógrádban első gyűjtés.
- 183.** Szerelmes legény a hordóban
AaTh 1730A, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
NAGY 1987a, 217–220 szóhű másodközlése. Két gyűjtését jegyzi az MNK:
BANÓ István (1941), NAGY Géza (1985). Nógrádban első gyűjtés.
- 184.** Mariska meg a gyertya
MNK 1848A*, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.
NAGY 1987a, 191–192 szóhű másodközlése. Az MNK két gyűjtőt jegyez:
DÉGH 1942, II, 208–209; NAGY Zoltán (1977).
- 185.** Pitypalatty, putypurutty
MNK 1730D*, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
Az MNK négy változatát ismeri, első gyűjtője Vöő Gabriella (1981); NAGY
1987a, 177–178 szóhű másodközlése. Nógrádban első gyűjtés.
- 186.** Orvvadász
AaTh 1525 M, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.
Az MNK három gyűjtéséről tud, első gyűjtője Vöő Gabriella, Görgény-
üvegsűr, Maros-Torda m., 1968, lásd Vöő, 1981, 369–370; Nógrádban
NAGY 1987a, 183–185 szóhű másodközlése. Párhuzamát lásd MAGYAR
2004, 151–152 (Herencsény), ugyanitt (68. szöveg jegyzetében) további,
Gömörből származó lejegyzéseket is említ UJVÁRY 1986, 99–100 nyomán.
- 187.** A juhászlegény jövődömondója
MNK 1460**, Odler Sándor, Nagyréde (Heves m.), 1988.
Az MNK-ban kilenc helyen jegyzik, első gyűjtője BERZE NAGY János.
Nógrádban gyűjtötte NAGY Zoltán (1982).
- 188.** A megelevenedett szentkép
AaTh 1364+X, Tuza Jánosné Torják Mária, Bárna, 1979.
NAGY 1987a, 202–206 szóhű másodközlése.
Katalógusban nem jegyzett. Nógrádban első gyűjtés.
- 189.** A csodatévő bot
AaTh 1391, Szűcs József, Maconka, 1982.
Az MNK két gyűjtést ismer: BERZE NAGY János (1918), NAGY Olga (1983).
Nógrádban első gyűjtés.
- 190.** Ádám, Éva meg a szerelem
X, Tóth Sándor, Hasznos, 1982.
Katalógusban nem jegyzett.

- 191.** Sajó kutya
AaTh 1750A, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.
NAGY 1987a, 99–101 szóhű másodközlése. Az MNK három gyűjtését jegyzi, első közlője GÖNCZI Ferenc (1948). Nógrádban első gyűjtés.
- 192.** A sokat akaró cigány
X, vö. AaTh 850, Szabó Sándor, Mátrakeresztes, 1984.
Katalógusban nem jegyzett. Nógrádban első gyűjtés.
- 193.** Hogy nyomta meg a cigány a keresztanyját?
Vö. MNK 1460**, Szűcs József, Maconka, 1982.
Első gyűjtője BERZE NAGY János, Nógrádban NAGY Zoltán (1982).
- 194.** A pórul járt nagyságos úr
X, Zeke István, Mátraverebély, 1981.
NAGY 1987a, 175–177 szóhű másodközlése.
- 195.** Gatyában vagy gatyá nélkül
X, Bartus Józsefné Szandai Teréz, Herencsény, 1978.
Nógrádban első gyűjtés.
- 196.** János kocsis meg a báróné
Anekdota, Odler János, Nagyréde (Heves m.), 1986.
Heves megyében első gyűjtés.
- 197.** János és a báró lány
X, Odler Sándor, Nagyréde (Heves m.), 1986.
Nógrádban első gyűjtése: VILLÁNYI 1992, 34: A lány becsülete (Zabar).
- 198.** A szabadságos katona
Anekdota, Odler Sándor, Nagyréde (Heves m.), 1986.
Katalógusban nem jegyzett.
- 199.** A ravasz anyós
MNK 1466A*, Tuza Jánosné Torják Mária, Bárna, 1986.
- 200.** A szégyenlős legény
Anekdota, Szűcs József, Maconka, 1982.
Katalógusban nem jegyzett. Nógrádban első gyűjtője NAGY Zoltán.
- 201.** Az adakozó komaasszonyok
X, Szabó Sándor, Mátrakeresztes, 1984.
Katalógusban nem jegyzett. Nógrádban első gyűjtője NAGY Zoltán.
- 202.** Egy kis félreértés
Anekdota, Szűcs József, Maconka, 1982.
Nógrádban első gyűjtője NAGY Zoltán.

- 203.** Asszony a kemencében
 Anekdota, Tuza Jánosné Torják Mária, Bárna, 1984.
 Katalógusban nem jegyzett, első gyűjtését lásd UJVÁRY 1986.
- 204.** A tréfás kisasszony
 Anekdota, Szabó Sándor, Mátrakeresztes, 1977.
 Nógrádban első gyűjtője NAGY Zoltán.
- 205.** A kertásó katona
 AaTh 1563, Szabó Sándor Mátrakeresztes, 1984.
 Az MNK tíz gyűjtését jegyzi, első gyűjtője BERZE NAGY János. Nógrádban első gyűjtés.
- 206.** A becsület felvarrása
 X, Odler Sándor, Nagyréde (Heves m.), 1986.
 Katalógusban nem jegyzett. Nógrádban párhuzamát lásd VILLÁNYI 1992, 34: A lány becsülete (Zabar).
- 207.** A megcsonkított férfiaság
 X, Gajdár Béla, Zagyvaróna, 1986.
 Nógrádban első gyűjtés.
- 208.** Szamár a pap ágyában
 AaTh 1440, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1979.
 Nógrádban első gyűjtés. NAGY 1987a, 185–186 szóhű másodközlése.

HAZUGSÁGMESÉK, FORMULAMESÉK

- 209.** Tánc a pokolban
 X, Varga Károlyné Rados Mária, Dejtár, 1982.
 Formulamese, célja a becsapás. Nógrádban első gyűjtés.
- 210.** Ki tudja a legnagyobbat hazudni?
 AaTh 852, Mravcsik Sándor, Etes, 1978.
 Az MNK-ban tizenkét variációját jegyzik, első közlője GULYÁS József (1789, kézirat). Iskoláskönyvekből terjedt. NAGY 1987a, 253–254 szóhű másodközlése.
- 211.** Lakodalmi gjadok
 Vö. AaTh 1930, Marton György, Diósjenő, é. n.
 Az MNK-ban tizenhárom variációját jegyzik, első gyűjtője BALÁSSY Dénes (1880). Nógrádban első gyűjtés.

- 212.** Ilon nene meséje
AaTh 1962+AaTh 1881+AaTh 1882+MNK 1879*, Bartos Adrienn, Szécsényke, 1985.
Nógrádban első gyűjtés.
- 213.** A három hazug
AaTh 1920L+MNK 1960M₈ + MNK 1886₁, Varga Sándor, Füleksávoly, 1984.
Első közlése: ARANY–GYULAI 1872. Továbbá: DÖMÖTÖR Sándor (1929), NAGY Zoltán (1982), NAGY 1987a, 255–257 szóhű másodközlése.
- 214.** Nem baj, pajtás
AaTh 2014A, Szűcs József, Maconka, 1982.
Az MNK-ban hét változatát jegyzik, első gyűjtője BEKE Ödön (1905).
Nógrádban első gyűjtés.
- 215.** A nagyot mondó obsitos
AaTh 1960E+MNK 1960M8 + AaTh 1960D, Zeke István, Mátraverebély, 1982.
NAGY 1987a, 254–255 szóhű másodközlése. Első gyűjtése KONSZA Samu–FARAGÓ József (1957). Nógrádban első gyűjtés.
- 216.** Csalimese
AaTh 2251, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1977.
Nógrádban első gyűjtés.
- 217.** A férjet kereső királykisasszony
X, Szűcs Pál, Dorogháza, 1982.
Ismeretlen hazugságmese. Nógrádban első gyűjtés.
- 218.** Tolvaj a baromfiólban
MNK 2075₂*, Szűcs József, Maconka, 1982.
Baromfiak hangutánzása. Két gyűjtése ismert: GALAMBOS Dezső (1907), FARKAS Sándor (1910-es évek). Nógrádban első gyűjtés.
- 219.** Hosszú mese
Vö. AaTh 2301A, Nagy István, Zagyvaróna, 1977.
Ismeretlen formulamese. Nógrádban első gyűjtés.
- 220.** Lagziban mulatság
MNK 1923*+AaTh 1961A*, Földi Istvánné Bató Anna, Domaháza (Borsod m.), 1982.
Első közlése: PAP 1865 (Hamishitú Jancsi, Palócföld).

MONDÁK

TÖRTÉNELMI MONDÁK

- 221.** Mátyást királynak jövendölik
Soós István, Béna, 1982.
- 222.** A csodálatos kard
Sebestyén István, Mihálygerge, 1976.
- 223.** Bogár Imre a kastélyban
Betyármonda, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.
- 224.** A hétéves Vidróczky
Betyármonda, Forgó Mátyás, Zabar, 1906.
KODÁLY Zoltán észak-magyarországi gyűjtőútja során jegyezte elsőként fel Zabaron Forgó Mátyás kondástól (1906). A *Voyage en Hongrie* című jegyzetfüzetében lappangó mondákat 1983-ban adták ki hasonmás kiadásban. Vidróczky hagyományköréről lásd UJVÁRY 1961, BODGÁL 1970, 1971, KÜLLÖS 1988, 124–144, MAGYAR 2001, 327–328, 682.
- 225.** Vidróczky szállást keres
Betyármonda, Dávid Lajosné Sütő Teréz, Nagyvisnyó (Heves m.), 1986.
- 226.** Vidróczky szálláson
Betyármonda, Simon Barnabásné Varga Erzsébet, Cered, 1987.
Párhuzamát lásd VILLÁNYI 1992, 112 (Zabar), MAGYAR 2006, 14–15 (Medveshidegkút).
- 227.** Vidróczky meg a két vásáros asszony
Betyármonda, Zeke István, Mátraverebély, 1982.
Párhuzamát Sisa Pistával lásd NAGY 1987b, 65–66; VILLÁNYI 1992, 111–115 (Zabar), MAGYAR 2008, 136–137 (Perse).
- 228.** Vidróczky halála
Betyármonda, Molnár Gyuláné Csabai Matild, Nagyvisnyó (Heves m.), 1986.
Vö. MAGYAR 2008, 137.
- 229.** Sisa Pista ajándékot kap
Betyármonda, Nagy István, Zagyarvárona, 1977.
- 230.** Sisa Pista csöszködése
Betyármonda, Zeke István, Mátraverebély, 1982.

HIEDELEMMONDÁK

*Sors – fátum***231.** A beteljesült jóslás

MHK AI. 1/A, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1976.

232. Az ima ereje

Vö. AaTh 934 és MHK AI. 1/B, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.

*Emberek elvarázslása***233.** A békából lett királyfi

MHK HI. 8, Nagy Péterné Torják Jolán Bárna, 1986.

234. Az elvarázsolt menyecske

MHK HI. 8, Juhász Béláné, Pásztó, 1984.

*Ördög***235.** Az ördög meg a bányász

MHK JII. 5, Kajtor Magdolna, Mátranovák, 1977.

Vö. NAGY 1987b, 123–124.

236. Az ördög cimborája

MHK L/4 I *1, L/4 *2, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1982.

237. A hét patkószög

MHK L/3 I. 6, Sütő Gyula, Nagyvisnyó (Borsod m.), 1987.

238. Nagyapa meze az ördög

MHK CI *1/D, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1982.

*Kísértetek***239.** A sátán kísértése

MHK CII. *2, Dávid Lajosné Sütő Teréz, Nagyvisnyó (Heves m.), 1987.

240. A halott keze nyoma

MHK B vö. EHA Kísértet, Visszajáró halott elhárítása, Nagy Péterné Torják Jolán, Bárna, 1986.

241. A kisgyermek és a béka

MHK L/1 III 1/D, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1976.

242. A hazajáró halott

MHK (vö. CII *7), Keresztúri Istvánné Szandai Rozália, Herencsény, 1978.

243. A halott lány visszatérése

MHK CI *4/B, Bócsó István, Karancsberény, 1977.

244. Éjjel a tarlón
MHK CII *2, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1982.
245. A nyugtalan kísértet
MHK CII *1, Juhász Béláné, Pásztó, 1984.
246. A kísértet jelet ad
MHK CII *2, Dávid Lajosné Sütő Teréz, Nagyvisnyó (Heves m.), 1986.
247. A fejetlen ember
MHK CI *2, Gajdár Bertalanné Susán Mária, Bárna, 1985.
Vö. MAGYAR 2006, 163 (73. o.), Péterfala.
248. Az állatlan ló
MHK CI *1/A, Dávid Lajosné Sütő Teréz, Nagyvisnyó (Heves m.), 1986.
249. A kísértetlő
MHK CI *1/A, Sütő Gyula, Nagyvisnyó (Borsod m.), 1987.
250. A kísértetgyermek
MHK CI *2/C, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.
251. Egy legény kísértése
MHK CI *2/B, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1980.
252. A kísértetszikla
MHK CI *3/D, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.
253. Az öregasszony halála
MHK CI *2/D, Szűcs József, Maconka, 1988.
254. Mama kísértése
MHK CI *2/A, Bagdal Vilmosné Kiss Irma, Ipolyvarbó, 1987.
255. Hamis kísértet
X, Bagdal Vilmosné Kiss Irma, Ipolyvarbó, 1987.

Szellemvonulás

256. Éjszakai ének
MHK DII 8, Gregor Jánosné Torják Júlia, Bárna, 1985.
Párhuzamait lásd MAGYAR 2006, 150 (70. o.), Dobfenek; 151 (70–71. o.), 152 (71. o.), Egyházasbást.
257. Búcsújárás az égen
MHK DII 8, Bagdal Vilmosné Kiss Irma, Ipolyvarbó, 1987.
Vö. VILLÁNYI 1992, 130 (126. o.), Zabar; MAGYAR 2006, 151 (70–71. o.), Egyházasbást.
258. Éjjel a templomban
Vö. MHK DII 8, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
259. Az ijesztgető szellem
Sápi Pálné Homoki Júlia, Hévízgyörk (Pest m.), é. n.

*Túlvilág***260.** Hogy van a másvilágon?

MHK EIII, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1982.

*Váltott gyermek***261.** Elcserélt gyermek

MHK GI 1, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1987.

262. Elváltott gyermek

MHK GII. 3/A, Szűcs József, Maconka, 1982.

*A boszorkány tudományszerzése***263.** Két lány boszorkány akar lenni

MHK L/1 I *1/B, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1980.
VILLÁNYI 1992, 130 (Zabar); a Mondaarchívumban Kishartyánból van feljegyzése (3031, EHA 04; Boszorkány tudományszerzése, beavatása 10; is-
tentagadással G002806, Nógrád).

264. Boszorkányavatás

MHK L/1 I *1/C, Simon Barnáné Varga Erzsébet Cered, 1987.

*A boszorkány halála***265.** A boszorkány temetése

MHK L/1 II *4, Sápi Pálné Homoki Júlia, Hévízgyörk (Pest m.), é. n.
Mondaarchívumbeli nógrádi párhuzamai: Sára 2782, Nagybatony 9228.

266. Boszorkánypusztítás

MHK L/1 X. 2, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1980.

267. A megégett boszorkány

MHK L/1 III *2 + L/1 IV *3, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered,
1977.

268. A boszorkány, aki nem tudott meghalni

MHK L/1 II *1/B, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1980.

*A boszorkány alakváltozása***269.** A bogárrá vált boszorkány

MHK L/1 I *2 + L/1 III *1/M, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyva-
róna, 1980.

- 270.** A kutyaboszorkány
MHK L/1 III*1/E, Bagdal Vilmosné Kiss Irma, Ipolyvarbó, 1987.
- 271.** A boszorkányló
MHK L/1 III*1/B, Sütő Gyula, Nagyvisnyó (Heves m.), 1987.
- 272.** A fekete macska csontja
Vö. MHK P/I *1/B, Folk Pálné Csörge Piroska, Zagyvaróna, 1987.
- 273.** Macska az istállóban
MHK L/1 III *1/A, Gaál Lajosné Varga Mária, Szilaspogony, 1982.
- 274.** Az újjáéledt macska
MHK L/1 VII *4/A, Szűcs József, Maconka, 1982.
Nógrádi párhuzamait lásd MNA B005150, BOSNYÁK Sándor. Első feljegyzése 1714-es boszorkányperben: HAUSEL 1987.
- 275.** A fekete macskák
MHK L/1 III *1/A, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
- 276.** Édesem a macskával
MHK L/1 III *1/A, Dávid Lajosné Sütő Teréz, Nagyvisnyó (Heves m.), 1986.
- 277.** A macska és a seprű
MHK L/1 III *1/A, Illés Sándorné Rác Margit, Karancsberény, 1988.
- 278.** Békaboszorkány
MHK L/1 III 1/D, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
Legkorábbi említése: boszorkányperben Nógrádból, SCHRAM 1982, I, 179 (1753), változatát lásd MAGYAR 2006, 185 (79–80. o.), Medveshidegkút.
- 279.** Kardics Jánosné, békaboszorkány
MHK L/1 III 1/D, Dávid Lajosné Sütő Teréz, Nagyvisnyó (Heves), 1986.
- 280.** Kacsákká vált boszorkányok
MHK L/1 III *1/F, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.

A boszorkány embereket bánt

- 281.** A kisbaba megrontása
MHK L/1 IV 2, Dávid Lajosné Sütő Teréz, Nagyvisnyó (Heves m.), 1986.
- 282.** A fekvő asszony és a boszorkányok
MHK L/1 IV 2, Berta Jánosné Szűcs Ilona, Maconka, 1982.
- 283.** A boszorkány hajfürtje
MHK L/4 II *1, Miklós Vince, Jászapáti (Szolnok m.), 1986.
- 284.** Boszorkányok a fa alatt
MHK L/1 XI 1/B, Gaál Lajos, Szilaspogony, 1982.

285. Az esernyős boszorkány
MHK L/1 IV *3, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
286. Megrontás almával
MHK L/4 II *1, Szűcs József, Maconka, 1982.
287. A vőlegény meg a boszorkány
MHK L/1 IV *4/A, Gaál Lajos, Szilaspogony, 1982.
288. A hangonyi asszony megkínzása
MHK L/1 IV *5, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.
289. A menyasszony és a vőlegény megrontása
MHK L/1 IV *8/B, Sápi Pálné Homoki Júlia, Hévízgyörk (Pest m.), 1989.
290. A papnövendék és a boszorkány
MHK L/1 IV *3, Mravcsik Sándor, Etes, 1980.
291. A megrontott ujj
MHK L/1 IV *1/A, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1978.
Első említését lásd 1692-ből Nógrádból: SCHRAM 1983, III, 506.

Háziállatok megrontása, hasznuk elvétele

292. Megrontás és gyógyítás
MHK L/1 V *5, Sápi Pálné Homoki Júlia, Hévízgyörk (Pest m.), é. n.
293. Segítő boszorkányok
MHK L/1 VII *1, Bagdal Vilmosné Kiss Irma, Ipolyvarbó, 1987.
294. A homokot szóró boszorkányok
MHK L/1 IV 4/B, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.
295. A karmolós boszorkány
MHK L/1 IV *1/A, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1980.
296. A megrontott asszony
MHK L/1 IV *8/B, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1986.
297. Egy menyasszony megrontása
MHK L/1 IV *8/B + L/4 II *1, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1987.
298. Egy levente megrontása
MHK L/1 IV *1/A + L/4 II *1, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1980.

Egyéb boszorkánytörténetek

299. Boszorkányrétes
MHK L/1 V *2/H, Gaál Lajosné Varga Mária, Szilaspogony, 1979.

- 300.** Boszorkány a patakban
MHK O/4 I/3, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.

Rontás gyógyítása

- 301.** A boszorkány megfenyegetése
MHK L/1 IV *3, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
- 302.** Az életmentő keresztvetés
MHK L/1 IV. *3, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1980.
- 303.** A boszorkány és a szentáldozás
MHK L/1 IV *3, Mravcsik Sándor, Etes, 1981.

A megpatkolt boszorkány

- 304.** A megpatkolt boszorkány 1.
MHK L/1 IX 1/C, Folk Pálné Csörge Piroska, Zagyvaróna, 1986.
- 305.** A megpatkolt boszorkány 2.
MHK L/1 IX 2, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1977.
- 306.** Örzse nénit megpatkolták
MHK L/1 IX 2, Sápi Pálné Homoki Júlia, Hévízgyörk (Pest m.), 1988.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Érsekvadkert 723, 698.

A boszorkány felismerése

- 307.** A boszorkány felismerése lucaszékkel
MHK L/1 VIII. 1, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Érsekvadkert 707, Nagybátony 9229, 9204, 9210; lásd még Pöcs 1980, 606–607 (88, 89, 90), Nógrádsípek; VILLÁNYI 1992, 132 (Zabar); MAGYAR 2004, 119 (Herencsény).

Boszorkánymulatság

- 308.** Boszorkányok tánca
MHK O/6 *2, Fekete István, Karancsbeszterce, 1980.
- 309.** Boszorkánytréfa
MHK L/1 X 1/A, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1978.
- 310.** Boszorkányok a pincesoron
MHK L/1 X 2, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Mihálygerge 2922, Kistere-nye 10343, Kishartyán szám nélkül.

*Tudós kocsis***311.** A tudós kocsis

MHK L/2 II 2, Csizmadia István, Nógrádsipek, 1977.

Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Bánk 642, 671, Nagybatony 9208, Órhalom 757, 758.

312. A tudalmas parádéskocsis

MHK L/3 II 1, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1982.

*Tudós juhász***313.** A tudalmas juhász 1.

Szűcs József, Maconka, 1988.

EHA adatai: Tudós pásztor 06. Viaskodás/versengés 07. Ellenséges pásztor megrontja a nyáját: Ipolytölgyes (Hont m.) G011453, G011454 Dió-SZEGL.

314. A tudalmas juhász 2.

Sütő Gyula, Nagyvisnyó (Heves m.), 1987.

Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Kishartyán 3922, 3939, 3940, Nagybatony 9225, 3939, 3940.

*Gyógyító***315.** Tudós ember

MHK L/4 II 1, Nagy Péterné Torják Júlia, Bárna, 1986.

316. Csanyi Feri felesége ekcémát gyógyít

Vö. MHK L/4 II. *1, Folk Pálné Csörge Piroska, Zagyaróna, 1987.

317. A gyógyító

Vö. MHK L/4 II. *1, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyaróna, 1980.

318. Csanyi Feri meg a boszorkányok

Vö. MHK L/4 II. *1, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyaróna, 1980.

319. A hasmenéses gyermek gyógyítása

MHK L/4 II.*1, Torják Miklós, Bárna, 1986.

320. Éjszakai fürdetés

Szűcs József, Maconka, 1983

Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Kishartyán 4016, Órhalom 729.

Halottnéző

- 321.** A putnoki tudósasszonynál
MHK L/6 II. 1, Sápi Pálné Homoki Júlia, Hévízgyörk (Pest m.), 1989.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Nagybatony, 9209, Piliny 4098.

Táltos

- 322.** A megrontó forgószel
MHK L/9 II/B, Simon Barnáné Varga Erzsébet, Cered, 1987.

Garabonciás

- 323.** A szomorú legény
Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: MHK L/9 I. *1/A+2; lásd még FEJŐS 1985, Karancskeszi EHA G013831.
- 324.** Garabonciás a kapálók közt
MHK L/9 II 1, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.
- 325.** Garabonciás Bárnában
MHK L/9 II 3/A, Torják Miklós, Bárna, 1986.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Érsekvadkert 632, Nagybatony 9224, 9227, Szécsény 7588.

Kígyó – sárkánykígyó

- 326.** A házikígyó
MHK MI. 1, Torják Julianna, Bárna, 1987.
- 327.** A tehenet szopó kígyó
MHK L/1 V *1/B, Folk Pálné Csörge Piroska, Zagyvaróna, 1986.
- 328.** A füttyögős kígyó
MHK M/1 3, Torják Istvánné Szabó Piroska, Bárna, 1985.
- 329.** A sárkánykígyó elpusztítása
MHK M/II. 2, Juhász Béláné, Pásztó, 1984.
- 330.** A sárkánykígyó
MHK M/II, Folk Pálné Csörge Piroska, Zagyvaróna, 1980.
- 331.** A fiú, aki sárkányon akart lovagolni
MHK L/9 III. 4/A, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.

333. Az óriáskígyó
MHK M/1.4, Telek Károlyné Rozgonyi Anna, Karancslapujtó, 1981.
333. A sárkánykígyó megölése
Földi Jánosné Bató Amália, Domaháza (Borsod m.), 1977.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Nógrád m. 7943, MHK L/I V *1/B.

Tüzesember

334. Tüzesember a temetőben
MHK O/2 I. *1, Szűcs József, Maconka, 1982.
335. A tüzesember megszabadítása
MHK O/2, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1980.
336. Tüzesember Nagyvisnyón
MHK O/2, Sütő Gyula, Nagyvisnyó (Borsod m.), 1987.
337. A csősz meg a tüzesember
MHK O/2 I *2A, Gajdár Bertalanné Susán Mária, Bárna, 1985.
338. A szófogadó tüzesember
Torják Júlia, Bárna, 1985
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Nagybaton, 9203, Érsek-
vadkert 711, MHK O/3 I *1.

Lidérc, spiritusz, baba

339. Lidérc Bárnában
MHK O/1, Nagy Péterné Torják Jolán, Bárna, 1986.
340. A lidérccsirke
MHK O/1 I *1, Lehoczki Pálné Hajdú Borbála, Karancskeszzi, 1982.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Kishartyán 2038, Érsek-
vadkert 627, 628, Bánk 639, Nógrád m. 2043, Vizslás 2056. További pár-
huzamait lásd Nógrádsipek EHA G000906, G000943 = Pócs 1980, 323,
599 (72), 600 (73, 74), Nagylóc EHA G000944, Kisterenye EHA G000955
= DIÓSZEGI EA 7099, Szuhahuta EHA G000988 = DIÓSZEGI, Karancskeszzi
G001163 FEJŐS 1985, II, 979, 980, 981.
341. Spiritusz a csipkebokoron
MHK O/1 III 2, Gajdár Bertalanné Susán Mária, Bárna, 1985.
342. Spiritusz Bárnában
MHK O/1 I *1, Nagy Péterné Torják Jolán, Bárna, 1985.
343. Spiritusz az ostornyéiben
MHK O/1 I *1+ MHK O/1 III *2/D, Gajdár Béla Zagyvaróna, 1984.

- 344.** Baba a gatyaráncban
Sándor Józsefné Vincze Erzsébet, Vizslás, 1979.

Kisasszony

- 345.** Frigman Lidi
MHK O/4 I, Molnár Gyuláné Csabai Matild, Nagyvisnyó (Borsod), 1987.
- 346.** A fekete kisasszony
MHK O/4 I 5, Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet, Zagyvaróna, 1984.

Bányaszellem, bányatörpe

- 347.** A szomjas bányatörpe
MHK O/5 II 3, Kajtor Magdolna, Mátranovák, 1977.
Vö. NAGY 1987b, 125.
- 348.** A bergman meg az öreg bányász
MHK O/5 I 3, Danyiné Hegyi Rozália, Dorogháza, 1983.
A Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsai: Etes 8021, Etes-Amália 2070, Karancsberény 2072, 2073, 2075, 8018, 8019, 8020, 2070, 2068, Kishartyán 2019, 2678, 8010, 2080, Mátraszele 8313, Salgóbánya 8009, 8007, 8009, Salgótarján 2063, 8014, 8029, Somoskő 8008, Zagyvapálfalva 2066, 2067, 2068, 8022.

Egyéb természetfeletti lények, erők, tárgyak

- 349.** Szépasszony
MHK O/6, Illés Sándorné Rácz Margit, Karancsberény, 1988.
Mondaarchívumban található nógrádi variánsok: Kishartyán, szám nélkül.
- 350.** A morkoláb
MHK O/7, Simon Barnabásné Varga Erzsébet, Cered, 1987.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsa: Nagybátony 9230.
- 351.** Mágikus kéz
MHK P, Bartus Józsefné Szandai Teréz, Herencsény, 1983.
Mondaarchívumban őrzött nógrádi variánsa: Nagybátony 9216.

HELYSÉGEK ÉS ADATKÖZLŐK

Bárna

Ádám Judit

165. A szerencsés cigányok (anekdota, vö. MNK 1250I*)

Gajdár Bertalanné Susán Mária
(sz. 1911)

247. A fejetlen ember (hiedelemmonda)

337. A csősz meg a tüzesember (hiedelemmonda)

341. Spiritusz a csipkebokron (hiedelemmonda)

Gregor Jánosné Torják Júlia

256. Éjszakai ének (hiedelemmonda)

326. A házikigyó (hiedelemmonda)

338. A szófogadó tüzesember (hiedelemmonda)

Nagy Péterné Torják Jolán (sz. 1925)

108. Búcsús tréfa (anekdota)

233. A békából lett királyfi (hiedelem, alakváltozás)

240. A halott keze nyoma (hiedelemmonda)

315. Tudós ember Szuhán (hiedelemmonda)

339. Lidérc Bárnában (hiedelemmonda)

342. Spiritusz Bárnában (hiedelemmonda)

Orosz Rudolfné Gajdár Júlia
(sz. 1918)

76. Diokleci János AaTh 178A; AaTh 875D*; AaTh 517 (ponyva)

Torják Géza (sz. 1916)

17. Tetincka AaTh 313 A + C

37. Jankó szerencséje AaTh 613+AaTh 554

139. Fekete Péter AaTh

1535+AaTh 1725+AaTh 1361

Torják Istvánné Szabó Piroska

328. A füttyögős kigyó (hiedelemmonda)

Torják Miklós (sz. 1943)

319. A hasmenéses gyermek gyógyítása (hiedelem)

325. Garabonciás Bárnában (hiedelemmonda)

Tuza Jánosné Torják Mária (sz. 1922)

188. A meglevenedett szentkép AaTh 1364+X

199. A ravasz anyós MNK 1466A*

203. Asszony a kemencében X

Béna*Soós Istvánné Farkas Irén* (sz. 1919)**54.** Miért rövid a búzakalász feje?

BN 779XXIII*

91. A tejnek vélt holdvilág AaTh

1319L*

221. Mátyást királynak jövendölik

(monda)

Bükkszék (Heves m.)*Zagyva Lajosné Polacsek Anna*

(sz. 1918)

56. Az egyszeri irigy asszonyka

AaTh 804

84. A lőcs lábú ördög AaTh

804B+MNK 1168*+AaTh

1082+AaTh 1072+AaTh 1071

Cered*Albert Ferenc* (sz. 1931)**143.** Szegény koma meg a gazdag koma AaTh 1543**154.** Az elveszett kecske AaTh

1355B

Simon Imre (sz. 1900)**145.** A pap káposztái MNK

1833J*

Simon Barnabásné Varga Erzsébet

(sz. 1918)

226. Vidróczky szálláson (betyármonda)**236.** Az ördög cimborája (hiedelemmonda)**238.** Nagypapa meg az ördög (hiedelemmonda)**244.** Éjjel a tarlón (hiedelemmonda)**261.** Elcserélt gyermek (hiedelem)**264.** Boszorkányavatás (hiedelemmonda)**267.** A megégett boszorkány

(hiedelemmonda)

296. A megrontott asszony (hiedelemmonda)**297.** Egy menyasszony megrontása

(hiedelemmonda)

312. A tudalmas parádéskocsi

(hiedelemmonda)

322. A megrontó forgósél (hiedelemmonda)**350.** A morkoláb (hiedelemmonda)**Dejtár***Varga Károlyné Rados Mária*

(sz. 1914)

124. A pusszantós lány vő. AaTh

1453****

209. Tánc a pokolban X**Diósjenő***Marton György* (sz. 1901)**211.** Lakodalmi gajdok vő. AaTh

1930

Domaháza (Borsod m.)*Földi Istvánné Bató Amália* (sz. 1907)**129.** Kis Laci meg Nagy Laci

AaTh 1535

220. Lagziban multság MNK

1923*+AaTh 1961A*

333. A sárkánykigyó megölése

(hiedelemmonda)

Dorogháza*Danyiné Hegyi Rozália* (sz. 1936)**348.** A bergman meg az öreg bányász

(hiedelemmonda)

*Kovács Piroska***137.** Süket néne AaTh 1698 A–N

Szűcs Béláné Margit (sz. 1913)

31. Hamupipőke AaTh 510A

Szűcs Gabriella (sz. 1963)

15. Vízi Péter meg Vízi Pál AaTh 303+AaTh 300

16. A keleti királykisasszony meg a nyugati királyfi AaTh 313 + AaTh 518 (töredék)

18. Kiskondás AaTh 314A + AaTh 530

23. Örök életre vágyó királyfi AaTh 470B

Szűcs Pál (sz. 1917)

75. Meddig tart az örökkévalóság AaTh 922

217. A férjet kereső királykisasszony X

Egyházasgerge

Tóth Andrásné Barta Mária (sz. 1907)

77. Rablóvölegény AaTh 955+AaTh 956B

Etes

Mravcsik Sándor (sz. 1915, Tar)

22. Obsitos, aki nem kérte lelke üdvösségét AaTh 330B+AaTh 1188

45. Állatnyelv AaTh 670

48. A csodálatos kakas MNK 715A*

210. Ki tudja a legnagyobbat hazudni? AaTh 852

290. A papnövendék és a boszorkány

303. A boszorkány és a szentáldozás (hiedelemmonda)

Felsőtárkány (Heves m.)

Kovács Imréné Kakuk Rozália

60. A szamar füle X

141. A bor X

Fülek

Tóth Lászlóné Telek Malvin (sz. 1908)

8. A róka meg a szegény ember AaTh 154

Füleksávoly

Varga Sándor (sz. 1904)

9. Ki a legerősebb? AaTh 157

49. Tiszta forrás X

83. A két koma meg a betyárok (betyártörténet)

85. Az ördöginas AaTh 1175

102. Kostök zacskó (anekdota)

110. A talált kincs és a fecsegő asszony AaTh 1381

168. Tejfeles Krisztus AaTh 1829A*+MNK 1347*I

213. A három hazug AaTh 1920L+MNK 1960M₈ + MNK 1886₁

Hasznos

Tóth Sándor (sz. 1910)

101. A tolvaj szerencséje vö. AaTh 1544A*

170. Akit megsegített Jézuska AaTh 1543

176. A papnak készülő cigány AaTh 1825+AaTh 1628

181. Mire való az asszony? (anekdota)

190. Ádám, Éva meg a szerelem X

Herencsény

Babcsány Jánosné Csizmadia Margit
(sz. 1912)

70. A nyelves királykisasszony
AaTh 853

Bartus Józsefné Szandai Teréz
(sz. 1931)

4. A muzsikálni tanuló állatok
AaTh 151

147. A legszebb álmom MNK
1833C*+AaTh 1626

175. A zsáknak is van öccse (vö.
AaTh 1561)

195. Gatyában vagy gatya nélkül X

351. Mágikus kéz (hiedelemmonda)

Keresztúri Istvánné Szandai Rozália
(sz. 1934)

39. Rozsdás lakat AaTh 560

42. Jáger AaTh 449

78. A hidegvérű szolgáló AaTh
1000+AaTh 1562B*+MNK
1003A*+MNK1019A*+AaTh
1005+AaTh 1008+AaTh 1120

242. A hazajáró halott (hiedelemmonda)

Tácsik János (sz. 1935)

53. Ki ette meg a bárány máját?
AaTh 785+AaTh 1561+AaTh
753A

Hévízgyörk (Pest m.)

Sápi Pálné Homoki Júlia (sz. 1927)

259. Az ijesztgető szellem (hiedelem, kísértés)

265. A boszorkány temetése (hiedelemmonda)

289. A menyasszony és a vőlegény megrontása (hiedelemmonda)

292. Megrontás és gyógyítás (hiedelemmonda)

306. Örzse néni megpatkolták (hiedelemmonda)

321. A putnoki tudósasszonynál (hiedelemmonda)

Hollókő

Nagy Istvánné

66. Nyugtalan konda, nyugodt nyáj BN 779 XVII

Ipolyvarbó

Bagdal Vilmosné Kiss Irma (sz. 1929)

58. Mindenkinek van keresztje X (példázat)

254. Mama kísértése (hiedelemmonda)

255. Hamis kísértet (hiedelemmonda)

257. Búcsújárás az égen (hiedelemmonda)

270. A kutyaboszorkány (hiedelemmonda)

293. Segítő boszorkányok (hiedelemmonda)

Ipolyvece

Kaposi Ferenccé Okolenszki Mária
(sz. 1916)

59. Aki mindenkiről gondoskodik X (példázat)

Istenmezeje (Heves m.)

Bíró Náci Lajosné Boros Veronika
(sz. 1917)

36. Egyik szeme sírt, a másik nevelt AaTh 550+AaTh 505+AaTh 313H

80. Furcsa állat AaTh1091

Jászapáti*Miklós Vince*

- 283.** A boszorkány hajfürtje
(hiedelemmonda)

Karacsberény*Illés Sándorné Rácz Margit (sz. 1925)*

- 231.** A beteljesült jóslás (hiedelem, sors)
232. Az ima ereje (hiedelem, sors)
241. A kisgyermek és a béka (gyógyítás)
250. Kísértetgyermek (hiedelemmonda)
251. Egy legény kísértése (hiedelem, kísértet)
252. A kísértetszikla (hiedelem, kísértet)
277. A macska és a seprű (hiedelemmonda)
288. A hangonyi asszony megkínzása (hiedelemmonda)
294. A homokot szóró boszorkányok (hiedelemmonda)
323. A szomorú legény (hiedelemmonda)
323. Garabonciás a kapálók közt (hiedelemmonda)
331. A fiú, aki sárkányon akart lovagolni (hiedelemmonda)
349. Szépasszony (hiedelemmonda)

Karacskeszi*Bócsó István (sz. 1913)*

- 51.** Szent Péter a vásáron AaTh 774B
63. Szent Péter a laktanyában AaTh, MNK
104. Macska a sütőben AaTh 1322A*

- 125.** A méltatlankodó gyerek (anekdota)

142. A híres zsvány AaTh 1525A+AaTh 1737

- 173.** A cigány gyermekei a temetőben X

243. A halott lány visszatérése (hiedelemmonda)

Bokor Lajosné Lantos Mária (sz. 1904)

- 24.** Ijesztőmese AaTh 336

Fekete István

148. A pórul járt szerelmesek AaTh 1536B

308. Boszorkányok tánca (hiedelemmonda)

Fekete Istvánné Zsidai Malvin (sz. 1910)

27. Békavőlegény AaTh 440

28. A szomszédasszony szőke malaca AaTh 441

Lehoczki Pálné Hajdú Borbála (sz. 1907)

115. A bolondos asszony AaTh 1293A+1653A

340. A lidércsirke (hiedelemmonda)

Simon Lajosné Bócsó Mária

121. A lusta lány gyűrőtáblája vö. AaTh 1453***

Karacslapujtó

Telek Károlyné Rozgonyi Anna (sz. 1910)

258. Éjjel a templomban (hiedelem, kísértet)

275. A fekete macskák (hiedelemmonda)

278. Békaboszorkány (hiedelemmonda)

280. Kacsákká vált boszorkányok (hiedelemmonda)

285. Az esernyős boszorkány (hiedelemmonda)

300. Boszorkány a patakban (hiedelemmonda)

301. A boszorkány megfenyegetése (hiedelemmonda)

307. A boszorkány felismerése lucaszékkel (hiedelemmonda)

310. Boszorkányok a pincesoron (hiedelemmonda)

332. Az óriáskígyó (hiedelemmonda)

Karancsság

Új Jánosné Dénes Mária (sz. 1908)

97. A feledékeny diák AaTh 1628

Kétbodony

Cziglán Jánosné Pál Teréz

64. A menyecske kívánsága X

Kishartyán

Babcsány Zoltánné Takács Sarolta (sz. 1933)

109. A makacs asszony MNK 1370D*

171. Az imádkozni tanuló cigány MNK 1833B*

Gregus József

150. Az elvetélt tiszteletes AaTh 1739

Maconka

Berta Jánosné Szűcs Ilona (sz. 1930)

282. A fekvő asszony és a boszorkányok (hiedelemmonda)

Orosz Jánosné Csordás Zsuzsanna (sz. 1919)

5. A kihérélt medve AaTh 153

Szűcs József (sz. 1902)

1. A kutya meg a farkas AaTh 101+AaTh 41

7. Az okos bolha X

10. A félig nyüzött bakkecske MNK 212A*

14. Ambrus királyfi AaTh 301+AaTh 300A+ AaTh 302+ AaTh 551+ AaTh 463A*

30. Nemtudomka AaTh 502+AaTh 530+AaTh 532+AaTh 530A

35. Kemencekirály AaTh 545B

44. Erős Miska AaTh 650A+ AaTh 1000

46. Nyílj ki, szézám! AaTh 676+AaTh 954

55. Miért lakik jól a számár a szemétdombon is? BN 779XVIII*

65. Miért nem tudnak járni a babák? X

72. A ravasz lány AaTh 875

79. Az ostoba sárkány AaTh 1060+AaTh 1072+AaTh 1062+AaTh 1071+AaTh 1049+AaTh 1084+AaTh 1063/X+MNK 1167**+ AaTh 815

86. Aki zsírral javította a földet MNK 1231*

100. Falióra (anekdota)

111. Orvosság rossz asszony ellen AaTh 1372

118. Bolond asszony a vásáron AaTh 1385+AaTh 1540

144. Jó szokás! (anekdota)

149. Ihajla, menyecske MNK 1729*

- 151.** A tollas ördög vö. AaTh 1730A
162. Jól megmondta X
174. A cigány keresztje X
177. Cigány a borbélynál X
189. A csodatévő bot AaTh 1391
193. Hogy nyomta meg a cigány a keresztanyját vö. MNK1460**
200. A szégyenlős legény (anekdota)
202. Egy kis félreértés X
214. Nem baj, pajtás AaTh 2014A
218. Tolvaj a baromfióiban MNK 20752*
253. Az öregasszony halála (hiedelem, kísértet)
262. Elváltott gyermek (hiedelem)
274. Az újjáéledt macska (hiedelemmonda)
286. Megrontás almával (hiedelemmonda)
313. A tudalmas juhász 1. (hiedelemmonda)
320. Éjszakai fürdetés (hiedelemmonda)
334. Tüzesember a temetőben (hiedelemmonda)

Mátrakeresztés

Szabó Sándor (sz. 1919)

- 74.** Gergő juhász ebédél AaTh 921G*
179. A levegőből élő lány MNK 1466B*
192. A sokat akaró cigány vö. AaTh 850
201. Az adakozó komaasszonyok X
204. A tréfás kisasszony X
205. A kertász katona AaTh 1563

Mátramindszent

Kun Anfal (sz. 1908)

- 34.** Tizenkét testvér AaTh 531+MNK 1923A*

Usák Lőrincné Tajti Rozál (sz. 1917)

- 6.** A farkas meg a szegény ember X
123. Selyp lányok AaTh 1457

Mátranovák

Kajtor Magdolna (sz. 1963)

- 235.** Az ördög meg a bányász (hiedelemmonda)
347. A szomjas bányatorpe (hiedelemmonda)

Kuborczik Istvánné Simon Júlia (sz. 1903)

- 41.** Szomorú királykisasszony AaTh 571

Simon Éva (sz. 1961)

- 119.** Marad a házban a régi rend AaTh 1408+AaTh 1387_m+AaTh 1218

Mátraverebély

Zeke István (sz. 1914, Pásztó)

- 40.** Üssed, üssed, botocskám! AaTh 563
52. Krisztus, Szent Péter és az ácsok AaTh 791
73. Az igazmondó juhász AaTh 889
131. Bagi bárót zsellérnek nézik X
132. Bagi báró juhásznak szegődik X
133. Bagi báró az állatait árulja X
138. Bolondos néne AaTh 1698 A–N
153. A felszarvazott férj AaTh 1355C

- 156.** Hamis vak AaTh 1380
183. Szerelmes legény a hordóban
 AaTh 1730A
185. Pitypalatty, putypurutty
 MNK 1730D*
194. A pórul járt nagyságos úr X
215. A nagyot mondó obsitos
 AaTh 1960E+MNK 1960M8 +
 AaTh 1960D
227. Vidróczky meg a két vásáros
 asszony (betyármonda)
230. Sisa Pista csószködése (be-
 tyármonda)

Medveshidegkút (ma Studená,
 Szlovákia, a nógrádi folklórrégió
 tagja)

Mag Margit (sz. 1924)

- 13.** Szalonnavár MNK
 *301A+AaTh 300A
127. A pórul járt rablók AaTh
 1653F1
135. Ilók meg Mihók MNK 1684*

Mihálygerge

László Mária (sz. 1961)

- 11.** Hólyag koma, szalma koma és
 üszög koma AaTh 295
26. Három tojás AaTh 408

Sebestyén István (sz. 1914)

- 87.** Szaladó vetés AaTh 1204*
140. János nevűt ne fogadj AaTh
 1725
222. A csodálatos kard (történelmi
 monda)

Dombóvári Pálné Miklós Júlia (sz.
 1906)

- 107.** A juhász szüre (anekdota)

Mohora

Gazdik Mihály

- 68.** A megszemjazzott urak X

Nagylóc

Szeles Andrásné Gyebnár Teréz
 (sz. 1943)

- 122.** A rövidlátó lány AaTh 1456
Ispán Mátyásné Rigó Teréz

- 114.** A bikavásárló fa AaTh 1643

- 166.** A cigány, a pap meg a macs-
 katövis X

Nagybátony

Bluhin Miklósné Juhász Pirooska
 (sz. 1901)

- 164.** A cigány meg az égiháború
 AaTh 1718*

Nagyréde

Odler Sándor (sz. 1930, Gyöngyös-
 tarján)

- 69.** A kereszt és az akasztófa X
187. A juhászlegény jövendőmon-
 dója MNK 1460**
196. János kocsis meg a báróné X
197. János és a bárólány X
198. A szabadságos katona X
206. A becsület felvarrása X

Nagyvisnyó (Heves m.)

Dávid Lajosné Sütő Teréz (sz. 1911)

- 50.** Isten segítsége AaTh 830B
225. Vidróczky szállást keres
 (betyármonda)
239. A sátán kísértése (hiedelem-
 monda)
246. A kísértet jelet ad (hiedelem-
 monda)

- 248.** Az állatlan ló (hiedelemmonda)
276. Édesem a macskával (hiedelemmonda)
279. Kardics Jánosné, békaboszorkány (hiedelemmonda)
281. A kisbaba megrontása (hiedelemmonda)
- Molnár Gyuláné Csabai Matild* (sz. 1931)
228. Vidróczky halála (betyármonda)
345. Frigman Lidi (hiedelemmonda)
- Sütő Gyula* (sz. 1904)
237. A hét patkószög (hiedelemmonda)
249. A kísértetlő (hiedelem, kísértet)
271. A boszorkánylő (hiedelemmonda)
314. A tudalmas juhász 2. (hiedelemmonda)
336. Tüzesember Nagyvisnyón (hiedelemmonda)
- Nógrádsipek**
Csizmadia István (sz. 1908)
62. Paraszt a templomban AaTh 827+AaTh 826
67. Mióta van pálinka? X
92. Agyonütött szent AaTh 1347*
126. A búzásverembe esett katona MNK 1530A*
169. A cigány meg a lúdtojás AaTh 1430
182. Mióta csibuk a csibuk? X
184. Mariska meg a gyertya MNK 1848A*
186. Orvvadász AaTh 1525M
- 191.** Sajó kutya AaTh 1750A
223. Bogár Imre a kastélyban (történelmi monda)
311. A tudós kocsis (hiedelemmonda)
- Pásztó**
Juhász Béláné
234. Az elvarázsolt menyecske (hiedelemmonda)
245. A nyugtalan kísértet (hiedelemmonda)
329. A sárkánykígyó elpusztítása (hiedelemmonda)
- Zeke László*
160. A hazatérő cigány X
- Szátok**
Pelle Andrásné Szunyogh Ilona (sz. 1911, Szátok)
161. A cigány meg a katona MNK 1920K*
172. Kismise, nagymise (vö. MNK 1561H*)
- Szécsényke** (Hont m.)
Bartos Adrienne
212. Ilon nene meséje AaTh 1962+AaTh 1881+AaTh 1882+MNK 1879*
- Szilaspogony**
Gaál Lajos (sz. 1913)
284. Boszorkányok a fa alatt (hiedelemmonda)
287. A vőlegény meg a boszorkány (hiedelemmonda)
- Gaál Lajosné Varga Mária*
273. Macska az istállóban (hiedelemmonda)

299. Boszorkányrétes (hiedelemmonda)

Szuha

Végh Anna (sz. 1917)

21. Félszkereső AaTh 326

Molnár Ferencné Csikány Mária (sz. 1921)

47. Az ördögös ember lánya
AaTh 706

Tar

Fercsik Pálné Lőrincz Mária

(sz. 1904)

103. A szemfüles kántor vö. AaTh 1825B*

Göröcs Lajos (sz. 1907)

180. A szerelmet tanuló juhászlegény (anekdota)

Tarnalelesz (Heves m.)

Kovács Ignácné (sz. 1922)

3. Rablók a tanyán AaTh 210

Vanyarc

Cselowszky László (sz. 1963)

106. A tehénre való (anekdota)

Váraszó (Heves m.)

Kovács Károlyné Kovács Ilona (sz. 1923)

89. Csikótojás AaTh 1319

112. Paradicsomi utas AaTh 1540

120. Fonásra is lusta asszony
AaTh 1405

Vizslás

Mecseki Helén (sz. 1961)

90. Tehén a templomtetőn MNK 1210*I

95. A vizslási templom AaTh 1326
Mihály István (sz. 1909, Sósartyán)

12. Fanyüvő Jankó AaTh 301

19. Hűtlen testvér AaTh 313A (töredék)+AaTh 315

25. Az ördögvilág AaTh 407B

33. Férfi hamupipőke AaTh 530

82. A vadember (ostoba ördög mese) AaTh 1060+AaTh 1137

130. Csalóka Péter AaTh 1525H₄+
MNK 1539A*+AaTh 1685

Sándor Józsefné Vincze Erzsébet (sz. 1916)

344. Baba a gatyaráncban (hiedelemmonda)

Sándor Lajosné Kakuk Mária (sz. 1918)

167. A szerelmes cigány AaTh 1829

Zabar

Forgó Mátyás

224. A hét éves Vidróczky (betyármonda)

Kati Jánosné Bratinka Ilona (sz. 1903)

117. A részeges asszony AaTh 1383+AaTh 1525H₄ + AaTh 1530*+AaTh 1791

Mihály Józsefné Murányi Éva (sz. 1934)

43. Zsidó a tövisben AaTh 592

113. A gazdag ember buta gyereke AaTh 1628

155. A lusta házaspár AaTh 1351

158. Vándorló holttest AaTh 1537

Zagyvapálfalva

Radvánszky Ernő (sz. 1934)

99. Ha adnak, fogadd el X

Zagyvaróna*Folk Pálné Csörge Piroska*

(sz. 1912, Bárna)

- 57.** Két csodálatos ökör X
(vö. AaTh 532*+AaTh 810A)
- 272.** A fekete macska csontja
(hiedelemmonda)
- 304.** A megpatkolt boszorkány 1.
(hiedelemmonda)
- 316.** Csanyi Feri felesége ekcémát
gyógyít (hiedelem)
- 327.** A tehenet szopó kígyó (hiedelemmonda)
- 330.** A sárkánykígyó (hiedelemmonda)

Gajdár Béla (sz. 1923)

- 207.** A megcsonkított férfiaság X
- 343.** Spiritusz az ostornyelben
(hiedelemmonda)

Gajdár Béláné Galcsik Erzsébet

(sz. 1923)

- 2.** Forró vizet a kopaszra AaTh 121
- 29.** Néma királylány AaTh 451
- 81.** A szegény ember meg az óriások AaTh 1115+AaTh 1145
- 134.** A mindentudó suszter AaTh 1825B+AaTh 1641
- 157.** A magzat, akinek nem volt szeme AaTh 1424
- 178.** A cigány meg a nyúl MNK 1561D*
- 208.** Szamár a pap ágyában AaTh 1440
- 216.** Csalimese MNK 2251
- 260.** Hogy van a másvilágon?
(hiedelemmonda)
- 263.** Két lány boszorkány akar lenni (hiedelemmonda)

266. Boszorkánypusztítás (hiedelemmonda)**268.** A boszorkány, aki nem tudott meghalni (hiedelemmonda)**269.** A bogárrá vált boszorkány (hiedelemmonda)**291.** A megrontott ujj (hiedelemmonda)**295.** A karmolós boszorkány (hiedelemmonda)**298.** Egy levente megrontása (hiedelemmonda)**302.** Az életmentő keresztvetés (hiedelemmonda)**305.** A megpatkolt boszorkány 2.**309.** Boszorkánytréfa (hiedelemmonda)**317.** A gyógyító (hiedelem)**318.** Csanyi Feri meg a boszorkányok**335.** A tüzesember megszabadítása (hiedelemmonda)**346.** A fekete kisasszony (hiedelemmonda)*Galcsik Pálné Básti Ilona* (sz. 1900)**20.** Ördöginas AaTh 325**32.** Két hű barát AaTh 516+AaTh 461**38.** Nagyravágyó asszony AaTh 555**61.** A szegény ember meg az ördöggyerek AaTh 810A+AaTh 1725**71.** Az okos lány AaTh 875**128.** A ravaszul osztzkodó Péter AaTh 1533+MNK 1533B***136.** Hogyan kellett volna mondaní? AaTh 1696

Nagy István (sz. 1908, Zabar)

88. A lóciak hazafekvése MNK
1289I*

93. A sóshartyáni templom (faluc-
súfóló)

94. A karancssági ördög (faluc-
súfóló)

96. A vizslási harmat (falucsúfóló)

98. A túróserelye X

105. A nyárson sült szalonna
(anekdota)

116. Az álmos asszony AaTh1383

146. Disznó a templomban AaTh
1838

152. Istennyila a templomban vö.
AaTh 1837

159. Meglepetés a putriban X

163. Tolvaj cigány MNK 1561C*

219. Hosszú mese (formulamese)
vö. AaTh 2301A

229. Sisa Pista ajándékot kap
(betyármonda)

SZÓMAGYARÁZAT

- abajgat – bánt
akó – 1. űrmérték; 2. akol
aláver – itt: közösül
amöre – amerre
ára – arra
ártány – herélt sertés
át – itt: állt
baba – itt: természetfeletti lény
bádok – bádogvödör
bakba köt – állat első és hátsó lábait keresztbe köti
ballókázik – ténfereg, sétál, ballag
baltáztat – ütöget
barakk – fából készült földszintes, ideiglenes épület bányászok, katonák, menekültek, építőmunkások stb. elszállásolására
báró – *rég*: magas rangú nemes
batu – batyu
batubál – mulatás a fonóban piknik alapon
bekecs – juhbőrből készült mellény
bergman – hegyi törpe, bányatörpe
besuttyan – beszövik
bion – bizony
bodak – vakarékából süített lepény
bodi, bodirendszer – szlovákul 'pontok, pontrendszer'
bogácsa – pogácsa
bonc – comb
boró – ború(s idő)
buksza – pénztárca
bunker – föld alatti búvóhely
cibe – csibe
cikra – szikra
csapás – itt: juhok, szarvasmarhák, sertések állandó útja
csapok – kerítéslécek
csappig vizesen – csuromvizesen
cseléd – uradalmi segédmunkás
csicskás – tisztiszolga
csődör – hím ló
csűr – felülről zárt takarmánytartó épület
dáde – apa (cigány)
dekung – bunker, fedezék, rejtkehely
dikó – keskeny, szalmával töltött lócaszerű ágy
díván – többszemélyes ülőbutor
dombol – tombol
dratva, dratván – szurkos fonal
duplapuska – duplacsövű puska
édes – nagyszülő

elbákásodva – elkeseredve
 elbitangol – itt: elherdál
 elkutringol – elszalad
 elpőröl – elver, vö. pőröl
 eszi a szemét – marja a szemét
 ett – evett
 falmasina – falhoz épített tűzhely
 farkas fékető – menyecskefőkötő; vö.
 karancssági *farkas főkötő*, Palóc
 Múzeum, 1929 (Karancsság, Nógrád m.)
 fejjel – itt: fordítva
 felolvasó – itt: rakodó (bányász szak-
 szó)
 feszt – nagyon; folyton
 fiáker – kétlovas bérkocsi
 fil – fül
 filkó – itt: férfi nemiszerv
 forat – furat
 főró – fúró
 főúr – itt: tisztelendő úr, pap
 frontfejtés – a szén fő fejtési iránya
 függőakna – függőleges vajat (bányá-
 szatban)
 ganaj – trágya
 garabonciás, garaboncás – csodás
 vándordiák
 geda, gida – kecske hím kicsinye
 gereben – kenderkőcfésű
 gerhes – girhes
 gulyhó – kunyhó
 gúzs – ágból, szalmából, kenderből
 csavart kötél
 hagyít – dob
 halálház – ravatalozó
 haluska – galuska
 hambit – veranda, tornác
 hamvas – itt: vastag vászondarab
 hangyazsombik – hangyaboly
 hasmars – hasmenés

ház – 'szoba' jelentésben is haszná-
 latos
 hippilopp – tréfás megszólítás
 hirigel – közösül (palóc tájszó)
 instállom alássan – alázatosan kö-
 nyörgöm, kérem, megkövetem
 innya – inni
 itringol (kutringol) – szalad
 jászol – állatetető az istállókban
 jérce – fiatal tyúk
 kádár – hordókészítő
 kalmár – (gátlástalan) kereskedő
 kanca – nőstény ló
 kandli – ételhordó
 kántor – egyházi zenész
 káplán – segédlelkész
 karul – gurul
 kása – köles-, árpa-, rizsétel
 kasznyi – szekrény
 katula – skatulya, doboz
 kázmír, kázmír – kasmír: finom in-
 diai gyapjúszövet, gyapjúkendő
 képlakság – képmutatás
 kerüllő – mezőőr, erdőkerülő
 kirelejcumát – elferdített egyházi szö-
 vegrészlet (*Kyrie eleison*, 'Uram,
 irgalmazz') káromkodási céllal
 kisbíró – altiszt jellegű alkalmazott
 kis kéz – itt: mély álmot bocsátó égő
 gyermekkéz. Az anyaméhből hét
 hónaposan kivett magzat levágott
 kezének ujjá hegyére öntött fagy-
 gyú meggyújtva mély álomba
 döntő alvást varázsol, ami lehető-
 vé teszi a rablók számára, hogy a
 tettenérés veszélye nélkül hajsák
 végre a bűncselekményt. A hozzá
 kapcsolódó hiedelem szerint rab-
 lók használják a záruk feloldásá-
 hoz.

- kóдол – koldul
 komenció – cselédek természetbe-
 ni bére
 kosztol – étkezik valakinél
 kötőfék – tehén, ló fejére húzott kan-
 társzerű eszköz
 kriptály – kripta
 kucik – kuckó
 kumpér – krumpli
 kungicskál – kukucskál
 kupec – állatkereskedő
 kutács – piszkafa
 kutringol *lásd* itringol
 külyök – kölyök
 lefojt – résbe helyezett robbanó-
 anyagra fojtást töm
 lekusorog – lekuporodik
 leskuvál – leseget, leselkedik
 leskül – leseget, leselkedik
 levente – a nyilas mozgalom ifjúsági
 szervezetének tagja
 libáz – himbál
 lidérc – a babonában bolygó tűzként
 megjelenő szellem
 londinafa – faoszlop
 lucaszék – Luca napjától (december
 13.) karácsonyig lassan készülő
 szék
 lugoz – fahamu oldatával ruhát tisztít
 lustaság – itt: bélsár
 marizsgál – fogdos, tapogat, marko-
 lász
 masina – itt: tűzhely
 mé – miért
 megcsal – itt: becsap
 mék – megyek
 memmeg – megint
 mézga – itt: bélsár
 minyő – milyen
 mocsolya – kenderáztató gödör
 mony, monya – férfi nemiszerv
 morgasz – morogsz
 morkoláb – palóc hiedelmi alak
 motollál – fonalat tekercesel
 möre – merre
 muladérozik – mulat
 munya – női nemiszerv
 muti – mutasd
 nagy lompos – férfi nemiszerv
 Názárettyit – Jézusát (enyhe károm-
 kodás)
 nyalábol – itt: ölel
 nyess – nyers
 nyő – nyű, kitép, kiszaggat
 nyuszka – meztelen
 orsó – fonóeszköz
 ort, ortvány – irtvány
 ortókapa – irtókapa
 otténg – ott
 parádéskocsis – uraságot szállító
 kocsis
 parókia, parokja – lelkész lakása és
 hivatala
 patkolófa – kovács szakszó
 patyikáros – patikus
 pemete – hosszú rúd végére szalmá-
 ból, rongyból, kukoricacsutkából
 kötött csomó, amelyet a kenyérsü-
 tő kemence tisztogatására, illetve
 vizesen a bent maradt parázs el-
 oltására használnak
 pendely – vászon alsószoknya
 pengő – magyar pénznem (1927–
 1946)
 penitencia – vezeklés, bűnbocsánat
 placc (ném.) – terület
 póckol, kipóckol – alátámaszt, vala-
 mit alátéve magasít
 pocsol – pancsol
 porta – itt: udvar

- pozderva (pozdorja) – a tilolt kender hulladéka
 pöröl – üt, ver
 puhan – pukkan
 púp – köldök
 pútyerka – személyes holmik, apróságok gyűjteménye
 ravás – rovás
 résel – lyukat fúr a robbanóanyag számára
 réttya – létra
 rocska – veder
 rokk – válltöméses rész a kabáton
 rózsafűzér – imádság eszköze a katolikus vallásban
 rőf – méterára mérésére használt rúd (78 cm)
 rúra – sütő
 sárkánykígyó – képzelt szörny a hiedelemvilágban
 saroglya – szekér hátsó része
 semergetés – pödrés, pedrés, sodorítás
 seppog – suttog
 sifon, sifony – ruhatartó szekrény
 sikristy (sekrestye) – pap öltözője
 sikta – műszak, munkaidő bányákban
 síp – itt: szép
 skatula – doboz
 sodormánykodik – ólálkodik, sündörög
 spiritusz, piritusz – itt: képzelt személy
 stuplidugó – parafa dugó
 suba – pásztorviselet, juhbőrből készült hosszú köpönyegféle
 sutytyó – suhanc, siheder
 südő, süldő – itt: fiatal sertés
 sütőlapát – a nyers és sült kenyér mozgatására használt eszköz
 svandra – ronda (szlovák)
 számadó – rég. számadásra kötelezett alkalmazott
 szátva – szövőszék
 szecska – felvagdalt szálás takarmány
 szeledj – szaladj
 szénonó – kenyérsütés eszköze
 szermusz – szervusz
 szungyíkol – szundikál
 szúszék – gabona vagy liszt tárolására való nagy láda
 tajjiga – egykerekű, kézzel tolt szállítóeszköz
 tárna – bánya föld alatti része
 telázi – stelázi, konyhaszekrény telek, szentségtelek – ostor, korbács, szíj; szentségtartó szíja
 tirhly – „tirhulj”, takarodj, eredj
 tojú – toll
 tömjén – meleg égövi fakéreg, az egyház füstölőnek használja
 töviskesdisznó – sün
 trappol – szalad
 trózsák – szalmával tömött zsák, ágynemű része
 tudós – babonás alak, jós, gyógyító
 túnan – túl
 tupod – guggol
 tüzesember – tűz alakjában bolyongó szellem
 ulehet – úgy lehet
 vakszem – halánték
 vali – kandisznó
 váló – vályú
 véka – űrmérték vagy ilyen űrtartalmú faedény, kosár (25-30 liter)
 viselős – terhes
 zsupptetős – rozsszalma héjazatú

KÉPEK

